

TÜRK HUKUKUNDA RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

MEHMET SİDDİK ÇİNKÖ

**YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL 2022**

TÜRK HUKUKUNDA RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

MEHMET SİDDİK ÇİNKÖ

DANIŞMAN

Dr. ÖĞRETİM ÜYESİ ONUR ÖZCAN

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL 2022

İNTİHAL SAYFASI

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yola ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih : 10.12.2022

Ad Soyad : Mehmet Sıddık Çinko

İmza :

ÖZET

Tezimizin amacı; Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunu esas alarak hukukumuzda resmi belgede sahtecilik suçunu irdelemektir. Bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçu düzenlemesini incelemek ve konuya ilişkin öneriler oluşturmak amaçlanmaktadır.

Tezimizde; öncelikle suçun tarihi gelişimi ana hatlarıyla aktarıldıktan sonra resmi belgede sahtecilik suçunun temel ve müşterek kavramlarına değinilmiştir. “Klasik suç tipi inceleme metodu” doğrultusunda resmi belgede sahtecilik suçunun unsurları, suça etki eden nitelikli halleri, özel görünüş biçimleri ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca suçun yürürlükteki 5237 sayılı TCK hükümleri ile 765 sayılı ETCK hükümlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. İncelemede, suçun temel kaynakları olan mevzuatın yanında öğretideki görüşler, yargı kararları ve gerektiğinde karşılaştırmalı hukuktan yararlanılmıştır.

Tezimizde önce tartışmalı konulara ilişkin görüşler sonra ise kişisel görüşler belirtilerek çözümler ortaya konmaya çalışılmıştır. Tez çalışmamız sonucunda; özellikle resmi belgede sahtecilik suçunun temel kavramı olan belge kavramının günümüz yaşam ilişkileri ve günümüzün teknolojik gelişimine göre doğru yorumlanması ve yürürlükten kalkan 765 sayılı ETCK hükümleri etkisindeki uygulamaların değişmesi gerektiği tespit edilmiştir. Uygulamada belge kavramı ile suç unsurlarının doğru tespitinin, resmi belgede sahtecilik suçunun diğer suçlar ile ilişkisinin ortaya doğru konulmasının, özellikle teselsül ve içtima hükümlerinin doğru uygulanmasının ceza adaleti açısından önemi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Resmi Belge, Sahtecilik, Kamu Görevlisi, Belge, Kamu Güvenine Karşı Suçlar

ABSTRACT

The aim of our thesis is to scrutinize the crime of forgery of official documents in our law based on the crime of forgery of official documents regulated in the Turkish Penal Code. It is aimed to scrutinize the regulation of the crime of forgery of official documents and to create suggestions on the subject, within this framework.

In our thesis; firstly, the historical development of the crime is outlined and then the basic and common concepts of the crime of forgery of official documents are mentioned. In accordance with the "classical method of crime type examination", the elements of the crime of forgery of official documents, its qualified forms affecting the crime, and its special forms of appearance have been examined separately. In addition, a comparison has been made between the provisions of the TPC numbered 5237 and the provisions of the former TPC numbered 765. In the examination, it has been utilized from the opinions in the doctrine, judicial decisions and, when necessary, comparative law, in addition to the legislation, which are the main sources of the crime.

In our thesis, after the opinions on controversial issues have been exposed, solutions have been tried to be exposed by stating personal opinions. As a result of our thesis study; it has been determined that the concept of document, which is especially the basic concept of the crime of forgery of official documents, should be interpreted correctly according to today's life relations and technological development and that the practices under the provisions of the abrogated former TPC numbered 765 should change. The importance of the correct determination of the concept of document in the application of crime, the correct exposition of the relationship between the crime of forgery of official documents and other crimes, the correct implementation of especially the provisions of solidarity and aggregation, in terms of criminal justice has been exposed.

Key words: Official Document, Forgery, Public Servant, Document, Against Public Trust Crimes

TEŞEKKÜR

Doktora tez çalışmaları ciddi zaman ve emek isteyen çalışmalardır. Bu çalışmalarda doktora tezini hazırlayanın dışında da zaman ve emek verenler vardır. Tez sürecim de bu şekilde seyretti.

Bu sürecin tüm aşamalarında sıklıkla danıştığım, kritik sorularıyla konuları daha dikkatli ele almamı sağlayan, doğru değerlendirmeleri ile çalışma azmi veren, fikirlerimi serbestçe belirtmemi ve gerekirse tartışmamı sağlayan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Onur Özcan'a, çalışmamın tamamını analiz edip önerdiği kaynaklar ile tez çalışmamı zenginleştiren, kavramların kritik edilmesine imkân sağlayan Dr. Öğretim Üyesi R. Barış Erman'a, zaman ayırmaları, değerlendirmeleri ve destekleri için tez jüri üyelerim Prof. Dr. Ümit Kocasakal'a, Doç. Dr. Hasan Sınar'a ve Doç. Dr. Tevfik Sönmez Küçük'e, doktora ders programında, yeterlilik sınavında, anlatımları, soruları ve analizleri ile uygulamanın yoğun temposu içinde unuttuğumuz kavramları ve değerlendirmeleri yeniden hatırlatarak adeta yeniden güncellenmemizi sağlayan Prof. Dr. Ekrem Ali Akartürk'e, Prof. Dr. Oktay Uygun'a, Prof. Dr. Sevtap Yokuş Veznedaroğlu'na, destekleri için Prof. Dr. Yener ÜNVER'e ve Fakülte Dekanımız Prof. Dr. Sultan Tahmazoğlu Uzeltürk'e, doktora tez sürecinde tanıştığımız ve aynı süreci yaşadığımız kendileri ile tez sürecinin inişli çıkışlı tüm hallerini kritik ederek yol aldığımız Dr. Ahmet Çağrı Yılmaz'a, tezin okunması ve yazım düzeltmelerin yapılması sürecinde yardımcı olan Elif Rüya Çinko'ya, Öğretmen Berçem Çetin'e ve Öğretmen Mert Akkulak'a, tez çalışması sürecinde çalışma ortamı hazırlayan, fedakârlık ve sabır gösteren Eşim Yeşim Çinko'ya içtenlikle teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL GELİŞİM ve SUÇ TİPİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

§1. RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
I. Genel Olarak	4
II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Batı Hukukundaki Tarihsel Gelişimi.....	4
A. Roma Hukuku Dönemi.....	4
B. Cermen Hukuku Dönemi.....	5
C. Kilise (Kanonik) Hukuku Dönemi	5
D. Orta Çağ Hukuku Dönemi.....	5
E. Yakın Dönem.....	6
III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişimi	7
A. İslamiyet Öncesi Dönem	7
B. İslamiyet Sonrası Dönem.....	8
1.Osmanlı Hukuku Dönemi.....	8
2.Cumhuriyet Dönemi	12

§2. SUÇ TİPİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	13
I. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Temel Kavramlar	13
A. Sahtecilik.....	13
1. Kavram Olarak Sahtecilik	13
2. Sahtecilik Kavramının Çeşitli Anlamları	15
a. Geniş Anlamda Sahtecilik-Dar Anlamda Sahtecilik	15
b. Maddi Sahtecilik-Fikri Sahtecilik	17
B. Belge.....	21
1. Belge Kavramı.....	21
2. Belgenin Unsurları	26
a. Yazılı Olma	26
b. Hukuken Anlamlı Bir İçeriğinin Olması	32
c. Düzenleyenin Belli Olması.....	36
3. Belge Çeşitleri	40
a. Resmi Belgeler	41
aa. Genel Olarak.....	41
bb. Resmi Belgenin Unsurları	44
aaa. Kamu Görevlisi Tarafından Düzenlenme Unsuru	44
bbb. Görev Gereği Düzenlenme Unsuru	49
cc. Resmi Belge Çeşitleri	51
aaa. Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgeler.....	53
bbb. Aksi Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgeler.....	53
b. Özel Belgeler.....	54

c. Resmi Belge Hükmünde Belgeler	55
aa. Genel Olarak.....	55
bb. Emre veya Hamile Yazılı Kambiyo Senedi	58
aaa. Poliçe.....	60
bbb. Bono	60
ccc. Çek	61
cc. Emtiyayı Temsil Eden Belge	63
aaa. Makbuz Senedi ve Varant	67
bbb. Konşimento	68
ccc. Taşıma Senedi.....	69
dd. Hisse Senedi	70
ee. Tahvil	72
ff. Vasiyetname	73
4. Belgelere İlişkin Özel Durumlar	76
a. Asıl Belgeler.....	76
b. Suret Belgeler.....	76
c. Özet Belgeler	79
II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Müşterek Kavramlar	80
A. Genel Olarak.....	80
B. Aldatma Niteliği	81
1. Mevzuattaki Durum.....	81
2. Aldatma Niteliği Kavramı	82

3. Aldatma Niteliğinin Belirlenmesinde Gözetilecek Kıstaslar	84
a. Aldatma Niteliğinin Objektif Olarak Belirlenmesi Gerekir	84
b. İnceleme Yargılama Mercii Tarafından Bizzat Yapılmalıdır	86
c. Aldatma Niteliğinin Belirlenmesinde Suça Konu Belge Esas Alınır	87
C. Zarar ve Zarar İhtimali	89
1. Genel Olarak Zarar ve Zarar İhtimali.....	89
2. Gereksiz (Zararsız) Sahtecilik.....	92

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNUNDA RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK

§1.RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU	95
I. Genel Olarak Türk Ceza Kanunundaki Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Düzenlemesi.....	95
II. Türk Ceza Kanunu Dışında Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Düzenlemesi	97
II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer	99
III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Unsurları	104
A. Suçun Maddi Unsurları	106
1. Suçun Faili.....	106
a. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Faili	106
b.Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Faili Gibi Cezalandırılacak Bazı Durumlar	108
aa. Sağlık Mesleği Mensubunun Gerçeğe Aykırı Belge Düzenleme Suçu	109
bb. Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Personelinin Belgede Sahteciliği.....	110
cc. Özel Güvenlik Görevlilerin Belgede Sahteciliği	110
dd. Yapı Denetim Kuruluşu Görevlilerinin Belgede Sahteciliği.....	111

ee. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin ve Yeminli Mali Müşavirlerin Belgede Sahteciliği.....	111
ff. Özel Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Personelin Belgede Sahteciliği	112
2. Suçun Mağduru	112
3. Suçun Konusu	114
a. Genel Olarak Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu.....	114
b. Suç Konusu İtibarıyla Özellik Arz Eden Bazı Belgeler	117
aa. Yabancı Devlet Makamlarınca Hazırlanan Resmi Belgeler	117
bb. Hukuken Geçerli Olmayan Belgeler	118
cc. Elektronik Belgeler.....	127
aaa. Elektronik Belgelerin Mevzuatımızdaki Yeri	127
bbb. Elektronik Belgeler Kavramının Kimi Kavramlardan Farkı.....	131
ccc. Elektronik Belgenin Hukuki Korunmasına İlişkin Görüşler	133
ddd. Elektronik Belgenin Korunmasına İlişkin Görüşümüz	137
dd. Hasta Protokol Defterleri	142
ee. Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Düzenlediği Belgeler.....	143
ff. Bilirkişi Raporları ve Uzman Mütalaaları	144
gg. Kambiyo Senetlerine İlişkin Çeşitli Durumlar.....	146
4. Fiil	150
a. Fiili Oluşturan Harekete Göre Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Niteliği.....	150
b. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunu Oluşturan Hareketler	152
aa. Resmi Belgeyi Sahte Olarak Düzenlemek.....	153

bb. Resmi Belgeyi Değiştirmek	160
cc. Resmi Belgeyi Kullanmak.....	166
dd. Resmi Belgeyi Gerçeğe Aykırı Düzenlemek	171
b. Netice	177
c. İlliyet (Nedensellik) Bağı	178
B. Suçun Manevi Unsuru	179
C. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru	186
1.Kanun Hükmünü Yerine Getirme (Görevin Yerine Getirilmesi).....	188
2. Meşru Savunma.....	190
3. İlgilinin Rızası	192
IV. Suçun Nitelikli Halleri	193
A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Ağırlaştırıcı Haller.....	194
1.Kanun Hükmü Gereği Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgede Sahtecilik.....	195
2.Resmi Belge Sahteciliğinin Terör Amacıyla İşlenmesi	201
3.Resmi Belgede Sahteciliğin Kamu Görevlisi Tarafından İşlenmesi	202
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hafifletici Haller.....	203
1.Bir Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağın İspatı Amacıyla Belgede Sahtecilik Suçunun İşlenmesi.....	205
2.Gerçek Bir Durumun Belgelenmesi Amacıyla Belgede Sahtecilik Suçunun İşlenmesi ...	208
V. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Kusurluluk.....	210
A. Genel Olarak.....	210

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Kusurluluğa Etki Eden Hallerin İncelenmesi	212
1. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Zorunluluk Hali	212
2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit	214
3. Kusurluluğu Etkileyen Haksızlık Yanılgısı (Yasak Hatası).....	216
4. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Haksız Tahrik	220
VI. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Unsurları Dışında Kalan Diğer Haller	221
A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Objektif Cezalandırılabilme Şartları	221
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Şahsi Cezasızlık Halleri.....	222
VII. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Özel Görünüş Biçimleri.....	223
A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Teşebbüs.....	223
1. Genel Olarak	223
2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Gönüllü Vazgeçme.....	228
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda İştirak	228
1. Genel Olarak	228
2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Faillik ve Şeriklik.....	229
3. Özgü Suç Olarak Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun İştirakinde Çeşitli İhtimaller.....	231
C. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda İçtima.....	236
1. Genel Olarak	236
2. Fikri İçtima.....	238
3. Zincirleme Suç	239
a. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Aynı Suç Koşulu	240
b. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Değişik Zamanlar Koşulu	

.....	244
c. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Bir Suç İşleme Kararının İcrası Koşulu	246
d. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Suçların Aynı Kişiye (Mağdura) Yönelik Olması Koşulu.....	250
4. Belgede Sahtecilik Suçuna İlişkin Özel İctima Düzenlemesi	252
§2. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU İLE BENZER SUÇLAR.....	256
A. Genel Olarak.....	256
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek ve Gizlemek Suçları Ayrımı	256
C. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu Ayrımı	257
D. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Özel Belgede Sahtecilik Suçu Ayrımı	258
E. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Sağlık Mesleği Mensubunun Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu Ayrımı	260
F. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu Ayrımı....	261
G. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık Suçu Ayrımı.....	262
H. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Dolandırıcılık Suçu Ayrımı.....	263

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI, YAPTIRIMIN TESPİTİ, MUHAKEMESİ

§1. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI.....	264
§2. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNDA YAPTIRIMIN TESPİTİ.....	269
I. Genel Olarak	269
II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hüküm	269
III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Yaptırımın Tespiti	270
A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cezanın Belirlenmesi	270
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cezanın Bireyselleştirilmesi	274
IV. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar.....	274
V. Hapis Cezasının Ertelenmesi.....	277
VI. Güvenlik Tedbirleri.....	278
A.Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma	278
B. Müsadere	283
1. Eşya Müsaderesi.....	283
2. Kazanç Müsaderesi	285
VII. Tekerrür	286
§3. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN MUHAKEMESİ	288
I. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Zamanaşımı.....	288
A.Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Dava Zamanaşımı.....	288
B.Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Ceza Zamanaşımı	290
II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Usulü.....	291
A. Genel Olarak.....	291

B.Kamu Görevlisinin Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Şartı	291
III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	294
A.Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Görevli Mahkeme.....	294
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Yetkili Mahkeme	295
IV. Koruma Tedbirleri ve Deliller.....	296
A. Koruma Tedbirleri ve Delil Toplama	296
B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bilirkişilik.....	298
V. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Davaya Katılma.....	301
VI. Sahtecilikte Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesi Kararına Etkisi	307
VII. Resmi Belgede Sahtecilik Suçundan Kurulan Hükümün İnfazı.....	313
SONUÇ	314
KAYNAKLAR.....	319

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen eser
ABD	:Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	:Bölge Adliye Mahkemesi
BÜHFD	:Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
CD.	:Ceza Dairesi
CGK.	: Ceza Genel Kurulu
CGTİHK	:Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CHD	:Ceza Hukuku Dergisi
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	:Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	:Esas
ERÜHFD	:Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi
E. T.	:Erişim Tarihi
ETCK	:765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu
ETTK	:6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu
HMK	:Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMUK	: Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	:Karar
MÜHFHAD	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
md.	:madde
RG	:Resmi Gazete
TAAD	:Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	:Türk Borçlar Kanunu
THD	:Terazi Hukuk Dergisi
TMK	:Türk Medeni Kanunu
TPC	: Turkish Penal Code
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
SDÜHFD	:Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SÜHFD	:Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
UM	:Uyuşmazlık Mahkemesi
vd	:Ve devamı
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

GİRİŞ

Belgede sahtecilik suçları tıpkı diğer kamu güveni aleyhine işlenen suçlarda¹ olduğu gibi toplumun önem verdiği ve toplumsal hayatın güvenle işleyişini sağlayan ortak alametlerden olan belgelere toplumun güvenini koruma amacı taşımaktadır. Belgeler hakları, borçları ve toplumdaki ilişkileri tespit etmekte ve dolayısıyla ispat aracı fonksiyonunu yerine getirmektedirler. Belgelerin bu fonksiyonunu hukuk düzeni kabul edip güvenceye almıştır. Bu kapsamda toplumun (kamunun) belgelere yönelik güvenini² sarsıcı nitelik taşımaları sebebiyle belgede sahtecilik fiilleri suç kabul edilip cezai yaptırıma bağlanmıştır.

Belgede sahtecilik suçları içeriği itibarıyla karmaşıktır³. Belgede sahtecilik suçlarının toplumsal ve ekonomik hayatın pek çok ilişkisini ilgilendirmesi suçun karmaşık yapısını arttırmaktadır⁴. Belgede sahtecilik suçları aynı zamanda yaşamın dinamikliğini içerdiğinden değişkenlik de arz etmektedir. Günün teknolojik düzeyine ve yaşam ilişkilerine göre sahtecilik suçlarının işleniş şekli ve türü değişebilmektedir. Örneğin; önceleri sahte kimlik belgesi mekanik yöntem ile yapılmakta iken günümüzde bilgisayarlar ve yazıcılar aracılığıyla yapılabilmektedir.

Belgede sahtecilik suçu, sahtecilik suçlarından en yaygın işlenenidir. Bu suçun başka suçlarla birlikte, özellikle de dolandırıcılık suçuyla birlikte işlendiği görülmektedir. Belgede sahtecilik suçu genellikle belli bir menfaat için işlenmektedir. Bazen ise bürokratik engelleri aşmak için işlenmektedir⁵. Ayrıca zaman ve mekân sınırlamasına tabi olmaksızın işlenebilen bir suç tipidir. Belgede sahtecilik suçu toplumun her kesimi tarafından işlenebilen bir suç

¹ Kamu güveni aleyhine suçlar; 765 sayılı ETCK'de 316 vd. maddelerinde “*Ammenin İtimadı Aleyhine Cürümler*” başlığı altında, parada, mühürde ve belgelerde sahtecilik suçlarını içerecek şekilde düzenlenmiştir. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK'de ise 197 vd. maddelerinde “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*” başlığı altında düzenlenmiştir.

² “Kamu güveni” kavramı tezimizin “suç ile korunması amaçlanan hukuksal değer” konusunda açıklanmıştır.

³ Soyaslan, içerikleri itibarıyla karmaşık nitelendirmeyi kamu güveni aleyhine suçların tamamı için kullanmakta olup bu suçların karmaşıklığını ise sahtecilik şekillerinin çeşitliliğine, sahte fiilin cezayı gerektirip **gerektirmediğinin** belirlenmesinin zorluğuna bağlamaktadır (Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 504). Belgede sahtecilik suçu da kamu güveni aleyhine suçlar kapsamındaki bir suç olduğundan bu suçlardaki karmaşıklığın belgede sahtecilik suçları için de geçerli olduğu muhakkaktır.

⁴ Belgeler konu itibarıyla özel ve kamu hukuku alanındaki çeşitli toplumsal ilişkileri, bu alandaki hak ve borçları içerebilmektedirler. Bu nedenle sahtecilik suçlarında özel hukuk alanındaki pek çok hususun göz önünde bulundurulması gerekebilmektedir. Örneğin; bir çekin resmi belge hükmünde kabul edilebilmesi için unsurlarının tam olması, unsurlarının tam olup olmadığı ise ticaret hukuku hükümlerince belirlenmesi gerekir. Aynı şekilde bir belgenin aldatma niteliğine sahip olup olmadığının belirlenmesi için belgenin ibraz edildiği kurumun araştırma yükümlüğünün belirlenmesi, dolayısıyla bu kurum mevzuatının incelenmesi gerekebilmektedir.

⁵ Çetin Arslan/İlhan Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, **ERÜHFD**, C. 8, S. 2, Kayseri, 2013, s. 196.

tipidir. Suçun haksızlık içeriğinin görece az olması sebebiyle fazla düşünülmemesinin, etik bariyerler kolaylıkla aşıp bu suç işlenebilmektedir⁶.

Belgede sahtecilik suçu hep tartışılmış ve halen de tartışılmaya devam edilmektedir⁷. Belgede sahtecilik suçunun konusu, suçun unsurları, içtimalı, teselsülü, diğer suç tipleri ile ilişkisine dair tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Günün ekonomik ve teknolojik gelişmesinin bu suçun şekillenmesinde ve işlenmesinde etkili olması, suçun karmaşık yapıya sahip olması tartışmalarını beslemektedir.

Belgede sahtecilik suçunun en önemli kısmını resmi belgede sahtecilik suçu oluşturmaktadır. Suçun, kamuya ait belgeleri konu etmesi sebebiyle toplumsal güveni daha çok sarstığı kabul edilmektedir. Belgedeki ve sahtecilik fiilindeki karmaşıklık resmi belgede sahtecilik suçunda da tezahür etmektedir. Bu suç da günün toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişim düzeyine göre şekillenmektedir. Bu nedenle karmaşıklığı ve dinamikliği olan bir suç tipidir.

Belgede sahtecilik suçları geçmişte ele alınıp incelenmiştir. Ancak genelde belgede sahtecilik suçlarının, özelde ise resmi belgede sahtecilik suçunun yukarıda belirtildiği üzere karmaşık yapıya sahip olmaları, toplumsal ve ekonomik yaşamın pek çok alanı ile ilgili olmaları, günün yaşam ilişkileri ve teknolojik gelişmeleri ile şekillenip çeşitlenmesi, toplumun her kesimi tarafından işlenebilen suçlar olması sebebiyle, resmi belgede sahtecilik suçu yeniden ele alınıp incelenmesi ve yorumlanması gereken bir suç tipidir.

Tezimizin konusu; “Türk Hukukunda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” olduğundan belgede sahtecilik suçlarının tamamına değinilmemiş ancak resmi belgede sahtecilik suçunun özel belgede sahtecilik suçu ve diğer yakın suçlar ile ilişkisine yeri geldiğinde değinilmiştir. Belirtildiği üzere çalışmamız iç hukuku ilgilendirdiğinden suçun karşılaştırmalı hukuktaki yeri ayrıca inceleme konusu yapılmamış ise de yeri geldiğinde karşılaştırmalı hukuktaki durumuna da değinilmiştir.

Tezimiz, giriş ve sonuç bölümü hariç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde suçun tarihi gelişimine değinildikten sonra suça ilişkin temel ve müşterek kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde suçun unsurları, nitelikli halleri, suçun unsurları dışında kalan hususlar, suçun özel görünüş biçimleri incelenmiş ve suçun yakın diğer suçlarla ilişkisine

⁶ Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 196.

⁷ Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 196; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 504; Sahir Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, 5. Baskı, İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul, 1987, s. 215; Sahir Erman/Çetin Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 221.

değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise suçun muhakemesi ele alınmıştır. Resmi belgede sahtecilik suçundan verilen cezanın infazının özellik arz etmediği, infaz hukukunun genel kurallarına tabi olduğu hususuna değinmekle yetinilerek bu suçtan verilen cezanın infazına çalışmamızda yer verilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL GELİŞİM ve SUÇ TİPİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

§1. RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

I. Genel Olarak

Toplumun güven duymasından dolayı belgeler ekonomik ve sosyal hayatta kullanılmaktadır. Kullanılan belgelere olan toplum güveni bugün olduğu gibi geçmişte de ceza hukuku yaptırımları ile korunmuştur. Ancak belge sahteciliğinin kapsamı ve cezai yaptırımı tarihi süreçte değişiklik arz etmektedir. Belgede sahtecilik suçları kapsamında kalan resmi belgede sahtecilik suçunun tarihi sürecinin de bu şekilde olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Bu çerçevede resmi belgede sahtecilik suçunun tarihi süreci Batı Hukuku ve Türk Hukuku başlığı altında ele alınacaktır.

II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Batı Hukukundaki Tarihsel Gelişimi

Günümüz Türk Hukukunun temel dayanağının Batı Hukuku olması sebebiyle resmi belgede sahtecilik suçunun Batı Hukuku alanındaki tarihi gelişimine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Batı Hukuku başlığı altında Roma Hukuku, Cermen Hukuku, Kilise Hukuku, Orta Çağ Hukuku ve sonrasını içeren Yakın Dönem Batı Hukuku alanındaki resmi belgede sahtecilik suçunun tarihi sürecine değinilecektir.

A. Roma Hukuku Dönemi

Roma hukukunda suç sayılan ilk belgede sahtecilik fiili, vasiyetnamelerde işlenen sahtecilik fiilleridir⁸. Digestadaki açıklamalar bunu göstermektedir⁹. Paulus'un sahtekârlığın tarifini yaptığı da görülmektedir¹⁰.

⁸ Erman'a göre, sahtecilik fiilinin ilk örneğinin vasiyetnamelerde görülmesinin sebebi, vasiyetnamelerin toplum ve hukuk hayatında oynadıkları önemli rolden kaynaklanmaktadır. Yazara göre, mirasçı ölene ait tüm malvarlığının ve toplumsal rollerinin sahibi ve devam edeni olduğundan bu haklarının güvende tutulmak istenmesi sebebiyle hakka konu belgelerde sahteciliğin cezalandırılmasını gerektirmiştir (Erman, "Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları", İÜHF, C. 16, S. 1-2, İstanbul, 1950, s. 160; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 10).

⁹ Paulus'un "Ad Sibanam" adlı kitabından Digesta'ya alınan "her kim bir vasiyetnameyi ortadan kaldırır, gizler, zorla alır, yok eder, yerine başkasını koyar, mühürlerini açar ve her kim sahte bir vasiyetnameyi kasten yazar, imzalar, okursa ve bunlar kasten yapılacak olursa Lex Cornelia'daki cezalar ile cezalandırılır" ibaresi bu hususa delildir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 219).

¹⁰ "Sahtekârlık neye derler?" sorusuna Paulus, "Bir kimse başkasının yazısını taklit eder veya defter ya da hesabının önemli yerlerini keser (intercidat) veya bunları kopye ederse, sahtekârlık vardır, fakat başkasına toplumda veya hesaplar hakkında yalan söylerse yoktur" (Digesta. 48, 10, 23'den naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 220).

İmparatorluk devrinin başlangıcında, yazılı şeklin uygulama alanının genişlemesiyle vasiyetname dışındaki belgelerdeki sahtecilikler de cezalandırılmıştır¹¹. Bu dönemde, resmi veya özel herhangi bir belgenin gizlenmesi, yok edilmesi, açılması, belgenin yerine başka bir belgenin konulması hali de Lex Cornelia'nın kapsamına girmiştir¹². Lex Cornelia'da bütün fiiller için öngörülen ceza sürgün cezasıydı¹³.

B. Cermen Hukuku Dönemi

Cermen hukukunda resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Resmi belgede sahtecilik suçu için Teodoricus'un Emirnamesi'nde ölüm cezası, Ripuaire Kanunu'nda başparmağın kesilmesi veya para cezası, Longobart Kanunu'nda elin kesilmesi, Vizigotlar Kanunu'nda, kral emirlerinin taklit veya tağyiri ile mallarının yarısının müsaderesi veya elin kesilmesi, kralın emirleri dışındaki sahtecilikte ise malların dörtte birinin müsaderesi, bu mümkün değil ise suçtan zarar görene köle olması cezası öngörülmüştür¹⁴.

C. Kilise (Kanonik) Hukuku Dönemi

Kilise hukukunda, belgede sahtecilik suçunun konusu iki tür belgeden oluşmaktaydı. Bunlar Papa'lığa ait mektup ve vesika ile krallığa ait belgelerdir. Bunların dışındaki belgelerde sahtecilik suç olarak kabul edilmemiştir. Papa'ya ait sahte mektup ve vesikaların farkına varan kişinin bunları yirmi gün içinde yok etmesi gerekirdi. Aksi takdirde aforoz edilirdi. Papalığın sahte mektuplarını kullanan kişi rahip ise ayrıca ruhban sınıfından çıkarılır, rahibin dokunulmazlıkları alınırdı. Krallık belgelerinde sahtecilik fiili ise ancak rahipler tarafından işlenirse suç kabul edilmekteydi ve rahibin şerefsiz ilan edilmesine, rütbelerinin indirilmesine ve sürgüne gönderilmesine karar verilirdi¹⁵.

D. Orta Çağ Hukuku Dönemi

Sahtecilik suçunun Kral Rotari Emirnamesi'ndeki cezası elin kesilmesi olarak belirtilmiştir. Karolenjlerin mevzuatında ve komin statüsünde de sahtecilik suçuna yer verilmiş; evrakta sahtecilik suçu, resmi veya özel, milli veya yabancı evrak ayırımına tabi tutularak resmi ve milli evrakta sahtecilik suçuna daha ağır ceza belirlenmiştir. Ayrıca Orta

¹¹ Ahmet Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 14.

¹² Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 220.

¹³ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 29.

¹⁴ Carrara, **Programma del Corsodi Criminale**, C. IX, 11. Tabı, Firenze 1923, 3850'den naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 221.

¹⁵ Del Giudice, "*Diritto Penale Germanico in PESSINA*", **S. G. Enciclopedia**, C.1, Milano, 1908, 946-947'den naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 221.

Çağ Dönemi yazarları sahtecilik konusunu incelemiş, sahteciliğin tarifini vererek çeşitli ayrımlara tabi tutmuşlardır¹⁶.

Roma hukukunun Alman hukukuna ve oradan da müşterek hukukun oluşmasına etki eden en önemli çalışması *Constitutio Criminalis Carolina*, 219 maddeden oluşan yürürlükteki hukuku içeren bir tür hukuk kitabı gibidir¹⁷. Carolina'nın 112. maddesine göre, sahte olarak imza, mektup, sözleşme, borç senedi veya defter tanzim edilmesi halinde, fiilin kötülük derecesine ve oluşan zarara göre cismani zarar veya ölüm cezası verilmelidir¹⁸.

E. Yakın Dönem

Fransa Kralı'nın Mart 1680 tarihli Sahtekârlık Fermanı'nda, özel kişilerin ve görevlilerin sahtecilik suçlarına yer verilmiştir. Memurlar tarafından işlenen sahtekârlık suçları için hafif cezalar öngörülmeyle birlikte özel kişilerin ve görevlilerin görevleri dışındaki sahtekârlık suçlarına ilişkin cezalar, ölüm cezasını dahi tayin etme seçeneği olacak şekilde hâkimin takdirine bırakılmıştır¹⁹. Söz konusu fermandaki düzenlemeye göre “görevlilerin belgede sahteciliği” (günümüz sistemine göre kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği), “özel kişiler ve görevlilerin görevleri dışındaki sahteciliği”ne göre daha hafif cezai yaptırım gerektiren suç niteliğindedir. Bu düzenlemenin kamu görevlilerinin belgede sahtecilik suçunun özel belgede sahtecilik suçuna göre daha ağır cezai yaptırım öngördüğü günümüz sistemine aykırı olduğu açıktır.

18. yüzyılda başlayan felsefi akımlar ile hayatın her alanında önemli değişiklikler görülmüştür. Aydınlanma dönemi olarak ifade edilen bu dönemde genel olarak hukukta ve özelde ise ceza hukukunda da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. O güne kadar ceza hukuku uygulamaları ele alınmış, eleştiriler geliştirilmiş ve yeni hukuk düzeninin kurulması için pek çok hukuk ekolü ortaya çıkmıştır²⁰. Bu gelişmelere uygun olarak 19. yüzyıla kadar sahtecilik suçları, dolandırıcılık suçları ile birlikte ele alınmış iken 19. yüzyıl başında

¹⁶ Erman'ın aktarımlarına göre; sahtekârlığı; *Farinacius* üçe ayırmakta olup kasten ve başkasına zarar vermek amacıyla gerçeğin değiştirilmesi olarak; *Jousse*; başkalarını aldatmak maksadıyla ve onların zararına olarak gerçeğin ortadan kaldırılması, değiştirilmesi veya gölgelenmesi (gizlenmesi) olarak; *Muyart De Vouglans*; gerçeğin gölgelenmesi ve başkalarının aldatılmasına yönelik herhangi bir hileli fiil olarak tanımlamıştır (*Pertile*'den *nakleden Zergohlio*, Dei deliti contro l'ordine pubblico, la pubblica fede e la pubblica incolumina, Milano, tarihsizden naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 222-228). Aktarılan sahtekârlığa ilişkin bu tanımların günümüz sahtecilik tanımının da temelini oluşturdukları düşüncesindeyiz.

¹⁷ Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 1. Cilt, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2016, s. 56-57.

¹⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 222.

¹⁹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 223.

²⁰ M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 76; Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 85.

“aldatma” ile “gerçeğe uygunluk” arasında ayrıma gidilmiş, “kamunun sadakat ve güveninin korunması” gereksinimi ile resmi belgede sahtecilik suçunun kabulü yoluna gidilmiştir.

Belirtilen gelişmelerin yansıması olarak 1813 tarihli Bayern Ceza Kanunu’nda “kamunun sadakat ve güveninin korunması” başlığı altında resmi belgede sahtecilik suçuna yer verilmiştir²¹. 1810 Fransız Ceza Kanunu, sahtecilik suçlarında Roma hukukundan beri süregelen uygulamayı değiştirmiştir. Şöyle ki 1810 Fransız Ceza Kanunu, sahtecilik suçları ile hile suçlarını kesin olarak birbirinden ayırmış, bu anlamda muvazaanın cezalandırılmayacağı görüşü kabul edilmiştir. Böylece medeni hukuk anlamında hile ile ceza hukuku anlamında hile ayrılmış, hile suçları da kendi aralarında hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suistimal gibi suçlara ayrılmıştır. Böylece sahtecilik suçları “dar anlamda sahtecilik”²² anlamına dönüşmüş ve diğer suçlar da ayrı ayrı belirlenmiştir. Ayrıca belgede sahtecilik suçları da kendi aralarında resmi belgede sahtecilik ve özel belgede sahtecilik suçları olarak ayrıma tabi tutulmuştur²³.

III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişimi

Günümüz Türk hukuk sisteminin temel dayanağı batı hukuku olmakla birlikte önceki hukuk sisteminin toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına etki ettiği gibi günümüz hukuk sistemine de önemli etkisi olduğu, özellikle hukuksal metinlerin yorumlanması ve uygulanmasının şekillenmesine etki ettikleri gerçektir. Bu itibarla Türk hukukunun tarihi gelişimindeki genel ayrımlarına göre resmi belgede sahtecilik suçuna değinmekte yarar vardır. Bu çerçevede Türk hukuku tarihi gelişim sürecindeki İslamiyet öncesi hukuk, İslamiyet sonrası hukuk, Osmanlı hukuku, Cumhuriyet dönemi hukuku dönemlerine göre resmi belgede sahtecilik suçuna değinilecektir²⁴.

A. İslamiyet Öncesi Dönem

İslamiyet öncesi Türk devletlerindeki ceza hukuku hakkında çok sınırlı kaynak bulunmaktadır. Sınırlı kaynaklardan birincisi; Çin kaynakları olup bu kaynakların ise hukukçu olmayanlarca oluşturulması, Çinliler ile Türkler arasında düşmanca ilişkilerin bulunması ve Çin alfabesinin kendine has zorlukları gözetildiğinde söz konusu kaynakların dikkatli

²¹ Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Mustafa Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 1052.

²² “Dar anlamda sahtecilik” temel kavramlar kısmında sahteciliğin çeşitli anlamları başlığında ele alınmıştır.

²³ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 13.

²⁴ Türk hukukunun tarihi süreç içindeki ayrımlarımızda *Centel/Zafer/Çakmut*’un ayrımı esas alınmıştır (Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 11. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2020, s. 27).

değerlendirilmesi gerekir²⁵. Diğer kaynaklardan Orhun kitabeleri ise devlete ait çok az bilgi içeren ve sonraki dönemlerde oluşturulmuş belgelerdir²⁶. Uygur dönemi devlet teşkilatı hakkında bilgiler içeren Kutadgu Bilig ile dil tarihi açısından önem taşıyan Divanü Lügati't Türk ise geç dönemde (11. yy) yazılmış eserlerdir²⁷. Bu itibarla bu döneme ait sınırlı bilgilere sahipsek de sahteciliğin hilekârlık, dolandırıcılık ve rüşvet gibi suç teşkil eden fiiler olarak görüldüğü, cezasının da ölümden daha hafif cezalar niteliğinde olduğu söylenebilir²⁸.

B. İslamiyet Sonrası Dönem

İslam hukukunda resmi belgede sahtecilik suçu taz'iri gerektiren suçlardandır²⁹. Özellikle resmi evrakın, mahkeme ilamların tahrifi “*şiddetli bir şekilde tazir ve salahu ıslah oluncaya kadar hapis*” cezasıdır³⁰.

1. Osmanlı Hukuku Dönemi

Osmanlı kayıtlarında sahte belge düzenleme için “tezvîr³¹”, sahte belgeyle aldatma ve kandırma ise “telbîs³²” olarak ifade edilmektedir³³. Osmanlı hukukunda³⁴ sahtecilik suçu İslam hukukunda olduğu üzere taziri gerektiren suç niteliğindedir³⁵. Tazir cezalarında hâkime büyük takdir hakkı tanınmıştır. Hâkim, tazir suçlarında ceza vermeyip suçluya sadece öğüt

²⁵ Ali Altunbaş, “İslamiyet Öncesi Türklerde Hukuku”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 23, Ankara, 2022, s. 17; Mehmet Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, s. 9.

²⁶ Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 10.

²⁷ Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 10.

²⁸ Feda Şamil Arık, “Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I Suçlar ve Cezalar”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 28, Ankara, 1995, s. 42.

²⁹ İslam hukukunda suçlar, “hadi gerektiren suçlar”, “kısası gerektiren suçlar” ve “taz'iri gerektiren suçlar” olarak ayrıma tabi tutulmaktadır. Hadi gerektiren suçlar, suçu ve cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenmiş Allah'ın haklarına yönelik suçlar (hırsızlık, yol kesme-silahlı gasp-soygun, zina, zina iftirası, şarap içmek-sarhoşluk, isyan-bağy, irtidad); kısası gerektiren suçlar suçu ve cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenmiş şahıslara yönelik suçlar (öldürme ve yaralama suçları) iken taziri gerektiren suçlar ise Allah ve Peygamber tarafından belirlenmemiş, düzenlenmesi devlet başkanına veya hâkime bırakılmış suçlardır (İlhan Akbulut, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, **AÜHFD**, C. 52, S. 1, Ankara, 2003, s. 167-181; Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 158; Halil Cin/Gül Akyılmaz, **Türk Hukuk Tarihi**, 13. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2021, s. 246).

³⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, **Hukuki İslamiye ve Islahatı Fıkhiye Kamusu**, 3. Cilt, İstanbul, 1951, s. 335'den naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 243.

³¹ Tezvir, “yalan, dolan” anlamındadır (Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s. 1107).

³² Telbis, “ayıbını, kusurunu örtterek bir şeyi sahteleme, hile, oyun” anlamındadır (Develioğlu, **a.g.e.**, s. 1069).

³³ Mehmet Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları** Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2017, s. 313 -320.

³⁴ *Dönmezer/Erman ve Gökçen*'in belirttiği üzere; Osmanlı hukuku, genel anlamda İslam hukukunu esas almakla birlikte, sultanların çıkartıkları kararnamelerle yarattığı bir hukuktur. Yazarların da işaret ettiği üzere ceza hükümlerini de içeren bu kararnamelerin hazırlanmasında İmparatorluktaki arşivde bulunan model kanun ve bazen de mahalli örf ve adetler esas alınmaktaydı (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 16; Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 1. Cilt, s. 160).

³⁵ Coşkun Üçok/ Ahmet Mumcu/Gülnehal Bozkurt, **Türk Hukuk Tarihi**, 24. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 93; Mustafa Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku, II, Özel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 561.

verebileceği gibi azarlama, hapsedme, sürgüne gönderme, yüzünü karalayıp teşhir etme, sopa attırma cezası da verebilirdi. Taziri gerektiren suçlarda ölüm cezası verilmez. Ancak devlet başkanının fiilin devlete zararlı olduğu kanısına varması halinde taziri gerektiren suçlarda ölüm cezası (siyaseten katl) verilirdi³⁶. Nitekim resmi belgede sahtecilik suçlarına siyaseten katl³⁷, uzuv kesme³⁸, hapis ve sürgün cezaları, teşhir ve azil yaptırımı uygulandığı görülmektedir³⁹.

Osmanlı hukukunun yazılı metinlerinden olan I. Selim (Yavuz Sultan Selim) Kanunnamesi ve Kanuni Umum Kanunnamesi'ne göre belgede sahteciliğin cezası “*muhkem hakkından gelinme*”, itiyat haline getirilmesi halinde “*el kesme*” cezasının verilmesi kararlaştırılmıştır⁴⁰. Ayrıca Yavuz Sultan Selim Kanunnamesi'nin 38. maddesinde sahte belge düzenleme fiiline “*dayak cezası*” düzenlenmiştir⁴¹. Günümüzde resmi belge sayılan sultan fermanlarının veya kadıların belgelerinin sahtelerini yapmanın cezası olarak “*el kesme cezası*” belirlenmiştir⁴². Mühimme defterlerinde “*eşeğe bindirilmek suretiyle teşhir*”⁴³ ve “*sürgün*”⁴⁴ cezalarına ilişkin kararlara rastlanılmaktadır.

Tanzimat Döneminde ceza hükümlerine kanunnamelerde değil artık yasalarda yer vermeye başlanmıştır⁴⁵. Osmanlı döneminde 1256 tarihli Kanunu Ceza'ya kadar sahteciliğe ilişkin bir düzenleme yapılmamış olup şeri esaslara göre uygulama yürütülmekteydi⁴⁶.

Belgede sahtecilik suçuna ilişkin ilk yasal düzenleme hicri 1256 tarihli Kanunu Ceza'da yer almaktadır. Hicri 1256 (1840) tarihli Kanunu Ceza'nın (Kanunnameyi Hümayun)

³⁶ Üçok/ Mumcu/ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 93.

³⁷ 1596 tarihli mühimme defteri kaydına göre; Amasya'da meydana gelen olayda, Hacı Mehmet isimli şahsın kazadaki medreseye sahte belge düzenleyerek müderris olması, sahte berat, tuğra ve fetva yazma ve benzeri suçlardan “hakkından gelme (muhtemelen idam) cezası” verilmiştir (Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları**, s. 313 -320).

³⁸ 1578 tarihli mühimme defteri kaydına göre; Erzurum'da tezvir hüküm yazmaktan kişilere sabıkları varsa, işkence yapılması, ikrar ederlerse “el kesme cezası” verilmesi, inkâr ederlerse “müebbet kürek cezası” verilmiştir (Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları**, s. 313 -320).

³⁹ 1590 tarihli mühimme defteri kaydına göre; Ali isimli şahsa, sahte emirler yazmaktan “el kesme cezası” verilmiş, ayrıca “hapis”, “kürek cezası” ve “kürek cezası ve naiplikten azl”, “sürgün” cezalarının da verilmiştir (Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları**, s. 313-320).

⁴⁰ Avcı, **a.g.e.**, s. 562.

⁴¹ Yılmaz Yurtseven, “*Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları*”, **SÜHFD**, C. 9, S. 3-4, Konya, 2001, s. 283.

⁴² Yurtseven, “*Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları*”, s. 276.

⁴³ 1573 tarihli mühimme defterindeki bir kayda göre, Mustafa isimli şahsa, insanları aldatması, sahtecilik yapması ve topluma zararlı biri olmasından dolayı eşeğe bindirilmek suretiyle teşhir edilmiştir (Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları**, s. 235).

⁴⁴ 1700 tarihli Kütahya mahkemesindeki bir kayıta, Simadon isimli zimmiyenin sahteciliğinden dolayı tazir cezasının verildiği, suçu işlemeye devam etmesi üzerine İstanbul'a gönderildiği belirtilmiştir (Koç, **Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları**, s. 281).

⁴⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 123.

⁴⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 243.

Zeyli 14. faslının 2. ve 3. maddeleri sahtecilik suçuna ilişkin düzenlemeye yer vermiştir⁴⁷. Hicri 1256 tarihli Kanunu Ceza'nın (Kanunnameyi Hümayun) belirtilen bu hükümlere göre, resmi evrakın taklit ve tağyiri suç olarak kabul edilmiştir. Resmi evrak dışındaki evrakın ise sadece taklidi suç olarak kabul edilmiştir. Resmi evraka ilişkin sahtecilik suçu, diğer evraka ilişkin sahtecilik suçundan daha ağır suç olarak belirlenmiştir⁴⁸. Bu maddelerde resmi belgede sahtecilik suçuna “kürek cezası” öngörülmüştür.

Hicri 1267 (1851) tarihli Kanunu Cedit'in⁴⁹, faslı sani 12. maddesinde resmi belgede sahtecilik suçuna yer verilmiştir. Madde düzenlemesine göre; resmi belgeyi taklit etmek veya değiştirmek fiili suçtur. Suçun cezası da “kürek ve pranga” olarak belirtilmiştir⁵⁰. Düzenlemede resmi belgede sahtecilik suçunun yanında özel belgede sahtecilik suçuna da yer vermek suretiyle resmi-özel belgede sahtecilik suçunun ayrımı yapıldığı görülmektedir⁵¹.

Hicri 1274 (1858) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayununun⁵² 15. faslında 148-162. maddeleri arasında sahtecilik suçları düzenlenmiştir⁵³. Söz konusu düzenlemeye göre; resmi belgenin taklit veya tağyiri, istimali (kullanılması) suç sayılmıştır (md. 148)⁵⁴. Suçların işlenmesinden vazgeçme halinde cezadan muaf tutulup sadece kolluk denetimi öngörülmüştür

⁴⁷ Hicri 1256 (1840) tarihli Kanunu Ceza'nın (Kanunnameyi Hümayun) zeyli 14. faslın 2. maddesi; “*Tarafı Devleti Aliye verilen evamiri aliye ve memurini saltanatı seniye canibinden ita olunan evrakı resmiye ve senedatı şerriye ve müdür tezkerelerini taklid eden ve bazı mahallerini hakk ve tağyir eyleyen sahtekâr eşhas ispat olunduktan sonra tediben cünhasını decei cesamesine göre beş seneden on seneye kadar vaz'ı kürek oluna*” 3. maddesi ise “*Sair nasın evrakına taklid eden sahtekâr dahi üç sene müddet için kürek vaz oluna*” şeklindedir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 17).

⁴⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 244.

⁴⁹ Giriş bölümündeki açıklamaya göre; 1256 tarihli Kanunu Ceza'nın eksikliklerini gidermek amacıyla yayınlandığı belirtilen hicri 1267 tarihli Kanunu Cedit, bir giriş, üç fasıl ve 43 maddeden oluşmakta olup hicri 1274 (1858) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun'un yürürlüğe girmesine kadar olan yedi yıllık süre yürürlükte kalmıştır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 126).

⁵⁰ Hicri 1267 (1851) tarihli Kanunu Cedit 12. maddesi “*Taraf-ı Devlet-i Aliyeden verilen evamir-i aliye ve memurin-i saltanatı seniyye taraflarından ita olunan evrak-ı resmiye ve senedat-ı şerriye ve mühür tezkiyelerini taklit ve bazı mahallerini hakk ve tağyir eden sahtekâr şahsın mertebe-i töhmetine göre dört aydan dört seneye ve sair nasın evrakını taklit eden üç aydan üç seneye kadar kürek ve pranga ve sahsına göre ney'f ve tağrib ile te'dip kılın*” şeklindedir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 17).

⁵¹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 17.

⁵² Hicri 1274 (1858) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun, Osmanlı-Rusya Savaşı'na Osmanlı müttefiki olarak katılan İngiltere ve Fransa'nın siyasi baskısı ile ilan edilen Islahat Fermanı'na dayanarak 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun tercümesi olarak bir giriş (md.1-47) ve üç bölümden (md. 48-256) oluşturulup yürürlüğe girmiş, çeşitli değişikliklerle (1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nu esas alan 4 Haziran 1911 ve 11 Mayıs 1914 tarihli değişiklikler) Cumhuriyet döneminde de yürürlükte kalmış ve 1 Mart 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesine kadar uygulanmıştır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 133).

⁵³ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 244; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 17.

⁵⁴ “*Madde 148-Evâmiri Devleti Âliyyeye taklit eden ve ettiren veyahut evâmiri âliyyeyi tağyir eden ve ettiren ve memurini Devletin sah ve imzasını taklit eden ve ettiren ve Devleti Âliyye memuriyetlerine ve memurlarına mahsus bir mühre takliden sahte mühür imâl eden ve böyle sahte mühürü istimal eyleyen ve bilcümle hazain ve mal sandıklarının mütedavî olan esam ve tahvilat sergi ve sair her güna senedatını taklit veya sahtekârlıkla tağyir eden ve böyle sahte kavaim ve senetler istimal veyahut memaliki mahrusaya ithal eyleyen kimseler on seneden aşağı olmamak üzere muvakkaten kürek ya kalebentlik cezasıyla mücazat olunur*” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 244; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 17).

(md.151)⁵⁵. Memurun resmi belgede sahteciliğine⁵⁶ ve fikri sahteciliğine⁵⁷ yer verilmiştir. Ayrıca sahte belgenin kullanılması⁵⁸, şahsa ilişkin belgelerde sahtecilik⁵⁹ ayrı suçlar olarak düzenlenmiştir. Memurlar hakkında cezadan başka memuriyetten azil gibi güvenlik tedbirine yer verilmiştir⁶⁰. Sahte rapor düzenlenmesi ve sahte raporun kullanımı da ayrı suçlar olarak düzenlenmiştir⁶¹. Sahte belgeyi “bilmeyerek” kullanmasının cezadan muaf olduğunun belirtilmesi ile suçta kasıt arandığı da görülmektedir⁶². Anlaşılacağı üzere hicri 1274 (1858)

⁵⁵ “Madde 151 -Mevadî sabıkada beyan olunan sahtekârlık ile müttehem olan kimselerden her kim ol cinayetlerin tamamı icrasından evvel veyahut daha hükümet tarafından emri taharriyata şürû olunmazdan mukaddem keyfiyeti ve mütecasir olanları canibi hükümete ihbar eder ve emri taharriyata şürû olunduktan sonra dahi sair müttehhemlerin ahzügirift olunmalarına hizmet eyler ise mücazattan muaf olup, fakat muvakkaten zaptiye nezareti altında tutulur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 244; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁵⁶ “Madde 152 -Memurinden her kim olur ise olsun hini icrayı memuriyetinde mukaddema yapılmış olan ilâm ve mazbata ve sair senedatın veya defter ve sair sicili âtın gerek suturu arasında ilâve ve gerek hat ve hatim veya imzayı tağyir ile bir şahsın ismi yerine diğer bir şahsın ismini koymakla sahtekârlık eder ise on seneden aşağı olmamak üzere muvakkaten kürek yahut kalebentlik cezasıyla mücazat olunur ve eğer bu sahtekârlığı eden kimse memurinden değil ise yedi seneyi tecavüz etmemek üzere muvakkat kürek veyahut kalebentlik cezasıyla mücazat olunur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 245; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁵⁷ “Madde 153 -Bir memur mecalis ve mahakimde ve sair umuru ib'ad rüyet olunan mahallerde erbabı mesalih için yapılan her nevi senedat ve evrakı resmiyeyi memuriyeti iktizasınca tanzim eder iken gerek sahibi maslâhat olanların takrir ve ifadelerini başka türlü yazarak ve gerek keyfiyeti gayrı sahihayı sahih yerine veyahut itiraf olunmayan bir hâl ve keyfiyeti itiraf olunmuş hükmüne koyarak hilekârlıkla asıl maddeyi veyahut ahvali müteferriasmı tağyir ve sahtekârlık eyler ise on seneden aşağı olmamak üzere muvakkaten kürek yahut kalebentlik cezasıyla mücazat olunur”(Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 245; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁵⁸ “Madde 154-Maddeteyni sabıkinde beyan olunan sahte evrakı bilerek istimal edenler yedi seneyi tecavüz etmemek üzere muvakkaten prangabent ya kalebent kılınır” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 245; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁵⁹ “Madde 155 - Bir şahsa müteallik olan evrakı mahsusada bâlâda beyan olunan suretle sahtekârlık eden ve bu makûle sahte evrakı bilerek istimal eyleyen kimseler bir seneden üç seneye kadar hapis ile mücazat olunur.” “Madde 156 - Yol emri ve mürûr tezkeresi ve pasaportlara sahte isim yazdıran veyahut bu makûle hile ile yol kâğıtlarını istihsal için kefalet eyleyen şahıs altı aydan iki seneye kadar hapsolunur. Zeyil (27.3.1323) - Şahsı ahar nâmına verilen yol emri ile mürûr tezkeresini tağyir ve tahrif etmeksizin mücerret ol şahsın nâmını takınarak istimal edenler ve evrakı mezkûreyi nâmı müstear ile istimal olunacağını bilerek şahsı ahara itâ eyleyenler bir haftadan bir maha kadar ve pasaportları bu suretle istimal edenler veyahut nâmı müstear ile istimal olunacağını bilerek şahsı ahara itâ eyleyenler altı aydan iki seneye kadar hapsolunur.” “Madde 157- Yol emri ve mürûr tezkeresi ve pasaportu ve tezkerei Osmanîyeyi sahte olarak yapan veyahut işbu evrakı tağyir ve tahrif eden ve bu makûle sahte ve tağyir ve tahrif olunmuş evrakı istimal eyleyen eşhas bir seneden üç seneye kadar hapsolunur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 245-246; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁶⁰ “Madde 159 - Mer'î olan usul ve nizamı iktizasınca kefalete raptetmeksizin mürûr tezkeresi veren memurlar memuriyetlerinden azil ve altı aydan bir seneye kadar hapis ile mücazat olunur. Bu misillû memurin verecekleri yol kâğıtlarına bilerek sahte isim yazar ise altı aydan iki seneye kadar hapis olunur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 246; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁶¹ “Madde 160 - Her nevi hidematı Devletten kendini veyahut aharını muaf ettirmek üzere ettiba ve cerrah nâmına olacak illeti vücütîyesini mutazammın sahte şehadetnâme yapan şahıs bir seneden üç seneye kadar hapsolunur.”

Madde 161-Tabib ve cerrahlardan her kim birinin iltimasına mebni veyahut hatıra riayeten hidematı Devletten muaf ettirmek için aslı olmayarak marazı ve illeti vardır diyerek şehadet eder ise bir seneden üç seneye kadar hapis olunur ve eğer bu sahtekârlığı akçe ve hediye ahzile irtikâb etmiş ise hakkında mürteşi cezası ve akçe veren hakkında dahi râşî cezası icra olunur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 246; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

⁶² “Madde 162- Her ne türlü sahte ve taklit şey olur ise olsun bilmeyerek istimal edenler cezadan muaf tutulur” (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 246; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 18).

tarıhli Kanunu Cedid resmi belgede sahtecilik suçunu çok detaylı düzenlemiş olup adeta yürürlükten kaldırılan 765 sayılı ETCK tarzı bir düzenlemeyi benimsemiştir.

2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminin temel ceza kanunu 13 Mart 1926 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur⁶³. 765 sayılı ETCK'de belgede sahtecilik suçları son derece kazuistik bir yöntemle düzenlemiştir⁶⁴. Bu kanun sistemine göre resmi belge sahteciliğın failinin kamu görevlisi olup olmaması ayrımı ile yetinmeyip resmi belgenin aslında, resmi belgenin özünde, resmi belgenin onaylı suretinde, resmi belgenin içeriğine ilişkin onaylı özetlerde, ticari kimliğın ticari belgeye gerçeğe aykırı olarak yansıtılmasında sahtecilik suçları ayrı ayrı düzenlenmiştir. Ayrıca nüfus cüzdanı, pasaport gibi belgelerde sahtecilik için ayrı düzenleme yapılmıştır⁶⁵. Sahte resmi belgenin hangi maddeye aykırılık teşkil ettiğinin belirlenmesi tereddüt yaratmaktaydı ve fiilin doğru tespiti ve nitelendirilmesi ciddi emek gerektirmektedir.

5237 sayılı yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin incelemede yeri geldikçe 765 sayılı ETCK hükümlerine değinilerek yürürlükteki 5237 sayılı TCK ile karşılaştırılması yapılacaktır. Bu itibarla 765 sayılı ETCK'nin inceleme

⁶³ “Zanardelli Kanunu” olarak anılan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun tercümesi esas alınarak hazırlanan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu çeşitli değişikliklerle (değişikliklerde Mehaz Kanun olan 1889 tarihli Kanun'un kaldırılması ile yerine yürürlüğe giren ve “Rocco Kanunu” olarak anılan 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu esas alınmış) 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na kadar yürürlükte kalmıştır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 136; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 35).

⁶⁴ 765 sayılı ETCK'nin “Cürümler” başlıklı ikinci kitabının “Ammenin İtimadı Aleyhine Cürümler” başlıklı altıncı babının “Evrakta Sahtekârlık (md. 339-349)” isimli üçüncü ve “Hüviyet Cüzdanı ve Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şehadetname ve Beyannamelerde Sahtekârlık (md.350-357)” başlıklı dördüncü fasıllarında bu suçlara ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.

⁶⁵ 765 sayılı ETCK'nin içerdği sistemi Yargıtay şu şekilde özetlemiştir: “ ETCK sistemine göre; belgede sahtecilik resmi belgenin aslı üzerinde, görevli kimse tarafından işlenmişse TCY'nin 339/1-2., görevli olmayanlarca işlenmişse 342/1-2. maddeleri, aslın kopyası olan örnek (suret) üzerinde görevli kişi tarafından işlenmişse aynı Yasanın 341/1., görevli olmayan kimse tarafından işlenmişse 342/3. maddeleri, eğer onaylı örnek yiten asıl yerine geçmişse, örnek TCY'nin 339/son maddesi uyarınca asıl gibi sayılacak ve fail görevli ise TCY. nin 339/1-2., görevli değilse 342/1-2. maddeleri, eğer onaylı örneğın aslı esasen yoksa ve fail görevli ise aynı Yasanın 341/1. maddesinin 1. cümlesi, fail görevli değilse 341/3. maddesinin, 1. cümlesi uygulanacaktır. Özet belgeler üzerinde yapılan sahteciliğe geline; resmi belgelerin özeti, aslın kopyası olmayıp onun sergilediği bir kısım bilgileri yansıtan ve yasaya göre cezai açıdan daha az korunmaya layık görülen bir belgedir. TCY. nin 341/son maddesi, var olan resmi belgenin onaylı özetini sahte olarak düzenleyen görevli faili cezalandırmıştır. Görevli failin eylemine katılan üçüncü kişilerinde iştirak hükümlerine göre aynı madde ile cezalandırılacakları tabiidir.... Resmi bir belgenin özetinde sahtecilik suçunu görevli işlemişse TCY. nin 341/son maddesi uygulanacak, görevli olmayan bir fail işlemişse ve bu eylemini işlerken görevli ile işbirliği yapmışsa aynı maddeyle cezalandırılacaktır. Görevli ile işbirliği yapmayan fail, söz konusu suçı işlediği takdirde eylem aynı zamanda TCY. nin 355. maddesine giren bir belge ise fail 356. maddede göre cezalandırılacak, o belgeden değilse cezalandırılmayacaktır” (Yargıtay CGK. 24.04.1989 tarih, 1989/6-105E. 1989/165K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E.T. 01.01.2021).

konumuza ilişkin hükümlerine burada ayrıca yer verilmeyerek tekrara düşülmesinden kaçınmak amaçlanmıştır.

§2. SUÇ TİPİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Belgede sahtecilik suçunun iki temel kavramının bulunduğunu belirtmeliyiz. Bunlar “sahtecilik” ve “belge” kavramıdır⁶⁶. Belgede sahtecilik suçu bu iki kavram üzerinde vücut bulmaktadır. “Belge” ve “sahtecilik” olmaksızın bu suçtan bahsedilemez. Öncelikle bir belgenin bulunması ve belgede sahteciliğin gerçekleşmesi gerekir ki suça ilişkin diğer müşterek kavramlar tartışılabilsin. Bu itibarla “belge” ve “sahtecilik” kavramının suçun iki temel kavramı olduğuna tereddüt bulunmamalıdır. Belgede sahtecilik suçunun iki temel kavramından biri olan belge kavramı resmi belgede sahtecilik suçunda “resmi belge” olarak tezahür eder. Resmi belgede sahtecilik suçu için belgenin resmi niteliği yani resmi belge olması suçun ayırt edici özelliğini oluşturmaktadır.

I. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Temel Kavramlar

A. Sahtecilik

1. Kavram Olarak Sahtecilik

“Sahtecilik (Sahtekârlık)” *"sahtekâr olma hali veya sahtekârca davranış, düzmecilik* ⁶⁷ ", *"sahte işler yapma* ⁶⁸ " anlamına gelmekte olup 765 sayılı TCK’de “sahtekârlık ⁶⁹” terimi kullanılmıştır⁷⁰. 5237 sayılı TCK ise “sahtecilik” terimini tercih etmiştir. 5237 sayılı TCK’de “sahtekârlık” terimi yerine “sahtecilik ” teriminin kullanılması eleştirilmiştir ⁷¹ . Kanaatimizce; yürürlükten kaldırılan 765 sayılı TCK’de kullanılan

⁶⁶ Müşterek kavramlar başlığı altında açıklanacağı üzere öğretilde, bu iki kavram “aldatma niteliği”, “zarar ve zarar ihtimali” kavramları ile birlikte “müşterek kavramlar” olarak incelenmiş ise de biz çalışmamızda “belge” ve “sahtecilik” kavramlarının müşterek kavramdan öte temel kavramlar olduklarını, bu kavramlar olmaksızın belgede sahtecilik suçundan bahsedilemeyeceğini düşünmekteyiz.

⁶⁷ Meydan Larousse, 10. Cilt, s. 841.

⁶⁸ <http://sozluk.gov.tr>, E.T. 16.08. 2021.

⁶⁹ Sahtekârlık (sahtecilik) kelimenin kökeni olan “sahte” kelimesi, Farsça “sahtan” kelimesinden gelmekte olup *“bir şeyin aslına benzetilerek yapılan, düzme, düzmece, gerçek olmayan”* (<http://sozluk.gov.tr>, E. T. 16.08.2021), *“düzme, düzmece, yapmacık, yalan, taklit”* (Develioğlu, **a.g.e.** s. 913) *“gerçek olmayıp aslına benzetilerek yapılan, düzme, taklit”* (Meydan Larousse, 10. Cilt, 841); *“yapma, uydurma, düzmece, yalandan”* (Hayat Büyük Türk Sözlüğü, s. 1030); *“kalp, düzmece, gerçek olmayan”* (Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Seçkin Yayınevi, 1986, s. 616) anlamındadır. Sahte kelimesinden türeyen “sahtekâr” kelimesi ise *“sahte işler yapan, düzmeci, sahteci”* anlamını taşır (<http://sozluk.gov.tr>, E.T. 16.08.2021).

⁷⁰ Nitekim 765 sayılı ETKC 339 vd. maddelerinde düzenlenen belgede sahtecilik suçlarına ilişkin fasılın başlığı “evrakta sahtekârlık” olup bu fasıldaki kanun maddelerinde de “sahtekârlık” kavramı kullanılmıştır.

⁷¹ Sahtekârlık terimi yerine sahtecilik denilmesinin dilbilgisi kurallarına tam uygun olmadığı belirtilmiştir. Ancak sahtecilik kelimesinin ne şekilde dilbilgisi kurallarına uygun olmadığı açıklamamıştır (*“Türk Ceza*

“sahtekârlık” kavramı yerine 5237 sayılı TCK’de “sahtecilik” kavramının tercih edilmesi güncel dilin tercih edilmesi ile izah edilebilir.

Türk Ceza Kanunu, sahtecilik (veya belgede sahtecilik) kavramının tanımına yer vermemiştir⁷². Kanun koyucu sahtecilik suçunun fiillerini belirtmekle yetinmiştir. Bu itibarla sahtecilik teriminin ne olduğunun öğreti ve uygulama tarafından açıklığa kavuşturulması gerekir.

“Sahtecilik” kavramının öğretilde çeşitli tanımları yapılmıştır. Bu kapsamda; kavram olarak sahteciliğin gerçek olmamayı⁷³, gerçeğin tahrif edilmesini, herhangi bir şekilde değiştirilmesini, hileyi⁷⁴, bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek için düzmece, yalan-dolanda bulunmayı, hile yapmayı⁷⁵, gerçeğin herhangi bir şekilde değiştirilmesini⁷⁶, gerçeğin hileli şekilde değiştirilmesini, gerçeğin tahrif edilerek olduğundan farklı gösterilmesini⁷⁷, muhatabını aldatmaya yönelik sahte işler yapılmasını, gerçeğin değiştirilmesini veya tahrif edilerek farklı gösterilmesini⁷⁸, bir şeye gerçekmiş gibi görünüm kazandırmayı⁷⁹, gerçeklik

Kanunu Tasarı’sı Hakkında Galatasaray Üniversitesinin Görüşü”, **Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s. 313).

⁷² Mukayeseli hukuk açısından durum ele alındığında; Fransız Ceza Kanunu’nda belgede sahtecilik suçunun tanımına yer verildiği görülmektedir. Madde 441-1’e göre; başkasına zarar verecek nitelikte hangi yöntemle yapılmış olursa olsun bir hakkın veya hukuki sonuçları olan bir durumun delilini oluşturmak maksadıyla ya da ihtimali ile herhangi bir düşünce açıklamasının yazılı veya diğer bir anlatım şekliyle gerçeğinin her türlü şekilde hileli olarak değiştirilmesi sahtecilik suçunu oluşturur (Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 26).

⁷³ Arslan/Baştürk’e göre; sahteciliğin “sahih olmama” ve “gerçek olmama” olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Sahih (gerçek) olmama yönü, para ve kıymetli damga gibi çeşitli nesneler hakkında geçerli iken gerçek olmama (doğru olmama) ise yazıya geçirilmiş beyanlar ve veriler hakkında geçerlidir (Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 199).

⁷⁴ Erman’a göre; sahtekârlık; gerçeğin tahrif edilmesi, herhangi bir şekilde değiştirilmesidir. Yazar’a göre sahtecilik soyut bir kavram olup aldatmaya elverişli olan, gerçek olmayan şey sahtedir. (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 1).

⁷⁵ Gökcan’a göre sahtecilik; “bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek, bu amaçla düzmece, yalan-dolanda bulunmak, hile yapmak” anlamını taşır (Hasan Tahsin Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)*”, **ABD**, S. 3, Ankara, 2009, s. 93).

⁷⁶ Kaylan’a göre; “gerçeğin herhangi bir biçimde değiştirilmesi, gerçeğe aykırı söz, yazı veya eylemin doğru diye ileri sürülmesi”, “kanıtlama araçlarında, gerçekliğine inanılması gereken biçim ve alametler; belirti, iz, işaret, nişan, simgede gerçeğin bozulması, değiştirilmesi” sahteciliktir. (Keskin Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları (765 Sayılı TCK ile TCK Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonu’nca Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme)*”, **Türk Ceza Kanunun Reformu II, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s. 164).

⁷⁷ Gökcan’a göre; ceza hukukunda sahtecilik, gerçeğin “hileli şekilde değiştirilmesi”, “gerçeğin tahrif edilerek olduğundan farklı gösterilmesidir” (Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 116).

⁷⁸ Koca/Üzülmez’e göre sahtecilik; muhatabını aldatmaya yönelik sahte işler yapılması, gerçeğin değiştirilmesi veya tahrif edilerek farklı gösterilmesi olup sahteciliğin konusunu bir belgenin oluşturması halinde belgede sahtecilik söz konusu olacaktır (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 845).

⁷⁹ Soyaslan’a göre sahtecilik; gerçeğin kasten değiştirilmesi, bir şeye gerçekmiş gibi bir görünüm kazandırılmasıdır. Yine yazara göre; sahtecilik bazen gerçeğin zıddı, bazen de sahte olan şeyin karşısında olan, gerçeğe çelişen, yalan olandır (Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 504).

konusunda aldatmayı⁸⁰ ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca sahteciliğin sözde, fiilde ve yazıda olmak üzere üç halde gerçekleşebildiği, belgede sahteciliğin yazıda gerçekleşen sahtecilik olduğu belirtilmiştir⁸¹. Sahteciliğin şekli tanımını esas alan *Majno*'ya göre; bir belgenin (varakanın) içeriğinin doğru olmaması herhalde sahtecilik suçunun hukuki şartlarına işaret etmez. Belgenin sahte olması ile içeriğinin sahte olması ayrı şeylerdir. Doğru bir belge yalan beyanatı içerebildiği gibi, sahte bir belge doğru bir beyanatı içerebilir. Her iki halde de hile (dolandırıcılık) söz konusu olmakla birlikte sahtecilik söz konusu değildir. Sahtecilik suçunda sahteliğin belgenin harici şartlarında görülmesi gerekir⁸².

Öğretideki tanımların ortak paydasının “*gerçeğin değiştirilmesi veya gerçeğe aykırılık*” olduğu söylenebilir. Belirtmeliyiz ki sahtecilik kavramı “belgede sahtecilik” kavramındaki “sahtecilik” kavramını aşan bir kavramdır. Bu kavram, “belgede sahtecilik” suçunu da kapsamakla birlikte “parada, kıymetli damgalarda, mühürde sahtecilik suçları”nda geçen “sahtecilik” kavramını da kapsamaktadır.

Kanaatimizce; sahtecilik, “*gerçeğe aykırılığın gerçek gibi sunulmasıdır.*” Başka bir ifadeyle sahtecilik gerçek dışılığın temsil edilmesi, sunulmasıdır. Gerçek dışılığın temsili bazen olanın farklı gösterilmesi, bazen olmayanın olmuş gibi gösterilmesi, bazen olanın gizlenmesi, yok edilmesi ve bazen de bu vasıftaki bir durumun kullanılması şeklinde olabilir.

2. Sahtecilik Kavramının Çeşitli Anlamları

Sahtecilik kavramı geniş anlamda sahtecilik ve dar anlamda sahtecilik ayrımına tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilmesi itibarıyla da sahtecilik maddi sahtecilik ve fikri sahtecilik ayrımına tabi tutulmuştur.

a. Geniş Anlamda Sahtecilik-Dar Anlamda Sahtecilik

İlk dönemlerde suçların sınırlı sayıda kavramlarla ifade edilmesi sebebiyle günümüzde ayrı ayrı suç kabul edilen pek çok suç türü, bir suç kavramı ile ifade edilmekteydi. Ancak hukukun ahlak ve din gibi diğer toplumsal düzen kurallarından ayrılması ve özellikle ceza

⁸⁰ *Yokuş Seviük*'e göre; belgede sahtecilik başkalarını belgenin gerçekliği konusunda aldatma, yanıltmadır (Handan Yokuş Seviük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 431).

⁸¹ Abdullah Pulat Gözübüyük **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, 4. Baskı, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1976, s. 613; Abdullah Pulat Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, **Adalet Dergisi**, C. 61, S. 2, Ankara, 1970, s. 73.

⁸² Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1980, s. 46.

hukuku çalışmalarının gelişmesi ile önceki dönemlerde tek suç kabul edilen fiiller ayrı ayrı suçlar olarak nitelendirilip kanuni düzenlemelerde yer edindi⁸³.

Günümüzde ayrı ayrı suç kabul edilen ancak ilk dönemlerde tek kavram ile ifade edilen suçlardan birisi de sahtecilik kavramı ve suçudur. Nitekim sahtecilik kavramı tarihi süreçte geniş anlamda kullanılmış iken günümüzde dar anlamda kullanılmaktadır⁸⁴.

“Geniş anlamda sahtecilik”; bütün hile suçlarını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle işlenmesi için bir hileye, bir yalana başvurulmuş bütün suçlar sahtecilik suçları olarak kabul edilmektedir⁸⁵. Geniş anlamda sahtecilik, ceza kanunu tarafından cezalandırılan bütün yalan şekillerini ifade etmektedir⁸⁶.

Belirtmek gerekir ki sahtecilik suçlarındaki hilenin hukukun önemseydiği hile olması gerekir. Hukuken önemsenen hile ise hukuki neticenin meydana gelmesini sağlayan, kanunun koruduğu ve korunması gereken hukuki varlığa ve değerlere zarar verebilen hiledir⁸⁷. Başkasının haklı menfaatlerine zarar vermeyen hileler veya yalan sözler, hukuku değil, fertleri, dini, toplumsal ahlakı ilgilendirir⁸⁸. Ayrıca hukuken önemsenen hilelerin tamamı ceza hukuku-nu ilgilendirmeyip kanunun yalan söylememeyi, hileli davranmamayı bir ödev olarak yüklediği hallerdeki hile, ceza hukukunu ilgilendirmektedir⁸⁹. Bu itibarla hilenin ceza hukukunu ilgilendirebilmesi için hukuki netice doğurabilecek nitelikte olması ve hileli hareketin kanunda suç olarak tanımlanması gerekir.

“Geniş anlamda sahtecilik” bir yalana, bir hileye başvurulması gereken suçları kapsadı-ğından sözde, yazıda ve fiilde olmak üzere üçe ayrılmaktaydı⁹⁰. Dolayısıyla güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, yalan şahitlik, yalan yere yemin etmek, ticarete, sanayiye, müzayedelere fesat karıştırma suçları, iftira, hileli iflas suçlarının tamamı geniş anlamda

⁸³ Benzer şekilde dolandırıcılık suçu ilk başta hırsızlık suçu içinde mütalaa edildiği halde sonraki dönemlerde müstakil bir suç olarak telaki edilmiştir (Sami Selçuk, **Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar**, Kadıoğlu Matbaası, Ankara, 1986, s. 1). Aynı şekilde çek suçlarına ilişkin düzenleme yapılmadığı dönemlerde karşılıksız çek suçlarına ilişkin fiiller dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilmekteydi.

⁸⁴ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 3.

⁸⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 1.

⁸⁶ M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Ahmet Caner Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 4088; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 3.

⁸⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 2.

⁸⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 2.

⁸⁹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 2.

⁹⁰ Yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçları sözde sahtecilik; kalpazanlık, resmi mühür ve damgalarda sahtecilik, ticarete hile karıştırmak suçları fiilde sahtecilik; belgede sahtecilik ise yazıda sahtecilik kapsamında değerlendirilmekteydi (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s.3; Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 73; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 613.).

sahtecilik kavramı içinde mütalaa edilmiştir⁹¹. Oysa günümüzde geniş anlamda sahtecilik kavramı içerisinde kabul edilen bu suçların her birisi ayrı ayrı bağımsız suç tipi niteliğinde kabul edilmektedir.

Tarihi gelişim sürecinde sahtecilik kavramı, geniş anlamından ayrılarak dar anlama dönüşüp teknik ve özel bir kavram haline gelmiştir⁹². “Dar anlamda sahtecilik”, toplumsal hayatın gelişimi kapsamında ortaya çıkan araç ve belgelerdeki sahteciliktir⁹³. Başka bir ifadeyle “dar anlamda sahtecilik”, işlenmesi için bir hileye başvurulması gereken suçları değil sadece tarihi gelişimi kapsamında oraya çıkıp toplumun ekonomik ve sosyal yaşamının güven içinde işleyişine katkı sağlayan bu sebeple kamunun gerçekliğine inanılması gereken para, şekil, alamet ve belgelerdeki sahteciliği ifade etmektedir⁹⁴.

Genel olarak belgede sahtecilik özel olarak da resmi belgede sahtecilik dar anlamda sahtecilik kavramı içinde yer almaktadır. Ancak belgede sahteciliği, Yargıtay’ın da kabul ettiği üzere, sadece resmi ve özel belge sahteciliği değil sahteciliğin tüm hallerini yani belgenin bozulması ve yok edilmesi hallerini de içine alacak şekilde anlamak gerekir⁹⁵.

Geniş anlamda sahtecilikte suçun oluşması için hileli fiil yetmeyip ayrıca birtakım şart ve unsurların varlığı gerekmekte, dar anlamda sahtecilikte ise suçun oluşması için gerçeğin değiştirilmesi yetmekte, ayrıca başka şart veya unsurun varlığı aranmamaktadır⁹⁶. Nitekim belgede sahtecilik suçu, belgede sahteciliğin gerçekleştirilmesi ile oluşmakta, ayrıca başka şartın veya unsurun gerçekleştirilmesi gerekmemektedir.

b. Maddi Sahtecilik-Fikri Sahtecilik

Sahtecilik, maddi ve fikri sahtecilik şeklinde tezahür edebilir. “Maddi sahtecilik”te belgenin maddi yapısında birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Bu değişiklikler çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Şöyle ki düzenleyeni görünen kişiden başka bir kişinin belge düzenlemesi, belge içeriğinde bulunan bir veya birkaç hususun belgeden çıkarılması, belgeye birtakım eklemeler yapılması ya da hem çıkarma hem de ekleme yapılması söz

⁹¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 3; Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 164; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 613; Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 7; Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 73.

⁹² Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 4.

⁹³ Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4088; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 12; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 5.

⁹⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 12; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 5.

⁹⁵ “*Sahtecilik suçunun oluşması için, gerçek bir belge üzerinde ekleme ve değişiklik yapılması, bozulması, yok edilmesi ya da aslı olmayan gerçeğe aykırı bir belgenin düzenlenmesi gerekir*” (Yargıtay 11. CD. 29.09.2006 tarih, 2006/1047E. 2006/7635K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 6.

konusu olabilir⁹⁷. Bu itibarla maddi sahteciliğin belgenin sahilliğine yönelik bir sahtecilik olduğu belirtilmiştir⁹⁸. Belgenin sahil olması; belgeyi “düzenleyen” ile “düzenleyen olarak görünen” kişinin aynı olması ve belge üzerinde de bir değışikliğin yapılmaması demektir⁹⁹.

“Fikri sahtecilik”te ise belgenin şekil şartları tam olmakla birlikte belgenin özü, fikri yapısı ve içeriğı yani tespit ettiğı husus veya vakıa gerçek değildir¹⁰⁰. Sahte olan yani gerçeğe uygun olmayan, belgenin özü ve muhtevasıdır¹⁰¹.

Maddi ve fikri sahtecilik için öğretilde farklı kavramlar kullanılmaktadır. Maddi sahtecilik için “vasıtalı sahtecilik”¹⁰², fikri sahtecilik için “entelektüel sahtecilik”¹⁰³ kavramları da kullanılmaktadır. Resmi belgenin özünde sahtecilik ile fikri sahteciliğin aynı şeyi ifade etmediğı, fikri sahteciliğin daha geniş bir kavram olduğı, hem resmi belgede sahtecilik ve özel kişilerin resmi belgedeki fikri sahteciliğini de içerdiiğı, hatta özel kişilerin resmi belgenin düzenlemesinde yalan beyanda bulunmalarının da aslında fikri sahtecilik olduğı belirtilmiştir¹⁰⁴.

Maddi sahtecilik ve fikri sahtecilik arasında birtakım farklar ortaya konulmuştur¹⁰⁵. Öncelikle; maddi ve fikri sahtecilik kavramlarının arasındaki farkın anlatımı için “belgenin sahilliği” ve “belgenin gerçekliğı” kavramları kullanılmaktadır. Belgenin sahil olması, belgede görünen düzenleyen ile gerçekte düzenleyenin aynı olmasıdır. Belgenin gerçek olması ise doğru beyanları içermesidir. Buna göre belge sahil değilse maddi sahteciliğin, gerçek değil ise fikri sahteciliğin söz konusu olduğı belirtilmiştir¹⁰⁶. İkinci olarak; maddi

⁹⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 290; Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 6202.

⁹⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 291.

⁹⁹ Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 107; Bir istinaf dairesinin kararlarında ise evrakın sahilliğine ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir: “Bir evrakın sahil olabilmesi için iki şart gerekir. İlki görünen düzenleyicisinin gerçek düzenleyici olması, ikincisi ise dokümanın değışikliğe uğramamış olmasıdır. Değışiklikten kastedilen, dokümanın düzenlenmesinden sonra dokümanın üzerinde hak sahibinin rızası olmadan yapılan ilaveler, gerçekleştirilen silintilerdir” (Sakarya BAM 8. CD. 04/07/2019 tarih, 2019/766E. 2019/744K. ve 20/02/2018 tarih, 2018/36E. 2018/49K. sayılı kararları, Özel Arşiv).

¹⁰⁰ Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 107; Kubilay Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, 2. Baskı, Girişim Ajans Ofset Matbaa Basın Yayın, Ankara, 2019, s. 60; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 526; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6203.

¹⁰¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 290.

¹⁰² Cevat Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*” **İstanbul Barosu Dergisi**, S. 4-5-6, C. 67, İstanbul, 1993, s. 321.

¹⁰³ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 504.

¹⁰⁴ Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*” s. 322.

¹⁰⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 291; Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 165; Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*”, s. 321; Mustafa Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 757; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 521-527; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 60; Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız /İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 17. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 867.

¹⁰⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 291; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6203.

sahtecilikte, belgenin maddi varlığı değiştirilmiş olmasına karşın fikri sahtecilikte belgenin fikri içeriği değiştirilmiştir. Başka bir ifadeyle maddi sahtecilikte evrak maddi içeriği veya özü itibarıyla, fikri sahtecilikte ise sadece fikri içeriği (özü) itibarıyla değişmiş sayılmaktadır¹⁰⁷. Üçüncü olarak; maddi sahtecilik belge düzenlendiği sırada yapılabildiği gibi belge düzenlendikten sonra da yapılabilir. Ancak fikri sahtecilikte belge ilk düzenlendiğinde yani oluşturulduğunda yapılmaktadır. Fikri sahtecilikte daha önce düzenlenmiş bir belge söz konusu değildir¹⁰⁸. Dördüncü olarak; maddi sahtecilikte belgenin fiziki incelemesi ile sahteciliği tespit edilebilecek iken fikri sahtecilikte belgenin fiziki incelemesiyle sahteciliğinin tespiti mümkün değildir. Çünkü fikri sahtecilikte yazı ve imza fiziki olarak sahte değildir. Fikri sahteciliğin tespiti için belge içeriğinin değerlendirilmesi gerekir. Beşinci olarak; fikri sahtecilikte, failin bizzat duyularıyla bilgi sahibi olduğu bir olay veya olguyu gerçeğe uygun bir şekilde belgeye aktarması gerekir iken bu yükümlülüğe aykırı davrandığı görülmektedir. Maddi sahtecilik ise fikri sahtecilik dışındaki sahteciliği ifade etmektedir. Bu itibarla fikri sahtecilik sahteciliğin dar bir alanını, maddi sahtecilik ise sahteciliğin geniş alanını kapsamaktadır. Ayrıca maddi sahtecilikte suç konusunun her türlü belge olabileceği, fikri sahtecilikte ise suç konusunun yalnız resmi belgeler olabileceği¹⁰⁹; maddi sahtecilikte herkesin fail olabildiği halde, fikri sahtecilikte ancak kamu görevlisinin fail olabileceği belirtilmiş¹¹⁰ ise de sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi suçunun bu kıstası geçersiz kıldığını düşünmekteyiz. Çünkü TCK 210/2. maddesinde düzenlenen sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi suçunda, suçun faili sayılan sağlık mesleği mensubu, kamu görevlisi olmamasına rağmen belge içeriğine ilişkin bir sahtecilik gerçekleştirmektedir. Başka bir ifadeyle kamu görevlisi olmayan sağlık mesleği mensubunun düzenlediği gerçeğe aykırı belge özel belge olmasına rağmen, belgedeki fikri sahtecilik TCK md. 210/2’de suç olarak düzenlenmiştir.

Sahteciliğin maddi ve fikri sahtecilik ayrımı, sahtecilik teorisinin kuruluşundan beri doktrinde kabul edilmiş ve ülke mevzuatlarında da yer almıştır¹¹¹. Belgede sahteciliğin maddi-fikri ayrımının 1810 Fransız Ceza Kanunu’ndan geldiği belirtilmiştir¹¹².

¹⁰⁷ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 520.

¹⁰⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 291.

¹⁰⁹ “Prensipte maddi sahtekârlıklar, hem resmi hem de özel evrakta yapılmalarına karşılık, fikri sahtekârlıklar sadece resmi evrakta yapılır” (Sakarya BAM 8. CD. 04/07/2019 tarih, 2019/766E. 2019/744K. ve 20/02/2018 tarih, 2018/36E. 2018/49K. sayılı kararları, Özel Arşiv).

¹¹⁰ Koç “Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu” s. 322.

¹¹¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 289-296,

¹¹² Fiandaca-Musco, **Diritto Penale, Parte Speciale, Volume I, Zanichelli**, Bologna, 1993, s. 433’den nakleden Zeki Hafizoğulları/Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar**, 3. Basım, Us-A Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 173.

756 sayılı ETCK'deki belgede sahtecilik suçu düzenlemesinde maddi ve fikri sahtecilik ayırımına yer verilmişti¹¹³. Nitekim 765 sayılı ETCK 339. maddesindeki düzenleme resmi belgede maddi sahtecilik olarak kabul edilmekteydi. “Fikri sahtecilik” ise bu başlıkla 340. maddede düzenlenmişti.

Yürürlükteki 5237 sayılı TCK düzenlemesinde, ETCK'de olduğu gibi maddi ve fikri sahtecilik ayırımına açıkça yer verilmemiştir¹¹⁴. Ancak TCK'nin madde 204/2'deki “*gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme*” fiili fikri sahteciliğe, “*resmi bir belgeyi sahte olarak düzenlemek*” ve “*gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek*” seçimlik hareketleri ise maddi sahteciliğe denk gelmektedir. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçu açısından 5237 sayılı TCK'de maddi ve fikri sahtecilik ayırımının çok belirgin olmadığı ileri sürülebilir. Ancak TCK 206. madde gerekçesinde fikri sahtecilik kavramına açıkça değinilmiştir. Söz konusu madde gerekçesinde, resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun öğretide fikri sahtecilik olarak nitelendirildiği belirtilmektedir. Ayrıca TCK 210/2. maddesinde düzenlenen sağlık mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun da bir fikri sahtecilik suçu olduğu kanaatindeyiz. Bu suç tipinde de belgeyi düzenleyen ile düzenleyen olarak görünen aynı olup belgeye fiziki bir müdahale de söz konusu değildir. Belge içerik (fikri) olarak sahtedir.

Maddi-fikri sahteciliğin görüldüğü üzere bu kadar detaylı incelenmesine rağmen böyle bir ayırımın gerekip gerekmediği hususunda öğretide tartışma bulunmaktadır. Maddi-fikri sahtecilik ayırımının gerekliliğini ifade edenler her iki sahtecilik şeklinin farklı olduğuna, sahteciliğin farklı hallerini ifade ettiklerine dayanmaktadırlar¹¹⁵. Maddi-fikri sahtecilik ayırımının gereksiz olduğunu belirtenler ise her iki sahtecilik türünün birbirinden ayırt etmenin zor olduğuna, ortaya konan kıstasların ayırım yapmada yetersiz olduğuna,

¹¹³ Eski TCK'nin mehzaz kanunu olan İtalya Zanardelli Kanunu'nda da maddi ve fikri sahtecilik düzenlemesine yer verilmişti (md. 275, 276).

¹¹⁴ Gökçen'in aktardığı yürürlükteki İtalya Ceza Kanunu incelendiğinde fikri sahtecilik suçu ile ilgili ayrıntılı düzenlemeye yer verilmiş olduğu görülmektedir. Şöyle ki İtalya Ceza Kanunu fail (kamu görevlisi-özel kişi) ve suç konusuna (belge aslı, belge suretleri) göre fikri sahtecilik suçuna ilişkin ayrıntılı düzenlemeyi tercih etmiştir. Bu kapsamda; İtalya Ceza Kanunu'nun 479. maddesinde “fikri sahtecilik” başlığıyla düzenlemeye yer verdikten sonra, 480. maddesinde kamu görevlisinin resmi belgenin tasdikli suretlerindeki fikri sahteciliğine, 481. maddesinde tıp mesleği veya hukukla ya da bir başka kamu görevini ifa edenin fikri sahteciliğine, 483. maddesinin 1. fıkrasında özel kişinin genel olarak resmi belge üzerinde dolaylı fikri sahteciliğine, 483. maddesinin 1. fıkrasında özel kişinin nüfus kayıtları ile ilgili belgeler üzerinde dolaylı fikri sahteciliğine yer vermiş olduğu görülmektedir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 28-33).

¹¹⁵ Gülfer Akın, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 30; Gülfer Akın, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2021, s. 23; Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*” s. 329; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 867.

yaptırımlarının farklı olmadığına ve ayırımın belirlenmesinin usul ekonomisine aykırı olarak yargılamaların uzamasına sebep olduğuna dayanmaktadırlar¹¹⁶.

Kanaatimizce de belgede sahtecilik suçunun maddi veya fikri sahtecilik ayırımına tabi tutulması, suçun incelenmesi veya eğitim açısından önem taşımakla birlikte resmi belgede sahtecilik suçunda cezai yaptırım açısından önem taşımayan bir ayırım niteliğindedir. Sağlık mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi ve gerekçesinde fikri sahtecilik olarak kabul edilen TCK 206. maddesinde düzenlenen gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun farklı cezai yaptırıma tabi tutulması, maddi-fikri sahtecilik ayırımından kaynaklanan bir durum değildir. Kanun koyucunun bu suçların konusu, failleri ve neticeleri itibarıyla farklı yaptırımı gerekli görmesinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Ancak yürürlükteki 5237 sayılı TCK'nin adlandırmaya dahi bu maddi ve fikri sahtecilik ayırımı içerdiği açıktır.

B. Belge

1. Belge Kavramı

"Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., vesika, doküman¹¹⁷" anlamını taşıyan "belge" kavramının yerine ETCK'de "evrak" kavramı kullanılmıştır¹¹⁸. 765 sayılı ETCK'de ve yürürlükteki 5237 sayılı TCK'de bu kavram ile ilgili bir tanım yapılmamıştır. Buna karşılık resmi belgede sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK 204. madde gerekçesinde belgenin tanımı yapılmıştır. Buradaki açıklamaya göre; belge yazılı kâğıt anlamına gelip yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır. Ancak madde gerekçesinde bazı durumlarda belgenin varlığının kabulü için yazının kâğıt üzerinde bulunmasının gerekmediğini de belirtmektedir. Görüldüğü üzere madde gerekçesinde belge, genel olarak yazılı kâğıt ile aynı tutulmuş, bazı durumlarda ise yazının kâğıt üzerinde olmasının gerekmediği belirtilerek "yazılı kağıdı" değil "yazıyı" esas alıp belgenin yazılı kâğıttan daha geniş anlamının olduğu kabul edilmiştir. Madde gerekçesindeki belgenin sadece yazılı kâğıt olması esas alınarak yapılan tanımı, dar, klasik ve günümüz ihtiyaçlarına uygun olmayan bir tanımdır.

¹¹⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 300-302; Mustafa Kemal Gökmen, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s. 68; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 848; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 200.

¹¹⁷ <http://sozluk.gov.tr/>, E.T. 04.11.2021.

¹¹⁸ *Dülger*, kanun koyucunun Türkçe kavram kullanmak için "evrak" kavramının yerine "belge" kavramını kullanmasını tahmin etmenin zor olmadığını belirtmektedir (Murat Volkan Dülger, *"Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge"*, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 168).

Ceza Kanununda “belge” tanımına yer verilmemesinin aksine özel hukuk yargılamasının temel kanunu olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu belge tanımına yer vermiştir. HMK 199. maddesine göre “*uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları*” belge sayılmaktadır. HMK’deki belge kavramına ilişkin tanım TCK 204. madde gerekçesindeki belge kavramını da kapsayan geniş bir tanımdır. Tanımda “*görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler*” ve özellikle “*bunlara benzer bilgi taşıyıcılar*” ifadesine yer verilmesi ile söz konusu tanım, teknolojik gelişmelere göre eskimeyecek ucu açık bir tanım niteliğine sahiptir.

Belirtilen HMK anlamındaki belge; senet ve senet dışındaki belgelerden oluşmaktadır. HMK anlamındaki “senet” bir kişinin kendi aleyhine delil teşkil edebilecek nitelikte meydana getirdiği veya getirttiği yazılı belgedir. Senet, bir irade beyanı, düzenleyeni belli olan yazılı ve imzalı bir belgedir¹¹⁹. Senet dışındaki belgeler ise yazılı veya basılı metin, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılardır¹²⁰. HMK anlamında belge olarak kabul edilen senet ve senet dışındaki belgelerin ortak özellikleri ispat araçları olmalarıdır. Ancak senedin ispat gücü daha yüksek olup hukuki işlem ve olayların ispatına yaramakta iken senet dışındaki belge ise vakıaları ispata yaramaktadır¹²¹. Bu itibarla ceza hukuku anlamındaki belge kavramına HMK anlamındaki belge kavramı değil, HMK’deki senet kavramı karşılık gelmektedir.

HMK dışındaki bazı mevzuat hükümlerinde de belge tanımına yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 3/1-d maddesine göre “*kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve videokaset, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcıları*” belgedir. Görüldüğü üzere Bilgi Edinme Kanunu elektronik ortamda kaydedilenler dâhil her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını belge olarak kabul etmektedir. Bilgi Edinme Kanunu’ndaki bu tanım TCK madde gerekçesine göre daha kapsamlı, HMK tanımına yakın ve geniş bir tanım niteliğindedir.

¹¹⁹ Baki Kuru, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 251; Baki Kuru/Burak Aydın, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 6. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 262; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 10. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 380-382.

¹²⁰ Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 251.

¹²¹ Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 251.

Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğinin 3/1-b hükmünde de belge kavramının tanımına yer vermiştir. Buna göre belge; *“herhangi bir bireysel işlemin, kurumsal fonksiyonun veya kurumsal işlemin yerine getirilmesi için alınmış ya da idare tarafından hazırlanmış; içerik, ilişki ve formatı ile ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil ederek aidiyet zincirini muhafaza eden, el yazısı ya da güvenli elektronik imza ile imzalanmış ve EBYS¹²² ya da kurumsal belge kayıt sistemleri içinde kayıt altına alınmış her türlü kayıtlı bilgi veya dokümanı”* ifade etmektedir. Yönetmelikte, elektronik ortamdakiler dâhil olmak üzere her türlü kayıtlı bilginin veya dokümanın delil niteliği taşımaları halinde belge olarak kabul edildiği görülmektedir.

Mukayeseli hukuk tarihi incelendiğinde çeşitli ülke kanunlarınca belge tanımının yapıldığı görülmektedir¹²³. Günümüz hukuk sistemlerinin bazılarında da belge tanımına yer verildiği görülmektedir¹²⁴. Mukayeseli hukuk tarihi açısından belge kavramı incelendiğinde

¹²² Yönetmelik md. 3/1-d’de EBYS, *“idarelerin faaliyetlerini yerine getirirken oluşturdukları her türlü dokümantasyonun içerisinde idare faaliyetlerinin delili olabilecek belgelerin açıklanarak bunların içerik, üstveri format ve ilişkisel özelliklerini koruyan, belgelerin ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil eden ve aidiyet zinciri içerisindeki yönetimini elektronik ortamda sağlayan sistem”* olarak belirtmiştir.

¹²³ Erman’ın aktardığına göre mukayeseli hukuk tarihindeki belge tanımları şu şekilde özetlenebilir: 1871 tarihli Alman Ceza Kanun koyucusu, gerekçesinde, varaka (evrak) kavramının artık tespit edilip herkesçe bilinmesi sebebiyle ayrıca açıklama gereğini duymadığını belirtmiştir. 1851 tarihli Prusya Kanun’unun § 347/ 2’de, sözleşme, tasarruf, borç, ibra veya genellikle hak veya hukukî ilişkilerin ispatı bakımından hukukî bir hüküm ifade eden her yazı evrak (varaka) sayılmıştır. 1878 tarihli Macar Ceza Kanunu md. 402’de, bir kişinin özel belgede sahtecilik suçundan cezalandırılabilmesi için evrakın borç veya hakların doğumunun, düşümünün veya değişiminin ispatına ilişkin olmasını aramıştır. 1881 tarihli Hollanda Ceza Kanunu md. 255’de, bir hakka, bir edime veya bir borcun ibrasını sağlayabilen veya bir hususun ispatına tahsis edilmiş olan bir yazı olarak kabul etmiştir. 1902 tarihli Norveç Ceza Kanunu § 179’de; varakayı (evrakı) el yazısı olsun veya olmasın, bir hak, bir borç, bir ibrayı tespate elverişli bir beyanı ihtiva eden veya bir hususun ispatına tahsis edildiği kanısını uyandıran her belge olarak kabul etmektedir. 1923 tarihli Polonya Ceza Kanunu md. 91 § 3’de varakayı bir hakkın, bir hukukî ilişkinin veya hukuki hükmü haiz olabilecek bir hâl ve durumun varlığını ispata yarayacak her şey olarak kabul etmiştir. 1930 tarihli Danimarka Ceza Kanunu md. 171, f. 2’de, evraktan, yazı sahibinin ismini taşıyan ve bir hakkın, bir borcun veya bir borçtan ibranın delili olmak üzere kullanılan veya bu suretle kullanılmaya tahsis edildiği kanaatini veren her yazı anlaşıldığını belirtmiştir. 1937 tarihli İsviçre Ceza Kanunu md. 110 bent 5’de, hukukî bir hükmü haiz bir fiilin ispatına tahsis edilmiş ve buna elverişli olan bir yazı ile böyle bir fiili ispata tahsis edilen her işareti varaka olarak kabul etmiştir. 1974 tarihli Avusturya Ceza Kanunu md. 74/7’de evrakı bir hak veya hukukî durumu tespit veya tâdil etmek ya da ortadan kaldırmak maksadıyla veya hukuki bir hükmü haiz bir fiili tevsik gayesiyle düzenlenmiş yazılı bir belge olarak tanımlamıştır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 303).

¹²⁴ Gökçen’in aktardığına göre; İsveç Ceza Kanunu belgeden ne kast edildiğini özel hükümler ikinci bölüm 14. Kapital § 1.(2)’deki düzenlemede belirtmiştir. Buna göre; belgeden kastedilenin protokol, sözleşme, senet, tasdikli ve benzeri yazılı evrak olup bunlar delil olarak önem arz ederler. Aynı düzenleme kimlik belgelerini belge olarak kabul edip taşıt araçlarının biletinin veya sinema, tiyatro vb. yerlere girmek için kullanılan biletlerin de bir belge niteliği taşıyabileceğini belirtmektedir. Yine Gökçen’in aktardığına göre; 1930 tarihli Danimarka Ceza Kanunu da §. 171. 2’de belge tanımına yer vermiştir. Maddeye göre belgeden; altında düzenleyicisinin adı ve imzası bulunan irade açıklaması anlaşılır. Belirtilen maddeye göre belge; hukuki açıdan delil yeterliğine sahip olmalı, sorumluluk doğurmalı veya sorumluluktan kurtarıcı nitelikte olmalıdır. §.171.3’e ise sahte belgenin söz konusu olduğu hali belirtmiştir. Buna göre; düzenleyicisinin ismi doğru değilse veya belirtilen isim doğru ve fakat metnin muhtevası yanlış ise sahte belge söz konusu olur (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 33-36).

çoğu tanımda belgenin hakların, borçların ve hukuki ilişkinin delilini teşkil etmesi aranmıştır¹²⁵.

Öğretide de "belge" kavramının çeşitli tanımları yapılmıştır. Birinci grup yazarlar belgenin yazılı olması, hukuki içeriği olan irade açıklamasını içermesi ve düzenleyenin belli olması unsurlarını belirten tanımlar yapmışlardır¹²⁶. İkinci grup yazarlar ise belgenin tanım ve unsurları yerine fonksiyonları üzerinde durmuşlardır. Söz konusu fonksiyonları ise düşüncüyü açıklama fonksiyonu, ispat fonksiyonu ve garanti fonksiyonu olarak ifade etmişlerdir¹²⁷. Farklı bakış açısı içermesi sebebiyle bu tanım önem taşımaktadır. Ancak belgenin ortaya konulan fonksiyonlarının belgenin unsurlarına karşılık olduğu da görülmektedir. Üçüncü grup yazarlar ise yazılı olma özelliği ile belgenin ispat aracı olma özelliğini ön plana çıkaran tanımlar yapmışlardır. Bu tanımlarda belgenin diğer unsurlarına yer verilmiş olmasına rağmen yazılılık unsuru ile belge kavramı adeta özleştirilmiştir¹²⁸. Dördüncü grup yazarlar ise belgenin unsurlarını ve ispat aracı olma özelliğini içeren tanımlar yapmışlardır. Bu grup yazarların belge için daha geniş bir tanımları tercih ettikleri görülmektedir¹²⁹. Beşinci grup

¹²⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 303-304.

¹²⁶ Bunlardan Aydemir'e göre evrak; doküman, belge, varaka kavramını da kapsamakta olup bazı olguları ortaya koymak için bir şahıs tarafından yazılan irade açıklamasıdır. Yazara göre; evrakın yazılı olması, düzenleyicisinin belli olması ve bir içeriğinin bulunması gerekir (Süleyman Ruhi Aydemir, "*Evrakta Sahtekârlık Suçları (Yargıtay İçtihatları Doğrultusunda)*", **Mevzuat Dergisi**, S. 69, İstanbul, 2003, s. 1). Soyaslan'a göre; belge (doküman, evrak); bir şahıs tarafından yazıldığı anlaşılan, bazı olguları ortaya koyan irade açıklamasıdır. Yazara göre; belgenin yazılı olması, tanzim edenin belli olması ve bir içeriğe sahip olması gerekir (Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 511). Yokuş Sevik'e göre; belge bir kişinin iradesini veya bir durumu belirlemeye yarayan, hukuki açıdan önem arz eden, düzenleyicisi belli olan yazılı şeydir (Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 432-433).

¹²⁷ Doğan ve Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe'ye göre; belgenin çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır. Bunlardan ilki; belgenin düşüncüyü açıklama fonksiyonudur. Düşüncüyü, iradeyi açıklama fonksiyonu taşımadıkları için, kartvizitler, irade açıklamasını beyan etmek için hazırlanmış formlar belge sayılmayacaktır. Belgenin ikinci fonksiyonu ispat fonksiyonudur. Belgenin hukuki olguyu ispatlaması, hukuki sonuç doğurması başka bir ifadeyle hukuki hüküm ifade etmesi gerekir. Belgenin üçüncü fonksiyonu ise garanti fonksiyonudur. Belgeyi düzenleyen kişinin belli olması ya da belirlenebilir olmasıdır (Koray Doğan, "*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*", **CHD**, C. 5, S. 14, Ankara, 2010, s. 54-56; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 849-851).

¹²⁸ Bu grup yazarlardan Erman'a göre; belge (varaka); taşınabilir bir şey üzerine yazılıp da bir kimliği olan ve hukuki hüküm ifade eden bir olayı ispata yarayabilen bir yazıdır. Yine Erman'a göre; belge (varaka) kavramına ancak yazılar girebilir. Yazar, yazıdan başka şeylerin de bir hususu ispat imkânı bulunmakla birlikte belge (varaka) olarak kabul edilemeyeceğini belirterek belgenin yazılı olmasını vurgulamaktadır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 307, 331). Demirel'e göre; varaka (evrak) yazılı olan şeydir. Ancak bir "yazı" da vuku bulan hakikat tahrifi evrakta sahtekârlık suçunu teşkil eder (Hakkı Demirel, "*Türk Ceza Kanununun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerin Sistematiik İzahı Üzerine Bir Deneme*", **AÜHFD**, C. 13, S. 1, Ankara, 1956, s. 32). Koca/Üzülmez belgeyi, hukuken önem arz eden ve belli bir kişi tarafından yapılan açıklamanın (irade beyanının) ispatı açısından cisimleştirildiği yazılı kâğıt (şey) olarak tanımlamıştır (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 835). Koca/Üzülmez, tanımında belgenin unsurlarını esas almakla birlikte yazılılık unsurunu özellikle vurgulamış görülmektedir.

¹²⁹ Bu grup yazarlardan Gökan'a göre; ceza hukuku anlamında belge, "belirli bir düşünce, hukuki ilişki veya vakayı yansıtan, başka deyişle hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir irade beyanını içeren ve düzenleyicisinin kim olduğunu da gösteren yazılı evrak" tır (Gökan, "*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*", s. 96). Gözübüyük'e göre; bir yazının belge olarak kabul edilmesi için taşınır bir şey üzerinde yazılması, yazının belli bir kimsenin eseri olması, bir hakkı ispata elverişli olması ve hukuki değere sahip olması gerekir (Gözübüyük,

yazarlar ise belgenin unsurları ve ispat aracı olma özelliğine girmeksizin geniş bir tanım yapmayı tercih etmişlerdir¹³⁰. Belgenin ispat aracı olma özeliğinin esas alınarak tanımlanmasının tercih edilmesi ile “belge” ve “yazılı kâğıt” kavramının bütünleştirildiği birinci grup dar tanımın tersi bir tanımı tercih etmişlerdir¹³¹.

Yargıtay belgeyi, hukuki bir hüküm ifade eden, üzerinde bir hakkın doğumuna, bir olayın kanıtlanmasına yarayan yazıların bulunduğu, bez, kâğıt, levha ve plaka gibi şeyler olarak tanımlamaktadır¹³². İstinaf Mahkemesi kararlarında belge; belirli bir düşünce, hukuki ilişki veya vakayı yansıtan, başka bir deyişle hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir irade beyanını içeren ve düzenleyicisinin kim olduğunu gösteren yazılı evrak¹³³, hukuki bir hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına, hukuksal bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazı olarak¹³⁴ kabul edilmektedir. Yargı kararlarındaki belge tanımında belgenin unsurları ve ispat fonksiyonu üzerinde durulduğu görülmektedir.

“*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 77; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 618). *Kaylan*’a göre; belge, hukuken hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına, hukuksal ilişkinin veya bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazıdır. Yazara göre; belgeden söz edebilmek için öncelikle yazılılık koşulunun gerçekleşmesi gerekir. Yine yazara göre; bir yazının belge niteliğini elde edebilmesi için ise taşınır bir şey (kâğıt, bez, levha, plaka ve benzeri) üzerine yazılmış olması; yazının bireyselliği ve kimliği (yazıdaki irade açıklamasının belli bir kişi veya kuruma ait) ve içeriğinin bulunması; kanıt aracı (hukuksal bir olgu/olayı veya bir hakkı kanıtlamaya elverişli) olabilmesi; hukuksal bir değer taşıması gerekir (Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s.164; Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 8). *Parlar* belgeyi; “hukuksal açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçası” olarak tanımlamaktadır (Ali Parlar, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 2. Cilt, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 2318). *Taşdemir* belgeyi; “bir şey üzerine yazılan ve bir kimliği olan, hukuki hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına ve bir olayın kanıtlanmasına yarayan yazılar” olarak tanımlamanın olanaklı olduğunu belirtmiştir (Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 7). *Tezcan/Ertem/Önok*’a göre belge; “hukuksal açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçasıdır.” Yazarlar bu tanıma göre belgenin yazılılık, düzenleyen belli olması ve belli bir içeriğinin bulunması olmak üzere üç unsuru bulunduğunu belirtmektedirler (Tezcan/Ertem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1055-1059).

¹³⁰ *Hafizoğulları/Özen*’e göre genel anlamda belge; “bir düşüncenin ifadesini sağlamaya elverişli her çeşit nesne” dir (Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 166). *Doğan*’a göre 5327 sayılı TCK’nin tercih ettiği kavram ile geniş tanım taraftarı olduğu görülmektedir. *Doğan*’a göre; 765 sayılı ETCK’de kullanılan ve yazılı kâğıt anlamına gelen varaka, varakanın çoğulu olan evrak ile 5237 sayılı TCK’de kullanılan bir gerçekliğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film ve benzeri ve kısa doküman anlamına gelen belge kavramı aynı anlama gelmemektedir. Yazara göre; belge kavramı, evrak kavramını da içine alan daha geniş anlamalı bir kavramdır. Yine yazara göre; kanun koyucu terim değişikliğini Türkçeleştirme amacıyla yapmış ise de kelimenin lafzi yorumu üstün tutulursa anlam değişikliğinin de yapıldığı kabul edilecektir (Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 51-52).

¹³¹ Nitekim 765 sayılı ETCK’deki düzenleme için açıklama yapan *Gözübüyük*’e göre; Mevaz Kanun’daki “document” kavramının “belge” olarak çevrilmesi gerekirken yanlışlıkla “evrak” olarak çevrilmiştir. Yazar’a göre; “evrak” kelimesinin ceza hukuku anlamında “belge” kavramı ile ilgisi bulunmamakta olup “evrak” kelimesi Arapça olup “yaprak”, kâğıt yapıkları anlamındadır (Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 613).

¹³² Yargıtay 11. CD. 03.10.2013 tarih, 2013/1607E. 2013/14323K. sayılı kararı.

¹³³ Ankara BAM 11. CD. 10.04.2018 tarih, 2017/1593E. 2018/410K. sayılı kararı.

¹³⁴ İstanbul BAM 18. CD. 05.10.2017 tarih, 2017/4596E. 2017/4513K. sayılı kararı.

Kanaatimizce; “belge”, hukuki sonuç doğuran, düzenleyeni belli veya belirlenebilir irade açıklamalarını içeren yazılardır. Bu tanımda belgenin temel unsurları esas alınmıştır. Belgeyi oluşturan yazının şekli ve yazının yazıldığı zeminin kâğıt olması gerektiğine ilişkin katı tanımlardan kaçınılmıştır. Belgenin ispat aracı olmasına özellikle değinilmemiştir. Çünkü bir belge tanımıda yer alan temel unsurları taşımakla zaten ispat fonksiyonunu da taşımış olacaktır.

2. Belgenin Unsurları

TCK 204. madde gerekçesinde yapılan belge tanımı ve ilgili açıklamalar gözetildiğinde sahtecilik suçuna konu bir belgeden söz edilebilmesi için belgede bazı unsurların varlığının gerektiği görülmektedir¹³⁵. Yargı kararlarında¹³⁶ ve öğretilerdeki belge tanımlarında da belgenin bazı unsurları taşıması gerektiği kabul edilmektedir¹³⁷. Buna göre; belgede sahtecilik suçlarına konu bir belgeden söz edilebilmesi için belgede üç unsurun birlikte bulunması gerekmektedir. Bunlar: yazılı olması, hukuken anlamlı bir içeriğinin bulunması ve düzenleyicisinin belli olmasıdır.

a. Yazılı Olma

Yazı ile hukuken önem taşıyan iradenin tespiti sağlanmaktadır. Yazı, açıklanan iradenin ispat aracına dönüşmesini sağlamaktadır. Bu itibarla “yazılı olma unsuru” belge unsurlarının başında yer almaktadır. Bu unsur olmadan diğer iki unsurun tespitine imkân yoktur.

Yazı, “*düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi*”, “*fikrin ve sözün maddi işaretlerle gösterilmesidir*”¹³⁸. Yazıyı temsil eden maddi işaretler, bir takım resimler (resim yazısı) yahut

¹³⁵ TCK 204. madde gerekçesinde belgenin unsurlarına ilişkin şu açıklamalara yer verilmiştir: “Belge, eski dilimizdeki ‘evrak’ kelimesi karşılığında kullanılmakta olup, yazılı kâğıt anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır. Ayrıca belirtmelidir ki, her ne kadar, belgeden söz edilen durumlarda yazılı bir kâğıdın varlığı gerekli ise de; bazı durumlarda belgenin varlığını kabul için, yazının kâğıt üzerinde bulunması gerekmez. Bir metal levha üzerine yazı yazılması hâlinde de belgenin varlığını kabul etmek gerekir. Bu itibarla araç plakaları da resmi belge olarak kabul edilmek gerekir. Bir belgeden söz edebilmek için, kâğıt üzerindeki yazının içeriğinin hukukî bir kıymet taşıması, hukukî bir hüküm ifade etmesi, hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerekir.” “Bu yazının belli bir kişiye veya kişilere ızafe edilebilir olması gerekir.”

¹³⁶ “Resmi belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için, yazılı bir belge olması, bu belgenin, hukuki değer taşıyan bir içeriğinin bulunması, düzenleyenin bilinmesi ve belgenin aldatma yeteneğinin varlığı gerekmektedir” (Diyarbakır BAM 8. CD. 10/12/2019 tarih, 2019/140E. 2019/163K. sayılı kararı. Ayrıca YCGK. 24.01.2017 tarih, 2016/21-1065E. 2017/27K. sayılı kararı kapsamındaki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 25.05.2016 gün ve 196150 sayılı görüşü).

¹³⁷ “Belge Kavramı” başlığı altında ilgili görüşler aktarılmıştır.

¹³⁸ <http://sozluk.gov.tr/>, E.T. 10.11.2021.

ses veya hece gösteren işaretler (harf yazısı ve hece yazısı, ikisi birlikte) şeklinde olabilir¹³⁹. Yazının sözlük tanımları gözetildiğinde; yazıda esas olan şeyin düşüncenin belirli işaretlerle tespit edilmesi olduğu görülmektedir. Düşüncenin sadece ses veya heceleri gösteren işaretlerle (alfabe yazılarıyla) tespiti değil aynı zamanda resimle tespiti de yazı olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle tespitte kullanılan işaretlerin mutlaka yazı olması gerekmeyip resim veya başka şekillerin kullanılması mümkündür.

Yazının sözlük tanımında mutlaka harflerden oluşması aranmamakta ise de öğretide bu konu tartışmalıdır. Yazının harflerden oluşması gerektiğini belirten görüşler olduğu gibi tersi görüşte olanlar da vardır. Yazının harflerden oluşması gerektiğini ileri süren görüşe göre; sadece yazının başlı başına bir hususu ispat etme imkânı bulunmakta olup yazıdan başka şey veya işaretlerin ispat kuvvetleri yazı kadar güçlü değildir¹⁴⁰. Yazı, irade açıklamasının veya beyanının tespiti elverişli herhangi bir vasıtayla ve mutlaka harflerle ifade olunmasıdır¹⁴¹. Öğretideki baskın görüş yazının harflerden oluşması yönündedir¹⁴². Yazının harflerden oluşması gerektiğini belirten görüşe göre ise yazı; bir kimsenin bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir olay veya olguyu, bir nesnede, bilinen bir dilde, anlaşılır olarak, yazı, sayı, çizgi veya şekille ifade etmesidir. Bir olayın veya olgunun fotoğraf ile tespiti de yazıdır¹⁴³.

Kanaatimizce; yazıda önemli olan iradenin anlaşılabilir şekilde tespit edilmesidir. Belgenin hukuken geçerli olabilmesi için irade açıklamasının belirli ve anlaşılır şekilde ortaya konulması gerekir. İrade açıklamasının bu şekilde en iyi ortaya konulduğu hal, alfabeden oluşan yazıdır. Ancak alfabe harfleri kullanılmaksızın irade açıklamasının belirli ve anlaşılır şekilde ortaya konulabileceği hallerde de yazılı olma unsurunun varlığını kabul etmek gerekir. Aksi takdirde tarihteki sadece şekillerden oluşan alfabeyi yazı olarak kabul etmemek gerekecektir. Yazının sadece harfler ile oluşabileceğine ilişkin dar tanım günün teknolojik

¹³⁹ <http://sozluk.gov.tr/>, E.T. 10.11.2021.

¹⁴⁰ Bu görüşte olan Erman konuyla ilgili şu hususları belirtmektedir: Fotoğraf, sinema filmi, plak, resim, heykel, müzik yazı kavramı içinde kabul edilemez. Yazara göre; yazı ile diğer şey ve işaretlerin aynı olarak kabul edilmemesi onların ispat kuvvetinin farklılıklarına dayanmakta, ayrıca yazı herkese karşı ve herkes için delil olabilecek iken diğer şey ve işaretler ancak -kanun veya örf'e dayalı olarak- o kişilerin kabulü halinde delil olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Yine yazara göre yazıların gerçek ve sahih olmalarında herkesin menfaati bulunmakla birlikte, yazı dışındaki işaretlerin gerçek ve sahih olmalarında sadece ilgililerin menfaati bulunmaktadır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 305-307; Erman, *“Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumi”* İÜHFİM, C. 15, S. 1, İstanbul, 1949, s. 169-170).

¹⁴¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 307; Erman, *“Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumi”*, s. 171; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 310.

¹⁴² Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 307; Gökcan, *“Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)”*, s. 96-97; Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 51; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 847; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 512; Gökhan Taneri/Gani Kamışlı, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 581; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 22.

¹⁴³ Hafızogulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar**, s. 166-167.

gelişmesine de uygun değildir. Çünkü günümüzde özellikle elektronik ortamda şekillerle anlatım seçenekleri de kullanılmaktadır¹⁴⁴. Bu itibarla bir dilin alfabesini oluşturması kaydıyla yazının şekillerden de oluşmasının mümkün olabileceğini düşünmekteyiz.

Yazıda bir dilin kullanılması gerekir. Yazıda bir dilin olması gerekmekte ise de dilin mutlaka alfabe harflerinden oluşması gerekmediği gibi resmi dil olması da gerekmez. Yazının yerel dillerden oluşması da mümkündür. Buna göre belli bir yörede veya bölgede geçerli bir yazının kullanılması mümkün ve yeterlidir. Tarihteki bir dilin, günümüzde kullanılmayan bir dilin yazıda kullanılması da mümkündür¹⁴⁵. Ancak belgenin varlığı için belli resmi dilin kullanılması gerektiği yasada belirtilmiş ise belgenin geçerliliğinde bu hususa uymak gerekir. Aksi takdirde geçersiz bir belge söz konusu olur.

Yazının belli bir prosedür ile oluşturulması gereği kural olarak belgenin varlığına etki etmemektedir. Ancak kanunun yazıda belli şekil şartları aradığı hallerde yazının aranan bu şekil şartları taşıması gerekir. Vasiyetnamenin el ile yazılması veya noter tarafından düzenlenmesinde olduğu gibi. Ayrıca yazı prosedürü veya şekli belgenin niteliğini ve çeşidini etkileyebilmektedir. Belgeler bu niteliklerine göre resmi belge, resmi belge niteliğinde belge veya özel belge olarak nitelendirilmektedir.

Yazının bir fikri yansıması ve bu nedenle delil değeri taşıması nedeniyle, okunabilir olması gerekmekte ise de okunma şeklinin önemi bulunmamaktadır. Ancak yazının sadece taraflarca değil, taraflar dışındaki üçüncü kişilerce de okunabilir olması gerekir¹⁴⁶. Yazı şifreli de olabilir. Yazının şifresi çözülmiyorsa belgeden bahsedilemez¹⁴⁷. Buna karşılık şifrenin sadece sınırlı sayıda kişilerce anlaşılabilmesi yeterlidir. Ancak bilinen tüm usullere başvurulmasına rağmen okunamayan bir yazı belge kavramının aradığı yazı değildir.

Bu kapsamda görme engellilerin kullandığı kabartma harflerle oluşturulan yazıların belgeyi oluşturup oluşturmadığı öğretide tartışılmıştır. Bir görüşe göre; görme engellilerin kullandığı kabartma harflere dokunarak okunan yazılar sözlü açıklamalar belge değildir¹⁴⁸. Aksi görüşe göre ise; belgenin maddi olarak gözle algılanması şart olmayıp düzenleyen

¹⁴⁴ Elektronik ortamdaki yazışmalarda alfabe harflerinden oluşan kelimeler yerine bazı şekil ve işaretlerin kullanıldığı, iletişimin bu şekilde ilerlediği günlük yaşamda da görülmektedir.

¹⁴⁵ Erman, “Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu”, s. 173; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 314.

¹⁴⁶ Gökhan Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, 2018, s. 1611.

¹⁴⁷ Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 314; Sedat Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 20.

¹⁴⁸ Tezcan/Erdem/Önök, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1055, dipnot 15.

dışında belirli kişilerin anlaması yeterlidir. Bu itibarla görme engellilerin alfabesi ile oluşturulmuş yazı belgedir¹⁴⁹.

Kanaatimizce; görme engellilerin alfabesi ile oluşturulmuş yazılar belge sayılmalıdır. Bu tür yazılar ile irade açıklaması yapılabilmekte ve bu irade açıklamaları taraflar dışındaki kişilerce de okunup anlaşılabilmektedir.

Yazının oluşturulmasında kullanılan cisim veya maddelerin niteliği de önemli değildir. Yazı, uygun herhangi bir araçla (bilgisayar, kalem, daktilo, matbaa, mürekkep, tebeşir, kimyevi usuller vs.) oluşturulabilir¹⁵⁰. Silinebilen veya silinemeyen maddeler yoluyla yazının meydana getirilmesi önem taşımamaktadır. Bu kapsamda yazının kolaylıkla silinmesi önem taşımamakla birlikte, kendiliğinden kısa süre sonra yok olması, varlığını sadece kısa süreliğine devam ettirmesi yazının belge vasfına engeldir. Yazı muhatapları tarafından görülemeyecek kadar kısa sürede yok olacaksa belge vasfında olmayacağı açıktır. Bu itibarla yazının belli bir süre devam etmesi gerekir¹⁵¹. Bu sürenin de suç isnadı halinde yazının bilirkşi veya mahkemece görülüp inceleme yapılmasını sağlayacak kadar bir süre olması gerektiği belirtilmiştir¹⁵². Ancak bu şekilde tüm olayları kapsar şekilde bir sürenin belirtilmesi yerine her olayın özelliğine göre değerlendirilmesinin daha doğru olacağını düşünmekteyiz.

Yazının yazıldığı zeminin belge vasfını etkileyeceği kabul edilmektedir. Yazının üzerine yazılmasına, taşınmasına ve devredilmesine elverişli bir şey üzerine tespit edilmesi halinde belge vasfında olacağı açıktır. Bu kapsamda yazının kâğıt, bez, levha ve benzeri taşınır şeyler üzerinde yazılması konusunda öğretide tereddüt bulunmamaktadır¹⁵³. Ayrıca belgenin üzerinde yazıldığı nesnenin dayanıklı olması¹⁵⁴, yine yazıyı ihtiva eden vasıtanın elden ele dolaşım kabiliyetinin bulunması¹⁵⁵ gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda abideler,

¹⁴⁹ Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 314; Gökhan Güler, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, s. 24.

¹⁵⁰ Erman, “*Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu*”, s. 172; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 307; Sinan Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 453; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 7.

¹⁵¹ İsmail Ercan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. Baskı, Kuram Kitap, Kocaeli, 2017, s. 256; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 512.

¹⁵² Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 734.

¹⁵³ Erman, “*Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu*”, s.175-176; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 310-311; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 453; İsmail Malkoç/Mahmut Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, Adil Yayınevi, Ankara, Baskı/Tarihi Belirtilmemiştir, s. 2499; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 49; Kubilay Taşdemir/Ramazan Özkepir, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, Adil Yayınevi, Ankara, 1998, s. 99.

¹⁵⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 48.

¹⁵⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 310-311; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 314; Faruk Erem/Nevzat Toroslu, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1987, s. 279.

mezar taşları ve duvarlar üzerinde yazılan yazıların belge niteliğini taşıyıp taşımadıkları konusunda öğretide tartışma bulunmaktadır. Bazı yazarlara göre, abideler, mezar taşları ve duvarlar elden ele taşınmaya ve de devredilmeye elverişli olmadıklarından üzerlerindeki yazılar belge sayılmaz-lar¹⁵⁶. Duvara yazılan bir yazı doğrudan doğruya mahkemeye ibraz edilemez bu itibarla ancak keşif ile tespit edilebileceği için dolaylı delil niteliğinde olabilir¹⁵⁷. Ancak taşınabilir şey üzerine yazılan yazı geçici olarak gayrimenkule bağlanmış ise geçici olmak kaydıyla yazı niteliğini taşıyabilir¹⁵⁸. Aksi görüşteki yazarlara göre ise diğer unsurları bulunmak kaydıyla yazının taşınabilir bir cisim üzerinde olmasıyla duvar gibi bir cisim üzerinde bulunması arasında bir fark yoktur¹⁵⁹. Yazının taşınmaz üzerine yazılması yazının belge niteliğini etkilemez¹⁶⁰.

Yazının yazıldığı zeminin belge vasfına etkisinin belirlenmesinde TCK 204. madde gerekçesindeki açıklamalar ile günün teknolojik koşullarının göz önünde bulundurulması gerektiği düşüncesindeyiz. TCK 204. madde gerekçesindeki ilk açıklamalarda “belge” kavramı ile “yazılı kâğıt¹⁶¹” kavramı adeta aynı anlamda kullanılmıştır. Ancak devam eden açıklamalarda bu katı tanımın günün koşullarına uygun olmadığı anlaşılmış olacak ki yumuşatılarak bazı durumlarda yazının kâğıt üzerinde bulunmasının gerekmediği, metal levha üzerindeki yazıların da belge olduğu belirtilmiştir. Kâğıt ve metal levha gibi nesneler taşınabilir nitelikte nesnelerdir. Bu itibarla taşınabilir nesneler üzerindeki yazılar belge sayılabilecektir. Ancak geçmişte taşınamadıkları ve dolayısıyla ancak keşif ile tespiti mümkün olan taşınmazlar üzerindeki yazıların görüntüleme yöntemi ile keşfe gerek olmaksızın mahkemenin huzuruna taşınması mümkündür. Elektronik ortamlarda da yazının oluşturulması günümüz teknolojik imkânları ile mümkündür. Görüldüğü üzere yazının oluşturulabildiği zemini günün teknolojik ve dijital gelişmişliği etkileyip genişletmiştir. Yazıya uygun zeminin kabulünde katı tutum doğru olmayacaktır. Nitekim yargı kararları incelendiğinde motor bloğu üzerindeki motor ve şasi numarası yan yana yazılmış harf ve

¹⁵⁶ Erman, “Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu”, s.175-176; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 310-311; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2499; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 20.

¹⁵⁷ Erman, “Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu”, s. 175-176; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 310-311.

¹⁵⁸ Erman, “Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu”, s. 175-176; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 310-311; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2499.

¹⁵⁹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 49, dipnot 11.

¹⁶⁰ Hafızogulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 166-167,

¹⁶¹ Kağıt; odun, kumaş veya otlardan elde edilen selülozdan yapılmaktadır. *Cengiz/İşlek/İşat*’ın aktardığına göre tarihteki ilk kağıt, Nil Nehri’nin kıyılarında yetişen uzun saz ağaçlarından elde edilen papirüs olup günümüzde kullanılan kağıda yakın kağıdın üretimi ise M.S. 105 yılında Çin’de gerçekleştirilmiştir (Salih Cengiz/Dilek Salkım İşlek/Esra İşat, **Belgede Sahtecilik Tespitinde Mürekkep Yapı ve Yaş Tayini**, Seçkin Yayınevi, 2017, s. 29).

rakamlardan oluşmasına yani belli olmayan ve klasik anlamda irade beyanı içermemesine ancak keşif ile inceleme imkânına rağmen belge olarak kabul edilmektedir¹⁶². Aynı şekilde plaka mühründeki sahtecilik, mühürde sahtecilik suçunu oluşturmayıp belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu kabul edilmektedir¹⁶³. Bu itibarla yazının mutlaka taşınabilir bir zeminde oluşturulması gerektiğine ilişkin katı görüşün yerinde olmadığını düşünmekteyiz.

Öğretide aksi görüşler¹⁶⁴ de bulunmakla birlikte sözlü açıklamaların, ses kayıtlarının, fotoğrafın, parmak izinin, kan lekesinin, görsel materyallerin belge sayılmayacağı¹⁶⁵, tablonun yazınlık niteliği arz etmediği için belge olarak kabul edilmeyeceği belirtilmiş ancak pasaporttaki fotoğraf, senetteki imzalı pulun belge olduğu belirtilmiştir¹⁶⁶. Fotoğraf ve film gibi araçların ceza muhakemesi hukukunda belge sayıldıkları ancak sahtecilik suçu açısından belge sayılmayacakları da belirtilmiştir¹⁶⁷. Ayrıca markaların, patentlerin veya tasarımların kâğıt üzerinde veya somut bir maddi varlık üzerinde somutlaştırılabildiklerinden ve delil değeri taşıdıklarından belge oldukları belirtilmiştir¹⁶⁸. Sanat eseri üzerindeki imza veya bir eşya markasının yazılı beyan niteliğinde olmadığından belge sayılmayacağı belirtilmiştir¹⁶⁹.

Kanaatimizce; resim tablosunun, fotoğrafın, kan lekesinin belge olarak kabul edilmemesi yazılı olmamasından daha çok belirli ve anlaşılır bir irade açıklamasını içermemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü resim, fotoğraf veya kan lekesi gibi hususlar delil niteliği taşımakla birlikte ancak yorum yoluyla delil nitelikleri belirlenip açıklığa kavuşabilmektedir. Yorum yapılmadığı zaman bu delillerin çoklu anlamı olabilmektedir.

¹⁶² “Suça konu aracın motor bloku üzerinde bulunan motor ve şasi numarasındaki sahteciliğin aldıcılık niteliğini taşıyıp taşımadığının bir bilirkişi katılımı ile yapılacak keşif sonucunda özelliklerinin tutanağa yazılarak belirlenmesi ve gerekçeli kararda tartışılması gerektiği gözetilmeden, eksik kovuşturma ile yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 17. CD. 17.11.2017 tarih, 2015/21614E. 2017/14188K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁶³ “Mühürlü araç plakalarının da resmi belge olarak kabulü ile sahte mühür ürettiğine veya kullandığına dair cezalandırılmasına yeterli kanıt bulunmayan sanık hakkında resmi belgede sahtecilik suçu yerine, mühürde sahtecilik suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması” (Yargıtay 8. CD. 06.06.2012 tarih, 2012/10508E. 2012/19453K. sayılı ve 05.12.2012 tarih, 2011/15706E. 2012/37042K. sayılı kararları, Özel Arşiv).

¹⁶⁴ İtalyan yazar Cernelutti’ye göre, fotoğraf, sinema filmi, plaklar, resim, heykel ve hatta müzik gibi şeyler ceza dâvalarında gittikçe önem kazanmak olup delil teşkil edebilir. Yazara göre; bunlarda yapılan sahtekârlığın İtalya’da kanunen evrakta sahtekârlık hükümlerine tâbi tutulmamasının sebebi, kanunun yapılması sırasında fotoğrafın henüz pek az gelişmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Yine yazar, fotoğraf hilesiyle gerçeğin yanlış yansıtılması hâlinin cezalandırılmayacağını ileri sürerek, yasama mekanizmasının bilimsel gelişmeyi gereği gibi izlememiş olduğunu iddia etmekte; bu gibi şeylerin vicdanî delil sisteminin geçerli bulunduğu ceza dâvâlarında ve -kanunî delille hükmedilmesi gerekli olmayan- bazı hukuk dâvâlarında delil teşkil edebileceklerinin inkâr edilmez olduğunu belirtmektedir. Von Liszt de, bir tablonun altındaki ressamın imzasını belge kavramı içinde kabul etmiştir (Cerneluti, **La Teoria del Falso**, Podova, 1935, 139’dan ve Von Liszt, **Traite de Droit Penal Allamand**, (terc Lobstein) c. II, Paris 1913, 347, not 3’dan nakleden Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 305).

¹⁶⁵ Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 433.

¹⁶⁶ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 53.

¹⁶⁷ Ercan, **a.g.e.**, s. 256.

¹⁶⁸ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 733.

¹⁶⁹ Erem/Toroslu, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 280.

Buna karşılık belge vasfındaki yazılar, belirli ve anlaşılır irade açıklamasını içerebilmektedir. Ancak pasaport ve kimliklerde olduğu gibi fotoğrafın yazı ile bütünleştiği hallerde fotoğraf, yazı ile birlikte belirli ve anlaşılır bir irade açıklamasını taşır hale geleceğinden belge kapsamında değerlendirilmesi doğrudur. Kişinin kimliğindeki veya pasaportundaki yazıya müdahale edilmeksizin sadece fotoğrafının değiştirilmesi halinde belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır.

b. Hukuken Anlamlı Bir İçeriğinin Olması

Belgenin ikinci unsuru yazının hukuken anlamlı bir içeriğe sahip olmasıdır¹⁷⁰. Bir yazının hukuken anlamlı bir içeriğe, hukuki bir değere sahip olması o yazının belge olarak kabul edilip edilmeyeceğini belirler. Her belge yazıdır ancak her yazı belge değildir¹⁷¹. Belgenin hukuken anlamlı bir içeriğe sahip olması, belgenin içerdiği yazının “*anlaşılabilir bir içeriğe sahip olması, yazının içeriğinin hukukî bir kıymet taşıması, hukukî bir hüküm ifade etmesi, hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması, ispat kuvvetinin olması*” gerekir¹⁷².

Belgenin hukuken anlamlı bir içerik taşıyıp taşımadığı, genel hukuk kurallarına, kanunlara, kullanıldığı hukuki ilişkinin özelliklerine, örf ve âdete göre objektif olarak tespit edilebilir¹⁷³. Belgenin anlaşılabilir içeriğe sahip olup olmamasında, dile hâkim kurallar, belge konusuna ilişkin bilgiler ve mantık kuralları da gözetilmelidir. Ancak bazı belgelerin hukuken anlamlı içerik taşıyıp taşımadığının somut olaya göre değerlendirilmesi gerekebilir. Bu durumlarda belge içeriğinin hukuksal anlamda geçerli olup olmadığının belirlenmesinde sahtecilik suçunun korunan hukuki değeri ihlal edip etmediği ile belirlenir¹⁷⁴. Örneğin; bir aşk mektubu genel anlamda belge değildir. Ancak boşanma davasında kullanılacaksa belge sayılacaktır¹⁷⁵.

¹⁷⁰ “Belgenin içeriği hukuki sonuç doğurmaya elverişli ve düzenleyeni belli olmalıdır” (Yargıtay 11. CD. 29.09.2006 tarih 2006/1047E. 2006/7635K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁷¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 316.

¹⁷² TCK m. 204 gerekçesi. Nitekim yargı kararlarında da bu husus esas alınmaktadır: “Belge hukuki bir hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına, hukuksal bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazıdır. Belgeden söz edebilmek için yazının içeriğinin hukuki bir kıymet taşıması, hukuki bir hüküm ifa etmesi, hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerekmektedir. Hiçbir hukuki önemi olmayan, bir olayı ispata yaramayan hukuki sonuç doğurmayan bir yazı, hukuki anlamda kanıt niteliğinde olamayacağı için belge niteliğine de sahip değildir” (İstanbul BAM 18. CD. 05.10.2017 tarih, 2017/4596E. 2017/4513K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁷³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 63; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 837; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 11.

¹⁷⁴ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 736.

¹⁷⁵ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 736; Yine Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe’ye göre; Osmanlı belgelerinde sahtecilik hukuki geçerlilik taşımadığı için bu suçun konusu olamaz. Ancak soykırım yapıldığı şeklinde bir oynama yapılırsa sahtecilik suçunu oluşturur (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 850).

Öncelikle yazı içeriğinin hukukten geçerli olabilmesi için belirli ve anlaşılabilir olması gerekir. Yazı içeriğinin net olması, çoklu anlam taşıması gerekir. Yazının birbiriyle çelişen farklı anlamlar içermesi belgeyi hükümsüz kılabilirdiği gibi belgenin niteliğini de etkileyebilir. Örneğin; bonoda düzenleme yerinin çoklu anlamı olacak şekilde kısaltılması bononun resmi belge hükmünde belge olma vasfını kaybettirip özel belgeye dönüştürür¹⁷⁶.

Yazının hukukten anlamlı içeriğe sahip olması bir irade beyanını içermesi ile mümkündür. Belgedeki beyan, hukuki ilişkinin veya hakkın oluşmasını, korunmasını, değiştirilmesini sağlıyorsa hukukten anlamlı bir içeriğe sahip olmuş olur¹⁷⁷. İrade beyanı içermediğinden kartvizit¹⁷⁸, duygu ifade eden şiir, deneme gibi yazılar¹⁷⁹, genel olarak yol tarifini içeren bir metin belge sayılmaz. Aynı şekilde irade beyanı içermeyip sadece dış olayları raporlayan kayıtlar belge sayılmazlar¹⁸⁰. Ayak ve parmak izleri, kan lekeleri gibi biyolojik deliller¹⁸¹, fren izi, hasar verileri gibi fiziki bulgular da irade açıklaması içermediğinden belge niteliğinde sayılmazlar.

Yazının hukuki içeriğe sahip olması için irade beyanı içermesi yanında delil olarak da kullanılabilir olması gerekir¹⁸². Deliller; taraflar arasındaki çekişmeli vakıaların ve uyuşmazlıkların çözümünde ispat için başvurulacak vasıtalarlardır. Deliller, bir hakkın doğumu ve/veya son bulmasına ilişkin maddi vakıaları içerir¹⁸³. Yazının belirli bir düşüncüyü veya olayı içermesi ya da bir hukuki ilişkinin varlığını ya da yokluğunu göstermesi gerekir. Hiçbir olayı kanıtlamayan yazı hukuki anlam taşımayacaktır. İspat açısından bakıldığında yazının içerdiği hukuki ve/veya maddi olay ve olguların herkesçe bilinen, ispatı gerektirmeyen nitelikte olmaması gerekir. Genel geçer bilgileri içeren yazılar hukukten belge sayılmaz. Örneğin; yazı genel hukuk kuralı olan masumiyet ilkesinin açıklamasını içeriyorsa, Ocak ayının yılın ilk ayı

¹⁷⁶ “6102 sayılı TTK’nin 776. maddesi gereğince bonolarda bulunması zorunlu olan, bono bedeli kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı ile düzenleme yerinin bir duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır olması gerektiği, suça konu senetlerde ise anılan zorunlu unsurların mevcut olmadığı ve bu nedenle zorunlu unsurları bulunmayan suça konu senetlerin özel belge niteliğinde bulunduğunun anlaşılması karşısında” (Yargıtay 5. CD. 30.09.2019 tarih, 2017/14701E. 2019/9162K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁷⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 64.

¹⁷⁸ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 9.

¹⁷⁹ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 736.

¹⁸⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 836.

¹⁸¹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 48; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1057.

¹⁸² “Bu suçla korunan belgeler ise tevecüh celbine yarayabilecek, genel ya da özel güven sağlayabilecek, hizmet veya memuriyet elde etmeye yarayabilecek, yasanın sağladığı izin ve yararları koruyan ve hizmet veya yükümlülüklerden kurtulmayı sağlayabilecek nitelikteki belgelerdir” (Yargıtay CGK. 06.11.2007 tarih, 2007/11-203E. 2007/224K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁸³ Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 230; Kuru/Aydın, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 239.

olduğunu belirtiyorsa bilinen genel hususları içerip ispatladığı bir husus bulunmadığından belge niteliğinde değildir.

Belgenin sadece delil özelliği taşımasının yeterli olmadığı ayrıca ikna edici niteliğinin de bulunması gerektiği belirtilmiştir¹⁸⁴. Kanaatimizce; bir belge hukuki sonuç doğurabilecek nitelikte ise doğal olarak ikna edici niteliği de taşımış olmaktadır. Bir belgenin hukuki sonuç doğurması ikna edici nitelikte olması anlamına gelmektedir. İkna edici olmayan bir belge zaten hukuki sonuç doğurmaya elverişli değildir.

Bir hakkın veya hukuki ilişkinin kurulmasını, değiştirilmesini, devredilmesini ya da ortadan kaldırılmasını sağlamayan bir yazı, hukuken bir sonuç doğurmadığı için belge olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Örneğin; henüz ölmeyen bir kişinin düzenlediği elle yazılı vasiyetnamede sahtecilik yapılmasında kişi sağ olmakla vasiyetname hukuken sonuç doğurmadığı için belgede sahtecilik suçunun oluşmayacağı düşüncesindeyiz. Yine ölen kişinin vasiyetname tarihinden önceki bir tarihli sahte vasiyetname düzenlenmesi halinde, düzenlenen sahte vasiyetname hükümsüz olacağından suçun oluşmayacağı düşüncesindeyiz.

Bazen uyumsuzluklarda taraflar örf ve âdete dayanmaktadır. Taraflardan birisi örf ve âdete dayanıyorsa örf ve âdet de ispat konusu olabilir¹⁸⁵. Bir yöredeki örf ve âdetin varlığına veya yokluğuna ya da içeriğine ilişkin mahalli kişilerin, muhtar veya ihtiyar heyetinin tuttuğu tutanağın sahtecilik konusu olabileceği düşüncesindeyiz. Çünkü böyle bir tutanak hukuki sonuç doğurabilecek niteliktedir.

Buna karşılık kesin kanuni karinelerin konusunu oluşturan bir husus ile ilgili düzenlenen bir belgenin sahtecilik suçuna konu olmayacağını düşünmekteyiz. Çünkü kesin kanuni karinelerin aksi iddia edilemediği gibi ispatı da gerekmez. Örneğin; MK md 1020/3'te kimsenin tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremeyeceğine ilişkin kesin kanuni bir karine bulunmaktadır¹⁸⁶. Gayrimenkul satışında ihtilafa düşen taraflardan birisinin tapu sicilindeki kaydı bilmediğine ve incelemeyeceğine dair tutulan tutanak hukuki sonuç doğurmadığından belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır.

Belgeler bir şeyi kanıtlamak amacıyla (maksatlı belgeler-niyet belgeleri) düzenlendiği gibi doğrudan doğruya delil olmaları için değil farklı amaçlarla (fırsat belgeler-rastlantısal

¹⁸⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 63.

¹⁸⁵ Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 231; Kuru/Aydın, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 240.

¹⁸⁶ Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 235; Kuru/Aydın, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 245; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 347.

belgeler) da düzenlenebilir¹⁸⁷. Belgenin hukuki ilişkiyi ispatlaması için bu amaçla düzenlenmiş olması gerekip gerekmediği öğretide tartışılmıştır¹⁸⁸. Ancak her iki belge türünün de sahtecilik suçuna konu olabileceği¹⁸⁹, belgenin ispata mahsus bir vasıta olması gerekmediği, bir hakkı veya hukuki vakıayı ispata elverişli olmasının yeterli olduğu¹⁹⁰, belgeyi düzenleyen kişinin belgenin delillendirme amacıyla kullanılabileceğini bilmesinin yeterli olduğu kabul edilmektedir¹⁹¹.

Belgeden başka delil vasıtaları bulunmakla birlikte belge, diğer delil vasıtalarından ayrılmaktadır. Şöyle ki belgenin delil değeri diğer ispat vasıtalarından daha güçlüdür. Bu durum çeşitli gerekçelerle açıklanmıştır. Bir görüşe göre belge, bir beyanı temsil edip kalıcı hale getirmektedir. Diğer ispat vasıtaları ise konu edindikleri durumları mahiyetleri itibarıyla bizzat ispatlamaktadırlar¹⁹². Başka bir görüşe göre ise fotoğraf, ses bandı ve video gibi şeylerin belge olarak kabul edilmemelerinin gerekçesi olarak bunların belirli bir olayın ispat kuvvetlerinin tanınmamış olduğu belirtilmiştir. Bu ispat kuvvetinin tanınmasının ise kanun, örf ya da tarafların rızası ile olabileceği belirtilmiştir¹⁹³.

Kanaatimizce; belgenin diğer delil vasıtalarından daha güçlü delil olarak kabul edilmesi belgenin diğer delillere göre daha güçlü bir delil olmasından kaynaklanmamaktadır. Bir olayı, olguyu veya durumu belgeden daha güçlü olarak ortaya koyan ispat vasıtaları vardır. Somut olaya göre bir kamera kaydı veya fotoğraf belgeden daha güçlü delil niteliğinde olabilir. Hiçbir olay yeri tutanağı, olay yerini görüntüleyen kamera veya fotoğraf kadar güçlü bilgi veremez. Kamera kaydının veya fotoğrafın müdahaleye uygun olduğu, belgenin ise müdahaleye daha az uygun olduğu görüşü de doğru değildir. Belgenin diğer delillere göre doğrudan delil niteliğinde olması da belgeyi güçlü delil kılmaz. Belgenin daha güçlü delil vasıtası olmasını izah edebilecek durum kanun koyucunun belgeyi güçlü ispat vasıtası olarak kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Gerçek şu ki toplumsal ve ekonomik ilişkilerin tarihi süreci içerisindeki gereksinimden dolayı belgenin korunması ihtiyacı doğmuş ve kanun koyucu da bu duruma kayıtsız kalmamıştır.

¹⁸⁷ Metin Turan, **Belge Ceza Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 17; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 514-515.

¹⁸⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 317.

¹⁸⁹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 514.

¹⁹⁰ Demirel, **a.g.e.**, s. 33; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, s. 618.

¹⁹¹ Ercan, **a.g.e.**, s. 257; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 318; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 64.

¹⁹² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 836.

¹⁹³ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 9.

c.Düzenleyenin Belli Olması

Düzenleyenin belli olması belgenin üçüncü unsurudur. Belgede sadece beyan değil, beyanda bulunanın da belli olması veya belli olabilmesi gerekir¹⁹⁴. Düzenleyeni belli olmayan yazılar belge niteliğinde değildir. Bu itibarla yazının mutlaka ve en az bir kişiye izafe edilebilmesi gerekir.

Belgeyi düzenleyenin bilinmesi yazıyı yazanın değil kimin adına düzenlendiğinin bilinmesi¹⁹⁵, fikri olarak tanzim edenin bilinmesidir¹⁹⁶. Yazının adına düzenlendiği kişi ile yazıyı düzenleyen kişi aynı olmayabilir. Örneğin; sekreter kullanılarak yazı yazılabilir. Bu durumda düzenleyen sekreter değil, adına yazının düzenlendiği kişidir.

Yazının izafe edildiği kişi ya da kişilerin yazı içeriğinden anlaşılması gerekir. Yazının içeriğinden izafe edilenin anlaşılması, söz konusu yazının inceleme ile aidiyetinin anlaşılması değil, okunması ile düzenleyenin anlaşılmasıdır¹⁹⁷. Yazının izafe edildiği kişi yazıdan değil de ancak yazı dışındaki deliller ile anlaşılabilirse bir belgeden söz edilemez¹⁹⁸.

Yazının düzenleyeni bazı hallerde belgede aleni olarak belirtilmekte veya anlaşılmaktadır. Belgeyi düzenleyen kişinin ad ve soyadı¹⁹⁹, imzası²⁰⁰, parafı, mührü belgede var ise belgenin izafe edildiği kişi aleni olarak belirtilmiştir. Belgenin düzenleyeni (izafe edileni) belgede belirtilen bu kişi ya da kişilerdir.

Yazıda ad ve soyad, imza, paraf, basılı parmak, mühür yoksa belgenin izafe edildiği kişi aleni değildir. Belgenin izafe edildiği kişinin aleni olmadığı hallerde düzenleyenin belirlenmesi için belgenin bir bütün olarak incelenip değerlendirmesi gerekir. Belgedeki beyandan, beyana konu hususlardan, olay veya olguların taraflarından ve benzeri yönlerden belgeyi düzenleyenin kim olduğu belirlenebilir²⁰¹.

¹⁹⁴ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 837.

¹⁹⁵ Hasan Gerçek, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 1947.

¹⁹⁶ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 73.

¹⁹⁷ Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 453.

¹⁹⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 315.

¹⁹⁹ “Ad” ve “soyad”, kişinin nüfus kayıtlarındaki ad ve soyadı ifade etmektedir. Ad önde soyad sonda, adın ve soyadın bütün harfleri kullanılarak yazılır (1934 tarih 2525 sayılı Soyadı Kanunu md. 2).

²⁰⁰ İmza, bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işarettir (<http://sozluk.gov.tr/>, E. T. 01.10 .2021). Elle atılan imzada öz ad önde, soyad sonda kullanılır (1934 tarih 2525 sayılı Soyadı Kanunu md. 2). İmzada öz adın ilk harfi, öz ad iki tane ise her ikisinin ilk harfleri veya birinin ilk harfi ile öteki ad ve soyadının tümü yazılabilir(Soyadı Nizamnamesi md. 2). İki soyadı olan kadın her iki soyadını birlikte kullanır (Soyadı Nizamnamesi md. 2).

²⁰¹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 67; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 837-838; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2495.

Belgenin izafe edildiği gerçek veya tüzel kişi veya kişilerin gerçekte bulunması gerekmez. Hayali bir kişiye de belge izafe edilebilir. Bu durumda belge vardır ancak sahtedir²⁰². Belirtilmelidir ki belirsiz sayıda kişiye izafe edilen veya anonim olan bir yazı belge sayılamaz.

Belgenin izafe edildiği kişi gerçek kişi ise belgede bu kişinin adının ve soyadının eksiksiz yazılması gerekmez. Adı ve soyadı eksik yazılmış, birden fazla ön ismi olmasına rağmen sadece toplumda bilinen ön adı belgede yazılmış olması halinde de düzenleyenin belli olduğu kabul edilmelidir. Belgede nüfus kaydındaki ismi yerine lakabının veya müstear adının yazılması halinde de belgenin izafe edilme unsurunun varlığı kabul edilmelidir²⁰³. Bu kapsamda isim yerine geçen rumuz ya da ayırt edici işaretin yazılması da yeterlidir²⁰⁴.

Belgenin izafe edildiği kişinin fiil ehliyetine sahip olmasının, temyiz kabiliyetinin bulunmasının gerekmediği düşüncesindeyiz. Rüştüne varmamış bir kişiye de belge izafe edilebilir. Hayali kişilere belgenin izafe edilebilmesi mümkün olduğuna göre hak ve fiil ehliyetine sahip olmayan bir kişiye izafe edilebilmesi de evleviyetle mümkündür. Ancak hiçbir şekilde söz konusu belgeyi düzenleme imkânı olmadığı bilinen bir kişiye belgenin izafe edilmesi halinde belgenin aldatma niteliğinin bulunmadığının kabul edilmesi gerekir. Örneğin; ölmüş ünlü bir devlet adamı adına halen görevdeymiş gibi bir atama kararnamesinin düzenlenmesi halinde bu belgede aldatma niteliği bulunmayacaktır.

Belgenin izafe edildiği kişi tüzel kişi ise tüzel kişiliğin ismi yazılmalıdır. Tüzel kişi özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişisi olabilir. Belgeyi düzenleyen kişinin gerçek veya tüzel kişi olması arasında fark bulunmayıp belge düzenleyenin gerçek kişi mi yoksa tüzel kişi mi olduğunun tereddütsüz belli olması yeterlidir.

²⁰² “Sanığın katılana verdiği matbu senet üzerinde İ.-Soğutma Ekipmanları Sanayi Ticaret Anonim Şirketi ünvanının ve şirket adresinin bulunduğu, ticaret siciline ve vergi dairesine yazılan yazılarda böyle bir şirketin gerçekte olmadığına anlaşıldığına üzerine sanığın üzerine atılı resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğine dair mahkûmiyet yönündeki kabulünde isabetsizlik görülmemiş” (Yargıtay 15. CD. 08.12.2016 tarih, 2014/11143E. 2016/9357K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanıkların borçlu isimlerini gerçekte var olmayan kişiler olarak doldurdıkları dokuz adet sahte senedi düzenleyerek katılan bankaya verdikleri, ... olayda, ... sanık Y 'nın üzerine atılı resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğine dair mahkemenin mahkûmiyet yönünde kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD.15.12.2016 tarih, 2014/11161E. 2016/9557K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁰³ “Sanığın, suça konu bonoları, katılanın da on yıl boyunca tanıdığı ismi ile “Cemil K.” yazarak imzaladığı, sanık ifadesinde, düzenlenen bonolardaki imzanın kendisine ait olduğunu, kendisinin iki isimle tanındığını, çevresinde herkesin kendisini Cemil olarak çağırdığını, bu nedenle sahtecilik kastı olmadan senetlere Cemil ismini yazdığını, imzaları inkâr etmediğini ifade ettiği, sanığın nüfusta kayıtlı isim dışında Cemil olarak tanındığının dinlenen tanık beyanlarından anlaşıldığı, böylece olayda dolandırıcılık ve sahtecilik suçlarının unsurlarının bulunmadığı gerekçesine dayanan mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 15.12.2016 tarih, 2014/10665E. 2016/9593K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁰⁴ Taneri/Kamışlı, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 586.

Belgedeki imza kural olarak el yazısıyla atılmalıdır²⁰⁵. Yazının elle yazılmış olması imzanın da elle atıldığı anlamına gelmez²⁰⁶. Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında ayrıca şahit aranır.

Yazının geçerliliği için bazı hallerde bir imza yerine birden fazla imza gerekebilir. Birden fazla imzanın gerektiği hallerde bu imzalardan birisinin eksikliği halinde yazı belge değeri taşımayacaktır²⁰⁷. İmzalardan birinin eksik olması halinde yazı henüz belge niteliğinde değil ise de böyle bir belgenin kullanılması hileli hareket kabul edilerek dolandırıcılık gibi başka suçlara vücut verebilir.

Yazının imzalanmayıp sadece paraf edildiği haller de söz konusu olabilir. Böyle bir durumda yazının belge niteliği için paraf yeterli ise yazı belge vasfında kabul edilir. Yazının belge niteliği için paraflanmış olması yeterli değilse, ortada henüz geçerli bir belge söz konusu değildir²⁰⁸.

Zorunluluk bulunmaması halinde imzaya dahi gerek olmayıp ismin bulunması düzenleyenin belirlenmesi için yeterlidir²⁰⁹. Yazının imzalanmasına gerek duyulmayan hallerde imzasız yazılar da belge niteliği taşır²¹⁰. Tamamen matbu olan tiyatro, milli piyango ve otobüs biletleri, sigara paketindeki bandroller, düzenleyeni belirlenebildiği için hologramlar²¹¹, emisyon ölçüm pulları, eşya biletleri²¹² ise imzalanması gerekmediği için imzasız olmaları belge niteliğinde kabul edilmelerine engel değildir. Buna karşılık taslak metinler, ön baskılar, kodlanmış ancak tamamen basılmamış çek defterleri²¹³, takografin diyagram kâğıtları, kol saati üzerindeki zaman çizelgeleri, ölçü aletinin üzerindeki mühür, hedef tahtası üzerindeki kurşun deliği, mühür²¹⁴ belge niteliğinde değildir.

²⁰⁵ El yazısı ile imza atılmasının istisnaları BK md. 15 ve md. 16'da belirtilmiştir. Belirtilen istisnalardan ilki; örf ve âdetçe kabul edilen durumlarda ve özellikle çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakın imzalanmasında imzanın el yazısı dışında bir araçla atılmasının yeterli sayılmasıdır. İkincisi; imza atamayanlara ilişkin istisnadır. İmza atamayanlar, imza yerine usulüne göre onaylanmış olması koşuluyla, parmak izi, el ile yapılmış bir işaret ya da mühür kullanabilirler. Kambiyo senetlerine ilişkin hükümler saklıdır. Üçüncüsü ise güvenli elektronik imzanın kullanılmasıdır. Güvenli elektronik imza da el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur. Yasanın izin verdiği bu istisnai hallerde imza yerine, imza dışındaki işaretler de belgede kullanılabilir. Ayrıca imza atamayanların durumu hakkında 6100 sayılı HMK 206. maddesinin ve imza yerine işaret, mühür veya parmak izi kullanılması konusunda 1512 sayılı Noterlik Kanunun 75. maddesinin gözetilmesi gerekir.

²⁰⁶ Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 28.

²⁰⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 69.

²⁰⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 74.

²⁰⁹ Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1612.

²¹⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 67.

²¹¹ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 13.

²¹² Ercan, **a.g.e.**, s. 256.

²¹³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 68.

²¹⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 75.

Günümüzde kişilerin konuşmalarını yazılı hale getiren cihazlar bulunmaktadır. Akıllı telefonlar, bilgisayarlar veya bu nitelikteki cihazlar konuşmaları yazılı metne dönüştürmektedir. Bu şekilde yazılı metne dönüşmüş bir konuşmanın belge sayılıp sayılmayacağı belirlenmesi önem taşır. Kanaatimizce; böyle bir durumda sözlü konuşmanın konuşmacının isteği veya bilgisi dâhilinde yazılı metne dönüştürülüp dönüştürülmediğine göre ayırım yapmak gerekir. Konuşma metni konuşmacının isteği ile cihaz tarafından yazıya dönüştürülmüş ise diğer unsurları da taşıması halinde yazı belge sayılabilmelidir. Böyle bir durumda sözlü konuşmayı yazılı metne dönüştüren cihaz veya sistem adeta sekreteryaya görevi yapmış olmaktadır. Ancak sözlü konuşma, konuşmacının istemi dışında yazıya dönüştürülmüş ise oluşan yazıda “düzenle-yenin belli olması” unsurunun varlığından söz edilemez. Örneğin; cihaz otomatik devreye girmişse durum budur. Çünkü böyle bir durumda yazı konuşmacının isteğiyle oluşmamış, belge düzenleme amacıyla açıklanmış bir irade bulunmamaktadır. Konuşma içeriğinin memurun konuşmayı tutanağa bağlamasında olduğu gibi görevlilerce yazıya dönüştürülmesi halinde konuşma içeriğinin kendisi belgeye dönüşmüş olmaz. Sadece görevlilerin tuttuğu tutanak, belge niteliğinde sayılabilecektir.

Belgenin birden fazla nüshası oluşturulabileceği gibi suret veya kopyası (fotokopisi) da oluşturulabilir. Nüshalar, hukuki ilişkide orijinal irade beyanı yerine geçtiğinden belge olarak kabul edilmekle birlikte suretlerin veya kopyaların içerdikleri irade beyanı bir kişiye izafe etmeye elverişli olmadıklarından belge olarak kabul edilmezler²¹⁵.

Resmi belge ve resmi belge niteliğindeki yazılar belli usullere uyularak düzenlenen, bu kapsamda düzenleyenin ismini ve/veya imzasını taşıyan belgelerdir. Bu itibarla söz konusu yazılarda düzenleyen açıkça belirtilmektedir. Ancak özel belge niteliğindeki yazılarda kanunun belli şekil şartları aradığı haller hariç sözleşme serbestisi söz konusu olduğundan belgenin düzenleyeni açıkça belirtilebilir. Bu nitelikteki özel belge niteliğindeki yazılarda yukarıda belirtildiği gibi yazının bir bütün olarak incelenmesi ile düzenleyen belirlenmelidir.

²¹⁵ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 838; Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1612.

3. Belge Çeşitleri

765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nda ve 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda da belgelerin tasnifine yer verilmiştir. Başka ülke mevzuatlarında da belgelerin tasnifine yer verildiği görülmektedir²¹⁶.

Belgelerin ayrıma tabi tutulmasında çeşitli kıstaslar gözetilmiştir. Belgenin belli bir maksatla düzenlenip düzenlenmemesine göre maksatlı belgeler-rastlantısal belgeler, asıl ve suret olmalarına göre asıl belgeler-suret belgeler, ispat kuvveti bakımından resmi belge-resmi belge hükmünde belge ve özel belge gibi ayrımlara tabi tutulmaktadır²¹⁷.

Maksatlı belgeler (niyet belgeleri-düşünsel belgeler) maddi ve hukuki belli bir olayı kanıtlamak için düzenlenen belgelerdir²¹⁸. Duruşma tutanağı, diploma, sertifika, olay tutanağı bu tür belgelerdendir. Rastlantısal belgeler (fırsat belgeleri-arızı belgeler) ise doğrudan doğruya delil olmaları için değil başka amaç için düzenlenmiş belgeler olup kanıt aracı olarak da kullanılabilen belgelerdir. Mektuplar bu nitelikteki belgelere örnektir²¹⁹.

Asıl belge, belgenin kendisini, suret belge ise asıl belgenin unsurlarını içeren kopyasını ifade etmektedir. Asıl belge doğrudan hukuki sonuç doğurabilmekte iken suret belge ancak yetkilinin tasdik etmesi ile sonuç doğurabilmektedir.

Maksatlı belgeler-rastlantısal belgeler ayrımı ile asıl belge-suret belge ayrımı da önem taşımakla birlikte kanuni düzenlemelerde resmi belge-özel belge ayrımı esas alınmıştır. Nitekim 765 sayılı ETCK ve yürürlükteki 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda da resmi belge-özel belge ayrımı esas alınmıştır. Ayrıca sosyal ve özellikle ticari hayat, bazı özel belgelerin daha fazla koruması ihtiyacını doğurmuştur. Bu sebeple özel belge olmalarına rağmen resmi

²¹⁶ Gökçen'in İtalya, Alman, Fransız ve Avusturya ceza kanunlarının konuya ilişkin aktardığı düzenlemeleri incelendiğinde söz konusu kanunların farklı düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. Şöyle ki İtalya Ceza Kanunu resmi belge-özel belge ayrımı gözetken düzenleme yapmıştır. 476-481. maddelerinde resmi belgede kamu görevlisinin sahteciliğine, 482-483. maddelerinde sivil kişilerin resmi belgede sahteciliğine, 485. maddesinde özel belgede sahteciliğe, 491. maddesinde ise resmi belge hükmündeki belgelerdeki sahteciliğe ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Kamu görevlisinin yetki ve nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle belgede sahtecilik suçunu işlemesi Alman Ceza Kanunu 267. maddesinde, Fransız Ceza Kanunu 441-2. maddesinde ayrı düzenlemeye konu olmuştur. Yine Avusturya Ceza Kanunu sahteciliğin resmi belgede gerçekleştirilmesini cezanın ağırlaştırıcı hali olarak düzenlemiştir (md. 224 vd.) (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 28).

²¹⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 75; Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s.1948; Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 837; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 515.

²¹⁸ Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 169; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 515; Turan, **Belge Ceza Hukuku**, s. 17.

²¹⁹ Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 169; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 515; Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1612; Turan, **Belge Ceza Hukuku**, s. 17.

belge hükmünde kabul edilen belgeler de bulunmaktadır. Çalışmamızda kanuni düzenlemede esas alınan resmi belge-özel belge-resmi belge hükmünde belge ayrımını esas alacağız.

a. Resmi Belgeler

aa. Genel Olarak

Kanun “belge” kavramı gibi “resmi belge” kavramını da tanımlamamıştır²²⁰. Buna karşılık resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu’nun 204. maddesinin gerekçesinde resmi belge tanımı yapılmıştır. Madde gerekçesinde resmi belge, “*bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen yazı*” olarak tanımlanmıştır. Madde gerekçesinde ayrıca kamu kurumu ile akdedilen sözleşmelerin ve araç plakalarının da resmi belge olduğu belirtilmiştir.

Öğreti, resmi belgenin tanımından ziyade unsurları üzerinde durmayı tercih etmiştir. Öğretideki görüşler incelendiğinde; bir kısım yazarların resmi belgenin iki unsurunun bulunduğu dair görüşü, bir kısım yazarların ise resmi belgenin üç unsurunun bulunduğu dair görüşü savundukları görülmektedir. Resmi belgenin “kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi” ve “görev gereği düzenlenmesi” unsurları konusunda öğretide görüş birliği bulunmaktadır. Bu iki unsur her iki görüş taraftarlarınca kabul edilmektedir. Ancak üçüncü unsur taraftarları, belirtilen iki unsur dışında üçüncü unsur olarak resmi belgenin “öngörülen şekil şartları”nı da taşıması gerektiğini savunmaktadırlar. Başka bir ifadeyle iki görüş taraftarlarının görüş ayrılığı, resmi belgenin şekil şartlarının unsur olup olmadığı konusuna ilişkindir.

İki unsur taraftarı olanlar resmi belgenin sadece “kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi” ile “görev gereği düzenlenmesi” unsurlarından oluştuğu görüşündedirler²²¹. Resmi belgenin birinci unsuru için maddi, ikinci unsuru için ise şekli unsur ifadeleri de

²²⁰ Kanunun hazırlık çalışmaları kapsamındaki Adalet Komisyonunun 06.07.2005 tarihli görüşmelerinde resmi belgeye ilişkin bir tanım vermek gerekip gerekmediği gündeme gelmiştir. Resmi belgeye o özellikleri veren öğelerin her bir resmi belgede farklı olduğunu, tanım vermemenin uygulayıcıyı daraltıcı değil rahatlatıcı olacağı ve doğruya varmada kolaylık sağlayacağı belirtilmiş ve bu görüş kabul edilerek kanun metninde tanıma yer verilmemiştir (**Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005, s. 707).

²²¹ Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?*” **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1, Ankara, 1949, s. 129; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 356; Gökcen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 78; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 619; Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 79; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 839; Olgun Değirmenci, “*Sahtecilik Suçlarında Belge Kavramı*”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 143; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 515; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 37; Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1613; Taneri/Kamışlı, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, s. 603.

kullanılmaktadır²²². İki unsur taraftarı yazarlar birinci unsur olan “kamu görevlisi²²³ tarafından düzenlenmesi” unsuru için farklı ifadeler kullanmamakta²²⁴ iseler de ikinci unsur olan “görev gereği düzenlenmesi” unsuru için farklı ifadeler kullanmaktadırlar. Bu kapsamda; ikinci unsur için “görev ve fonksiyonu sebebiyle düzenlenmesi²²⁵”, “belgenin tanzimi ile memurun görevi arasında illiyet bağının bulunması yani görev sebebiyle tanzim etmiş olması²²⁶”, “görevin yapıldığı sırada ve görev dolayısıyla düzenlenmesi²²⁷”, “kamu görevlisinin yerine getirdiği fonksiyon sebebiyle ve bu fonksiyonun zorunlu gereği olarak düzenlenmesi²²⁸” ifadeleri kullanılmaktadır. Söz konusu farklı ifade kullanımının unsurun farklı anlaşılmasından ziyade unsurun açıklanmasına hizmet eden ifadeler olduğu görülmektedir.

İki unsur taraftarlarına göre; belgede üçüncü unsur olarak resmi belgede “öngörülen şekil şartları”nın aranması doğru değildir. Resmi belgede şekil şartları, belgenin sakatlığına ilişkin konu olup şekil şartlarının unsur olarak belirtilmesi yanlış sonuçlara götürebilir²²⁹. Ayrıca bu görüş taraftarları, üçüncü unsur olarak ileri sürülen şekil şartlarının ya da mevzuatın öngördüğü usul ve esaslara uygun olarak düzenlenmesinin görevi gereği düzenleme unsuru kapsamında değerlendirilecek bir konu olduğu görüşündedirler²³⁰.

Resmi belgenin üç unsurunun bulunduğunu belirten yazarlar, yukarıda belirtildiği üzere ilk iki unsura ek bir unsur daha ilave etmektedirler. Söz konusu ek üçüncü unsur, resmi belgenin “öngörülen şekil şartları”dır. Üç unsur taraftarlarına göre; bir belgenin resmi belge niteliğinde olması için kamu görevlisi tarafından görev gereği düzenlenmesi yeterli olmayıp “o belge için gerekli sayı, imza, mühür gibi biçimsel koşulların da bulunması, belgenin hem içerik hem de biçim bakımından resmi belge olması²³¹”, “öngörülen usul ve şekil kurallarına uyulmuş olması²³²”, “öngörülen usul, biçim ve işlemlere uygun düzenlenmiş olması²³³”, “resmi

²²² Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, s. 131; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 369; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 37.

²²³ ETCK’de “kamu görevlisi” kavramı yerine “memur” kavramı kullanılmaktaydı.

²²⁴ Ancak Kaylan, “kamu görevlisi veya hukuken yetkili kılınan tarafından” ibarelerine yer vermekle daha geniş bir ifadeye yer vermiştir (Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, s. 9).

²²⁵ Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, s. 129; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 356.

²²⁶ Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 619; Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 79.

²²⁷ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 515.

²²⁸ Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 37.

²²⁹ Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, s. 129-130.

²³⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 78; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 839.

²³¹ Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 464.

²³² Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1947.

²³³ Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, s. 9.

*belgenin dayandığı mevzuatın esas ve biçim koşullarına uyması, zorunlu öz ve biçimsel koşulları taşıması*²³⁴”, “*resmi belgenin yasalarda belirtilen yönetime uygun ve zorunlu biçimsel koşulları içerecek şekilde düzenlenmesi*²³⁵”, “*zorunlu biçimsel koşulları taşıması*²³⁶”, “*zorunlu şekil şartlarını taşıması*²³⁷”, “*öngörülen usul ve formalitelere uygun olarak düzenlenmesi*²³⁸”, “*mevzuatta öngörülmüş ise usul ve şekil kurallarına uyulması*²³⁹”, “*resmi belgenin devlet bürokrasinin ürettiği belgeler olduğu, biçimsel koşulların her zaman mevzuat ile belirtilmiş olmayabileceği, bu itibarla resmi belgelerin bürokrasinin o belge için öngördüğü biçimsel koşulları taşıması*,²⁴⁰” gerektiği görüşündedirler.

Resmi belgenin tanımına ve unsurlarına yargı kararlarında da yer verilmiştir. Yargıtay, resmi belgeyi; kamu görevlisi veya hukuken yetkili kabul edilen görevli tarafından yasa gereğince yerine getirdiği fonksiyona dayanılarak düzenlenen belge olarak tanımlamaktadır²⁴¹. İstinaf uygulamasında da aynı içerikli tanım kabul edilmiştir²⁴². Resmi belgenin biçimsel özelliklerinin aldatma niteliğinin belirlenmesinde değerlendirildiği görülmektedir²⁴³.

Kanaatimizce; resmi belgenin en kısa ve doğru tanımı " *kamu görevlisi tarafından görevi kapsamında düzenlenen yazı* " tanımıdır. Buna göre; resmi belgeden söz edilebilmesi için belgenin kamu görevlisi tarafından oluşturulması ve oluşturulan bu belgenin kamu görevlisinin görevi kapsamında düzenlemesi gerekli ve yeterlidir. Tanımda TCK 204. maddesinde ve madde gerekçesinde belirtilen “görev gereği” ifadesinin tereddüt yarattığını

²³⁴ Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2500.

²³⁵ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 23.

²³⁶ Taşdemir/Özkeper, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 123.

²³⁷ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 57; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 852.

²³⁸ Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1060.

²³⁹ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6196.

²⁴⁰ Parlar, **a.g.e**, s. 2319; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2505; Vural Savaş/Sadık Mollamahmutoğlu, **Türk Ceza Kanununun Yorumu**, 3. Cilt, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998, s. 3213.

²⁴¹ Yargıtay 11. CD. 03.10.2013 tarih, 2013/1607E. 2013/14323K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

²⁴² “*Resmi belge, kamu görevlisi tarafından yasa gereğince yerine getirdiği işlev nedeniyle düzenlenen, kamu görevlisi tarafından, görev işlevine bağlı olarak düzenlenmesi gereken bir yazıdır. Bir belgenin resmi nitelik kazanabilmesi için belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenebilir nitelikte olması, belgenin düzenlenmesi işi ile kamu görevlisinin işlevi arasında görevsel bir nedensellik bağı bulunması gerekmektedir*” (Samsun BAM 4. CD. 25.09.2019 tarih, 2018/3350E. 2019/2235K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁴³ “*Resmi belgeler yönünden aldatma yeteneğinin araştırılmasında, ilgili belge türü bakımından uyulması gerekli şekil ve usul kurallarına (ilgili resmi kurumun adı, sayısı, tarihi, düzenleyenin unvanı vb) uyulup uyulmadığının da gözetilmesi gerekir. ... Aldatma kabiliyeti; fiziki nitelik, içerik, şekil ve üslup açısından değerlendirilmelidir.... Düzenlenen belge, mevzuata aykırı olarak hazırlanmış ise aldatma kabiliyetinin bulunmadığı kabul edilecektir. Örneğin, bir tahsilat makbuzunda damga bulunmuyor ise veya bir nüfus cüzdanında, belge hazırlayan kurumun mührü yok ise aldatma kabiliyetinin varlığından bahsedilemeyecektir.*” (Diyarbakır BAM 8. CD. 15.01.2020 tarih, 2020/ 7E. 2020/48K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

değerlendirerek bu ifade yerine “görevi kapsamında” ifadesini *kullanmaktayız*²⁴⁴. Yine tanımdan hareketle belirtilmelidir ki resmi belgenin belirlenen usul ve şekil şartlarına uygun düzenlenmesi gerektiğine ilişkin üçüncü unsurdan söz edilmesi gereksizdir. Çünkü *Koca/Üzülmez*’in belirttiği üzere²⁴⁵ görev gereği düzenlenen belgenin belli şekil ve usul kurallarına uyması gerekir. Bu itibarla belli usul ve şekil şartlarına uyulması gereği bu unsurun içinde kabul edilmelidir. Ayrıca usul ve şekil kurallarının bir unsur olarak kabul edilmesi halinde usul ve şekil kurallarına önemsiz bir aykırılık halinde dahi belgenin geçersizliği tartışmalarına sebep olacaktır. Bu durum ise uygulamada ciddi sorunlara sebep olabilecek niteliktedir.

Belgenin resmi belge olarak kabul edilebilmesi için belirtilen bu iki unsurun belgede birlikte bulunması gerekir. Bir belge göreve ilişkin düzenlenmemiş veya görevi gereği düzenlenmemiş ise resmi belge sayılmayacaktır.

bb. Resmi Belgenin Unsurları

aaa. Kamu Görevlisi Tarafından Düzenlenme Unsuru

Resmi belgenin “kamu görevlisi tarafından düzenlenme” unsurunun temel kavramı “kamu görevlisi”dir. Kimin kamu görevlisi olduğu belirlenmeden bu unsurun açıklanması mümkün değildir.

Ceza hukukunda “kamu görevlisi” kavramı, yerine kullanıldığı “memur” kavramına göre yenidir. 765 sayılı ETCK, “memur” kavramını kullanmaktaydı. Ancak kimin memur olduğu, kimin memur olmadığı konusu belirsizlik içermekteydi²⁴⁶. Memur kavramının bu belirsizliği resmi belge kavramının, dolayısıyla da resmi belgede sahtecilik suçunun belirsizliğine sebep olmaktaydı. Hatta belirsizliği gidermek için “kamu görevlisi” kavramı önerilmişti²⁴⁷.

²⁴⁴ Bu konuda resmi belgenin unsurlarından “görevi gereği düzenleme unsuru” başlığında açıklama yapılacaktır.

²⁴⁵ Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 839.

²⁴⁶ 765 sayılı ETCK’nin 279. maddesindeki düzenlemesinde kamu personeli, “kamu görevi yapanlar” ve “kamu hizmeti yapanlar” olarak ikiye ayrılmakta, kamu görevini yapanlar memur sayılmakta, kamu hizmetini yapanlar ise memur sayılmamaktaydı. Bu düzenleme, kamu adına yürütülen faaliyete bağlı çalışma değil, faaliyet içinde yapılan işi esas aldığından aynı kurumda ve hatta birimde çalışan görevlilerden birisi memur kabul edilmekte, diğeri ise memur kabul edilmemekteydi. Öğretide, hangi faaliyetin kamu görevi, hangi hizmetin kamu hizmeti sayılacağı hususunda pozitif hukukta bir tanımın olmamasının, kamu görevi ve kamu hizmeti arasındaki farkın kanunda belirtilmemesinin belirsizliğe sebep olduğu belirtilmiştir (Doğan Soyaslan, “*Ceza Hukukunda Memur Kavramı (Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)*”, *AÜHFD*, C. 45, S.1-4, Ankara, 1996, s. 41-53; Erman, “*Ceza Tatbikatı ve Takibatında Memur*”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, C. 2, S. 1-2, Ankara, 1947, s. 242, Aydın, “*Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, s. 117).

²⁴⁷ İzzet Özgenç, “*Kamu Görevi Yükümlülük Suçları, Yükümlülük Suçlarına İştirak (Karar İncelemesi)*”, *SÜHFD*, C. 4, S. 1-2, Konya, 1994, s. 337.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle "memur" kavramı terk edilmiş, yerine "kamu görevlisi" kavramı kullanılmaya başlanılmıştır²⁴⁸. Ayrıca 5237 sayılı TCK "Tanımlar" başlıklı 6. maddesinde "kamu görevlisi" tanımına da yer verilmiştir. Buna göre "kamu görevlisi" deyiminden *"kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi"* anlaşılabacağı belirtilmiştir²⁴⁹. Öğreti²⁵⁰ ile uygulamanın²⁵¹ kabul ettiği ve madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, getirilen "kamu görevlisi" tanımı, terk edilen "memur" kavramını da kapsayan bir tanımdır. Bu çerçevede denilebilir ki her memur kamu görevlisidir. Ancak her kamu görevlisi memur değildir²⁵².

TCK'nin "kamu görevlisi" kavramı için getirdiği bu tanıma göre, kişi kamusal faaliyetin yürütülmesine katılmasıyla "kamu görevlisi" sayılacaktır. Kamu görevlisinin belirlenmesinde temel ve tek kıstas "kamusal faaliyetin yürütülmesine katılma"dır²⁵³. Yürürlükteki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki "kamu görevlisi"nin tespitindeki tek ölçüt

²⁴⁸ "Kamu görevlisi" kavramı, diğer hukuk dallarında da kullanılan bir kavramdır. Anayasa'ya göre; devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişileri genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görür (Anayasa md.128/1). Görüldüğü gibi Anayasa'da, kamu görevlileri kavramı memurları da kapsayan geniş bir kavram olarak kabul edilmiştir. İdare hukuku öğretisinde ise kamu görevlisi, geniş ve dar anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda kamu görevlisi kavramı, hukuki durumları ve yaptıkları görevin niteliği gözetilmeksizin kamu kesiminde çalışan herkesi ifade etmekte iken dar anlamda kamu görevlisi ise devletin siyasi yapısını oluşturan organda görev yapanlar ile kamudaki özel hukuk hükümlerine tabi olanlar dışındakileri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle; dar anlamda kamu görevlisi, kamu kurum ve kuruluşlarında genel idare esaslarına göre kamu hizmetinin gerektirdiği asli ve sürekli görevi yerine getiren kişilerdir. Dar anlamda kamu görevlileri memurlar ve hâkim, savcı, üniversite öğretim üyeleri, askerler gibi diğer kamu görevlilerinden oluşmaktadır (Bahtiyar Akyılmaz/Murat Seziner/Cemil Kaya, **Türk İdare Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 645-646; Faruk Şahin, "Yönetim Hukukundaki Memur Kavramı ile Ceza Hukukundaki Memur Kavramının Karşılaştırılması", **ABD**, S. 1, Ankara, 2004, s. 20-21, Ramazan Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 518-520).

²⁴⁹ TCK'nin kamu görevlisi tanımı eleştirilerek tanımın adeta toplum genelini kapsayan genişlikte bir tanım olduğu, bu genişlikte bir tanımın mantığının, amacının ve faydasının anlaşılamadığı belirtilmiştir (Burcu Demren Dönmez, "Türk Ceza Kanunda Kamu Görevlisi Kavramı", **TBB Dergisi**, S. 94, Ankara, 2011, s. 118).

²⁵⁰ Aydın, "Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", s. 118; Erdener Yurtcan, **Yargıtay Kararları Işığında Sahtecilik Suçları**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 141; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 79; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 35; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 23.

²⁵¹ "Yasanın 204/2. maddesindeki 'kamu görevlisi' kavramının kamusal faaliyetin yürütülmesine katılan kişi olarak 6/1-c maddesinde tarif edildiği ve 765 Sayılı TCK. nunun 339/1. maddesindeki 'memur' kavramını da kapsadığı gözetilmeden, kamu görevlisinin kamu kurumunda çalışan kişi olduğunun kabulüyle" (Yargıtay 11. CD. 12.12.2007 tarih, 2005/12313E. 2007/9149K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁵² İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2006, s. 99.

²⁵³ Kamu görevlisi kavramında "kamusal faaliyet" kavramının esas öge olarak alınmasının isabetli bir tercih olmadığı, bu kavramın hukuk alanında yaygın kullanılan bir kavram olmadığı, yeni kavram olması sebebiyle yorumlanmasında güçlükler barındırdığı, 765 sayılı ETCK dönemindeki "memur" kavramı etrafında yapılan tartışmaların "kamu görevlisi" kavramı etrafında olabileceği kaygısı ifade edilmiştir (Aydın, "Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", s. 119).

olan "kamusal faaliyet"²⁵⁴ eski Türk Ceza Kanunu'ndaki "amme hizmeti"²⁵⁵ kavramını da kapsayan geniş bir tanımdır. Kişinin yaptığı faaliyet, kamusal faaliyet ise bu kişi kamu görevlisi sayılacaktır.

TCK'de belirtilen bu tanıma göre bir kişinin kamu görevlisi olmasının iki unsuru bulunmaktadır. Öncelikle; bir "kamusal faaliyetin bulunması", ikinci olarak; "kişinin kamusal faaliyete katılması" gereğidir²⁵⁶.

Kamusal faaliyet²⁵⁷, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir²⁵⁸. Buna göre bir hizmetin kamu hizmeti sayılması için bir siyasi karar ile bu hizmetin kamu adına yürütülmesi gerekir. Kamusal faaliyetin dayanağı olan siyasi kararın veya siyasi iradenin mutlaka TBMM iradesi olarak kanun şeklinde tezahür etmesi gerekmeyip yerel yönetimlerin seçilmiş organları gibi TBMM dışında bir organın kararıyla olması da mümkündür²⁵⁹. Siyasi kararın TBMM veya dışındaki seçilmiş organları tarafından anayasa ve kanunlarla belirlenmiş olan usullerle verilmesi yeterlidir. Bu kapsamda merkezi idare ile mahalli idareler, yerinden yönetim kuruluşları, bağımsız idari kuruluşların kararlarına dayalı kamu adına yürütülen faaliyetler kamusal faaliyet olarak kabul edilir²⁶⁰.

²⁵⁴ İdare hukukunda kullanılan "idari faaliyet" kavramı farklı bir kavram olup genel yararı (kamu yararı) amaç edinen, kamu gücünü kullanma yetkisi ile tezahür eden, talep olmaksızın (kendiliğinden) da yerine getirilen, tüm ülkede yaygın olan kamu hizmetini ifade etmektedir. (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 34-35).

²⁵⁵ Şahin, kamu hizmetini (amme hizmeti), kamu görev gibi zorunlu olmayıp devletin devlet olarak tahakkuk ettirmek zorunda olduğu veya bunlara ferî olarak bağlı olmayan işler olarak tanımlamaktadır (Faruk Şahin, "Yönetim Hukukundaki Memur Kavramı ile Ceza Hukukundaki Memur Kavramının Karşılaştırılması", **ABD**, S. 1, Ankara, 2004, s. 16-17); Çağlayan ise kamu hizmeti için toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılama, kamuya yararlı iş, faaliyet şeklinde sade ve anlaşılır tanım vermektedir (Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 252).

²⁵⁶ Aydın, "Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", s. 119.

²⁵⁷ Gökcan/Artuç, kamusal faaliyetin birden fazla unsurundan bahsetmektedir. Yazarlara göre; kamusal faaliyetin belirlenmesinde gözetilen unsurlar; kamu/toplum adına yürütülen bir hizmetin bulunması, hizmetin kuruluşunun yasaya ve siyasi iradeye dayanması, hizmetin yürütülmesinde kamu erkinin/otoritesinin kullanılmasıdır (Gökcan, "Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı," **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 2, İstanbul, 2015, s. 150; Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 13-20).

²⁵⁸ TCK 6. madde gerekçesinde konuya ilişkin şu açıklamalar yer verilmiştir: "Bilindiği üzere, kamusal faaliyet, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddî karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bakımdan, örneğin mesleklerinin icrası bağlamında avukat veya noterin kamu görevlisi olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Keza kişi, bilirkişilik, tercümanlık ve tanıklık faaliyetinin icrası kapsamında bir kamu görevlisidir. Askerlik görevi yapan kişiler de kamu görevlisidirler. Bu bakımdan örneğin bir suç vakiasına müdahil olan, bir tutuklu veya hükümlünün naklini gerçekleştiren jandarma subay veya erleri de, kamu görevlisidirler."

²⁵⁹ Aydın, "Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", s. 121.

²⁶⁰ Cumhurbaşkanlığı; Bakanlıklar ve Bakanlıkların taşra teşkilatlarını oluşturan il ve ilçelerdeki örgütler; merkezi idarenin başkent teşkilatına yardımcı kuruluşlar olan Milli Güvenlik Kurulu, Danıştay, Sayıştay, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Denetleme Kurulu, Türk Silahlı Kuvvetleri; köy, belediye, il özel idaresi, il idaresi,

Kişinin kamu görevlisi sayılması için kamusal faaliyete katılması zorunlu ise de kamusal faaliyetin yürütülmesine katılma şeklinin önemi bulunmamaktadır. Kamu görevine atanma, seçim veya herhangi bir surette²⁶¹ katılabilir. Kamu görevlisi sayılmasında görev süresinin de önemi bulunmamaktadır. Kişi sürekli, süreli veya geçici olarak kamusal faaliyete katılabilir. Kişilerin kamusal faaliyetin yürütülmesine katılmada maaş, ücret veya sair bir maddî karşılık alıp almamalarının da bir önemi bulunmamaktadır. Ancak kamusal bir faaliyetin yürütülmesinin ihaleye dayalı olarak özel hukuk kişilerince üstlenilmesi durumunda, bu kişiler kamu görevlisi sayılmayacaktır.

Belirtmeliyiz ki kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılabilinmesi, kamusal faaliyete katılmada kamu hukuku usulünün esas alınmayacağı anlamına gelmez. Kamu görevlisi statüsünün kazanılabilmesi için, kamu faaliyetin yürütümüne kamu hukuku usulüne göre, az veya çok, mutlaka kamu otoritesine (Devlete) ait iktidar ve yetki kullanılarak iştirak etmek gerekir²⁶².

Mesleklerinin icrası bağlamında avukatın veya noterin, faaliyetin icrası kapsamında bilirkişinin, tercümanın ve tanığın, askerlik görevi yapanın, bir suç vakıasına müdahil olanın, bir tutuklunun veya hükümlünün naklini gerçekleştiren jandarma subayının veya jandarma erlerinin kamu görevlisi oldukları TCK 6. madde gerekçesinde örnekleme yoluyla belirtilmiştir. Ayrıca yasama, yürütme veya yargı faaliyetinin yürütülmesinde kanunun öngördüğü usullere uygun olarak her düzeyde katılanlar da kamu görevlisi sayılır²⁶³. Yine seçimle kamu faaliyetine katılan milletvekili, belediye başkanı, mahalli idare meclisi üyeleri, muhtarlar kamu görevlisi sayılır²⁶⁴. Aynı doğrultuda memur, hizmetli, kadrolu işçi, hizmetli

ilçe idaresi gibi mahalli organlar; Anayasanın temel organlarından olan mahkemeler, savcılıklar, yüksek mahkemeler; hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları olan üniversiteler, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü, Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kuruluşlar; hizmet yerinden yönetim kuruluşları olan bağımsız idari kurumlar olan Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Kamu İhale Kurumu, Rekabet Kurumu gibi idari kuruluşların faaliyetleri kamusal faaliyetlerdir (Gökcan/Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, s. 17).

²⁶¹ Demren Dönmez'e göre; kamusal faaliyetin yürütülmesine "herhangi bir surette katılan" kişi ifadesinin tanıtımda kullanılmış olması, kavramın netliğinde sıkıntıya neden olmaktadır. Yazara göre; tanımlamada "herhangi bir surette" katılma ifadesine yer verilmeseydi kavram daha net olarak ortaya konulabilirdi. Yine yazara göre; kamu görevi ve kamu hizmeti görenlerin kamu görevlisi kavramı içerisinde değerlendirilmesi, kamuya yararlı iş görenlerin ise kamu görevlisi sayılmaması doğru olacaktır. Ayrıca kamuya yararlı faaliyetlerin kamusal faaliyet kapsamında değerlendirilmemesi de kavramın genişlemesini engellemiş olacaktır (Burcu Demren Dönmez, "*Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı*", s. 120-122).

²⁶² Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 99.

²⁶³ Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 170.

²⁶⁴ Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 99.

ve şoför gibi yardımcı personel, köy bekçisi, korucu gibi yasal biçimde görevlendirilenler kamu görevlisi sayılır²⁶⁵. Meslek kuruluşları organlarının üyeleri ile kendi mevzuatı kapsamında istihdam edilen çalışanlar da kamu görevlisi sayılmalıdır²⁶⁶.

Buna karşılık, kamusal bir faaliyetin yürütülmesinin ihaleye dayalı olarak özel hukuk kişilerin üstlenilmesi durumunda, bu kişilerin kamu görevlisi sayılmayacağı açıktır. Bu kapsamda idarenin denetiminde özel kişilerce emanet usulü, imtiyaz usulü, yap-işlet-devret usulü gibi yöntemlerle özel kişilerin yürüttüğü faaliyet kamu faaliyeti sayılmayacağından²⁶⁷ bu kişiler kamu görevlisi sayılmayacaktır.

Kamu görevlisinin TCK’de yapılan tanımı genel tanım niteliğinde olduğundan sadece TCK uygulamasında değil, özel kanunlarda yer alan düzenlemelerde de gözetilmelidir. Başka bir ifadeyle; özel kanunlarda belirtilen kişilerin kamu görevlisi olup olmadığının belirlenmesinde TCK md. 6/1-c’deki kamu görevlisi tanımı yani kamusal faaliyetin yürütülmesine katılma kıstası esas alınmalıdır²⁶⁸. Bu itibarla; bazı özel kanunlardaki “işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi sayılma”, “TCK uygulaması açısından kamu görevlisi sayılma” ve “kamu görevlisi gibi cezalandırma” tarzındaki düzenlemelere yer verilme dahi bu kanunlarda belirtilen kişiler kamusal faaliyetin yürütülmesine katılan kişiler ise kamu görevlisi sayılacaklardır²⁶⁹. Buna karşılık kamusal faaliyet yürütmeyip kuruluş yasalarında “kamu görevlisi gibi (ETCK dönemindeki atıflarda memur gibi) cezalandırılır” hükmü içeren kuruluşların çalışanları kamu görevlisi sayılmayıp sadece cezai yaptırım açısından kamu görevlisi sayılacaklardır²⁷⁰.

Bu çerçevede kamu görevlisinin TCK’deki genel tanımı KİT personelinin kamu görevlisi sayılıp sayılmamasında da esas alınmalıdır. 22.01.1990 tarihli 399 sayılı KHK’nin 11/b maddesi, KİT personelinin teşebbüslerin²⁷¹ ve bağlı ortaklıkların²⁷² paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı işledikleri suçlar ile bilanço, tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterleri üzerinde işledikleri suçlar ile ifa ettikleri

²⁶⁵ Gökcan/Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, s. 28.

²⁶⁶ Gökcan, “*Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı*”, s. 152-155.

²⁶⁷ Gökcan/Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, s. 28.

²⁶⁸ Burcu Demren Dönmez, “*Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı*”, s. 124; Gökcan/Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, s. 34; Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 103-107.

²⁶⁹ Aydın, “*Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, s. 124-127.

²⁷⁰ Gökcan/Artuç, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, s. 36.

²⁷¹ Kamu iktisadi teşebbüsü; teşebbüs, iktisadi devlet teşekkülü ile kamu iktisadi kuruluşunun ortak adıdır (233 sayılı KHK md. 2, 1. bent).

²⁷² Bağlı ortaklık; sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir (233 sayılı KHK md. 2, 5. bent).

görevlerinden doğan suçlardan dolayı memur sayılarak haklarında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitap, üçüncü ve altıncı baplarındaki hükümler uygulanacağı belirtilmiştir. 399 sayılı KHK'nin bu atfı, 765 sayılı TCK yürürlükten kalkmış olduğu için yeni TCK'ye yapılmış sayılacaktır²⁷³. Buna göre; teşebbüslerin ve bağlı ortaklıkların personelinin sahte belge düzen-lemesi halinde kamu görevlisi sayılacaklardır. Ancak 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu ile getirilen “kamu görevlisi” kavramı 765 sayılı ETCK'de kullanılan memur kavramını da kapsadığından KİT personelinin kamu görevlisi olarak sorumlu olduğuna ilişkin 399 sayılı KHK'nin belirtilen hükümleri gibi özel bir hükme ihtiyaç bulunmamaktadır²⁷⁴. KİT personeli-nin kamu görevlisi sayılması sermayelerinin tamamının veya bir kısmının Devlete ait olması ya da faaliyetlerinin ticari alana ilişkin olmalarından değil, kamu menfaatinin gerekli ve zorunlu gördüğü hallerde kazanç maksadı olmaksızın siyasi karara dayalı olarak faaliyette bulunmala-rından kaynaklanmaktadır²⁷⁵. 5237 sayılı yürürlükteki TCK döneminde KİT personeli kamu görevlisi sayılacağından görevi kapsamında resmi belgede sahtecilik fiilini gerçekleştirmesi halinde TCK 204/2. madde hükümlerine göre cezalandırılacaktır²⁷⁶.

bbb. Görev Gereği Düzenlenme Unsuru

Resmi belgenin ikinci unsuru belgenin görev gereği düzenlenmesidir²⁷⁷. Öğretide resmi belgenin maddi unsuru²⁷⁸ olarak da belirtilen bu unsur, düzenlenen belge ile kamu görevlisinin ifa ettiği görev arasında bir irtibatın bulunmasını ifade etmektedir.

²⁷³ 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunu'nun “Yollamalar” başlıklı 3. maddesine göre; mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanunu'na yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılmaktadır. Yine mevzuatta, yürürlükten kaldırılmış Türk Ceza Kanunu'nun kitap, bab ve fasıllarına yapılmış olan yollamalar, o kitap, bab ve fasıl içinde yer almış hükümlerin karşılığını oluşturan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun maddelerine yapılmış sayılmaktadır.

²⁷⁴ Burcu Demren Dönmez, “*Türk Ceza Kanunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, s. 124; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6194; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 80; Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 103-107.

²⁷⁵ Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 103-107.

²⁷⁶ “11.12.1984 gün ve 18602 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘Toprak Mahsulleri Ofisi Ana Statüsü’ ile ilgili 1. maddesinde Toprak Mahsulleri Ofisi A.Ş. Kamu İktisadi Teşebbüsü niteliğinde olup, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi bulunduğu ve 22. maddesinde ise mallarının Devlet malı sayılması hususunda anılan KHK hükümlerinin uygulanacağını belirtilmesi nedeniyle, TMO A.Ş. evraklarının resmi belge niteliğinde olduğu anlaşıldığından, eylemlerin sübutu halinde memurun resmi belgede sahtecilik suçu ve üretici olan sanıklar için ise bu sahteciliğe iştirak suçunun oluşacağı gözetilerek, tüm deliller birlikte değerlendirilip sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini gerekirken, suç vasfında yanlışlıkla düşülerek özel belgede sahtecilik suçu olduğu” (Yargıtay 11. CD. 07.04.2010 tarih, 2009/2210E. 2010/4190K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Kamu İktisadi Teşekkülü olan Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. nin bağlı ortaklıklarından Karaelmas Elektrik Dağıtım A.Ş. evraklarının resmi belge niteliğinde bulunduğu ve resmi belgede sahtecilik suçunun oluşacağı gözetilmeden” (Yargıtay 11. CD. 11.03.2008 tarih, 2006/770E. 2008/1416K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁷⁷ Konunun ilerleyen kısımlarında açıklanacağı üzere bu unsurun “görevi kapsamında düzenleme unsuru” şeklinde olması gerektiğini düşünmekle birlikte çalışmamızda kanuni ifade olan “görevi gereği düzenleme” ifadesi kullanılmıştır.

Bir belgenin resmi belge sayılabilmesi için kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi yeterli olmayıp ayrıca kamu görevlisinin görevi gereği düzenlenmesi gerekir. Kanaatimizce; belgenin görev gereği düzenlenip düzenlenmediğinin belirlenmesinde çeşitli kıstaslar yol gösterici olacaktır. Öncelikle; belgenin kamusal faaliyete ilişkin olup olmadığına bakılmalıdır. Kamusal faaliyete ilişkin olmayan belgeler resmi belge sayılmamalıdır. Çünkü kamu görevlisi kamusal faaliyete katılan kişidir. Kamu görevlisinin yaptığı iş ve dolayısıyla düzenleyeceği belgenin de kamusal faaliyete ilişkin olması gerekir. İkinci olarak; belgeyi düzenleyen kamu görevlisinin söz konusu belgeyi düzenlemekle görevli ve yetkili olup olmadığına bakılmalıdır. Belgenin kamusal faaliyete ilişkin olmasının yanında belgeyi düzenleyen kamu görevlisinin belgeyi düzenlemeye yetkili ve görevli olup olmadığının da gözetilmesi gerekir. Belge görevde yetkiyi aşarak düzenlenmiş ise belgenin kamu görevlisinin faaliyeti ile ilişkisi kesilmiştir²⁷⁹. Böyle bir belgedeki sahtecilik herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır²⁸⁰.

Belirtilen bu iki kıstasın doğal sonucu olarak kamu görevlisinin düzenlediği her belge resmi belge olarak kabul edilmeyecektir. Kamu görevlilerinin kamusal faaliyete katılma kapsamında düzenledikleri belgeler dışında genel yaşam faaliyetleri kapsamında düzenledikleri veya taraf oldukları belgeler de bulunmaktadır. Bu tür belgeler resmi belge sayılmayacaktır. Örneğin; kamu görevlisinin tatil amacıyla düzenleyen taraf olduğu araç kiralama sözleşmesi resmi belge olmayıp özel belgedir. Buna karşılık çalıştığı kamu kurumunun ihtiyacı olması sebebiyle görevli ve yetkili olarak araç kiralama ihalesi işlemleri kapsamında düzenlediği kiralama sözleşmesi resmi belge sayılmalıdır²⁸¹.

TCK 204/2. maddesinde düzenlenen, kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunda “görevi gereği düzenlemeye yetkili olunan resmi belge”²⁸² ibaresinin kullanılması

²⁷⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 369; Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, s. 131; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 374.

²⁷⁹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 84.

²⁸⁰ “Devlet Hastanesi’nde ambulans şoförü olarak görev yapan sanığın, 01/10/2005 tarihinde V., 31/12/2005 tarihinde ise S. adlı hastaların Van ve Elazığ’a sevklerinin nöbetçi doktor tarafından yapılmasını müteakip ambulansla değil özel araçlarla götürüldükleri halde sırasıyla 557 ve 782 no’lu akaryakıt alım fişlerini 90 ve 100 TL olarak düzenleyip kullandığı olayda, dava konusu akaryakıt alım fişlerini nöbetçi idari amir olarak nöbetçi uzman hekim ve nöbetçi müdür yardımcısının imzalamasının gerektiğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkında akaryakıt fişlerini düzenleme yetkisi bulunmadığından TCK’nin 204/1 ve 43. maddeleri gereğince mahkumiyet hükmü verilmesi gerekirken yanlış nitelendirme yapılarak yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 15. CD. 13/10/2016 tarih, 2016/238E. 2016/7670K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁸¹ Nitekim TCK 204. madde gereğince “bir kamu kurumu ile akdedilen sözleşme dolayısıyla özel hukuk hükümlerinin uygulama kabiliyetinin olması hâlinde dahi, resmi belge vardır. Çünkü sözleşme, kamu kurumu adına kamu görevlisi tarafından imzalanmaktadır” açıklamasına yer verilmiştir.

²⁸² Yargı kararlarında “görev gereği” ifadesi yerine “yasa gereğince yerine getirilen işlev” ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir: “Resmi belge, kamu görevlisi tarafından yasa gereğince yerine getirdiği işlev

sebebiyle kamu görevlisinin “görevi dolayısıyla” düzenlediği belgelerin resmi belge olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda tereddüt yaratmaktadır. Görevi gereği düzenlenen belgelerin ve görev dolayısıyla düzenlenen belgelerin tevsik edici özellikleri aynıdır. Bu nedenle görev gereği ve görev dolayısıyla düzenlenen belgelerin aynı nitelikte olduğu kabul edilmeli ve sahteciliğe konu olmaları halinde de aynı nitelendirmeye tabi tutulmalıdır²⁸³. Nasıl ki görevi gereği yürüttüğü faaliyetler arasında ayırım yapılarak kamu görevlisi olup olmadığı değerlendirmesine girilmemeliyse²⁸⁴, görevi kapsamında düzenlenen belgelerde de ayırım yapılmaması gerektiği düşüncesindeyiz. Ancak tereddütün ortadan kaldırılması için TCK 204. maddesindeki “görevi gereği düzenlemeye yetkili olunan resmi belge” ibaresi yerine “görevi kapsamında düzenlemeye yetkili olunan resmi belge” ibaresinin getirilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

cc. Resmi Belge Çeşitleri

TCK’de resmi belgeler “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge” ve “ak-si sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge” olmak üzere ikili ayrıma tabi tutulmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 204/3. maddesinde sahteciliğe konu belgenin “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge” olması halinde verilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı hükme bağlanmıştır.

Resmi belgelerin bu ayrıma tabi tutulmasının temel kanuni dayanağı Hukuk Muhakeme- leri Kanunu’dur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda, “Belge ve Senet” başlığı ile 199-224 maddeleri arasında senetlerin ispat gücüne ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemede belgeler ispat gücü bakımından “*sahteliği ispat olunmadıkça kesin kabul edilen belgeler*” ve “*aksi ispatlanıncaya kadar kesin olan belgeler*” olmak üzere ikili ayrıma tabi tutulmuştur²⁸⁵.

nedeniyle düzenlenen, kamu görevlisi tarafından, görev işlevine bağlı olarak düzenlenmesi gereken bir yazıdır” (Samsun BAM 4. CD. 25.09.2019 tarih, 2018/3350E. 2019/2235K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁸³ Aynı görüşte olan Koca /Üzülmez, konuya ilişkin özet olarak şu hususları belirtmektedirler: Kamu görevlileri sadece görevleri gereği değil görevleri dolayısıyla da belge düzenlemektedirler. Her iki belge türü, aynı şekil şartlarına tabi olmakla birlikte düzenleme nedenleri aynı değildir. Görevi gereği düzenlenen belgeler, düzenlenmesi için bir talebin gerekmediği, kamu görevinin doğal ve gerekli bir sonucu olarak düzenlenen belgelerdir. Buna karşılık görev dolayısıyla düzenlenen belgeler ise daha çok sebep veya talep gerekmesi üzerine düzenlenen belgelerdir. Örneğin diploma görev gereği düzenlenmekte iken öğrencilik belgesi görev dolayısıyla düzenlenen belge niteliğindedir (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 850).

²⁸⁴ Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 100.

²⁸⁵ “İlamların ve resmî senetlerin ispat gücü” Kanunun 204. maddesinde “(1) İlamlar ile düzenleme şeklindeki noter senetleri, sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil sayılırlar. (2) İlgililerin beyanına dayanılarak noterlerin tasdik ettikleri senetlerle diğer yetkili memurların görevleri içinde usulüne uygun olarak düzenledikleri belgeler, aksi ispatlanıncaya kadar kesin delil sayılırlar. (3) Mahkeme, yukarıdaki belgelerden biri hakkında şüphe uyandıran bir hâl görürse, ilgili daireden açıklama isteyebilir” şeklinde; “Adi senetlerin ispat gücü” ise, Kanunun 205. maddesinde “(1) Mahkeme huzurunda ikrar olunan veya mahkemece inkâr edenden sadır olduğu

Görüldüğü üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun belgelerin ispat gücüne ilişkin bu ayrımı, Ceza Kanunu tarafından da gözetilmiştir. Ceza Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ispat kuvveti yönünden daha güçlü olduğunu kabul ettiği “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler”deki sahteciliğin cezai yaptırımını daha yüksek tutarak bu tür belgeleri daha güçlü bir güvenceye tabi tutmuştur.

Belgelerin belirtilen şekilde ikili ayrıma tabi tutulmasında ölçüt belgelerin ispat gücüdür. TCK, belgelerde sahtecilik suçları ile delil teorisi arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak, daha üstün ispat gücüne sahip resmi belgeyi daha fazla koruma ihtiyacını karşılamak istemiştir²⁸⁶.

Resmi belgelerin belirtilen şekilde ikili ayrıma tabi tutulması sebebiyle hangi belgenin “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge” hangi belgenin “aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge” olduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. Her iki belge türünün ayrımı için öğretide farklı kıstaslar belirtilmiş²⁸⁷ ve hatta ayrımın gereksiz olduğu ileri sürülmüş²⁸⁸ ise de yürürlükteki TCK, ayrımı gerekli görüp ayrım konusunda gözetilmesi gereken kıstası da belirtmiştir. TCK, 204/3.maddesinde bu kıstası “kanun hükmü gereği” ifadesi ile açıkça belirtilmiştir. Buna göre, bir belgenin “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge” olarak kabul edilebilmesi için kanunlarda bu hususta belirten bir hüküm bulunması gerekir. Kanuni düzenlemeyle uyumlu olarak Yargıtay, kanunda ayrıca açıklama yapılmayan hallerde resmi belgelerin aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgeler sayılmasına

kabul edilen adi senetler, aksi ispat edilmedikçe kesin delil sayılırlar. (2) Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir. (3) Hâkim, mahkemeye delil olarak sunulan elektronik imzalı belgenin, güvenli elektronik imza ile oluşturulmuş olup olmadığını resen inceler” şeklinde düzenlenmiştir.

²⁸⁶ Soyaslan, kanunun bazı belgelerin “düzenleyicisini ve içeriklerini” göz önünde tutarak delil olma yönünden daha üstün tuttuğunu ifade etmektedir (Doğan Soyaslan, “*Belgede Sahtecilik Suçları*”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 14).

²⁸⁷ Erman'a göre; “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge”, “aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan belgeden” sübjektif ve objektif olmak üzere iki bakımdan ayrılmaktadır. Yazara göre; sübjektif kıstas bakımından belgenin tevsik edici bir yetki ile donatılmış kimseler tarafından düzenlenmiş olmalı; objektif kıstas bakımından ise belgenin kamu görevlisi tarafından yapılan bir işlemin ve kamu görevlisi huzurunda meydana gelen olayın gerçeğe uygunluğunu tasdik ve tevsik etmelidir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 384; Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?*”, s. 141).

²⁸⁸ Erman'a göre, resmi belgenin ayrıma tabi tutulması isabetli olmayıp resmi belgeler arasında böyle bir ayrım uygulamada tereddütler ve zorluklara sebep olmaktadır. Yazara göre; ayrıca bir belgenin sahteliği ispat etmeksizin aksini ispat ise çok zordur (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 389; Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?*”, s. 141); Soyaslan da Erman'ın görüşlerine katılarak ayrımın doğru olmadığını, belgenin delil değerine, suçtan meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre hâkim alt ve üst sınır içerisinde cezayı tayin etmelidir (Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 517).

karar vermiştir²⁸⁹. Dolayısıyla hâkimin değerlendirmesi ve takdiri ile bir belge “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge” olarak kabul edilemeyecektir.

aaa. Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgeler

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgeler ispat bakımından en güçlü belgelerdir. Bu sebeple öğretide sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgelere mutlak olan resmi belgeler de denilmektedir²⁹⁰.

Yukarıda ifade edildiği üzere bir belgenin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belge olup olmadığını belirlemek için kanun hükmüne bakmak gerekir. Bu kapsamda yapılan incelemede; düzenleme şeklindeki noter senetleri²⁹¹, duruşma tutanakları²⁹², keşif tutanakları²⁹³, mahkeme ilamları²⁹⁴, seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklar²⁹⁵ gibi resmi belgelerin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgeler olduğunun belirtildiği görülmektedir.

Bir husus sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge ile ispatlandığında artık kesin olarak ispatlanmış sayılacaktır. Bunun tersi ancak sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgenin sahte olduğunun sabit olması ile mümkündür. Sahteliğin sabitliği ise 6100 sayılı HMK md.209/2’de belirtildiği üzere ancak mahkemenin kesinleşmiş sahtecilik kararı ile belirlenir.

bbb. Aksi Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgeler

Aksi ispat oluncaya kadar geçerli belgelerin ispat gücü sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler kadar değildir. Bu nedenle aksi sabit oluncaya kadar geçerli belgelere mutlak olmayan belgeler de denilmektedir²⁹⁶.

HMK’nin 205. maddesine göre mahkeme huzurunda ikrar olunan veya mahkemece inkâr edenden sadır olduğu kabul edilen adi senetler, aksi ispat edilmedikçe kesin delil

²⁸⁹ Yargıtay CGK. 04.05.1987 tarih, 1987/4/147E. 256K. sayılı kararı, www. kazanci.com, E. T. 22.10.2021.

²⁹⁰ Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 80; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 620.

²⁹¹ Noterlik Kanunu md. 82, HMK md. 204; “Sahte olarak düzenlenen noter belgelerinin niteliği itibarıyla kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden olduğu gözetilerek resmi belgede sahtecilik suçundan verilen cezanın TCK’nın 204/3. maddesi uyarınca arttırılmaması, aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır” (Yargıtay 15. CD. 03.02.2020 tarih, 2019/11415E. 2020/1254K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁹² CMK md. 222.

²⁹³ “Ceza Genel Kurulunun 15.03.1993 gün ve 45-65 sayılı kararında keşif tutanaklarının, sahteciliği ispat edilmedikçe geçerli resmi evrak niteliğinde olduğu esas kabul edilmiştir” (Yargıtay CGK. 04.12.2007 tarih, 2006/6MD-296E. 2007/267K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

²⁹⁴ HMK md. 204.

²⁹⁵ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun md. 178.

²⁹⁶ Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 80; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 620.

sayılırlar. Öğretide aksi görüş²⁹⁷ bulunmakla birlikte çoğunluğun görüşüne göre, bir belge “sahteliği sabit olana kadar geçerli belge” niteliğinde değil ise “aksi sabit oluncaya kadar geçerli belge” sayılır²⁹⁸. Başka bir ifadeyle resmi belgeler kural olarak aksi sabit oluncaya kadar geçerli belgelerdir. Resmi belgelerin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler olması ise istisna olup kanunda bu konuda hüküm bulunmasına bağlıdır.

b. Özel Belgeler

TCK ilgili madde ve gerekçesinde “özel belge” kavramı tanımlanmamıştır. Öğretide, resmi belge niteliğinde olmayan veya bu hükümde sayılmayan bütün yazılı kâğıtların özel belge olduğu²⁹⁹, bir belge resmi belge niteliği taşııyorsa özel belge sayılacağı³⁰⁰, resmi belgenin özelliklerini ihtiva etmeyen resmi kurum veya kuruluş tarafından ve kamu görevlisince düzenlenmeyen yazıların özel belge niteliğini ihtiva ettiği³⁰¹, özel belgenin belge vasfını taşıyan ve bir kamu görevlisinin görevi nedeniyle düzenlemediği yani, resmi belgeler dışında kalan yazılı evrakın özel belge olduğu³⁰², özel belgenin; resmi belgenin karşıtı olup özel kişilerin düzenlediği belgeler ve kamu görevlisi tarafından düzenlenmiş olmalarına rağmen resmi belge niteliklerini taşımayan belgeler olduğu³⁰³ resmi belge niteliğinde olmayan tüm belgelerin özel belge olduğu³⁰⁴ belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere tüm tanımlarda, resmi belge dışarıda tutularak özel belge tanımlanmıştır. Resmi belge dışında kalan bütün belgelerin özel belge olduğu belirtilerek belgelerin kural olarak özel belge vasfında olduğu da ifade edilmiş olunmaktadır. Bu itibarla belgelerin geneli özel belge niteliğindedir. Başka bir ifadeyle her belge özel belgedir. Meğerki bu belge resmi belge veya resmi belge niteliğinde sayılmasın.

Bir belgenin genel olarak özel belge, istisna olarak da resmi belge sayılmasının sonucu olarak, unsurları eksik olan bir resmi belge; özel belgeye dönüşebilir. Belgeye resmi belge

²⁹⁷ Erman’a göre, sahteliği sabit olana kadar geçerli olan evrak dışında kalan evrakın tümü aksi sabit oluncaya kadar geçerli evrak değildir. Yazar, belgenin özel konusu dışında kalan kısmın adi bilgi niteliğinde olabileceğini, sadece adi bilgi niteliğinde olan resmi evrakın da olabileceğini belirterek adi bilginin de her zaman tartışılıp değerlendirilmesinin mümkün olduğunu, örneğin zabitanın suç tutanağında suç kısmı dışında olan olayları içermesi halinde bu kısmın mahkemece her zaman tartışılabilceğini belirtmektedir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 380-381; Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılacak Lazım Gelir?*”, s. 135).

²⁹⁸ Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 464; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2510.

²⁹⁹ Koca/Üzölmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 841.

³⁰⁰ Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 87.

³⁰¹ Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 40.

³⁰² Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 102; Hasan Tahsin Gökcan, “*Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)*”, **ABD**, S. 1, Ankara, 2010, s. 220.

³⁰³ Hafızoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 171.

³⁰⁴ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 62.

vasfını veren unsurlardan birisinin eksik olması ile belge resmi belge niteliğinde sayılmadığı hallerde özel belgeye dönüşür. Belirtilmelidir ki böyle bir durumun söz konusu olabilmesi için unsur eksikliğinin belgenin genel unsurlarına ilişkin olmaması gerekir. Yazının belge unsurlarında eksiklik bulunması halinde, yazı belge vasfını taşımayacağından özel belge dahi sayılmayacaktır.

Özel belgeler özel hukuk ilişkilerinde kullanıldığı için bu isimle ifade edilmektedir. Bu belgeler, resmi iş ve işlemlerin tesisinde kullanılabilmeyle birlikte tek başına resmi iş ve işlemleri delillendirme özellikleri taşımayan, özel hukuk ilişkilerinin ispatında kullanılan belgelerdir³⁰⁵. Özel belgeler kamusal faaliyetin, kamu görevlisinin görevi veya yetkisinin dışında düzenlenmektedirler. Bu itibarla resmi belgelere göre ispat kuvvetleri daha azdır. İspat kuvvetlerindeki bu durum sebebiyle özel belgelerdeki sahteciliklerin yaptırımı resmi belgelere göre daha az olmaktadır.

Özel bir belgenin resmi bir makam tarafından onaylanması halinde, belge resmi belgeye dönüşmeyip özel belge olarak kalacaktır. Ancak onay kısmı resmi belge hükmünde olacaktır³⁰⁶.

c.Resmi Belge Hükmünde Belgeler

aa. Genel Olarak

“Resmi belge hükmünde belge” kavramı ilk kez 765 sayılı ETCK’de yapılan değişiklikle mevzuatımızda yer almaya başlamıştır. 29.06.1956 tarih ve 6763 sayılı Türk Ticaret Kanununun Meriyet ve Şekli Tatbiki Hakkındaki Kanunu’nun 44. maddesi ile 765 sayılı ETCK’nin 349. maddesine yapılan “*emre ve hamiline yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleriyle emtiayı temsil eden evrak, resmi varaka hükmündedir*” eklemesi ile “resmi belge hükmünde belgeler” mevzuatımızda yer almıştır³⁰⁷.

Yürürlükteki 5237 sayılı TCK, resmi belge hükmündeki belgelere 210. maddesinde yer vermiştir. Madde metnine göre; sahtecilik suç konusunun emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetnamenin olması

³⁰⁵ Özel belgeler de tıpkı resmi belgeler gibi kanıt gücü ve hukuken sonuç doğurma yeteneği taşımakla birlikte daha çok bireyler arasındaki ilişkilerle ilgili ve etkileri olan bu itibarla kişisel yararları da ön planda olan belgelerdir (Sedat Güner, “*Belgede Sahteciliğin 213, 4208, 5237 ve 5607 sayılı Kanunlar Yönünden İrdelenmesi*”, *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, S. 4, Ankara, 2014, s. 41).

³⁰⁶ Gerçekler, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Cilt, s. 1949.

³⁰⁷ 765 sayılı ETCK’nin resmi belge hükmünde belgelere ilişkin 349/2. madde metninin son hali şu şekildeydi: “*Madde 349/2- Emre veya hamile yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden evrak yahut ortaklık veya alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil eden hisse senetleri, tahviller ve Hazine bonoları gibi kıymetler ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak resmi varaka hükmündedir.*”

halinde, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır. Maddede ayrıca kamu görevlisi sıfatını taşımayan tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu kişilerin, görevlerinin gereği olarak gerçeğe aykırı düzenledikleri belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması hâlinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunacağı düzenlenmiştir.

Konuya ilişkin 765 sayılı ETCK ile yürürlükteki 5237 sayılı TCK hükümleri karşılaştırıldığında her iki düzenlemenin kapsadığı belgeler genel olarak aynı olmakla birlikte kısmen farklılık da arz ettiği görülmektedir. Şöyle ki emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil hem 765 sayılı ETCK hem de yürürlükteki 5237 sayılı TCK’de resmi belge hükmünde belgeler olarak kabul edilmiştir. ETCK’de yer alan *“hazine bonoları gibi kıymetler ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrakı”*, 5237 sayılı TCK, resmi belge hükmünde belge olarak kabul etmemiştir. Buna karşılık yürürlükteki TCK, yenilik olarak vasiyetnameyi resmi belge hükmünde kabul etmiştir.

Resmi belge hükmündeki belgeler, nitelikleri itibarıyla özel belgelerdir. Ancak sahtecilik suçuna konu olmaları halinde özel belge sahteciliği hükümleri yerine resmi belge sahteciliği hükümlerine tabi olmaktadır. Bu nedenle denilebilir ki bir belge özel belge niteliği taşımasına rağmen, sahteciliğe konu olduğunda resmi belge gibi korunuyorsa bu özel belge, resmi belge hükmünde bir belgedir³⁰⁸. Bu kapsamda, resmi belge hükmünde belgelerin geçerli belge sayılmaları için resmi belge unsurlarını değil tabi oldukları özel hukuk kurallarının aradığı unsurları taşımaları gereklidir.

Belirtmek gerekir ki resmi belge hükmündeki belgeler, kamu görevlileri tarafından görevleri nedeniyle düzenlendiği takdirde doğrudan TCK 204/2. madde hükmü uygulanır³⁰⁹. Bu kapsamda, kamu görevlilerinin görevleri gereği düzenledikleri emre veya hamile yazılı kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden belgeler, hisse senetleri, tahviller, noterlerin düzenledikleri vasiyetnameler, kamu kurumunda çalışan sağlık çalışanlarının düzenledikleri belgeler resmi belge hükmünde değil doğrudan resmi belge niteliğindedir.

TCK 210. maddesinde belirtilen özel belgeler, ticarî hayatta büyük yer tutan ve basit bir ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden belgeler niteliğinde olduklarından daha ciddi bir şekilde korumak maksadıyla resmi belge hükmünde belge kabul

³⁰⁸ Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 840.

³⁰⁹ Taşdemir, *Belgelerde Sahtecilik Suçları*, s.467; Yaşar/Gökcan/Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 5. Cilt, s. 6392.

edilmiştir. Madde gerekçesindeki bu açıklamanın resmi belge hükmündeki tüm belgelere ilişkin düzenleme gerekçesi sayılması mümkün görünmemektedir. Kanaatimizce; madde gerekçesindeki bu açıklamalar, sadece emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi ve tahvillerden oluşan belgelere ilişkin düzenlemenin gerekçesi olabilecektir. Vasiyetnamelerin resmi belge hükmünde kabul edilmelerinin sebebinin ticari belgelerin korunmasındaki sebep ile aynı olmadığı açıktır. Çünkü vasiyetnameler, ticari hayatta etkin olan belgeler değildir. Vasiyetnameler ölüm ile hüküm ifade etmekte ve çoğunlukla bu şekilde ortaya çıkmaktadırlar. Düzenleyenin hayatta olmaması, belgenin doğrulanmasında zorluk yaratmaktadır. Ayrıca ölen kişinin anısına ve özellikle iradesine değer verilmek istenilmiş ve bu durum özel olarak yaptırım altına alınmıştır. Vasiyetnamelerin bu özelliğinin ve öneminin özel korumayı gerektirdiği düşüncesindeyiz.

Resmi belge hükmündeki belgeler çeşitlilik arz etmekle birlikte bazı ortak özellikler de taşımaktadırlar. Ortak özelliklerinden ilki; gerçekte özel belge niteliğinde olmalarıdır. Ancak sahteciliğe konu olmaları halinde resmi belge hükmünde sayılırlar. Bu yönüyle özel ve resmi belgeler arasında yer almaktadırlar. İkinci olarak; bir belgenin resmi belge hükmünde kabul edilebilmesi için kanunda hüküm bulunması gerekir. Ancak kanunla bir belge resmi belge hükmünde belge olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla resmi belge hükmündeki belgeler sınırlı sayıda belgeler olup yorum veya kıyas ile sayıları arttırılamaz. Üçüncüsü ise bu belgelerin taşımaları gereken şartlar resmi belge şartları olmayıp düzenlendikleri kanunlardaki şartlardır. Kanuni şartlarda eksiklik bulunması halinde bu belgeler resmi belge hükmünde kabul edilmeyeceklerdir.

Resmi belge hükmündeki belgelerde sahtecilik yapılması halinde resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıktır. Bununla kast edilenin sadece resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın uygulanması olmayıp resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin bütün olarak uygulanmasıdır³¹⁰. Bu yönüyle TCK 210/1. maddesindeki atıf TCK 210/2. maddesindeki atıftan farklıdır. Çünkü TCK 210/2. maddesindeki atıf, sadece uygulanacak ceza itibarıyla yapılan bir atıftır. Başka bir ifadeyle; TCK 210/1. maddesindeki belgelerde sahtecilikte resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin

³¹⁰ “Kambiyo senetlerinden olan çeklerde yapılan sahteciliklerde resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. Burada söz konusu olan, sadece resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın uygulanması değildir. Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin bütün olarak uygulanmasıdır” (Yargıtay CGK. 08.03.2016 tarih, 2015/15-240E. 2016/120K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

hükümler uygulanmakta iken TCK 210/2. maddesindeki belgelerde sahtecilikte ise sadece resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunmaktadır.

Belirtmeliyiz ki TCK 210. maddesindeki konuya ilişkin atıf, TCK 204/2. maddesine değil 204/1. maddesinedir. Emre veya hamile yazılı kambiyo senedinin, emtiayı temsil eden belgenin, hisse senedinin, tahvilin veya vasiyetnamenin sahte olarak düzenlenmesi, gerçekliklerinin değiştirilmesi veya sahtelerinin kullanılması halinde TCK 204/1. maddesindeki yaptırım uygulanacaktır. Atfın TCK 204. maddesinin birinci fıkrasındaki tüm seçimlik hareketleri kapsaması sebebiyle TCK 210/2. maddesinin yaptığı atıftan farklıdır. TCK 210/2. maddesinde düzenlenen sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleyerek kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuca sebep olunma halindeki atıf sadece belgenin düzenlenmesi seçimlik hareketine yönelik olup “cezalandırmayı temel alan” bir atıftır.

Resmi belge hükmünde belgelere ayrıca değinmekte yarar vardır.

bb. Emre veya Hamile Yazılı Kambiyo Senedi

Kambiyo senetleri, asıl alacaktan bağımsız alacak hakkı içeren, para gibi tedavül edilen ve ödeme aracı olarak da kullanılan belgelerdir³¹¹. Bu senetler kayıtsız ve şartsız bir miktar paranın ödeme emrini içerirler³¹². Bir evrak ancak kanunda belirtilen şartları taşıması ve yazılı düzenlenmesi halinde kambiyo senedi sayılabilir³¹³. Ayrıca kambiyo senetlerinde imzanın elle atılması zorunludur³¹⁴. Mekanik bir vasıtayla, parmakla atılan imza geçerli değildir. Kambiyo senedi vekâletnameye istinaden düzenleniyor ise yetkinin açıkça belirtilmesi gerekir³¹⁵.

³¹¹ Gerçeker, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s.1985; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6395.

³¹² Kambiyo senedini düzenleme için özel bir ehliyet aranmamaktadır. Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan herkes kambiyo senedi de düzenlemeye ehildir (TTK md. 67). Başka bir ifadeyle medeni hakları kullanmaya ehil olan herkes kambiyo senedini düzenlemeye ehildir (İsmail Kayar, **Ticaret Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 606; Abuzer Kendigelen/İsmail Kırıcı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 133).

³¹³ Kendigelen/Kırıcı, **a.g.e.**, s.127.

³¹⁴ Bu konuda, poliçe için TTK md. 756, bono için TTK md. 778, çek için ise TTK md. 818’de hüküm bulunmaktadır.

³¹⁵ Kambiyo senetlerinde temsilci olabilmek için genel vekâletname yeterli olmayıp vekâletnamede kambiyo senedini vekil olarak düzenlemeye yetkili olduğunun açık bir şekilde belirtilmesi gerekir (BK md. 548/2). Ancak temsil yetkisi kanundan kaynaklanıyor ise ayrıca vekâletname düzenlenmesine gerek yoktur. Velayet halinde veli, vesayet halinde ise vasi kambiyo senedi düzenleyebilir. Ancak vesayet halinde vasi vesayet makamından da izin almalıdır (TMK md. 462). Temsilin senetten anlaşılması veya karşı tarafın temsil ilişkisinin varlığını bilmesi ya da bilmesi gerektiği durumlarda temsil yetkisi geçerlidir (Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 82; Kendigelen/Kırıcı, **a.g.e.**, s. 136-37).

Kambiyo senetleri çeşitli kıstaslara göre ayrıma tabi tutulmaktadır. Kambiyo senetleri tür olarak ise poliçe, bono ve çek olmak üzere ayrıma tabi tutulmaktadır. Kambiyo senetleri devir şekli bakımından ise nama³¹⁶, emre³¹⁷ ve hamile³¹⁸ yazılı kambiyo senetleri olmak üzere üçe ayrılır³¹⁹. Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senet olarak kabul edilmektedir. Çek her üç halde de oluşturulabilir yani emre, hamile ve nama yazılabilir. Buna karşılık poliçe ve bono hamile yazılamayıp emre ve nama düzenlenebilir.

Kambiyo senetleri, senetlerin düzenlenmesine sebebiyet veren borç ilişkisinin varlığı ve geçerliliğine bağlı olmayıp kendileri ayrı geçerlilik taşımaktadırlar³²⁰. Kambiyo senetleri, diğer kıymetli evrak gibi ancak tedavül edilmeleri ile işlevlerini yerine getirebilirler³²¹. Bunun için tedavül imkânları ne kadar kolay olur ise o kadar işlevlerini yerine getirmiş olacaktır. Ancak nama yazılı senetlerin para gibi tedavül imkânları bulunmamaktadır. Bu sebeple nama yazılı senetler TCK md. 210/1 kapsamına alınmamıştır. Buna karşılık emre ve hamile yazılı kambiyo senetlerinin tedavülleri kolaydır. Bu iki grup senedin kolay tedavül özellikleri sebeplerinden toplumun olumsuz etkilenmemesi gerekir. Bu senetlere karşı kamunun güven duyması, gerçekliklerine ilişkin hukukun vermiş olduğu güvenirliliğin sarsılmaması gerekir. Bu itibarla emre ve hamile yazılı kambiyo senetleri ceza hukuku anlamında resmi belge niteliğinde kabul edilmiştir. Başka bir ifadeyle TCK md. 210/1 kapsamında kalan kambiyo senetleri sadece emre veya hamile yazılı kambiyo senetleridir. Kanunen hamile yazılı bono ve poliçe olmayacağından TCK md. 210/1 kapsamında kalan emre veya hamile yazılı kambiyo

³¹⁶ Nama yazılı senetler, TTK md. 654 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre; belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır. Nama yazılı senetlerde, hak senede bağlıdır. Alacağın devri hükümlerine uygun olarak, yazılı temlik beyanı ve senedin teslimiyle devredilebilirler. Bu özellikleri sebebiyle günlük veya ticari hayatta az tercih edilir. Tüm kambiyo senetleri nama yazılabilir. Kanunen emre yazılı olan senetlerin nama yazılı hale gelebilmeleri için emre yazılı olmadığının açık şekilde ve ayrıca belirtilmesi gerekir. Örneğin senede “emre yazılı değildir” veya “ciro edilemez” ifadesi yazılmalıdır (TTK md. 654).

³¹⁷ Emre yazılı senetler, TTK md. 824 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre; emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir. Kanun koyucu kambiyo senetlerini (poliçe, bono, çek) kanunen emre yazılı senet olarak kabul etmektedir. Emre yazılı senetler ciro yoluyla ve senedin temsili ile devredilir. Son cirahta hamil sayılmakta olup senet bedelini tahsil hakkına sahip olur. Bu özelliklerinden dolayı fazla kullanılmaktadırlar. Bazı senetler emre düzenlenemezler. İpotekli borç senedi, irat senedi, hisse senedi ve tahvil bu senetlerdendir (TTK md. 824 vd.).

³¹⁸ Hamile yazılı senetler, TTK md. 658 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre; belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak hamile yazılı senet sayılır. Hamile yazılı senetler devri en kolay olan senetlerdir. Senedin teslimi ile devir sağlanmaktadır. Ciro dahi gerekmez. Devir kolaylığı sebebiyle günlük kullanımları çok yüksektir. Poliçe ve bono hamile yazılmaz. Çek hamile yazılabilir (TTK md. 658 vd.).

³¹⁹ Kayar, **a.g.e.**, s. 585; Ayşe Sumer, **Ticaret Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2018, s. 293; Kendigelen/Kırcı, **a.g.e.**, s. 30; Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Arslan Kaya/Fusun Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 35.

³²⁰ Kendigelen/Kırcı, **a.g.e.**, s. 128.

³²¹ Kendigelen/Kırcı, **a.g.e.**, s. 31.

senedinden dört çeşit belge anlaşılması gerekmektedir. Bunlar emre yazılmış olan poliçe, emre yazılmış bono, emre yazılmış çek ile hamile yazılmış çektir³²².

aaa. Poliçe

Poliçe, poliçede ismi geçen lehtara muhatabın bir miktar parayı kayıtsız şartsız ödemesi için düzenleyen tanzim ettiği kıymetli evraktır³²³. Poliçede üç kişi bulunmaktadır. Birincisi; lehtar olup paranın ödeneceği kişidir. İkincisi; muhatap olup parayı ödeyecek kişidir. Üçüncüsü ise poliçeyi düzenleyen olup paranın ödenmesini isteyen kişidir.

Poliçe olarak düzenlenen bir belgenin resmi belge hükmünde sayılabilmesi için kanunda belirtilen unsurları taşıması gerekir. TTK 671-775 arasındaki maddeler poliçeye ilişkin hükümler içermektedir³²⁴. Poliçede bulunması gereken unsurlar, TTK 671. maddesinde belirtilmiştir³²⁵. Poliçe için TTK md. 671’de belirtilen unsurlardan “vade” “ödeme yeri”, “muhatabın yerleşim yeri” ve “düzenleme yeri” dışındaki unsurların bulunması şarttır³²⁶. Aksi takdirde poliçe resmi belge hükmünde belge olarak kabul edilmeyip diğer koşulları var ise ancak özel belge sayılabilecektir.

bbb. Bono

Bono veya emre yazılı senet, keşide edenin (düzenleyen-imzalayanın) belirli bir kişi emrine kayıtsız şartsız bir miktar parayı borçlandığını gösteren imzalı kıymetli evraktır³²⁷. TTK’de “bono”ya ilişkin bölüm başlığı “bono veya emre yazılı senet” olarak belirtilmiştir³²⁸.

Bono olarak düzenlenen bir belgenin resmi belge hükmünde sayılabilmesi için kanunda belirtilen unsurları taşıması gerekir. TTK 776-779 arasındaki maddeler bonoya ilişkin hükümler içermektedir. Bonoda bulunması gereken unsurlar, TTK md.776’da

³²² Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 93.

³²³ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6395.

³²⁴ TTK, kambiyo senetlerinden en ayrıntılı düzenlemeyi poliçe hakkında yapmış, buna karşılık çek ve bono hakkında genel düzenleme yapıp poliçedeki düzenlemelere atıf yolunu seçmiştir. Oysa günlük hayatta, çek ve bono yoğunlukla kullanılmakta iken poliçe hemen hemen kullanılmamaktadır. Bu itibarla düzenlemede poliçenin esas alınmasının doğru olmadığı düşüncesindeyiz.

³²⁵ TTK md. 671’e göre poliçe; “a) Senet metninde ‘poliçe’ kelimesini, senet Türkçe’den başka bir dille yazılmış-sa, o dille poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, b) Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi, c) Ödeyecek olan kişinin, ‘muhatabın’ adını, d) Vadeyi, e) Ödeme yerini, f) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, g) Düzenlenme tarihini ve yerini, h) Düzenleyen imzasını” içerir.

³²⁶ TTK md. 672’ye göre; vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır; ödeme yeri ve muhatabın yerleşim yeri belirtilmemiş ise muhatabın yanında gösterilen yer olarak kabul edilir ve düzenleme yeri gösterilmemiş ise düzenleyen adı yanında gösterilen yer düzenleme yeri olarak kabul edilir (TTK md. 672).

³²⁷ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6396.

³²⁸ Uygulamada ise “bono” yerine daha çok “senet” kavramı kullanılmaktadır. Kayar, haklı olarak “senet” kavramının genel bir kavram olduğunu, bu nedenle doğru ve kısa olduğu için “bono” kelimesinin kullanılması gerektiğini belirtmektedir (Kayar, **a.g.e.**,s. 657). Bu tespite katılmakla çalışmamızda bono kelimesini kullanacağız.

belirtilmiştir³²⁹. Bononun unsurlardan “vade” “ödeme yeri”, “düzenleyenin yerleşim yeri” ve “düzenleme yeri” dışındaki unsurların bonoda bulunması şarttır³³⁰. Bono olarak düzenlenen bir belge, bononun zorunlu unsurlarını taşımaz ise resmi belge hükmünde kabul edilmeyecektir. Bu nitelikteki bir bonodaki sahtecilik resmi belgede sahtecilik değil, şartları var ise özel belgede sahtecilik olarak kabul edilecektir.

Bonoda düzenleyen ve ödeyecek kişi aynıdır. Bono bu özelliğiyle poliçeden farklıdır. Bononun niteliğine aykırı düşmedikçe poliçeye ilişkin hükümler bonoya da uygulanır. Bono hamile yazılı olmaz. Bono emre veya nama yazılı olabilir. Ancak nama yazılı bono TCK'nin 210/1. madde kapsamında değildir. Bu itibarla bononun sadece emre yazılı olanı TCK md. 210/1 kapsamındaki belge niteliğindedir.

ccc. Çek

Çek, bankada hesabı bulunan kişinin muhatap bankaya hitaben düzenlediği ve lehtara bir miktar paranın kayıtsız şartsız olarak ödenmesini içeren imzalı senettir³³¹. TTK 780-823 arasındaki maddeler çeki ilişkin hükümler içermektedir. Çekte bulunması gereken unsurlar, TTK md.780’de belirtilmiştir³³².

Çekte bulunması gereken unsurlardan “ödeme yeri”, “düzenleme yeri” ve “yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde seri numarası ve/veya karekod³³³” dışındaki unsurların

³²⁹ TTK md. 776’ya göre; “bono veya emre yazılı senet; a) Senet metninde ‘bono’ veya ‘emre yazılı senet’ kelimesini ve senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini, c) Vadeyi, d) Ödeme yerini, e) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, f) Düzenlenme tarihini ve yerini, g) Düzenleyenin imzasını” içerir.

³³⁰ TTK md. 777’ye göre; vadesi gösterilmeyen bononun görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır; ödeme yeri ve düzenleyenin yerleşim yeri belirtilmemiş ise senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve düzenleyenin yerleşim yeri olarak kabul edilir. Düzenleme yeri gösterilmemiş ise düzenleyenin adı yanında yazılan yer düzenleme yeri olarak kabul edilir (TTK md. 777).

³³¹ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6399.

³³² TTK md. 80’ye göre çek; “a) Senet metninde ‘çek’ kelimesini ve eğer çek Türkçeden başka bir dille yazılmış ise o dilde ‘çek’ karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi, c) Ödeyecek kişinin, ‘muhatapın’ ticaret unvanını, d) Ödeme yerini, e) Düzenlenme tarihini ve yerini, f) Düzenleyenin imzasını, g) Banka tarafından verilen seri numarasını, h) Karekodu” içerir.

³³³ TTK md. 780/2’ye göre çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilir Aynı maddeye göre; “karekod ile; a) Çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanı, b) Çek hesabı sahibinin tacir olması hâlinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanı, c) Çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı, d) Çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı, e) Düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarı, f) Son beş yıl içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı, g) İbraz edilen ilk çekin ibraz tarihi, h) İbraz edilen son çekin ibraz tarihi, ı) İbrazında ödenen son çekin ibraz tarihi, i) Son beş yılda ‘karşılıksızdır’ işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarları, j) Son beş yılda ‘karşılıksızdır’ işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarı, k) Son beş yılda ‘karşılıksızdır’ işlemi gören son çekin ibraz tarihi, l) Çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi, m) Her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığı, n) Çek hesabı sahibi tacirse, iflasına karar verilip verilmediği, iflasına karar verilmişse kararın

bulunması zorunludur³³⁴. Zorunlu unsurları taşımayan çek, TCK 210/1 maddesi kapsamındaki resmi belge hükmündeki bir belge sayılmayacaktır. Böyle bir durumdaki çek özel belge niteliğinde sayılacak olup resmi belgede sahtecilik suçuna değil, özel belgede sahtecilik suçuna konu olabilecektir.

Çek, kanunen emre yazılı olarak kabul edilen bir kambiyo senedidir. Çek, nama ya da hamile de yazılabilir. Nama yazılı çekler, alacağın temliki yoluyla; emre yazılı çekler, ciro ve teslim ile hamile yazılı çekler ise sadece teslim yoluyla da devredilebilir. TCK md. 210 kapsamında kalan çekler emre veya hamiline yazılı çeklerdir.

Günlük hayatta “hediye çeki”, “yemek çeki”, “indirim çeki”, “posta çeki”, “seyahat çeki” gibi belgeler kullanılmaktadır. Bu tür belgeler, kupon türü belgeler niteliğinde olup TTK anlamında çek sayılmazlar³³⁵. Bu itibarla bu tür belgelerin resmi belge niteliğinde belge olmadıkları kanaatindeyiz. Nitekim Yargıtay bir kararında seyahat çeklerinin özel belge niteliğinde olduğuna karar vermiştir³³⁶.

Çekte özellik arz eden bir durum “çizgili çek”tir. Çizgili çek, çekin özel bir şeklidir³³⁷. Çizgili çek, hırsızlığa, kayba ve sahteciliğe maruz kalmış çeklerin yetkisiz hamile ödenmesini zorlaştırmaktadır³³⁸. Kanaatimizce; çizgili çek, TCK md. 210 kapsamında resmi belge niteliğinde belge olarak kabul edilemez. Bu tür çeklerin tedavül imkânları kısıtlıdır. Şöyle ki çizgili çekte çekin muhatabı ve çekin tahsil edileceği banka sınırlandırılmıştır. Çizgili çeki, herhangi bir hamil değil, sadece banka veya muhatap bankanın müşterisi tahsil için bankaya ibraz edebilir. Dolayısıyla çekin dolaşım alanı ve kişileri belli olup kişilerin ticari ilişkilerini karşılıklı test edebilmeleri mümkündür.

tarihi, çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulur” (TTK md. 780/2).

³³⁴ TTK md. 781’e göre; çekte açıklık yoksa muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır; muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir; böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir; düzenlenme yeri gösterilmemiş olan çek, düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır; yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, 780. maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen banka tarafından verilen seri numarası ve/veya (h) bendinde belirtilen karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez (TTK md. 781).

³³⁵ Kendigelen/Kırcı, **a.g.e.**, s. 345; Öztan, **a.g.e.**, s. 317-318.

³³⁶ “İki ayrı otelde konaklama ücretine karşılık sahte seyahat çeklerini ibraz ederek kullanmaktan ibaret sübutu kabul eylemlerinin zincirleme biçiminde özel evrakta sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 08.04.2014 tarih, 2012/21815E. 2014/6740K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

³³⁷ Çizgili çek, çekin belirli kişilere ödenmesini sağlayan bir yöntemdir. Genel çizgili çek, sadece muhatap tarafından ancak bir bankaya veya muhatabın bir müşterisine ödenebilir. Özel olarak çizilen bir çek, muhatap tarafından ancak ticaret unvanı gösterilen bankaya veya bu banka muhatap ise onun müşterisine ödenebilir. Ticaret unvanı gösterilen banka, bedelin tahsili işini diğer bir bankaya bırakabilir (TTK md. 804).

³³⁸ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 321.

cc. Emtiayı Temsil Eden Belge

TCK 210. maddesi, emtiayı temsil eden belgenin resmi belge hükmünde olduğunu ve sahteciliğe konu edilmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Ancak emtiayı temsil eden belgeden ne kastedildiği ile ilgili ne madde içeriğinde ne de gerekçesinde bir açıklama bulunmamaktadır.

5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda “*emtia senetleri*” başlıklı fasılda (md. 744 vd.) makbuz senedi, varant, taşıma senetleri düzenlemesine yer verilmişti. Bu itibarla emtia senetlerinden bu üç senedin kastedildiğine tereddüt bulunmamaktaydı. Ancak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu emtia senetleri başlıklı bir düzenlemeye yer vermemiştir. Böylece TCK 210. maddesinde belirtilen emtiayı temsil eden senetler ile hangi belgelerin kastedildiği konusunda bir belirsizlik oluşmuştur.

Ceza hukuku öğretisinde emtiayı temsil eden belgenin hangi belgeleri kapsadığı konusunda ortak görüş bulunmamaktadır³³⁹. Birinci grup yazarlar; emtiayı temsil eden belgeleri makbuz senedi, varant ve taşıma senedi olarak değerlendirip ele almıştır³⁴⁰. İkinci grup yazarlar; emtianın ticari mal anlamında olduğunu, emtiayı temsil eden belgenin ise özellikle taşıma hukukunda ticari mallar için kullanılan belgeler olduğunu belirterek makbuz senedi, varant ve konşimentoyu emtiayı temsil eden belgeler olarak değerlendirip ele almıştır³⁴¹. Üçüncü grup yazarlar ise; emtiayı temsil eden belgeleri daha geniş olarak ele almıştır. Bu grup yazarlardan *Taşdemir*'e göre; konşimento, nakliye poliçeleri, varant, makbuz senedi, banka tasarruf cüzdanları, cari hesaplar, posta çekleri gibi ciro yoluyla devri olanaklı belgeler emtiayı temsil eden belgelerdir³⁴². Üçüncü grup yazarlardan *Yaşar/Gökcan/Artuç*'a göre ise; konşimento, makbuz senedi, varant, cari hesaplar, banka

³³⁹ Burada esas alınan görüşler, 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girmesinden sonra ileri sürülen görüşlerdir. Yürürlükten kalkan ETCK'nin konuya ilişkin 349/2. maddesindeki düzenleme, farklı ve geniş yoruma uygun bir düzenleme niteliğindedir. Bu itibarla ETCK dönemindeki konuya ilişkin eserlerde ileri sürülen görüşlerin incelememizde gözetilmesinin yersiz olduğu değerlendirilmiştir.

³⁴⁰ M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen /M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 20. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 775; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 439.

³⁴¹ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 60; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855.

³⁴² Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 508.

tasarruf cüzdanları, seyahat çekleri, posta çekleri, nakliye poliçeleri, depo edilen malları temsil eden makbuzlar ve benzer senetler emtiayı temsil eden senetlerdir³⁴³. Ceza hukuku öğretisindeki emtiayı temsil eden senetlere ilişkin görüşler incelendiğinde makbuz senedi ve varantın emtiayı temsil eden senet olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Bu iki senede, birinci grup yazarlar, taşıma senedini de eklemekte iken ikinci grup yazarlar ise birinci grup yazarlardan ayrılarak konşimentoyu eklemektedir. Üçüncü grup yazarlar ise ETCK uygulamasında olduğu üzere emtiayı temsil eden senetler grubunu geniş tutmaktadırlar.

Emtiayı temsil eden senetler konusunda ceza hukuku öğretisinde olduğu gibi ticaret hukuku öğretisinde de görüş birliği bulunmamaktadır. *Kayar*'a göre; emtia senetleri; makbuz senedi, varant (rehin senedi), konşimento ve diğer denizde senetlerdir³⁴⁴. *Kırca*'ya göre; emtiayı temsil eden senetler; makbuz senedi, varant ile konşimentodur. Bunlara sonradan ürün senedi de eklenmiştir³⁴⁵. Konuya ilişkin detaylı irdeleme yapan *Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan*'a göre ise; emtia senetleri, emtia üzerinde mülkiyet/rehin gibi hakkı içermektedir. 6762 sayılı Eski Ticaret Kanunu'na göre makbuz senedi, varant, taşıma senetleri emtia senedi olarak kabul edilmekteydi. Yürürlükteki 6102 sayılı TTK emtia senedi olarak sadece makbuz senedi ve varantı kabul etmiş, bunu da emtia senetleri başlığı altında değil, doğrudan doğruya makbuz senedi ve varant başlığı altında düzenlemiş, taşıma senedi ise kıymetli evrak niteliğinde kabul edilmemiştir³⁴⁶. Yazarlara göre konşimento, ipotekli borç senedi ve irat senedi alacak hakkı içermektedir³⁴⁷. Deniz öduncü senedi ise 6102 sayılı TTK ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yazarlara göre emtia senetleri ile emtiayı temsil eden senetler ayrı tutulmalıdır³⁴⁸. Konşimento, kıymetli evrak ve emtiayı temsil eden senettir. Öğretideki konşimentonun emtia senetleri grubunda ele alınması doğru değildir³⁴⁹. Belirtilen ticaret hukuku öğretisindeki emtiayı temsil eden senetlere ilişkin görüşler incelendiğinde

³⁴³ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6392.

³⁴⁴ Kayar, **a.g.e.**, s. 712.

³⁴⁵ Kendigelen/Kırcı, **a.g.e.**, s. 20.

³⁴⁶ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 24.

³⁴⁷ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 25-26.

³⁴⁸ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 24.

³⁴⁹ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 7. Ancak yazarlar; "emtia senetleri" ile "emtiayı temsil eden senetler"i'n ayrı olduğunu belirterek makbuz senedi, varant, konşimento ve taşıma senedinin teknik anlamda emtia senetleri olduğunu ancak TTK'de taşıma senedinin kıymetli evrak olarak kabul edilmediğini, sadece ispat vasıtası olarak kabul edildiğini, konşimentonun ise kıymetli evrak olmakla birlikte deniz ticaretine has bir senet olduğunu belirtmektedirler (Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 397-413).

makbuz senedi ve varantın emtiayı temsil eden senet olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Konşimentoyu, *Kayar* ve *Kırcı'nın* emtia senetleri olarak görmesine karşılık *Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan* ise emtiayı temsil eden senet olarak kabul etmemektedir. *Kayar*, konşimento dışındaki diğer denizde senetleri emtiayı temsil eden senetler sınıfında değerlendirmektedir.

Emtiayı temsil eden senetler konusundaki görüş farklılığı medeni (eşya) hukuk öğretisinde de bulunmaktadır. *Sirmen*'e göre; makbuz senedi, varant ve konşimento eşyayı temsil eden kıymetli evraktır. Taşıma senedi, 6762 sayılı ETTK hükümlerine göre kıymetli evrak niteliğinde olup bir emtia senedi olarak kabul edilirdi. Fakat 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre, taşıma senedinin kıymetli evrak niteliği bulunmadığından emtia senedi olma niteliğinde değildir³⁵⁰. *Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir*'e göre; emtiayı temsil eden senetler, umumi mağazalar tarafından düzenlenen makbuz senedi ve varant, taşıyıcıların düzenledikleri taşıma senedi ve konşimentodur³⁵¹. *Antalya/Topuz*'a göre; TMK md. 980 hükmünün uygulamasındaki kıymetli evraklar, ardiyeci senedi, konşimento, makbuz senedi ve varantır³⁵². *Esener/Güven*'e göre; bir kimseye tevdi edilen mallara karşılık çıkarılan senetler olan emtia senetleri dört tanedir. Emtiayı temsil eden senetler, kıymetli evrak niteliğinde olup bunlar taşıma senedi, umumi mağazalar tarafından düzenlenen senetler, konşimento ve varanttır³⁵³. Görüleceği üzere, medeni (eşya) hukuku öğretisi makbuz senedi, varant ve konşimentonun emtiayı temsil eden senet olduğu konusunda görüş birliği içindedir. *Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir* ile *Esener/Güven* taşıma senedini emtiayı temsil eden senet olarak kabul etmekte iken *Sirmen* aksi görüştedir. *Antalya/Topuz* ise; ardiyeci senedinin de emtiayı temsil eden senet niteliğinde olduğu görüşündedir.

Kanaatimizce; emtiayı temsil eden senetlerin hangi belgeleri içerdiğinin belirlenmesinde iki hususun birlikte gözetilmesinde yarar vardır. Bunlar; bu belgelerin emtiayı temsil eden belgeler niteliğinde olması ve resmi belge hükmünde kabul edilme gerekçesindeki hususları taşımasıdır. Bunun için öncelikle emtia ve emtiayı temsil eden belgeyi kavram olarak belirlemek gerekecektir.

“Emtia” kelime olarak mal³⁵⁴, mallar, satılacak şeyler anlamını taşımaktadır³⁵⁵. Emtia, hukuk anlamında ise ticaret konusunu oluşturan her türlü taşınır malı ifade etmektedir³⁵⁶.

³⁵⁰ Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 66.

³⁵¹ M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku Kısaltılmış Ders Kitabı**, 4. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 41-42.

³⁵² O. Gökhan Antalya/Murat Topuz, **Eşya Hukuku**, IV/1. Cilt, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 288.

³⁵³ Turhan Esener/Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 96.

³⁵⁴ <http://sozluk.gov.tr>, E.T. 21.12.2020.

Buna göre; emtiayı temsil eden belgeler ya da emtia senetleri, ticarete konu malları temsil eden, özellikle taşıma hukukuna konu olan belgeler olarak anlamak gerekir. Emtia senetleri, mülkiyet ve/veya rehin hakkını temsil ederler. Konşimento hem mülkiyet hem de rehin hakkını, makbuz senedi mülkiyet hakkını, varant ise rehin hakkını temsil eder³⁵⁷. Bu nitelikleri sebebiyle emtiayı temsil eden senetler devredilmekle temsil ettikleri mallar devredilmiş olmaktadır. Yine emtiayı temsil eden senetler (belgeler) rehin edilmekle temsil ettikleri mallar rehin edilmiş olmaktadır.

Emtiayı temsil eden belgelerin hangi belgeleri içerdiğinin belirlenmesinde gözetilmesi gereken ikinci husus olan bir belgenin ne sebeple resmi belge hükmünde belge olarak kabul edildiğini TCK 210. madde gerekçesindeki açıklamalar ile tespit etmekte yarar vardır. Söz konusu madde gerekçesindeki açıklamalara göre emtiayı temsil eden senetlerin resmi belgede sahtecilik hükümlerine tabi olmasının amacı, bu belgelerin ticarî hayatta büyük yer tutan ve basit bir ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden evrak olmaları sebebiyle daha ciddî bir şekilde korunması ihtiyacıdır. Demek ki emtiaya ilişkin bir belgenin resmi belge hükmünde kabul edilebilmesi için emtiayı temsil etmesinin yanında kolay tedavül edilebilen belge olması gerekir. Başka bir ifadeyle bu belgelerin temsil edildikleri malların devir ve rehin için her seferinde el değiştirmeleri, taşınıp teslimleri gerekmez. Bu itibarla bu belgeler ekonomik hayatta kolaylık sağlamaktadırlar. Bunun için öncelikle emtiayı temsil eden belgelerin resmi belge niteliğinde olabilmeleri için nama yazılı olmamaları, emre veya hamiline yazılı olmaları gerekir³⁵⁸.

Bu iki kıstasa göre; *öncelikle* 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihteki emtiayı temsil eden belgeler kavramının hangi belgeleri kapsadığının belirlenmesi gerekir. 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan 6762 sayılı ETTK'de emtia senetleri başlıklı fasılda (md. 744 vd.) makbuz senedi, varant, taşıma senetleri düzenlemesine yer verilmişti. Buna göre makbuz senedi, varant, taşıma senetleri emtia senetleri sayılmaktaydı. Ancak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile 6762 sayılı ETTK yürürlükten kaldırıldı. Yürürlükteki yeni kanun ise emtia senetleri başlıklı bir düzenlemeye yer vermemiştir. Buna göre makbuz senedi, varant, taşıma senetlerinin ETCK döneminde olduğu gibi halen emtiayı temsil eden senetler niteliğinde olup olmadığının belirlenmesi, ikinci olarak da 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte

³⁵⁵ Develioğlu, **a.g.e.**, s. 220.

³⁵⁶ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 207.

³⁵⁷ Kayar, **a.g.e.**, s. 583-584.

³⁵⁸ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 508.

bulunan 6762 sayılı ETTK’de emtia senetleri olarak belirtilmeyip de yürürlükteki 6100 sayılı yeni TTT’de düzenlenen başka senetlerin emtiayı temsil eden senetler niteliğinde olup olmadığının belirlenmesi uygun olacaktır.

Bu çerçevede makbuz senedi, varant, konşimento ve taşıma senedinin emtiayı temsil eden senetler olduğu düşüncesindeyiz. Söz konusu senetlerin niteliklerini aşağıda incelediğimizde görüleceği üzere yukarıda belirtilen kıstaslara uygun belgelerdir. Öğretide savunulan cari hesapların, banka tasarruf hesaplarının, posta çekleri gibi belgelerin emtiayı temsil eden belgeler olduğuna dair görüşlerin ETCK dönemi etkisindeki görüşler olduğunu, yürürlükteki TCK düzenlemesinde savunulmasının mümkün olmadığı düşüncesinde olduğumuzdan bu belgelere ilişkin açıklamalara yer vermeyeceğiz³⁵⁹. Nitekim yukarıda aktarılan ceza, ticaret ve eşya hukuku alanındaki öğreti görüşleri gözetildiğinde makbuz senedi ve varantın emtia senetleri olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Deniz taşıma senedi olan konşimento ve kara taşımasında kullanılan taşıma senedinin de emtiayı temsil eden senet niteliğinde olduğu yaygın görüş niteliğindedir. Bu itibarla emtiayı temsil eden senetler başlığı altında makbuz senedi, varant, konşimento ve taşıma senedini inceleyeceğiz.

aaa. Makbuz Senedi ve Varant

Makbuz senedi, umumi mağazaya tevdi edilen malların mülkiyet hakkını, varant ise mallar üzerindeki rehin hakkını temsil eden kıymetli evraktır³⁶⁰. Makbuz senedi, umumi mağaza³⁶¹ tarafından mal ve hububat karşılığında verilen senetlerdir. Makbuz senedi ve varant ile ilgili hükümler, TTK 834-849 arasındaki maddelerde düzenlenmiştir. Makbuz senedinin içermesi gereken hususlar; 6102 sayılı TTK md. 834’te belirtilmiştir³⁶². Varant (rehin senedi)

³⁵⁹ Konuya ilişkin ETCK 349/2 maddesi “*Emre veya hamile yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden evrak yahut ortaklık veya alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil eden hisse senetleri, tahviller ve Hazine bonoları gibi kıymetler ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak resmi varaka hükmündedir*” hükmünü içermekteydi. Görüldüğü üzere ETCK’nin bu hükmündeki “*ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak*” ifadeleri, geniş yorumlamaya uygun ve belirtilen cari hesapların, banka tasarruf hesaplarının, posta çekleri gibi belgelerin de emtiayı temsil edebileceği yorumuna götürebilmektedir. Ancak 5237 sayılı TCK’de bu şekilde geniş yorumlamaya imkân veren ifadeler bulunmamaktadır.

³⁶⁰ Ülgen/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 406.

³⁶¹ “Umumi mağazalar”, makbuz senedi ve varant verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş mal ve hububatı, saklama sözleşmesi uyarınca kabul etmek ve tevdi edenlere de bu senetlerle tevdi olunan mal ve hububatı satabilmek veya rehnedebilmek imkânı vermek amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığının izniyle kurulan müesseselerdir (TTK md. 832).

³⁶² TTK 834. maddesine göre; umumi mağazalara tevdi edilen mal ve hububat karşılığında verilen makbuz senedinin şu kayıtları içermesi gereklidir: a) Tevdi edenin adı, mesleği, yerleşim yeri, b) Tevдинin yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı ile merkezi, c) Tevdi olunan malların cins ve miktarı ile nitelik ve değerinin bilinmesi için açıklanması gereken hususlar, d) Tevdi olunan malların tabi olması gereken, resim, harç ve

ise umumi mağazalara teslim edilen mallar üzerindeki rehin hakkını gösteren senettir. Varantın da TTK md. 834'te belirtilen makbuz senedinin kayıtlarını aynen içermesi ve makbuz senedine bağlı olması gerekir.

Şekil şartlarına uygun olup da izin alan kurumlar tarafından kendilerine tevdi edilmiş şeyler karşılığında verilir kanunun aradığı şekil şartlarına uyan bu senetler, kıymetli evrak sayılır. Makbuz senedi ve varant birlikte veya ayrı ayrı ciro edilebilir. Kambiyo senetlerinin aksine makbuz senedi ve varant cirosunda mutlaka tarih bulunmalıdır. Varant ile makbuz senedi birlikte beyaz ciro ile de devredilebilir. Bu tür ciro, her iki senet teslim edildiği takdirde cirantanın haklarının hamile devrini sağlar.

bbb. Konşimento

Konşimento 6102 sayılı TTK'nin "Denizde Taşıma Senetleri" başlığı altında 1228-1241 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Konşimento, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir³⁶³.

Konşimento, nama, emre ve hamile yazılı olarak düzenlenebilir. Aksi kararlaştırılmadıkça yükletenin istemi üzerine konşimento gönderilenin emrine veya sadece emre olarak düzenlenir. Bu son hâlde "emre", yükletenin emrine demektir. 6102 sayılı TTK md.1228/3'deki düzenlemeye göre konşimento, gönderilen sıfatıyla taşıyanın veya kaptanın namına da yazılı olabilir. Nama yazılı konşimentoların tedavül imkânlarının olmaması sebebiyle TCK 210 kapsamında belirtilen resmi belge hükmünde belge olarak kabul edilmemesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Konşimentoda bulunması gereken unsurlar TTK md. 1129'da belirtilmiştir. Konşimentonun bütün nüshaları aynı metni içermeli ve her birinde kaç nüsha hâlinde düzenlendiği gösterilmelidir. TTK 1228. maddenin birinci fıkrasında yazılı unsurları taşımak

vergilerin ödenip ödenmediği ve sigorta edilip edilmediği, e) Ödenmiş veya ödenecek ücretler, giderler, f) Senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini gösteren bir ibare, g) Umumi mağaza sahibinin imzası.

³⁶³ TTK düzenlemesine göre, konşimentonun "tesellüm konşimentosu" ve "yükleme konşimentosu" olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Yükletenin izniyle, taşınmak üzere teslim alınan fakat henüz gemiye yükletilmemiş olan eşya için "tesellüm konşimentosu" düzenlenebilir. Eşya gemiye alınır alınmaz taşıyan, onun teslim alındığı sırada verilmiş olan geçici makbuz veya tesellüm konşimentosunun geri verilmesi karşılığında yükletenin istediği kadar nüshada "yükleme konşimentosu" düzenlemekle yükümlüdür. Tesellüm konşimentosuna eşyanın ne zaman ve hangi gemiye yüklenmiş olduğuna dair şerh verildiği takdirde bu konşimento "yükleme konşimentosu" hükmündedir. Konşimento, kaptan veya taşıyanın yahut kaptanın bu hususta yetkilendirdiği bir temsilcisi tarafından taşıyan ad ve hesabına düzenlenebilir (TTK md. 1228/2).

kaydıyla unsurlardan bir veya birkaçının konşimentoda bulunmaması senedin hukuken konşimento sayılmasını engellemez³⁶⁴.

ccc. Taşıma Senedi

Taşıma senedi eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması için taşıyıcıya verilmesi üzerine taşıyıcının düzenlediği senettir³⁶⁵. Taşıma senedi kara taşımasında taşıyıcının düzenlediği emtiayı temsil eden senettir³⁶⁶. Bu yönüyle deniz yoluyla taşımada taşıyıcının düzenlediği emtiayı temsil eden evrak niteliğindeki konşimentonun kara taşımasındaki karşılığıdır.

Taşıma senedi 6102 sayılı TTK 856 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Taşıma senedinin içermesi gereken kayıtlar TTK 857. maddesinde belirtilmiştir. Taşıma senedinin ispat gücü ise TTK 858. maddesinde belirtilmiştir. Taşıma senedi 6762 sayılı ETTK'de eşyanın mülkiyetini devreden kıymetli evrak vasfında iken 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre, taşıma senedi kıymetli evrak niteliğinde olmayıp ispat aracıdır³⁶⁷.

Taşıma senedinin kıymetli evrak olmaması sebebiyle emtia senedi olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu öğretilde tartışılmıştır. *Sirmen*'e göre; taşıma senedi 6762 sayılı ETTK'deki düzenlemenin aksine 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre sadece ispat aracı olup kıymetli evrak niteliği bulunmadığından emtia senedi olma niteliği artık yoktur³⁶⁸. *Turan*'a göre ise TCK md. 210'da ve madde gerekçesinde de belirtildiği üzere emtiayı temsil eden belgelerin resmi belge hükmünde sayılması için kıymetli evrak niteliğinde olması gerekmediğinden taşıma senedi, kıymetli evrak niteliğinde olmasa da TCK md. 210 kapsamında kalmaktadır³⁶⁹.

TTK 858. maddesine göre taşıma senedi, taşıma sözleşmesinin yapıldığına, içeriğine ve eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına kanıt oluşturur. Yine aynı madde hükmüne göre iki tarafça imzalanan taşıma senedi, eşyanın ve ambalajının, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı sırada, dış görünüşü bakımından iyi durumda bulunduğu ve taşınan paketlerin sayısının, işaretleri ile numaralarının, taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun

³⁶⁴ TTK md. 1228/1'e göre; konşimento, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir. Konşimentonun bu tanımında belirtilen hususlar konşimentoya vücut veren hususlardır.

³⁶⁵ *Sirmen, a.g.e., s. 66.*

³⁶⁶ Antalya/Topuz, **Eşya Hukuku**, IV/1. Cilt, s. 288.

³⁶⁷ *Sirmen, a.g.e., s. 66.*

³⁶⁸ *Sirmen, a.g.e., s. 66.*

³⁶⁹ Taha Yasin Turan, **Resmi Belge Hükmündeki Belgelerde Sahtecilik Suçu (TCK md. 210/1)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2019, s. 27.

olduğuna karinedir. Görüldüğü üzere taşıma senedi kıymetli evrak niteliğinde sayılmasa dahi emtiayı temsil etmektedir. Bu itibarla *Turan*’ın ileri sürdüğü gerekçe ve görüşün yerinde olduğu kanaatindeyiz.

dd. Hisse Senedi

Hisse senetleri, anonim şirketlerinin çıkardığı pay ortaklığı hakkını veren kıymetli evraktır³⁷⁰. TCK 210. maddesinde hisse senedi kavramını kullanmış ise de bu kavram yürürlük-ten kaldırılan 6762 sayılı ETTK’nin kullandığı bir kavramdır. Yürürlükteki TTK, “hisse senedi” kavramı yerine “pay senedi” kavramını kullanmaktadır³⁷¹. Pay senetleri, 6102 sayılı TTK’nin 484-501. maddeleri arasında düzenlenmiştir³⁷². 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu da “pay senetleri” kavramını kullanmaktadır.

Hisse senedinin resmi belge hükmünde kabul edilmesinin sebebi ticari hayatta önemli yer tutup kolay tedavül edilebilir olmalarından kaynaklanmaktadır. Gerçekte de nama yazılı pay senetleri ciro ve senedin devri ile mümkündür. Bu itibarla kambiyo senetlerinin nama yazılı olanlarından daha kolay devredilebilmektedir. Esasen nama yazılı pay senetleri kanunen emre yazılı senetlerin devrine ilişkin hükümlere tabi olup kanunda ve esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamış ise devirleri serbesttir³⁷³. Hamile yazılı pay senetlerinin devri ise senedin teslimi ile olmaktadır.

³⁷⁰ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6394.

³⁷¹ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp)’na göre; “hisse” kelimesi kanuni bir kavram değildir. Yazarlara göre “pay” kanuni (TTK md. 76-479) ve teknik bir kavramdır. Yine yazarlara göre payın pek çok anlamı bulunmaktadır. Birinci anlamı; sermayenin bir parçasını, ikinci anlamı; pay sahipliği mevkiini, üçüncü anlamı; hakların ve borçların kaynağını, dördüncü anlamı ise senede bağlanmışsa pay senedini, pay senedi ile eş anlamını ifade eder (Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku**, 1. Cilt, 15. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 615-616).

³⁷² TTK md. 487’ye göre; pay senetlerinin; şirketin unvanını, sermaye tutarını, kuruluş tarihini, bu tarihteki sermaye tutarını, çıkarılan pay senedinin tertibini, bunun tescil tarihini, senedin türünü ve itibarî değerini, kaç payı içerdiğini belirtmesi ve şirket adına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şarttır. Kapalı şirketlerde baskı şeklinde imzanın delikli olması veya sahtekârlığı engelleyici diğer güvenlik önlemlerinin uygulanması gerekir (TTK md. 487). Paylar, anonim ortaklığın kurulması veya sermayenin arttırılması ile oluşur. Sonrasında da TTK 486. maddesine göre nama veya hamile yazılı senede bağlanır (TK md. 484/1). Payın senede bağlanması payın hak, borç ve yükümlülüklerinde değişiklik yapmasına sebep olmayıp sadece tedavülünü kolaylaştırmaktadır. Paylar ancak esas sözleşmenin değişikliğiyle bölünebilir veya birleştirilebilir (TK md. 477). Pay maliki payları bölemez. Payın bölünemezliği paya birden fazla kişi malik olmasına engel değildir. Ancak bu durumda müşterek mülkiyet hali söz konusudur (s. 625). Paylar nakit karşılığı-ayın karşılığı, oy hakkı bulunan- oya hakkı bulunmayan, itibarı değerli pay-itibari değerden yoksun pay, imtiyazlı pay gibi ayrımlara tabi tutulmaktadır. Türk hukukunda oysuz pay, itibari değersiz pay söz konusu değildir. TK sistemine göre paylar itibari değer altında pay çıkarılamaz. Sermaye Piyasası Kanunu sistemine göre ise Sermaye Piyasası Kurulu izni ile itibari değer altında pay çıkarılabilir (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku**, 1. Cilt, s. 629, 631, 633).

³⁷³ Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, 3. Cilt, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 2182.

TTK'da pay senetleri belirli esaslara bağlanmış ve kısa sürede bastırılması esası benimsenmiştir³⁷⁴. Pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur. Bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz³⁷⁵. Bu hükme aykırı olarak çıkarılanlar geçersizdir. Şirketin ve sermaye artırımının tescilinden önce paylar çıkarılamaz. Çıkarıldıkları takdirde paylar geçersizdir. Pay senedi bastırılıncaya kadar ilmühaber çıkarılabilir. İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır. Azlık istemde bulunursa nama yazılı pay senedi bastırılıp tüm nama yazılı pay senedi sahiplerine dağıtılır.

Pay senetleri çıkarılmadan önce ilmühaberler çıkarılabilmektedir. İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır. Bu şekilde çıkarılan ilmühaberler acaba TCK md. 210 kapsamında resmi belge hükmünde kabul edilebilecek midir? Kanaatimizce; konu hakkında bir karara varabilmek için ilmühaberlerin ticaret hukukundaki yeri ile bu durumun ceza kanunundaki karşılığını belirlemek gerekir. Ticaret hukukuna göre ilmühaberler; nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlere tabidir. Bu durumda ilmühaberlerin de tıpkı nama yazılı pay senetler gibi TCK 210. madde kapsamında kalabileceği ileri sürülebilir. Ancak TCK'de özel belge olmakla birlikte resmi belge hükmünde kabul edilecek belgeler sayma yöntemi ile sınırlı sayıda belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle hangi belgelerin resmi belge hükmünde olduğu ayrı ayrı sayılmak suretiyle sınırlandırmıştır. Madde metninde sayılan belge-lere benzeyen veya aynı fonksiyonu icra edebilecek belgeleri içerecek şekilde “gibi”, veya “ve benzeri” kavramlara yer vermemiştir. Yine madde metninde “ her türlü” gibi genel bir kavram da kullanmamıştır. Ayrıca söz konusu ilmühaberler geçici ve kısa dönem için çıkarılmaktadır. TTK'nin ilmühaberlerin nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlere tabi olmasının etkisini sadece ticaret hukuku anlamında kabul etmek gerekir. Bu itibarla pay senetleri öncesi çıkarılan ilmühaberlerin ceza kanunu anlamında resmi belge hükmünde olmadığı yani TCK 210. madde kapsamında kalmadığı düşüncesindeyiz.

Ticaret Kanunu pay senetlerinin çıkarılma koşullarını belirlemiştir. Bu koşullara aykırı çıkarılan pay senetleri geçersizdir. Örneğin; bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetlerinin çıkarılması halinde pay senedi geçersiz olacaktır. Bu şekilde geçersiz olan pay senetlerinin de sahtecilik suçuna konu olamayacağı düşüncesindeyiz.

³⁷⁴ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 2173.

³⁷⁵ Konuya ilişkin TTK md. 485'e göre; esas sözleşmede aksi öngörülmemişse esas sözleşmenin değiştirilmesi yoluyla payın türü (hamiline veya nama) dönüştürme yoluyla değiştirilebilir. Nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senetlerine dönüştürülebilmesi için payların bedellerinin tamamen ödenmiş olması şarttır (TTK md. 485).

Ekleyelim ki 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun 13. maddesine göre, halka açık anonim şirketlerin sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır. Bu şekilde elektronik ortamda senede bağlanmaksızın kayden ihraç edilen pay senetlerinin (hisse senetlerinin) TCK 210. madde kapsamında kalmadığını belirtmek gerekir. Nitekim 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun 110/2. maddesine göre; yatırım kuruluşu, 58. madde kapsamındaki fon kurulu ve 59. madde kapsamındaki teminat sorumluları bünyesinde tutulan kayıtları bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan kişiler, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağına ilişkin özel düzenleme bulunmaktadır. Ayrıca 5237 sayılı TCK’nin belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerinden mahkûmiyete bağlanan kanuni sonuçların, bu suçtan mahkûm olanlar hakkında da uygulanacağı anılan maddede belirtilmiştir. Bu itibarla elektronik ortamda kayden ihraç edilen hisse senetlerinin (pay senetlerinin) TCK md. 210/2 kapsamında kalmadığını, bu hisse senetlerinin kayıtlarındaki bozma, yok etme, değiştirme veya erişilmez kılma fiillerinin 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun anılan maddelerindeki özel düzenlemeye tabi olduğunu düşünmekteyiz.

ee. Tahvil

6762 sayılı ETTK, tahvilleri 420-433 maddeleri arasında ayrı başlık altında düzenlemiştir. Yeni 6102 sayılı TTK’da “*Borçlanma Senetleriyle Alma ve Değiştirme Hakkını İçeren Menkul Kıymetler*” başlığı altında düzenleme yapılmıştır. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda ise “*Halka Açık Ortaklıklar*” başlığı altında “pay ile değiştirilebilir tahviller” kavramı ile geçmektedir³⁷⁶. Öğretide; TCK md. 210/1’de “tahvil” ve “hisse senedi” yerine “sermaye piyasası araçları” kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı hatta Sermaye Piyasası Kanunu’ndaki tanımlar da gözetilerek “Sermaye piyasası araçları” kavramının bu iki kavramı ve diğer menkul kavramları da kapsamı sebebiyle doğru kavram olacağı belirtilmiştir³⁷⁷.

³⁷⁶ 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’na dayalı olarak çıkarılan 128.8 nolu Borçlanma Araçları Tebliğinin 3/1-m maddesinde tahvil “*İhraççıların bu Tebliğ hükümlerine göre borçlu sıfatıyla düzenleyip sattığı ve nominal değerinin vade tarihinde veya vade tarihine kadar taksitler halinde yatırımcıya geri ödenmesi taahhüdünü içeren, vadesi 365 gün veya daha uzun olan borçlanma aracı*” olarak tanımlanmıştır. Tahvil tanımında geçen ihraççıyı ise aynı maddede (3/1-g) “*borçlanma araçlarını ihraç eden, ihraç etmek üzere Kurula başvuruda bulunan veya borçlanma araçları halka arz edilen tüzel kişiler*” olarak tanımlamıştır.

³⁷⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855; Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 61.

Tahviller, borçlanma araçlarıdır³⁷⁸. Borçlanma araçlarından olan bonolar, bir yıldan az süreli olmalarına karşılık, tahviller bir yıldan uzun borçlanma araçları niteliğindedir. Tahviller hukuki bakımdan bonoya benzer³⁷⁹. Sermaye piyasası açısından ise menkul kıymet niteliğindedir³⁸⁰.

Hazine, özerk kamu kuruluşları, belediye gibi kuruluşlar, paylı komandit ortaklık ve anonim şirketler tahvil ihracı yapabilir³⁸¹. Anonim ortaklıkların ihraç edebilecekleri tahviller en az bir yıllık olabilir³⁸². Sermaye piyasasında genellikle iki veya beş yıllık tahviller ihraç edilmektedir³⁸³. Ülkemizde şirketlere uzun vadeli güvenin olmaması ve hazinenin çıkardığı tahvillerin daha garantili ve yüksek faiz içermeleri sebebiyle bunlara daha çok yönelim bulunmakta şirketlerin tahvil ihracı pek olmamaktadır³⁸⁴.

TCK 210. maddesinde belirtilen tahvil kavramı, TCK 198. maddesinde belirtilen devlet tarafından ihraç edilen tahviller dışındaki tahvilleri kapsadığı düşüncesindeyiz. Çünkü TCK 198. maddesi devlet tarafından ihraç edilen tahvilleri paraya eşit sayılan değerler kapsamında kabul etmektedir. Ancak 198. madde gerekçesinde belirtilen açıklamaya göre tahvillerin paraya eşit sayılan değer olarak kabul edilebilmesi için Devlet hazinesinin borçlandırılmış olması gerekir³⁸⁵. Tahvil kavramı, sadece TL cinsinden çıkarılan borçlanma araçlarını kapsamaz. Eurobondları³⁸⁶ da kapsadığını düşünmekteyiz.

ff. Vasiyetname

Ölenin malvarlığına ne olacağını, yasa koyucunun ve miras bırakanın iradesi belirlemektedir. Yasa koyucu ölenin mirasçılara malvarlığından belli bir payın verilmesini belirtmektedir. Miras bırakan da ölümünden sonra malvarlığının nasıl taksim edilmesini karar-laştırabilir.

Miras bırakanın malvarlığına ilişkin tasarrufları ölüme bağlı tasarruf olarak ifade edilmekte olup ya miras sözleşmesi ya da vasiyetname şeklinde olabilir. Miras sözleşmesi,

³⁷⁸ Burak Adıgüzel, **Sermaye Piyasası Hukuku**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 158.

³⁷⁹ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 2450.

³⁸⁰ Buket Çatakoğlu, **Türk Sermaye Piyasası Hukukunda Borçlanma Araçları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2015, s. 23.

³⁸¹ Çatakoğlu, **a.g.e.**, s. 21.

³⁸² Adıgüzel, **Sermaye Piyasası Hukuku**, s. 160.

³⁸³ Adıgüzel, **Sermaye Piyasası Hukuku**, s. 160.

³⁸⁴ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 2450.

³⁸⁵ Taşdemir'e göre; hazine bonoları TCK 210. madde kapsamına girmektedir (Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 483).

³⁸⁶ Tahvillerin yabancı para cinsinden (Dolar veya Euro gibi) çıkarılanlarına eurobond denilmektedir (Özgür Demirtaş, "Tahvil nedir? Bono nedir? Eurobond nedir? ve Bundan bize ne?" www.youtube.com, E.T. 22.12.2021).

miras bırakan ile ölüme bağı bir kazandırmanın lehtar, mirastan feragat eden veya başka bir miras bırakan olan iki taraflı hukuksal işlemdir³⁸⁷. Vasiyetname gibi ölüme bağı tasarruf olmasına rağmen miras sözleşmesi TCK md. 210/1 kapsamında kalan belge türü değildir.

Vasiyetname miras sözleşmesinin aksine tek yanlı irade beyanını içeren hukuksal işlemdir. İrade beyanın bir kişiye yönelmesi veya muhatabına ulaşması gerekmez³⁸⁸.

Vasiyetnameler resmi şekilde, sözlü ifade etmek veya elle yazılmak suretiyle düzenlenebilir. Resmî vasiyetname³⁸⁹, iki tanığın katılmasıyla resmî memur³⁹⁰ tarafından düzenlenir. Sözlü vasiyetname (olağanüstü vasiyetname), miras bırakanın; yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamaması halinde başvurulacak vasiyet yoludur³⁹¹. El yazısı ile vasiyetname (olağan vasiyetname), vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar miras bırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olan vasiyet şeklidir. El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir.

Resmi şekilde yapılmış olan vasiyetname, resmi belge niteliğinde olduğundan TCK'nin 210/1. maddesi kapsamında kalmamaktadır. Resmi vasiyetnamelerde yapılan sahtecilik eylem-leri doğrudan TCK md. 204 kapsamında kalmaktadırlar.

TCK md. 210/1'de düzenlenen vasiyetname, el yazısı ile yazılan vasiyetname³⁹² ve sözlü vasiyetnamelerdir³⁹³. Madde gerekçesinde, resmi vasiyetname dışında kalan vasiyetna-

³⁸⁷ Rona Serozan/Baki İlkay Engin, **Miras Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 246-248.

³⁸⁸ Serozan/Engin, **a.g.e.**, s. 246.

³⁸⁹ Resmi vasiyetname, onama şeklinde değil düzenleme şeklinde bir belgedir (TMK md. 532). Resmi vasiyetname için aranan şekil şartı ispat şartı olmayıp vasiyetnamenin geçerlilik şartı ise de ölüme bağı tasarruflarda geçerlilik koşullarına uymamak, sağlar arası hukuki işlemlerden farklı olarak kendiliğinden işlemi geçersiz kılmayıp iptal davasının açılması gerekir (TMK md. 559) (Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, “*Resmî Vasiyetname*”, **TBBD**, C.3, S. 133, Ankara, 2017, s. 371).

³⁹⁰ Resmî memur, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir (TMK md. 532).

³⁹¹ Sözlü vasiyetnamede mirasbırakan, son arzularını iki tanığa anlatır ve onlara bu beyanına uygun bir vasiyetname yazmaları veya yazdırmaları görevini yükler (TMK md. 539/1). Resmî vasiyetname düzenlenmesinde okuryazar olma koşulu dışında, tanıklara ilişkin yasaklar, sözlü vasiyetteki tanıklar için de geçerlidir (TMK md. 539/2). Mirasbırakan tarafından görevlendirilen tanıklardan biri, kendilerine beyan edilen son arzuları, yer, yıl, ay ve günü de belirterek hemen yazar, bu belgeyi imzalar ve diğer tanığa imzalatır (TMK md. 540/1). Yazılan belgeyi ikisi birlikte vakit geçirmeksizin bir sulh veya asliye mahkemesine verirler ve mirasbırakanı vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini, onun son arzularını olağanüstü durum içinde kendilerine anlattığını hâkime beyan ederler (TMK md. 540/1). Tanıklar, daha önce bir belge düzenlemek yerine, vakit geçirmeksizin mahkemeye başvurup yukarıdaki hususları beyan ederek mirasbırakanın son arzularını bir tutanağa geçirebilirler (TMK md. 540/2). Sözlü vasiyet yoluna başvuran kimse askerlik hizmetinde bulunuyorsa, teğmen veya daha yüksek rütbeli bir subay; Ülke sınırları dışında seyreden bir ulaşım aracında bulunuyorsa, o aracın sorumlu yöneticisi; sağlık kurumlarında tedavi edilmekteyse, sağlık kurumunun en yetkili yöneticisi hâkim yerine geçer (TMK md. 540/3).

³⁹² Yokuş Sevrük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 440; Yurtcan, **Yargıtay Kararları Işığında Sahtecilik Suçları**, s. 580.

melerin yani “ölen kişinin meydana getirdiği el yazısı ile yapılmış veya onun beyanı üzerine özel kişilerce saptanmış vasiyetnamelerin” TCK md. 210/1’de belirtilen vasiyetname kavramı kapsamında kaldığı açıkça belirtilmiştir. Belirtilmelidir ki sözlü vasiyetnamenin ses kaydı resmi belgede sahteciliğe konu olmaz. Sözlü vasiyetname ancak tanıklardan birisi tarafından yazıya döküldüğünde, artık resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabilecektir³⁹⁴.

Düzenlenen vasiyetnamenin hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerekir. Aksi takdirde resmi belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır. Kişi ikinci bir vasiyetname düzenlediğinde önceki vasiyetname hükümsüz kalabilmektedir³⁹⁵. Bu durumda önceki vasiyetname hukuken hüküm ifade etmeyeceği için resmi belgede sahtecilik suçuna da konu olmayacaktır.

Vasiyetnamenin kurucu öğeleri eksik kalmışsa; kaba, fiziksel güç ile irade bozukluğu, yalan veya şaka ile vasiyetname meydana getirilmişse; akıl dışı, yerine getirilmesi olanaksız ölüme bağlı tasarrufta bulunulmuşsa bu tasarruflar kendiliğinden hükümsüz kalır³⁹⁶. Bu şekilde hükümsüz kalan bir tasarrufun sahtecilik suçuna konu olmasının mümkün olmadığı ileri sürülebilir. Ancak miras hukukunda ölüme bağlı tasarruflar favor testamenti (vasiyetname yararına) yaklaşımı ya da benigna interpretatio (cömertçe yorum) ilkelerine göre yorumlandığından bu durumdaki vasiyetnameler geçersizlikten kurtarılmaktadır³⁹⁷. Sağlararası işlemlerde birer hükümsüzlük (butlan) nedeni olan ehliyetsizlik, hukuka ve ahlaka aykırılık, şekle aykırılık halleri ölüme bağlı tasarruflarda dolayısıyla vasiyetnamelerde iptal edilebilir bir neden olarak kabul edilmektedir³⁹⁸. İptal nedenleri ise sınırlı sayıda olup yasada belirtilmiştir³⁹⁹. Bu itibarla ölüme bağlı tasarruflarda dolayısıyla vasiyetnamelerde iptal nedeni bulunsa dahi iptal edilmediği sürece geçerli sayılacağından bu durumdaki vasiyetnamelerin sahteciliğe konu olabileceği düşüncesindeyiz.

³⁹³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.110; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s.483; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6395.

³⁹⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855-856; Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 61.

³⁹⁵ Mirasbırakan, vasiyetname için kanunda öngörülen şekillerden birine uymak suretiyle yeni bir vasiyetname yaparak önceki vasiyetnamenin tamamından veya bir kısmından her zaman dönebilir (TMK md. 542). Yine mirasbırakan, önceki vasiyetnamesini ortadan kaldırmaksızın yeni bir vasiyetname yaparsa, kuşkuyla yer bırakmayacak surette önceki vasiyetnameyi tamamlamadıkça, sonraki vasiyetname onun yerini alır (TMK md. 544/1). Belirli mal bırakma vasiyeti de, vasiyetnamede aksi belirtilmedikçe, mirasbırakanın sonradan o mal üzerinde bu vasiyetle bağdaşmayan başka bir tasarrufta bulunmasıyla ortadan kalkar (TMK md. 544/2).

³⁹⁶ Serozan/Engin, **a.g.e.**, s. 280.

³⁹⁷ Serozan/Engin, **a.g.e.**, s. 292.

³⁹⁸ Serozan/Engin, **a.g.e.**, s. 295.

³⁹⁹ TMK 557. maddesinde ölüme bağlı bir tasarrufun iptal nedenleri olarak; tasarrufun mirasbırakanın tasarruf ehliyeti bulunmadığı bir sırada yapılması; tasarrufun yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama sonucunda yapılması; tasarrufun içeriği, bağlandığı koşullar veya yüklemelerin hukuka veya ahlâka aykırı olması ve tasarrufun kanunda öngörülen şekillere uyulmadan yapılması belirtilmiştir.

4. Belgelere İlişkin Özel Durumlar

a. Asıl Belgeler

Asıl belge; yetkili kişilerce düzenlenen belgedir⁴⁰⁰. Başka bir ifadeyle belgeyi düzenlemeye yetkili kişi ya da kişilerin irade beyanlarını ortaya koydukları, bir şeyi ispata yarayan belgedir. Bir belge, aslının oluşturulması ile var olmaktadır. Asıl belge bu yönüyle belgenin doğuşu, gerçek temsilcisidir. Niteliği ne olursa olsun her belgenin aslı olur.

Asıl belgenin tek nüsha olması gerekmez. Belge daha başlangıçta birden fazla oluşturulabilir veya çıkartılabilir. Bu şekilde oluşturulan her bir nüsha asıl belge sayılır⁴⁰¹. Asıl belge kavramı, sadece fiziki belgeler için değil elektronik belgeler için de geçerli bir kavramdır. Elektronik belgelerin aslı elektronik verideki nüshalarıdır.

b. Suret Belgeler

Suret belge, belgenin aslına tümüyle, sözcüğü sözcüğüne uygun belge⁴⁰² olmakla birlikte asıl belge niteliğinde olmayan, asıl belgenin kopyası belgedir. Suret belge, asıl belge hakkında tam bilgi verebilmekte ancak asıl belgeyi tam olarak temsil etmemektedir.

Bu belgelerin oluşturulma şekli önemli değildir. Fotokopi, karbon kâğıdı, faks⁴⁰³ ve/veya diğer çoğaltım araçları ile oluşturulabilir. Cep telefonundan bir belgenin fotoğrafı çekilerek de bir suret oluşturulabilir. Suret belgeler tek nüsha olmak zorunda değildir.

Suret belgeler, onaylı ve onaysız olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Onaysız suret belgeler, hukuki hüküm ifade etmeyip⁴⁰⁴ sadece asıl belge ile ilgili bilgi vermektedirler. Bu itibarla sahtecilik suçuna konu olmaları mümkün değildir. Buna karşılık onaylı suret belgeler asıl belgeler gibi hüküm ifade etmekte olup⁴⁰⁵ sahtecilik suçuna konu olabilirler.

Onaylama işlemi, belgeye “aslı gibidir” veya bu anlama gelecek şerh konulup imzalanmasıyla yapılabilir⁴⁰⁶. Onaylamayı yetkili merci veya kişi yapmalıdır⁴⁰⁷. Aksi takdirde

⁴⁰⁰ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 519.

⁴⁰¹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 519.

⁴⁰² Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 168.

⁴⁰³ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 63. Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 857.

⁴⁰⁴ Gerçekler, *Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Cilt, s. 1947; Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, s. 56; Şan, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, s. 21.

⁴⁰⁵ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 3. Cilt, s. 413; Esen, *Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar*, s. 464; Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, s. 56; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 857; Şan, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, s. 21; Taneri/Kamışlı, *Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları*, s. 601; Tezcan/Erdem/Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, s. 1059.

⁴⁰⁶ Suret belgenin onaylanmasının hüküm ifade edebilmesi için asıl belgenin onay merciince görülerek asıl belgenin (resmi dairede, noterde, çıkaran mercide) saklanması, aslının aynısından bir suretin çıkartılması ve

onaylama geçersiz sayılacak ve suret belge hüküm ifade etmeyecektir⁴⁰⁸. Suret belgeyi onaylayan merciler birden fazladır. Öncelikle; asıl belgeyi oluşturan suret belgeyi de onaylamaya yetkilidir. İkinci olarak; kanunun belgeleri onaylamakla yetkili kıldığı merciler de suret belgeleri onaylayabilir. Noterlerin suret belgelerini onaylaması, avukatların vekâletname suretlerini onaylaması bu kapsamdadır. Üçüncü olarak; asıl belgenin ibraz edileceği makam da asıl belgeyi görerek almış olduğu suret belgeyi onaylayıp işleme alabilir. Ancak belgenin ibraz edildiği makam tarafından belge suretinin ibrazı sadece kendi iş ve işlemlerinde hüküm ifade edecektir. Genel bir onay yerine geçemeyecektir.

5237 sayılı TCK'de “resmi belgenin sureti”nde yapılacak sahtecilik suçu ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşılık, 765 sayılı eski TCK'de resmî belgenin suretinde sahtecilik suçuna ilişkin 341. maddesinde özel düzenlemeye yer vermişti⁴⁰⁹.

Tüm belgelerin sureti oluşturulabilir. Sadece resmi belgelerin değil, resmi belge hükmünde belgeler ve özel belgelerin de suretleri oluşturulabilir. Suret belgelerin onaylanması belgelerin niteliğini değiştirmez. Onaylanmış belge resmi belge ise resmi belge, resmi belge hükmünde ise resmi belge hükmünde belge, özel belge ise özel belge olarak hukuki sonuç doğurur. Ancak özel belgelerin resmi makamlarca onaylanması halinde onaylanan kısım resmi belge olarak hüküm ifade edecektir⁴¹⁰. Onaylanan belge ise temsil ettiği belge hükmünde kalmaya devam edecektir. Örneğin; noter tarafından onaylanan kira kontratı, özel belge olarak kalacak ancak noterin onay kısmı resmi belge sayılacaktır.

çıkarılan suretin de aslına uygun olduğunun yetkili ve görevli tarafından tasdik edilmesi gerekir (Demirel, **a.g.e.**, s. 37-38; Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 88. Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 634).

⁴⁰⁷“*Sanığın sahte olarak düzenlediği lise diplomasının aslını notere gösterip, fotokopisini ‘aslı gibidir’ şeklinde onaylattıktan sonra, noter onaylı bu belgeyi ... Hava Yolları’na ibraz ederek işe başlamak şeklindeki eylemin, lise diplomasının resmi belge niteliğinde olması nedeniyle 765 sayılı TCK’nun 342/1 ve 5237 sayılı TCK’nun 204/1. maddesindeki resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden*” (Yargıtay 11. CD. 15.05.2012 tarih, 2010/197E. 2012/8858K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁰⁸“*Katılan MB’ye yönelik resmi belgede sahtecilik suçuna konu nüfus cüzdanının ele geçirilemediği, dosyada bulunan fotokopisinin ise hukuki sonuç doğurmaya elverişli nitelikte olmadığı, GSM bayilerinin işgal kabiliyeti yönünden yapacakları gözlem ve incelemenin geçerliliğinin bulunmadığı göz önüne alındığında nüfus cüzdan fotokopilerine ‘Aslı görülmüştür’ şeklinde kaşe basmalarının belgeyi resmi hale getirmeyeceği*” (Antalya BAM 9. CD. 08.03.2018 tarih, 2018/625E. 2019/545K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁰⁹ Madde metni şu şekildeydi: “*Madde 341 – Bir memur aslı mevcut olmayan resmi bir varakanın musaddak suretini tasni ve kanuni şekline uydurarak ita eyler veyahut aslını değiştirip mahvetmeksizin işbu asla mugayir bir suret verir ise üç seneden sekiz seneye kadar ağır hapis cezası görür. Eğer işbu varaka sahteliği ispat olunmadıkça muteber addolunan evrak kabilinden ise ağır hapis cezası dört seneden eksik olamaz. Eğer Sahtekârlık resmi evrak münderecatının sıhhatini tasdik esnasında irtikâp olunmuş ise bundan dolayı umumi veya hususi bir zarar tevellüt edebildiği takdirde fail hakkında bir seneden beş seneye kadar hapis cezası verilir.*”

⁴¹⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 56; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 484; Nurullah Tekin, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar*”, **TAAD**, S. 19, Ankara, 2014, s. 914.

Bazı belgelerin niteliğinde tereddüt olabilir. Bu kapsamda belirtilmelidir ki tasdik edilmiş tercüme metni tasdikli kopya hükmündedir⁴¹¹. Tercüme metni özel belge vasfında iken noterin tasdik kısmı resmi belge niteliğinde olacaktır. Telefaksın belge olarak kabul edilip edilmeyeceği hususu tartışmalıdır⁴¹². Uygulamada işlerin aksamaması veya mağduriyetin doğmaması için faksın telefonla teyidi alınarak işleme tabi tutulmaktadır. Faks, belgenin aslı sayılmayıp asıl belgenin de mutlaka gönderilmesi gerekir. Tasdik edilmemiş diğer suret belgelerde olduğu gibi faksın da sahtecilik suçuna konu olmayacağı düşüncesindeyiz.

Fiziki belgelerde olduğu gibi elektronik belgelerin de suretleri söz konusu olabilir. Sistemden çıkarılan elektronik belge çıktıları suret belge niteliğindedir. Fotokopi belgelerde olduğu gibi tasdiklenmediği veya ıslak imza ile imzalanmadığı sürece bu tür bir belge suç konusu olmaz⁴¹³.

Günümüz teknolojik imkânları asıl belge ile suret belge kavramının sınırlarını bulanıklaştırmıştır. Şöyle ki günün teknolojik düzeyi belgenin baştan itibaren birden fazla nüsha ile oluşturulmasına imkân vermektedir. Belgeler çoğu zaman elektronik ortamda oluşturulmakta ve istenildiği kadar asıl suret oluşturulabilmektedir. Bu durumda suret belge ihtiyacı azalmaktadır. Hatta çıkarılan nüshalar yetersiz kalsa dahi belgenin tasdikli suretini oluşturmak yerine bilgisayardaki kayıttan yeni nüsha çıkarılarak imzalanmaktadır. Böylece suret belge kullanımı yerine yeniden oluşturulan asıl belge kullanılmaktadır. Bu şekilde ilk oluşturulan nüshalardan farklı zamanda yeni asıl nüshalar oluşturulmaktadır. Böyle bir durumda ilk nüshalardan sonraki zaman diliminde oluşturulan yeni belgeler asıl belgenin nüshaları mı yoksa suret belge mi kabul edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Örneğin; mahkemenin verdiği karardan dört nüsha oluşturup buna göre işlem yapmasından iki yıl sonra ilgili kişi mahkeme kararından örneği almak için başvuruda bulunduğunda, mahkemenin önceki kararın fotokopisini tasdikleyip vermek yerine elektronik ortamdaki kayıttan karar çıktısını alıp yeniden imzalaması veya imzalanmış elektronik karar örneğini verdiği hallerde çıkarılan bu karar asıl kararın nüshası mı, yoksa sureti mi kabul edilecektir?

Kanaatimizce; sonradan oluşturulan belge asıl belgenin nüshası olarak kabul edilmelidir. Teknolojik gelişmeler, belgenin ilk oluşturulmasından sonra da “asıl belge” oluşturma imkânı vermektedir. Teknolojik imkân, belgenin asıl veya suretinin belirlenmesinde belgenin oluşturulma anının önemini ortadan kaldırmış olup önemli olan

⁴¹¹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 57.

⁴¹² Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 61.

⁴¹³ Dülger, “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge*”, s. 175.

yetkili birimin asıl belgeyi oluşturma usulüdür. Asıl belgeyi oluşturma usulü ile oluşturulan her nüsha, asıl nüsha olarak kabul edilmelidir. Asıl belgeyi oluşturma usulünden farklı yöntemlerle belge içeriği bire bir oluşturulmuş ise suret belge söz konusudur. Bu çerçevede karar örneği asıl belgenin oluşturulma yönteminde olduğu gibi elektronik ortamdan çıktı ile değil de daha önce oluşturulan asıl belgenin fotokopi edilmesi ile oluşturulduğu hallerde fotokopi ile oluşturulan belge suret belge olarak kabul edilmelidir.

c. Özet Belgeler

Özet belgeler esas belgenin özetini yansıtan belgedir⁴¹⁴. Bu niteliğiyle özet belgeler, dayandığı belge veya kayıtların içerdiği tüm bilgiler yerine özet bilgilerini içermektedirler⁴¹⁵. Bu belgeler resmi veya özel bir belgenin asıl veya suretine, resmi sicil ve kütüklere istinaden kamu görevlisi tarafından oluşturulmakta, hukuken önemli bazı olay ve durumların varlığının veya yokluğunun ispatına yaramaktadır⁴¹⁶. Diploma, tapu senetleri, adli sicil kayıtları özet belge niteliğindedir⁴¹⁷.

Özet belge, asıl belgelere dayanarak oluşturulmakla birlikte asıl belge nüshası değildir. Asıl belgedeki bilgilerden hareketle oluşturulmasına karşın asıl belgenin içerdiği tüm bilgileri içermez. Özet belgeler tıpkı suret belgelerde olduğu gibi asıl belgelere göre oluşturulmaktadır. Ancak suret belgelerdeki gibi asıl belgedeki tüm bilgileri içermemektedirler.

Özet belgelerin asıl belgeler gibi nüshaları ve suretleri olabilir. Uygulamada özet belgeler genellikle tek nüsha oluşturulmakla birlikte birden fazla nüshasına engel bir durum bulunmamaktadır. Özet belgenin suretlerinin hüküm ifade etmesi için yetkili mercii tarafından onaylanması gerekir.

765 sayılı ETCK ise özet belgelerde sahteciliğe ilişkin 341.maddede özel düzenlemeye yer vermişti. Buna karşılık özet belgelere ilişkin yürürlükteki TCK'de özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak resmi belgelerin özet belgeleri resmi belge sayılmakta olup resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabilmektedir⁴¹⁸.

⁴¹⁴ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 173.

⁴¹⁵ Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 475.

⁴¹⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 492.

⁴¹⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 411.

⁴¹⁸ Tekin, **a.g.e.**, s. 916; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1059.

II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Müşterek Kavramlar

A.Genel Olarak

Belgede sahtecilik suçlarında temel kavramlardan başka bu suçların müşterek kavramları da bulunmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçu için de geçerli olan müşterek kavramların neyi içerdiği hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Öncelikle belirtilmelidir ki tarihi süreçte “gerçeğin değiştirilmesi (veya taklidi)”, “zarar (veya zarar imkânı)”, “kast”, “iğfal kabiliyeti” gibi kavramların bir veya birkaçı ya da hepsi müşterek unsur olarak ileri sürülmüş ise de ⁴¹⁹ gerçeğin değiştirilmesi, gerçeğin taklidi ve iğfal kabiliyetinin müşterek unsur olamayacağı, bunların zarar imkân ve ihtimali içinde kaldığı da ileri sürülmüştür ⁴²⁰. Müşterek kavramlar konusunda, günümüz öğretisinde de farklı görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Şöyle ki *Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır*; belgede sahtecilik suçunda müşterek unsurlar yerine “müşterek terimler” ifadesini tercih ederek bu terim altında aldatma kabiliyeti ile zarar imkân ve ihtimaline değinmektedirler ⁴²¹. *Kaylan*, müşterek kavramlar yerine “sahteciliğin ortak öğeleri” kavramını kullanarak bunları aldatma yeteneği, zarar olanak ve olasılığı ile kasıt olarak belirtmektedir. Yazar, bu çerçevede sahteciliğin yani gerçeğin taklit veya tağyir/tahrifin, aldatma yeteneği, zarar olanak veya olasılığı taşıyıp kasten yapılması gerektiğini belirtmektedir ⁴²². *Yaşar/Gökcan/Artuç* ise belgede sahtecilik suçunda “müşterek unsurlar” başlığı altında zarar verme olasılığı ile aldatma yeteneğini ele almışlardır ⁴²³.

Çalışmamızda “müşterek kavramlar” ifadesini kullanacağız. Bu kavramı kullanırken temel kavram olarak “belge” ve “sahtecilik” kavramını ayrı tutmaktayız. Müşterek kavramlar ifadesini temel kavramların varlığından sonra ve bu kavramlar üzerine aranması gereken hususları ifade eden kavramlar anlamında kullanmaktayız. Bunlar, tüm belgede sahtecilik

⁴¹⁹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 248; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 246.

⁴²⁰ *Erman*’a göre, “gerçeğin değiştirilmesi”, “gerçeğin taklidi” ve “iğfal kabiliyeti”nin müşterek unsur olarak kabulü mümkün değildir. Yazara göre; gerçeğin değiştirilmesi, sahtekârlık kavramında saklı olup ayrıca belirtilmesi gerekmemektedir. Ayrıca gerçeğin değiştirilmesi sadece sahtecilik suçunun değil, bütün hile suçlarının ortak unsurudur. Yazar, gerçeğin taklidinin ise bağımsız bir husus olmayıp zarar verme unsuruna ilişkin bir husus olduğunu, gerçeğin taklidinin tüm sahtecilik suçlarında rastlanmamakta olduğunu belirtmektedir. Yine yazara göre; iğfal kabiliyeti değişken bir kavram olup gerçeğin taklidi gibi ayrı bir unsur hüviyetinde sayılmayıp zarar imkân ve ihtimaline ilişkin bir husustur. Yazar, zarar imkân ve ihtimalinin diğer unsurları içermekte olduğunu ancak zarar imkân ve ihtimalinin, değişken yorumlara yol açan bir kavram olduğunu şayet tahrif olunan yazı varaka niteliğinde ise varakadaki sahtekârlığın daima ve zorunlu olarak toplumsal veya kişisel bir zarar doğuracağını ifade etmektedir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 248, 250, 251, 253, 256).

⁴²¹ Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 778-781.

⁴²² Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 1.

⁴²³ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6197-6201.

suçlarında aranan ve kullanılan kavramlar olduğu için kavramların müşterekliği söz konusu olmaktadır. Bu itibarla müşterek kavramlar belgede sahtecilik suçuna ilişkin ortak hususları ifade etmektedir.

Tarihi süreçte “gerçeğin değiştirilmesi” gerçeğin taklidi” müşterek unsurlar olarak kabul edilmiş ise de bize göre bu iki husus sahtecilik kavramına ilişkin olup “sahtecilik” kavramının içinde kalmaktadır. Gerçeğin değiştirilmesi, gerçeğin taklidi sahtecilik fiilinin tezahüründen başka bir şey değildir. Kast ise suçun manevi unsuruna ilişkin bir husus olup sadece belgede sahtecilik suçlarına ilişkin değil, tüm kasten işlenebilen suçlara ilişkin bir husustur. Belgede sahtecilik suçları itibarıyla ayrıca belirtilmesi gereken özel bir unsur olarak değerlendiril-memelidir. Bu itibarla çalışmamızda resmi belgede sahtecilik suçunda müşterek kavramlar başlığı altında “aldatma niteliği” ile “zarar ve zarar verme olasılığı” hususları üzerinde durulacaktır.

B. Aldatma Niteliği

1. Mevzuattaki Durum

765 sayılı ETCK, evrakta sahtecilik suçları düzenlemesinde aldatma niteliğine yer vermemişti. Ancak doktrin⁴²⁴ ve yargı kararlarında⁴²⁵ belgede sahtecilik suçlarında aldatma niteliği aranan bir unsurdu⁴²⁶. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ise bu unsura resmi ve özel belgede sahtecilik suçunun tüm seçimlik hareketlerinde değil sadece gerçek belgenin değiştirilmesi seçimlik hareketinde “aldatacak şekilde” ifadesi ile yer vermiştir⁴²⁷. Aynı doğrul-tuda TCK 204. madde gerekçesinde “*yanıltıcı nitelikte*”, “*aldatacak şekilde*” ve “*aldatacak nitelikte*” ifadeleri ile aldatma niteliğine yer verilmiştir⁴²⁸.

⁴²⁴ M. Muhtar Çağlayan, **Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, Ankara, 1970, s. 1121; Ahmet Gündel, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2009, s. 4046; Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 38, Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 625; Parlar, **a.g.e.**, s. 2322; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 38.

⁴²⁵ “Suça konu nüfus cüzdanındaki soğuk damga izinin yalnızca fotoğraf üzerinde bulunup, fotoğrafın yapıştırıldığı sayfaya taşmadığının müşahade edilmesi karşısında, iğfal kabiliyetinin bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde mahkûmiyet kararı verilmesi” (Yargıtay 6. CD. 11.10.1994 tarih, 1994/9438E. 1994/9217K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E.T. 05.06.2021).

⁴²⁶ Aldatma niteliği, İtalya öğretisinde, evrakta sahtecilik suçların ortak unsuru olarak Majno tarafından ileri sürülmüştür (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 252; Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 46). 765 sayılı ETCK, İtalya Ceza Kanunu esas alınarak hazırlandığından İtalya öğretisi ülkemiz öğretisini de etkilemiştir.

⁴²⁷ TCK, 204. maddesinin 1 ve 2. fıkralarında “gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren” ifadesiyle, TCK 207. maddesinde de aynı doğrultuda “gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren” ifadesiyle aldatma niteliğine yer vermiştir.

⁴²⁸ “*Aldatacak şekilde*” ve “*aldatacak nitelikte*” ifadeleri özel belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK 207. madde gerekçesinde de kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere kanun koyucu aldatma niteliğini “*gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren*” ifadesiyle sadece suçun bir seçimlik hareketinde belirtmiştir. Oysa aldatma niteliği belgede sahtecilik suçunun en önemli ve ortak unsuru olup suçun sadece bir seçimlik hareketinde belirtilmesi doğru olmamıştır⁴²⁹. Sahtecilik suçunun aldatma niteliğini içerdiği⁴³⁰ ve bu sebeple aldatma niteliğinin tüm seçimlik hareketleri kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekir⁴³¹. Nitekim yürürlükteki TCK düzenlemesinde aldatma niteliğine belgede sahtecilik suçlarının sadece gerçek belgenin değiştirilmesi seçimlik hareketinde belirtilmiş ise de tıpkı ETCK döneminde olduğu gibi halen tüm seçimlik hareketler için aranması gereken unsur olarak kabul edilmektedir⁴³².

2. Aldatma Niteliği Kavramı

Aldatma niteliği, “aldatma kabiliyeti”⁴³³, “iğfal kabiliyeti”⁴³⁴, “aldatma yeteneği”⁴³⁵ kavramları ile de ifade edilmektedir. Kanaatimizce; bu kavramlar yerine “aldatma niteliği” kavramının kullanılması daha doğru olacaktır⁴³⁶. Öncelikle belirtilmelidir ki; “aldatma kabiliyeti” “iğfal kabiliyeti”, “aldatma yeteneği” kavramları TCK’de kullanılan kavramlar değildir. TCK 204. maddesinde “*başkalarını aldatacak şekilde*” ifadeleri, madde gerekçesinde ise “*yanıltıcı nitelikte*”, “*aldatacak şekilde*” ve “*aldatıcı nitelikte*” ifadeleri kullanılmıştır⁴³⁷.

⁴²⁹ Yener Ünver, “TCK’deki Evrakta Sahtecilik Suçları”, **Hukuk Köprüsü**, C. 3, S. 4, Ankara, 2013, s. 96.

⁴³⁰ Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunda aldatma niteliği için şu açıklamaya yer verilmiştir: “*Sahtecilik olgusu gerçekleşikten sonra, uygulamada ayrıca bunun ‘iğfal kabiliyetini haiz’ veya ‘aldatma yeteneğine sahip’ olup olmadığını araştırmak da, sahtecilik suçundan dolayı sorumluluktan kurtulmak için bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Aldatıcılık özelliği, sahteciliğin özünde var olan bir husustur. Aksi takdirde, sahtecilikten söz etmek mümkün değildir*” (**Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, s. 20). Kanaatimizce; yapılan bu açıklamalara rağmen, kanun metninde “aldatacak şekilde” ve “aldatacak nitelikte” ifadelerine yer verilmesi çelişkili olmuştur. Bu açıklamalar göre kanun metninde aldatma niteliğine hiç yer verilmemesi gerekirdi.

⁴³¹ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 749; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 864.

⁴³² Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 114; Pınar Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, **Ceza Özel Hukuku**, 6. Cilt, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 105; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4095; Rezzan İtişgen, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, **THD**, C. 8, S. 84, Ankara, 2013, s. 54; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 845; Özbek/Doğan/Bacaksız /Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 864; Sedat Şan, “Resmi Belgede Sahtecilik”, **THD**, C. 10, S. 107, Ankara, 2015, s. 104.

⁴³³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 114; Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, s. 105; Recep Kahraman, “Belgede Sahtecilik Suçlarında İğfal Kabiliyeti”, **MÜHFHAD**, C. 26, S. 2, İstanbul, 2020, s. 785; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1068.

⁴³⁴ Kahraman, **a.g.e.**, s. 777.

⁴³⁵ Değirmenci, “Sahtecilik Suçlarında Belge Kavramı”, s. 144; Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1614; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1068.

⁴³⁶ Nitekim *Gözübüyük* de aldatma kabiliyetinden maksadın aldatma niteliği olduğunu ifade etmiştir (Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 625).

⁴³⁷ TCK 204. madde gerekçesinde şu açıklamalar yapılmıştır: “*Sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle, sahteliğin*

“Aldatma”, “iğfal”, “kandırma” kelimeleri aynı amaçla kullanılan kelimeler olup ortak özellikleri, kişinin özgür iradesini etkileyerek farklı davranmasını, yanlış iş yapmasını sağlamaktır⁴³⁸. Bu ortak husus ise sahtecilik fiilinin özünde olan bir husustur. “Aldatma” veya “iğfal” kelimesi ile birlikte kullanılan “kabiliyet” veya “yetenek” kelimeleri aslında daha çok kişilerin vasfına yönelik kullanılması uygun olan kelimelerdir. Oysa aldatmanın üzerinde arandığı şey belgedir. Bu itibarla belgede aranan aldatmanın yetenek, kabiliyet veya güç gibi ifadeler ile değil, belgenin bir niteliği olarak aranmasının, kavramın da buna uygun olarak “aldatma niteliği” olarak kullanılmasının doğru olacağı düşüncesindeyiz.

TCK ve gerekçesinde aldatma niteliğinin başkalarına yönelik olmasına değinmekle yetinmiş ayrıca tanımlama yoluna gidilmemiştir. Öğretide, aldatma niteliği, sahte olanın doğru gözükmesi⁴³⁹, belgedeki sahteciliğin ilk bakışta anlaşılamaması, belgenin başkalarını aldatabilecek biçim ve içerikte olması⁴⁴⁰, sahtecilikteki hilenin belli bir oranda olması⁴⁴¹ olarak tanımlanmıştır. Uygulama ise belgedeki sahteciliğin belirsiz sayıdaki kişiyi kandırabilecek güç ve nitelikte olması olarak ifade etmiştir⁴⁴².

Resmi belgede sahtecilik suçu düzenlemesinde aldatma niteliği, suçun sadece resmi belgeyi değiştirmek seçimlik hareketinde yer alması, diğer seçimlik harekette belirtilmemiş ise de aldatma niteliğinin sahtecilik suçunun özünde bulunduğu, bu nedenle ayrıca belirtilmesinin gereksiz olduğu gözetilerek öğretide⁴⁴³ ve uygulamada⁴⁴⁴ bu nitelik tüm seçimlik hareketlerinde aranmaktadır. Kanuni düzenlemede sadece “resmi belgeyi değiştirmek” seçimlik hareketi için “*başkalarını aldatacak biçimde*” ifadesine yer verilmesinin başka bir amaçla kullanıldığı ileri sürülebilir. “*Başkalarını aldatacak biçimde*” ifadesinin resmi belgeyi değiştirmek seçimlik hareketinde özellikle kullanılmasının bu

beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir. Özel bir incelemeye tâbi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmesi gerekir. İkinci seçimlik hareket, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmektir. Bu seçimlik hareketle, esasında mevcut olan resmi belge üzerinde silmek veya ilaveler yapmak suretiyle değişiklik yapılmaktadır. Mevcut olan resmi belge üzerinde sahtecilikten söz edebilmek için, yapılan değişikliğin aldatıcı nitelikte olması gerekir. Aksi takdirde, resmi belgeyi bozmak suçu oluşur.”

⁴³⁸ <http://sozluk.gov.tr>, E.T. 09.01.2020; Develioğlu, **a.g.e.**, s. 413.

⁴³⁹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 532.

⁴⁴⁰ Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 166; Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 8.

⁴⁴¹ Kahraman, sahteciliğin hileli davranış olarak değerlendirilmesi doğrultusunda, iğfal kabiliyetini de hilenin belli oranda, nitelikli olması olarak ifade etmektedir (Kahraman, **a.g.e.**, s. 777).

⁴⁴² Diyarbakır BAM 8. CD. 10/12/2019 tarih, 2019/140E. 2019/163K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁴⁴³ Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4095; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 114; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 105; İtişgen, **a.g.e.**, s. 54; Koca/Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 845; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 864; Şan, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 104.

⁴⁴⁴ Yargıtay CGK. 13.12.2016 tarih, 2015/11-414E. 2016/1238K. sayılı ve 23.05.2017 tarih, 2017/11-22E. 2017/287K. sayılı kararları, Özel Arşiv.

seçimlik hareket ile resmi belgeyi bozmak suçu arasındaki ayrımı ortaya koymak amacını taşıdığı düşüncesindeyiz.

3. Aldatma Niteliğinin Belirlenmesinde Gözetilecek Kıstaslar

a. Aldatma Niteliğinin Objektif Olarak Belirlenmesi Gerekir

Belgede sahtecilik suçları kamu güvenine yönelik işlenen suçlardır. Bu nedenle sahtecilikteki aldatma niteliğinin sadece muhatabına yönelik olmaması, kamuya yönelik olması gerekir. Bu itibarla aldatma niteliğinin tespitinde objektif kıstas esas alınmalıdır. Nitekim madde gerekçesinde belirtilen “*sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması, özel bir incelemeye tâbi tutulmadıkça anlaşıl原因aması*” objektif kıstasa işaret etmektedir⁴⁴⁵. Sadece muhatabını aldatma niteliğini taşıyan bir sahtecilik, kamu güvenliğini sarsacak nitelikte olmayıp belgede sahtecilik suçu yerine dolandırıcılık suçunu düşündürmektedir⁴⁴⁶. Öğreti⁴⁴⁷ ve uygulama⁴⁴⁸, aldatma niteliğinin objektif olarak belirlenmesi gerektiğini kabul edilmiştir. Objektif kıstasın esas alınması suçun tespitinde belirlilik ve uygulamada tutarlılık sağlayacaktır.

Aldatma niteliğinin objektif olarak belirlenmesi gereğinin bazı sonuçları bulunmaktadır. Öncelikle; muhatabının değerlendirilmesine göre belgede aldatma niteliğinin bulunup bulunmadığı belirlenmez. Muhatabın veya görevlinin dikkatsiz veya özensizliğinden dolayı belgedeki sahtecilik fark edilmeyip belgenin işleme alınması, tek başına belgede aldatma niteliğinin varlığını göstermez⁴⁴⁹. Fakat sahteciliğin suç muhatabını aldatması yeterli değil ise de belgedeki sahtecilik fark edilmeyip birkaç birimce işleme alınmış ise aldatma

⁴⁴⁵ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 845.

⁴⁴⁶ Majno, haklı olarak sahtecilik suçu için taklit yetmeyip aldatma kabiliyetinin bulunması gerektiğini belirtir (Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 46).

⁴⁴⁷ Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 469; Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 105; Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 116; Gerçekler, **Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1948; Parlar, **a.g.e.**, s. 2322; Taneri/Kamışlı, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, s. 625; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 39; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 865; Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 432; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 845.

⁴⁴⁸ “*Belgede sahtecilik suçlarında aldatma keyfiyetinin belgeden objektif olarak anlaşılması gerektiği*” (Yargıtay CGK. 11.04.2019 tarih, 2016/8-424E. 2019/310K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “*Sahteciliğin kişileri aldatacak nitelikte (nesnel) bulunup bulunmadığının ve beş duyuyla ilk bakışta anlaşılabilir olup olmadığının şüpheye yer vermeyecek şekilde belirlenmesi gerekir*” (Yargıtay CGK. 02.12.2014 tarih, 2013/9-618E. 2014/532K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁴⁹ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 39; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 865; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 62200; Yargıtay uygulaması da aynı doğrultudadır: “*Ceza Genel Kurulunun 09.10.2012 gün ve 335-1804 ile 14.10.2003 gün ve 232-250 sayılı kararlarında da; muhatabın hatasından, dikkatsizlik veya özensizliğinden kaynaklanan fiili işgalin, aldatma yeteneğinin varlığını göstermeyeceği ve bu nedenle aldatma keyfiyetinin belgeden objektif olarak anlaşılması gerektiği belirtilmiştir*” (Yargıtay CGK. 26.05.2015 tarih, 2013/11-813E. 2015/161K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

niteliğinin bulunmadığının belirlenmesinde daha dikkatli olmak gerektiği düşüncesindeyiz. Örneğin; sahte bono, alınan kredi teminatı için bankaya verilmiş, ödenmeyince noter tarafından protestoya konu edilmiş, mahkemeye başvuru ile ihtiyati haciz kararına dayanak oluşturmuş, icra müdürlüğüne ibraz ile icra takibine konu edilmiş, haciz işlemine tabi kılınmış ve bonodaki borçlunun bu aşamada durumu öğrenmesiyle suç duyurusunda bulunması sonucunda belgenin ilk bakışta aldatma niteliğinin bulunmadığının belirtilmesinde daha dikkatli değerlendirme yapılmalıdır.

Objektif kıstasın esas alınmasının diğer bir sonucu ise aldatma niteliğinin incelemesine yöneliktir. Belgedeki sahteliğin özel incelemeye tâbi tutulmadıkça anlaşılamaması, beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir⁴⁵⁰. İncelemenin beş duyuyla yapılması gerekiyor ise de sahteciliğin beş duyudan birisi ile anlaşılması yeterlidir. Ayrıca aldatma niteliğinin belirlenmesinde sahteciliğin görünüm itibarıyla değil ancak dikkatli inceleme ile yapılması halinde anlaşılması gerekir⁴⁵¹. Kabaca (açık ve seçik) yapılan, herkesin kolaylıkla anlaması mümkün olan, ilk bakışta anlaşılabilen sahteciliklerde aldatma niteliğinin bulunmadığı kabul edilmektedir⁴⁵². Ayrıca ilgili mevzuatın belgenin sahliliğini araştırma zorunluluğunu istediği hallerde araştırma yapılması gerekir. Araştırma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi veya yerine eksik getirilmesi sebebiyle aldatma niteliğinin tespit edilememesi aldatma niteliğinin varlığına sebep olmayacaktır⁴⁵³.

Belirtilen “sahteciliğin ilk bakışta anlaşılması” kıstası tereddüt yaratır niteliktedir. Burada belirtilen “ilk bakışta” ifadeleri ile anlatılmak istenenin ne olduğunun açıklığı

⁴⁵⁰ TCK 204. madde gerekçesinde bu husus şu şekilde belirtilmiştir: “Sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle, sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir. Özel bir incelemeye tâbi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmesi gerekir.”

⁴⁵¹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 532.

⁴⁵² Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 469; Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)”, s. 105; Kaylan, “Belgelerde Sahtecilik Suçları”, s. 166; Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, s. 8; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 39; Taşdemir/Özkeper, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, s.101; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 62200; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 432.

⁴⁵³ “Başvuru tarihinde yürürlükte bulunup, 11.05.2007 gün ve 26519 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği’nin 11. maddesi ile yürürlükten kaldırılan, Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği’nin 5. maddesi uyarınca, diploma denklik komisyonunca, belgelerin orijinal olup olmadığının araştırılması zorunludur. Bu araştırma ise ancak belgeyi düzenleyen kurum nezdinde yapılabilir. Diploma denklik komisyonunca, Dağıstan Devlet Pedagoji Üniversitesi nezdinde herhangi bir araştırma yapılmaksızın, belge üzerinde kazıntı, silinti ve benzeri tahrifatın bulunup bulunmadığı, belgelerin başvuran kişiye ait olup olmadığı, alındığı eğitim programının Türkiye’deki üniversitelerde verilmekte olan hangi düzeydeki eğitim programları ile eş değer olduğu araştırılmakla yetinilmiştir. İlgili ülke nezdinde, Yönetmeliğin 5. maddesine uygun bir araştırma yapılmış olsa idi, böyle bir diplomanın belirtilen üniversiteden verilmediği kolaylıkla anlaşılacak, diploma denklik belgesinin verilmesi de söz konusu olmayacaktı, idarenin yönetmelik hükümlerini farklı veya eksik uygulamasının sonuçları sanık aleyhine yorumlanamayacağı gibi, bu şekilde eksik inceleme sonucu verilen denklik belgesine de hukuki sonuç bağlanamaz” (Yargıtay CGK. 04.12.2007 tarih, 2007/11-245E. 2007/264K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

kavuşturulması gerekir. Uygulamada; fenni muayenede hologramın bulunmaması⁴⁵⁴, çekte filigran olmaması, kâğıdın adi nitelikte olması⁴⁵⁵ gibi hususların ilk bakışta fark edilebilecek şeyler olduğu değerlendirilmiştir. Buna göre, “ilk bakışta” ifadesi ile sahteciliğin belgenin fiziki yapısından hemen veya açıkça anlaşılması olarak anlaşılması gerektiği düşüncesindeyiz.

b. İnceleme Yargılama Mercii Tarafından Bizzat Yapılmalıdır

Aldatma niteliğine ilişkin incelemenin yargılama mercii tarafından bizzat yapılması gerekir⁴⁵⁶. Sahte olduğu belirtilen belgenin yargılama merci tarafından getirtilerek bizzat incelenmesi, belge özelliklerinin tutanağa aktarılması, belgedeki aldatma niteliğinin hangi hususlara göre bulunup bulunmadığının tutanakta belirtilmesi gerekir⁴⁵⁷. Yargılamanın bu şekilde yapılması, delillerin doğrudan doğruyalığı ilkesine de uygundur.

Aldatma niteliğine ilişkin incelemenin bizzat yargılama mercii tarafından yapılması incelemede bilirkişi veya uzman kişilerin kullanılmayacağını ifade etmemektedir. Ceza hukukunda maddi gerçeğin belirlenmesi esastır. Konunun gerçeği ile ortaya konulması, bilimsel ve teknik incelemeyi gerektirebilir. Nitekim uygulamada yargılama merciinin aldatma niteliğini tespit etmesi mümkün değil ise bilirkişiye müracaatı istikrar kazanmıştır⁴⁵⁸.

⁴⁵⁴ “Fenni muayenesi sahte olan trafik belgesinin muayene bölümünde yapılan sahteciliğin hologram bulunmadığından ilk bakışta anlaşılabilir olmasından işgal kabiliyetini haiz olmadığı belirtilmiştir, hal böyle olunca motorlu araç trafik belgesindeki sahteciliğin ilk bakışta anlaşılabilir nitelikte olması nedeniyle sanığın beraatine karar verilmesi gerekirken” (Bursa BAM 8. CD. 21/05/2019 tarih, 2018/1596E. 2019/701K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁵⁵ “Suça konu çek aslı üzerinde mahkemece yapılan incelemede, söz konu çekin üzerinde filigran olmadığı, imza yeri kısmında keşideci ismi ve tarihi ibaresinin ile aslına uygun parlaklıkta bandrolün de bulunmadığı ayrıca çek kâğıdının adi nitelikte A4 kâğıdına basılı olması nedeniyle işgal kabiliyetini taşımadığının tespit olunduğu, uzun yıllar çek ile alışveriş yapan katılanın suça konu çekin sahte olabileceğini basit bir araştırma ile anlayabilecek durumda olduğu dosya kapsamından anlaşılmalı, sanıkların beraatine yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 27.10.2016 tarih, 2014/2661E. 2016/8008K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁵⁶ “Sahteciliğe konu olan belgenin aldatma yeteneği olup olmadığının tartışılması ve belirlenmesi öncelikle yargılamayı yürüten mahkemeye ait olup, hâkim somut olayın oluşunu ve düzenlenen belgelerle yapılan işlemleri göz önüne alarak sahteciliğin kolaylıkla anlaşılıp anlaşılamayacağını belirlemeli ve sonucuna göre belgelerde aldatma yeteneği bulunup bulunmadığını takdir ve tespit etmelidir” (Yargıtay CGK. 26.05.2015 tarih, 2013/11-813E. 2015/161K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁵⁷ “Belgede sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığının takdir ve tayini hâkime ait olup, sanığa atılı resmi belgede sahtecilik suçuna konu teşkil eden belge asıllarının mahkeme tarafından incelenip, özellikleri zapta geçirilip, belge asıllarının denetime olanak verecek şekilde dosya içine konulduktan sonra işgal kabiliyetinin ne şekilde oluştuğunun mahkeme gerekçesinde belirtilmesi gerektiği de dikkate alınarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 02.12.2014 tarih, 2013/989E. 2014/20700K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Belgede sahtecilik suçlarında aldatma niteliğinin bulunup bulunmadığının takdirinin mahkemeye ait olduğu göz önüne alınarak, suça konu sürücü belgeleri incelenmek suretiyle, özelliklerinin duruşma tutanağına yazılması ve yapılan sahteciliğin aldatici nitelikte olup olmadığının kararda tartışılması gerektiğinin gözetilmemesi” (Yargıtay 11. CD. 11.10.2021 tarih; 2018/930E. 2021/8173K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁵⁸ “Mahkemece, suçun konusunu oluşturan belge aslı getirtilerek, nesnel olarak aldatma gücü olup olmadığının saptanması, duraksama halinde ise; mahkemeye yardımcı olma ve aydınlatma bakımından konusunda uzman bilirkişinin görüşüne başvurulmasında zorunluluk vardır” (Yargıtay CGK. 09.10.2012 tarih, 2011/8-335E. 2012/1804K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

Ancak yargılama mercii, bilirkişi kanaatine bağlı olmayıp gerekçeyi belirterek bilirkişi görüşünün aksine karar verebilir⁴⁵⁹. Aynı şekilde bilirkişi inceleme yapmış olsa da yargılama mercii yine de belge üzerinde bizzat inceleme yapıp kanaatini tutanağa aktarmakla yükümlüdür. Bilirkişi incelemesine rağmen aldatma niteliği konusunda kesin kanaat oluşmamışsa “şüpheden sanık yararlanır” kuralı uygulanmalıdır⁴⁶⁰.

c. Aldatma Niteliğinin Belirlenmesinde Suça Konu Belge Esas Alınır

Aldatma niteliğinin belirlenmesinde incelenecek şey belgenin kendisidir. Bunun için sahteciliğe konu olan belge aslının incelenmesi gerekir. Resmi belgelerin karakteristik yapısını ortaya koyan entelektüel boyutu (tarih, adres, metin, kayıt ve imza gibi bilgilerden oluşan belgenin içyapısı, iç kaynakları) ile fiziksel boyutu (yazı boyutu, dili, yazı stili, kurum amblemi, özel işaretler ve simgeler, havale notları ve şerh gibi şekli unsurlar) bulunmaktadır⁴⁶¹. Belgede aldatma niteliğinin bulunup bulunmamasında bu unsurlar dikkate alınarak incelenmelidir⁴⁶². Resmi belgenin mevzuatta belirtilen entelektüel ve fiziksel unsurlarının kısmen bulunması veya hiç bulunmaması, unsurların tutarsızlık içermesi, düzenleyene ilişkin bilginin (imza ve isim gibi) bulunmaması belgenin güvenilirliğine etki edecektir⁴⁶³. Belgede tarih, imza, sayı, mühür, soğuk damga ve başlık unsurlarının bulunmaması halinde aldatıcılık niteliğinin varlığından söz edilemez⁴⁶⁴. Ancak belgenin şekli unsur eksikliğinin değerlendirilmesinde belgenin diğer özel-liklerinin de gözetilmesi gerekir. Ayrıca resmi belge hükmünde belgelerde, unsur eksikliği aldatma niteliğine değil, belgenin vasıf değiştirmesine, özel belge olarak kabul edilmesine sebep olabilir. Örneğin; bononun

⁴⁵⁹ “Her ne kadar kriminal raporunda belgedeki sahteciliğin ilk bakışta ve kolaylıkla fark edilmeyecek nitelikte olduğu cihetle sürücü belgesinin aldatma kabiliyetini haiz olduğu belirtilmiş ise de; olay günü kolluk görevlilerince yapılan kontrolde belgenin sahte olduğu fark edilerek bu hususta tutanak düzenlendiği gözetildiğinde ve dairemizce yapılan incelemede belgenin sahteliğinin kolaylıkla anlaşılabilceği görülmekle, sanığın unsurları itibarıyla oluşmayan atılı suçtan beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi” (Sakarya BAM 8. CD. 30/05/2019 tarih, 2019/513E. 2019/672K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁶⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 128.

⁴⁶¹ Niyazi Çiçek, “Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, C. 40, S. 4, Ankara, 2007, s.144.

⁴⁶² “Mahkemece, suçun konusunu oluşturan belge aslı getirtilerek resmi belgede bulunması gereken başlık, sayı, tarih, imza, mühür gibi zorunlu öğelerin incelenmesi, nesnel olarak aldatma gücü olup olmadığının saptanması” (Yargıtay CGK. 09.10.2012 tarih, 2011/8-335E. 2012/1804K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁶³ Çiçek, **a.g.e.**, s. 146.

⁴⁶⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.123; “Sanığın raporlu olarak gösterildiği tarihin, muayene tarihinden bir gün önce olacak şekilde başlatıldığı, raporu alan kurum tarafından yapılan ilk gözlemede durumun anlaşıldığı, bu kapsamda; söz konusu raporun, resmi rapor kurallarına ve mevzuata uygun olarak hazırlanmadığı, yapılan gözlemede de, içerik itibarıyla aldatma kabiliyetinin bulunmadığının anlaşılması karşısında” (Diyarbakır BAM 8. CD. 05.11.2019 tarih, 2019/56E. 2019/55K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

TTK’de belirtilen zorunlu unsurun eksik olması halinde belge, resmi belge hükmünde belge olarak kabul edilmeyecek ise de özel belge olarak hüküm ifade edebilir.

Uygulamada aldatma niteliğinin varlığının tespiti için belge aslının ele geçirilmesi genel olarak aranmaktadır⁴⁶⁵. Ancak belge aslı ele geçirilemese de aldatma niteliğinin varlığının kabul edildiği de görülmektedir⁴⁶⁶. Kanaatimizce; belge aslının varlığı kesin olmakla birlikte belge aslına ulaşılamadığı hallerde sırf belge aslının bulunmadığı gerekçesiyle suçun sübut bulmadığına dair karar verilmesinde dikkatli olmak gerekir. Örneğin; aslına ulaşılamamakla birlikte, belgenin birkaç birimde işlem gördüğü hallerde görülen işlem sayısı ve işlemi yapan kişilerin bilgisi ve belge suretine göre suçun sübutuna karar verilebilmelidir. Aksi takdirde sahte belgenin pek çok mağduriyete sebep olmasına rağmen ele geçirilememesi sebebiyle failin cezai sorumluluktan kurtulmasını doğuracaktır. Bu da belge aslının kaybedilmesine ilişkin davranışın teşvikine sebep olacaktır.

Ekleyelim ki elektronik belgelerin fiziki belgeler gibi sahtecilik suçlarına konu olabileceğinde tereddüt olmamakla birlikte, elektronik belge aslının elektronik sistemdeki belge olduğu gözetilerek sistem itibarıyla inceleme yapılması gerekir. Ayrıca elektronik belge suretinin ibrazı halinde ise belgenin sahit olup olmadığı üzerindeki doğrulama kodları ile kontrol edilme imkânı bulunmaktadır. Böyle bir denetlemenin yapılması ile aldatma niteliğinin tespiti mümkün olduğu halde denetimin yapılmadığı hallerde aldatıcılık niteliğinin bulunduğunun ileri sürülemeyeceği kanaatindeyiz.

⁴⁶⁵ “Fotokopi üzerinde mürekkep, el, baskı gibi izleri görebilmenin çoğu zaman mümkün olmadığı göz önüne alındığında; mahkemece suça konu bono aslının getirilip denetime olanak verecek şekilde dosya içine konması ve duruşmada incelenmesi, bononun fotokopisi üzerinde yapılan incelemeyle yetinilmek suretiyle eksik araştırma ile hüküm kurulması usul ve kanuna aykırıdır.” (Yargıtay CGK. 23.05.2017 tarih, 2017/11-22E. 2017/287K. sayılı kararı); Aynı doğrultudaki kararlar: Yargıtay CGK. 13.12.2016 tarih, 2015/11-414E. 2016/1238K. sayılı ve 11.04.2019 tarih, 2016/8-424E. 2019/310K. sayılı kararları, Özel Arşiv.

⁴⁶⁶ “Davaya konu aracın haricen 3. şahıslara satıldığı ve halen nerede ve kim tarafından kullanıldığının kesin olarak tespit edilemediği ancak emniyet birimleri tarafından şase numarasına ilişkin değişikliğin renkli fotoğraflarla 4 ayrı şekilde yakın görüntülerinin tespit edildiği, Dairemizce duruşma sırasında incelenen fotoğraflar üzerindeki şase numarası değişikliğinin çıplak gözle fark edilmesinin mümkün bulunmadığı, bu nedenle aldatma yeteneğine haiz olduğu değerlendirilmekle yerel mahkemenin vermiş olduğu mahkûmiyet kararının sonucu itibarıyla doğru olduğu kanaatine varılmış” (İzmir BAM 6. CD. 07.11.2018 tarih, 2018/1008E. 2018/2003K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Her ne kadar sanığın sahte olarak düzenlemiş olduğu nüfus cüzdanları ve sürücü belgeleri ele geçirilememiş ise de sahte olan bu belgelerin kiralama ve satış işlemlerinde kullanıldığı, fotoğrafların aynı kişiye ait olması nedeniyle bu belgelerin sahte olduğunda kuşku bulunmadığı, yine bu belgelerin hem noterde satış işleminde hem de kiralama sözleşmesinde kullanılmış ve sahte oldukları fark edilmemiş olduğundan aldatma özelliğinin bulunduğu konusunda herhangi bir kuşku bulunmadığı, bu nedenle sanığın üzerine atılı suçları işlediği iddia edilen olayda; sanığın savunması, katılan ve müşteki beyanları, bilirkişi raporu ile dosya kapsamından sanığın üzerine atılı suçları işlediğine yönelik mahkemenin mahkûmiyet yönünde kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 12.02.2020 tarih, 2017/11113E. 2020/1934K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

Aldatma niteliği, sahtecilik suçunun maddi unsuru içinde değerlendirilen bir husustur⁴⁶⁷. Aldatma niteliği hakkında farklı görüşler ileri sürülmüş⁴⁶⁸ ise de bunun sahtecilik suçunun müstakil bir unsuru olmayıp gerçekleştirilen sahtecilik fiilinin belgeye aldatma niteliğini verip vermediğinin değerlendirilmesine ilişkin bir husus olduğu, bu vesileyle aldatma niteliğinin suç konusu belgede aranması gereken müşterek bir husus olduğu düşüncesindeyiz.

C. Zarar ve Zarar İhtimali

1. Genel Olarak Zarar ve Zarar İhtimali

Suç teşkil eden fiil neden sonuç ilişkisinin doğal gereği olarak ya bir zarar ya da zarar tehlikesi oluşturur. Zarar, hukukça korunan bir hak veya çıkarın bozulmasıdır⁴⁶⁹. Bu itibarla zararın, netice ve ceza ile korunan menfaat arasındaki münasebet hakkında verilen değer hükmü olduğu belirtilmiştir⁴⁷⁰. Bunun için suç ile korunması amaçlanan hukuksal değere bakılarak zararın gerçekleşip gerçekleşmediği veya gerçekleşme ihtimalini tespit etmek mümkündür. Suç ile korunması amaçlanan değer (ceza ile korunan menfaat) tamamen veya kısmen ihlal edilmiş (yok edilmiş) ise zarar gerçekleşmiş, buna karşılık suç ile korunması amaçlanan değer tamamen veya kısmen yok olma tehlikesi var ise zarar ihtimali vardır (muhtemeldir)⁴⁷¹. Ayrıca fiilin suç konusuna etkisine göre de zarar ya da zarar tehlikesi tespit edilebilir. Fiil, suç konusu üzerinde ya bir zarar ya da bir zarar tehlikesi meydana getirir⁴⁷².

Belgede sahtecilik suçunda zarar⁴⁷³ ve zarar ihtimalinin aranması tarihi süreçte farklılık arz etmektedir. İlk dönemlerde belgede sahtecilik suçundan ceza tayini için kişisel bir

⁴⁶⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 116; Gözübüyük, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, s. 75-76; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 616; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 54; Yargı kararı da aynı doğrultudadır: “*Sahtecilik suçlarında, suçun maddi ögesi olan aldaticılık yeteneğinin takdiri mahkemeye ait olduğu da gözetilerek*” (Yargıtay 11. CD. 13.10.2010 tarih, 2010/1705E. 2010/11067K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁶⁸ Aldatma niteliğinin belgenin zorunlu unsurları dışında ayrı bir maddi unsur olarak değerlendirilmesini savunan görüş olduğu gibi bunun ayrı bir unsur olmadığını, belgenin zarar verme olasılığı içerisinde değerlendirilmesinin doğru olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır (Kahraman, **a.g.e.**, s. 781).

⁴⁶⁹ Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 166; Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 8.

⁴⁷⁰ Nurullah Kunter, **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1954, s. 118.

⁴⁷¹ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 270; Kunter, “ihlal edilmiş” yerine “yok edilmiş” ifadesini kullanmaktadır (Kunter, **a.g.e.**, s. 118).

⁴⁷² Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 220.

⁴⁷³ Kunter, zararın genel veya kişisel zarar niteliğinde olduğunu belirttikten sonra her iki zarar türü için özet olarak şu açıklamalarda bulunmaktadır: Zarar, genel veya kişisel zarar niteliğinde olabilir. Genel zarar, belli kişiye yönelik olmayıp topluma yönelik oluşan zarardır. Genel zarar, devlet ve cemiyet tarafından duyulan zarar olup suçun işlenmesinde genel zarar daima vardır. Çünkü bir fiilin suç olarak nitelendirilmesinde, başka amaçlar yanında toplumsal düzenin korunması da amaçlanmaktadır. Buna göre işlenen her suç ile toplumsal düzen ihlal edilmekte olduğundan her suç için mutlaka toplumsal bir zararın var olduğu kabul edilir. Kişisel zarar, aleyhine suç işlenen kimsenin duyduğu zarardır. Genel zararda olduğu üzere tüm suç tiplerinde oluşan zarar olmayıp özel

zararın varlığı aranmaktayken zararın ceza için şart koşulmasının belgede sahtekârlık suçuna teşebbüsün cezasız kalmasını doğuracağı, bu önlemek için zararın gerçekleşmesinin aranmasından vazgeçilerek zararın mümkün veya muhtemel olması yeterli kabul edilmiştir⁴⁷⁴. 19. yüzyılda, zararın kişisel olmasının yanında toplumsal da olabileceği kabul edilmiştir⁴⁷⁵. Günümüzde resmi belgede sahtecilik suçunun sübutunda zarar veya zarar ihtimalinin aranmasına gerek görülmemektedir. Resmi evrakın herkesin güven duyduğu evrak olduğu, sahteciliğin her halükarda bu güveni zedeleyerek zarar imkân ve ihtimalini doğurduğu kabul edilmektedir⁴⁷⁶.

İç hukukumuzda da belgede sahtecilik suçunda zarar ve zarar ihtimalinin aranması değişiklik arz etmiştir. 765 sayılı ETCK, belgede sahtecilik suçunda genel veya özel zarar aramakta⁴⁷⁷ iken 5237 sayılı TCK zarara ilişkin bir ifadeye yer vermemiştir. Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunda; sahtecilik olgusu gerçekleştikten sonra, bir “genel veya özel zarar”ın meydana gelmesini veya gelmesi ihtimalini aramaya (araştırılmasına) gerek olmadığı, zarar aranmasına ilişkin hükümlerin sahtecilik suçunda sorumluluktan kurtulmak için kötüye kullanılmaya müsait bir durum oluşturacağı, bu sebeplerle kanunda zarar ifadesine bilinçli olarak yer verilmediği belirtilmiştir⁴⁷⁸. Görüldüğü üzere 5237 sayılı TCK, tarihi sürece uygun olarak sahtecilik suçunun sübutunda (cezalandırılmasında) zarar veya zarar ihtimalinin araştırılmasına gerek olmadığı görüşünü kabul etmiştir⁴⁷⁹.

Sahtecilik suçlarının sübutu için zarar veya zarar ihtimalinin aranmaması bu suçlarda zararın meydana gelmeyeceği veya zarar ihtimalinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir.

suç (belli suç) ile oluşan bir zarardır (Kunter, eserinde, “suç ile korunması amaçlanan değer” yerine “ceza ile korunan menfaat” ifadesini kullanmaktadır) (Kunter, **a.g.e.**, s. 123).

⁴⁷⁴ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 254; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 254.

⁴⁷⁵ Bu durum, kanuni düzenlemelerde de yer edinmiş olup nitekim 1889 tarihli İtalya Ceza Kanunu “genel veya özel zarar doğabildiği takdirde (md. 275)” ibaresine yer vermiştir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 254; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 254).

⁴⁷⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 254; **Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, s. 20.

⁴⁷⁷ 765 sayılı ETCK belgede sahtecilik suçunda “*umumi ve hususi bir mazarrat tevellüt edebilirse* (ETCK md. 339)”, “*umumi veya hususi bir zarar tevellüt edebildiği takdirde* (ETCK md 340)” ve “*umumi veya hususi bir mazarrat tevellüt edebildiği takdirde* (ETCK md. 345)” ifadelerine yer vermişti.

⁴⁷⁸ **Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, s. 20.

⁴⁷⁹ Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunda aldatma niteliği için şu açıklamaya yer verilmiştir: “*Yürürlükteki 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yansımaları olarak Hükümet Tasarısında yer alan kamu güvenine karşı suçlarda, gerek içerik gerek sistematik bakımdan önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle belgede sahtecilik suçuyla bağlantılı olarak Tasarıda yer verilen ‘bu fiillerden dolayı genel veya özel bir zarar meydana geldiğinde’ (madde 279) veya ‘bu fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde’ (madde 284) gibi ifadeler, madde metinlerinden çıkarılmıştır. Zira sahtecilik olgusu gerçekleştikten sonra, bir ‘genel veya özel zarar’ın meydana gelmesini veya gelmesi ihtimalini aramaya artık gerek yoktur. Aslında bu hükümler sahtecilik suçundan dolayı sorumluluktan kurtulmak için kötüye kullanılmaya müsait bir durum oluşturmaktadır*” (**Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, s. 20).

Sahtecilik suçu tehlike suçu niteliğinde olduğundan zararın gerçekleşmesi gerekmeyip ihtimalinin bulunması yeterlidir⁴⁸⁰. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunda kamu güveni derhal ve kesinlikle sarsılacağından genel zarar imkân ve ihtimali daima mevcuttur⁴⁸¹. Bu suçun işlenmesinde gerçekleşen zarardan maksat kamu güveninin bozulması olup⁴⁸² genel zarar niteliğindedir. Somut olayda genel zarardan başka kişisel zarar da meydana gelebilir⁴⁸³. Bu itibarla denilebilir ki sahtecilikte bireysel zarar genellikle ve kamusal zarar mutlaka vardır⁴⁸⁴. Resmi evrakta kamu zararı, özel evrakta ise kişisel zarar ön planda bulunmaktadır⁴⁸⁵.

Gerçekleştirilen sahtecilik fiilinde hiçbir şekilde zarar veya zarar tehlikesi yok ise sahtecilik suçundan cezalandırma yapılamaz⁴⁸⁶. Örneğin; yoklukla malul olan bir belge zarara uğratma kabiliyetine sahip olmadığından sahtecilik suçunun konusunu oluşturmaz⁴⁸⁷.

Zarar imkân ve ihtimali ile aldatıcılık niteliği arasında ilişki bulunmaktadır. Zarar imkân ve ihtimali için aldatıcılık niteliğinin bulunması gerekir. Aldatıcılık niteliği bulunmayan bir belgede zarar imkân ve ihtimali bulunamaz. Zarar imkân ve ihtimalinin aldatma niteliğini kapsadığı, başka bir ifadeyle aldatma niteliğinin bağımsız bir unsur olmayıp zarar imkân ve ihtimali içinde kaldığı belirtilmiş⁴⁸⁸ ise de bu görüşe katılamamaktayız. Aldatma niteliği, zarar imkân ve ihtimalinden önce gelen bir durumdur. Aldatma niteliği, bu yönüyle zarar imkân ve ihtimali içinde değil onu etkileyebilen (önce gelen) bir durumdur. Ayrıca, aldatma niteliğine rağmen zarar imkân ve ihtimali olmayabilir. Gereksiz sahtecilikte durum budur. Aldatma niteliğinin zarar imkân ve ihtimali içinde kaldığına ilişkin görüşün

⁴⁸⁰ Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 76-77. Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 617; Kaylan, “Belgelerde Sahtecilik Suçları”, s. 166; Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, s. 8; Fatih Selami Mahmutoglu, “TBMM Adalet Komisyonunda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş” **Türk Ceza Kanunu Reformu, II, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s. 374.

⁴⁸¹ “Belgenin gerçekte var olan bir kişinin kimlik bilgilerine uygun olarak tamamen sahte düzenlendiği anda kamu güveninin hemen ve kaçınılmaz bir şekilde sarsıldığı, kamu zararının doğduğu, suçun bu şekilde oluşup tamamlandığı” (Samsun BAM 4. CD. 25.09.2019 tarih, 2018/3350E. 2019/2235K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁸² Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 76-77; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 617.

⁴⁸³ Gözübüyük, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, s. 76-77. Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 617; “Belgede sahtecilik gerçekleştiğinde, kamu güveninin hemen ve kaçınılmaz şekilde ve her zaman sarsıldığı, bununla birlikte belgede sahtecilik gerçekleştiğinde genel olarak bireysel zararın da doğduğu, somut olay incelendiğinde, katılan anlatımlarına göre, sanıkların katılanlardan C'ye karşı değişik tarih, zamanlarda borçlandıkları, bu borçlarını ödemek amacıyla diğer katılan adına tanzim edilmiş senetleri aynı suç işleme kararı altında değişik tarih, zamanlarda katılana verdikleri, sanıkların eylemi nedeniyle kamu zararı doğduğu, bu zarara senetlerin borçlusu gözükken katılan ile senetlerin cirolandığı katılan aleyhine doğan zarar olanak ve olasılığının da eşlik ettiği” (Samsun BAM 4. CD. 23/11/2018 tarih, 2018/2284E. 2018/2953K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁸⁴ Kaylan, “Belgelerde Sahtecilik Suçları”, s. 166; Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, s. 8.

⁴⁸⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 263.

⁴⁸⁶ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 46-47.

⁴⁸⁷ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 46-47.

⁴⁸⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 253; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 252.

yeni TCK döneminde savunulması da güçtür. Şöyle ki 765 sayılı ETCK düzenlemesinde “zarar imkân ve ihtimali” unsuruna kanun metninde yer verilmişti. Bu itibarla zarar imkân ve ihtimalinin daha güçlü unsur olarak kabul edilmesi makul görülebilirdi. Ancak yeni 5237 sayılı TCK’de “zarar imkân veya ihtimaline” veya bu anlamdaki bir ibareye yer verilmemiştir. Ayrıca aldatma niteliği, harekete yakın kavram iken zarar imkân ve ihtimali neticeye yakın bir kavramdır. Bu itibarla zarar imkân ve ihtimalinin aldatma niteliğini kapsamadığı düşüncesindeyiz.

2. Gereksiz (Zararsız) Sahtecilik

Sahtecilikle ulaşılmak istenilen hukuki sonuç, sahtecilik yapılmamış olsa dahi gerçekleşebiliyorsa, gereksiz (lüzumsuz) sahtecilik söz konusu olduğu belirtilmiştir⁴⁸⁹. Gereksiz sahtecilikte⁴⁹⁰ aslında sahteciliğin bir yarar sağlamadığı veya zarar meydana getirmediği mutlak olan bir durum söz konusu olduğu halde kişinin böyle bir sahtecilik fiili gerçekleştirmesi durumu söz konusudur⁴⁹¹. Kişinin elde etme imkânı veya hakkı bulunan bir hususa sahtecilik yoluyla ulaşmak istemesi lüzumsuzdur. Ancak kişi bilgisizlikle veya gerekli olduğuna inanmak suretiyle sahteciliği gerçekleştirmektedir.

Anlaşılabileceği üzere gereksiz sahtecilik çeşitli ihtimallerle ortaya çıkabilir. Bazı hallerde; kişi, somut olayda istediği sonucu elde etmek için sahtecilik yapmasına gerek olmadığı halde sahtecilik yapmaktadır. Kişiyi bu şekilde davranmaya iten husus, sahteciliğin burada gereksiz olduğunun bilincinde olmamasıdır. Kişinin kazanmış olduğu üniversiteye kaydını yaptırmak için gerekmediği halde üniversitenin bulunduğu ilde oturduğuna dair üniversiteye hitaben sahte oturma belgesi düzenleyip vermesi halinde gereksiz bir sahtecilik söz konusudur. Kişi hiç gerekmediği halde sahte bir belge düzenleyip kullanmıştır. Yargı kararlarının da bu doğrultuda olduğu görülmektedir⁴⁹². Bazı hallerde ise sahtecilik hiçbir

⁴⁸⁹ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)”, s. 118; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 250.

⁴⁹⁰ “Gereksiz sahtecilik” kavramı yerine öğretide “faydasız sahtecilik” kavramı da kullanılmaktadır (Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 196). Ancak biz “faydalı sahtecilik” kavramını da çağırıştırabileceğini düşündüğümüzden bu kavramı yerinde görmemekteyiz. Gereksiz sahtecilik kavramı yerine “lüzumsuz sahtecilik” kavramının da kullanılması mümkün ise de aynı anlamı taşıyan her iki ifadeden güncel olması sebebiyle “gereksiz sahtecilik” kavramını tercih edeceğiz.

⁴⁹¹ Koca/Üzülmez, konuya ilişkin özet olarak şu örneği vermektedirler: Örneğin üniversitelerarası yatay geçişte öğrencilerden not dökümü istenmektedir. Bir öğrencinin yatay geçiş başvurusunda notlarının yetmeyebileceğini düşünerek not döküm belgesinde sahtecilik yaparak notlarını yüksek gösterip bu belgeyi yatay geçiş yapmak istediği üniversiteye verir. Başvurusu kabul edilip yeni üniversiteye kaydını yaptırdıktan sonra not döküm belgesinde değişiklik yaptığı ortaya çıkar. Ancak bu öğrencinin esasen notlarında bir değişiklik yapmasaydı dahi notlarının yeni üniversiteye kayıt için yeterli olduğu anlaşılar. Bu durumda yapmış olduğu sahtecilik yararsızdır. İşte bu gibi hallerde yararsız sahtecilikten bahsedilmektedir (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 844).

⁴⁹² “Sanığın, eğitim ve araştırma hastanesine başvurarak sahte sağlık kurulu raporu aldığı, daha sonra kendisine özürü ayıllığı bağlanması için Sosyal Güvenlik Kurumu’na başvurduğu olayda, sanığın yargılama

şekilde zarar veya fayda meydana getirmediği halde kişi sahtecilik gerçekleştirmektedir. Böyle bir durumda da zararsız ve faydasız sahtecilik söz konusudur. Örneğin; artık düzenlenmesi gerekmeyen bir belgenin sahte olarak düzenlenmesi halinde durum budur⁴⁹³.

Görüldüğü üzere gerçekleştirilen fiilin kişiye yarar sağlamaması hali esas alınarak bu sahtecilik, gereksiz sahtecilik olarak tanımlanmaktadır. Ancak bir sahteciliğin gereksiz sahtecilik olarak değerlendirilebilmesi için herhangi bir zararın veya zarar ihtimalinin de bulunmaması gerekir. Bu itibarla sahteciliğin az da olsa bir zarara sebep olması veya yarar sağlanması halinde gereksiz sahtecilik söz konusu olmayacaktır⁴⁹⁴. Başka bir ifadeyle gereksiz sahtecilikte, sahteciliğin zarar veya zarar ihtimalini doğurmayacak kadar gereksizliği ile bir yarar sağlamayacak kadar etkisizliği söz konusudur. Belgede sahtecilik suçu ile korunmak istenen hukuksal değer olan kamu güveni yönünden bir zarar veya zarar ihtimalini doğurup doğurmadığının temsili açısından sahtecilikteki bu duruma, “zararsız sahtecilik” de denilmesinin yanlış olmayacağı düşüncesindeyiz.

Gereksiz sahtecilik ile belgede sahtecilik suçunda daha az cezayı gerektiren hal arasındaki farklılığın da ortaya konulmasında fayda vardır. Gereksiz sahtecilikte, gerekmediği halde kişi engeli ancak sahtecilik ile aşabileceğini düşünerek hareket etmektedir. Buna karşılık daha az cezayı gerektiren belgede sahtecilikte ise kişinin engeli aşma imkânı olduğu halde belgede sahtecilik suçunu işlemektedir. Başka bir ifadeyle daha az cezayı gerektiren belgede sahtecilikte kişi engel olmadığını bilmesine rağmen belgede sahteciliği tercih etmektedir. Örneğin; acil müdahaleyi gerektiren bir hastalığını bedava tedavi ettirmek için

safhasında alınan sağlık kurulu raporuna göre yüzde 70 oranında vücut fonksiyon kaybının tespit edildiği, böylelikle; sanığın gerçekte var olan özür durumu ile özürlü aylığı almayı hak ettiğinin anlaşılması karşısında mahkemenin beraat yönünde kabulünde isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 06.04.2016 tarih, 2013/27419E. 2016/3083K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Doğrudan gelir desteği alabilmek için ibraz ettiği belgeler arasında yer alan suça konu muvafakatnamelerde katılan adına sahte imza attığı iddia ve kabul edilen olayda sanığın beyan ettiği yerlerde fiilen tarımsal faaliyette bulunduğu, arazi miktarının ve ekilen ürünün gerçeğe uygun olmadığına ilişkin bir iddia ve delilin bulunmadığı, sanığın, doğrudan gelir desteğinden yararlanma koşullarını bu hali ile zaten taşıdığı ve bu kapsamda doğrudan gelir desteği uygulamasından sanığın yararlanma hakkının olması nedeniyle, eylemin ‘faydasız sahtecilik’ olacağı ve suç oluşturmayacağı” (Ankara BAM 11. CD. 27.05.2019 tarih, 2018/1852E. 2019/578K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁴⁹³ “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalktığı anlaşılan menşei şahadetnamelerinin resmi belge niteliğinde olmadığı, geçerliliği olmayan bu belgedeki işlemin de faydasız sahtecilik niteliğinde bulunduğu” (Yargıtay 15. CD. 28.02.2018 tarih, 2017/38106E. 2018/1435K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Güner’in şu örneği de bu kapsamdadır: “Bir ithalatçının Avrupa Birliği’ne üye bir ülkeden gümrük vergisi sıfır olan bir ürün için, ATR 1 veya EUR1 dolaşım belgesini gümrük idaresine ibraz etmesine karşın, daha sonra gümrük idaresince ibraz edilen dolaşım belgesinin sahte olduğunun anlaşılması halinde, ortaya lüzumsuz/faydasız sahtecilik fiili çıkmış olmaktadır” (Güner, “Belgede Sahteciliğin 213, 4208, 5237 ve 5607 sayılı Kanunlar Yönünden İrdelenmesi”, s. 44).

⁴⁹⁴ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 353; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.200. Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 55; “Sanığın suça konu belgelerle katılan hakkında idari soruşturma yapılmasına neden olması nedeniyle faydasız sahtecilikten söz edilemeyeceği” (Yargıtay CGK. 11.04.2019 tarih, 2017/21-525E. 2019/307K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

kişinin sahte yeşil kartı kullanması belgede sahtecilik suçuna uymaktadır. Ancak acil müdahadeleyi gerektiren bir hastalığın tedavisinin ücretsiz olması sebebiyle kişinin sahte yeşil kartı kullanması gereksizdir. Buna rağmen kişi acil hallerde ücretsiz tedavi hizmeti alabileceğini bilmemekte ve bu engeli ancak sahtecilik ile aşabileceğini düşünmektedir. Dolayısıyla kişinin bu fiili gereksiz sahtecilik halini oluşturmaktadır. Buna karşılık kişinin yeşil kart alma imkânı olmasına ve bunu bilmesine rağmen yeşil kart başvurusunda bulunmayıp adına sahte yeşil kart düzenlemesi halinde ise gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik fiiline uyduğu düşüncesindeyiz.

Gereksiz sahtecilikte failin cezalandırılıp cezalandırılmaması konusunda öğretide farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Birinci görüş; gereksiz sahtecilik suçundan faile ceza verilmeyeceğini savunmaktadır. Bu görüşte olan *Özen*'e göre; sırf şekli anlamda sahteciliğin varlığı ile ceza tayini adalet ve hakkaniyete aykırıdır⁴⁹⁵. Yazara göre; belgede sahtecilik suçu, soyut tehlike suçu olduğundan suçun oluşması için zararın meydana gelmesi aranmamakta ise de bazı hallerde suçun oluşması için zararın gerçekleşmesinin aranmaması hakkaniyete ve adalet duygusuna aykırı düştüğünden somut olaya uygunluğuna göre kastın bulunmaması veya zararın yokluğu gerekçesi ile sahtecilik suçunun oluşmadığını kabul etmek gerektiğinden faydasız sahtecilik kavramı geliştirilip kullanılmaktadır⁴⁹⁶. *Gökçen* ve *Erman* ise gereksiz sahtecilik fiili hukuki değer taşımaya elverişli bir sonuç meydana getirmediği için faile ceza verilmeyeceğini belirterek⁴⁹⁷ aynı sonuca farklı bir gerekçe ile ulaşmaktadırlar.

Konuya ilişkin ikinci görüş; sahtecilik suçlarında önemli olan hukuken sonuç doğurmaya elverişli bir belgenin üretilmesi, mevcut belgede değişiklik yapılması ya da sahte belgenin kullanılması olduğundan gereksiz sahtecilik fiilinin gerçekleşmesi halinde suçun oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu görüş, gereksiz sahtecilik halinin cezanın belirlenmesi ve bireyselleşmesinde göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır⁴⁹⁸.

Uygulamada ise; gereksiz sahtecilik hallerinde suçun oluşmadığını belirtilerek beraat kararı verilmektedir⁴⁹⁹. Oysa gereksiz sahtecilikte şeklen de olsa gerçekleştirilmiş bir

⁴⁹⁵ *Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, s. 731-732.

⁴⁹⁶ *Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, s. 731-732.

⁴⁹⁷ *Gökçen, Belgede Sahtecilik Suçları*, s.196; *Erman, Sahtekârlık Suçları*, 3. Cilt, s. 347.

⁴⁹⁸ *Koca /Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 845.

⁴⁹⁹ “Eylemin ‘faydasız sahtecilik’ olacağı ve suç oluşturmayaacağı” (Ankara BAM 11. CD. 27.05.2019 tarih, 2018/1852E. 2019/578K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanığın gerçekte var olan özür durumu ile özürlü aylığı almayı hak ettiğinin anlaşılması karşısında mahkemenin beraat yönünde kabulünde isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 06/04/2016 tarih, 2013/27419E. 2016/3083K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanığın, yeşil kart verilmesini gerektirir nitelikte muhtaçlığının kolluk tutanağıyla ve herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı katılan kurum yazılarıyla tespit edildiği, kurumun bu haliyle sanığın tedavi giderlerini müracaatı halinde karşılamak zorunda olduğu, bu nedenle sanığın üzerine atılı suçların yasal unsurlarının oluşmadığı

sahtecilik söz konusudur. Ancak belgede sahtecilik suçunda korunan kamu güvenin zedelenme seviyesi çok azdır. Bu itibarla haksızlık seviyesi az olan şekli bir suç hali söz konusu olduğundan ceza verilmesi hakkaniyete aykırı olup CMK 223/4-d’de belirtilen “işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı” hususu durumuna uymakla “ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesinin” daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNUNDA RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK

§1.RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

I. Genel Olarak Türk Ceza Kanunundaki Resmi Belgede Sahtecilik Suçu

Düzenlemesi

Belgede Sahtecilik suçu, 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu’nun “*Cürümler*” başlıklı ikinci kitabının “*Ammenin İtimadı Aleyhine Cürümler*” başlıklı altıncı babının “*Evrakta Sahtekârlık*” isimli üçüncü faslında 339-349. maddeleri arasında ve “*Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadetname ve Beyannamelerde Sahtekârlık*” başlıklı dördüncü faslında 350-357. maddeleri arasında düzenlenmişti. Bu suç, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ise “*Özel Hükümler*” başlıklı ikinci kitabının “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısmının “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*” başlıklı dördüncü bölümünde 204-212. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

“Belgede sahtecilik” suçları açısından her iki kanuni düzenleme karşılaştırıldığında; 765 sayılı eski TCK'nin düzenlemesinin daha ayrıntılı olduğu, yürürlükteki 5237 sayılı TCK'deki düzenlemenin ise daha kısa olduğu görülmektedir. Ancak her iki kanundaki düzenlemede de resmi belgede sahtecilik, özel belgede sahtecilik, resmi belge hükmünde belgelerde sahtecilik, resmi ve özel belgeleri bozma, yok etme ve gizleme suç tiplerine yer verilmiştir.

“Resmi belgede sahtecilik” suçu açısından her iki kanuni düzenleme karşılaştırıldığında; tıpkı belgede sahtecilik suçlarının genel düzenlemesinde olduğu gibi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu düzenlemesi 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu düzenlemesine göre daha sade bir düzenleme⁵⁰⁰ olup cezai yaptırımı ise daha ağırdır⁵⁰¹. Kanun’un 204. maddesi

anlaşılma, mahkeme tarafından sanık hakkında verilen beraat hükümlerinde isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 13.04.2016 tarih, 2015/14988E. 2016/3368K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵⁰⁰ 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu’nun resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin sade düzenlemeye yer vermesinin gerekçesi TBMM Adalet Komisyonu Raporunda şu şekilde açıklanmıştır: “*Resmi belgede sahtecilik suçuyla bağlantılı olarak belgenin asıl, özet veya suret olması bakımından veya bu belgeler arasında, ‘kimlik*

resmi belgede sahtecilik suçunu, 210. maddesi ise resmi belge hükmündeki belgelerdeki sahteciliği içermektedir. Buna karşılık 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu'nda resmi belgedeki sahtecilik suçları kazuistik yöntemle düzenlenmişti. Kanun'un 339-357. maddeleri arasında muhtelif şekilde ve detaylı olarak resmi belgede çeşitli sahtecilik suç tipine yer verilmişti.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu düzenlemesi ele alındığında; kanunun 204. maddesinde herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu ile kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçu olmak üzere suçun iki ayrı haline yer verildiği görülmektedir⁵⁰². TCK, resmi belgede sahtecilik suçunun bu iki temel suç tipi dışında suçun nitelikli hallerine de yer vermiştir. Suçun daha fazla cezayı gerektiren nitelikli haline TCK 204. maddesinin 3. fıkrasında “*resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması*” halinde verilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı düzenlemesiyle yer vermiştir. Suçunun daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerine ise TCK 211. maddesinde “*hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı*” veya “*gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla*” işlenmesinde cezanın yarı oranında indirileceği düzenlemesiyle yer vermiştir.

TCK resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin bu düzenlemelerden başka resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin özellik taşıyan iki ayrı sahtecilik türüne daha yer vermiştir⁵⁰³. Belirtilen sahtecilik türlerinden ilki; özel belge olmalarına karşın sahtecilik suçuna konu olmaları halinde resmi belgede sahtecilik suç hükümlerinin uygulandığı belgelerdeki sahtecilik halidir. Bu hal, TCK 210/1. maddesinde “*özel belgede sahtecilik suçunun konusunun, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması halinde*” resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlemesi ile yer almaktadır. İkinci türü ise; özel belge olmasına karşılık sahtecilik suçuna konu olmaları halinde yaptırım bakımından resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezaya tabi olan belgelerdeki sahtecilik halidir. Bu hal ise TCK 210/2. maddesinde

belgesi', 'şahadetname', 'beyanname', 'zabitanın teftiş ve kontrolüne tabi defter', 'iyi hâl veya yoksulluk belgesi' ya da 'sağlık raporu' olup olmamasına göre ayırım yapılması, toplumda hukuk güvenliğini sarsan keyfi uygulamalara imkân sağlayan bir durum olarak görüldüğü için; bütün bu ayrımlar, Komisyon çalışmaları sonucunda oluşan metinde terk edilmiştir”

⁵⁰¹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 100; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 842; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.142; Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, s. 85.

⁵⁰² Gökçen, herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu için sivil kişi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik tanımlamasını kullanmaktadır (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 141).

⁵⁰³ TCK'nın 326. maddesinde “Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikalar üzerinde sahtecilik yapılmasına ilişkin özel bir düzenlemeye daha yer vermiştir. Kanun sistematigi gözetildiğinde bu suç, “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitap, “Millete ve Devlete Karşı Suçlar” başlıklı dördüncü kısım, “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” başlıkla yedinci bölümde düzenlenmiş olup kamu güvenine karşı işlenen suç niteliğinde olmayıp devlete karşı suç niteliğindedir. Bu suç tipi ayrı özellik taşıdığından çalışmamızda yer almamaktadır.

düzenlenen “*kişiyi haksız bir menfaat sağlar ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıyan nitelikte kamu görevlisi olmayan tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi*” halidir.

II. Türk Ceza Kanunu Dışında Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Düzenlemesi

Türk Ceza Kanunu dışında da resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeler farklı nitelik arz etmektedir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 5. maddesi, resmi belgede sahtecilik suçunun terör amacıyla işlenmesi halinde cezanın yarı oranında artırılacağını belirtmek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli haline yer vermiştir. Bu düzenleme, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin TCK’deki düzenlemeye sadece nitelikli hal getiren bir düzenlemedir. Bu itibarla söz konusu norm resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin düzenleme ile birlikte uygulanması gereken tali norm niteliğindedir.

Buna karşılık TCK’deki resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin genel norma karşılık özel norm niteliğinde hükümler de bulunmaktadır. Gerçekten de TCK dışında resmi belgede sahtecilik kapsamında değerlendirilecek bir sahtecilik türü 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 67. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan Kanun’un 67. maddesinde, gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi veren köy veya mahalle muhtarları ile herhangi bir işlem sebebiyle nüfus müdürlüğüne gerçek dışı beyanda bulunanlar ve bunlara tanıklık edenlerin altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu düzenlemedeki “gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi verme” fiilleri TCK hükümlerine göre esasen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaktadır⁵⁰⁴. Konumuz açısından düzenleme ele alındığında TCK hükümlerine göre esasen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturan “gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi verme” fiilleri için kanun koyucu resmi belgede sahtecilik suçuna göre daha hafif bir ceza öngörmek suretiyle özel bir norm getirmiştir⁵⁰⁵. Bu durumda köy veya mahalle muhtarlarının gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi vermesi TCK md. 204’teki resmi belgede sahtecilik

⁵⁰⁴ “Herhangi bir işlem sebebiyle nüfus müdürlüğüne gerçek dışı beyanda bulunmak ve bunlara tanıklık etmek” fiilinin de TCK’nin diğer ilgili hükümlerince değerlendirilmesi mümkündür.

⁵⁰⁵ 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda yer verilen bu düzenlemenin Türk Ceza Kanunu’nun resmi belgede sahtecilik suçunda tercih ettiği sade düzenlemeyi bozacak nitelikte olduğu, TCK’nin belgede sahtecilik suçlarına ilişkin düzenlemelerin bu fiillerin cezalandırılması için yeterli olduğu, böyle bir hükme ayrıca ihtiyaç olmadığı belirtilmiştir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 143).

suçuna uymasına rağmen konu hakkında özel norm niteliğindeki 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 67. maddesi uygulanacak olup TCK'nin 204. maddesi uygulanmayacaktır⁵⁰⁶.

Yine 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu'nun 142. maddesinde kütük düzenlemekle görevli olanların işledikleri gerçeğe aykırı belge düzenleme fiilleri hakkında özel bir ceza düzenlemesine yer vermiştir⁵⁰⁷. Bu düzenlemede yer alan seçmen kütüklerindeki sahtecilik de esasen resmi belgede sahtecilik niteliğinde olup TCK 204. madde kapsamında kalmaktadır. Ancak seçmen kütüklerindeki sahtecilik fiiline TCK 204. maddesi uygulanmayıp 298 sayılı Kanun'un 142. maddesinde özel norm niteliğinde düzenleme bulunduğundan işlenecek fiile bu özel norm öncelikli uygulanmalıdır⁵⁰⁸.

TCK md. 204'teki resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükme göre özel norm niteliğindeki düzenlemelere TCK'de de yer verilmiştir. TCK 276. maddesinde düzenlenen gerçeğe aykırı bilirkişilik suçu, kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi suçu niteliğindedir. Aynı şekilde TCK 231. maddede düzenlenen çocuğun soybağını değiştirme suçu da bir nevi gerçeğe aykırı belge düzenlenmesidir. Nitekim Yargıtay bir kararında gayri resmi eşten doğan çocuğu, kendi evliliklerinden doğmuş çocukları gibi nüfusa tescil ettirmek eyleminin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğuna karar vermiştir.⁵⁰⁹ Ancak sonraki tarihli Ceza Genel Kurul Kararında çocuğun soybağının değiştirilmesini, resmi belgede

⁵⁰⁶ “Temyiz kapsamında olmayan sanık İ'nin müdahil B K'a ait kimlik bilgilerini kullanıp ve kendisini B K olarak tanıtmak suretiyle sanık M S'nin da yardımı ile muhtar olan sanık M G'den nüfus cüzdanı talep belgesi aldığı, bu belgeyi kullanarak içerik bilgileri itibariyle sahte nüfus cüzdanı edindiği ve bu suretle sanık M S'nin sanık İ'n eylemlerini kolaylaştırarak yardımda bulunduğu ile muhtarın, belirtilen belgeyi içeriğinin doğru olmadığını bilerek düzenlendiğinin kabul edildiği olayda; muhtar olan sanık M G'i sahte nüfus cüzdanı talep belgesi düzenlemeye azmettiren sanık M S'nin eyleminin 5490 sayılı Yasanın 67/1. maddesinde düzenlenen suça azmettirme kapsamında kaldığı gözetilmeden, yazılı şekilde sanık hakkında resmi belgede sahtecilik suçuna yardım etmekten hüküm kurulması” (Yargıtay 21. CD. 22.10.2015 tarih, 2015/3157E. 2015/4303K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵⁰⁷ Konuya ilişkin “Kütük düzenlemekle görevli olanların suçları” başlıklı 142. madde şu şekildedir: Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazan veya yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmayan veya kütüğe yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmeyen veya silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silenler bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer bu fiiller kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesinden ileri gelmiş ise üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.”

⁵⁰⁸ “Köyü muhtarı olan sanığın askı yeri görevlisi sıfatıyla görev yaptığı sırada köyde ikamet etmemeleri nedeniyle seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan 69 kişi için seçmen bilgileri değişiklik/düzeltilme ve seçmen yeni kayıt formları düzenleyerek seçmen kütüğüne yazılmasını sağlama şeklindeki eyleminin 298 sayılı Kanun'un 142. maddesinde düzenlenen suçu oluşturacağı, bu nedenle anılan madde ve TCK'nın 43. maddeleri gereğince cezalandırılması gerektiği gözetilmeden, suç vasfında yanılgıya düşülerek resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulması” (Yargıtay 9. CD. 09.04.2013 tarih, 2013/1772E. 2013/5471K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵⁰⁹ “Mernis doğum tutanağı getirtilip incelendikten sonra sanıkların, müşterek çocukları E ve onun gayri resmi eşi K'nin doğan çocuğu, kendi evliliklerinden doğmuş çocukları gibi nüfusa tescil ettirmek eyleminin, nüfus kayıtlarının niteliği bakımından, resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 5. CD. 23.10.2008 tarih, 2005/19142E. 2008/8817K. sayılı kararı, Özel Arşiv). Aynı nitelikli karar: Yargıtay 11. CD. 29.01.2008 tarih, 2006/720E. 2008/314K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

sahecilik olarak nitelendirmeyip çocuğun soybağının değiştirilmesi suçunun daha özel bir suç düzenlemesi olduğundan fiilin bu suçu oluşturduğuna karar vermiştir⁵¹⁰.

Resmi belgede sahecilik suçu hakkında TCK md. 204’de genel düzenleme yapılmasına rağmen, esasen bu madde kapsamında kalan bir fiil hakkında ayrıca özel norm düzenlemesinin artış göstermesinin doğru olmayacağı düşüncesindeyiz. Genel normun düzenlediği bir konunun ayrıca özel norm düzenlemesine konu olmasının haklı sebeplerinin bulunması gerekmektedir. İstisnai nitelikteki özel normun genel normu bertaraf etmesinin haklı gerekçesi bulunmalıdır. Somut fiile genel normun uygulanmasının kamu vicdanında rahatsızlık yaratması, suç ve cezada orantısızlık oluşturması gibi hallerde mümkün olabileceği düşüncesindeyiz. Aksi durum hukuk güvenliğini sarsmakta, özel normun gerekliliğini anlaşılmaz hale getirmektedir. Mevcut normlar yeterli iken toplum vicdanında karşılığı olmadığı halde özel norm ihdas edilmesi yersizdir⁵¹¹. Ayrıca TCK’nin sahecilik suçunun sade düzenlenmesi politikasından da sapma niteliğindedir.

II. Resmi Belgede Sahecilik Suçunda Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer

Hukuk kurallarının temelinde değerler yatmaktadır⁵¹². Değerler gözetilmeden hukuk kuralları konulmamaktadır. Ancak her değer hukuk tarafından korunmayabilir. Bir değer hukuk tarafından korununca hukuksal değere dönüşmektedir⁵¹³.

⁵¹⁰ “Sanığın evlilik dışı ilişkide bulunduğu N’den doğan çocuğunu evlilik birliği içinde resmi nikâhlı eşi J’den olmuş gibi doğum bildiriminde bulunarak nüfus kütüğüne tescilini sağladığı olayda; sanık tarafından sahte bir resmi belge düzenlenmesi, gerçek bir resmi belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi veya sahte resmi belgenin kullanılması söz konusu olmadığından resmi belgede sahecilik suçunun unsurlarının oluşmadığı, nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle çocuğun soybağının değiştirilmesi nedeniyle hem TCK’nin 231/1. maddesinde düzenlenen çocuğun soybağının değiştirilmesi, hem de 206. maddesinde düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinden yalan beyan ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 67/1. maddesinde hüküm altına alınan nüfus müdürlüğüne gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçlarının olduğundan söz etmek mümkün ise de TCK’nun 206. maddesinde genel olarak her türlü yalan beyanın, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 67/1. maddesinde bundan daha özel biçimde nüfus işlemlerinde yalan beyanın, TCK’nin 231/1. maddesinde ise sadece çocuğun soy bağı konusundaki yalan beyanın yaptırım altına alındığı nazara alındığında TCK’nin 231/1. maddesinin her iki düzenlemeye göre de "özel norm" niteliğinde olup ‘özel normun önceliği’ ilkesi uyarınca sadece TCK’nin 231/1. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğu kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK. 29.09.2015 tarih, 2015/11-412E. 2015/286K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵¹¹ Aynı düşüncüyle, 6518 sayılı Kanun’un 104. ve 105. maddeleri ile 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu’nda değişiklik yapılarak “sahte telefon abonelik sözleşmesi yapılması” fiilinin 5809 sayılı Kanun’un 56. maddesinin 4. ve 5. fıkraları kapsamında 63. maddesinin 10. fıkrasındaki adli para cezasını gerektiren suça dönüştürülmesi suretiyle “sahte telefon abonelik sözleşmesi yapılması” fiilinin özel belgede sahecilik suçu olmaktan çıkarılmasının da doğru olmadığı düşüncesindeyiz.

⁵¹² Ünver, hukuk kurallarının önem verdiği değerlerin yani hukuksal değerlerin, toplum düzeninin korunması açısından gerekli olan soyut, ideal, manevi değerler, pozitif norm öncesi değerler olup kuralın konulmasından önce var olup kuralın konulmasına sebep olduğunu belirttikten sonra hukuksal değer ile ratio legis kavramının ayrımını ortaya koymaktadır. Yazar, “ratio legis”in normun amacına, mantığına ilişkin olduğunu normun koruma alanını, yönünü, objesini saptamaya yardımcı olduğunu; hukuksal değer ise normun geri planında olması gereken değerler niteliğinde olduğunu belirtmektedir. Yazar, ayrıca normun yorumunda her iki kavramın birlikte

Ceza hukuku kurallarının temelinde de değerler yatmaktadır. Suç teşkil eden fiiller bu değerlerin somut olarak ihlali niteliğindeki davranışlardır⁵¹⁴. Her suç düzenlemesi bir veya birkaç değeri korumayı amaçlamaktadır. Korumaya değer görülmeyen bir şey için suç ihdas edilmez. Ayrıca hukuksal değerler⁵¹⁵ kendi aralarında derecelendirilerek suçların sınıflandırılmasında esas alınmaktadır⁵¹⁶. 5237 sayılı TCK de bu esasla suçları sınıflandırmıştır.

Genel olarak belgede sahteciliğin özel olarak da resmi belgede sahteciliğin suç olarak düzenlenmesi de kanun koyucunun en az bir hukuksal değeri korumayı amaçlamak istemesinden kaynaklanmaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun sistematüğinde resmi belgede sahtecilik suçu, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Kanun’un benimsediği bu sistematüğe göre, kanun koyucu bu suç ile korunan hukuksal değer “kamu güveni” olduğunu belirtmektedir.

Kanuni düzenleme bu olmakla birlikte öğretilde belgede sahtecilik suçu, -dolayısıyla resmi belgede sahtecilik suçu- ile korunması amaçlanan hukuksal değer ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş ve bu kapsamda korunan hukuki değer “kamunun güveni”, “özel mülkiyet”, “devlet idaresi” ve “birden çok yarar” olduğu belirtilmiştir⁵¹⁷.

Öğretilde belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuksal değer kamu güveni olduğuna ilişkin görüş baskındır⁵¹⁸. Ancak tarihi süreçte farklı anlamlar yüklenen⁵¹⁹ kamu

kullanılmasının daha sağlıklı yorumları sağlayacağını belirtmektedir (Yener Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 148-152).

⁵¹³ Hukuksal “değer” kavramı yerine “hukuksal menfaat”, “hukuksal durum”, “hukuksal gaye”, “suçun hukuki konusu” gibi kavramlar da kullanılmaktadır. *Toroslu*, “suçun hukuki konusu” kavramını kullanmaktadır (Nevzat Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 237-278). *Ünver* ise hukuksal değer kavramının kullanılmasını daha doğru bulmaktadır (Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, s. 56-57).

⁵¹⁴ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 176.

⁵¹⁵ *Toroslu*, hukuksal değeri açıklayan farklı teoriler olduğunu aktarmaktadır. Şöyle ki suçun hukuki konusunu (Yazar, hukuksal değer kavramı yerine bu kavramı kullanmaktadır) sübjektif olarak vasıflandıran teoriye göre, suçun hukuki konusu bir haktır. Suçun hukuki konusunu objektif olarak vasıflandıran teoriye göre ise suçun hukuki konusu hukuk, hukuki mükellefiyet ya da hukuki varlık veya menfaat olabileceğini belirten üç ayrı görüş bulunmaktadır. Karma görüş ise sübjektif ve objektif görüşü birleştirmekte, hukuki konunun bazen sübjektif bazen de objektif bir konu olabileceğini belirtmektedir (Nevzat Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, s. 87).

⁵¹⁶ *Toroslu*’nun aktarmasına göre; suçun hukuki konusunun suçların tasnifinde ilk olarak esas alan Klasik Okul olmuştur. *Beccaria*, “Suçlar ve Cezalar” isimli eserinde böyle bir tasnife işaret etmiştir. Daha sonraları, *Filangieri* ve *Carrara* bu konuda görüşler ileri sürmüşlerdir. *Rocco*, *Meyer* ve *von Liszt* de bu konuda görüşler belirtmişlerdir (Nevzat Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, s. 72-81; Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, s. 509).

⁵¹⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 781-782; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 136.

⁵¹⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 782; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 833-834; Şan, **Resmî Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 59; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 35.

⁵¹⁹ *Erman*’ın aktardığına göre; ilk dönemlerde kamu güveni, devletin doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtecilikten korunmasını görmek ve bilmekten ibaret genel ve

güveni kavramının ne olduğu konusunda günümüzde de görüş birliği bulunmamaktadır. Konu hakkında objektif ve sübjektif görüş olarak nitelendireceğimiz iki temel görüş bulunmaktadır. Kamu güveninin objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirten görüş kamu güvenini toplum hayatı ve gereklerine dayandırmaktadır. Buna göre bir yazının belge niteliğini kazanması, aynı şekilde belgede sahteciliğin suç olarak nitelendirilebilmesinin sebebi kanun hükmü olmayıp toplum hayatı ve gerekleridir. Toplum hayatı ve gerekleri bir belgenin doğruluğu hakkında genel bir güven ve kanaat oluşturmuş ise belgede sahteciliğin suç olarak kabulü gerekir⁵²⁰. Kamu güveninin sübjektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirten görüşler ise kamu güvenini hukuka dayandırmaktadır. Buna göre bir belgeye hukuken ispat özelliğinin, delil olabilme niteliğinin verilmesi halinde belge korunmaya değer kabul edilerek sahteciliği de suç olarak nitelendirilmektedir⁵²¹. Belgenin hukuki ilişkilerde ispat vasıtası olabilmesi kanuni düzenleme ile mümkündür⁵²².

Öğretide hâkim görüş, kamu güveninin sübjektif olarak anlamlandırılmasından yanadır⁵²³. Bu çerçevede “kamu güveni”; “hukuk düzeninin herhangi bir hukuki olayı ispat kabiliyetini tanıdığı şeylerle, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtekârlıktan korunmalarını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaat⁵²⁴”, toplumsal yarar ve varlık⁵²⁵, hukukun delil gücü

toplumsal bir hak ve menfaat olarak kabul edilmiştir. Yazar’ın aktardığına göre; sonraları, kamu güveni, devletin belirli şekil ve alametlerin doğru olduğuna dair topluma yüklemesi olarak değil, belirli şekil ve alametlere belirli olayı ispat edebilme kuvvet ve yeteneğinin hukuk düzenince vermesi olarak kabul edilmiştir. Yazar, kamu güveni kavramının, tarihi süreç içinde sahtecilik suçuna rehberlik ettiğini, bir suçun sahtecilik suçu olarak kabul edilebilmesi için kamu güvenini sarsıcı nitelik taşıması gerektiğini, aksi takdirde sahtecilik suçu olarak kabul edilmemesini sağladığını aktarmıştır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 7-14; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 7-12).

⁵²⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 781.

⁵²¹ Sübjektif görüşler de kamu düzeninin belli bir kanuna dayandığını belirten görüş ve tüm hukuk düzenine dayandığını belirten görüş şeklinde ikili ayrıma tabi tutulmaktadır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 781-782).

⁵²² Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 217; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 223-224.

⁵²³ Akın, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 71; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4092; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 782; M. Yasin Aslan, “*Türk Ceza Kanunundaki Düzenlemeler Kapsamında Geniş Anlamda Sahtecilik Suçları*”, **ABD**, S. 2, Ankara, 2015, s. 151; Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1946; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 613; İtişgen, **a.g.e.**, s. 52-53; Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 163; Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 1; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2491; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 37; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 731; Ünver, “*TCK’deki Evrakta Sahtecilik Suçları*”, s. 95; Ali Üstüner, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2013, s. 6; Taneri/Kamışlı, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, s. 575; Nevzat Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, s. 341-350; Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 443; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 833-834; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1054.

⁵²⁴ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 9; Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları*”, s. 158-159.

birden fazla olduğu, bunların kamu güveni ve malvarlığı gibi başka değerler olduğu⁵³⁶, hukuki ilişkilerin güvenliği ve güvenilirliğine ilişkin genel menfaat ile ispat aracı olmaları sebebiyle belgelerin gerçekliği ve geçerliliğine ilişkin özel menfaat olduğu⁵³⁷, kamu güveni ve özel menfaat olduğu⁵³⁸, kamu güveni ve hakların korunması olduğu⁵³⁹ da ileri sürülmüştür.

Uygulamada belgede sahtecilik suçuyla korunması amaçlanan hukuksal değerın kamu güveni olduğu istikrar kazanmıştır⁵⁴⁰. Hatta sahtecilik suçunun işlenmesi ile kamu güveninin sarsılması dışında bir veya birden fazla kişinin de haksızlığa uğrayıp suçtan zarar görmesi halinde dahi durumun değişmeyeceği hükme bağlanmıştır⁵⁴¹. Başka bir ifadeyle uygulamada,

⁵³⁶ Arslan/Baştürk'e göre; sahtecilik suçunun düzenlendiği yer gözetildiğinden korunan hukuksal değerın kamu güveni olduğu açıktır. Yazarlara göre; sahtecilik suçu malvarlığı gibi konular üzerinde de zarar meydana getirmektedir. Yazarlar, bundan hareketle sahtecilik suçu ile kamu güveni yanından başka değerlerin de korunduğunu belirtmektedirler (Arslan/Baştürk, *"Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler"*, s. 198).

⁵³⁷ Hafizoğulları/Özen; belgede sahtecilik suçunda cezanın himaye ettiği konunun "belgenin kendisi" olduğunu iddia eden görüş olduğu gibi "belgenin ifade ettiği hukuken önem arz eden menfaat"ın de olduğunu belirten iki ayrı görüş bulunduğunu, bu görüşlerden hangisinin TCK tarafından kabul edildiğinin hazırlık çalışmalarından anlaşılmadığını ancak gerekçedeki "bir belgeden söz edebilmek için, kâğıt üzerindeki yazının içeriğinin hukukî bir kıymet taşıması, hukukî bir hüküm ifade etmesi, hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerekir" açıklamasına göre kanunun ikinci görüşü kabul ettiğini belirtmişlerdir. Yazarlar, belgede sahtecilik suçunun çifte hukuki konusunun bulunduğunu, bunların hukuki ilişkilerin güvenliği ve güvenilirliğine ilişkin genel menfaat ile ispat aracı olmaları sebebiyle de belgelerin "gerçekliği ve geçerliliğine ilişkin özel menfaat" olduğu görüşündedirler (Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 165).

⁵³⁸ Selçuk'a göre; sahtecilik suçunda korunan "kamu güveni" ve "özel menfaat"tır. Selçuk'a göre; sahtecilik suçu ile korunan kamu güveni, hukuk düzeninin kanıt değeri taşıdığı şeylerin doğru ve gerçek oldukları konusunda toplumda duyulan ortak ve sürekli duygu olup güvenin yokluğu toplumsal yaşamı alt üst edip çatışmalara sebep olur. Bu nedenle yasa koyucu bu kamu güvenliğini korumak istemektedir. Yine yazar, sahtecilik suçu başlı başına bir amaç olmayıp çoğu zaman başka bir amaçla işlenen bir araç suç olduğunu, geçmiş dönemlerde sahtecilik suçunun malvarlığına yönelik suç olarak kabul edilmesinin de bundan kaynaklandığını, sahtecilik suçu ile kanıt araçlarının doğruluğu ve gerçekliğinin bağlandığı özel menfaate (örneğin ticari senetlerdeki sahtecilikle zarar verilen özel menfaate) de zarar verildiğini, sahtecilik suçunun cezalandırılması ile bu özel menfaatin de korunduğunu belirtmektedir (Selçuk, **a.g.e.**, s. 72-73).

⁵³⁹ Gökcan ve Yaşar/Gökcan/Artuç'a göre; belgede sahtecilik suçları ile belgelerin gerçekliğine ilişkin toplumdaki kamu güveni ile belgelere bağlı haklar korunmakta ancak kamu güveninin korunmasına ilişkin yarar öncelik taşımaktadır (Gökcan, *"Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)"*, s. 94; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6192).

⁵⁴⁰ "Sahtecilik suçlarının hukuki konusu kamunun güveni olup, belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi, gerçek bir belgeye eklemeler yapılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi eylemlerinin kamu güvenliğini sarstığı kabul edilerek yaptırıma bağlanmıştır" (Yargıtay CGK. 13.12.2016 tarih, 2015/11-414E. 2016/1238K. sayılı, 26.05.2015 tarih, 2013/11-813E. 2015/161K. sayılı, 19.02.2008 tarih, 2006/6.MD-346E. 2008/25K. sayılı, Yargıtay 17. CD. 28.02.2018 tarih, 2015/26445E. 2018/2419K. sayılı, Samsun BAM 4. CD. 25.09.2019 tarih, 2018/3350E. 2019/2235K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵⁴¹ "Resmi belgede sahtecilik suçu bakımından; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 22.04.2014 gün, 2013/11-397 E. 2014/202 K. sayılı kararında da belirtildiği üzere, 5237 sayılı TCK'nın 'Kamu güvenine karşı suçlar' bölümünde düzenlenen ve belgenin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi ile kamu güveninin sarsıldığı kabul edilerek suç sayılıp yaptırıma bağlanan 'resmi belgede sahtecilik' suçunun hukuki konusunun kamu güveni olduğu, suçun işlenmesi ile kamu güveninin sarsılması dışında, bir veya birden fazla kişinin de haksızlığa uğrayıp, suçtan zarar görmesi halinde dahi, suçun mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğu dair kabulünün etkilenmeyeceği" (Yargıtay 11. CD. 18.04.2017 tarih, 2015/837E. 2017/2925K. sayılı kararı, Diyarbakır BAM 8. CD. 10/12/2019 tarih, 2019/140E. 2019/163K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

belgede sahtecilik suçlarında, dolayısıyla resmi belgede sahtecilik suçunda, korunması amaçlanan hukuksal değerın tek olduğu ve bunun da kamu güveni olduğu kabul edilmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun sistematüğinde resmi belgede sahtecilik suçu, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmiş olmakla korunması amaçlanan hukuksal değerin “kamu güveni” olduğuna tereddüt bulunmamalıdır. Yine TCK gerekçesindeki açıklamada kamu güvenini sübjektif anlamda kabul ettiğı haklı olarak belirtilmiştir⁵⁴². Ancak belgede sahtecilik suçunda ve özellikle resmi belge hükmünde belgelerde sahtecilik suçunda korunan hukuki yararın sadece kamu güveni olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Belgede sahtecilik suçu başlı başına bir amaç olmayıp çoğu zaman başka bir amaçla işlenen bir araç suçtur. Örneğın; bir bono sahteciliğinde kamu güveninden daha çok ilgili kişinin hakları zarar görmektedir. İşte bu şekilde sırf kamu güveninin ihlalinin söz konusu olmadığı, hatta kişisel hakların daha çok ihlal edildiğı resmi belge hükmünde belgelerde sahtecilik suçunda korunması amaçlanan hukuksal değerin sadece kamu güveni ile birlikte özel menfaatin de olduğu düşüncesindeyiz. Nitekim TCK 211. maddesindeki düzenlemenin de dolaylı olarak bu görüşümüzü desteklediğini düşünmekteyiz. TCK 211. maddesi bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde verilecek cezada indirim öngörmekle failin özel çıkarına ilişkin saiki bu suçta gözetmiştir. Kanun koyucu suçta sadece kamu güvenini korumayı amaçlasaydı TCK 211. maddesinde belirtilen özel çıkarı gözetmemesi gerekirdi. Bu itibarla belgede sahteciliğın “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmesini kanun koyucunun bu suçla en çok kamu güvenini korumayı amaçlaması olarak yorumlamak gerektiğı düşüncesindeyiz.

III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Unsurları

Öğretide suçun unsurları konusunda farklı görüşler⁵⁴³ bulunmakla birlikte biz çalışmamızda suça ilişkin tanımlardan “*tipe uygun hukuka aykırı haksızlık*”⁵⁴⁴ tanımının en

⁵⁴² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 782; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 137.

⁵⁴³ Suçun unsurlarının ne olduğu ve suçun kaç unsurdan oluştuğı konusundaki görüşler o kadar çeşitlilik arz etmektedir ki, suçun unsurlarının sayısı konusunda ortak görüşte olan yazarlar dahi unsurlara vermiş oldukları anlam konusunda farklı görüşler taşımaktadırlar (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 276; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 214; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 222; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 144; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 105; Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 210; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 179; Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 213; Mustafa Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 211).

kısa ve doğru tanım olduğu görüşüyle suçun “tipiklik⁵⁴⁵” ve “hukuka aykırılık” olmak üzere iki unsurunun bulunduğunu kabul etmekteyiz. Katıldığımız görüşe göre suçun iki unsurundan biri olan tipikliğin, maddi (objektif) unsur ve manevi (sübjektif) unsurdan oluştuğunu kabul etmekteyiz⁵⁴⁶. Maddi unsurları; suçun dış görünüm şeklini gösteren unsurlar olarak kabul edip fiil (hareket), netice, illiyet bağı, fail, mağdur, suçun konusundan oluşmasını esas almaktayız⁵⁴⁷. Manevi unsurlar ise; failin iç (psikişik-manevi alanına ve tasavvur) dünyasına ilişkin unsurlar olup bütün görünüş biçimleri ile kast ve taksir⁵⁴⁸ ile fiilin haksızlığa ilişkin diğer unsurlardan (saik, amaç) oluştuğunu esas almaktayız⁵⁴⁹. Suçun diğer unsuru olan “hukuka aykırılık” unsuru ise haksızlığın genel adı⁵⁵⁰, işlenen fiile hukuk düzeninin cevaz vermemesi, fiilin sadece ceza hukuku ile değil tüm hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma halinde olması⁵⁵¹ yani tüm hukuk düzenine aykırı olması⁵⁵² olarak esas almaktayız.

Katıldığımız görüşe uygun olarak; kusurluluğu suçun unsurları içinde görmeyip⁵⁵³, işlenen fiil dolayısıyla kişinin kınanıp kınanmayacağı hususundaki yargısı, başka bir ifadeyle kişinin cezalandırılabilmesi bakımından yapılan bir değerlendirme olarak görmektediriz⁵⁵⁴. Kusurluluğun bu nitelemesi gereği, kusur yargısından önce kanundaki belirli suç tarifine uygun bir fiilin gerçekleşmiş olduğunun kabulü gerekir. Kişiye kusur izafe edilmese dahi fiil suç olma vasfını muhafaza eder⁵⁵⁵.

Resmi belgede sahtecilik suçunun incelemesinde suçun nitelikli hallerini ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz. Bundaki maksadımız ise suçun nitelikli unsurlarını bir bütün olarak ele alıp görebilmeyi sağlamak olacaktır.

⁵⁴⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 291-292; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 143.

⁵⁴⁵ Tipiklik unsuru ile kast edilen “*genel manada ceza kanunlarının özel kısmında bulunan ve ceza tehdidi altına alınmış suç tipi*”dir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 292).

⁵⁴⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 292; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 144; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 105; Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 213.

⁵⁴⁷ Aynı görüşte Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 292; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 144, Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 105; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 213.

⁵⁴⁸ Kast ve taksirin, hem haksızlığın işleniş şekil (manevi unsuru) hem de kusur şekli olarak çifte fonksiyonu icra ettiği de ileri sürülmektedir (Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 257-258).

⁵⁴⁹ Aynı görüşte Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 302, Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 144; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 105; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 231.

⁵⁵⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 145.

⁵⁵¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 484.

⁵⁵² Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 218; Demirbaş, **a.g.e**, s. 286.

⁵⁵³ Aksi görüşte olan *Demirbaş*, kusurluluğu suçun unsuru olarak görmek ve fail ile fiil arasındaki psikolojik ilişki nedeniyle failin kınanabilmesi olarak tarif etmektedir (Demirbaş, **a.g.e**, s. 392).

⁵⁵⁴ Aynı görüş için Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 231-232.

⁵⁵⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 291.

A. Suçun Maddi Unsurları

1. Suçun Faili

a. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Faili

TCK 37. maddesindeki düzenlemeden hareketle faili “*suçun kanuni tanımında yer alan fiili bizzat veya bir başkasını araç olarak kullanmak suretiyle gerçekleştiren kişi*” olarak tanımlayabiliriz. Buna göre; bir kimsenin suç faili olarak addedilmesi için suça konu fiili bizzat veya dolaylı olarak gerçekleştiren kişi olması gerekir.

Failliğe ilişkin bu genel çerçeveye göre, resmi belgede sahtecilik suçunun kanunda belirtilen sahtecilik fiili bizzat veya dolaylı olarak gerçekleştiren kişi suç faili sayılacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçunun fiili birkaç seçimlik hareketten oluşmaktadır. Söz konusu seçimlik hareketlerin tamamının değil herhangi birinin gerçekleştirilmesi suçun oluşması için yeterli olduğundan bu seçimlik hareketlerinden birisini gerçekleştiren kişi resmi belgede sahtecilik suçunun faili sayılacaktır. Somutlaştırmak gerekir ise; bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi resmi belgede sahtecilik suçunun faili sayılacaktır.

Bir kimsenin fail olarak nitelendirilebilmesi için suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştirmesi gerekir ise de bazı hallerde kişinin fail olabilmesi için fiili gerçekleştirilmesi yetmeyebilir. Ayrıca failde birtakım vasıfların bulunması gerekebilir. Bu nedenledir ki kanuni tanımda failin belirtilme şekline göre suçlar genel suçlar ve özgü suçlar ayrımına tabi tutulmaktadır⁵⁵⁶. Herkesin fail olabildiği genel suçların aksine özgü suçlarda, failin insan olması dışında birtakım özel ve objektif özellikler taşıması aranır⁵⁵⁷. Suç failindeki birtakım özellik-lerin suçun temel şeklinin gerçekleştirilmesinde arandığı suçlar gerçek özgü suç, suç failindeki birtakım özelliklerin suçun temel şeklinde değil de sadece nitelikli halinde arandığı suçlar ise görünüşte özgü suçlardır⁵⁵⁸.

⁵⁵⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 371; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 211; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 115, Demirbaş, **a.g.e.**, s. 527-528; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 511; Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. 2, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019, s. 723.

⁵⁵⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 180; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 212; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 371; Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. 2, s. 725.

⁵⁵⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 372-373; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 212; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 180.

Failde aranan vasıflar açısından resmi belgede sahtecilik suçu ele alındığında suçun düzenlendiği TCK 204. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında failler için aynı özellik aranmamıştır. TCK 204. maddenin birinci fıkrasındaki resmi belgede sahtecilik suçunun faili için kanuni tanımda özel bir özellik aranmamıştır. TCK md. 204/1’de suçun faili “kişi” olarak belirtildiğinden bu suçun faili herkes olabilir⁵⁵⁹. TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun failinin herkes olmasından kasıt kişinin “gerçek kişi” olmasıdır. Gerçek kişinin sağ olması yeterlidir. Bir tüzel kişilik veya kuruluş adına veya yararına resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde fail bu tüzel kişilik veya kurum olmayıp fiili gerçekleştiren gerçek kişidir⁵⁶⁰.

TCK 204. maddenin ikinci fıkrasındaki resmi belgede sahtecilik suçunun faili için ise kanuni tanımda “kamu görevlisi” vasfını belirtmek suretiyle failde özel bir nitelik aranmıştır⁵⁶¹. Buna göre sadece “kamu görevlisi” TCK md. 204/2’deki suçun faili olabilir. Kamu görevlisi olmayan bir kişinin hatta kamu görevlisi olmakla birlikte görevi gereğinde olmayan bir alanda işlenen resmi belge sahteciliğinde TCK 204/2. maddesinde belirtilen suç oluşmayacaktır. Ancak bu kişinin fiili, TCK 204/1. maddesindeki sahtecilik suçunu oluşturabilecektir⁵⁶².

Suç failinin vasfı da gözetilerek öğretide resmi belgede sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK 204. maddesindeki düzenleme iki ayrı suç tipi olarak ele alınıp incelenmiş ise de⁵⁶³ maddenin her iki fıkrası ayrı suçları oluşturmayıp tek suçu oluşturmaktadır. Maddenin birinci fıkrası suçun temel halini, ikinci fıkrası ise suçun ağırlaştırıcı nitelikli halini oluşturduğu düşüncesindeyiz⁵⁶⁴. TCK 204/1. ve 2. fıkraları arasında suçun seçimlik hareketlerinde de farklılık olduğu izlenimi veren bir düzenleme bulunmakta ise de suçun

⁵⁵⁹ Herkesin suç faili olabildiği suçlar ile ilgili düzenlemede fail “kişi”, “kimse”, “bir kimse” veya “her kim” gibi ifadeler ile belirtilmektedir (Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 211-212).

⁵⁶⁰ Hukukumuzda tüzel kişiler suç faili olarak kabul edilmez. Ancak TCK md. 60’da tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirinin uygulanacağını hükme bağlamıştır. Tüzel kişiler hakkındaki bu genel düzenleme resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla da geçerlidir. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçu tüzel kişilerin yararına olarak işlenmesi, suçun tüzel kişilerin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi, suçu tüzel kişinin organı veya temsilcisi ya da herhangi bir çalışanı işlemesi halinde güvenlik yaptırımının tüzel kişi hakkında uygulanabileceğini düşünmekteyiz.

⁵⁶¹ “Kamu görevlisi” kavramına temel kavramlar kısmında açıklamada bulunulduğundan tekrara düşmemek açısından yeniden açıklama yapılmayacaktır. Biz burada “kamu görevlisi” deyiminin TCK 6/1-c maddesinde “kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi” şeklinde tanımlandığını belirtmekle yetineceğiz.

⁵⁶² Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6193.

⁵⁶³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 142; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 783.

⁵⁶⁴ Aynı görüşte olan Koca/Üzülmez de, TCK 204/1. ve 2. fıkralardaki seçimlik hareketler arasında farklılık bulunmadığını, sadece fail yönünden farklılık bulunduğunu belirtmektedir (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853-854).

maddi unsurundan olan fiilin seçimlik hareketlerinin aşağıda yapılan incelemesinde⁵⁶⁵ belirtildiği üzere seçimlik hareketler aynı olup sadece failin sıfatından kaynaklı bir farklılık bulunmaktadır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçu fail açısından “görünüşte özgü suç” niteliğindedir⁵⁶⁶.

Ekleyelim ki TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suç failinin herkes olabilmesi TCK 204/1. maddesinin TCK 204/2. maddesine göre önceliğini ifade etmemektedir. Tam tersine, bir olayda TCK 204/2. maddenin uygulanma ihtimali var ise artık TCK 204/1. maddesinin uygulanma ihtimali ortadan kalkmaktadır.

Resmi belgede sahtecilik suçu fail tarafından bizzat işlenebildiği gibi TCK 37/2. maddesinde belirtilen dolaylı faillik durumuyla da işlenmesi mümkündür. Şöyle ki fail, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin seçimlik hareketleri bizzat kendisi yapmayıp başkasını araç olarak kullanmak suretiyle gerçekleştirebilir. Fiilin başkasını araç olarak kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi farklı hallerde teşekkül edebilir. Fail, belgeyi bizzat düzenlemeyip silah zoruyla imzalatmasında olduğu gibi tehdit ve korkutmayla belge düzenletebilir. Yine, akıl hastasına bir belgeyi düzenletebilir veya belgeyi değiştirebilir. Böyle durumlarda suçun işlenmesinde araç olarak kullanılan kişi değil, araç olarak kullanan kişi fail sayılacaktır.

b.Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Faili Gibi Cezalandırılacak Bazı Durumlar

TCK 204/2. maddesinde belirtilen resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli halinde failinin “kamu görevlisi” olması zorunlu iken kamu görevlisi tanımına girmemekle birlikte bazı kurum ve kuruluşların yasalarında bu kurum ve kuruluşlardaki görevlilerin kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı belirtilen hükümler bulunmaktadır⁵⁶⁷. TCK anlamında kamu görevlisi tanımı-na girmemekle birlikte bazı kurum ve kuruluşlara ilişkin özel yasalarda kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı belirtilen hükümler gereğince ilgili kuruluştaki görev yapan kişiler çalıştıkları kuruluşlarının defter veya belgeleri resmi evrak kabul edildiğinden bu kişiler de resmi belgede sahtecilik suçunun faili olacaklardır⁵⁶⁸. Ancak bu tür görevliler, belirtilen yasal düzenlemeleri ile gerçekte kamu görevlisi olmayıp sadece kamu görevlisi gibi

⁵⁶⁵ Bu husus seçimlik hareketlerden “resmi belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenlemek” konu başlığı sonunda ele alınmıştır.

⁵⁶⁶ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 180; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 87; Ercan, **a.g.e.**, s. 259.

⁵⁶⁷ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu md. 62, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu md. 47, 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanun md. 12, 4458 sayılı Gümrük Kanunun geçici md. 6/6, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunu md.9, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu md.23, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu md.59, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu md.9 gibi düzenlemeler bu niteliktedir.

⁵⁶⁸ Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1950; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6206-6207.

cezalandırılabilirlerdir. Çünkü resmi belgede sahtecilik suçunun TCK 204/2. maddesinde düzenlenen nitelikli halinin suç faili, madde metninde açıkça belirtildiği üzere ancak kamu görevlisi olabilir. Bir kişinin kamu görevlisi gibi cezalandırılması onu gerçekte kamu görevlisi yapmayacaktır⁵⁶⁹. Bu tür düzenlemeler ile kurum çalışanlarının cezai sorumlulukları kamu görevlilerinin sorumlulukları ile eş tutulmuş olmaktadır.

Bir kişinin kamu görevlisi gibi cezalandırılabilmesi için yasada mutlaka bir hüküm bulunması gerekir. Bu amaçla yapılan yasal düzenlemeler incelendiğinde aşağıda görüleceği üzere “kamu görevlilerine ait hükümler uyarınca cezalandırılacağı⁵⁷⁰”, “kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı⁵⁷¹”, “kamu görevlisi gibi ceza görüleceği⁵⁷²”, “resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılacağı⁵⁷³” veya bu anlamı içeren ibareler kullanılarak resmi belgede sahtecilik suçu yaptırımına atıf yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda belirtilmelidir ki eski Türk Ceza Kanunu döneminde yürürlüğe giren kanunlardaki “memur gibi cezalandırılacağına” dair atıf “kamu görevlisi gibi cezalandırılacağına” atıf olarak kabul etmek gerekir. Yaptırım bakımından resmi belgede sahtecilik cezasının uygulandığı bazı düzenlemelere yer verilmesi konunun açıklığa kavuşturulmasına katkı sunacaktır.

aa. Sağlık Mesleği Mensubunun Gerçeğe Aykırı Belge Düzenleme Suçu

Kamu görevlisi olmayan sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu TCK md. 210/2’de düzenlenmiştir. Maddedeki düzenleme suçun temel ve nitelikli halini içermektedir. Suçun temel hali sağlık mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi ile oluşmaktadır. Belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması hâli ise bu suçun konu itibarıyla ağırlaştırıcı nitelikli halini oluşturmaktadır.

Suçun temel haline ilişkin yaptırım kanun maddesinde özel olarak belirtilmiştir. Suçun nitelikli haline ise resmi belgede sahtecilik cezasının uygulanacağı belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle sağlık mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenlemesi halinde maddede belirtilen özel ceza, düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde ise resmi belgede sahtecilik hükümlerine

⁵⁶⁹ Nitekim aynı görüşü savunan *Taşdemir*’e göre bu tür düzenlemeler o kurumlarda çalışanları kamu görevlisi haline gelmeye sadece yaptıkları işin önemi gereği cezai sorumluluklarını arttırdıklarını belirtmektedir (*Taşdemir, Belgelerde Sahtecilik Suçları*, s. 181).

⁵⁷⁰ 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu md. 47.

⁵⁷¹ 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu md. 23.

⁵⁷² 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu md. 59.

⁵⁷³ 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunu md. 9.

göre ceza tayin edilecektir⁵⁷⁴. Buna göre sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun nitelikli hali, yaptırım bakımından resmi belgede sahtecilik cezasının uygulandığı bir durumdur.

bb. Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Personelinin Belgede Sahteciliği

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları görevlilerinin faaliyetleri kapsamında düzenledikleri belgeler özel belge niteliğindedir. Ancak meslek kuruluşuna ait belgelere güven özel belgelere göre daha fazladır. Bu itibarla meslek kuruluşlarına ait belgeler üzerinde kuruluş personelinin sahtecilik suçunun cezai yaptırımı kamu görevlilerinin belgede sahtecilik suçuna ilişkin yaptırımıyla aynı tutulmak istenmiştir. Nitekim 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu’nun 59. maddesi bu amaçla özel bir düzenlemeye yer vermiştir. Madde metnindeki düzenlemeye göre, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yetkili organlarının üyeleri ve genel sekreterleri ile personelinin meslek kuruluşuna ait senet, her çeşit evrak ve defterleri üzerinde suç işlemeleri halinde kamu görevlileri gibi cezalandırılacaktır. Aynı doğrultuda Kanun’un 67/4. maddesi, esnaf ve sanatkârlar sicil teşkilatı personelinin sicil kayıtları üzerinde suç işlemeleri halinde haklarında kamu görevlileri hakkındaki cezaların uygulanacağını belirtmektedir.

cc. Özel Güvenlik Görevlilerin Belgede Sahteciliği

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu’nun 23/1. maddesine göre özel güvenlik görevlileri, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır. Buna göre özel güvenlik görevlilerinin görevleriyle bağlantılı olarak sahte belge veya gerçeğe aykırı belge düzenlemeleri, sahte belge kullanmaları, gerçek belgede

⁵⁷⁴ “Sahtecilik eylemlerine konu belgelerin özel poliklinikte düzenlenen reçete, tahlil ve benzeri belgelerden olması ve düzenlenen bu belgelerin kullanılarak kişi veya kişilere haksız bir menfaat sağlanması ve kamu zararını doğurucu nitelik taşıması karşısında eylemlerinin 5237 sayılı TCK’nin 210/2. maddesinin ikinci cümlesi delaletiyle aynı Yasanın 204/1. maddesine uyduğu ve bu madde uyarınca cezalandırılmaları gerektiği gözetilmeden” (Yargıtay 11. CD. 28.05.2014 tarih, 2014/10875E. 2014/10448K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanıklardan H G’nin ... Hastanesinde kardiyoloji servisinde pratisyen hekim olarak görev yaptığı, diğer sanıklar’ın kardiyoloji uzmanı olarak görev yaptıkları, sigortalı hastaların muayene tetkik ve tedavilerini yapmadıkları halde yapmış gibi evraklara kaşe basıp imzaladıkları ancak onların yerine sanık H G’nin muayene tetkik ve tedavi yaptığı iddiası ile açılan davada, sanıkların Özel ... Hastanesinde çalıştıkları ve bu özel hastanede sahte belgelerin düzenlendiğinin iddia olunması karşısında; sanıklara yüklenen sahtecilik eyleminin TCK’nin 210. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ‘Gerçeğe aykırı belge düzenleyen tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolünür’ şeklindeki düzenleme uyarınca, maddede belirtilen özel sağlık mesleği mensuplarının sahtecilik eylemlerinin, fıkranın ikinci cümlesindeki koşulun gerçekleşmesi halinde devamlılık gösteren daire kararlarında da açıklandığı üzere kamu görevlisi olmaması nedeniyle ancak TCK’nin 204. maddesinin 1. fıkrasındaki resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı” (Yargıtay 11. CD. 17.06.2021 tarih, 2019/4886E. 2021/5460K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

sahtecilik yapmaları halinde kamu görevlilerinin belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezai yaptırımına tabi tutulacaktır.

dd. Yapı Denetim Kuruluşu Görevlilerinin Belgede Sahteciliği

Yapı denetim kuruluşunun ortak ve yöneticileri, mimar ve mühendisleri ile laboratuvar görevlileri 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde yapmaları gereken denetimi yapmadıkları hâlde yapmış gibi veya yapmalarına rağmen gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemeleri hâlinde kanunun md. 9/2 gereği Türk Ceza Kanunu'nun resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre cezalandırılır. 4798 sayılı Kanun'da belirtilen yapı denetim kuruluşu görevlilerinin sahtecilik eylemlerine ilişkin hareketler sınırlı sayıda belirtilmiştir. Bu görevlilerin sadece yapmaları gereken denetimi yapmadıkları hâlde yapmış gibi belge düzenlemeleri ile yaptıkları denetim ile ilgili gerçeğe aykırı belge düzenlemeleri hallerinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uyarınca haklarında ceza tayin edilecektir. Yapılan atıf sadece cezai yaptırım yönünden bir atıf olup resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin tümüne değildir.

ee. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin ve Yeminli Mali Müşavirlerin Belgede Sahteciliği

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu meslek mensuplarının görevleriyle ilgili suçlar hakkında özel düzenlemeye yer vermiştir. Kanun'un 47. maddesine göre; meslek mensupları, görevleri sırasında veya görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı, fiillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanunu'nun kamu görevlilerine ait hükümleri uyarınca cezalandırılırlar. Belirtilen bu atıf, meslek mensuplarının sahtecilik suçunu işlemeleri halini de kapsamaktadır. Bu itibarla meslek mensuplarının görevleri sırasında veya görevleri sebebiyle işledikleri sahtecilik fiilleri kamu görevlisinin sahtecilik suçunu işlemesi gibi cezai yaptırıma tabi tutulacaktır⁵⁷⁵.

⁵⁷⁵ “3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun 47. maddesi uyarınca, görevi sırasında veya görevi sebebiyle işlediği suçlardan dolayı fiilinin niteliğine göre Türk Ceza Kanunu'nun devlet memurlarına ait hükümleri gereğince suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 Sayılı TCK. nunun 339/1. maddesindeki suçun oluştuğu ve buna paralel olarak 5237 Sayılı TCK'nin 204/2. maddesi ile karşılaştırma yapılması gerektiği halde, aynı yasanın 204/2. maddesindeki 'kamu görevlisi' kavramının kamusal faaliyetin yürütülmesine katılan kişi olarak 6/1-c maddesinde tarif edildiği ve 765 Sayılı TCK. nunun 339/1. maddesindeki 'memur' kavramını da kapsadığı gözetilmeden, kamu görevlisinin kamu kurumunda çalışan kişi olduğunun kabulüyle sanığın kamu kurumunda çalışmadığı ve düzenlenen işe giriş bildirgesinin özel belge niteliğinde bulunduğu gerekçesiyle eylemin 5237 Sayılı TCK'nunda öngörülen özel belgede sahtecilik suçunu oluşturduğundan bahisle yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 12.12.2007 tarih, 2005/12313E. 2007/9149K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

ff. Özel Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Personelin Belgede Sahteciliği

Özel öğretim kurumlarında görev yapan personelin kamu görevlisi sayılacağına dair 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda özel düzenleme bulunmaktadır. Söz konusu Kanun'un 9/8. maddesine göre kurumlarda⁵⁷⁶ görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticileri, görevleri sırasında suç işlemleri veya görevleri nedeniyle kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından kamu görevlisi sayılacaktır. Bu düzenlemeye göre söz konusu kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticilerin görevleri sırasında işledikleri belgede sahtecilik suçları, kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçu olarak kabul edilecektir.

2. Suçun Mağduru

Her suçun bir mağduru olur⁵⁷⁷. Mağdur, TDK sözlüğünde “haksızlığa uğramış kimse” olarak tanımlanmıştır⁵⁷⁸. Mağdur⁵⁷⁹ öğretide ise “yargılama konusu suçun hakkını doğrudan ihlal ettiği kişi⁵⁸⁰”, “fiilden doğrudan etkilenen gerçek kişi⁵⁸¹”, “korunan hukuki değer sahibi”⁵⁸², “suç konusunun ait olduğu kimse⁵⁸³”, “suçun olumsuz etkilerini doğrudan doğruya üzerinde hisseden⁵⁸⁴”, “aleyhine suç işlenen, suç kurbanı, suçtan doğrudan zarar gören kimse⁵⁸⁵”, “suçtan zarar görenin suçun mağduru olan kişi olduğu⁵⁸⁶”, “mağdurun dar ve geniş olmak üzere iki anlam taşıdığı, dar anlamda mağdurun, suçun maddi unsuru ile muhatap olan

⁵⁷⁶ Kurum; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, özel eğitim okulları ile çeşitli kursları, özel öğretim kurslarını, uzaktan öğretim yapan kuruluşları, motorlu taşıt sürücüleri kursları, hizmet içi eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, sosyal etkinlik merkezleri, mesleki eğitim merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumlarını ifade eder (5580 sayılı Kanun md. 2/1-b).

⁵⁷⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 182; Koca/ Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 116; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 383.

⁵⁷⁸ <http://sozluk.gov.tr/>, E.T. 17.04.2021.

⁵⁷⁹ Mevzuatta mağdura ilişkin bazı tanımlamalar yapılmıştır. Mağdur Hakları Kanun Tasarısı md. 2/1-g'de mağdur; “Suç nedeniyle fiziksel, zihinsel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören kişi” olarak tanımlanmıştır (<http://www.adalet.gov.tr/Tasarilar/1magdurhaklarikanuntasarisi.pdf>, E. T. 01.05.2021); Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler Ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik md. 3'te ise mağdur; suçtan ve haksız eylemden zarar gören kişi olarak tanımlanmıştır.

⁵⁸⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 149.

⁵⁸¹ Ahmet Gökçen/Murat Balcı/M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 252.

⁵⁸² Mustafa Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 353.

⁵⁸³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 383-384; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 182.

⁵⁸⁴ Ali Rıza Çınar, “*Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma*” **DEÜHFD**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, İzmir, 2019, s. 2807.

⁵⁸⁵ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 179.

⁵⁸⁶ Yener Ünver/Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 322.

ve bu suç nedeniyle korunan hukuki yararı zedelenen kişi⁵⁸⁷ olarak tanımlanmıştır. Kural olarak suçun konusu⁵⁸⁸ belli bir kişi ya da kişilere ait ise bunlar mağdurdur. Suçun konusu belli kişiye ait değil ise toplumu oluşturan herkes mağdurdur⁵⁸⁹.

Bu genel çerçevede resmi belgede sahtecilik suçunun da mağdurunun olacağı şüphesizdir. Ancak öğretilerde resmi belgede sahtecilik suçunun mağdurunun kim olduğu konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Birinci grup yazarlar; resmi belgede sahtecilik suçunun mağdurunun tek olduğu ve bunun da toplumu oluşturan herkes olduğu görüşündedirler. Bu düşüncedeki yazarlar, resmi belgede sahteciliğin zarar verdiği kişi ya da kişilerin suçun mağduru olamayacağını ancak “suçun zarar göreni⁵⁹⁰” olabileceğini ileri sürmektedirler⁵⁹¹.

İkinci grup yazarlara göre ise; resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru birden fazla kişi olabilir. Bunlar toplum ve zarar gören kişilerdir⁵⁹². Hatta bu görüşü savunanlar, görüşlerinin günümüz hukuk anlayışına daha uygun görüş olduğunu belirtmektedirler⁵⁹³. Resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru toplumu oluşturan herkes olduğu gibi suçun işlenmesinden doğrudan doğruya zarar gören “gerçek kişiler”, “tüzel kişiler⁵⁹⁴” de olabilir⁵⁹⁵. Resmi belgede sahtecilik suçunun mağdurunun birden fazla olduğunu belirten yazarların bir

⁵⁸⁷ Gözde Kazaker, **Kamu Davasına Katılma**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 62.

⁵⁸⁸ Mağdur ile suç konusu birbiriyle karıştırılmaya müsait ise de ayrı kavramlardır. Suç konusu, suçun üzerinde işlendiği şey iken mağdur ise suç konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir. Örneğin zarar verme suçunda suçun konusu zarar verilen eşyadır. Buna karşılık zarar verme suçunun mağduru eşyanın sahibi veya zilyedidir. Resmi belgede sahtecilik suçunun konusu “resmi belge”dir.

⁵⁸⁹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 117.

⁵⁹⁰ “Suçtan zarar gören”, suçun işlenmesi ile hukuken korunan menfaatleri, hakları, doğrudan veya dolaylı olarak ihlal edilen kişidir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 384-385; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 117; 314; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 223).

⁵⁹¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s.10; Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1607; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 444.

⁵⁹² Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1946; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 843; İtişgen, **a.g.e.**, s. 54; Ali Üstüner, **a.g.e.**, s. 39; Çağda Nur Turhan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 44-45; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 81.

⁵⁹³ Gerçek kişiler de resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru olabileceğini belirten *Turhan*, her suçun mağdurunun devlet olduğu anlayışının değiştiğini, kişilerin de mağdur olabileceği anlayışının geliştiğini, Avrupa Birliği Konseyi’nin 15 Mart 2001 günlü Çevre Kararlarının birinci maddesinde mağdurun, “üye devletlerin ceza hukukunu ihlal eden icrai ya da ihmali bir eylemden doğrudan fiziksel, ruhsal veya manevi zarar gören veya ekonomik kayba uğrayan gerçek kişidir” şeklinde tanımlama getirdiğini belirtmiştir. *Turhan*, adına sahte bono düzenlenenin, adına şirket kurulanın suçun mağduru olduğunu belirtmiştir (*Turhan*, **a.g.e.**, s. 44-45).

⁵⁹⁴ Ancak belirtmelidir ki ceza hukuku suç teorisinde tüzel kişilerin mağdur olup olmayacağı konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bu kapsamda tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağını ancak suçtan zarar gören olabileceği belirtildiği gibi tüzel kişilerin varlık ya da menfaatleri cezai korumaya alınmış ise tüzel kişilerin suç mağduru olarak kabul edilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür (Tuğrul Katoğlu, “*Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları*” **AÜHFD**, C. 61, S. 2, Ankara, 2012, s. 666; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 117; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 385; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 225).

⁵⁹⁵ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 843.

kısmı, mağdurları birincil ve ikincil ayrıma tabi tutmaktadırlar. Bu yazarlara göre; resmi belgede sahtecilik suçunda toplumun güveni sarsıldığı için temel (ana/birincil) mağdur toplum olmakla birlikte sahtecilik fiilinden dolayı herhangi bir hakkı tehlikeye düşen gerçek veya tüzel kişiler de ikincil mağdur sayılırlar⁵⁹⁶. Örneğin; öğrencinin sınav sonucunda değişiklik yapılması, derse devam ettiği halde etmediği şekilde devam çizelgesinde değişiklik yapılması durumunda aleyhine değişiklik yapılan öğrenci mağdurdur⁵⁹⁷.

Uygulamada; resmi belgede sahtecilik suçunun mağdurunun tek olduğu ve bunun da kamu olduğu kabul edilmektedir. Kamu dışındaki kişilerin ise ancak suçtan zarar gören olabileceği değerlendirilmektedir⁵⁹⁸.

Kanaatimizce; resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru kamu yani toplumu oluşturan herkestir. Bu suçun mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu konusunda tereddüt bulunmamalıdır. TCK düzenlemesinde resmi belgede sahtecilik suçu, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmiş olmakla kanun koyucu bu suçun işlenmesinde kamu güveninin sarsılacağını kabul etmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki resmi belgede sahtecilik suçunun mağdurunun kamu olması, toplumdaki her bir bireyin ayrı ayrı doğrudan zarar gören olduğu anlamına gelmeyecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçundan toplumu oluşturan herkesten başka gerçek kişiler, tüzel kişiler de zarar görebilir. Bu suçun işlenmesinde toplumun belgelere olan güveninin sarsılmasından başka gerçek ve/veya tüzel kişilerin de hukuken korunan menfaatleri zedelenebilmektedir. Kamudan başka kişiler, bu suçun mağduru değil ancak suçtan zarar göreni olabilirler. Bu itibarla konuya ilişkin birinci görüşün ve uygulamanın yerinde olduğu düşüncesindeyiz.

3. Suçun Konusu

a. Genel Olarak Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu

Konusuz suç olmaz. Bu itibarla her suçun bir konusu vardır. Suçun konusu, hareketin yöneldiği kişi ve/veya nesnenin fiziki, maddi yapısı⁵⁹⁹, üzerinde hareketin icra edildiği kişi

⁵⁹⁶ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 745; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6194.

⁵⁹⁷ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 745.

⁵⁹⁸ “Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 22.04.2014 tarihli ve 397-202 sayılı kararında da; belgede sahtecilik suçlarının mağdurunun kamu olduğu, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi hâlinde bu kişinin mağdur değil suçtan zarar gören konumunda bulunduğu belirtilmiştir” (Yargıtay CGK. 08.10.2019 tarih, 2017/11-1198E. 2019/580K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁵⁹⁹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 387.

ve/veya şeydir⁶⁰⁰. Resmi belgede sahtecilik suçunun konusu, kişi olmayıp nesnedir. Bu nesne sahtecilik fiilinin yöneldiği, üzerinde hareketin icra edildiği şey olup suçu düzenleyen TCK 204. maddesinin birinci fıkrasında “bir resmi belgeyi⁶⁰¹” ifadesiyle açıkça belirtmiştir. Maddenin birinci fıkrası ile uyumlu olarak ikinci fıkrasının birinci seçimlik hareketi konusunda “resmi belge” ibaresine yer verilmesine rağmen ikinci fıkranın ikinci ve üçüncü seçimlik hareketlerin suç konusunda “resmi belge” yerine sadece “belge” kavramına yer verilmiş ise de bu seçimlik hareketlerin suç konusu da “resmi belge” olduğunda tereddüt etmemek gerekir⁶⁰².

Suçların konu itibarıyla zarar suçu veya tehlike suçu ayrımına tabi tutulmasında resmi belgede sahtecilik suçunun oluşması için suç konusu üzerinde mutlaka bir zararın meydana gelmesi gerekmediğinden resmi belgede sahtecilik suçu konu itibarıyla tehlike suçu niteliğindedir⁶⁰³.

Resmi belgede sahtecilik suçunun konusu öncelikle resmi belgenin aslıdır. Bu anlamda asıl belgeden maksat, kamu görevlisinin görevi kapsamında düzenlediği belgedir. Asıl/orijinal belgenin mutlaka tek nüsha olması gerekmez⁶⁰⁴. Bir belgenin birden fazla orijinal/asıl nüshası var ise her bir nüshasının tek başına suç konusu olabileceğini belirtmeliyiz. Yine resmi belgenin özeti veya tasdikli sureti ayrı bir suç oluşturmayıp bu suçun konusunu oluşturmaktadır⁶⁰⁵.

TCK 210. maddesi, resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu genişletmiştir. “Emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetnameler” nitelikleri itibarıyla özel belge olmalarına rağmen TCK 210/1. maddesindeki düzenleme gereği özel belgede sahtecilik suçunun değil resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturacaktır.

⁶⁰⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 118.

⁶⁰¹ Temel kavramlar bölümünde belge ve resmi belge kavramları üzerinde durularak açıklamada bulunulduğundan burada tekrara düşmemek açısından söz konusu kavramlar yeniden ele alınmayacaktır. Ancak hatırla tutulması gereken husus, temel kavramlar bölümünde belirtildiği üzere “belgenin unsurları” olan yazılı olma, hukuken anlamlı bir içeriğinin olması ve düzenleyenin belli olması unsurları ile “resmi belgenin unsurları” olan kamu görevlisi tarafından düzenleme ve görev gereği düzenleme unsurları suç konusunun belirlenmesinde esas alınan temel ölçütlerdir.

⁶⁰² Ünver, haklı olarak maddenin tüm seçimlik hareketlerinde resmi belge kavramının kullanılması gerektiğini belirterek, kanuni düzenlemenin eksikliğini eleştirmiştir (Ünver, “TCK’deki Evrakta Sahtecilik Suçları”, s. 97).

⁶⁰³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 185; İtişgen, **a.g.e.**, s. 54; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2526; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 867.

⁶⁰⁴ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 172.

⁶⁰⁵ Yürürlükteki 5237 sayılı TCK’nin aksine 765 sayılı ETCK’nin benimsediği sistemde ise resmi belgede sahtecilik suçunun konusu belge türlerine göre değişebilmekteydi. Şöyle ki resmi belgenin aslında sahtecilik, resmi belgenin aslı yerine geçen onaylı örneğinde sahtecilik, resmi belgenin suretinde sahtecilik suçları ayrı ayrı resmi belgede sahtecilik suçları olarak düzenlenmişti (765 sayılı TCK md. 339, 341).

Failin suç konusu itibarıyla hataya düşmesi hallerinde durumunun TCK 30. madde hükümleri uyarınca çözüme kavuşturulması gerektir. Bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçuna konu olamayacak bir belgenin suç konusu olduğunu düşünerek failin sahtecilik fiilinde bulunması halinde suçun oluşmayacağı düşüncesindeyiz.

Uygulamada mali müşavirin elektronik ortamda düzenlediği işe giriş bildirgesi⁶⁰⁶, seçim sayım tutanakları⁶⁰⁷, kaçak kesim suç tutanağı⁶⁰⁸, sahte araç plakaları⁶⁰⁹, araç trafik ve tescil belgesi⁶¹⁰, araç motor ve şasi numaraları⁶¹¹, araç muayene hologramı⁶¹², tır geçiş belgesi⁶¹³, A-TIR dolaşım belgesi⁶¹⁴, nüfus cüzdanı talep belgesi ile nüfus cüzdanı⁶¹⁵, sürücü sınav belgesi⁶¹⁶, sahte diploma⁶¹⁷, sahte mezuniyet belgesi⁶¹⁸, üniversite kimlik belgesi⁶¹⁹, bakanlık müfettiş kartı⁶²⁰, halk eğitim başarı belgesi⁶²¹, mermi satın alma ve zati demirbaş silah mermi satın alma belgeleri⁶²², ipoteğin fekki belgesi⁶²³, askerlikle ilişkisinin olmadığına dair belge⁶²⁴, vergi borcunun olmadığına dair belge⁶²⁵, evlilik işlemi kaydı⁶²⁶, gümrük giriş beyannamesi⁶²⁷, gümrük çıkış beyannamesi⁶²⁸, sayman mutemet alındısı⁶²⁹, av tüfeği ve silah ruhsat formu⁶³⁰, hak ediş raporları⁶³¹, mahkeme keşif tutanağı⁶³², ölüm raporu⁶³³, inşaat ruhsat

⁶⁰⁶ Yargıtay 8. CD. 12.12.2013 tarih, 2013/31922E. 2013/29069K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Ankara BAM 8. CD. 19.09.2017 tarih, 2016/332E. 2017/1286K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶⁰⁷ Yargıtay CGK. 04.10.2016 tarih, 2015/21-1177E. 2016/336K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶⁰⁸ Yargıtay CGK. 30.10.2014 tarih, 2013/11-358E. 2014/455K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶⁰⁹ Yargıtay CGK. 04.10.2011 tarih, 2011/8-115E. 2011/197K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁰ Yargıtay 23. CD. 19.11.2015 tarih, 2015/19015E. 2015/6898K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹¹ Samsun BAM 2. CD. 12/05/2017 tarih, 2017/904 E. 2017/885K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹² Ankara BAM 10. CD. 16/05/2017 tarih, 2017/75E. 2017/545K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹³ Yargıtay 15. CD. 16.05.2019 tarih, 2017/38382E. 2019/5812K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁴ Yargıtay 11. CD. 24.11.2008 tarih, 2008/18022E. 2008/12400K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁵ İzmir BAM 6. CD. 12/09/2019 tarih, 2018/1757E. 2019/1347K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁶ “Sanık R’nin diğer sanık K’nin yerine girdiği sürücü sınavında, tüm sınav belgelerini imzalayıp doldurduğu, belgelerin sınav görevlilerince de sınav sonunda durum fark edilmeksizin imzalandığı, bu bağlamda sınav belgelerinin resmi belge niteliğine kavuştuğu” (Gaziantep BAM 15. CD. 06/11/2019 tarih, 2018/1647E. 2019/1356K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁶¹⁷ İzmir BAM 6. CD. 12.02.2018 tarih, 2018/391E. 2018/197K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁸ Yargıtay 15. CD. 02.04.2019 tarih, 2017/29445E. 2019/3199K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶¹⁹ Yargıtay 23. CD. 10.11.2015 tarih, 2015/3412E. 2015/6322K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁰ Yargıtay 23. CD. 21.05.2015 tarih, 2015/142E. 2015/1713K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²¹ Yargıtay 11. CD. 27.5.2008 tarih, 2007/1663E. 2008/5327K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²² Ankara BAM 8. CD. 04.10.2019 tarih, 2017/2278E. 2019/1086K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²³ Yargıtay 15. CD. 26.02.2019 tarih, 2018/5167E. 2019/1261K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁴ Yargıtay 15. CD. 02.04.2019 tarih, 2017/29445E. 2019/3199K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁵ Yargıtay 11. CD. 17.11.2014 tarih, 2013/95E. 2014/19282K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁶ Yargıtay 11. CD. 01.12.2011 tarih, 2008/3834E. 2011/22615K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁷ Yargıtay 11. CD. 21.11.2011 tarih, 2008/16143E. 2011/21916K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁸ Yargıtay 11. CD. 14.07.2009 tarih, 2009/10362E. 2009/9505K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶²⁹ Yargıtay 5. CD. 20.10.2010 tarih, 2006/9150E. 2010/7608K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁰ Yargıtay 11. CD. 16.12.2009 tarih, 2008/2243E. 2009/15890K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³¹ Yargıtay 11. CD. 06.03.2009 tarih, 2008/18097E. 2009/2168K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³² Yargıtay CGK. 19.02.2008 tarih, 2006/6.MD.-346E. 2008/25K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³³ Yargıtay 11. CD. 04.07.2007 tarih, 2007/1118E. 2007/4648K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

belgesi⁶³⁴ gibi belgeler resmi belge olarak kabul edilip bu suçun konu kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Buna karşılık boş çek yaprağı⁶³⁵, noter tarafından onaylansa dahi şirket karar defteri⁶³⁶, yetkisiz olduğu halde tebligat belgesini kabul edip imzalamak⁶³⁷, sigorta poliçeleri⁶³⁸, banka teminat mektupları⁶³⁹ gibi belgeler ise resmi belge vasfında olmadıklarından bu suçun konusunu oluşturmamaları kabul edilmiştir. Ayrıca sahte resmi belgeye dayanarak özel bir belge düzenlenmiş olmasına rağmen sahte resmi belgenin ele geçirilemediği durumlarda fiilin resmi belgede sahtecilik suçunu değil sadece özel belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu kabul edilmektedir⁶⁴⁰.

b. Suç Konusu İtibarıyla Özellik Arz Eden Bazı Belgeler

aa. Yabancı Devlet Makamlarınca Hazırlanan Resmi Belgeler

Yabancı devlet makamları tarafından hazırlanan resmi belgeler, Türkiye’de de resmi belge niteliğinde kabul edilmektedir. Konuya ilişkin HMK md. 224’teki düzenlemeye göre yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmi belgelerin Türkiye’de de resmi belge olarak kabul edilebilmesi için bu belgelerin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili konsolosluk tarafından onaylanması gerekir. Ancak Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerle yabancı resmi belgeler onaylanmadan dahi Türkiye’de geçerli hale gelebilir.

Söz konusu milletlerarası sözleşme, Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına Dair 1961 tarihli La Haye Sözleşmesi olup Türkiye tarafından onaylanmıştır⁶⁴¹. 1961 tarihli La Haye Sözleşmesi ile akit bir devletin ülkesinde düzenlenmiş olup da diğer bir âkit devletin ülkesinde ibraz edilecek olan resmî belgelerin diploması veya konsolosluk memurları tarafından onaylanması zorunluluğu kaldırılmış bulunmaktadır. Belgelere tasdik şerhinin (apostil) verilmesi yeterli kabul edilmiştir.

⁶³⁴ Yargıtay 11. CD. 19.06.2007 tarih, 2007/38E. 2007/4262K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁵ Yargıtay 15. CD. 24.12.2013 tarih, 2013/29610E. 2013/20879K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁶ Samsun BAM 4. CD. 18.09.2019 tarih, 2018/3802E. 2019/2192K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁷ Yargıtay 15. CD. 10.10.2018 tarih, 2015/10213E. 2018/6519K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁸ Yargıtay 15. CD. 10.04.2018 tarih, 2017/1616E. 2018/2428K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶³⁹ Yargıtay 23. CD. 21.05.2015 tarih, 2015/411E. 2015/1784K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁶⁴⁰ “Sahte resmi belgeye dayanarak özel bir belge düzenlenmiş olmasına rağmen sahte resmi belge ele geçirilmemiş ise suç sadece özel belgede sahtecilik fiilini oluşturur. Samiğin hakkında evrağı tefrik edilen bir bayanı B postahanesine götürerek, ölen eşi adına gelen muhtaçlık parasını, bu bayana ödeme belgesine parmak bastırarak çekilmesini sağlamak suretiyle haksız yarar edinmesi şeklindeki eyleminde; kullanılan belgenin ödeme belgesi (dekont) olduğu gözetilerek, eylemin TCK’nin 207/1 maddesindeki özel belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden, ele geçmeyen nüfus cüzdanını esas alarak yazılı şekilde hüküm tesisi” (Yargıtay 15. CD. 24.12.2015 tarih, 2013/18595E. 2015/32718K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁶⁴¹ Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan ve Türkiye’nin 08/05/1962 tarihinde imzaladığı Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi, 20/06/1984 tarih, 3028 sayılı Kanunla uygun bulunarak 16/09/1984 tarih, 18517 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Sözleşme, Türkiye bakımından 29/09/1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yabancı devlet makamları tarafından hazırlanan resmi belgelerin⁶⁴² HMK ve 1961 tarihli La Haye Sözleşmesi kapsamında Türkiye’de resmi belge olarak kabul edilebilmesi için iç hukukumuzdaki şartları taşımasına gerek yoktur. Devletler hususi hukuku alanında yer alan locus regit actum (işlemin şeklinin yapıldığı yer hukukuna tabi olması) kuralına göre, belge düzenlendiği ülkede geçerli olan kurallara göre düzenlenmiş ise o ülkede geçerli olup ayrıca ülke dışında da ispat kuvvetine tabidir⁶⁴³. HMK ve sözleşme, belgenin geçerliliğini değil akit devletlerde geçerlilik koşullarına ilişkin düzenleme niteliğindedir. HMK ve sözleşme kapsamındaki belgeler onaylanmasa da resmi belge sayılacaktır. Onaylama, sadece belgenin Türkiye’de kullanılmasını sağlayacaktır⁶⁴⁴.

Belirtmeliyiz ki sözleşme hükümleri, HMK hükümlerine göre öncelikle uygulanmalıdır. Buna göre yabancı devlet makamları tarafından hazırlanan resmi belge söz konusu ise öncelikle belgeyi düzenleyen devletin 1961 tarihli La Haye Sözleşmesinin akit devleti olup olmadığına bakılacaktır. Akit Devlet ise sözleşme hükümlerinde belirtilen belgelerin HMK 224/1. maddede belirtilen onaya gerek olmaksızın Türkiye’de resmi belge kabul edilecektir. Belgeyi düzenleyen Devlet akit tarafı değil ise HMK 224/1. maddesine göre belgenin resmi belge sayılabilmesi için verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili konsolosluk tarafından onaylanması gerekir.

bb. Hukuken Geçerli Olmayan Belgeler

Hukuk, hukuki olaylarla⁶⁴⁵ ve hukuki işlemlerle⁶⁴⁶ tezahür etmektedir. Hukuki olayların aksine hukuki işlemler genellikle belgelere bağlanmakta ve bu şekilde belgeler üzerinden yürümektedir. Bu yönüyle belgeler hukuki işlemlerin temsilcisi ve ispat araçlarıdır.

⁶⁴² Sözleşmenin 1. maddesi, savcı, zabıt kâtabi veya adliye memuru tarafından verilmiş belgeler de dâhil olmak üzere, Devletin bir yargı organına veya mahkemesine bağlı bir makam veya görevli memur tarafından düzenlenmiş olan belgeleri, idari belgeleri, noter senetleri, kişilerce özel sıfatla imzalanmış belgeler üzerine konulmuş olup belgenin kaydının veya belirli bir tarihte mevcut olduğunun ve imzaların doğruluğunun resmi makam ve noterlerce tasdiki gibi resmi beyanları “resmi belge” saymıştır. Bu kapsamda, yabancı devlet makamlarınca düzenlenen kimlikler, sürücü belgeleri, pasaportlar resmi belgede sahtecilik suçuna konu olacaktır.

⁶⁴³ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 391.

⁶⁴⁴ Erman, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?*”, s. 143; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 391.

⁶⁴⁵ Hukuki olaylar, hukukun kendisine sonuç bağladığı, hakların kazanılması ve kaybedilmesinde önem taşıyan, doğal yolla veya insan davranışı sonucu oluşan olaylardır (O. Gökhan Antalya/Murat Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 169; Şaban Kayihan/Mustafa Ünlütepe, **Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 266).

⁶⁴⁶ Hukuki işlemler, hukuki sonuca yani bir hakkın veya hukuki ilişkinin kurulması, değiştirilmesi, devredilmesi veya ortadan kaldırılmasını doğurmaya yönelmiş irade açıklamalarıdır (Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 173; Kayihan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 272).

Bir belgenin sahtecilik suçuna konu olabilmesi için hukuken geçerli bir belge olması gerekir. Bir belgenin hukuken geçerli olması ise içerdiği hukuki işlemin geçerliliğine bağlıdır. Hukuki işlemlerin geçerliliği, suça konu olup olamamaları itibarıyla belgede sahtecilik suçuna doğrudan etki etmektedir.

Hukuki işlemlerin geçerliliği için işlemde aranan unsurların tam olması gerekir⁶⁴⁷. Hukuki işlemlerde aranan unsurlar tam olduğunda işlemlerin konu olduğu belgeler de geçerli olacaktır. Böylece belgeler bir hakkın veya hukuki ilişkinin kurulmasını, değiştirilmesini, devredilmesini veya ortadan kaldırılmasını sağlar. Ancak her hukuki işlemin unsurları tam olmayabilir.

Bir hukuki işlemin unsurlarının tam olup olmadığı, dolayısıyla geçerli olup olmadığının belirlenmesi işlemin ait olduğu hukuk dalındaki kurallara göre belirlenmelidir. Bu itibarla borçlar hukuku alanındaki bir işlemin geçerliliğini borçlar hukuk alanındaki kurallara göre, miras hukuku alanındaki bir işlemin geçerliliğini ise miras hukuku alanındaki kurallara göre belirlemek gerekir. Aynı şekilde kamu kurum ve kuruluşlarının faaliyetine konu işlemleri de bu alandaki hukuk kurallarına göre belirlemek gerekir.

Ceza hukuku öğretisinde belgenin geçersizlik halleri incelemelerinde yokluk, mutlak butlan ve nispi butlan halleri itibarıyla inceleme yapılarak; belgenin yok hükmünde olması ve mutlak butlanla malul olması halinde sahtecilik suçuna konu olmayacağı ancak nispi butlanla malul olması halinde ise sahtecilik suçuna konu olabileceği ileri sürülmüştür⁶⁴⁸. Yine belge konusunun hukuka ve ahlaka aykırı olması halinde de belgenin sahtecilik suçuna konu olmayacağı belirtilmiştir⁶⁴⁹. Belgelerin bu şekilde nitelendirilmesine ilişkin söz konusu görüşle-rin çoğu yürürlükten kaldırılan ETCK dönemindeki mevzuat hükümleri çerçevesinde

⁶⁴⁷ Hukuki işlemlerin kurucu unsurları, irade beyanı (açıklaması) ve hukuki sonuç (irade beyanının yöneldiği sonucun hukuk düzenince tanınması) ise de işlemin ait olduğu hukuk alanına göre geçerlilik için ayrıca unsurlar aranabilir (Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 180-187; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 272-276).

⁶⁴⁸ Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 64; Ercan, **a.g.e.**, s. 257; Gerçeker, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s.1952; Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 119; Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 618; Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 169; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2498; Özbek/Doğan/Bacaksız /Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 859; Taşdemir/Özkeper, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 100.

⁶⁴⁹ Mustafa Atalan, **Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 870; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 452; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2497-2498. Taşdemir/Özkeper, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 100.

oluşturu-lup şekillenmiş bulunmaktadır⁶⁵⁰. Bu görüşler temelde doğru olmakla birlikte görüşlerin temeli-ni oluşturan medeni hukuk⁶⁵¹, borçlar hukuku⁶⁵², ticaret hukuku⁶⁵³ alanında olmak üzere pek çok hukuk alanında mevzuat değişikliği yapıldı. 765 sayılı ETCK yürürlükten kaldırılarak yerine 5237 sayılı TCK yürürlüğe girdi. Bu itibarla hukuken geçersiz belgelere ilişkin kavramların yürürlükteki yeni mevzuat hükümlerine göre kullanılmasının ve konunun bu çerçevede ele alınmasının doğru ve güncel olacağı düşüncesindeyiz⁶⁵⁴.

Yürürlükteki özel hukuk alanındaki mevzuat hükümlerine göre hukuki işlemlerin geçerliliğini sağlayan unsurların eksik olması halinde hukuki işlem geçersiz (hükümsüz)⁶⁵⁵ sayılmaktadır. Hukuki işlemlerin geçersizlik halleri ise; yokluk, kesin hükümsüzlük (tam veya kısmi), iptal edilebilirlik (düzelebilir hükümsüzlük ve bozulabilir geçerlilik) ve yazılmamış sayılma halleridir⁶⁵⁶. Hukuki işlemlerin geçersizliğine ilişkin bu hallerin, hukuki işlemi konu eden belgeye ve belge sahteciliğine etkisini detaylandırmakta yarar vardır.

Öncelikle belirtmelidir ki yok hükmünde⁶⁵⁷ olan bir işlemi konu eden belge hukuki sonuç doğurmadığından sahtecilik suçuna konu olamaz. Örneğin; yetkili memurun gerçekleştirmediği evlenme akit belgesi yok hükmünde olduğundan sahtecilik suçuna konu

⁶⁵⁰ Erman'ın aktardığına göre, geçersiz belgelerin belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturup oluşturmadığı mukayeseli hukuk tarihinde de tartışılmış, konuya ilişkin objektif ve sübjektif olarak nitelendirilen iki görüş savunulmuştur. Yazarın aktardığı objektif görüş; belgenin öz ve muhtevasında sakatlık varsa sahtecilik suçundan ceza tayin edilmesini, belgenin şeklinde ve dış görünüşünde sakatlığın olması halinde ise zarar imkân ve ihtimali bulunmadığı için geçersiz belge söz konusu olacağından belgede sahtecilik suçundan ceza tayin edilmemesini savunmaktadır. Yine yazarın aktardığı sübjektif görüş ise; failin zarar kastının zarar imkân ve ihtimalini içerdiğinden belgenin geçerli olup olmadığına bakılmaksızın yani, belge başka bir sebepten geçersiz ise de failin yaptığının cezalandırılmasını savunmaktadır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 332).

⁶⁵¹ Medeni hukuku alanındaki temel kanun olan yürürlükteki 4271 sayılı Türk Medeni Kanunu, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girerek eski Medeni Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır.

⁶⁵² Borçlar hukuku alanındaki temel kanun olan yürürlükteki 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girerek eski Borçlar Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır.

⁶⁵³ Ticaret hukuku alanındaki temel kanun olan yürürlükteki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girerek eski Ticaret Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır.

⁶⁵⁴ Çalışmamızda belgelerin konu olduğu hukuki işlemlerin geçersizliğini özel hukuk alanında medeni hukuk ve borçlar hukuku; kamu hukuku alanında ise idare hukuku ve ceza hukuku açısından ele almaktayız.

⁶⁵⁵ Oğuzman/Barlas, "hükümsüzlük" kavramının geniş ve dar anlamlarının bulunduğu, geniş anlamının "etkisizlik" kavramı ile aynı şeyi ifade ettiğini, bunu da hukuki işlemlerin eksiklik, sakatlık ve sonradan etkisizleşmesine ilişkin tüm halleri içerdiğini belirtir. Yazarlar, dar anlamda hükümsüzlüğün ise "geçersizlik" kavramı ile aynı şeyi ifade ettiğini, bunun ise hukuki işlemin kuruluşu anında geçerli olmamasını ifade ettiğini belirtmektedirler (M. Kemal Oğuzman/Nami Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 217).

⁶⁵⁶ Çalışmamızda genel olarak 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu metninde kullanılan kavramlar esas alınmıştır. Ancak öğretide; "yokluk" kavramı için "keenlemeyekün", "kesin hükümsüzlük" kavramı için "mutlak butlan", "iptal edilebilirlik" kavramı için "nispi butlan" kavramları da kullanılmaktadır (Erhan Adal, **Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı**, 12. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 733-771; Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 218-235; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 287-312; Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, s. 217-236).

⁶⁵⁷ "Yokluk" halinde, hukuki işlemlerin kurucu unsurları bulunmadığından işlem hiç gerçekleşmemiş yani hukuk alanında hiç doğmamış kabul edilir (Adal, **a.g.e.**, s. 737; Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 221; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 289; Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, s. 219).

olamaz. Yine yetki gaspı⁶⁵⁸, ağır ve bariz yetki tecavüzü⁶⁵⁹ halinde idari işlem yok hükmünde olduğundan sahtecilik suçuna konu olması mümkün değildir. Örneğin; valinin hakim olarak verdiği hüküm yok hükmünde olduğundan bu işleme konu belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır.

Belgenin konu ettiği işlemin kesin hükümsüzlük hali⁶⁶⁰, tam kesin hükümsüzlük ve kısmi kesin hükümsüzlük şeklinde olabileceğinden bu iki durumun ayrı ayrı ele alınması gerekir⁶⁶¹. Belgenin konu ettiği işlemin kesin hükümsüzlük hali, tam kesin hükümsüzlük şeklinde ise belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır⁶⁶². Çünkü tam kesin hükümsüzlükte, kesin hükümsüzlük halleri hukuki işlemin tamamını etkilemektedir. Bu kapsamda ahlaka ve hukuka aykırı bir edimin yerine getirilmesine ilişkin bir belge kesin hükümsüzlük taşımaktadır⁶⁶³. Yine hukuki işlemin geçerlilik şartına aykırı olarak yapılması halinde hukuki işlem ve dolayısıyla işleme konu belge kesin hükümsüzlük taşıyacaktır. Belgenin konu ettiği işlem kısmi kesin hükümsüzlük şeklinde ise kısmi kesin hükümsüzlüğün işlemin tamamını geçersiz kılıp kılmadığına bakmak gerektiği düşüncesindeyiz. Kısmi kesin hükümsüzlük (geçersizlik) halinde; tam kesin hükümsüzlük hallerinde olduğu gibi hukuki işlemin tamamı değil, hukuki işlemin bir kısmı geçerli sayılmakta iken diğer bir kısmı veya kısımları geçersiz sayılmaktadır. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin

⁶⁵⁸ “Yetki gaspı”; idarenin kendi görev alanı dışında örneğin yasama veya yargı fonksiyonlarının gaspıdır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 413).

⁶⁵⁹ “Ağır ve bariz yetki tecavüzü”; bir kamu görevlisinin /idarenin idari işbölümü esaslarına aykırı bir şekilde başka bir kamu görevlisi/idare adına işlem yapması halidir. Akyılmaz/Seziner/Kaya, ağır ve bariz yetki tecavüzüne İçişleri Bakanlığının Sağlık Bakanlığı kadrosundaki bir çalışanı emekliye sevk etmesini örnek vermektedir. (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 416).

⁶⁶⁰ “Kesin hükümsüzlük halleri”; hukuki işlemi yapan kişinin ayırt etme gücünden yoksun olması sebebiyle ehliyetsiz olması; hukuki işlemin konusunun baştan itibaren imkânsız olması; hukuki işlemin hukuka, kişilik hakkına ve ahlaka aykırı olması; hukuki işlemin muvazaalı olması; hukuki işlemin geçerlilik şekline uygun olmaması; genel işlem koşullarında genel içerik denetimine aykırılık bulunması halleridir (Adal, **Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı**, 12. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 769; Antalya/Topuz, **a.g.e.**, s. 225-227; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 291-301).

⁶⁶¹ “Mutlak butlan” kavramı yerine kullanılan “kesin hükümsüzlük” halinde, hukuki işlem, kesin geçerlilik kurallarına aykırı olduğundan işlemin kurulduğu andan itibaren hiç sonuç doğurmaması, başka bir ifadeyle ölü doğması söz konusudur (Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 223; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 291).

⁶⁶² Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında iptal edilen bir nüfus cüzdanının hükümsüz kaldığı, bu sebeple sahtecilik suçuna konu olmayacağını belirtmektedir: “Suça konu nüfus cüzdanının kendisine ait olduğunu belirten şikâyetçinin bu nüfus cüzdanını yaklaşık bir yıl önce kaybettiğini, Nüfus Müdürlüğüne başvurarak yeni bir nüfus cüzdanı çıkardığını beyan ettiği, nüfus cüzdanının yenisinin çıkarılması halinde eskisinin hükümsüz kalacağı, hükümsüz kalan nüfus cüzdanının belge vasfını da yitireceği, böyle bir belge üzerinde TCK’nin 205. maddesinde düzenlenen resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunun işlenemeyeceği, şikâyetçinin artık nüfus cüzdanını kullanma imkânının bulunmadığı inancıyla kendi kimliğini gizlemek amacıyla bu cüzdanı tahrif eden sanığın, şikâyetçinin nüfus cüzdanından faydalanma olanağını ortadan kaldırma iradesi ile hareket etmediği, bu nedenle sözü edilen suçun unsurlarının da oluşmadığı kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK. 14.11.2017 tarih, 2017/11-866E. 2017/466K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁶⁶³ Bu kapsamda çocuğun evlat edinilmesinde veya organ naklinde sahte çek verilmesi halinde suçun oluşmayacağı düşüncesindeyiz. Çünkü böyle bir ilişkide menfaat temini hukuka ve ahlaka aykırıdır.

geçerliliğini etkilemez⁶⁶⁴. Ancak TBK 27. maddesinde belirtildiği üzere bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur. Bu itibarla kısmi kesin hükümsüzlük, hukuki işlemi dolayısıyla belgeyi tamamen geçersiz kılacak nitelikte ise belgenin sahteciliğe konu olmayacağı düşüncesindeyiz. Ancak kısmi kesin hükümsüzlük, hukuki işlemi dolayısıyla belgeyi tamamen geçersiz kılmayıp kısmi geçersizliğe rağmen belgenin kalan diğer kısmı hukuki sonuç doğurabilir nitelikte ise belgenin hukuki sonuç doğuran kısmının sahteciliğe konu olabileceğini düşünmekteyiz. Başka bir ifadeyle sahteciliğe konu olmayacak kısım, belgenin sadece kısmi kesin hükümsüz olan kısmıdır⁶⁶⁵. Bu durumda geçersiz edime ilişkin kısım sahtecilik suçuna konu olmamasına karşın geçerli edimlere ilişkin kısım belgede sahtecilik suçuna konu olabilecektir. Ancak geçersiz olan edim diğer edimlerin de yerine getirilmesini imkânsız hale getiriyorsa bu durumda belgenin sahteciliğe konu olmayacağını düşünmekteyiz⁶⁶⁶.

Yokluk halinin aksine kesin hükümsüzlük hallerinde bazen tahvil (çevirme-anlamalı başka işleme dönüştürme) yoluyla işlemin dirilme imkânı olabilmektedir⁶⁶⁷. Kanaatimizce; tahvil (çevirme-anlamalı başka işleme dönüştürme) yoluyla işlem hukuki sonuç doğuracak nitelikte ise bu işlemi içeren belge sahteciliğe konu olabilecektir. Çünkü bu nitelikteki belge hukuki sonuç doğurmakta, ispat aracı olarak kullanılabilir.

Geçersizlik hallerinden biri olan iptal edilebilirlik halinde ise hukuki işlemi içeren belgede sahtecilik suçuna konu olabilir. Çünkü bu nitelikteki bir işlem iptal edilene kadar

⁶⁶⁴ Örneğin; faizli ödünç para verme sözleşmesinde faiz oranı kanunun öngördüğü sınırı aşacak şekilde belirlenmiş ise sözleşmenin tamamı geçersiz sayılmayacak, sadece faiz oranına ilişkin kısmı geçersiz sayılarak sözleşmedeki faiz oranı değil kanuni faiz oranı işletilecektir (Kayıhan/Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 299).

⁶⁶⁵ Örneğin; ithali belirli bir kota ile sınırlandırılmış bir ürünün ithalini öngören sözleşmede, sözleşmenin kotayı aşan kısmı geçersiz iken geri kalan kısım geçerli sayılacaktır (Kayıhan/Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 300). Ancak ithali tamamen yasak bir ürünün ithalini öngören bir sözleşme söz konusu ise sözleşmenin tamamı hükümsüz sayılacaktır. Yine bir ürünün ithali ve bir yıl süreyle de depoda muhafazasının öngören bir sözleşme yapılmış ancak ürünün ithali yasak ise sözleşmedeki bir yıl süre ile depoda muhafazası gerçekleşmeyeceğinden edimin bir kısmının geçersizliği sözleşmenin diğer kısmının dolayısıyla tamamının geçersizliğini sağlayacaktır.

⁶⁶⁶ Örneğin; noterde yapılan kat karşılığı inşaat sözleşmesine konu yerin imar izninin olmadığı ve imar izninin verilemeyecek nitelikteki bir orman arazisi olduğu hallerde kat karşılığı inşaat sözleşmesi geçerli sayılmayacaktır. Çünkü sözleşme konusunun gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu itibarla sözleşmenin tamamı kesin hükümsüzlük taşımaktadır. Söz konusu sözleşme, kat karşılığı inşaat ve yapılan inşaatı yol yapılmasını da içeriyorsa inşaatın yapılması mümkün olmadığından yapılacak inşaat(binaya) yolun da getirilmesi mümkün olmayacağından sözleşmedeki kısmi hükümsüzlük sözleşmenin tamamının hükümsüzlüğünü doğuracaktır. Buna karşılık 20 katlı bina yapılması için kat karşılığı inşaat sözleşmesi yapılmasına karşın sözleşme konusu yere 20 kat değil de sadece 15 kat ruhsat izni verilmesi mümkün ise ruhsat verilmeyen 5 kat için sözleşme kısmi hükümsüz olmasına rağmen 15 kat için geçerli olacaktır.

⁶⁶⁷ Örneğin; TMK 545. maddesine göre; miras sözleşmesinin geçerli sayılabilmesi için resmi vasiyetname şeklinde düzenlenmesi gerekir. Ancak miras bırakanın resmi vasiyetname şekline uymayıp el yazısı ile miras sözleşmesini düzenlemesinde işlem miras sözleşmesi olarak hükümsüz olmasına rağmen vasiyetname olarak geçerli sayılmaktadır (Kayıhan/Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 298).

geçerli olacaktır⁶⁶⁸. Ancak iptal gerçekleşince belge kesin olarak hükümsüz kalmaktadır⁶⁶⁹. Ancak belgeye konu işlem iptal edilene kadar hüküm ifade edecektir⁶⁷⁰. Hukuki işlemin iptal edilebil-me imkânı genellikle belli bir süreye tabidir. Bu süre içinde iptal hakkı kullanılmamış ise hukuki işlem onanmış sayılacağından geçerli kalacaktır⁶⁷¹. Böylece iptal etme imkânı ortadan kalkmış olacaktır. Bu durumdaki işleme konu belge de sahteciliğe konu olabilecek belgedir.

Geçersizlik veya iptal edilebilirlik halindeki bir hukuki işlemi içeren belgede sahtecilik suçu soruşturması veya kovuşturmasına konu edilebilir. Bu durumda geçersizlik veya iptal edilebilirlik konusunda soruşturması veya kovuşturma merciinin kendisinin karar vermesi yerine bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılmasının veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı vermesinin uygun olacağı düşüncesindeyiz. Örneğin; yetki gaspı sebebiyle yok hükmündeki veya usulü eksiklik sebebiyle iptal edilebilir bir kamu görevlisinin tayini kararında sahtecilik yapıldığına ilişkin soruşturma veya kovuşturmada soruşturma veya kovuşturma merciinin, konu hakkında kendisinin karar vermesi yerine bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı vermesi uygun olacaktır. Çünkü geçersizlik ve iptal edilebilirlik hali ceza yargılaması alanı dışındaki diğer ilgili hukuk alanındaki teknik hususları içeren bir konudur. Böyle bir konunun ilgili hukuk veya idare mahkemesince değerlendirilmesi daha isabetli olacaktır. Bu itibarla geçersizliğe ve iptal edilebilirliğe konu belgenin sahteciliği iddiasında CMK 218. maddesinde belirtilen sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması için bekletici sorun kararı verilmesinin isabetli olacağı düşüncesindeyiz. Soruşturma ve/veya

⁶⁶⁸ Sadece özel hukukta değil idare hukukunda da işlemlerin unsurları bulunmaktadır. İdari işlemlerin unsurları; yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurları olup bu unsurlarının eksikliği işlemin iptalini doğurabilir ise de işlem iptal edilen kadar geçerli sayılmaktadır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 406; Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 358).

⁶⁶⁹ Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, s. 230.

⁶⁷⁰ Örneğin; izinsiz olarak yolda kazı yapılması sebebiyle hem büyükşehir belediyesi hem de ilçe belediyesi yolun kendi yetki alanlarında olduğu gerekçesi ile idari ceza tayin kararı vermelerinde, idari ceza tayini kararları iptal edilene kadar geçerli sayılacaktır. Böyle bir durumda, mahkeme, yolun büyükşehir belediyesi yetki alanında olduğunu, ilçe belediyesinin izinsiz kazıya ilişkin idari para cezasını tayin yetkisinin olmadığını tespit edip işlemi iptal edene kadar ilçe belediyesinin idari ceza kararı geçerli sayılacağından karara konu belgede sahtecilik suçuna da konu olabilir.

⁶⁷¹ İrade bozukluğu uğrayan kişi, yanıltma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse, sözleşmeyi onamış sayılır (TBK md. 39). Aynı şekilde kendisinden aşırı yararlanan kişi, düşüncesizlik veya deneyimsizliğini öğrendiği; zor durumda kalmada ise bu durumun ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde sözleşmenin kurulduğu tarihten başlayarak beş yıl içinde durumun özelliğine göre ya sözleşme ile bağlı olmadığını diğer tarafa bildirerek ediminin geri verilmesini ya da sözleşmeye bağlı kalarak edimler arasındaki oransızlığın giderilmesini isteyebilir (TBK md.28).

kovuşturma aşamasında belgenin geçersizliğine veya iptal edilmesine karar verildiğinde soruşturma ve/veya kovuşturma şartı gerçekleşmediğinden düşme kararı verilmesi yerinde olacaktır. Buna karşılık ceza mahkûmiyeti kesinleşmiş olduktan sonra belgenin iptaline karar verildiğinde⁶⁷² bunu yeni bir delil olarak kabul edip bunun dosya kapsamına göre yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alınması gereken hal olarak kabul etmek gerekir. Bu husus ise yeniden yargılamayı gerektiren bir durumu oluşturacaktır. Bu itibarla CMK 311/1-e maddesini işletmek ve yeniden yargılama yapmak gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü burada mahkûmiyete esas belgenin suça konu olabilecek vasfı kaybettiğine ilişkin bir olay veya delil söz konusudur.

Belgenin geçersizlik hallerine yakın bir durum ise “yazılmamış sayılma⁶⁷³” halidir⁶⁷⁴. Belgede yazılmamış sayılma halinin belirlenmesi ve tespiti ayrıca yargılamayı gerektiren bir konu olabilir. Bu itibarla belgede yazılmamış sayılan kısım iddiası var ise CMK 218. maddesine göre bu hususun bekletici sorun olarak kabul edilmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz. Ancak belirtilmelidir ki yazılmamış sayılma hali dışındaki hususlar itibarıyla belgenin sahteciliğe konu olacağına tereddüt bulunmamalıdır.

Belgenin içerdiği hukuki işlem bazen de “askıda geçersizlik⁶⁷⁵” halinde olabilir. Askıda geçersizlik halindeki bir belgenin henüz hukuki sonuç doğurmamakla birlikte eksikliğin giderilmesiyle hukuki işlem hüküm ve sonuç doğuracaktır⁶⁷⁶. Bu itibarla askıda

⁶⁷² HMK 208. maddesi, yazı veya imzanın inkârı halinde yapılacak işlemleri belirtmektedir. Buna göre; taraflardan biri, kendisi tarafından düzenlendiği iddia edilen bir belgedeki yazı veya imzayı inkâr etmek isterse, sahtelik iddiasında bulunmalıdır; aksi hâlde belge, aleyhine delil olarak kullanılır. Bir belgenin sahteliği iddia edildiğinde, belgenin mahkemeye verildiği tarih yazılıp mühürlenerek, saklanması için mahkemece gerekli tedbirler alınır. Bir belgenin sahteliğini iddia eden kimse, bunu aynı mahkemede ön sorun şeklinde ileri sürebileceği gibi, bu konuda ayrı bir dava da açabilir. Resmî bir senetteki yazı veya imzayı inkâr eden tarafın bu iddiası ancak ilgili evraka resmiyet kazandıran kişiyi de taraf göstererek açacağı ayrı bir davada incelenip karara bağlanabilir. Asıl davaya bakan hâkim, gerekirse bu konuda imza veya yazıyı inkâr eden tarafa, dava açması için iki haftalık kesin bir süre verir.

⁶⁷³ Yazılmamış sayılma halinde sözleşmede karşı tarafın menfaatine aykırı genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi, sözleşmenin yapılması sırasında düzenleyenin karşı tarafa, bu koşulların varlığı hakkında açıkça bilgi verip, bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlaması ve karşı tarafın da bu koşulları kabul etmesi kuralının ihlali söz konusudur (TBK md. 21/1). Bu hususun ihlalinde, genel işlem koşulları yazılmamış sayılır. Ayrıca sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları da yazılmamış sayılır (TBK md. 21/2). Sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini korumakta olup bu durumda düzenleyen, yazılmamış sayılan koşullar olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremez (TBK md. 22).

⁶⁷⁴ Oğuzman/Barlas’a göre; TBK md. 21’de belirtilen “yazılmamış sayılma” halinin ayrıca belirtilip düzenlenmesine gerek olmayıp “kesin hükümsüzlük” kavramı yazılmamış sayılma halini kapsamaktadır (M. Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, s. 219-221).

⁶⁷⁵ Askıda geçersizlik halinde, hukuki işlemin tamamlayıcı unsurlarında eksiklik bulunmakta, bu itibarla hüküm ve sonuç doğurmayan bir hukuki işlem bulunmaktadır (Oğuzman/Barlas, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, s. 233).

⁶⁷⁶ Askıda geçersizlik içeren hukuki işlemin sonuç doğurma anı her işlemde aynı olmayıp özel hukuk işleminde rızanın bulunmaması sebebiyle hukuki işlem askıda geçersizlik hali söz konusu ise-örneğin velinin rızasının verilmesi gerekiyorsa- rızanın verilmesi ile işlem geçmişe etkili olarak sonuç doğuracak iken mahkeme kararının

geçersizlik halinde olan bir belgenin sahteciliğe konu olabileceği kanaatindeyiz. Aksi takdirde belgenin ileride hukuki sonuç doğurma ihtimali güvencesiz kalacaktır. Ancak askıda geçersizlik halini doğuran eksikliğin giderilmesi mümkün değil ise örneğin; vesayet makamının onayına bağlı bir işlemde vesayet makamı onayı vermemiş ise bu durumdaki işlemi içeren bir belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır. Bu itibarla askıda geçersizlik halindeki hukuki işlem eksikliğin giderilip giderilmeyecek nitelikte olup olmadığı ve buna göre belgenin sahteciliğe konu olup olmayacağının her somut olaya göre değerlendirilmesi uygun olacaktır. Çünkü askıda geçersizlik halinin giderilmesi ve işlemin sonuç doğurma anı olaya göre farklılık arz edebilir.

İdare hukuku alanındaki işlemlerin⁶⁷⁷ bazıları icrai nitelikte iken bazıları ise icrai nitelik taşımamaktadır⁶⁷⁸. Bu itibarla idari işlemlere konu belgelerin sahtecilik suçuna konu olup olmayacağı belgenin içerdiği idari işleme göre belirlenmelidir. Belgenin içerdiği idari işlem icrai nitelikte ise sahteciliğe konu olabilir. Henüz icrai işleme dönüşmemiş hazırlık işlemlerinin müstakil olarak hukuki sonuç doğuracak nitelik taşımadıkları sürece resmi belgede sahtecilik suçuna konu olmayacağı düşüncesindeyiz. Buna karşılık icrai işlemlerin oluşturulması için başka birim veya kişilerce sunulan görüş yazıları, esas alınacağı icrai işlemde başka bir belge varlığına dönüşmüş yazılardır. Bu itibarla bunların resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabileceğini düşünmekteyiz. Genel çerçeve bu olmakla birlikte, belgelerin icrai etkilerinin olup olmadığı, resmi belgeye dönüşüp dönüşmediklerinin somut olaya göre değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

İdarenin başka bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden sona eren⁶⁷⁹, başka bir idari işleme⁶⁸⁰ veya idari işlemin geri alınmasıyla⁶⁸¹ ortadan kalkan işlemleri de olabilmektedir.

henüz verilmemesi gibi sebeple hukuki işlem askıda geçersizlik taşımakta ise -örneğin vesayet altındaki kişinin işlemi söz konusu ise- kararın verilmesinden sonra işlem sonuç doğuracak ancak geçmişe etkili olmayacaktır. (Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 234).

⁶⁷⁷ Akyılmaz/Seziner/Kaya; idari işlemi “idare veya idare adına hareket eden özel hukuk kişilerince, kamu gücü kullanılarak yapılan; doğrudan ya da belli bir süreç içinde, rızaları olsun veya olmasın kişi veya onlara ait nesnelerin hukuki durumlarını etkileyen, kamusal nitelikli, tek yanlı irade açıklamaları olarak tanımlamaktadır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku** s. 375); Çağlayan ise idari işlemin, idare tarafından kamu gücü kullanılarak yapılan tek taraflı ve hukuk alanında etki doğuran işlem olduğunu belirterek daha genel bir tanım vermektedir (Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 317).

⁶⁷⁸ İcrai işlemler, başka bir işlemin varlığına gerek olmaksızın hukuku alanında değişiklikler yapabilmekte iken icrai olmayan işlemler hukuk alanında değişikliğe sebep olmamaktadır (Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 322). İdarenin icrai nitelikte olmayan hazırlık işlemleri (danışma işlemleri, raporlar, tutanaklar, teklifler), görüş belirlen işlemler, bildirici işlemler (bildirimler, uyarılar, hatırlatmalar), iç düzen-hizmet içi işlemler, uygulamaya ilişkin işlemler gibi işlemler de bulunmaktadır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku** s. 383-391; Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 322).

⁶⁷⁹ Örneğin; on günlük karantınayı öngören bir genelge, on günlük sürenin dolması ile kendiliğinden sona erecektir.

Bu nitelikli işlemler hukuki sonuç doğurma vasıflarını kaybetmiş iseler de geçmiş işlemlerin birer ispat vasıtalarıdır. Bu itibarla bu işlemleri konu eden belgelerin sahteciliğe konu olabileceğini düşünmekteyiz.

Ceza muhakeme işlemleri kapsamında düzenlenen belgelerde yokluk⁶⁸² ve hükümsüzlük⁶⁸³ dışında kabul edilmezlik (geri çevirme) hali de olabilir⁶⁸⁴. Kabul edilmezlik (geri çevirme) işleminde belgenin geçersizliği söz konusu olmayıp işleme konu evrakın iadesi söz konusudur. Örneğin; iddianamenin iadesinde iddianame kabul edilmemekte, geri çevrilmektedir. Başka bir ifadeyle geri çevirmeye konu belgenin varlığı ortadan kalkmamakta ancak hukuken hüküm ifade etmemektedir.

Kanaatimizce; kabul edilmezliğe (geri çevirmeye) konu belge ile diğer sakatlıklara konu belgeleri ayırmak yerinde olacaktır. Geri çevirmeye konu belgeler, belge unsurları itibarıyla bir sakatlık taşımamakta sadece ilgili merci tarafından eksik kabul edilmektedir. Geri çevirme ile belirtilen eksikliklerin giderilmesi istenilmektedir. Bu itibarla geri çevrilen belgelerin sahteciliğine konu olmalarına engel bir durum bulunmadığı düşüncesindeyiz. Bu sebeple iade edilen bir iddianame, amiri tarafından geri çevrilen bir belge, geri alınan bir tutuklama evrakı sahteciliğe konu olabilecektir.

Konuya ilişkin değinilmesi gereken bir husus da belgenin geçersizliğinden yararlanılabilmesi için failin bunu bilmesi gerekip gerekmediği hususudur. Kanaatimizce; sahtecilik

⁶⁸⁰ Örneğin; ikinci bir karara kadar sokağa çıkma yasağı öngören bir karar, çıkarılan karar ile ortadan kaldırılabilir.

⁶⁸¹ Örneğin; 1 Eylül 2023 tarihinde yürürlüğe girecek işyeri ruhsatlarının verilmesine ilişkin bir kararın yürürlük tarihi gelmeden yani 1 Eylül 2022 tarihi gelmeden yeni bir karar ile geri alınabilir.

⁶⁸² Belirtilmelidir ki yargı kararlarında yokluk, maddi hukuk anlamında olmayıp işlemin geçersizliğini ifade etmektedir. “Yargıtay Cumhuriyet savcısı olarak görev yaptığı sırada 13.03.2007 günlü tebliğnameyi düzenleyip görüş bildiren E’nin, daha sonra aynı hükmün temyiz incelemesi sırasında Yargıtay üyesi olarak görevli olduğu Yargıtay Ceza Dairesinde müzakerede oy kullanmak suretiyle 21.07.2011 günlü karara katılmasının 5271 sayılı CYY’nin 22/1-g maddesine aykırılık oluşturduğunda ve Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca bir iç hukuk normu haline gelen AİHS’nin 6/1. maddesinde düzenlenen ‘adil yargılanma hakkının’ ihlali niteliğinde olacağına kuşku yoktur. O halde, E’nin Yargıtay Cumhuriyet Savcısı olarak tebliğname düzenleyip görüş bildirdiği somut olayda, Özel Dairede işin müzakeresine katılıp oy kullanarak kararın oluşmasını sağladığı anlaşıldığından, açıklanan ilkeler doğrultusunda Özel Dairenin 21.07.2011 gün ve 293-63 sayılı kararı hukuken yok hükmünde olup sonuç doğurması olanaksızdır” (Yargıtay CGK. 27.09.2011 tarih, 2011/13-250E. 2011/190K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁶⁸³ CMK md. 7’de yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemlerin “hükümsüz” olduğu belirtilmektedir. Madde metninde geçen “hükümsüzlüğü” Yargıtay şu şekilde yorumlamaktadır: “(CMK) 7. maddedeki hükümsüzlük ifadesini, yok anlamında değil, adil bir yargılama için tekrarlanma olanağı var ise yenilenmelidir şeklinde anlamak ve yapılan işlemlerin bizzat o mahkeme huzurunda yapılmasının zorunlu olup olmadığı ölçüsüyle değerlendirilmesi gerekir” (Yargıtay CGK. 06.05.2008 tarih 2008/1-90E. 2008/100K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁶⁸⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 273-275; Ünver/Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 147-150; Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286-290; Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Esra Alan Akcan/Özlem Özaydın/Esfer Erden Tütüncü/Derya Altınok Villemin/Mehmet Can Tok, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 294-296; Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 142-150.

suçu faili belgenin geçersizliğini bilmese hatta geçerli olduğunu düşünse dahi suç oluşmayacaktır. Geçersizlik belgeden anlaşılıyor ise belgenin aldatıcılık özelliği de bulunmayacağından bu nitelikteki belgenin sahtecilik suçuna konu olmayacağı örneğin; bu nitelikteki belgenin kullanılmasının da suç oluşturmayacağı açıktır.

cc. Elektronik Belgeler

Yazının icadı belge kavramını ortaya çıkarmış ve belgenin toplum hayatında kullanılmasının yaygınlaşması ile de hukuki himayesi oluşturulmuştur. Teknolojik gelişmeler sonucunda toplumun sosyal ve ekonomik yaşamını kolaylaştıran yeni araçların ortaya çıkması ile de belge kavramının kabul edilen klasik tanımının yeniden ele alınması gereğini ortaya çıkarmıştır.

Belge kavramının yeniden ele alınmasına sebep olan günümüz gelişmesi elektronik belgelerdir. Elektronik belgelerin fiziki belgelere kıyasla saklanma avantajları, ulaşım hızları, ülkeleri aşan iletişim imkânları, ekonomik oluşları gibi pek çok avantajı barındırmaları sebebiyle kullanımı gün geçtikçe artmakta, buna karşılık fiziki belgenin kullanımı azalmaktadır⁶⁸⁵. Hatta ekonomik ilişkiler dâhil yaşam ilişkilerinin artık elektronik belgeler üzerinden yürümekte olduğunu iddia etmek abartı sayılmaz.

aaa. Elektronik Belgelerin Mevzuatımızdaki Yeri

Günümüz yargı birimlerinin her türlü idari ve yargısal faaliyetleri elektronik ortamda yürütülmektedir. Bu amaçla bilgi işlem sisteminin kurulması ve işletilmesi için Adalet Bakanlığı bünyesinde Bilgi İşlem Dairesi kurulmuştur. Bu çerçevede geliştirilen UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi) isimli sistem ile tüm idari ve yargısal faaliyetler bu sistem üzerinde yani elektronik ortamda, fiziki belge kullanılmaksızın yapılmaktadır.

Bu doğrultuda CMK 38/A maddesi ile ceza yargılamasının elektronik ortamda yapılma-sı yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Artık her türlü ceza muhakemesi işlemleri UYAP'ta gerçekleştirilmekte, muhakeme işlemlerine ilişkin her türlü veri, bilgi, belge ve karar UYAP vasıtasıyla kaydedilip saklanmakta ve işlenmektedir. Artık gerekmediği takdirde fiziki olarak belge düzenlenmemekte veya yazışma yapılmamaktadır. Hatta zorunlu nedenlerle fiziki olarak düzenlenmiş belge veya kararlar, yetkili kişilerce taranarak elektronik sisteme aktarılmakta ve gerekmesi halinde ise bu şekilde elektronik ortam üzerinden ilgili yere gönderilmektedir. Elektronik imzalı belgenin elle atılan imzalı belgeyle çelişmesi halinde

⁶⁸⁵ Dülger , “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge”, s. 155.

ise UYAP'ta kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belge geçerli sayılmaktadır. CMK md.43/2'deki düzenlemeyle tanıkların da elektronik postayla çağrılabilme imkânı doğmuştur.

Hukuk yargılamasının temel kanunu olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu da 445. maddesi ile ceza yargılamasının temel kanunu olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gibi yargılama işlemelerinin elektronik ortamda (UYAP) yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca HMK 199. maddesi, elektronik ortamdaki verilerin belge olduğunu; 205. maddesi, güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik verilerin senet hükmünde olduğunu; 219. maddesi, elektronik belgelerin de çıktısı alınarak ve talep edildiğinde incelemeye elverişli şekilde elektronik ortama kaydedilerek mahkemeye ibraz edilebileceğini; 243. maddesi, tanıkların elektronik posta ile çağrılabilmesini, 412. maddesi ise tahkim sözleşmesinin elektronik ortama geçirilmiş olmasını sözleşmenin yazılı olma şartını sağlayacağını belirterek elektronik belgelerin hukuk yargılamasında yasal ispat araçları olduğunu kabul etmektedir.

Yargılamaya ilişkin diğer düzenlemeler de aynı doğrultuda hükümler içermektedir. Nitekim 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu 31. maddesinde “elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanacağını” belirtilmiştir. Aynı doğrultuda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu 8/A maddesi ile icra ve iflas dairelerince yapılacak her türlü icra ve iflas iş ve işlemlerinin elektronik ortamda (UYAP) yapılmasını yasal zorunluluk haline getirmiştir.

Yargılamaya ilişkin bu temel yasalar dışındaki diğer pek çok yasada da işlemlerin elektronik ortamda yapılacağı hükme bağlanmıştır. Bu yasalardan biri olan 1512 sayılı Noterlik Kanunu 198/A maddesinde, Noterlik Kanunu'nda öngörülen işlemlerin elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak da yapılabileceğini, noterlik işlemlerine ilişkin tüm bilgi ve belgelerin güvenli elektronik imzayla elektronik ortamda saklanabileceğini, işlenebileceğini ve gerektiğinde ilgili diğer kişi veya kurumlara elektronik ortamda gönderilebileceğini, 61. maddede düzenlenen tespit işlerinin güvenli elektronik imza ile elektronik ortamda yapılabileceği gibi aynı usulle elektronik ortamdaki durum, görüntü, işlem veya benzeri her türlü veri tespitinin de yapılabileceğini, güvenli elektronik imza ile oluşturulan belgenin talep edilmedikçe ayrıca fiziki olarak düzenlenmeyeceğini, güvenli elektronik imza ile imzalanmış belgenin elle atılan imzalı suretiyle çelişmesi hâlinde noterlerin kullandığı bilişim sisteminde kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belgenin esas alınacağını belirtmektedir. Tebligat Kanunu'ndaki düzenlemeler ile elektronik tebligat işlemleri yasal hale gelmiştir. Kanun'un 7/a maddesi ile bazı gerçek ve tüzel kişiler için

tebligatın elektronik yolla yapılması zorunlu kılınmıştır. Ayrıca talepleri ile elektronik tebligat adresi verilenlere de elektronik yolla yapılması zorunlu kılınmıştır. Tebligat Kanunu’nun ilanen tebligatı düzenleyen 29. maddesi ilanen tebligatın “*ayrıca elektronik ortamda yapılacağını*” öngörmüştür. Ayrıca elektronik tebligatın ne şekilde oluşturulacağı da ek 2. maddede belirtilmiştir. 6098 sayılı Borçlar Kanunu 15. maddesindeki düzenleme ile güvenli elektronik imzanın el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğuracağını, 14. maddesindeki düzenleme ile de kanunda aksi öngörülmedikçe güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinlerin de yazılı şekil yerine geçeceğini hükme bağlanmıştır. 6102 sayılı Ticaret Kanunu 18. maddesinde tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi fese, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarların güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılabileceğini; 24.maddesinde ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda tutulacağını; 64.maddesinde tacirin işletmesiyle ilgili olarak gönderilmiş bulunan her türlü belgenin elektronik ortamda saklayabileceğini; 1526. maddesinde ise konşimentonun, taşıma senedinin ve sigorta poliçesinin imzasının elektronik herhangi bir araçla da atılabileceğini, ticaret şirketleri ile gerçek ve tüzel kişi diğer tacirlere ilişkin olarak, TTK’nin zorunlu tuttuğu bütün işlemlerin elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile de yapılabileceğini, işlemlere dayanak belgelerin elektronik ortamda düzenlenebileceğini hükme bağlamıştır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 100/3. maddesinde 5510 sayılı Kanun kapsa-mında elektronik ortamda hazırlanacak bilgi ve belgelerin adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge olarak geçerli olduğunu belirtmiştir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun vergi beyannamelerin yapılmasına ilişkin 28. maddesi, elektronik tebligata ilişkin 107/A maddesi ve elektronik yoklamaya ilişkin 132/A maddesi de aynı nitelikte düzenlemelere yer vermiştir. 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu’nun 5/3. maddesine göre aile hekimlerinin elektronik ortamda tuttıkları kayıtlar diğer fiziki evrak gibi resmî kayıt ve evrak niteliğindedir.

Görüldüğü üzere yargılamalara ilişkin temel kanunlar ile diğer pek çok kanunda resmi ve özel işlemlerin elektronik ortamda ve elektronik belgelerle yapılacağı belirtilmiştir. Hatta bazı hallerde işlemlerin elektronik ortamda ve elektronik belgelerle yapılması zorunlu hale getirilmiş, CMK 38/A maddesindeki düzenlemede olduğu gibi elektronik belgeler fiziki belgelerden üstün tutulmuştur. HMK 205. maddesi, elektronik belgeleri en güçlü ispat araçları olan senetler ile eşit tutmuştur. Güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik belgelerin, fiziki belgelere kıyasla güvenirlilikleri daha fazladır. Nitekim ispat gücü en yüksek olan sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belgeler niteliğindeki duruşma tutanakları ve mahkeme ilamlarının dahi elektronik belgelerle oluşturulacağı hükme bağlanmıştır.

Elektronik belgelerin hukuki işlemlerde yaygın kullanımına rağmen bu belgelerin ne tür bir korunmaya tabi olduklarına dair mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim elektronik belgelere vücut veren elektronik imzanın düzenlendiği 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nda elektronik belgelerde sahtecilik ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu kanunda sadece iki suç tipine yer verilmiştir. Kanun'un 16. maddesinde “*imza oluşturma verilerinin izinsiz kullanımı*” suçu, 17. maddesinde ise “*Elektronik sertifikalarda sahtekârlık*” suçu düzenlenmiştir. Her iki suç da elektronik belgelere temas etmeyen konulara ilişkindir.

Hukuksal değerlerin korunmasına ilişkin temel ceza kanunu olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda elektronik belgeleri doğrudan ifade eden bir düzenleme bulunmamaktadır. 204. madde gerekçesinde sadece belgenin ve resmi belgenin ne olduğuna ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Belirtilen madde gerekçesine göre belge, eski dilimizdeki “evrak” kelimesinin karşılığı olup yazılı kâğıt anlamına gelmektedir ve kâğıt üzerindeki yazının, anlaşılabilir bir içeriğe sahip olması, bir irade beyanını içermesi, belli bir kişiye veya kişilere izafe edilebilir olması gerekmektedir. Madde gerekçesindeki belgeye ilişkin bu açıklamalar, belgenin kâğıt zeminde olması gereğini vurgulayan böylece fiziki belge anlayışını savunan klasik görüşü ifade etmektedir. Ancak madde gerekçesinin ilerleyen kısımlarında “*Ayrıca belirtilmelidir ki, her ne kadar, belgeden söz edilen durumlarda yazılı bir kâğıdın varlığı gerekli ise de; bazı durumlarda belgenin varlığını kabul için, yazının kâğıt üzerinde bulunması gerekmez. Bir metal levha üzerine yazı yazılması hâlinde de belgenin varlığını kabul etmek gerekir*” açıklamasıyla bu klasik görüşün katı yorumlanmaması gerektiğini, belgenin varlığı için yazılı kâğıdın varlığı gerekli ise de yazının her zaman kâğıt üzerinde bulunmasının gerekmediğini de kabul etmiştir.

2014 tarihli Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği 3/1-a maddesinde belgeyi; “*herhangi bir bireysel işlemin, kurumsal fonksiyonun veya kurumsal işlemin yerine getirilmesi için alınmış ya da idare tarafından hazırlanmış; içerik, ilişki ve formatı ile ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil ederek aidiyet zincirini muhafaza eden, el yazısı ya da güvenli elektronik imza ile imzalanmış ve Elektronik Belge Yönetim Sistemi ya da kurumsal belge kayıt sistemleri içinde kayıt altına alınmış her türlü kayıtlı bilgi veya doküman*” olarak tanımlamıştır. Yönetmelikteki belge kavramının fiziki ve elektronik belgeyi içeren bir üst kavram olduğu açıkça görülmektedir.

bbb. Elektronik Belgeler Kavramının Kimi Kavramlardan Farkı

Elektronik belgeler, veri taşıyıcısında, bilgisayar ekranında ve buradan çıktı olarak (fiziki) karşımıza çıkmaktadır⁶⁸⁶. Belgede sahtecilik suçuna konu elektronik belgeler, elektronik ortamda⁶⁸⁷ “güvenli elektronik imza⁶⁸⁸” ile oluşturulan belgelerdir. Bu belgelerin fiziki çıktısı onaylanmadığı sürece fotokopi belge niteliğindedir⁶⁸⁹. Örneğin; UYAP'tan alındığı belirtilen ve alt kısmında “elektronik imza ile imzalanmıştır” ibaresi bulunan belgenin ispat edici bir gücü bulunmamaktadır. Ancak bu tür belge ıslak imza ile imzalanır ise ıslak imzadan ötürü hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir belge olarak kabul edilecek ve sahteciliğe konu olacaktır⁶⁹⁰.

Belgelerin resmi ve özel belge ayrımı elektronik belgeler için de geçerli bir ayrımdır. Kamu görevlisinin görevi gereği düzenlediği elektronik belgeler resmi elektronik belgelerdir. Resmi elektronik belgeler dışındaki belgeleri ise özel elektronik belgeler olarak kabul etmek gerekir. Bu çerçevede UYAP ortamındaki duruşma tutanakları resmi elektronik belge, ticari şirketlerin ticari ilişkilerine ilişkin elektronik ortamdaki belgeler ise özel elektronik belgeler olarak kabul edilecektir.

Yine belgelerin asıl ve suretleri elektronik belgeler için de söz konusu olabilir. Elektronik belgelerin “asıl belgesi” elektronik ortamda bulunan şeklidir. Elektronik belgelerin elektronik ortamdan çıkarılarak fiziki belgeye dönüşmesi ise elektronik belgenin “suret belgesi” sayılır. Elektronik belge çıktıları tasdiklenmediği sürece hukuki hüküm ifade etmez. Elektronik ortamdan fiziki örnek çıkartılması gereken hâllerde yetkili kişi tarafından belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek onaylanması gerekir⁶⁹¹.

⁶⁸⁶ Emine Halman Çetin, “Elektronik Belgelerin Hâkim Tarafından Delil Olarak Değerlendirilmesi”, **THD**, C. 6, S. 54, Ankara, 2011, s. 61.

⁶⁸⁷ Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte, elektronik ortamı (md. 3/1-f) “*EBYS ya da kurumsal belge kayıt sistemleri içerisinde bilgi, belge veya dokümanların hazırlandığı ve kayıtlı olduğu her türlü bilgi ve iletişim teknolojisi araçlar*” olarak; fiziksel ortamı (md. 3/1-j) ise “*Kâğıt ortamında yapılan işlemler*” olarak tanımlamaktadır.

⁶⁸⁸ Güvenli elektronik imza, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun md. 4’de belirtildiği üzere münhasıran imza sahibine bağlı olan, sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan, güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan, imzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imzadır. Aynı Kanun’un 5. maddesine göre güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur. Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri dışındaki işlemler güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilebilir.

⁶⁸⁹ Arif Gözel, “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge”, **SDÜHFD**, C. 5, S. 1, Isparta, 2015, s. 157; Halman Çetin, “Elektronik Belgelerin Hâkim Tarafından Delil Olarak Değerlendirilmesi”, s. 61; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 298; Tekin, **a.g.e.**, s. 935.

⁶⁹⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 298.

⁶⁹¹ Noterlik Kanunu md. 198/A-3, CMK md.38/A-8, İİK md. 8/A-4.

Elektronik belgeler, bilişim sisteminde sıklıkla kullanılan “veri” kavramından farklıdır. Veri, bilişim sisteminde saklanabilen, üzerinde işlem yapılabilen, sonuçlar üretilebilen ve gerektiğinde yeniden okunabilen bilgiden daha geniş bir kavramdır⁶⁹². Başka bir ifadeyle türü ve biçimi ne olursa olsun bilgisayarda işlenen ve/veya saklanan, üzerinde işlem yapılabilen her şey veri olup veriler yazı, resim, görüntü, ses veya çoklu medya ürünü şeklinde olabilir⁶⁹³. Elektronik belge ise elektronik ortamda düzenleyeni belli, hukuken önem taşıyan bir iradeyi içeren yazıdır. Başka bir ifadeyle verinin, düzenleyeni belli hukuki önem taşıyan bir irade halinde işlenmesidir. Veri, her türlü bilgiyi içermesi itibarıyla elektronik belgelerden daha geniş bir kavramdır. Ayrıca veri işlenmemiş ham bilgi olmasına⁶⁹⁴ karşılık elektronik belgedeki bilgi ise işlenerek hukuken önem taşıyan bir iradeyi ifade etmektedir.

Elektronik belgeler “elektronik veri”lerden de farklıdır. “Elektronik veri”, elektronik, optik veya benzeri yollarla üretilen, taşınan veya saklanan kayıtları ifade etmektedir⁶⁹⁵. Görülmektedir ki elektronik veri ancak düzenleyeni belli hukuki sonuç doğurabilen bir irade niteliğine dönüşür ise elektronik belge olabilmektedir.

Elektronik belgeler ile “teknik olarak kaydedilen ve depolanan veriler veya beyanlar” farklılık arz etmektedir. Teknik olarak kaydedilen ve depolanan veriler veya beyanlar, veri veya beyanların kaydedildiği kaset, CD, DVD, USP ve benzeri cihazlar ile karşımıza çıkabilmektedir. Elektronik belgeler, düzenleyeni belli olan ve hukuki sonuç doğuran irade açıklamaları içeren belgelerdir. Ancak teknik olarak kaydedilen ve depolanan beyanlar veya veriler yazılı olmadıklarından⁶⁹⁶ belge niteliğinde değildir⁶⁹⁷.

⁶⁹² Murat Volkan Dülger, **Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku**, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 79.

⁶⁹³ Dülger, “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge*”, s. 155.

⁶⁹⁴ Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 204.

⁶⁹⁵ Börekçi, veriyi, İngilizcedeki “data” kavramının karşılığı olarak kabul edip işlenmemiş ham bilgi şeklinde tanımlanmıştır (Eşref Barık Börekçi, **Kişisel Verileri Verme, Yayma veya Ele Geçirme Suçu (TCK md. 136)**, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 8).

⁶⁹⁶ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu md. 3.

⁶⁹⁷ Teknik olarak kaydedilen ve depolanan beyanların belge niteliğinde kabul edilmemesine ilişkin öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Koca/Üzülmez’e göre; yazıda irade beyanı gözle görülebilir ve dolaysız hissedilebilmekte iken kaset, CD, USP gibi diğer teknik cihazlar ise irade beyanını kaydedip depolamakla birlikte içerikleri doğrudan görülememekte olduklarından yazı niteliğinde sayılmazlar (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 836). Gökçen ise seslerin kaydedildiği band veya plakta ses sahibinin kesin belli olmadığı, ayrıca bunların okunabilir olmadığı; cihazlara teknik olarak kaydedilip depolanan verilerin ise yazılı olmadıkları bu sebeple belge niteliğinde sayılmayacağını belirtmektedir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 50-52).

⁶⁹⁸ Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1611; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1055; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 836; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 50-52.

ccc. Elektronik Belgenin Hukuki Korunmasına İlişkin Görüşler

Elektronik belgelerin belgede sahtecilik suçuna konu belgeler kavramı ve hukuki koruması kapsamında kalıp kalmadığı, kalmıyor ise hukuki korunmasının nasıl olacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İleri sürülen birinci görüşe göre; elektronik belgeler, belgede sahtecilik suçuna konu klasik belgeler gibi belge kavramı kapsamında kalıp belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler ile hukuki korunmaya tabidirler⁶⁹⁸. Birinci görüş taraftarlarına göre elektronik belgeler de fiziki belgelerdeki unsurları taşımaktadırlar⁶⁹⁹. Bu belgeler fiziki belgelerin fonksiyonlarını yerine getirmekte ve aynı amaçla kullanılmakta, 3hatta klasik belgelerin yerine kaim olacak yaygınlıkta kullanılmaktadırlar⁷⁰⁰. Güvenli elektronik imza ile imzalanmış veriler fiziki belgeye göre daha üstün tutulmaktadır⁷⁰¹. Bu görüşü savunanlara göre 765 sayılı ETCK’de “evrak” veya “varaka” kavramı kullanılmış iken 5237 sayılı yeni TCK’de bu kavramların yerine “belge” kavramının kullanılması, belgede sahtecilik suçunun kapsamını genişletebilmektedir⁷⁰². Elektronik belgede yapılan sahtecilik eylemlerinde TCK’deki sahtecilik maddelerinin uygulanmasını engelleyen bir durum olmadığı gibi uygulanması suç olmayacaktır ve cezada kanunilik ilkesine de aykırı düşmeyecektir⁷⁰³. Elektronik belgelerin belgede sahtecilik suçunun konusu olduğuna dair yorumun kıyas olmadığı, modern yorum yöntemi ile günümüz sorunlarına çözüm getirecek şekilde anlamlandırma olduğu belirtilmiştir⁷⁰⁴. Hatta uygulamada elektronik ortamdaki belgelerin belgede sahtecilik suçu açısından belge olarak kabul edilmemesinin belgeler üzerindeki korumanın kapsamının daralmasına sebep olabileceği ileri sürülmüştür⁷⁰⁵.

⁶⁹⁸ Akın, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 172; Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 215-219; Değirmenci, “*Sahtecilik Suçlarında Belge Kavramı*”, s. 150; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 52; Gözel, **a.g.e.**, s. 147; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 296; Tekin, **a.g.e.**, s. 935; Dülger, “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge*”, s. 166.

⁶⁹⁹ Dülger, “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge*”, s. 163; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 296.

⁷⁰⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 296.

⁷⁰¹ Bu görüşte olan Taşdemir’e göre; nitelikli (güvenli) elektronik imza, el yazısı ile imzanın hukuki anlamdaki fonksiyonlarını tam anlamıyla yerine getirmekte olup güvenli elektronik imza ile imzalanmış elektronik verilerin senet hükmünde (HMK md. 205) olduğu, UYAP ortamındaki elektronik adli evrak belgede niteliğinde ve hatta fiziki belge ile çelişmesi halinde elektronik belge üstün olduğunu(CMK md. 38/A) belirtmektedir (Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 296). Aynı görüşler için Arslan/Baştürk, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, s. 215-219.

⁷⁰² Gözel, **a.g.e.**, s. 147.

⁷⁰³ Gözel, **a.g.e.**, s. 189; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 297.

⁷⁰⁴ Değirmenci, s. 151.

⁷⁰⁵ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 52.

Elektronik belgelerin hukuki korunmasına ilişkin ikinci görüşe göre, bu belgeler belgede sahtecilik suçunda belirtilen belge kavramına uymadığı⁷⁰⁶ gibi söz konusu belgelerdeki sahtecilik fiillerine TCK'deki belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanmasına ilişkin düzenleme de bulunmamaktadır⁷⁰⁷. Bu görüş taraftarları, aksi düşüncenin suçların kanu-niliği ilkesine aykırılık teşkil edeceği, kıyas yasağı ve genişletici yorum yasağı da gözetildiğinde elektronik belgenin sahtecilik suçuna konu olmayacağı ancak fiilin TCK md. 244/2'de düzenlenen sisteme veri yerleştirme suçuna tipiklik yönünden daha uygun olduğu görüşünü ileri sürmektedirler⁷⁰⁸.

Elektronik belgelerin hukuki korunmasına ilişkin üçüncü görüşe göre; elektronik belgeler hem belgede sahtecilik suçu hem de bilişim suçu konusu olabilecektir. Şöyle ki elektronik belgenin sahte olarak düzenlenmesi, değiştirilmesi ve kullanılması TCK md. 204 kapsamındaki suçu oluşturacaktır. Aynı fiiller, TCK md. 244/2 kapsamında da kalmaktadır. Ancak TCK md. 244/2 düzenlemesi, TCK md. 204 düzenlemesine göre daha özel norm niteliğinde olduğundan sadece TCK md. 244/2 maddesi uygulanmalıdır. TCK md. 244/2 de belirtilen cezanın TCK md. 204'te belirtilen cezadan daha hafif olması doğru değildir. Çünkü fiziki belge ile elektronik belgeler arasında fark bulunmamaktadır. Bu görüş ayrıca elektronik belgelerin belge kavramı içine alınacak şekilde açık kanuni düzenlemelerin yapılması gerektiğini ileri sürmektedir⁷⁰⁹. Görüldüğü üzere bu görüş, birinci ve ikinci görüşü içine alan karma görüş niteliğindedir. Yeni düzenleme yapılması gerektiğinin ileri sürülmesi ile de aktarılabilecek dördüncü görüşe yaklaşmaktadır.

Elektronik belgelerin hukuki korunmasına ilişkin dördüncü görüş ise konu hakkında boşluk bulunduğunu, yasal düzenleme yapılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre; sahteciliği düzenleyen hükümlere “veri” ifadesinin eklenerek elektronik belgelerin de

⁷⁰⁶ İtişgen'e göre; elektronik araçlarda kayıtlı olan bilgiler belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturmamaları, bunlara ispat kuvvetinin tanınmaması sebebiyle ispat araçları olmamaları olmayıp yazılı olmamalarından kaynaklanmakta olduğunu değerlendirerem elektronik araçlarda kayıtlı bilgilerin TCK md. 243 vd. kapsamında kaldığını ifade etmektedir (İtişgen, **a.g.e.**, s. 50).

⁷⁰⁷ Bu görüş taraftarlarından Taneri'ye göre; 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 3. maddesinde “elektronik imza” tanımı yapılmış, ayrıca imza oluşturma verilerinin izinsiz kullanımı ile elektronik sertifikalarda sahtecilik konularını ayrı ayrı suç olarak düzenlemiş olmasına rağmen elektronik imza ile sahte belge oluşturulması konusunda düzenleme bulunmadığı, bu durumda elektronik imza ile sahte belge oluşturulmasının TCK'deki “belge” kavramı da gözetilerek belgede sahtecilik suçunu oluşturmayacağını, aksi durumda kanunilik ilkesi kapsamında işlenemez suç itirazı ile karşılaşılabileceğini belirtmektedir (Taneri, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, s. 1609).

⁷⁰⁸ Bu görüş taraftarı Turhan; bilişim sistemindeki bir belgenin sahtecilik fiiline maruz kalması, adeta bilişim sistemleri üzerinde işlenen bir resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağını, bu durumda kanun koyucunun getirmiş olduğu özel düzenleme olan TCK md. 244/2 uygulanması gerektiği görüşüyle farklı bir nitelemeye bulunmaktadır (Turhan, **a.g.e.**, s. 131).

⁷⁰⁹ Gökmen, **a.g.e.**, s. 41-42.

belgede sahtecilik suçuna konu belgeler olduğunu açıkça belirtmek gerektiğini ileri sürmektedir⁷¹⁰.

Mukayeseli hukuk açısından durum incelendiğinde dijital belgelerin fiziki belgeler ile aynı hükümde kabul edildiği görülmektedir. İtalya Ceza Kanunu'nda bilgi işlem vasıtasıyla düzenlenen belgede sahtecilik, suçu düzenlenen belgenin niteliğine göre özel veya resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı kabul edilmiştir⁷¹¹. İngiliz Hukukunda ise belge kavramı yerine “enstrüman” kavramı kullanılmakta olup bu kavram Türk hukukundaki fiziki belge, dijital belge ve diğer araçları kapsar genişliktedir⁷¹².

Yargı kararları incelendiğinde; elektronik belgelerin sadece elektronik imzalı⁷¹³ olanlarının belge olarak kabul edilebileceğini ifade etmek gerekir⁷¹⁴. Uygulamada; memurun bilişim sistemine yerleştirilen aracın vergi borcu ve trafik cezasının banka tahsilatı yoluyla ödendiğine ilişkin gerçeğe aykırı verilere göre belgenin düzenlenmesi olayının resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturabileceğine karar vermiştir⁷¹⁵. Buna karşılık Yargıtay, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 100. maddesine göre yapılan bildirimlerdeki gerçeğe aykırı bildirimlerde ise farklı kararlar verilmiştir. Şöyle ki muhasebecinin elektronik ortamda düzenlediği sahte beyannamenin belgede sahtecilik suçunu

⁷¹⁰ Yılmaz Yazıcıoğlu, “Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar”, **Türk Ceza Kanunu Reformu, Birinci Kitap, Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu Paneli**, 21-22 Mayıs 2004, Ankara, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/tck-reformu-1.pdf>, s. 221, E. T. 18.09.2021.

⁷¹¹ İtalya Ceza Kanunu md. 491 bis (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 32).

⁷¹² “Enstrüman” kavramının tanımı, 1981 tarihli Sahtecilik ve Kalpazanlık Yasası 8. bölümde yer almakta olup her türlü belgeyi, posta pulunu (veya ödemeyi gösteren işaret), yurtiçi gelir damgasını, disk bandını, ses bandını veya bilgilerin mekanik, elektronik veya başka yollarla kaydedildiği veya depolandığı herhangi bir disk, kaset, ses bandı veya diğer aygıtları içerir (Forgery and Counterfeiting Act 1981, <http://www.legislation.gov.uk/>, E.T. 11.02.2021).

⁷¹³ Elektronik imza çeşitleri, basit elektronik imza, gelişmiş elektronik imza, güvenli elektronik imza ve akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından verilen imzalıdır. Mevzuatın geçerli kabul ettiği imza güvenli elektronik imzadır (Gözel, **a.g.e.**, s. 167).

⁷¹⁴ “Suç tarihinde SGK İl Müdürlüğü Mali Hizmetler Sosyal Güvenlik Merkezi veri hazırlama ve kontrol işletmeni olarak görev yapan sanığın, aktarmış olduğu paralara ilişkin yaptığı işlemler neticesinde sistem tarafından otomatik olarak düzenlenen 79 adet sahte muhasebe işlem fişinin ne şekilde hazırlandığı saptanarak bu işlemleri yapabilmesi için elektronik imza kullanıp kullanmadığı elektronik imza ile imzalanmış ise evrakların hukuki geçerliliğinin olacağı, kullanmaması halinde ise söz konusu muhasebe işlem fişlerinin fiziki çıktılarının alınmaması ve yetkili kişiye de imzalatılmaması sebebiyle sahte oluşturulmuş maddi varlığı haiz somut bir belge olmadığından eylemin TCK'nin 244. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen sisteme veri yerleştirme suçunu oluşturacağı gözetilmeden eksik inceleme ve yetersiz gerekçe ile yazılı şekilde mahkûmiyet hükümleri kurulması” (Yargıtay 5. CD. 26/03/2018 tarih, 2018/529E. 2018/2134K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷¹⁵ “(Bilişim sistemine) yerleştirilen anılan aracın vergi borcu ve trafik cezasının banka tahsilatı yoluyla ödendiğine ilişkin gerçeğe aykırı verilere göre düzenlenmesi karşısında, adı geçen vergi dairesinde memur olan sanıklar V ve A ile aracın vergi dairesindeki işlemlerini takip eden sanık U'nun eylemlerinin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturabileceği ve davaya bakıp kanıtları değerlendirmenin ağır ceza mahkemesinin görevine girdiği gözetilmeden yargılamaya devam edilerek hüküm kurulması” (Yargıtay 4. CD. 25.04.2007 tarih, 2007/1555E. 2007/3905K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

oluşturduğu kabul edilmiştir⁷¹⁶. Buna karşılık şirket yetkilisinin gerçeğe aykırı işe giriş bildirgesini düzenleme eyleminin ise kanunda suç olarak tanımlanmamış olduğu bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmadığı oy çokluğu ile karara bağlamıştır⁷¹⁷. Verilen bu kararda eylem, özel belgede sahtecilik⁷¹⁸, resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan⁷¹⁹ ve

⁷¹⁶ “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 100. maddesinde ‘Elektronik ortamda hazırlanacak bilgi ve belgeler adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge olarak geçerlidir’ şeklindeki düzenleme karşısında sanığın kendisine ait şifreyi kullanarak çalışmayan kişiyi çalışmaya başladığı yönünde e-bildirge hazırlaması şeklindeki eylemi resmi evrakta sahtecilik suçunu oluşturacaktır. Görülmekte olan davada sanık yanında çalıştığı muhasebecisinin şifresini kullanarak Sosyal Güvenlik Kurumuna ait bilişim sistemine girmiş ve işyerinde çalışmamış kişinin işyerinde çalıştığını belirterek beyanname düzenlemiş ve bu beyannameye istinaden SGK tarafından işlem yapılmıştır. Bu durumda sanığın muhasebeci sıfatıyla düzenlediği beyanname resmi belge niteliğinde olduğundan sanığın eylemi bilişim sistemine hukuka aykırı olarak veri yerleştirme suçunu değil resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaktadır” (Yargıtay 8. CD. 12.12.2013 tarih, 2013/31922E. 2013/29069K. sayılı kararı, Ankara BAM 8. CD. 28.05.2019 tarih, 2017/2274E. 2019/672K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷¹⁷ “Uygulamada Sosyal Güvenlik Kurumu, elektronik ortamda verilen bu bildireleri oluşturduğu kriterler çerçevesinde elektronik ortamda denetlediğinden, ‘işe giriş bildireleri’ verilmesinden sonra hiç bir denetim yapılmadan SGK kayıtlarını değiştiren bir beyan türü niteliğine haiz bulunmayıp, bildirgeye ilişkin verilerin sisteme girilmesinin tek başına hukuki sonuç oluşturmaya elverişli bulunmadığı gözetilmelidir. 5510 sayılı Kanun’un 100. maddesinin 3. fıkrasında ‘Kurum, ... bu kanunun uygulaması ile ilgili işveren sigortalı ve diğer kurum kuruluş ve kişilerin talepleri üzerine veya re’sen düzenleyeceği her türlü bilgi ve belgeyi bilgi işlem ortamında oluşturmaya, bu şekilde hazırlanacak olan bilgi ve belgelerin sadece İnternet ve benzeri iletişim ortamından ilgili kişilere verilmesini kararlaştırmaya yetkilidir. Elektronik ortamda hazırlanacak bilgi ve belgeler adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge olarak geçerlidir’ düzenlemesi mevcuttur. Bu düzenlemeye göre resmi belge olarak geçerli olan belgelerin Kurum tarafından re’sen veya talep üzerine düzenlenen belgeler olacağı izahtan varestedir ve yönetmelik düzenlemeleriyle kanunun bu kabulü genişletilemez. Dolayısı ile ‘İşe Giriş Bildirgesi’nin bu kanunla resmi belge sayılması gibi bir düzenleme söz konusu değildir. Somut olayda, şirket yetkili temsilcisi olan sanık tarafından SGK’nin sistemine hukuka uygun şekilde şifre yetkisi ile elektronik imza kullanılmaksızın, e-bildirge içeriğine doğru olmayan bilgileri girme eyleminin TCK’nin 204/1. maddesindeki ‘Resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturacağı iddiası ile dava açıldığından, bu sınıflandırma yönünden yapılan değerlendirmede; resmi belgenin kamu görevlisi veya hukuken yetkili kabul edilen görevli tarafından, kanun gereğince yerine getirdiği kamu görevine dayanarak düzenlenmesinin gerekmesi ve ‘İşe Giriş Bildirgesi’nin, ‘Resmi belge’ sayılması gibi bir kanuni düzenlemenin de bulunmaması karşısında; bu koşulları taşımayan sanığın eylemi atılı suçun maddi konusuna ve tipikliğine uymadığından, resmi belgede sahtecilik suçunun oluşmadığı anlaşılmıştır” (Yargıtay 11. CD. 18.03.2021 tarih, 2018/6275E. 2021/2806K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷¹⁸ “Dava konusu eylemle ilgili olarak özel belgede sahtecilik suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu’nun 207. maddesi yönünden yapılan değerlendirmede; içerik sahteciliğinde; belgeyi düzenleyen olarak görülen kişi gerçek olduğu halde, belgenin içeriği gerçeğe aykırıdır. Madde metninde özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi ve kullanılması hareketlerine yer verilmiş ve bu husus madde gerekçesinde açıklanırken; ‘Özel belge esasında mevcut olmadığı hâlde, mevcutmuş gibi sahte olarak üretilmektedir’ ifadesiyle de eylemin yalnızca maddi sahteciliği kapsadığı belirtilmiştir. Buna göre, düzenleyen imzası gerçek olmakla birlikte salt yalan beyanı içeren özel belgeler, açıklanan ve unsurları gösterilen özel belgede sahtecilik suçunun maddi konusunu oluşturmamaktadır. Bu nedenle özel belgede sahtecilik suçu açısından, madde içeriğinde fıkri sahteciliğin cezalandırıldığına ilişkin bir düzenleme de bulunmaması ve elektronik ortamda verilen işe giriş bildirgesinin sahtecilik suçunun maddi konusunu oluşturan ‘belge’ niteliğini haiz olmadığının kabulü karşısında, özel belgede sahtecilik suçu da oluşmayacaktır” (Yargıtay 11. CD. 18.03.2021 tarih, 2018/6275E. 2021/2806K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷¹⁹ “Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu’nun 206. maddesi yönünden yapılan değerlendirmede; Bu suçun oluşması için; resmi belgeyi düzenlemeye yetkili ve aynı kanunun 6. maddesindeki tanıma uyan kamu görevlisinin failin açıklamalarına dayanarak, bu beyanı araştırma yükümlülüğü de olmaksızın resmi belgeyi düzenlemesi gerekir. Ayrıca kişinin beyanı yeterli olmayıp, bu beyanın doğruluğunun kamu görevlisi tarafından araştırılması zorunlu ise; bu araştırma sonunda bildirimin gerçeğe uygun olmadığı belirlendiğinde kişinin beyanına itibar edilemeyeceğinden ve kişinin bu beyanını içeren belge ispat aracı olarak da kullanılamayacağından anılan maddedeki suç oluşmayacaktır. Resmî belgenin

sistemdeki verileri bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu⁷²⁰ suçları yönünden de tartışılmış sonuç olarak bu suçların da oluşmadığı belirtilmiştir. Ancak verilen bu karara karşı iki ayrı muhalefet şerhi belirtilmiş olup muhalefet şerhelerinden ilki özet olarak, SGK'nin kanundan aldığı yetkiye dayalı olarak SGK ile yapılan sözleşme gereği yüklendiği sorumluluk kapsamında işe giriş bildirgesinin düzenlendiği, bunun SGK tarafından onaylandığı zaman adli ve idari makamlar nezdinde resmi belge niteliği kazandığı bu itibarla 5510 sayılı Kanun'un 100/3 maddesi yollamasıyla TCK 204/1 maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı şeklindedir. İkinci görüş ise özet olarak e-sigorta portalından e-beyan şeklinde işe giriş bildirgesinin Sosyal Güvenlik Kurumuna ait olan ve kurum görevlileri tarafından işletilen bilgi işlem ortamının veri tabanında oluşturduğu bu itibarla resmi belge niteliğinde kabul edilen kayıtların düzenlenmesine esas olmak üzere yapılan beyan niteliğinde olduğunu değerlendirerek eyleminin 5237 sayılı TCK'nin 206. maddesinde düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunu oluşturacağı şeklindedir. Yargıtay'ın aynı konuda aynı nitelikte kararlar vermekte olduğu görülmektedir⁷²¹.

ddd. Elektronik Belgenin Korunmasına İlişkin Görüşümüz

Elektronik belgelerin hukuksal korumasının belirlenmesinde temel husus belgede sahte-cilik suçunun konusunu oluşturan belge kavramının sadece fiziki belgeleri⁷²² mi yoksa elektro-nik belgeleri de mi kapsadığının açıklığa kavuşturulmasıdır. Bunun için belge

düzenlenmesinde yalan beyan suçu bakımından; somut olayda sanığın elektronik ortamdaki beyanının muhatabı olarak Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesindeki tanıma uyan bir kamu görevlisi bulunmadığı gibi, iddianamedeki anlatıma göre ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 01.04.2014 tarih ve 2014/153 K. sayılı kararı uyarınca bu beyan sonucunda düzenlenen, öz ve biçimsel unsurları tam olan bir resmî belge de bulunmadığından sanığın eyleminin bu suçu oluşturmadığı kabul edilmiştir” (Yargıtay 11. CD. 18.03.2021 tarih, 2018/6275E. 2021/2806K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷²⁰ “Türk Ceza Kanunu'nun 244/2. maddesinde yer alan sistemdeki verileri bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu yönünden yapılan değerlendirmede ise; mala zarar verme suçunun özel bir biçimi olarak düzenlenen bu suç ile var olan sistem ve sistemdeki verilerin korunması, hem sistemin hem de sistem içerisindeki verilerin zarar görmemesi amaçlanmıştır. Ancak sistemdeki verilere zarar verme dışında bu maddede tehlike suçu olarak nitelendirilebilecek iki seçimlik hareket daha düzenlenmiştir. Bunlar, sisteme veri yerleştirilmesi veya sistemdeki mevcut verilerin başka yere gönderilmesidir. Sistemdeki verilere müdahale niteliğindeki bu eylemleri gerçekleştiren kişiyi (faili) tespit için ise; mülkiyet, tasarruf ve kullanım yetkisine bakmak gerekecektir. Sisteme veri yerleştirme suçunun oluşması için; hukuka aykırı olarak girilen sisteme, veri sağlayıcısı tarafından izin verilmeyen şekilde veri girişi yapmak ya da veri taşıma araçları ile yükleme yapmak gerekir. Fail ise açıklandığı gibi veriler üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan, sisteme hukuka aykırı giren kişidir. Somut olayda; şirketin yetkili temsilcisi olan sanığın katılan kurum ile yapılan sözleşmeye istinaden kurumun verdiği şifreyle sisteme hukuka uygun şekilde girerek, e-bildirge içeriğine doğru olmayan verileri yerleştirmesi sonucu kuruma elektronik ortamda gerçek olmayan bir beyanı iletmekten ibaret eyleminde atılı suçun açıklandığı üzere unsurları itibarıyla oluşmadığı anlaşılmıştır” (Yargıtay 11. CD. 18.03.2021 tarih, 2018/6275E. 2021/2806K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷²¹ Yargıtay 11. CD. 29/03/2021 tarih, 2020/5622E. 2021/3190K. sayılı kararı; Yargıtay 11. CD. 23.09.2021 tarih, 2021/12174E. 2021/7178K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁷²² Öğretide “fiziki belge” kavramı yerine “klasik belge” kavramı da kullanılmaktadır (Dülger , “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge”, s. 164).

kavramının konu itibarıyla yeniden ele alınması ve elektronik belgelerin mevzuatımızdaki yerinin değeriendirilmesi gerekir.

Belgeler; konuları itibarıyla ticari, mali, eğitim, sağlık, hukuk, askeri, diplomatik ve/veya diğer alanlarda düzenlenmiş olabilir. Belgeler, nitelikleri itibarıyla da resmi, özel nitelikte olabilir. Yine belgeler biçimleri itibarıyla; kararlar, tutanaklar, raporlar, mektuplar gibi şekiller içerebilir. Bütün bunlar göstermektedir ki belgeler; yaşamımızın her alanında, çeşitli konular, nitelikler ve şekillerle yer almaktadır.

Belgenin kullanılması, teknik, ticari ve ekonomik gelişme ile artış göstermiştir. Bu artış ise bazı sorunlara sebep olmaktadır. Bunlar; belgelerin oluşturulmasında, ilgili yerlere iletilmesinde, korunmasında, gerektiğinde tekrar ulaşılmasında ciddi güçlükler, emek ve zaman kaybı şeklinde olmaktadır. Elektronik çağın insanlığa sunmuş olduğu elektronik belgeler fiziki belgelerin kullanılmasındaki zorlukları aşmış veya azaltmıştır. Belgenin fiziki oluşturulması yerine elektronik ortamda oluşturulup gönderilmesi, korunması, gerektiğinde tekrar ulaşılması yolu daha kolay, ekonomik ve hızlı olmaktadır. Elektronik belgeler bu özelliği sebebiyle günümüz yaşamının karmaşıklığı ve yoğunluğuyla baş etmede kullanılması zorunlu enstrüman haline gelmiştir.

Fiziki belgelere göre daha ekonomik, kolay olan elektronik belgeler tıpkı fiziki belgeler gibi hukuken önem taşıyan bir iradeyi içermektedir. Yine bu belgelerin düzenleyeni belli veya belirlenebilmektedir. Ayrıca elektronik belgeler de fiziki belgeler gibi ispat fonksiyonuna sahiptir. Bu itibarla fiziki belgelerin tüm unsurlarını taşımaktadırlar.

Elektronik belgeleri fiziki belgelerden ayıran en önemli yanı ise yazı içeriğinin oluşturulduğu zemin veya ortamdır. Fiziki belgeler, fiziki ortamda oluşturulmakta iken elektronik belgeler elektronik ortamda oluşturulmaktadır.

Kanunun belgede aradığı unsurları taşıyan ve fonksiyonlarını icra edebilen elektronik belgelerin sırf fiziki belgelerde olduğu gibi kâğıt veya diğer fiziki zeminde oluşturulmamaları sebebiyle hukuki korunmadan mahrum edilmesinin doğru olamayacağı açıktır. Yaşamımızın her alanında yaygın olarak kullanılan ve mevzuatta yer alıp hukuki işlemlerin yürütüldüğü elektronik belgelerin hukuki korunma dışında tutulması kamu düzeni açısından pek çok soruna sebep olacak niteliktedir. Elektronik belgelerin hukuki korunmadan mahrum edilmesi toplumsal ilişkilerde güveni zedeleyecektir. Ayrıca elektronik verilerin ve sistemlerin korunmasına rağmen elektronik belgelerin hukuken korunmaması bir çelişki yaratacaktır. Belirtilen sebeplerle elektronik belgelerin hukuken korunması gerektiğinde tereddüt bulunmamalıdır.

Kanaatimizce; elektronik belgeler de tıpkı fiziki belgeler gibi belgede sahtecilik suçuna konu olabilecek belgelerdir. Bu belgelerin hukuki korunmaları da fiziki belgeler ile aynıdır. Elektronik belgelerin yukarıda ortaya konulan unsurları ve fonksiyonları, mevzuattaki yeri, ispat araçları olarak kabul görmeleri, kamunun bu doğrultudaki güveni bu belgelerin de belgede sahtecilik suçuna konu olabileceğini doğrulamaktadır. Yine yukarıda belirtildiği üzere TCK 204. madde gerekçesinin açıklamalarından anlaşıldığı üzere yazının sadece kâğıt üzerinde oluşturulması şart değildir. Yine yukarıya aktarılan Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerinden anlaşıldığı üzere belge kavramı fiziki ve elektronik belge kavramını kapsamaktadır.

Ekleyelim ki özel hukuk öğretisi de elektronik belgeleri fizik belge ile aynı hukuki statüde görmektedir. Nitekim elektronik belgelerin irade açıklaması içermesi ve düzenleyicisi tarafından imzalanmasıyla senet olarak kabul edileceği belirtilmiştir⁷²³. Yine usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik verilerin âdî senet, elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan noter işlemlerinin (belgelerinin) ise resmî senet hükmünde olduğu belirtilmiştir⁷²⁴. Noterlik Kanunu 82/2. maddesi ile HMK 204/2. maddesi, düzenleme şeklindeki elektronik noter senetlerinin hem içerik hem de şekil bakımından sahteliği sabit oluncaya kadar kesin delil teşkil ettiklerini belirtmiştir⁷²⁵. Görüldüğü üzere elektronik belgenin TCK 204. maddesinde belirtilen sahteciliğe konu belge kavramı içinde kabul edilmesi özel hukuk öğretisinin görüşüne de uymaktadır.

Bu gerekçelerden hareketle; TCK 204. madde gerekçesinde belgenin yazılı kâğıt anlamına geldiği, bu itibarla elektronik belgelerin sahtecilik suçuna konu belge olamayacağı görüşünün doğru olmadığı düşüncesindeyiz. Nitekim madde gerekçesinde belgenin yazılı kâğıt olması gerektiğinin belirtilmesine rağmen plakaların da belge niteliğinde olduğu belirtilmekle, belgenin yazılı kâğıt anlamının mutlak olmadığı anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce; elektronik belgelere kolay müdahale edilebilir olması ve güvenilirlikleri-nin az olması gibi gerekçeler ileri sürülerek bunların belgede sahtecilik suçuna konu belge niteliğinde kabul edilemeyeceği görüşü de yerinde değildir. Belgede sahtecilik en çok işlenen suç türlerindendir. Fiziki belgede sahtecilik suçunun çok işlenmesinin sebeplerinden biri, belgenin ve mürekkebin zamanla meydana gelen değişimlerinin teknik

⁷²³ Derya Belgin, “Elektronik İmzalı Belgelerin Delil Değeri (HUMK m. 295/A)”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 2, Ankara, 2009, s. 44.

⁷²⁴ Mustafa Serdar Özbek/Mehmet Ertan Yardım, “Elektronik Noterlik İşlemleri”, **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, S.1, Ankara, 2016, s. 82-83.

⁷²⁵ Özbek/Yardım, “Elektronik Noterlik İşlemleri”, s. 98-99.

incelemesinin zorluğundan kaynaklanan boşluktan suçluların faydalanmasıdır⁷²⁶. Görüldüğü üzere fiziki belgelerdeki belirsizlik ve bu belgelerdeki sahteciliğin ispat zorluğundan dolayı sahteciliğe konu olmaları kolaylaşmaktadır. Bu itibarla fiziki belgelerde de güven sorunu bulunmaktadır.

Ayrıca elektronik belgelerin fiziki belgeler gibi belgede sahtecilik suçuna konu olmaları kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmez. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, suçun maddi unsuru-nun, yaptırımının ve güvenlik tedbirinin kanunda açıkça yazılmasını gerektirir. Ancak bu ilke kazuistik yöntemle suçun bütün ayrıntılarının kanunda yazılmasını doğurmaz. Kanunun fiile ilişkin tüm hareketleri ve kanundaki tüm terimleri açıklamasına da gerek yoktur⁷²⁷. Kanunilik ilkesi, suç ve cezayı düzenlerken keyfiliği doğurmayacak kadar sınırlı ancak kanun boşluğunu oluşturmayacak kadar da geniş düzenlemeyi ifade etmektedir. Bu itibarla TCK 204. maddesine konu belge kavramının elektronik belgeyi içerdiğinin belirtilmesi kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Çünkü TCK 204. maddesi, “fiziki belge” değil, daha geniş kavram olan “belge” kavramını kullanmıştır. Belgelerin ispat fonksiyonunu görmesi ve kamunun güvenini sağlaması sebebiyle belgede sahtecilik suç olarak kabul edilmiştir. Elektronik belgeler de yukarıda izah edildiği üzere fiziki belgelerin tüm unsurlarını taşıyan ve fonksiyonlarını yerine getiren belgelerdir. Belge kavramının elektronik belgeleri de kapsadığının kabulü belge kavramının günün koşullarına uygun ve doğru yorumlanmasını ifade etmektedir. Belge kavramının sadece fiziki belge olarak kabul edilmesi doğru olmayıp bu durumu ETCK zamanındaki uygulama alışkanlığı olarak kabul edilmesi gerekir. Esasen ETCK’de kullanılan “evrak” kavramı yerine “belge” kavramının kullanılmasını bu doğrultudaki değişiklik olarak kabul etmek gerekir.

TCK 204. maddesindeki belge kavramının fiziki ve elektronik belgeleri içerdiğinin kabulü “belge” kavramına ilişkin kamudaki güvene de uygundur. Ekonomik ve sosyal hayata ilişkin temel kanunlar, elektronik belgelere fiziki belgelerle aynı fonksiyonu vermiştir. Fiziki belgelere ilişkin kamudaki güven ile elektronik belgelere ilişkin kamu güveni de aynıdır. Bu itibarla elektronik belgelerin de tıpkı fiziki belgeler gibi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler ile korunması aynı güvenceye tabi olması suçla korunması amaçlanan hukuksal değer ile de uyumlu olduğu düşüncesindeyiz.

Elektronik belgelerin TCK 244/2. madde kapsamındaki hukuki korumaya tabi olduğu görüşünün de doğru olmadığı kanaatindeyiz. TCK 244/2. maddesinde düzenlenen bilişim

⁷²⁶ Cengiz/İşlek /İşat, **Belgede Sahtecilik Tespitinde Mürekkep Yapı ve Yaş Tayini**, s. 103.

⁷²⁷ Abdullah Batuhan Baytaz, **Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum**, İstanbul Arşivi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 76.

suçunun konusu bilişim sistemindeki verilerdir. Oysa elektronik belgeler, bilişim sisteminde sıklıkla kullanılan “veri” kavramından farklıdır. Veri, her türlü bilgiyi içermesi itibarıyla elektronik belgelerden farklı ve daha geniş bir kavramdır. Elektronik belgelerin tüm fonksiyonları ile benzediği ve hatta daha üstün tutulduğu fiziki belge korumasına tabi tutulması daha uygun ve doğrudur. Bunun yerine farklı bir kavram olan ve farklı hukuksal değere karşılık olan “verinin” hukuksal korunmasına tabi tutulması doğru değildir.

Bir yazının belge olarak kabul edilebilmesi için soruşturma ve yargılama mercii huzuruna getirilebilecek şekilde taşınabilmesi ve çıplak göz ile incelemesi yani keşfe konu edilmemesi gerektiği ileri sürülerek elektronik belgelerin fiziki belgeler gibi mahkeme huzurunda incelenemedikleri görüşüyle bu belgelerin belgede sahtecilik suçuna konu olamayacağı görüşünün de yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Elektronik belgeler CD, USB ve benzeri araçlarla taşınabildikleri gibi bu tür taşıma araçları olmaksızın da sistem üzerinden soruşturma ve yargılama mercilerinin huzurunda incelenebilmektedir. Hatta bazı hallerde elektronik belgelerin taşınabilirliği daha kolay ve aracısız olabilmektedir. Elektronik belgenin soruşturma ve yargılama mercii tarafından çıplak göz ile inceleme imkânı yok ise de bu belgeler yaygın olan bilgisayar sistemleri aracılığıyla kolaylıkla incelebilmektedir. Ayrıca soruşturma veya yargılama mercii önüne getirilmesi mümkün olmayıp ancak keşfe konu edilerek incelenebilen şeyler de TCK kapsamında belge olarak kabul edilmektedir. Nitekim araç şasi ve motor numaralarındaki yazıların ancak keşif ile incelemeye konu edilebilmelerine⁷²⁸ rağmen belge olarak kabul edileceği TCK 204. madde gerekçesinde belirtilmiştir.

Yargıtay’ın yukarıda aktarılan elektronik ortamda yapılan işe giriş bildirgelerine ilişkin kararlarının⁷²⁹ elektronik belgenin resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında koruma altında olan belgelerden sayılmayacağına ilişkin bir sonuca götürmediği kanaatindeyiz. Çünkü anılan kararda işe giriş bildirgelerinin resmi belgede sahtecilik suçuna konu olmamasının gerekçesi olarak bu belgelerin elektronik ortamda oluşturmaları değil, işe giriş bildirgelerinin hiç bir denetim yapılmadan SGK kayıtlarını değiştiren bir beyan türü niteliğine haiz olmadığına, bildirgeye ilişkin verilerin sisteme girilmesinin tek başına hukuki sonuç

⁷²⁸ “Suça konu ...VP8U755520 harf ve rakamlarından oluşan şase numarasının monte işleminin tamamlanıp tamamlanmadığı, yapılan sahteciliğin aldıcılık niteliğini taşıyıp taşımadığının bir bilirkişi katılımı ile yapılacak keşif sonucunda özellikleri tutanağa yazılarak belirlenmesi ve gerekçeli kararda tartışılması gerektiği” (Yargıtay 11. CD. 19.01.2017 tarih, 2015/4010E. 2017/401K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷²⁹ Yargıtay 11. CD. 18/03/2021 tarih, 2018/6275E. 2021/2806K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay 11. CD. 29/03/2021 tarih, 2020/5622E. 2021/3190K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay 11. CD. 23/09/2021 tarih, 2021/12174E. 2021/7178K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

oluşturmaya elverişli bulunmadığına dayanmaktadır. Nitekim kararda “ *Güvenli elektronik imza ile oluşturulan veya ilgili mevzuatında imza zorunluluğu olmayan ancak düzenleyeni belli olan (5258 sayılı kanunun 5/3. maddesindeki düzenleme gibi veya işaret, mühür, etiket, amblem ya da hologramın yeterli olduğu belgeler) ve hukuki değer taşıyan içeriğe sahip olup hukuki sonuç doğurmaya elverişli elektronik verilerin, kanun hükmüyle ‘Belge’ olarak nitelendirilmesi koşuluyla sahtecilik suçunun maddi konusu olarak kabulü, örneğin Türk Borçlar Kanunu’nun 15/1 maddesi, Türk Ticaret Kanunu’nun 1526.maddesi, İcra İflas Kanunu’nun 8/a maddesi, 5271 sayılı CMK’nin 38/A maddesi ile 6100 sayılı HMK’nin 199 ile 445. maddeleri kapsamında UYAP sistemi ve diğer elektronik ortamlarda oluşturulan elektronik belgeleri ceza kanunu koruması altına alacaktır. Bu kabul kanunilik ilkesi ile çelişmeyeceği gibi, sahtecilik suçunun koruduğu hukuki yarar olan belgelerin gerçekliğine ilişkin kamu güveninin sarsılmasını da önleyecektir ” açıklamasına ve kabule yer verilmiştir.*

Elektronik belgelerin korunması için yasal düzenlemenin yapılması gerektiği ileri sürülebilir ise de özel bir düzenlemenin gerekmediği görüşündeyiz. Elektronik belgelerin günümüz teknolojisinin yarattığı belgeler olması ve pek çok avantajı içermesinden başka fiziksel belgelerin tüm fonksiyonlarını taşımaktadır. Her iki belge türünün hukuksal anlamda ispat fonksiyonu icra ettikleri hatta “güvenli elektronik imzalı elektronik belgelerin” daha güvenli olduğu gerçektir. İspat fonksiyonu bakımından hukuken daha güvenli addedilen elektronik belgenin, fiziki belgenin yararlandığı hukuki himayeden yararlanmaması düşünülemez. Bu itibarla elektronik belgelere olan kamu güveninin korunması için ayrıca düzenleme yapılması gerekmez. Özel bir düzenleme ise ancak tartışmaların sonlandırılması amacına hizmet etmesi bakımından yerinde olacaktır.

dd. Hasta Protokol Defterleri

Uygulamada sıklıkla karşılaşılmaması sebebiyle resmi belgelerin suç konusu itibarıyla değerlendirilmesi gereken belgelerden birisi hasta protokol defteridir. Tabipler, diş tabipleri, dişçiler ve ebeler, hastaların isim ve kimlik bilgilerini içeren protokol defteri tutmaktadırlar. 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu’nun 73. maddesine göre tabipler, diş tabipleri, dişçiler ve ebelerin söz konusu protokol defterlerinde tahrifat ve gerçeğe aykırı bilgiyi yazmaları halinde sahtecilik suçu işlenmiş olacaktır. Öğretide hasta protokol defterlerinin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılmış ve 1219 sayılı Kanun’un 73. maddesine göre protokol defterlerinin resmi belgede sahtecilik

suçunun konusunu oluşturabileceği belirtilmiştir⁷³⁰. Kanaatimizce; hasta protokol defterinin tutulduğu kuruma göre ikili bir ayırım yapılmalıdır. Kamu hastanelerindeki hasta protokol defterlerinin resmi belge olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak kamu hastaneleri dışındaki sağlık kuruluşlarında tutulan hasta protokol defterleri resmi belgede sahtecilik değil sadece özel belgede sahtecilik suçunun konusu olabilir. Çünkü 1219 sayılı yasanın 73. maddesi protokol defterlerindeki sahtecilik halinde fiilin “*Türk Ceza Kanunu’nun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre cezalandırılacağı*” belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle atıf resmi veya özel belgede sahtecilik suçlarından birisine değil “belgede sahtecilik suçuna” yapılan genel bir atıftır. Ayrıca yapılan atıf, resmi belge hükmünde belgelerde olduğu gibi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlere değil, sadece yaptırım itibarıyla yapılan bir atıftır. Bu itibarla fiile, somut duruma göre resmi belgede sahtecilik veya özel belgede sahtecilik yaptırımını uygulanacaktır.

ee. Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Düzenlediği Belgeler

Vakıf yükseköğretim kurumlarının düzenlediği belgelerin resmi belge olup olmadığı dolayısıyla resmi belgede sahtecilik suçuna konu olup olamayacağı da ele alınması gereken bir konudur. Anayasanın 130. maddesi; üniversitelerin kanunla kurulacağını, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabileceğini öngörmektedir. Yine aynı madde, vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumlarının, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasa’da belirtilen hükümlere tabi olduğunu hükme bağlamıştır. Görüldüğü üzere vakıf üniversitelerinin⁷³¹ mali ve idari konular dışındaki faaliyetleri devlet üniversiteleri ile aynı nitelikte kabul edilmiştir⁷³². Vakıf üniversitelerinin öğrenciler ile ilişkisi Yüksek Öğretim Kurumları Yönetmeliğine tabi olup kamu hukuki

⁷³⁰ Taneri, *Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları*, 2. Cilt, s. 1610.

⁷³¹ Vakıf üniversitesi, gelirlerini sadece kendi üniversitelerini ve mülkiyeti üniversitelere ait kurum ve kuruluşları geliştirmek amacıyla harcamak kaydıyla, vakıflar tarafından kanunla kurulmuş bulunan kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde araştırma, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan, fakülte, enstitü, yüksekokul, meslek yüksekokul, destek, hazırlık okulu veya birimleri, benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur (Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği md. 5).

⁷³² Sever’in çalışmasında belirttiği üzere, Devlet bütçesinden yardım almayan, kendi malvarlığı ve bütçeleri bulunan vakıf üniversitelerinin idari sistemden ayrılan temel hususu, mali yöndeki işleyiş olup idari yönden farklılaşmalarının temelinde de mali yönden farklılıklara dayanmaktadır. Yine yazarın belirttiği üzere, idari yönden vakıf ile üniversite arasında yer alan ve devlet üniversitelerinde bulunmayan mütevelli heyeti adında bir kurul bulunmakta olup mütevelli heyet vakıf üniversitesinin tüzel kişiliğini temsil etmekte, ayrıca üniversitedeki yöneticileri atama, bütçeyi onaylama, ita amirliği, personel sözleşmelerini yapma, atama ve görevden alınmaları onaylama yetkisine sahip bulunmaktadır (Çiğdem Sever, “Bir Kamu Kurumu Olarak Vakıf Üniversiteleri ve Bu Üniversitelerde Çalışan Akademisyenlerin Hukuki Statüsü”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 158, İstanbul, 2016, s. 1182-1183).

ilişkisi niteliğindedir⁷³³. Vakıf üniversitesi ile akademik personel arasındaki ilişki sözleşme ile kurul-maktadır. Ancak bu sözleşmenin hukuki niteliği konusunda öğretide tartışma bulunmaktadır⁷³⁴. Konuya ilişkin önceki tarihli farklı yargı kararları bulunmakla birlikte⁷³⁵ Uyuşmazlık Mahkemesi'nin son kararlarında vakıf üniversitesi ile akademik personel arasındaki ilişkinin kamu hukukuna dayandığını, oluşan ihtilafa adli yargının değil idari yargının bakacağı yönündedir⁷³⁶. Her ne kadar öğretide vakıf üniversitelerin mali ve idari işleyişi, personel rejimi özel hukuk hükümlerine tabi olmakla vakıf yükseköğretim kurumları yöneticisi ve personeli mali ve idari konularda kamu görevlisi sayılmayıp sadece Yüksek Öğretim Kurumunun denetim ve gözetiminin olduğu alanlarda kamu görevlisi sayılabileceği belirtilmiş⁷³⁷ ise de yukarıda aktarılanlardan anlaşılacağı üzere yürüttükleri faaliyetin kamu faaliyeti olduğu, denetim ve gözetimlerinin Yüksek Öğretim Kurumuna tabi oldukları gözetildiğinde faaliyetle-rine ilişkin belgelerin resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabileceğini düşünmekteyiz.

ff. Bilirkişi Raporları ve Uzman Mütalaaları

Yargılama kapsamında düzenlenen bilirkişi raporları ve uzman mütalaalarını içeren belgelerin resmi belge olarak kabul edilip edilmeyeceği açıklığa kavuşturulması gereken başka bir konudur⁷³⁸. Ceza ve hukuk yargılamaları kapsamında düzenlenen bilirkişi raporlarının resmi belge niteliğinde olduğunda tereddüt bulunmamalıdır⁷³⁹. Çünkü bilirkişiler, TCK md. 6/1-c'de belirtilen "kamu görevlisi" tanımına uymakta ve bilirkişilerin faaliyetleri

⁷³³ Sever, **a.g.e.**, s. 1186.

⁷³⁴ Vakıf üniversiteleri ile akademik personel arasındaki sözleşmelerin hukuki niteliği konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüş, bu kapsamda; sözleşmenin tarafların karşılıklı rızaları ile oluşması sebebiyle özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olduğu; sözleşmenin bir tarafının kamu hukuk tüzel kişisi olması ve konusunun kamu hizmeti olması sebebiyle idari bir sözleşme olduğu; sözleşmede atama ile oluşan bir statü ve iş sözleşmesinden oluşan ikili bir nitelik bulunduğu belirtilmiştir (Seracettin Göktaş, "*Vakıf Üniversiteleri ile Öğretim Elemanları Arasında Yapılan Sözleşmenin Hukuki Niteliği*", **SÜHFD**, C. 29, S. 1, Konya, 2021, s. 602; Sever, **a.g.e.**, s.1188).

⁷³⁵ UM 26.01.2015 tarih, 2015/41E. 2015/29K. sayılı kararı, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr>, E. T. 15.08.222.

⁷³⁶ "*Davalı Üniversitede öğretim görevlisi ve bölüm başkanı olarak görev yaparken iş akdini haklı sebeple feshettiğini ileri süren davacının; kıdem tazminatı, ücret alacağı, yıllık ücretli izin alacağı ve asgari geçim indirimi alacağının davalıdan tahsili istemiyle açılan davanın, idari yargı yerinde görülmesi gerektiği*" (UM 28.5.2020 tarih, 2020/92E. 2020/312K. sayılı kararı, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr>, E. T. 15.08.222); Aynı yönde karar: UM 26.10.2020 tarih, 2020/485E. 2020/578K. sayılı kararı, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr>, E.T. 15.08.222.

⁷³⁷ Hamide Zafer, "*Ceza Hukuku Uygulamasında Kamu Görevlisi(Public Official in the Application of Criminal Law)*", **YÜHFD**, Duygun Yarsuvat'a Armağan, C. 9, S. 2, İstanbul, 2012, s. 225.

⁷³⁸ CMK md. 67/6'ya göre, Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Aynı doğrultuda HMK 293. maddesine göre taraflar, dava konusu olayla ilgili olarak, uzmanından bilimsel mütalaa da alabilirler.

⁷³⁹ Aynı görüşte Güneş Okuyucu Ergün, "*Bilirkişi Raporu Üzerinde Gerçekleştirilen Sahtecilik Fiillerinin Niteliği*", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. 4, S.1, Malatya, 2013, s. 268.

de kamu görevi sayılmalıdır. Aynı doğrultuda HMK md. 284'te bilirkişilerin kamu görevlisi olduğu açıkça belirtilmiştir⁷⁴⁰. Belirtilmelidir ki birden fazla bilirkişi tayin edilmiş ise bilirkişi raporu, tüm bilirkişilerce imzalanması ve dava dosyasına havalesi ile resmi belge vasfını taşıyacaktır. Rapor tüm bilirkişilerce imzalanmamış veya dosyasına havale edilmemiş ise resmi belge sayılmayacaktır⁷⁴¹. Tarafların CMK md. 67/6 kapsamında seçtiği uzmanların kamu görevlisi veya yargı görevlisi sayılmayacakları⁷⁴² bu nedenle düzenledikleri uzmanlık raporlarının resmi belge sayılmayacağı belirtilmiştir⁷⁴³. Uzman görüşlerini içeren raporların resmi belge niteliğinden kabul edilip edilmeyeceğinin belirlenmesinde uzman raporu isteyen Cumhuriyet savcısı olup olmadığının özellik taşıdığı kanaatindeyiz. Cumhuriyet savcısı dışındaki tarafların talebi ile düzenlenen uzman görüş raporları resmi belge niteliğinde değil ise de Cumhuriyet savcısının uzmanından görüş istemesine dayalı olarak düzenlenen raporların resmi belge niteliğinde kabul edilmesinin doğru olacağını düşünmekteyiz. Cumhuriyet savcısı tarafından tayin edilen uzmanlara tıpkı bilirkişilerde olduğu gibi emek ve mesaisine karşılık ödeme yapılması gerektiğinde hazineden ödeme yapılacaktır. Cumhuriyet savcısı kamu görevlisi olup kamu adına faaliyet yürüten makam olduğundan bu faaliyeti kapsamındaki görevlendirmeler kapsamında düzenlenen belgelerin de resmi belge olarak kabulü gerekir. Nitekim Cumhuriyet savcısının aldığı uzman görüşü, diğer dava taraflarının talep edeceği görüşler gibi sadece tek tarafı kapsamaya bilir. Cumhuriyet savcısının, davanın tüm taraflarının leh ve aleyhlerine yönelik görüş isteme imkânı bulunmakta olup tarafların lehlerine ilişkin talep ettikleri uzman görüşlerinden ayrıl-maktadır. Nitekim Cumhuriyet savcısının uzman görüşü istemesi, tüm tarafların leh ve aleyhlerine yönelik olabilmesi itibarıyla mahkemenin bilirkişi tayinindeki amacı taşımaktadır. Cumhuriyet savcısının aldırması olduğu uzman görüşünü içeren raporun resmi belge olarak kabul edilmesi soruşturma aşamasındaki Cumhuriyet savcısının yetkisi ile de uyumlu olacaktır. Resmi belge olduğunda tereddüt olmayan soruşturması aşamasındaki bilirkişi raporlarının düzenlemesine ilişkin

⁷⁴⁰ Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir(HMK md. 284).

⁷⁴¹ “Bilirkişi raporu, tüm imzaların tamamlanması ve yazı işleri müdürü veya hâkim tarafından görülüp dosyaya havalesi yapılmakla belge niteliğini kazanacağından, bu aşamadan önce bir veya iki imzalı taslağın kısmen ya da tamamen değiştirilmesi halinde, ortada gerçek ve geçerli bir belge bulunmadığından resmi belgede sahtecilik suçunun maddi unsurları gerçekleşmemiştir” (Yargıtay 11. CD. 29.09.2006 tarih, 2006/1047E. 2006/7635K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁴² Özbek'e göre; Ceza Muhakeme Kanunu 67/8. maddesi ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu 293. maddesi kapsamında mütalaa için görüşlerine başvurulmuş uzmanların resmi bir atamasının olmaması sebebiyle kamu görevlisi sayılmazlar (Veli Özer Özbek, “Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu”, **CHD**, C. 13, S. 38, Ankara, 2018, s. 18).

⁷⁴³ Okuyucu Ergün, kanun koyucunun uzmanları bilirkişi statüsünde dahi görmediğini, nitekim TCK md. 276/1'de düzenlenen gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunun dahi faili saymadığını, bu durumda uzmanın TCK 204/2 madde kapsamındaki daha ağır bir suçun failinin olmasının da mümkün olmadığını belirtmektedir (Okuyucu Ergün, **a.g.e.**, s. 268).

kararı veren Cumhuriyet savcısıdır. Bu itibarla davaya katılanlara verilen uzman görüşleri içeren rapor özel belge olarak kabul edilse de Cumhuriyet savcısının uzmandan görüş istenmesine dayalı verilen raporu resmi belge olarak kabul etmek gerektiği düşüncesindeyiz.

gg. Kambiyo Senetlerine İlişkin Çeşitli Durumlar

Kambiyo senetleri unsurları tam olacak şekilde düzenlenip tedavüle konulması gerekir-ken çeşitli sebeplerle kambiyo senedinin unsurları eksik kalmış veya bırakılmış olabilir. Unsurları eksik kalmış veya bırakılmış kambiyo senedinin sonradan tamamlanması ile oluşan senet resmi belge hükmünde senet olarak kabul edilecek midir? Öncelikle belirtilmelidir ki unsurları eksik bırakılmış bir kambiyo senedinden söz edebilmek için eksik bırakılan unsurların “düzenleyenin imzası” dışında kalan unsuru olmalıdır. Eksik bırakılan unsur veya unsurların anlaşmaya uygun olarak doldurulup doldurulmadığına göre ikili bir ayırım yapmak gerektiğini düşünmekteyiz. Unsurları eksik bırakılan kambiyo senedi anlaşma doğrultusunda tamamlanmış ise geçerli bir kambiyo senedi olacaktır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabilir⁷⁴⁴. Ancak anlaşma dışında zorunlu unsurların tamamlanması halinde resmi belgede sahtecilik suçundan ziyade, açığa imzanın kötüye kullanılması suçunu oluşturabilir⁷⁴⁵. Örneğin; bononun bedel kısmı boş bırakılarak lehdara vermesi ve lehdarın da bedel hanesini anlaşmaya aykırı olarak doldurması durumunda resmi belgede sahtecilik suçu değil, 5237 sayılı TCK'nin 209/1. maddesinde yazılı suç oluşacaktır⁷⁴⁶. Unsurları eksik kalmış veya bırakılmış kambiyo senedinin sonradan tamamlanmasında TTK 680. maddesinin de gözetilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Açık poliçeyi düzenleyen TTK md. 680 maddesi, tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçenin aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulması halinde anlaşmalara uyulmadığı iddiasının hamilin kötü niyetle iktisap etme veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı dışında hamile karşı ileri sürülemeyeceğini belirtmektedir. Poliçeye ilişkin bu hüküm, mümkün ise TTK 778/2-f maddesi uyarınca bonoya, TTK 818/1-c maddesi uyarınca çeke uygulanabilecektir. Yine keşideci ile alacaklı anlaşarak esasta mevcut olmayan bir poliçeyi muvazaalı olarak düzenleyip üçüncü kişiye ciro edilmesi halinde muvazaa iddiası iyi niyetli üçüncü kişiye karşı ileri sürülemeyecek ve poliçe geçerli olacağından muvazaalı poliçenin düzenlenmesinde sahtecilik suçu söz konusu olmayacaktır⁷⁴⁷. Aynı şekilde gerçekte

⁷⁴⁴ Kayar, unsurları eksik bırakılmış poliçe için aynı görüşü ileri sürmektedir (Kayar, **a.g.e.**, s. 623).

⁷⁴⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 398; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 474; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6392.

⁷⁴⁶ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 472.

⁷⁴⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 397.

bir borç bulunmadığı halde hatıra binaen verilen bir bono veya çekin de geçerli olduğunu ve sahtecilik suçuna konu olabileceğini düşünmekteyiz. Bu şekilde verilen bono veya çekin içeriğinin gerçeğe aykırı olduğunun ileri sürülmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü bu belgeler esasen özel belge niteliğinde olup kanunun özel hükmü gereğince resmi belge hükmünde belge sayılmakta olduklarından ve özel belgelerde içerik sahteciliğinden söz edilemeyecektir.

Kambiyo senetlerinde bulunması gereken zorunlu unsurlar ile ilgili yasada değişiklik yapılması halinde daha önce keşide edilmiş ve/veya piyasada kullanıma sunulmuş kambiyo senedinin geçerliliğine etki edip etmediği tereddüt yaratabilir. Şöyle ki kambiyo senedinde bulunması gereken unsurlara yasal düzenleme ile ek zorunlu unsur konulabilir. Ek zorunlu unsuru getiren yasanın yürürlüğe girmesinden önce düzenlenip ticari hayatta kullanılmakta olan kambiyo senedi TCK md. 210/1 kapsamında sayılmayacak mı? Nitekim yürürlükten kaldırılan eski 3167 sayılı Çek Kanunu'nda vergi kimlik numarası çekin unsuru değil iken Kanunu'nun 3. maddesinde 4814 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle vergi kimlik numarası çekin zorunlu unsuru haline getirilmişti. Bu durumun piyasadaki vergi kimlik numarası taşımayan çeklerin geçersizliğine sebep olup olmadığı tartışılmıştı. Yargıtay, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce düzenlenmiş vergi kimlik numarasını içermeyen çeklerin, ceza hükümlerinin uygulanması yönünden geçerliliklerini yitirdiklerine ilişkin herhangi bir kural öngörülmediğini, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce düzenlenen çeklerin geçerliliklerini koruyacağına karar vermişti⁷⁴⁸. Yargıtay'ın bu görüşü öğretide de savunulmuştur⁷⁴⁹. Biz de

⁷⁴⁸ “Çek defterinin her yaprağında ‘vergi kimlik numarasının yazılı olması’ çeklerde zorunlu bir unsur haline getirilmiş olmakla birlikte, 4814 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden önce düzenlenmiş, vergi kimlik numarasını içermeyen çeklerin ceza hükümlerinin uygulanması yönünden geçerliliklerini yitirdiklerine ilişkin herhangi bir kural öngörülmediği gibi; söz konusu hükümlerin lafzından da açıkça anlaşılacağı şekilde, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce düzenlenen çeklerin geçerliliklerini koruyacağı ve hatta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na düzenlenen ve 09.04.2003 tarih, 25074 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanarak yürürlüğe giren 2003/1 sıra numaralı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğin geçici 2. maddesi hükmü ile bu tebliğ ile yürürlükten kaldırılan tebliğe göre basılmış ve bu tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar müşterilere verilmiş olan çek karnelerinin kullanılmasına da olanak tanınarak, vergi kimlik numarasını içermeyen bu çek yaprakları ile belirtilen geçiş süreci boyunca düzenlenen bu çeklerin dahi geçerli olacağı kabul edilmiştir” (Yargıtay 10. CD. 12.10.2006 tarih, 2005/19737E. 2006/11446K. sayılı ve 12.10.2006 tarih, 2005/15226E. 2006/11444K. sayılı kararları, Özel Arşiv); “Çekte bulunması gerekli zorunlu unsurların belirlendiği TTK’nin 692. maddesinde vergi ‘kimlik numarasının’ çeklere yazılması zorunlu unsur olarak gösterilmediği gibi ayrıntıları Hukuk Genel Kurulunun 08.06.2005 gün ve 2005/12-357 Esas ve 2005/363 karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere 4814 sayılı yasa ile değişik 3167 sayılı çek hamillerinin korunması ve çekle ödemelerin düzenlenmesi hakkındaki yasanın 3. maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişikliğin TTK’nin 692. maddesini değiştirir mahiyette olmaması nedeniyle suça konu zorunlu unsurları taşıyan çekin resmi belge niteliğinde olduğu gözetilmeden çekte vergi numarası bulunmadığından özel belgede sahtecilik suçundan yazılı şekilde karar verilmesi (Yargıtay 11. CD. 13.07.2011 tarih, 2011/4916E. 2011/8016K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı mahiyette kararlar: Yargıtay 10. CD. 02.12.2008 tarih, 2007/7242E. 2008/18269K. sayılı ve Yargıtay 10. CD. 05.05.2009 tarih, 2007/13521E. 2009/8570K. sayılı kararları, Özel Arşiv.

kanuni düzenleme ile kambiyo senetlerine ilişkin unsurlara ek unsurların eklenmesi halinde daha önce düzenlenip piyasaya sürülmüş kambiyo senetlerini geçersiz kılmayacağı, düzenlendikleri tarihteki mevzuata uygun olmaları sebebiyle geçerli olacakları, aksi yorumun hukukta devamlılık ve tutarlılığa aykırılık yaratacağı, bu tür kambiyo senetlerinin resmi belge hükmünde belge niteliklerinin devam ettiği düşüncesindeyiz.

Daha önce zorunlu iken yasa değişikliği ile unsur olmaktan çıkarılan kambiyo senedi kısmında sahtecilik yapılması halinde resmi belgede sahtecilik suçu söz konusu olup olmayacağının da açıklığa kavuşturulması önem taşımaktadır. Kanaatimizce; yasa değişikliği ile daha önce unsur iken unsur olmaktan çıkarılan bir hususta sahtecilik yapılmasının suç olarak kabul edilmesine devam edilmesini gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Bir husus unsur olmaktan çıkarıldığında artık o unsur bulunmasa da kambiyo senedi geçerliliğini devam ettirecektir. Bu itibarla unsur olmaktan çıkarılan bir hususta sahteciliğin gerçekleştirilmesi resmi belgede sahtecilik suçunu değil, unsurları var ise özel belgede sahtecilik suçunu oluşturabileceğini düşünmekteyiz.

Uygulamada bonoda unsur olmadığı halde bonoya yazılan hususlar olmaktadır. İhtilaf halinde yetkili mahkemeye ilişkin kayıtlar, faiz oranı gibi hususlar bonoya yazılabilmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki yapılan ilaveler bononun zorunlu unsurlarını belirsiz hale getirirse veya birden fazla vade yazılırsa senet bono vasfını yitirir⁷⁵⁰. Ancak bonoyu geçersiz kılmayan ilave hususlarda sahtecilik gerçekleştirilmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçunun söz konusu olup olmadığının açıklığa kavuşturulması gerekir. Kanaatimizce; yetkili mahkeme, faiz oranı gibi bononun unsurları olmayan unsurlar bonoya ilişkin sonuç doğurmakla birlikte ceza kanununu anlamında resmi belgede sahtecilik suçu himayesinden yararlanamazlar. Kanun'un resmi belge hükmünde kabul ettiği ve bu gerekçe ile resmi belgede sahtecilik suçu hükümleri ile himaye ettiği husus sadece belgenin kendisidir. Belgeye bağlı tüm hususlar ve/veya ek sözleşmeler değildir. Ancak şartları var ise bu hususlar, özel belgede sahtecilik suçuna konu olabileceklerdir.

Ayrıca uygulamada kambiyo senetlerinin arka yüzüne bazen senedin fonksiyonlarına etkisi olmayan ek bilgiler yazılabiliyor. Örneğin; ciro silsilesinde cirantanın yanına senedi veren kişinin kim olduğuna dair kısa bilgiler yazılabilir. Kanaatimizce; bu tür açıklamalar kambiyo senedinin geçerliliği ve kullanımı için zorunlu bilgiler olmadığından açıklamaları

⁷⁴⁹ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 480.

⁷⁵⁰ Kayar, **a.g.e.**, s. 622 ve 666.

içeren kısma yapılan müdahaleler resmi belgede sahtecilik suçuna konu olmayacaktır. Ancak koşulları var ise özel belgede sahtecilik suçuna konu olabilecektir.

Kambiyo senedinin geçerli olabilmesi için senette lehtarın doğru belirtilmesi gerekir. Lehtar gerçek veya tüzel kişi olabilir. Lehtar gerçek kişi ise ad ve soyadının yazılması gereklidir. Tüzel kişiliği bulunmayan sadece iş yerini ifade eden “Güven Ticaret” gibi ibarelerin kullanılması halinde belge TCK md. 210/1 kapsamında kabul edilmeyecektir. Bu itibarla adi ortaklığın tüzel kişiliği bulunmadığından lehtar olarak yazılması halinde belge TCK md. 210/1 kapsamında olmayacaktır⁷⁵¹.

Kambiyo senedinde düzenleme tarihinin ve yerinin doğru yazılmaması sebebiyle de sorunlar doğabilmektedir. Düzenleme tarihinin ay, gün ve yılı içerecek şekilde açıkça yazılması gerekir. Sadece yılın yazılması, takvim yılında olmayan bir günün tarih olarak yazılması kambiyo senedini geçersiz kılacağından böyle bir belge resmi belge hükmünde kabul edilmeyecektir. Aynı şekilde düzenleme yeri de hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıkça anlaşılabilir olmalıdır. Anayasa md.127, 442 sayılı Köy Kanunu md.7 gözetildiğinde sadece tüzel kişiliğe sahip yerel yönetimler il, ilçe, belde ve köyler bonoda düzenleme yeri olarak yazılabilir. Bu itibarla mahalle veya semt yerleri keşide yeri olarak belirtilmiş ise kambiyo senedinin keşide yeri belirtilmiş sayılmayacaktır⁷⁵². Düzenleme yeri kısaltılmış ise kısaltmadan düzenleme yerinin açıkça anlaşılması gerekir⁷⁵³. Aksi takdirde kambiyo senedi, resmi belge hükmünde belge sayılmayacaktır⁷⁵⁴. Nitekim yargı kararlarında düzenleme yeri gösterilmeyen ve düzenleyen isim yanındaki adresi kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde anlaşılabilir bir idari birim adını ifade etmeyen⁷⁵⁵, düzenleme yeri ve

⁷⁵¹ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 472.

⁷⁵² Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 473.

⁷⁵³ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 472; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6405.

⁷⁵⁴ “Somut olayda, suça konu çekin ‘G.tepe’ biçiminde gösterilen keşide yerinin anlaşılabilir bir idari birim adını ifade etmemesi nedeniyle özel belge niteliğinde bulunduğu” (Yargıtay 11. CD. 25.01.2011 tarih, 2009/23349E. 2011/340K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁵⁵ “Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun anılan kararında belirtildiği üzere düzenleme (keşide) yerinin hiçbir duraksamaya yer vermeyecek ve başka yerleşim yerlerini çağrıştırmayacak biçimde açık, net ve herkes tarafından anlaşılabilir şekilde gösterilmesi gerekir. Dosya içerisinde onaylı örneği bulunan suça konu bonoda açıkça düzenleme yeri belirtilmediği gibi senedi düzenleyen ismin yanında da ‘Mehmet tönge mah. 4836 sok. No:1’ biçiminde yazılan adres hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde anlaşılabilir bir idari birim adını ifade etmediğinin anlaşılması karşısında; suça konu senedin bono vasfını taşıdığıнын kabulü mümkün olmadığı cihetle, özel belge niteliğinde bulunduğu ve ‘özel belgede sahtecilik’ suçu yerine yazılı şekilde ‘resmi belgede sahtecilik’ suçundan cezaya hükmolunması” (Yargıtay 11. CD. 09.12.2011 tarih, 2008/10284E. 2011/23211K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı doğrultuda karar: Yargıtay 11. CD. 24.11.2011 tarih, 2008/19885E. 2011/22196K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

kimin emrine düzenlendiği belli olmayan⁷⁵⁶, keşide tarihi bulunmayan⁷⁵⁷ kambiyo senetlerinin resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturmayacağı hükme bağlanmıştır.

TTK, kambiyo senedine yapılabilecek cironun (TTK md. 683), aval şerhinin (TTK md. 701) ve mücbir sebep ihbarının (TTK md. 731, 811) aval üzerinde yapılmasına imkân vermek-tedir. Alonj üzerindeki bu işlemler kambiyo senedine ilişkin olduğundan bu işlemleri içeren belgelerde yapılacak sahteciliklerin resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturacağını düşünmekteyiz. Ancak bu alonjun senede bağlı olması gerekir. Senede bağlılıktan kasıt ise alonjun artık senetten ayrılmayacak şekilde senetle bağlanmasıdır⁷⁵⁸.

4. Fiil

a. Fiili Oluşturan Harekete Göre Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Niteliği

Fiil insanın dış dünyaya yansıyan hareketidir⁷⁵⁹. Fiil, suçun en önemli şartı olup fiil yoksa suç da yoktur (nullum crimen sine actione). Bu itibarla fiil yoksa suça ilişkin ayrıca bir araştırmaya gerek yoktur⁷⁶⁰. Nasıl ki suçun esasını fiil oluşturmakta ise fiilin esasını da hareke-tin oluşturduğunu söylemek mümkündür. Fiilin esasını oluşturan hareket dış dünyada bir netice meydana getirebilmektedir. Bu sebeple fiilin hareket, netice ve fiil ile netice

⁷⁵⁶ “6102 sayılı TTK’nin 776. maddesi gereğince bonolarda bulunması zorunlu olan, bono bedeli kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı ile düzenleme yerinin bir duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır olması gerektiği, suça konu senetlerde ise anılan zorunlu unsurların mevcut olmadığı ve bu nedenle zorunlu unsurları bulunmayan suça konu senetlerin özel belge niteliğinde bulunduğu anlaşılmaması karşısında” (Yargıtay 15. CD. 30.09.2019 tarih, 2017/14701E. 2019/9162K. sayılı kararı); Aynı doğrultuda karar: Yargıtay 15. CD. 04.04.2016 tarih, 2013/25587E. 2016/2990K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁷⁵⁷ “Yargıtay İBK’nin 14/12/1992 tarih, 1/5 sayılı kararında da açıklandığı üzere; kambiyo senetlerinde bulunması zorunlu olan keşide tarihinin bir duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır olmasının gerektiği; somut olayda ise suça konu senetlerde keşide tarihlerinin bulunmadığı, bu durumda eylemin ‘özel belgede sahtecilik’ suçunu oluşturacağı gözetilmeden yazılı şekilde ‘resmi belgede sahtecilik’ suçundan mahkûmiyet kararı verilmesi”(Yargıtay 23. CD. 20/04/2016 tarih, 2015/6784E. 2016/4947K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁵⁸ Turanlı’nın aktarımına göre uygulamada; senetten ayrılmayacak şekilde bağlanma, senede yapıştırılması, bantlanması şeklinde olmakta ancak tel zımba ile zımbalama veya ataç kullanılması ise senetten ayrılmayacak şekilde bağlanma olarak kabul edilmemektedir. Turanlı, ayrıca alonjun “senet gibi birtakım şekil şartlarına tabi olması, örneğin alonj olarak kullanılacak kâğıtların matbu olması, üzerinde ‘bu bir alonjdur’ gibi bazı kayıtlar bulunması, öte yandan ilave edildiği senet ile arasında sadece maddi anlamda değil hukuki anlamda da bir bağ kurulabilmesi için birtakım kayıtların zorunlu tutulması gerektiğine” işaret etmektedir (Hüsnü Turanlı, “Türk Hukukunda Alonj”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 3, S. 1, Ankara, 2017, s. 123,127.

⁷⁵⁹ Dönmezer/ Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 2. Cilt, s. 80; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 304; Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, s. 146.

⁷⁶⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 304.

arasındaki ilişkiyi belirten illiyet bağından oluştuğu kabul edilmektedir⁷⁶¹. Biz de inceleme konumuzu fiili oluştu-ran bu üç unsura göre ele alacağız.

Genel olarak fiilin esasını oluşturan iradeye dayalı insan hareketinin niteliğine göre suçlar çeşitli ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlar hareketin sayısına (tek hareketli, birden fazla hareketli, seçimlik hareketli ve itiyadi hareketli), hareketin şekline (icrai, ihmali, ihmal suretiyle icrai), hareketin önemine (serbest hareketli, bağlı hareketli) ve hareket icrasının devamlılığına (ani, mütemadi) göre yapılan ayrımlardır⁷⁶².

Bu çerçevede resmi belgede sahtecilik suçu, hareketin sayısına göre, birden fazla hareketli suçlardan seçimlik hareketli suç niteliğindedir⁷⁶³. Resmi belgede sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK 204. maddesinde suça vücut veren hareketler belirtilmiştir. Bu suçun seçimlik hareketli suç niteliğinde olduğu madde gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçu hareketin şekline göre ise icrai suç niteliğindedir. İcrai hareket ile ihlal edilen normlar, “yapma”, “işleme” niteliğindeki yasaklayan normlardır⁷⁶⁴. Resmi belgede sahtecilik suçunun ihlal edilen icrai normları " resmi belgeyi sahte olarak düzenleme”, “gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme”, “sahte resmi belgeyi kullanma” veya “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” şeklindeki yasaklardır⁷⁶⁵. Başka bir ifadeyle bu suç “düzenleme”, “değiştirme”, “kullanma” şeklindeki yasakların ihlali niteliğindeki hareketlerle gerçekleşmektedir.

Resmi belgede sahtecilik suçu hareketin önemine göre bağlı hareketli suç niteliğindedir. Bağlı hareketli suçlar, suça ilişkin fiilin hangi hareket ile gerçekleştirilebileceği kanunda belirtilmiş suçlardır⁷⁶⁶. Bu suçlara ilişkin hareketler kanunda anlatılmış olup kanundaki anlatı-ma konu hareketlerle ancak bu suçlar işlenebilecektir⁷⁶⁷. Resmi belgede

⁷⁶¹ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 214; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 179; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 268; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 240; Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 80.

⁷⁶² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 325; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 227; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 183; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 247; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 257; Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 85; Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 236.

⁷⁶³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 148; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 664; Memiş Kartal, **“Resmi Belgede Sahtecilik”**, s. 100; Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 843.

⁷⁶⁴ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 257; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 146; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 251; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 214.

⁷⁶⁵ Ancak gerçeğe aykırı resmi belge düzenlemek seçimlik hareketi başlığı altında ele alındığı üzere, gerçeğe aykırı belge düzenleme seçimlik hareketinde suçun ihmali hareket ile de işlenebileceğini düşünmekteyiz.

⁷⁶⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 337.

⁷⁶⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 337; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 267; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 247; Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 124; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 185.

sahtecilik suçunun hangi hareketlerle oluşabileceği kanunda sınırlı sayıda belirtilmiştir. Bu hareketler, “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenlemek”, “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek”, “gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek” veya “sahte resmi belgeyi kullanmak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu haller dışındaki bir hareket, bu suçun oluşumuna vücut vermez. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunun bağlı hareketli suç niteliğinde olduğu düşüncesin-deyiz.

Resmi belgede sahtecilik suçları, hareketin icrasının devam edip etmemesine göre ise kural olarak ani, istisnai olarak da mütemadi suç niteliğinde tezahür edebilir. Şöyle ki resmi belgede sahtecilik suçunun “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenlemek”, “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek”, “gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek” hareketleri ile suçun işlenmesi halinde ani suç söz konusudur. Çünkü düzenleme veya değiştir-me fiilinin gerçekleşmesi ile suç tamamlanmaktadır. Ancak suç, “sahte resmi belgeyi kullan-mak” seçimlik hareketi ile suçun işlenmesinde ise temadi söz konusu olabilir⁷⁶⁸.

b. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunu Oluşturan Hareketler

Resmi belgede sahtecilik suç fiilini oluşturan hareketler suçun düzenlendiği TCK 204. maddesinde iki fıkra şeklinde belirtilmiştir. Birinci fıkroda, herkesin, ikinci fıkroda ise kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunun hareketleri belirtilmiştir.

TCK 204. maddesinin birinci fıkrasındaki tüm hareketler, ikinci fıkroda da bulunmakta-dır. Buna karşılık ikinci fıkroda ek olarak “gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek” hareketine yer verilmiş, her iki fıkra arasındaki hareketler itibarıyla farklılığın sadece bundan ibaret olduğu görülmektedir. Suç fiilini oluşturan hareketlerin her iki fıkradaki aynılık düzeyini gözeterek çalışmamızda TCK 204. maddesinin 1.ve 2. fıkrası itibarıyla

⁷⁶⁸ “Sanığın, Ahmet adına düzenlenmiş üzerinde kendi fotoğrafı bulunan sahte sürücü belgesini 30.09.2011 tarihinde yapmış olduğu trafik ihlalinin ardından görevli polis memurlarına ibraz edip kullanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği, birleşen dava dosyası dayanağı 28.04.2014 tarihli iddianame ile de aynı sürücü belgesini 28.03.2011 tarihinde yapmış olduğu trafik ihlalinin ardından görevli polis memurlarına ibraz edip kullanmak suretiyle zincirleme biçimde resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış... Kullanma mütemadi suç şeklinde de gerçekleşebilir. Bu seçimlik hareketlerden herhangi birisinin işlenmesiyle suç tamamlanacaktır. 5237 sayılı TCK'nin 43. maddesinin uygulanabilmesi için ise ‘bir suç İşleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi’ zorunlu olup sahte resmi belgeyi düzenleyen ve kullanan kişinin aynı kişi olması durumunda ve sahte belgenin düzenlenip zaman içerisinde kullanılması eyleminde hukuki kesinti oluşmadığı müddetçe birden fazla sahtecilik eylemi değil, tek bir sahtecilik suçunu oluşturacaktır. Bu açıklama ışığında somut olay değerlendirildiğinde; sanığın suçta konu sahte sürücü belgesini hukuki kesinti oluşmaksızın 28.03.2011 ve 30.09.2011 tarihlerinde kullanmaktan ibaret eyleminin, tek bir sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden zincirleme suç hükmü uygulanmak suretiyle fazla ceza tayini” (Yargıtay 11. CD. 22.01.2020 tarih, 2017/16298E. 2020/530K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

hareketleri ayrı ayrı incelemek yerine tüm hareketleri bir arada incelemeyi uygun bulmaktayız.

Bu çerçevede suça ilişkin seçimlik hareketleri “resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek”, “gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek”, ”gerçeğe aykırı belge düzenlemek” ve “sahte resmi belgeyi kullanmak” başlıkları altında inceleyeceğiz. Seçimlik hareketlerden bir veya bir kaçının birlikte gerçekleştirilmesi mümkün ise de suçunun oluşması için seçimlik hareketlerden birinin gerçekleştirilmesi yeterlidir. Resmi belgede sahtecilik suçundaki seçimlik hareketlerinden iki veya daha fazlasının birlikte gerçekleştirilmesi halinde suç konusu nesnel olarak aynı olduğundan suç sayısını arttırmayacaktır⁷⁶⁹. Ancak hareketin fazlalığı ve yoğunluğu suça ilişkin cezanın belirlenmesinde ve bireyselleştirilmesinde gözetile-cektir⁷⁷⁰.

aa. Resmi Belgeyi Sahte Olarak Düzenlemek

Resmi belgede sahtecilik suçunun bu seçimlik hareketi TCK 204. maddesinde “resmi belgeyi sahte olarak düzenleme” ifadeleri ile yer almaktadır. Bu seçimlik hareket, TCK 204. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasının ortak seçimlik hareketidir. Resmi belgenin sahte olarak düzenlenmesinde, madde gerekçesinde belirtildiği üzere, esasında mevcut olmadığı hâlde, mevcutmuş gibi sahte resmi belgenin üretilmesi söz konusudur.

Bu seçimlik hareket, 765 sayılı eski TCK 339. maddesinde “tamamen veya kısmen sahte bir varaka tanzim etmek” ifadeleri ile düzenlenmişti⁷⁷¹. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK 204. maddesindeki “resmi belgeyi sahte olarak düzenleme” ifadesi, 765 sayılı eski TCK maddesindeki düzenlemeye göre daha genel bir ifade niteliğindedir.

Bu kapsamda ekleyelim ki TCK 204. maddesinde düzenlenen “resmi belgeyi sahte olarak düzenleme” hareketi genel bir norm niteliğindedir. Kişinin resmi belgeyi sahte olarak

⁷⁶⁹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 188.

⁷⁷⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.148.

⁷⁷¹ Erman ve Erman/Özek, tamamen sahte varaka tanzim etmeyi, varakanın hüviyetini yanlış yansıtmaya olarak ifade edilebileceğini belirtmekte; kısmen sahte varaka tanzim etmeyi ise failin elinde olup tamam olan varakaya sahte hükümler eklemesi, başka bir ifadeyle sahte kısmın sahih kısma ilavesi olarak ifade etmektedirler. Yazarlar, kısmen sahte varaka tanzimine, noterin resen düzenlediği senedin altına sonradan borcun ödendiğine ilişkin şerhin düşülmesi örneğini vermektedirler (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 422-424; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 408-409). Yazarların kısmen sahte varaka tanzimine ilişkin açıklamaları ve örneği, yürürlükteki TCK düzenlemesine göre “gerçek resmi belgeyi değiştirmek” veya “borcun ödendiğine ilişkin şerhin” başlı başına hukuki sonuç doğuran ödeme belgesi olarak kabul edilmesi halinde ise tamamen “sahte belge düzenlemek” şeklinde değerlendirilmesi mümkündür. Söz konusu açıklamalar ve örnek, yürürlükteki TCK’nin “kısmen veya tamamen” ibaresine yer vermediğini de gözeterek geçerli olmadığı, esasen gerçek belgeyi değiştirmek veya sahte belgeyi düzenlemek seçimlik hareketlerinin ikisine uyma ihtimali içermeleri sebebiyle muğlaklık içerdikleri açıktır. Bu itibarla bu açıklama ve örnekleri, ETCK düzenlemesinde “tamamen veya kısmen sahte varaka tanzimi” ifadesine yer verilmesi sebebiyle bu kavramların açıklanması zarureti olarak değerlendirmekteyiz.

düzenleme fiiline ilişkin kanunlarda ayrıca özel bir norm var ise bu normun TCK 204. maddesine göre öncelikle uygulanması gerekir.

Sahte resmi belgenin zorunlu tüm unsurları içerecek şekilde oluşturulması gerekir. Oluşturulan sahte belgede zorunlu unsurlarda eksiklik var ise ortada resmi belge bulunmadığından resmi belge sahteciliğinden de söz edilmeyecektir⁷⁷².

“Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme”den söz edilebilmesi için olmayan bir belgenin üretilmesi gerekir. Olmayan bir belge iki şekilde üretilebilir. Ya gerçek bir belgeden esinlenilerek sahte belge üretilir ya da gerçek bir belgeden esinlenmeden tamamen sahte bir belge üretilebilir⁷⁷³.

Gerçek bir belgeden esinlenilerek sahte resmi belge üretilmesinde iki belge söz konusudur. Biri gerçek belge, diğeri ise gerçek belgeden esinlenerek oluşturulan sahte belgedir. Bu ihtimalde, gerçek bir resmi belgenin taşıdığı tüm unsurların aynısını içeren bire bir taklit resmi belge üretilmesi veya gerçek belgenin sadece bazı unsurları esas alınmak suretiyle yeni bir resmi belge üretilmesi söz konusudur⁷⁷⁴. Örneğin; kişi kaybettiği diplomasından yenisini çıkarmak için mezun olduğu yere başvurmak yerine elindeki fotokopisinden ilhamla kaybettiği diplomasının bire bir aynısını sahte oluşturarak iş başvurusunda bulunmasında oluşturduğu diploma, kaybettiği gerçek diplomasının bire bir sahtesidir. Kişinin başvuru için diploma notu yetersiz olması sebebiyle gerçek diplomasını esas alarak başvuruyu sağlar şekilde yüksek diploma notlu yeni sahte bir diploma oluşturmasında ise gerçek belgenin sadece bazı unsurları esas alınmak suretiyle yeni sahte resmi belge oluşturulmuştur. Her iki örnekte de kişi, gerçek diplomasına müdahale etmemiş, bu diplomadaki bilgileri kullanarak ya bire bir aynısını ya da sadece başvuru için gerekli olan diploma notu bilgisini değiştirerek yeni ve sahte bir resmi belge oluşturmuştur. Ancak fiil, gerçek diploma üzerinde gerçekleşmemiştir⁷⁷⁵.

Gerçek bir belgeden esinlenmeden tamamen sahte bir resmi belge üretilmesinde ise somut bir resmi belge göz önünde bulundurulmadan resmi belgeye ilişkin genel esaslar göz

⁷⁷² Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 152.

⁷⁷³ Bu ihtimalleri, *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*, sahteciliğin konusunun aslında “daha önce var olan bir belge” ve “var olmayan bir belge” esasına göre sahte belge oluşturulması olarak belirtmektedirler (*Özbek/Doğan/Bacaksız/ Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 863). Ancak biz bu seçimlik hareketin “gerçek belgenin değiştirilmesi” seçimlik hareketi ile karışmaması için yukarıdaki anlatımı tercih etmekteyiz.

⁷⁷⁴ Öğretide bu ihtimal taklit olarak ifade edilmektedir (*Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 863; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1067). Ancak bu kavram 765 sayılı ETCK’de kullanılan kavram iken yeni TCK’de taklit kavramına yer verilmemiştir.

⁷⁷⁵ Gerçekte var olan bir resmi belgenin aynısı veya bir kısmı esas alınarak düzenlenen sahte belge, resmi belgeyi değiştirmek fiilinden farklılık arz etmektedir. Resmi belgeyi değiştirme fiilinde var olan resmi belgeye müdahale söz konusudur. Oysa resmi belgenin aynısının veya bir kısmın taklit ederek sahtecilik yapma fiilinde ise gerçek belgeye müdahale söz konusu olmayıp sadece o belgeden esinlenme söz konusudur.

önüne alınarak yepyeni ve sahte bir resmi belge oluşturulmaktadır. Bu ihtimalde, hiç bulunmayan bir resmi belge varmış gibi üretilmektedir. Kişi hukuk fakültesinden mezun olmadığı halde sahte diploma oluşturmada durum budur. Bu durumda somut bir diploma esas alınmamıştır. Kişi, resmi belge niteliğinde olan bir diplomada olması gereken bilgileri esas alarak tamamen sahte bir diploma meydana getirmektedir.

Gerçek bir belgeden esinlenilerek sahte resmi belge üretilmesi ya da gerçek bir belgeden esinlenmeden tamamen sahte resmi belge üretilmesi halleri, hem TCK 204. maddesinin 1. fıkrasındaki sivil kişinin resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunda hem de TCK 204. maddesinin 2. fıkrasındaki kamu görevlisinin resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunda tezahür etmesi mümkündür. Yukarıda örnek verilen sivil kişinin diploma sahteciliğini fakültedeki kamu görevlisinin bir kişi için yapması halinde kamu görevlisinin resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçu söz konusu olacaktır. Adına sahte diploma düzenlenen kişi ile fakültedeki kamu görevlisinin iştirak halinde de resmi belgede sahtecilik suçununun bu halini işlemeleri mümkündür. Sivil kişinin kamu görevlisini araç olarak (tehdit ederek veya zor kullanarak) kullanmak suretiyle adına sahte diploma düzenletmesi de mümkündür. Bu son örnekte sahte belgedeki imza kamu görevlisine ait olmasına rağmen belge içerik olarak sahte olup-belge gerçeğe aykırı olup- sivil kişi, resmi belgeyi içerik olarak sahte düzenletmiş olmaktadır. Bütün bu hallerin TCK 204. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında belirtilen resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek kapsamında kaldığını düşünmekteyiz.

Görüldüğü üzere resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek suretiyle resmi belge sahteciliğinin yukarıda belirtilen örneklerinde belgenin içeriğine ilişkin bir sahteciliği de içermektedir. TCK 204. maddesinde düzenlenen “*resmi belgeyi sahte olarak düzenleme*” ifadesinin genel nitelikli, dolayısıyla belgenin içerik ve aidiyet yönünden sahteciliğini kapsar nitelikte olduğu ileri sürülebilir⁷⁷⁶.

Resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek suretiyle resmi belgenin içeriğine ilişkin sahtecilikten başka belge aidiyeti unsurunda da tezahür edebilir. Belge aidiyetinde gözetilmesi gereken en önemli husus imzadır. İmza taklidi suretiyle resmi belge sahte

⁷⁷⁶ Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme, belgenin içeriğine ilişkin bir sahteciliği içermediğine ilişkin TCK md. 204/1’de bir kısıtlama bulunmamaktadır. Çünkü 5237 sayılı TCK 204. maddesindeki “*resmi belgeyi sahte olarak düzenleme*” seçimlik hareketine ilişkin düzenleme genel içerikli bir düzenleme niteliğindedir. Başka bir ifadeyle 5237 sayılı TCK md. 204/1’deki düzenleme sadece belgede maddi sahteciliği, belgedeki aidiyet unsurundaki sahteciliği içermeyip içeriğe ilişkin sahteciliği de kapsamakta olduğu düşüncesindeyiz.

düzenlenebilir. İmza taklidinde günün teknolojik düzeyi etkili olmakla birlikte gerçekleştirilmesi çeşitli şekillerde tezahür edebilir⁷⁷⁷.

İmza taklidi suretiyle resmi belgeyi sahte olarak düzenleme hareketi, resmi belgede sahteciliğin her iki halinde yani sivil kişinin resmi belgede sahteciliği ve kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliğinde gerçekleşebilir. Ancak bu konuda, kamu görevlisinin resmi belgeyi sahte olarak düzenleme seçimlik hareketinde “yetki devri”, imza devri” ve “vekâleten görev yapılması” hallerinin de göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.

Kamu görevinin aksamadan işlemesi için bazı hallerde belgeyi düzenlemeye yetkili ve görevli kişi, belgenin oluşturulmasında başkasını yetkili kılabilir⁷⁷⁸. Bu durumda belgeyi imza-layan kişinin yetkili olup olmadığı temsil hükümlerine göre belirlenir. İmzaya yetkili kılma, yetki devri ve adına imzalama yetkisi olmak üzere iki şekilde olabilir⁷⁷⁹.

Yetki devrinde, belgeye yetkinin devredildiği kişinin adı yazılır ve bu kişi belgeyi imzalar. Yetki devri değil de adına imzalama yetkisi verilmiş ise belge kimin adına imzalanıyor ise bu husus belirtilerek belge imzalanmalıdır⁷⁸⁰. Örneğin; vilayetteki iş bölümü kapsamında vali, vali yardımcısı veya milli eğitim müdürüne bazı yetkileri devretmiş ise yetki devrini alan vali yardımcısı veya milli eğitim müdürü belgeyi bizzat ve sadece ismi ile imzalayabilir. Ancak yetki devri değil de imza devri yapılmış ise vali adına imzalayacağı belgede isim ve imzasını kullanmalı ancak “Vali Adına” açıklamasına da yer vermelidir.

Kamu görevinin asaleten yapılması asıl olmakla birlikte bazen vekâleten de görev yapılmaktadır⁷⁸¹. Bu durumda yapılacak resmi yazışmalarda imzanın vekâleten atıldığına da belgede gösterilmesi gerekir⁷⁸². Kanaatimizce; yazıda vekâleten (V.) imzalandığının belirtilme-mesi tek başına belgenin sahteliğini doğurmayacaktır. Vekâleten imzalandığının belirtilmemesi usulü bir eksiklik olarak kabul edilmelidir. Çünkü belgenin aidiyetinde bir sorun bulunma-maktadır.

⁷⁷⁷ İmza taklidi; asıl imza ile imzalanılan yeri çakıştırarak asıl imza üzerinden geçilmek suretiyle taklit edilmesi; asıl imzaya bakılarak bu imzanın oluşturulması; mekanik bir usul ile asıl imzanın taklidi; kişinin asıl imzanın atış şekli ve biçimini belledikten sonra doğrudan imza atması suretiyle gerçekleştirilebilmektedir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 234).

⁷⁷⁸ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 847.

⁷⁷⁹ “Yetki devri”, kanunun izin verdiği hallerde “üst”ün, yetkilerinin bir kısmını belirli bir süreyle “ast”ına devretmesi iken “imza devri”, yetkinin devri değil işlemi imzalamanın devri olup imzanın devridildiği kamu görevlisi, işlemi kanunen işlemi imzalama yetkisinin verildiği makam veya merci adına imzalamaktadır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 188).

⁷⁸⁰ Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md. 17.

⁷⁸¹ Akyılmaz/Seziner/Kaya, “vekâleti”, Anayasanın 128. maddesindeki düzenlemeyi esas alarak “yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetini çeşitli nedenlerle yerine getiremeyen bir memur veya diğer bir kamu görevlisinin yürüttüğü kamu hizmetini yapmak üzere bir başka memur veya diğer bir kamu görevlisine görev ve yetki verilmesi” olarak tanımlamaktadır (Akyılmaz/Seziner/Kaya, **Türk İdare Hukuku** s.198).

⁷⁸² Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.17.

Resmi belgelerde olduğu gibi resmi belge hükmünde belgelerde de kişi imzaya yetkili kılınabilir. Öğretide kişi vekil olmadığı halde, kendini vekil göstermesi sahtecilik değil vekâlet açısından yalan beyan olduğu belirtilmiş ise de⁷⁸³ uygulamada vekâlet azledilmesi sebebiyle vekillik durumu kalmayan kişinin kendini vekil göstererek resmi belge düzenlemesinde resmi belgede sahtecilik suçunun oluştuğu kabul edilmiştir⁷⁸⁴. Hatta özel vekâlet gerektiği halde genel vekâletnameye dayanarak belge düzenlenmesi de resmi belgede sahtecilik suçu olarak kabul edilmiştir⁷⁸⁵. Kanaatimizce de yetkili olmadığı halde resmi belge hükmünde bir belgenin imza-lanması halinde resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır. Ancak yetkinin yazılı verilmesi gerekirken sözlü verilmesi gibi yetkilendirme konusundaki eksiklik halinde ilk akla gelen husu-sun sahtecilik olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Birden fazla imzanın gerekli olduğu resmi belgelerde her imzanın ilgilisi tarafından atılması gerekir. Bu tür belgelerde sahtecilik sivil kişinin resmi belgede sahteciliğinde tezahür edebildiği gibi kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliğinde de tezahür edebilir. Örneğin; komisyon kararlarını komisyona katılanların tamamının imzalaması gerekir. Komisyonu oluşturanlar sadece kendi adına imza atabilirler, diğer üyeler adına imza atamazlar. Hatta komisyon üyelerinden birisinin imza atmasına engel bir durum ortaya çıktığında isminin altına neden imza atmadığını belirten kısa açıklama yazılarak imzasız bırakılmalıdır. Komisyondaki bir üyenin başka üye yerine belge imzalaması diğer koşulların da oluşması halinde kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna sebep olacaktır. Aynı doğrultuda resmi belge hükmündeki belgelerin birden fazla kişi tarafından imzalanmasının gerektiği hallerde yetkili kişilerin sadece kendi adına imza atmaları gerekir. Örneğin; şirket adına çek tanziminde birden fazla kişinin birlikte imzası aranacaksa her bir yetkilinin ayrı ayrı ve sadece kendi adına çeke imza atması gerekir. Birden fazla imzanın gerekli olduğu resmi belgede veya resmi belge hükmünde belgelerde başkasının yerine imza atılması halinde imza sahteciliği yoluyla resmi belgede sahtecilik söz konusu olabilecektir.

⁷⁸³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 158.

⁷⁸⁴ “Katılanın yurtdışında yaşaması nedeniyle eşi ve iki oğlu ile birlikte Türkiye’deki işleriyle ilgilenmek üzere 15.08.1995 tarihinde genel vekâletname vererek sanığı vekil tayin ettiği, 28.09.1998 tarihinde katılan tarafından sanığın bu vekillikten azledildiği, 14.11.2005 tarihinde ise sanığın azledildiği bu vekâletnameye dayanarak katılana ait taşınmazı üçüncü bir kişiye sattığı olayda, vekillikten azledildiğinden haberdar olan sanık azilname ile geçersiz hale gelen vekâletnameyi kullanarak katılana ait taşınmazı üçüncü kişiye satmış ve tapu işlemleri sırasında katılanın vekili olmadığı halde bu durumu tapu memurundan gizlemiştir. Azilname ile geçersiz hale gelen resmi belge niteliğindeki vekâletnamenin kullanılması nedeniyle somut olayda resmi belgede sahtecilik suçunun yasal unsurlarının oluştuğunun kabulü gerekir” (Yargıtay CGK. 17.02.2015 tarih, 2013/11-727E. 2015/1E. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁸⁵ “Sanığın, özel olarak çek düzenleme yetkisi içermeyen vekâletnameye dayanarak, kızı adına açtığı çek hesabından keşide ettiği üç adet çeki aldığı mal karşılığında katılana verdiği, çeklerin bankaya ibrazlarında karşılıklarının olmadığına anlaşıldığı ve sanığın bu şekilde resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği” (Yargıtay 23. CD. 28.12.2016 tarih, 2016/12379E. 2016/11214K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

Müşterek imzanın gerekli olduğu belgelerde eksik imza halinde ise belgede sahtecilikten söz edilmeyecektir⁷⁸⁶. Kanaatimizce; böyle bir durumda henüz resmi belge vücut bulmamış dolayısıyla hukuki sonuç doğurmamış olacağından sahtecilik de söz konusu olmayacaktır.

Resmi belgelerin aidiyetinin tespitinde parafın da gözetilmesi gerekebilir⁷⁸⁷. Paraf, yalnız adın veya ad ve soyadının baş harfleriyle atılan kısa imzadır⁷⁸⁸. Bazen belgeyi hazırlayanı belirtmek için paraf kullanılmaktadır. Böyle bir durumda belgenin hukuki sonuç doğurması için yetkili tarafından ayrıca imzalanması gerekir. Belgeyi hazırlayanı belirten paraf belgenin hukuki sonuç doğurmasını sağlamamakta, belgeyi hazırlayan kişiyi belirtmektedir. Kanaati-mizce; parafın belgenin bir unsurunu doğrulayan hususu ifade etmeyip belgeyi hazırlayanı ifade ettiği hallerde paraftaki gerçeğe aykırılık tek başına belgede sahtecilik suçunu oluşturmamalıdır. Böyle bir paraf, içeriği oluşturanı yani yardım eden kişiyi ifade edecektir.

Belgelerdeki aidiyet hususunda imzadan başka gözetilmesi gereken önemli bir husus da isimdir. Belgeye düzenleyen kişinin “gerçek isminin” yazılması asıldır. Gerçek isimden kasıt ise kişinin nüfusa kayıtlı olduğu ismidir. Hukuk düzenindeki hak ve sorumluluklar gerçek isim üzerinden yürümektedir. Kişi, hukuken geçerli kişiliği yani gerçek ismi ile hukuki sonuç doğurucu irade beyanında bulunmalıdır.

Ancak bazı hallerde kişi, gerçek ismi yerine başka isim kullanmak suretiyle belge düzenleyebilmektedir. Özellikle resmi belge hükmündeki belgelerde bu durum görülebilmektedir. Kişi mahallede veya ilçede tanındığı ismi ile bono düzenlemektedir. Takma bir isimle bilinen kişinin veya bir sanatçının gerçek ismi dışında bilinen sanatçı ismiyle bir belge düzenlemesi ve imzalaması durumunda belgede sahtecilik söz konusu olmaz⁷⁸⁹. Kişinin bilinen takma ismi ile resmi belge hükmünde bir belgeyi imzalamasında

⁷⁸⁶ “Şirket ortağı ve yönetim kurulu üyesi olan sanığın, şirketi diğer ortaklardan F ile birlikte müştereken temsil ve ilzama yetkili olduğunu ve şirket adına tek başına çek keşide edemeyeceğini bildiği halde, şirkete ait 10.01.2006 keşide tarihli 38.000 TL bedelli çeki tek başına keşide edip piyasaya sürdüğü, çekin şikâyetçi tarafından bankaya ibraz edildiğinde bankadaki imzalar ile benzememesi nedeniyle herhangi bir işlem yapılmadığı olayda, sanığın diğer yetkili şirket ortağı adına taklit imza atmasının söz konusu olmayıp, sanığın tek imza ile çek keşide etmesinin diğer şirket ortakları tarafından muvafakat verilmediği yolunda savunmanın aksine bir tespit yapılamaması, sanığın da ortağı olduğu şirketin de suça konu çek nedeni ile yapılan icra takibine itiraz etmemeleri gerekçeleriyle nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarının unsurlarının oluşmadığı belirlenerek verilen beraat kararlarında bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 27.04.2016 tarih, 2016/28E. 2016/4049K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁸⁷ Resmi belge, paraf veya parafı da içerebilir (Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md. 17, 21).

⁷⁸⁸ <http://sozluk.gov.tr>, E.T. 27.09.2020.

⁷⁸⁹ Gökcen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 157.

belgenin aidiyeti konusunda bir sorun bulunmadığından resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek fiilinden söz edilmemelidir.

Kişinin ismini eksik veya yanlış yazması tek başına resmi belgeyi sahte olarak düzenleme sayılmayacağı düşüncesindeyiz. Örneğin; kişinin birden fazla ön adının olmasına rağmen sadece bir ön adını kullanması ve/veya soyadı ile ön adını yer değiştirerek kullanması halinde durum budur. Ancak kişinin ismini eksik veya yanlış yazması belgenin aidiyetinde sorun teşkil etmemelidir.

Bazı hallerde resmi belgeye düzenleyenin ismi yazılmasa dahi sahit bir belge söz konusudur. Örneğin; kamu görevlisi belgeye ismini yazmayıp sadece unvan yazıp imzalamış olabilir. Böyle bir durumda belgenin ait olduğu kamu kurumunda tereddüt söz konusu değildir. Belgeyi düzenleyen kişi yazılmamış olmasına rağmen belgenin kime ait olduğu belli ise resmi belgeyi sahte düzenleme suçu oluşturmaz⁷⁹⁰. Yine kamu görevlisinin belgeye ismini yazmayıp sadece sicili yazıp imzalamasında da aidiyet sorunu bulunmadığından sahteciliğin söz konusu olmayacağı düşüncesindeyiz. Belgeyi düzenleyenin kim olduğunun belge üzerinden tespiti mümkün değil ise belgede sahtecilik söz konusu olmaz. Bu nitelikteki belgenin belli kişiye izafe edilebilir unsuru bulunmadığından esasen bir belgenin varlığından da söz edilemeyecektir⁷⁹¹.

Belge içeriğini oluşturan kişi ile imzalayan kişinin farklı olması halinde doğrudan sahte bir belgeden söz edilmemelidir⁷⁹². Belgeyi imzalayan kişinin iradesine uygun olarak içerik oluşturulmuş ise içeriği oluşturan yardım eden kişi durumundadır. Bu tür bir yardım, belgeyi imzalayan kişinin biyolojik engeli olması, daha iyi bir yazı veya tarz ile belgeyi oluşturma düşüncesi gibi sebeplerden kaynaklanabilir. Bu durum suç teşkil etmez. Ancak başkasını araç olarak kullanmak suretiyle sahte resmi belgeyi oluşturan kişi sahtecilik fiilini gerçekleştirmiş sayılacaktır. Örneğin; sahte özel belge ibraz ederek kamu görevlisi tarafından resmi belge düzenlenmesinin sağlanmasında, resmi belgede sahtecilik söz konusudur⁷⁹³. Çünkü bu durumda kişi, resmi belgenin sahte olarak düzenlenmesine kasten sebep olmaktadır⁷⁹⁴.

⁷⁹⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 846.

⁷⁹¹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 847.

⁷⁹² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 847.

⁷⁹³ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)”, s. 117.

⁷⁹⁴ “Sanığın temin ettiğı sahte ilaç fiyat kupürlerini anlaşmalı olduğı kurumların mensubu olan hastalara ait reçetelere yapıştırmak suretiyle Mal Müdürlüğünce düzenlenen ve resmi belge niteliğinde olan tahakkuk ve verile emirlerine göre bedellerini tahsil ettiğı anlaşıldığından, üzerine atılı resmi belgede sahtecilik suçunun sübut bulduğı, sahte ilaç fiyat kupürleri özel belge niteliğinde ise de, bunlara istinaden Mal Müdürlüğü’nce düzenlenen tahakkuk ve verile emirlerinin resmi belge niteliğinde olması ve resmi belgede sahtecilik suçu

bb. Resmi Belgeyi Değiştirmek

TCK 204. maddesinde, bu seçimlik hareket “*gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren*” ifadeleri ile belirtmektedir. Bu seçimlik hareket, TCK 204. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasının ortak ikinci seçimlik hareketidir. Suçun ikinci seçimlik hareketi olarak belirtilen bu seçimlik hareket, madde gerekçesinde ise “*Bu seçimlik hareketle, esasında mevcut olan resmi belge üzerinde silmek veya ilaveler yapmak suretiyle değişiklik yapılmaktadır. Mevcut olan resmi belge üzerinde sahtecilikten söz edebilmek için, yapılan değişikliğin aldatıcı nitelikte olması gerekir. Aksi takdirde, resmi belgeyi bozmak suçu oluşur. Sahteciliğin, belgenin üzerindeki bilgilerin bir kısmına veya tamamına ilişkin olmasının, suçun oluşması açısından bir önemi bulunmamaktadır*” açıklamaları ile ifade edilmiştir.

765 sayılı ETCK’nin ilgili 339. maddesinde bu hareket için “*hakiki bir varakayı tağyir ve tahrif eyleme*” ibareleri kullanılmıştır. 765 sayılı TCK’de kullanılan “tağyir”, “değiştirme, başkalaştırma”⁷⁹⁵, “tahrif” ise “bozma” anlamındadır⁷⁹⁶. 5237 sayılı TCK, “tağyir” yerine “değiştirme” kavramını; “tahrif” yerine “bozma” kavramını tercih etmiştir.

Resmi belgeyi değiştirme hareketi için öncelikle bir resmi belgenin bulunması gerekir⁷⁹⁷. Resmi belgenin varlığı, fiilin bu seçimlik hareketinin ön şartıdır. Bu hareket, sadece gerçek bir resmi belge üzerinde işlenebilir. Ortada bir resmi belge yoksa doğal olarak bu seçimlik hareket oluşmayacaktır⁷⁹⁸.

Resmi belgede değişiklik ile belgenin delillendirme özelliğinin değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Resmi belgede yapılan değişiklik ile belgenin baştan itibaren değişiklikten sonraki içeriğe sahip olduğu izlenimi verilmek istenmektedir⁷⁹⁹. Bu itibarla resmi belgede yapılacak değişiklik belgenin tevsik özelliğini değiştirecek derecede olmalıdır. Belgedeki yazının delil teşkil etmeyen kısımlarının değiştirilmesi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaz⁸⁰⁰. Yine resmi belgede sehven yapılan maddi hataların düzeltilmesi veya tavzih

belgenin düzenlenmesi ile oluşacağı” (Yargıtay 11. CD. 24.09.2007 tarih, 2005/9286E. 2007/5840K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁷⁹⁵ Develioğlu, **a.g.e.**, s. 1015.

⁷⁹⁶ Develioğlu, **a.g.e.**, s.1021.

⁷⁹⁷ Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 411; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 101; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 673.

⁷⁹⁸ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 189.

⁷⁹⁹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 163.

⁸⁰⁰ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 249; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 467.

amaçlı müdahaleler, resmi belgeyi değiştirme suçunu oluşturmaz⁸⁰¹. Ayrıca değişiklik, belgeye oldu-ğundan farklı bir tevsik özelliği vermeyip tevsik özelliğini tamamen yok edecekse bu durumda resmi belgeyi değiştirme değil, TCK md. 205'te düzenlenen resmi belgeyi bozma, yok etme ve gizleme suçu oluşur⁸⁰².

Kanuni düzenlemede, resmi belgede yapılan değişikliğin başkalarını aldatacak şekilde olması gerektiği belirtilmiştir. Resmi belgede yapılan değişikliğin aldatma niteliğini taşıması halinde belgenin baştan itibaren oluşturulduğu halde olduğu, orijinal hali taşıdığı etkisi oluşacaktır. Aldatıcılık niteliği ayrıca gerçekleştirilen fiilin resmi belgeyi değiştirme veya resmi belgeyi bozma suçunu oluşturup oluşturmadığının belirlenmesini sağlamaktadır⁸⁰³. Şöyle ki resmi belgede değişiklik aldatma niteliği taşırsa resmi belgeyi değiştirme suçunu taşımaz ise resmi belgeyi bozma suçunu oluşturmaktadır. Aldatma niteliği başlığında belirtildiği üzere resmi belgede sahtecilik suçu düzenlenmesinde aldatma niteliği, suçun sadece resmi belgeyi değiştirmek seçimlik hareketinde yer alması, diğer seçimlik hareketlerde belirtilmemesinin bu seçimlik hareket ile resmi belgeyi bozmak suçun arasındaki ayrımı ortaya koymak amacını taşıdığını düşünmekteyiz.

Değişiklik belge aslında olmalıdır. Belgenin onaylanmamış suretinde değişiklik, bu seçimlik hareket kapsamında değerlendirilemez. Buna karşılık belgenin birden fazla nüshası var ise bunlardan birisinde değişiklik yapılmasının bu seçimlik hareket için yeterli olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü belgenin her nüshası, tek başına hukuki sonuç doğuran, tevsik niteliği taşıyan, dolayısıyla kamunun güven duyduğu bir belge niteliğindedir. Bu itibarla bu seçimlik hareketin varlığı için belgenin tüm nüshalarında değişiklik yapılması gerekmez. Ancak belgenin bir nüshası veya tüm nüshalarında değişiklik yapılması cezanın belirlenmesinde esas alınmalıdır.

Ayrıca bir belgede hem resmi belge hem de özel belge niteliği birlikte var ise resmi belge kısmında yapılan değişiklik resmi belgeyi değiştirme suçunu oluşturur. Diğer kısma yapılan müdahale, özel belgeyi değiştirme suçunu oluşturacaktır. Örneğin; özel belge niteliğindeki kira kontratının noter tarafından onaylanması halinde, sadece noter tarafından onaylanan kısımdaki sahtecilik, resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır. Buna karşılık kira kontratı kısmında yapılan değişiklik ise özel belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır.

⁸⁰¹ Muhakeme ve düşüncedeki değişiklik maddi hata sayılmayıp maddi hatalar, duyuların yanlış algılaması sebebiyle veya belgenin oluşturulması sırasında olabilecek ve belgeden anlaşılacak hususlar olmalıdır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 426; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 412).

⁸⁰² Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 427; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 414.

⁸⁰³ Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 673.

Resmi belgede değişiklik ya belgenin bir kısmının silinmesi ya belgeye ilaveler yapılması veya her ikisinin birlikte yapılması şeklinde tezahür edebilir. Bu itibarla resmi belgede değişikliğin birinci tezahür şekli, belgedeki bir veya birkaç hususun çıkarılmasıdır. Belgedeki bir veya birkaç hususun silinmesi, kazınması, çeşitli kimyasal maddelerle yazının ve/veya metnin yok edilmesi şeklinde olabilir⁸⁰⁴. Belgeye yapılan ilaveler bazen gerçek belgeyi değiştirmek değil, belge düzenlemek niteliğinde olabilir. Böyle durumlarda yapılan ilavelerin niteliğine göre bir değerlendirme yapılması yerinde olacaktır. Şöyle ki yapılan ilave müstakil bir hukuki sonuç doğuracak nitelikte ise belgede değişiklik değil, belge düzenleme seçimlik hareketi sayılmalıdır. Örneğin; bir çekin arkasına sahte ciro atmak gerçek belgeyi değiştirmek değil, sahte belge düzenlemektir. Çünkü ciro müstakil bir hukuki sonuç doğurabilecektir. Ancak değişiklik müstakil bir sonuç doğurmayıp sadece ekli olduğu belgenin içeriğinde farklılık yapmakta ise bu durumu, belgede değişiklik olarak değerlendirmek gerekir. Bunun için değişikliğin ekli belge ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca yapılan değişiklik, özel belgenin vasfını değiştirip resmi belge haline getirmesi halinde resmi belge düzenlemek hareketinin olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü böyle bir değişiklik ile eskisinden farklı nitelikte yeni bir belge oluşturulmuştur. Nitekim Yargıtay'ın da bu görüşte olduğu görülmektedir⁸⁰⁵.

Resmi belgede değişikliğin ikinci tezahür şekli, belgeye ilaveler yapılmasıdır. Bu tür sahtecilikte, asıl metne, metnin değer, anlam veya hukuki kapsamını değiştirecek bir takım ilaveler yapılmaktadır⁸⁰⁶. Belge üzerindeki rakam, harf, kelimeye müdahale ederek rakamı başka bir rakama, harfi başka bir harfe ve dolayısıyla kelimeyi başka bir kelimeye dönüştürmek suretiyle belgenin anlamında, değerinde veya zamanında değişiklik yaratmak olarak belirtilen sürşarjın⁸⁰⁷ bu kapsamda kaldığını belirtmeliyiz.

Resmi belgede değişikliğin üçüncü tezahür şekli ise belgeye hem ilaveler yapılması hem de bir veya birkaç hususun çıkarılması ya da değiştirilmesi hareketlerinin birlikte yapılması halidir⁸⁰⁸. Üçüncü tezahürde ilk iki tezahür hali birleşmektedir. Örneğin; 40.000 TL

⁸⁰⁴ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 193; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6204.

⁸⁰⁵ “Sanığın suça konu belgelere sonradan tanzim tarihini eklemek suretiyle kambiyo senedi vasfı kazandırarak icra takibine geçtiğinin iddia olunması karşısında, eylemin sübutu halinde resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı gözetilmeden” (Yargıtay 11. CD. 02.04.2012 tarih, 2009/8263E. 2012/4514K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁰⁶ Eрман, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 231.

⁸⁰⁷ Cengiz/İşlek/İşat, **Belgede Sahtecilik Tespitinde Mürekkep Yapı ve Yaş Tayini**, s. 22.

⁸⁰⁸ “Senedin rakamla yazılı miktarı üzerinde oynama yapıp diğer ilgili boş kısımlarının da tahrif edilen miktara uygun doldurulmak suretiyle senedin bedelinin tahriften 14.000 TL'ye yükselterek icra takibine konulmasını sağladığı bu şekilde atılı suçları işlediğinin iddia edildiği olayda; sanığın senedin rakamla bedel kısmında

olan bono bedelinin önüne 1 rakamı eklenerek bedelin 140.000 TL yapılması, geçmiş vade tarihi oluşturmak için 23.12.2020 vadedeki 12. ayın önündeki 1 rakamının çıkarılması veya 01.02.2019 düzenleme tarihindeki ay hanesindeki 2'nin 8 olarak değiştirilmesinde ilave, çıkarma ve değiştirme birlikte gerçekleştirilmiştir.

Ekleyelim ki resmi belgedeki değişikliğe ilişkin her üç tezahür şeklinde de belgenin sahip olduğu anlam ve hukuki değerinin başkalaştırılıp başkalaştırılmadığının mutlaka göz önünde tutulması gerekir. Bu itibarla belgedeki değişikliğin konu, miktar, tür, cins, sayı gibi hususlarda bütünlük arz edip etmediğine bakılmalıdır⁸⁰⁹. Hukuken önem taşımayan değişiklik söz konusu ise bu seçimlik hareket söz konusu olmayacaktır⁸¹⁰. Yine ek bilgilerin belgeye yazılması da sahtecilik suçunu oluşturmayacaktır⁸¹¹. Bu kapsamda değişikliğin, belgenin esaslı unsurlarına veya tali unsurlarına ilişkin olup olmaması önem taşımaktadır.

Belgenin esaslı unsurlarında yapılacak değişiklik ile belgenin delillendirme özelliğini değiştireceğinden suçun oluşması için yeterli olabilmektedir. Belgeye vücut veren, düzenlenme amacına hizmet eden hususlar belgenin esaslı unsurudur. Belgenin düzenleyeni, hukuki anlam ifade etmesini sağlayan içeriği, yazılı olması esaslı unsur niteliğindedir. Yine bir belgeyi resmi belge yapan kamu görevlisi tarafından düzenleme ve görev gereği düzenleme unsurlarında değişiklik de bu seçimlik hareket kapsamında değerlendirilebilir.

Feri veya tali unsurlardaki değişiklik ile belgenin delil özelliği değişmemiş olabilir. Böyle bir durumda belgeyi değiştirme fiili gerçekleşmemiş olabilecektir. Esaslı unsurlar dışındaki unsurları tali unsur olarak kabul etmek gerekir. Yine başka unsurlar ile bir araya gelerek esaslı unsurları oluşturan hususları tali unsurlar olarak kabul etmek gerekir. Örneğin; belgenin düzenleyeni esaslı unsur⁸¹² iken düzenleyeni ifade eden sicil tali unsur niteliğinde kabul edilmelidir⁸¹³. Şöyle ki belgeyi düzenleyen olarak görünen kişinin ismi, ünvanı, sicili bir araya gelerek bütün halinde belge düzenleyeni ifade etmektedir. Bu unsurların

sonradan ekleme ve tahrifat yapmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği, oluş ve dosya kapsamından anlaşılmalıdır” (Yargıtay 15. CD. 28.01.2016 tarih, 2015/14806E. 2016/1074K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁰⁹ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 750.

⁸¹⁰ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 508; Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 99; İtişgen, **a.g.e.**, s. 51.

⁸¹¹ “*Sanığın annesinin kızlık soyadının da vekâletnameye derc edilmesinin vekâletnamenin sahteliğini gerektirmeyeceği*” (Yargıtay 11. CD. 28.05.2008 tarih, 2006/4485E. 2008/5346K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸¹² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 837.

⁸¹³ Aynı doğrultuda Yargıtay bir kararında mührü esaslı unsur olarak kabul etmemiştir: “*Suç konusu belgenin, orijinallerinde bulunan şekil unsurlarını taşıdığı, gerçek belgede de mühür bulunmadığından, mührün zorunlu unsur olmadığı, suç konusu belgenin aldatma niteliğini taşıdığı anlaşıldığından, sanıkların resmi belgede sahtecilik suçundan mahkûmiyetleri yerine beraatlerine hükmolunması*” (Yargıtay 11. CD. 04/02/2020 tarih, 2017/12863E. 2020/759K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

tamamındaki değişiklik bu seçimlik hareket kapsamında iken isim, unvan doğru olmakla birlikte sadece sicildeki bir rakamın değiştirilmesi tali bir unsur sayılmalıdır. Böyle bir değişikliği belgenin aidiyetine etki etmeyen bir husus olarak kabul etmenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

Belgenin esaslı ve tali unsurlarına ilişkin genel çerçevenin yukarıdaki gibi olmasının uygun olacağı düşüncesindeyse de bu konuda bazı hususların ayrıca ele alınmasında yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda tek başına yazı vasfında olmasalar da yazı ile bütünlük oluşturma-ları sebebiyle yazı dışındaki bazı ifadelerin tek başına değiştirilmesi de sahtecilik suçunu oluşturur. Örneğin; pasaportlardaki fotoğrafın veya senet üzerindeki pulun değiştirilmesi de sahteciliktir. Çünkü fotoğraf ve pul belgenin ayrılmaz parçasıdır⁸¹⁴.

Yine belgedeki tarihin belgenin esaslı unsuru olup olmadığı tartışılmıştır⁸¹⁵. Ancak resmi belge açısından durum ele alındığında tarihin belgenin esaslı unsuru olduğu açıktır. Belgedeki tarih, işlemlerin yapıldığı tarihte kişinin yetkili olup olmadığına ışık tutacağı gibi belgedeki hak ve borçlara da etkisi bulunmaktadır⁸¹⁶. Bu itibarla resmi belgedeki tarih, esaslı unsur kabul edilmelidir⁸¹⁷. Ancak belgede eksik kalmış bir tarihin sonradan doğru şekilde belgeye eklenmesi halinde sahtecilik suçu oluşmayacaktır⁸¹⁸. Eksik kalmış tarihin sonradan doğru şekilde eklenmesiyle belgenin temsil ettiği gerçek hukuki içeriğinde bir değişiklik yapılmış olmayacağından failin suç kastının bulunmadığı kabul edilmelidir. Belgeye tarih eklenmesi ile oluşan değişikliğin lehe veya aleyhe sonuç doğurabilecek nitelikte olup olmadığına bakılmalı, yapanın lehine sonuç doğuracak değişiklikler suç olarak değerlendirilmelidir⁸¹⁹.

Ödemenin yapıldığına dair resmi belgeye düşülen şerhlerin hangi seçimlik hareket kapsamında değerlendirilmesi de tartışılabilir bir konudur. Örneğin; bir bononun üzerine borcun ödendiğine dair sahte bir şerh düşülmesinin, değiştirme seçimlik hareketini mi yoksa düzenleme seçimlik hareketini mi oluşturacağı tereddüt yaratabilir. Kanaatimizce; örnekteki bir hareket, düzenleme niteliğinde bir harekettir. Değiştirme seçimlik hareketi ile var olan

⁸¹⁴ İtişgen, **a.g.e.**, s. 50.

⁸¹⁵ Öğretide; yanlış tarih yazılmasının bir çeşit muvazaa niteliğinde olduğu, bu nedenle sahtecilik suçunun oluşmadığı belirlen görüş olduğu gibi muvazaa dahi olsa yanlış tarih yazılmasıyla sahteciliğin gerçekleşmiş olacağını belirlen aksi görüş de bulunmaktadır (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 325).

⁸¹⁶ “*Vade tarihi geçmiş çekin vade tarihinin değiştirilerek yeniden çek vasfı kazandırılması ve bu çekin sanık tarafından icra takibine konulmak üzere kullanılması nedeniyle sanığın eyleminin 5237 sayılı Yasanın 204/1 maddesinde yazılı resmi belgede sahtecilik suçunun oluşturduğu*” (Yargıtay 15. CD. 20/10/2016 tarih, 2014/1923E. 2016/7841K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸¹⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 327; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 467.

⁸¹⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 327.

⁸¹⁹ Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2496.

belgenin delil özelliğinde bir değişiklik yapılmaktadır. Oysa burada bononun geçerliliğine ilişkin bir müdahale söz konusu değildir. Ödeme şerhi ile aslında bir ödeme belgesi yani yeni bir belge düzenlenmiş olmaktadır. Hatta ödeme niteliğindeki bu şerh, resmi belge vasfında olmayıp özel belge niteliğinde sayılmalıdır.

Belge düzenlenmesi, belge tanzimine başlama anından tamamlanıp imzalanmasına kadar devam eden bir süreci ifade etmektedir. Belge tanzim süreci olarak ifade edebileceğimiz bu süreç, sivil kişinin resmi belgeyi değiştirmek suretiyle belgede sahtecilik suçunda hüküm ifade etmemektedir. Ancak kamu görevlisinin fiilinde önem taşımaktadır.

Belge tanzim sürecindeki değişiklik, belge henüz tanzim edilmiş olmadığından belgeyi değiştirme de söz konusu olmayacağı düşüncesindeyiz. Ancak belge tanziminin tamamlanmasından sonraki değişikliğin, belgenin düzenleyenin yedinde olup olmadığı, belgeyi henüz kullanmadığı dönemde olup olmadığı önem taşımaktadır.

Konuya ilişkin öğretideki bir görüşe göre; belge müstakil bir varlık haline geldikten sonra sadece maddi hatalara ilişkin konularda değişiklik yapılabilir. Bunun dışındaki değişiklikler belgede değişiklik suçunu oluşturacaktır⁸²⁰. Öğretide ileri sürülen başka bir görüşe göre ise; resmi belge üzerinde değişikliği yapan kişi kamu görevlisi değil ise belgenin varlığından üçüncü kişilerin muttali olması ve ispat vasıtası olarak kullanılmasından sonraki müdahaleler değişiklik sayılacaktır. Değişiklik yapan kamu görevlisi ise düzenlemeye yetkili olduğu belge dışındaki belgelerde kamu görevlisi olmayan kişinin müdahaleleri gibi değerlendirilmelidir⁸²¹.

Resmi belge değişikliğinde üzerinde durulması gereken konulardan birisi de noterlerin yapmış olduğu işlemlerdeki değişikliklerdir. Noterlerin yapmış oldukları işlemlerde çıkıntı, değiştirme, fesih, iptal ve düzeltmenin ne şekilde yapılacağı Noterlik Kanunu'nun 81. maddesinde belirtilmiştir⁸²². Maddeye göre; noterlik işlemlerinde yapılan çıkıntı, değiştirme, fesih, iptal ve düzeltmelerin el yazısı ile yapılmaması kaydıyla yeni bir işlem ile yapılmalıdır. Maddede belirtilen “çıkıntı, değiştirme, fesih, iptal ve düzeltmeler”in her birisi aslında resmi belgeye birer müdahaledir. Bu tür müdahaleler resmi belgede sahtecilik suçunun “resmi

⁸²⁰ Erman ve Erman/Özek, konuya ilişkin İtalyan öğretisinde ileri sürülen belgeyi düzenleyenin, belgeyi yedinde tutmuş ve henüz kullanmamış ise belge üzerinde tasarruf yetkisi devam ettiğinden belgede değişikliğin suç oluşturmayacağı ancak diğer hallerde suç oluşturacağına ilişkin görüşü eleştirerek bu görüşü savunmaktadırlar (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 425; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 411-412).

⁸²¹ Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 852.

⁸²² Noterlik Kanunu'nun 81. maddesi, “noterlik işlemlerinde, ilgilinin imzasını ve noterin onayını taşımayan çıkıntılar geçerli değildir. Çıkıntılar el yazısı ile yapılamaz. Tamamlanmasından sonra bir noterlik işleminin değiştirilmesi veya fesih ve iptal veyahut evvelki için nitelik ve değeri değişmemek şartıyla düzeltilmesi, evvelki işlemin yapıldığı şekilde yeni bir işlemle yapılır. Yeni işlemin tarih, numarası, noterlik dairesinde bulunan evvelki işleme ait kâğıda yazılır. Şu kadar ki, yeni işlem başka bir noterlikte yapılırsa, bu noterlik, yeni işleme ait kâğıdın bir nüshasını gerekli açıklama yapılarak ilk işleme ait kâğıda bağlanması için o işlemi yapan noterliğe gönderir” düzenlemesine yer vermiştir.

belgeyi değiştirme” seçimlik hareketine uyabilecek fiillerdir. Ancak kanunun ngrdğ Şekilde yapılması halinde yani el yazısı ile yapılmaması ve yeni bir işlem ile yapılması halinde kanunen mümkün ve izin verilen bir müdahale niteliğinde olacağından resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmayacaktır. Bu itibarla noterlik işlemlerinde çıkıntı, değiştirme, düzeltme gibi fiillerin sahtecilik suçu açısından değerlendirilmesinde Noterlik Kanunu’nun 81. maddesinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Resmi belgede yapılan sahteciliğin ikinci kez değişikliğe konu edilmesi halinde ikinci fiilin suç oluşturup oluşturmayacağı da tartişılmıştır. Birinci görüş; belgedeki ikinci değişikliği ikili ayrıma tabi tutarak değerlendirme yapmaktadır. Sahte belgedeki değişiklik, sahteliği gidermek amacıyla yapılmış ise sahtecilik suçu oluřmayacaktır⁸²³. Bu nitelikteki ikinci sahteci-lik cezalandırılmayan ikinci fiil olarak kabul edilecektir⁸²⁴. Buna karşılık sahte belgedeki değişiklik meydana gelen zararı bytrse⁸²⁵, belgenin gerçek görüntüsünü ya da delil niteliğini kuvvetlendirici birtakım değişiklikler veya eklemeler nitelięinde⁸²⁶ ise sahtecilik suçu oluşa-caktır. İkinci görüş ise; sahte belge üzerinde yapılan sahtecilik eyleminde konu yönünden işlenemez suç söz konusudur. Hatta failin belgenin önceden sahte olduğunu bilmesine de gerek yoktur. Böyle bir durumda hiçbir zaman suç oluřmaz⁸²⁷.

Öncelikle belirtilmelidir ki yapılacak ikinci değişiklik, ilk değişiklikteki suçu ortadan kaldırmayacaktır. Resmi belgede yapılan değişikliğin ikinci kez değişikliğe konu edilmesine ilişkin ikinci görüşün kabulü halinde, suçla korunan hukuksal değerin bir kez daha ihlal edilmesine karşın yapılan sahtecilik fiilinin tamamen cezasız kalmasını doğuracaktır. Bu itibarla birinci görüşün daha doğru olduğu kanaatindeyiz.

cc. Resmi Belgeyi Kullanmak

TCK 204. maddesinin üçüncü seçimlik hareketi “sahte resmi belgeyi kullanmadır”⁸²⁸. Bu seçimlik hareket, TCK 204. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasının ortak üçüncü seçimlik hareketidir. Madde gerekçesinde bu seçimlik hareket için “nc seçimlik hareket ise sahte

⁸²³ Gökcen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.168; Artuk/Gökcen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu şerhi**, 4. Cilt, s. 4092; Ercan, **a.g.e.**, s. 265; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 27; Tekin, **a.g.e.**, s. 926-927.

⁸²⁴ Artuk/Gökcen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu şerhi**, 4. Cilt, s. 4093; Gökcen, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 119; Ercan, **a.g.e.**, s. 265.

⁸²⁵ Artuk/Gökcen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu şerhi**, 4. Cilt, s. 4093; Gökcen, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 119.

⁸²⁶ Gökcen, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 119; Tekin, **a.g.e.**, s. 926-927; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 27.

⁸²⁷ zen, **Ceza Hukuku zel Hükümler Dersleri**, s. 736.

⁸²⁸ zen’e göre; kanunun lafzı gözetildiğinde resmi belgeyi kullanma seçimlik hareketinin taksirle de işlenebileği sonucu çıkarılabilmektedir. Yazara göre kullanılan resmi belgenin sahte olduğunun bilinmesi aranmalı ve bu husus madde metninde belirtilmeliydi (Mustafa zen, “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu zerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*”, **THD**, C. 2, S. 8, Ankara, 2007, s. 88).

resmi belgeyi kullanmaktır. Kullanılan sahte belgenin kişinin kendisi veya başkası tarafından düzenlenmiş olmasının bir önemi yoktur” açıklamalarına yer vermiştir.

Bu seçimlik hareket, 765 sayılı ETCK’nin 346. maddesinde “*Bir kimse sahtekârlık cürmünde ortaklığı olmaksızın sahte bir varakayı bilerek kullanır veya onunla menfaat temin ederse, mezkur varaka resmi evraktan ise 342 ve hususi evraktan ise 345’inci maddelere göre ceza görür*” müstakil düzenlemesiyle yer almaktadır. Yürürlükteki TCK’nin konuya ilişkin düzenlemesi, ETCK’deki düzenlemesinden şekil ve yaptırım bakımından farklılık arz etmektedir. ETCK’deki sahte resmi evrakı kullanma hareketine ilişkin düzenleme, müstakil maddede ancak özel belgede sahtecilik suçu ile birlikte yapılmıştı. Ancak sahte resmi evrakı kullanma hareketi için ayrı bir yaptırım öngörmeyip yaptırım yönünden memur olmayanın resmi belgede sahtecilik suçunun temel yaptırımına atıf yapmıştı. Yürürlükteki TCK’de ise yukarıda belirtildiği üzere bu hareket, resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında suçun bir seçimlik hareketi olarak düzenlenmiştir.

Sahte resmi belgeyi kullanma seçimlik hareketi için öncelikle sahte bir resmi belgenin bulunması gerekir. Başka bir ifadeyle sahte bir resmi belgenin varlığı bu seçimlik hareketin bir nevi ön şartıdır. Ancak ön şart olarak aranan sahte resmi belgenin nasıl oluştuğu önemli değildir. Bu sahte resmi belgenin, sahte olarak düzenlenmiş veya gerçek bir resmi belgenin değiştirilmiş ya da resmi belgenin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmiş olmasının önemi bulunmamaktadır. Kullanılacak sahte resmi belgenin kasten veya taksirle oluşturulmasının da önemi bulunmamaktadır. Taksirle veya suç kastı olmaksızın oluşturulmuş sahte resmi belgenin kullanılması da bu seçimlik hareketi oluşturacaktır⁸²⁹. Örneğin; öğrencilere gösterilmesi için oluşturulmuş sahte bir bononun ticari alışverişte kullanılması halinde de bu seçimlik hareket gerçekleşecektir. Yine ön şart olarak aranan sahte resmi belgenin kullanacak fail dışındaki bir kişi tarafından oluşturulmasının da önemi bulunmamaktadır. Failin başka kişinin sahte olarak düzenlediği, değiştirdiği gerçek bir belgeyi kullanması halinde de bu seçimlik hareket gerçekleşmiş olacaktır. Bu çerçevede sahte belgenin oluşturulması, gerçek belgenin değiştirilmesi gibi diğer seçimlik hareketlerin sahte belgeyi kullanma seçimlik hareketinin önceki hareketleri, aslında belgenin kullanılmasına ilişkin hazırlık hareketleri olduğu belirtilmiştir⁸³⁰. Yine kanun koyucunun sahte belgenin kullanması öncesi hareketler olan sahte belgenin oluşturulması ve gerçek belgenin değiştirilmesi gibi hareketleri

⁸²⁹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** s. 733; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 178.

⁸³⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 844.

cezalandırmakla cezayı öne çektiği belirtilmiştir⁸³¹. Bu itibarla belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketlerinden “sahte belgenin kullanılması” seçimlik hareketi, diğer seçimlik hareketlerinden daha önemli ve etkilidir⁸³². Çünkü her ne kadar resmi belgede sahtecilik suçunun oluşması için kullanma şart değil ise de sahteciliğin asıl etki yarattığı seçimlik hareket sahte belgenin kullanılmasıdır. Sahte belgenin kullanılması ile netice olarak zorunlu değil ise de bir zarar veya zarar ihtimali oluşmaktadır.

Resmi belgede sahtecilik suçunun asıl seçimlik hareketi olan “sahte belgeyi kullanma” olmakla birlikte kullanmadan kast edilenin ne olduğuna ilişkin kanun maddesinde ve madde gerekçesinde açıklama bulunmamaktadır. Ancak özel belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK 207. madde gerekçesinde, kullanmaktan maksadın sahte belgenin herhangi bir hukuki ilişkide veya hukuki işlem tesisinde dikkate alınmasını sağlamaya çalışmak olduğu belirtilmiştir. Belirtilen bu husus, sahte resmi belgenin kullanılması için de geçerlidir.

Öğretide “kullanma” çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Kullanma; belgenin muhatap tarafından mutlaka algılanması veya içeriğini öğrenilmesi değil, algılanabilir hale getirilmesini sağlamaktır⁸³³. Buna göre belgenin muhatabının dikkatine sunulması ve muhatabın belgeye ulaşılabilir hale gelmesi yeterlidir⁸³⁴. Bu kapsamda belgenin amacına uygun olarak ilgili kuruma, kişiye verilmesiyle veya işleme konulmasıyla kullanma gerçekleşmiş olmaktadır⁸³⁵. Kullanmanın, somut olaya göre, alenileştirme, okuma, ibraz etme veya teslim etme şeklinde mümkün olabileceği kabul edilmektedir⁸³⁶. Ancak bazı hallerde, belgenin noterde saklanması olduğu gibi mutlaka muhatabın iktidar alanına girmesi gerekebilir⁸³⁷. Belgenin mevzuat

⁸³¹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 844.

⁸³² Aynı görüşte olduğunu değerlendirdiğimiz Koca/Üzülmez, belgede sahtecilikte asıl olanın kullanmak olduğunu belirtmektedirler (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 844).

⁸³³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 172; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 852; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s.103; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 674-675; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1070.

⁸³⁴ Özen; belge içeriğinin karşı tarafça öğrenilmesi gerekmiyip öğrenme imkânı yeterli görmekle birlikte belgenin resmi makamlara ve özel kişilere ibrazına göre bir ayırım yapmaktadır. Yazar, kullanmayı belgenin hukuki sonuç doğurmaya elverişli hareket olarak kabul etmekte, hukuki sonuç doğurmaya elverişliliği ise resmi makamların kişinin hakkına etki edebilecek bir işlemi belge üzerinde başlatabilecek hale gelmesi olarak kabul etmektedir. Ancak yazar, kıymetli evrak hariç olmak üzere resmi belgenin özel kişilere verilmesini kullanma olarak kabul etmemekte, resmi belgenin verildiği özel kişinin resmi makamlara ibrazı ile ancak kullanmanın gerçekleşmiş olabileceğini kabul etmektedir. Yazar bu duruma örnek olarak da; A’nın sahte olarak düzenlediği diplomayı kendi adına başvurması için B’ye vermesi halinde A’nın fiilini kullanma olarak değerlendirmemeyi vermektedir (Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 753-754).

⁸³⁵ Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan /Mustafa Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6205; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 272.

⁸³⁶ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 852; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 103; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 674-675; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1069-1070.

⁸³⁷ Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1069.

gereğince ibraz edilmesi yeterli olmayıp belgenin muhatabın iktidar alanına girmesi gereken hallerde fiilin tamamlanmadığı, teşebbüs aşamasında kaldığı ileri sürülmüştür⁸³⁸.

Uygulamada; sahte çekin kredi borcuna karşılık verilmesi⁸³⁹, senedin takibe konulması⁸⁴⁰, yakalama kararı ile aranan kişinin yakalanmaması için sahte sürücü belgesini polise ibraz etmesi⁸⁴¹, sahte belgenin belediyeye ibrazı⁸⁴², sahte belgenin dava dosyasına delil olarak sunulması⁸⁴³ gibi hareketler kullanma olarak kabul edilmiştir. Buna karşılık belgenin sadece üzerinde taşınması⁸⁴⁴ kullanma olarak kabul edilmemiştir.

Kanaatimizce; TCK 207. madde gerekçesindeki açıklama da esas alınarak belirtilebilir ki; kişinin resmi belgenin hukuki ilişki veya işlem tesisinde esas alınması için ibraz edilmesi, hukuki ilişkinin ibraz eden dışındaki tarafın veya işlem tesis edecek kişinin belgeyi esas almasının sağlanması belgeyi kullanmaktır. Kişi sahte resmi bir belgeyi üzerinde işlem yapmaya yetkili kişiye sunması, hak iddiasında bulunması, talepte bulunması belgeyi kullanmaktır. Ancak resmi belgenin hukuki ilişki veya hukuki işlemde esas alınması için değil sadece gösterilmesi, okunmasının sağlanması, belgeden haberdar edilmesi belgenin kullanılması olarak kabul edilmemelidir. Örneğin; bir kişinin sahte bir çeki, tahsil amacıyla bankaya sunması, ticari alışverişte kullanması kullanma iken çekin nasıl bir belge olduğunu bilmeyen bir kişiye göstermek için çekin gösterilmesi veya incelemesi için verilmesi kullanma sayılmamalıdır. Yine hukuki ilişki ve işlemde esas alınması için gösterilmenin yetmediği, mutlaka teslimi gereken hallerde resmi belgenin sadece gösterilmesi, içeriğinden haberdar kılınması, kullanma olarak değerlendirmemelidir. Ayrıca sahte resmi belgenin sadece bulundurulması da bu seçimlik hareket kapsamında değerlendirilmemelidir⁸⁴⁵.

Kamu görevlisinin ise kendisine işlem için ibraz edilen sahte bir resmi belgeyi bilerek işleme alıp işlem tesis etmesi bu seçimlik hareket yönünden kullanma sayılacaktır. Kamu görevlisinin işlem tesisine esas aldığı sahte resmi belgenin kendisi veya başkası tarafından oluşturulmasının önemi bulunmamaktadır. Örneğin; sahte nüfus değiştirme belgesi ile kendisine başvuruda bulunup kardeşinin kimlik bilgileri ile adına sahte nüfus cüzdanı çıkarmak isteyen kişinin ibraz ettiği sahte nüfus cüzdanı değiştirme belgesi ile sahte nüfus

⁸³⁸ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6210-6211.

⁸³⁹ Yargıtay CGK. 28.03.2017 tarih, 2013/15-192E. 2017/204K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴⁰ Yargıtay 11. CD. 17.03.2011 tarih, 2011/136E. 2011/1482K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴¹ Yargıtay CGK. 02.12.2014 tarih, 2013/9-618E. 2014/532K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴² Yargıtay 15. CD. 21.01.2020 tarih, 2017/10594E. 2020/577K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴³ Yargıtay 11. CD. 03.02.2021 tarih, 2017/12060E. 2021/992K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴⁴ İstanbul BAM 18. CD. 22.05.2019 tarih, 2019/4196E. 2019/3802K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁴⁵ Sahte resmi belgenin bulundurulmasının suç oluşturup oluşturmayacağı veya bunun suça teşebbüs olarak kabul edilip edilmeyeceği konusu genel olarak teşebbüs başlığı altında ele alındığından burada ayrıca açıklamada bulunulmamıştır.

cüzdanı tesis eden nüfus müdürlüğü görevlisinin eylemi sahte resmi belgeyi kullanmak suretiyle yeni sahte resmi belge düzenlemektir.

Eklemeliyiz ki kamu görevlisinin fail olarak sahte resmi belgeyi kullanması, diğer kişilerin sahte resmi belgeyi kullanmasından farklılık arz etmektedir. Şöyle ki kamu görevlisinin sahte belgeyi kullanması görevi gereğince ise TCK md 204/2'deki yaptırıma tabi iken görev dışında ise TCK md.204/1'deki yaptırıma tabi olacaktır. Ancak kamu görevlisi olmayan kişilerin sahte belge kullanmasında yaptırım bakımından farklılık bulunmamakta olup tüm hallerde TCK md. 204/1 uygulanacaktır. Örneğin; nüfus memurunun bir kişinin sahte nüfus değiştirme belgesini işleme alması TCK md. 204/2'deki yaptırıma tabi iken kendisinin yargılandığı davadan ceza alacağını düşünerek yurt dışı yasağını aşarak yurt dışına kaçmak için kardeşinin kimlik bilgileri ile daha önce adına çıkardığı sahte nüfus cüzdanı ile pasaport başvurusunda bulunması ise TCK md 204/1'deki yaptırıma tabidir.

Kullanma hareketi, suça ilişkin diğer seçimlik hareketlerle birleşebilir. Genellikle sahte resmi belgeyi düzenlemek veya değiştirmek fiili ile kullanma hareketi birlikte gerçekleşmektedir. Bu durumda suça ilişkin birden fazla seçimlik hareket gerçekleştirilmiş olmaktadır. Birden fazla seçimlik hareketin aynı zamanda gerçekleştirilmesi halinde ise ayrı suç veya teselsül oluşturmayıp tek suç kabul edilecektir⁸⁴⁶. Ancak bu durumun iki sonucu olmaktadır. Öncelikle; suçun işlenmesinde belirtildiği şekilde birden fazla seçimlik hareketin birleşmesi temel cezanın belirlenmesine etki edecektir⁸⁴⁷. İkinci olarak da kullanma seçimlik hareketinin diğer seçimlik hareket ile birleşmesi zamanaşımını etkilemektedir. 765 sayılı eski TCK döneminde kişinin sahte belgeyi düzenlemesi ve de kullanmasında, “kullanma” cezalandırılmayan sonraki hareket sayılmakta olup sahte belgeyi düzenleyip sonra da kullanan suçlular zamanaşımı bakımından avantajlı duruma gelmekteydi⁸⁴⁸. Çünkü “kullanma” cezalandırılmayan sonraki hareket olmakla zamanaşımı süresi belgenin düzenlendiği tarihten itibaren işlemekteydi. Bu şekilde zamanaşımının çabuk sona ermesi mümkün olabilmekteydi. Ancak yürürlükteki 5237 sayılı TCK hükümlerine göre zamanaşımı kullanma fiilinin son bulması ile işlemeye başlayacağından zamanaşımının hesaplanmasında kullanma öncesi seçimlik hareketler değil, kullanmanın son bulduğu tarih esas alınmalıdır⁸⁴⁹. Bu itibarla

⁸⁴⁶ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 176; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1069.

⁸⁴⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 176; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853.

⁸⁴⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 173.

⁸⁴⁹ “Sanığın yetkilisi olduğu şirkete ait aracın 08.07.2008 tarihinde devir işlemleri sırasında trafik büro amirliği görevlilerince şüphe üzerine yapılan soruşturmada motorlu araç trafik belgesindeki 1. muayene işleminin sahte olduğunun belirlenmesi sonucu, sanığın muayene işleminde sahtecilik suçundan cezalandırılması talebiyle açılan davada, resmi belgede sahtecilik suçu seçimlik hareketli suçlardan olup maddede belirtilen seçenekli

kullanmanın diğer seçimlik hareketler ile birleşmesi zamanaşımını etkileyen bir durumdur. Ancak kullanmanın süreklilik arz etmesi halinde ise temadinin son bulunduğu tarih suç tarihi olarak esas alınmalıdır. Örneğin; sahte sürücü belgesi ile araç kullanıp bir ay içinde trafik denetimlerde birkaç kez sahte sürücü belgesini ibraz etmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçu işlenmeye devam edilmektedir. Böyle bir durumda kullanmanın sona erdiği tarih esas alınarak tek suçun işlendiği kabul edilmelidir.

dd. Resmi Belgeyi Gerçeğe Aykırı Düzenlemek

“Gerçeğe aykırı belge düzenlemek” seçimlik hareketi TCK 204. maddesinin 2. fıkrasında “*gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen*” ifadesiyle yer almaktadır. Söz konusu seçimlik hareket, TCK 204/1’de belirtilen ve herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin seçimlik hareketleri arasında belirtilmemiştir. Bu itibarla bu seçimlik hareket sadece kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilebilecek bir seçimlik hareket niteliğindedir. TCK 204/2 madde gerekçesinde bu seçimlik hareket, “*kamu görevlisinin gerçeğe aykırı olarak bir olayı kendi huzurunda gerçekleştirmiş gibi, bir beyanı kendi huzurunda yapılmış gibi göstererek belge düzenlemesi*” olarak açıklanmıştır.

“Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi” 765 sayılı ETCK’de “fıkri sahtecilik” başlığı ile 340. maddesinde daha detaylı bir şekilde düzenlenmişti. Belirtilen düzenleme şu şekildeydi: “*Bir memur memuriyetini icra halinde bir varaka tanzim veya tahrir ederken hakikate muvafık olmıyan keyfiyet ve ifadeleri sahih ve huzurunda cereyan etmiş gibi gösterir yahut zaptına memur olduğu ifadeleri zaptetmez, yahut bu ifadeleri değiştirir ise bundan dolayı umumi veya hususi bir zarar tevellüt edebildiği takdirde baladaki maddede yazılı olan cezalar ile cezalandırılır.*” Görüldüğü üzere bu seçimlik hareket 5237 sayılı TCK ile 765 sayılı ETCK’de farklı düzenlenmiştir. Öncelikle; belirtilmelidir ki her iki kanun, konuyu şeklen farklı düzenlemiştir. 765 sayılı TCK, “kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenleme”sini ayrı maddede müstakil suç olarak düzenlemiştir. Buna karşılık 5237 sayılı TCK, konuyu resmi belgede sahtecilik suçunun bir seçimlik hareketi olarak suça ilişkin temel maddede düzenlemiştir. İkinci olarak; her iki kanun düzenlemesi içerik olarak da farklılık arz etmektedir. Şöyle ki bağımsız suç düzenlemesini içeren 765 sayılı TCK düzenlemesi, gerçeğe aykırı belge düzenleme fiilinin seçimlik hareketlerini de ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan bir

hareketlerden herhangi birinin yapılmasıyla suçun tamamlanacağı, bu nedenle suç tarihinin belgenin en son kullanıldığı tarih olarak kabul edilmesi” (Yargıtay 11. CD. 12.11.2015 tarih, 2013/12106E. 2013/16612K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

düzenlemeyi tercih etmiştir. Buna karşılık, 5237 sayılı TCK ise madde metninde “gerçeğe aykırı belge düzenleme” genel kavramını kullanmakla yetinmiştir.

“Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi” seçimlik hareketinin özünü “gerçeğe aykırı belge” dolayısıyla “gerçeğe aykırılık” oluşturmaktadır. “Gerçek”, yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat”, “aslına uygun nitelikler taşıyan, sahici” anlamındadır⁸⁵⁰. Belgenin gerçekliği ise ispat ettiği, delillendirdiği hususun gerçekliğini ifade edecektir. Buna göre doğru olmayanı, hakikate aykırı şeyi, yalanı içeren belge gerçeğe aykırı belge olarak kabul edilmelidir. Gerçeğe aykırı belge düzenleme, gerçek bir olayın olduğundan farklı bir şekilde belgeye yazılması, yapılan irade açıklamasının farklı bir şekilde belgeye aktarılmasıdır⁸⁵¹. Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi, tespit ile görevli olduğu olay ve/veya ifadeleri kasten hiç tespit etmemesi, eksik tespit etmesi veya değiştirmesidir⁸⁵².

Bu seçimlik hareketinin özünü oluşturan gerçeğe aykırılık, kamu görevlisinin resmi belge düzenlemesinde çeşitli şekillerde tezahür edebilir. Öncelikle; kamu görevlisi belgeye bağladığı bir olayı ve/veya irade açıklamasını kasten hiç tespit etmeyebilir. Bu ihtimalde gerçekleşmiş bir olayı ve/veya sarf edilmiş bir ifadeyi belgeye hiç yazmayabilir⁸⁵³. Örneğin; olay mahallindeki delilleri kişinin talebine rağmen tutanağa yazmaması halinde durum bu ihtimaldedir. Bu ihtimalde kamu görevlisi ihmali hareket ile fiili gerçekleştirmektedir. İkinci

⁸⁵⁰ <http://sozluk.gov.tr/>, E.T. 10.10.2020.

⁸⁵¹ Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 633; Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 527; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6208.

⁸⁵² Gözübüyük, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, s. 633.

⁸⁵³ “Görevlilerce düzenlenen ve resmi belge niteliğinde olan arama tutanağı, ‘herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığı’ tarzıyla düzenlendiğinden içeriği itibarıyla sahte bir belge niteliğindedir. Resmi belgeler, içerdikleri saptamalar ölçüsünde, içermesi gerekirken içeriğinden dışlananlar yönünden de ispat vasıtası olacaklarından, bu yöndeki bilinçli bir eksikliğin, yasaların yüklediği sorumluluk karşısında, sahtecilik kastı ve eylemi kapsamında mütalaa edilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, Yerel Mahkemece resmi belgede sahtecilik suçunun oluştuğu kabul edilerek, sanıkların cezalandırılmalarına karar verilmesi isabetli olup” (Yargıtay CGK. 06.03.2007 tarih, 2006/5-276E. 2007/55K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanık M, aşamalarda daha önceden yapılan sezaryen ameliyatında katılan S’in karnında gazlı bez unutulmadığını savunmuş ise de diğer sanık K, tanıklar ...’ın beyanları, Adli Tıp Kurumunun 30.06.2006 tarihli ve 2887 sayılı raporu ile tüm dosya kapsamından, 21.10.2004 tarihinde katılan S’nin ameliyatına sanık M’nin tek başına başladığı, daha sonra cerrahi müdahale gerektirmesi nedeniyle diğer sanık K’yı da ameliyata çağırdığı, ameliyata giren K’nin ameliyat bölgesini biraz daha açtığına karın içerisinde unutulmuş gazlı bezi gördüğü, bu gazlı bezi çıkardığı ve çöpe attığı, bu aşamaların tamamına sanık M’nin da şahit olduğu ancak buna rağmen sanık M’nin doldurduğu ameliyat kayıt defterinde katılan S’nin karnından çıkarılan gazlı bezden bahsetmediği anlaşılmakla, sanık M’nin düzenlediği bu belgede katılan S’nin karnı içinde oluşan iltihaba ve bağışsıklarındaki delinmelere neden olan gazlı bezden bahsetmesi gerekirken kasıtlı şekilde bahsetmeyerek gerçeğe aykırı belge düzenlediği, bu suretle sanık M’ye yüklenen kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçunun unsurları itibarıyla oluştuğu kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK. 04.05.2021 tarih, 2016/11-500E. 2021/243K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

olarak; olay ve/veya ifadelere ekleme yapabilir. Kamu görevlisi görevi gereği düzenlediği belgede gerçeğe aykırı olarak bir olayı kendi huzurunda gerçekleşmiş gibi, bir beyanı kendi huzurunda yapılmış gibi gösterebilir⁸⁵⁴. Örneğin; kişi olay yerinde bulunmadığı halde olay yerinde bulunduğuna dair tutanak düzenlenmiş olabilir. Bu ihtimalde kamu görevlisi icrai hareket ile fiili gerçekleştirmektedir. Üçüncü olarak da olay ve/veya irade açıklamasını olduğundan farklı şekilde gösterebilir⁸⁵⁵. Gerçekleşen olayı, sarf edilen ifadeleri belgede belirtmekle birlikte farklı aktarabilir. Örneğin; kişinin sarf edilen sözlerinin kastedilen anlamlarını değiştirecek şekilde evraka yazılması halinde durum budur. Bu ihtimalde ise kişi kısmen icrai kısmen ise ihmali hareket ile fiili gerçekleştirmektedir. İhtimallerde görüleceği üzere kamu görevlisinin gerçeğe aykırı resmi belge düzenleme seçimlik hareketi, icrai ve/veya ihmali hareket ile gerçekleşebilmektedir. Her üç halde de gerçeğe aykırılık söz konusu olup bu şekilde düzenlenen resmi belge gerçeğe aykırı resmi belge sayılacaktır.

Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi, kamu görevlisinin görev gereği tanıklık ettiği olaylar ve kendisine yapılan irade açıklamaları ile sınırlı olmayıp kamu görevlisinin bizzat yapacağı işleri de kapsamaktadır. Kamu görevlisinin yapmadığı işi yapmış gibi göstermesi, kontrol etmediği bir işi kontrol ettiği ya da yaptığı bir işi yapmamış gibi göstermesi de gerçeğe aykırı resmi belge düzenlemektir⁸⁵⁶. Yine kamu görevlisinin düzenlediği evrakın dış âlemde hukuki sonuç doğurmayıp sadece kuruluşun iç işleyişini ilgilendirdiği hallerde de gerçeğe aykırı resmi belge düzenlenmesi söz konusu olabilir⁸⁵⁷.

Yine resmi belge içeriğinin gerçeğe aykırılığı belgedeki bilgilerin bir kısmına veya tamamına ilişkin olabilir⁸⁵⁸. Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme fiili için içeriğinin tamamen gerçeğe aykırı olması gerekmez. Kısmi gerçeğe aykırılıkta da resmi belgede sahtecilik söz konusu olacaktır. Buradaki kısmi gerçeğe aykırılıktan kasıt ise belge

⁸⁵⁴ “Devlet Hastanesinde doktor olarak görev yapan sanığın, hasta muayene etmeden, D Eczanesi yetkililerince hastaların sağlık karnelerinden kopartılarak getirilen toplam 12 adet boş reçeteyi değişik tarihlerde düzenleyip reçete prosedürünü de tamamlayarak resmileştirmek suretiyle yüklenen resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği gözetilmeden” (Yargıtay 11. CD. 20.06.2007 tarih, 2006/4643E. 2007/4295K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁵⁵ “Mahallinde yapılan keşif sonucu düzenlenen bilirkişi raporundan, ‘örtü temizlemesi’ yapılan alanın 2.2791 Ha., ‘toprak işleme’ yapılan alanın ise 15.9775 Ha. olduğunun anlaşılmasına rağmen, 11.04.1997 ve 05.06.1997 tarihli ödeme belgeleri ve eklerinden, 25 Ha. alanda örtü temizliği, 44 Ha. alanda toprak işleme yapılmış gibi içerik itibarıyla gerçeğe aykırı ölçü tespit tutanağı ile ödeme belgeleri düzenleyen sanıkların resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturan eylemlerinin sabit olduğu” (Yargıtay 11. CD. 04.10.2010 tarih, 2008/13077E. 2010/10538K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁵⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 431.

⁸⁵⁷ İtalya Yargıtayı 25 Mart 1975 Gius Pen. Mayıs Haziran 1975, 284-286’dan naklen Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 431 dipnot 417.

⁸⁵⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 156; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 749; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 186.

muhteviyatına etki edecek ve dolayısıyla içeriğini gerçeklikten kopararak hukuken farklı bir durum yaratacak nitelikte bir aykırılık olması gerektiğini düşünmekteyiz.

Gerçeğe aykırı belge düzenlenmesinde belgedeki düzenleyen kısmında bir gerçeğe aykırılık yoktur. Belgeyi “düzenleyen kişi” ile “düzenleyen olarak görünen kişi” aynıdır. Ancak kamu görevlisi, işlemin içeriğinde gerçeğe aykırılıkta bulunmuştur⁸⁵⁹. Bu itibarla “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” hareketi ancak kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi belgelerde gerçekleşebilmektedir. Kamu görevlisinin görevi ile bağlantılı olmayan bir belge içeriğinde gerçeğe aykırılık oluşturması TCK md. 204/1 kapsamında değerlendirilmelidir. Ayrıca resmi belgenin gerçeğe aykırılığı, kamu görevlisi dışındaki bir kişinin fiili ile gerçekleşmiş ise artık gerçeğe aykırı belge düzenleme değil, TCK 206. maddesinde düzenlenen gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu tartışılmalıdır.

Resmi belgedeki bazı gerçeğe aykırılıklar belgede sahtecilik olarak değerlendirilmeyebilir. Belgenin içeriğinde hukuken farklı bir durum yaratmayacak, hukuki sonucunu değiştirme-yecek değişiklikler belgede sahtecilik suçunu oluşturmayacaktır. Aynı şekilde farklı anlama sebep olmayacak şekilde beyanın değiştirilmesi de belgede sahtecilik suçunu oluşturmaz⁸⁶⁰. Kanaatimizce de söylenenin aynen yazılması, cereyan eden olayın tüm detayları ile belgede belirtilmesinin zorunlu olmadığı hallerde, belgenin ispat konusu için gerekli olan şeylerin belgeye aktarılması ile yetinilmesinde suç oluşmayacaktır. Örneğin; soruşturma için gerekme-yen bilgi ve anlatımların kayda geçirilmemesi, yöresel bir ifadenin genel tarafından anlaşılması için bu ifade yerine genel geçer ifadenin kullanılması, olayın özet halinde belirtilmesi de bu kapsamda kabul edilmelidir.

Gerçeğe aykırılığın bazı hallerde resmi belgede sahtecilik suçuna vücut vermediği kabul edilerek kamu görevlisinin görevini kötüye kullanması suçunu oluşturduğu şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Bu kapsamda Yargıtay’ın, hekimlerin hastaları görmeden ve muayene etmeden belge düzenlemelerini kural olarak kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçu olarak nitelendirdiği⁸⁶¹ ancak bazen olayı görevi kötüye kullanma suçu olarak

⁸⁵⁹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 527.

⁸⁶⁰ Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 467.

⁸⁶¹ “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Sigortalar Kurumu Teftiş Kurulu Başkanlığının 23.01.2004 tarihli soruşturma raporu, dinlenen tanık beyanları, yapılan aramalarda eczanelerde çok sayıda kesilmiş ilaç küpürleri ile birçok kişiye ait sağlık karnelerinin bulunması ve tüm dosya içeriğinden, E ve D Eczanelerinin sahipleri olan sanıklar ..., ... ile kalfaları ..., ..., ...'nın tanıklardan elde ettikleri sağlık karnelerine suç tarihinde ... Sağlık Ocağında doktor olarak görev yapan sanık ...'in hastaları muayene edip teşhis koymadan reçete düzenlediği, eczacı sanıkların da bu şekilde düzenlettirdiği reçeteleri faturalandırıp katılan kuruma ibraz edip bedellerini tahsil ettiklerinin anlaşılması karşısında sanık ...'in eylemlerinin 765 sayılı TCK'nin 339/1, 80, 504/7 (5237 sayılı TCK'nun 204/2, 43/1, 158/1-e), sanıklar ..., ..., ..., ...'in eylemlerinin ise sanık ...'in eylemine iştirak olup 765 sayılı TCK'nin 339/1, 80 (5237 sayılı TCK'nin 204/2, 43/1.) maddelerinde öngörülen

nitelendirdiği⁸⁶² de görülmektedir. Bu farklı nitelendirmenin, hekimin gerçeğe aykırı belge düzenlemesinin özensizliğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı, olayda menfaat ilişkisinin bulunup bulunmadığı gibi hususların gözetilerek suç kastının bazen hekim lehine değerlendirilmesinden kaynaklandığını düşünmekteyiz.

TCK 204/2. maddesindeki düzenleme, TCK'deki kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesine ilişkin tek düzenleme değildir. Konuya ilişkin TCK'de ve özel kanunlarda ayrıca düzenlemeler bulunmaktadır. TCK 276. maddesinde düzenlenen gerçeğe aykırı bilirkişilik suçu, bir nevi gerçeğe aykırı belge düzenlemek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaktadır. Ancak her iki hüküm özel norm niteliğindedir. Özel kanun

“zincirleme olarak görevli memurun resmi belgede sahteciliği” suçunu oluşturduğu gözetilmeyerek suç vasfında yanlış sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 11 CD. 09.12.2013 tarih, 2012/22246E. 2013/18706K. sayılı kararı, Özel Arşiv); *“Eczacılık yapan inceleme dışı sanık'ın, Emekli Sandığına tabi bazı kişilerin sağlık karnelerindeki reçetelere çeşitli ilaç isimlerini yazdıktan sonra reçeteli sağlık karnelerini Devlete bağlı sağlık kuruluşlarında doktor olarak çalışan sanıklara ya bizzat götürmesi ya da kalfası olan inceleme dışı sanık B K vasıtasıyla göndermesi üzerine sanıkların, karne sahiplerini görüp muayene etmeden kaşelerini basıp imzalamak suretiyle reçetelere resmiyet kazandırmaları şeklinde gerçekleşen olayda; sanıkların, gerçekte sağlık karnesi sahiplerini görüp muayene etmedikleri hâlde, inceleme dışı eczacı sanık tarafından sağlık karnesindeki reçetelere çeşitli ilaç isimleri yazılmasından sonra gerçeğe aykırı olarak karne sahiplerini muayene ettiklerini ve muayene sonucunda teşhis koyduklarını tevsik edici, resmî belge niteliğindeki reçeteleri düzenlemeleri nedeniyle, eylemlerinin kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçunu oluşturduğu kabul edilmelidir”* (Yargıtay CGK. 23.05.2017 tarih, 2014/679E. 2017/286K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E. T. 11.11.2022).

⁸⁶² *“Sanığın müfettişe verdiği ifadesinde, ... Optik sahibi diğer sanık ...'ın özel muayenehanesine gelip 3 adet sağlık karnesi getirip, bu karnelerin yakınlarına ait olduğunu, düşük dereceli gözlük kullandıklarını söyleyip adlarına reçete düzenlemesini istediğini, kendisinin bu kişinin optikçi olması nedeniyle güvenerek hastaları görüp muayene etmeden düşük dereceli gözlük kullanımını içeren bu reçeteleri düzenlediğini beyan etmesi dosya kapsamına göre her üç reçetenin aynı tarihli olması nedeniyle savunmanın doğrulanması, sahtecilik suçlarında suç kastının başkalarına zarar verme bilinç ve iradesi ile hareket etme olduğu gözetilerek, sanığın optikçi olan diğer sanık ...'un beyanına güvenerek hastaları görmeden düşük dereceli gözlük kullanımını içeren 3 adet reçete düzenlemek şeklindeki eyleminde, reçetelerin içeriklerinin sahte olduğunu bilerek düzenlediğine ilişkin kanıtların neler olduğu kararda açıklanıp gösterilmeden, eylemin bu haliyle görevi kötüye kullanma suçunun oluşturup oluşturmayacağı kararda tartışılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması,”* (Yargıtay 11. CD. 02.06.2014 tarih, 2012/22250E. 2014/10763K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E. T. 11.11.2022); *“Suç tarihinde Turhal Devlet Hastanesi acil polikliniğinde nöbetçi hekim olan sanığın, rahatsızlığı nedeniyle polikliniğe babası ile gelen mağdur u görüp muayene etmeden, görevli hemşirelerin hastanın şikayetlerini aktarmaları üzerine telefon ile tedavi uygulatarak mağduriyetine neden olduğu iddia edilen olayda; sanığın görevinin gereklerini ihmal ettiği tüm dosya kapsamı itibariyle sabit olmakla birlikte, 5237 sayılı TCK'nın 257. maddesinde belirtilen suçun oluşması için, görevin gereklerine aykırı davranış yanında objektif cezalandırma şartı olan ‘kişilerin mağduriyeti’ veya ‘kamu zararları’ ya da ‘kişilere haksız bir menfaat sağlama’ şartlarından birinin bulunması gerektiği, kendisine serum takılan müştekinin serum bittikten sonra rahatladığını belirtmesi, bu hususun babası tarafından da teyit edilmesi karşısında, herhangi bir mağduriyetinin bulunmadığı, diğer objektif cezalandırma şartlarının da gerçekleşmediği, eylemin disiplin hukukunun konusunu oluşturacağı gözetilmeden unsurları itibariyle oluşmayan suçtan beraati yerine dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçeler ve yanlışlıklar değerlendirilme sonucu yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi”* (Yargıtay 5 CD. 22.06.2015 tarih, 2013/10385E. 2015/12790K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E. T. 11.11.2022); *“Doktor olarak ilk görev yerlerinde çalışmaya başlayan sanıkların, aralarında maddi bir ilişki bulunduğu her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delillerle ispatlanamayan eczane sahiplerinin gönderdiği ya da hasta yakınlarının bizzat getirdikleri sağlık karnelerine, hastaları görmeden, büyük bölümü konulan hastalık tanısıyla uyumlu ilaç yazma şeklindeki eylemlerinin, sosyal güvenlik kuruluşlarınca ödenen katkı payının doğması, bu şekilde eczane sahiplerine menfaat sağlanması ve kamu zararına da neden olunması hususları gözetildiğinde, görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğunun kabulünde zorunluluk bulunmaktadır”* (Yargıtay CGK. 04.02.2014 tarih, 2012/11-1347E. 2014/30K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

niteliğindeki 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 67. maddesinin 1. fıkrasında köy ve mahalle muhtarlarının gerçeğe aykırı olarak yerleşim yeri veya nüfus cüzdanı talep belgesi vermeleri yaptırma bağlanmıştır. Söz konusu düzenleme de kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi suçuna ilişkin özel düzenlemedir. Yine seçmen kütüklerindeki sahtecilik de resmi belgeyi sahte olarak düzenleme hareketine uymakla birlikte konuya ilişkin 298 sayılı Kanun'un 142. maddesinde özel düzenleme bulunduğundan işlenecek fiile bu özel düzenleme öncelikli uygulanmalıdır.

“Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesine” ilişkin bu açıklamalar ile konu açılığa kavuşturulduktan sonra belirtmeliyiz ki öğretide bu seçimlik hareket farklı nitelendirmelere tabi tutulmuştur. Belge sahteciliğinin fikri ve maddi sahtecilik ayrımında belirttiğimiz üzere kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi fikri sahtecilik olarak nitelendirilmiştir⁸⁶³. Ayrıca bu sahtecilik türünün fiili durumlarda ve anlatımlarda sahtecilik olduğu belirtilerek ihmalî veya icrai davranışla gerçekleşebileceği belirtilmiştir⁸⁶⁴. Bu yönüyle “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” seçimlik hareketi yoluyla gerçekleştirilen resmi belgede sahtecilik suçu, kamu görevlisinin görevi kötüye kullanma suçuyla yaklaşıp yaklaşmıyıp olmamaktadır⁸⁶⁵. Ancak Yargıtay, görevi kötüye kullanma suçuyla ilişkin normuna göre resmi belgede sahtecilik suçuyla ilişkin normun asli norm olduğunu, öncelikle uygulanması gerektiğini belirtmektedir⁸⁶⁶. “Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesinin” yersiz olduğunu da belirtmiştir. Söz konusu görüşe göre; kamu görevlisinin görevi kapsamında düzenlediği bir belge içeriğinde bir olay veya olguyu olduğundan farklı şekilde göstermesi esasen “kamu görevlisinin sahte bir belgeyi düzenlemesi” anlamına gelmektedir.

⁸⁶³ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 527; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 60; Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s.107; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6203; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 867.

⁸⁶⁴ Koç’a göre; resmi belgenin özünde sahtecilik fiili durumlarda ve anlatımlarda sahtecilik şeklinde olabilir. Yazar, failin beş duyusuna dayanarak gördükleri ve duyduklarına hiçbir şey katmaksızın belgelemesi yerine görmediği veya duymadığı şeyleri olmuş gibi tutanağa geçirmek suretiyle icrai davranışta bulunmasında fiili sahtecilik, ifadeleri kısmen veya tamamen kaydetmede ihmalî davranışta bulunarak veya anlatımları kaydederken kendisinden bir şey katmak suretiyle icrai davranışta bulunarak anlatımlarda sahtecilik söz konusu olduğunu belirtmektedir (Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*”, s. 327).

⁸⁶⁵ Nitekim Gökmen; resmi belgede sahtecilik suçu ihmalen işlenebilecek bir suç olmadığını, kamu görevlisinin söylenenleri tutanağa geçirmemesi ihmalî bir hareket olduğundan resmi belgede sahtecilik suçu oluşmayacağını, görevi kötüye kullanma suçuyla oluşturacağı belirtilmektedir (Gökmen, **a.g.e.**, s. 69).

⁸⁶⁶ “(Posta dağıtıcısı olan) sanığın söz konusu tebligat evrakını katılanın adresine gitmeden gitmiş ve katılanı adresinde bulamamış gibi ihbar kayıt ve iade şerhlerini yazmak suretiyle görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu belgeyi görevinin gereklerini yerine getirmemesine rağmen getirmiş gibi sahte olarak düzenlediğinin ve bunun ilgilinin mağduriyetine sebep olacağının açık olduğu, sanığın anlatılan eyleminin; TCK’nin 257. maddesinin birinci fıkrasında yer alan görevi kötüye kullanma suçuna göre asli norm niteliğindeki aynı Kanun’un 204. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunu oluşturduğu kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK. 09.05.2019 tarih, 2018/11-167E. 2019/391K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

Bu nedenle TCK'nin belgede sahtecilik ile ilgili öngördüğü sistem çerçevesinde 204. maddenin 2. fıkrasında seçimlik hareket olarak ayrıca kamu görevlisinin "gerçeğe aykırı belge düzenlemesinin" yapılması gereksiz-dir⁸⁶⁷. Kanaatimizce de TCK 204/2. maddesindeki "gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek" seçimlik hareketini kanun koyucu bilinçli olarak düzenlemiştir. Nitekim bu seçimlik hareket herkesin fail olabildiği TCK 204/1'deki düzenlemede belirtilmemiştir. Kanun koyucu kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunda "gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek" seçimlik hareketini yasada ayrıca belirtilmesi sebebiyle kamu görevlisinin resmi belgede fikri sahteciliğinde "resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek" seçimlik hareketi değil bu seçimlik hareket gözetilmelidir.

b. Netice

Netice, fiili oluşturan unsurlardan⁸⁶⁸ ikincisi olup fiili oluşturan ilk unsur olan hareketin yani iradi insan davranışının dış dünyada meydana getirdiği değişikliğin ceza hukukundaki karşılığıdır⁸⁶⁹. Bu itibarla netice, insan davranışının dış dünyadaki her değişikliği değil, huku-ken önem taşıyan, anlam ifade eden değişikliği ifade etmektedir⁸⁷⁰.

Suçlar neticeye göre sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır⁸⁷¹. Suçun oluşması için suç ti-pinde tehlikenin doğmasının yeterli olduğu suçlara "tehlike suçu", tehlikenin yeterli olmadığı, mutlaka zararın meydana gelmesinin arandığı suçlara ise "zarar suçu" denilmektedir⁸⁷².

⁸⁶⁷ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853-854.

⁸⁶⁸ Özgenç, neticeyi fiilin alt unsuru değil, fiilden ayrı olarak suçun maddi unsurlarından bir unsur olarak kabul etmektedir (Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 190).

⁸⁶⁹ Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 97; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.179; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 230; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 261; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 268.

⁸⁷⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 129; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 190.

⁸⁷¹ Ceza hukuku genel teorisinde suçlar neticeli-neticesiz suçlar ayırma tabi tutulmasında öğretide tartışma bulunmaktadır. Öğretideki birinci görüş; suçun neticesiz olamayacağını, netice doğurmayan bir hareketin hukuku ilgilendirmeyeceğini, sadece bazı suçlarda neticenin hareketten ayrılamadığını, başka bir ifadeyle neticenin harekete bitişik olduğunu belirterek netice itibarıyla suçları, "neticesi harekete bitişik suçlar" ve "neticesi hareketten ayrılabilen suçlar" olarak ayırma tabi tutulmaktadır. Öğretideki ikinci görüş ise suçun oluşması için ayrı bir neticenin gerçekleşmesine gerek olmadığını, 5237 sayılı yürürlükte bulunan Türk Ceza Kanunu'nun her suçta neticenin olduğuna dair klasik anlayışı terk ettiğini bu itibarla "neticesi harekete bitişik suç" ile "neticesi hareketten ayrı suç" ayrımının da artık gereksiz olduğunu belirtmektedir (Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 269; Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s.101; Kunter, **a.g.e.**, s. 122; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 342; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 190), Soyaslan ise neticeli-neticesiz suçlar ayrımını kabul etmekle birlikte, sırf hareketli suçların da bir neticesinin bulunduğunu ancak neticesinin görünmediğini, fakat hissedildiğini belirtmektedir (Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 258).

⁸⁷² Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 270; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 266-267; Özbek/Doğan/Bacaksız/ Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 232-234.

Tehlike suçları da tehlikenin somut veya soyut olmasına göre “somut tehlike suçu” veya “soyut tehlike suçu” ayırımına tabi tutulmaktadır⁸⁷³.

756 sayılı ETCK 339. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda “bundan dolayı umumi ve hususi bir mazarrat tevellüt edebilirse” ibarelerine yer vermişti. Düzenlemedeki bu ibareler sebebiyle resmi belgede sahtecilik suçunda umumi ve hususi bir zarar olasılığı aranmaktaydı. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK’nin resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK 204. maddesinde ise neticeye ilişkin özel bir ibareye yer vermemiştir. Resmi belgede sahtecilik suçu, maddede belirtilen seçimlik hareketlerinin gerçekleştirilmesi ile oluşmaktadır. Kanuni düzenleme gözetildiğinde resmi belgede sahtecilik suçu, hareketin yapılması ile gerçekleşen⁸⁷⁴ soyut tehlike suçu niteliğindedir⁸⁷⁵.

Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun soyut tehlike suçu niteliğinde olmasından bu suçun işlenmesi sonucunda bir zararın meydana gelmeyeceği anlaşılmamalıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde toplumsal veya kişisel bir zarar meydana gelebilir⁸⁷⁶. Aslında resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde mutlaka toplumsal bir zarar imkân ve olasılığı bulunmakta, somut olayda ayrıca kişisel bir zarar da oluşabilmektedir⁸⁷⁷. Meydana gelebilecek zarar, sadece malvarlığına ilişkin bir zarar olmayıp maddi veya manevi nitelikte olabilir⁸⁷⁸.

c. İlliyet (Nedensellik) Bağı

Fiilin hareket ve neticeden sonraki üçüncü ve son unsuru olan “illiyet bağı” ya da “nedensellik bağı”, fiil ile netice arasındaki bağı ifade etmektedir. İlliyet bağı, fiil ile netice arasındaki sebep-sonuç ilişkisini⁸⁷⁹, failin gerçekleştirdiği hareket ve gerçekleşen netice arasındaki objektif ilişkiyi⁸⁸⁰ ifade etmektedir. Hareket ile netice arasındaki illiyet bağı, hareketten sorumluluğun kaynağını oluşturur⁸⁸¹.

⁸⁷³ Somut tehlikede, gerçek bir zarar tehlikesi meydana gelmekte, soyut tehlikede ise hareketin yapılması ile tehlikenin meydana gelmiş olduğu varsayılmakta yani tehlikenin bulunması varsayımsaldır (Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 271-273; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 232-234; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 267).

⁸⁷⁴ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 179.

⁸⁷⁵ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 185; İtişgen, **a.g.e.**, s. 54; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2526; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 867.

⁸⁷⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 868.

⁸⁷⁷ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 79.

⁸⁷⁸ Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2526.

⁸⁷⁹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 179.

⁸⁸⁰ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 191.

⁸⁸¹ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 276.

İlliyet (nedensellik) bağı, neticeli suçlarda önem taşıdığından bu tür suçlarda hareket ile netice arasındaki illiyet bağının araştırılması gerekir iken neticesiz (sırf hareket) suçlarında illiyet bağının önemi bulunmadığından bu bağın ayrıca araştırılması gerekmez⁸⁸². Sırf hareket suçlarında hareketin gerçekleştirilmesi ile suçun tamamlandığı kabul edilmektedir. İnceleme konumuz olan resmi belgede sahtecilik suçu, sırf hareket suçu niteliğinde olduğundan illiyet bağının araştırılmasına gerek olmayan bir suçtur⁸⁸³.

Resmi belge suçunun oluşması için illiyet bağının varlığının araştırılmasına gerek yok ise de bazı hak veya yükümlülüklerin belirlenmesinde illiyet bağının araştırılmasının gerekli olduğu düşüncesindeyiz. Suçtan zarar görenin tespiti ve dolayısıyla davaya müdahil olabilmek için hareket ile zarar arasındaki illiyet bağının araştırılması gerekir.

B. Suçun Manevi Unsuru

Suçun maddi unsuru suç ile kişi arasındaki dış dünyaya yansıyan bağı ifade etmekte iken suçun manevi unsuru ise suç ile kişi arasındaki manevi bağı ifade etmektedir⁸⁸⁴. Suçun manevi unsuru içinde amaç ve saik gibi hususlar da bulunmakla birlikte, manevi unsur esas olarak kast ve taksirden oluşmaktadır. Bu itibarla suçlar, manevi unsur itibarıyla kasten işlenen suçlar ve taksirle işlenen suçlar ayrımına tabi tutulmaktadır. Suçlar ilke olarak ancak kasten işlenebilir. Taksirle işlenebilecek bir suçtan söz edebilmek için kanunda suçun taksirle işlenebileceğinin açıkça belirtilmesi gerekir.

Resmi belgede sahtecilik suçu ancak kasten işlenebilen bir suç olup taksirle işlenmesi mümkün değildir⁸⁸⁵. Nitekim Yargıtay bir kararında dikkat ve özensizlik veya taksirle gerçeğe aykırı belgenin imzalanmasının resmi belgede sahtecilik suçunu değil, görevi ihmal suçunu oluşturduğunu belirtmektedir⁸⁸⁶. Bu suçun işlenmesinde belli bir amaç veya saik aranmadığından öğretide⁸⁸⁷ ve uygulamada⁸⁸⁸ genel kastın yeterli olduğu kabul edilmektedir.

⁸⁸² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 342-343.

⁸⁸³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 180; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 797.

⁸⁸⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 395; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 359; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 147. Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 231.

⁸⁸⁵ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 215; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 808-809; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6215; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, 2. Baskı, Girişim Ajans Ofset Matbaa Basın Yayın, s. 70; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 107; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4127.

⁸⁸⁶ “Doğum ve Çocuk Bakımevi Hastanesinde mutemet olarak görevlendirilen sanık C'nin, personele ödenecek nöbet ücretlerine ilişkin tahakkuk müzekkeresi, verile emri ile ekli belgeleri (nöbet bordrosu, nöbet listesi) fazla miktarlar içerecek ve haksız kazanç sağlayacak şekilde düzenleyip hakkında zimmetin oluşumuna sebebiyet vermek suçundan mahkûmiyet kararı verilen tahakkuk memuru olan hastane müdürü sanık M ve ita amiri olan başhekim A'nın imza ve onayına müteakip resmi belge hüviyeti kazandırdıktan sonra fazla ve yersiz olarak tahakkuk ettirilen nöbet ücretlerinin Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğü tarafından Doğum ve Çocuk bakımevi

Resmi belgede sahtecilik suçunda kastın çeşitli şekillerde tezahür edebileceğini düşünmekteyiz. Bu suç, öncelikle doğrudan kast ile işlenebilir. Uygulama aksi yönde⁸⁸⁹ ise de öğretide resmi belgede sahtecilik suçunun olası kast ile de işlenebileceği belirtilmektedir⁸⁹⁰. Çünkü bu suçun işlenmesi için kanuni tanımda sadece doğrudan kast ile işlenebileceğine dair bir ibareye yer verilmemiştir⁸⁹¹. Nitekim bir belgenin sahte olabileceğini düşünmüş olmasına rağmen avukatın bu belgeyi delil amacıyla mahkemeye sunmasında olası kast olduğu belirtilmiştir⁸⁹². İkinci olarak; resmi belgede sahtecilik suçundaki kast, ani veya taammüd kastı şeklinde de gerçekleşebilir. Örneğin; fail, ani kararlar resmi belgede değişiklik yapabileceği gibi bu suçu düşünerek oluşturduğu plan çerçevesinde de işleyebilir. Kastın bu ayrımı açısından resmi belgede sahtecilik suçu bir özellik arz etmemektedir.

Resmi belgede sahtecilik suçunun kasten işlenebilen bir suç olduğu açık ise de bu suçta aranan kastın neyi kapsadığı konusunun açıklığa kavuşturulması gerekir. Öncelikle

Hastanesinin bankadaki maaş hesabına aktarılmasının ardından, hastanenin aynı banka nezdindeki üzerinde işlem yapma yetkisine sahip olduğu ticari hesabına sanık C'nin virman yaparak çekip mal edinmesi şeklinde gerçekleşen olayda, gerçeğe aykırı olarak düzenlenen belgelerdeki miktarlar dışındaki tüm imzaların gerçek olduğu, böylece oluşturulan belgelerle para çekerek menfaat sağlama şeklinde oluşumu kabul edilen eylemlerinde; görevi nedeniyle tevdi olmaması ve sanık C'nin bu paralar üzerinde koruma, gözetim sorumluluğundan da söz edilemeyeceği gözetilerek; sahte belgelerle suça konu paraları almasının kamu kurumuna karşı müteselsilen dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik, tahakkuk memuru olan hastane müdürü sanık M'nin hastanede nöbet tutan personel için hazırlanan tahakkuk evraklarını görevi gereği kontrol etmeden imzalamaktan ibaret eyleminin ise müteselsil şekilde görevi ihmal suçlarını oluşturduğu gözetilmeden” (Yargıtay 5. CD. 16.12.2009 tarih, 2008/15415E. 2009/14424K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁸⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 808; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 214 ve 331.

⁸⁸⁸ “Resmi belgede sahtecilik suçu genel kastla işlenen suçlardan olup suçun varlığı için özel kast aranmayacaktır” (Yargıtay CGK. 07.03.2017 tarih, 2015/11-1183E. 2017/182K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Belgelerde sahtecilik suçu kasten işlenebileceğinden fail belgede sahtecilik yaptığını bilmeli ve bunu istemelidir. Bunun yanında amaç veya saikin bir önemi bulunmamaktadır.” (Yargıtay CGK. 04.02.2014 tarih, 2013/11-332E. 2014/26K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁸⁹ “Resmi belgede sahtecilik suçunun olası kastla işlenemeyeceği gözetilmeden, suçun olası kastla işlendiğinden bahisle sanık hakkında TCK'nin 21/2. maddesinin uygulanması suretiyle eksik ceza tayini” (Yargıtay 11. CD. 23.01.2013 tarih 2011/4333E. 2013/1189K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Resmi belgede sahtecilik suçu genel kast ile işlenebilen bir suçtur. Sahtecilik suçlarında kast gerçeğin değiştirildiğini bilme ve bunu isteme şeklinde gerçekleşir. Başka bir anlatımla failin belgenin sahte veya gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini, değiştirildiğini veya kullanıldığını bilmesi gerekmektedir. Bu suretle somut olayda aracın muayene kısmında sanık tarafından sahtecilik yapıldığının kabulü karşısında; olası kast hükmünün uygulama yeri bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde eksik ceza tayini” (Yargıtay 11. CD. 08.01.2018 tarih, 2017/5846E. 2018/20K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁸⁹⁰ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 734; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 331; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 809; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4128; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 870; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6215; İtişen, **a.g.e.**, s. 56.

⁸⁹¹ Suçun kanuni tanımında “bilerek”, “bildiği halde”, “bilmesine rağmen” gibi ibarelere rağmen” gibi ibarelere yer verilen suç tipleri olası kasıt ile işlenemeyip ancak doğrudan kasıt ile işlenebilmektedir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 418; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 250; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 376).

⁸⁹² Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1073.

kastın suç konusunu ve sahteciliğe ilişkin fiili içermesi gerekir⁸⁹³. Buna göre, failin bilerek ve isteyerek sahte bir yazıyı “düzenleme”, “kullanma” veya “gerçek bir yazıyı gerçeğe aykırı şekilde değiştirme” iradesi ile hareket etmesi gerekir. Ayrıca suç konusunun resmi belge olduğunu bilmesi gerekir. Ancak failin resmi belgede sahtecilik fiilinde suç konusunun hukuki niteleme ile bir resmi belge olduğunu bilmesi gerekmiyip suç konusunun hukuken önem arz eden bir şey, yazı, belge olduğuna dair bir tasavvuru yeterlidir⁸⁹⁴. Failin belgeyi yanlış nitelemesi, başka bir ifadeyle niteleme yanılıgısına düşmesi kastı ortadan kaldırmayacaktır⁸⁹⁵. Nitekim kastın varlığı için failin bütün ayrıntıları zihninde canlandırması gerekmiyip genel bilinç yeterlidir⁸⁹⁶.

765 sayılı ETCK’nin incelemeye konu suç düzenlemesinde “umumi ve hususi bir zarar” arandığı için bu yasanın yürürlüğü döneminde kastın zarar verme bilinci içermesi gerektiği kabul edilmekteydi⁸⁹⁷. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK düzenlemesinde suçun oluşması için zarar aranmamakla birlikte bazı yargı kararlarında zarar verme bilincinin arandığı görülmektedir⁸⁹⁸. Bu durum ise 5237 sayılı TCK uygulamasında da kastın zarar

⁸⁹³ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855; Yokuş Sevrük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 677; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1073.

⁸⁹⁴ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 856.

⁸⁹⁵ Erman, konuyu şu örnek üzerinden açıklamaktadır: “Başkasının yerine sınava giren bir öğrenci, sınav kâğıdının üzerine başkasının adını yazmakla resmi evrakta sahtecilik suçunun objektif unsurunu gerçekleştirmiş olur. Bununla birlikte, sınav kâğıdının ‘resmi evrak’ olduğunu bilmiyorsa da, elindekinin bir sınav kâğıdı olduğunu ve bu sınav kâğıdının üzerine yazılan adın resmi bir işte mahkeme önünde delil niteliği bulunduğunu bilmektedir. Bu nedenle de resmi evrakta sahtecilik kastının bulunduğu, yanılıgısının kastı etkilemeyen bir ‘niteleme yanılıgısı’ (Subsumtionsirrtum) olduğu kabul edilir” (R. Barış Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006, s. 55-56).

⁸⁹⁶ Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006, s. 26-27.

⁸⁹⁷ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 270; Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, C.3, s. 2527; Majno, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, s. 45.

⁸⁹⁸ “Ayrıntısı Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 30.03.1992 gün ve 80/98 sayılı kararında da belirtildiği üzere, belgede sahtecilik suçlarında önceden verilen rıza üzerine borçlu yerine onun imzasının atılmasında zarar verme bilinç ve iradesi ile hareket edilmediğinden suç kastından söz edilemeyeceği, somut olayda, sanık Ş’nün oğluna ait çeki, oğlu olan sanık T’nin rızasıyla tanzim ettiği anlaşılmakla, sanık Ş hakkında resmi belgede sahtecilik suçundan beraat hükmü verilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi” (Yargıtay 15. CD. 23/12/2015 tarih, 2013/20595E. 2015/32589K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Resmi belgede sahtecilik suçu, genel kast ile işlenen bir suç olup, sahtecilik suçlarında kast, gerçeğin değiştirildiğini bilme ve bunu isteme şeklinde gerçekleşir. Zarar verme bilinci ile hareket edilmesi yeterli olup, zararın meydana gelmesi gerekli değildir. Sanık N A’nın, diğer sanık M S ile muhatap arasında akrabalık bağı bulunmadığını, aynı konutta ikamet etmediklerini muhatapın, tebligattan haberdar olmaması halinde hak kaybına uğrayabileceğini bilerek tebligat parçasına gerçeğe aykırı şerh düşmekten ibaret eyleminin, 5237 sayılı TCK’nin 204/2. maddesi kapsamında “kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği” suçunu, sanık M S’nin eyleminin ise TCK’nin 40/2. maddesi kapsamında bu suça yardım eden olarak katılmak olduğu gözetilmeden, yanılıgılı değerlendirme ile beraatlerine hükümlenmesi,” (Yargıtay 11. CD. 16/03/2021 tarih, 2019/1066E. 2021/2620K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Belgede sahtecilik suçlarında kast, zarar vermek bilinci ve iradesi olarak kabul edilmektedir. Önceden verilen rıza üzerine onun imzası taklit edilerek belge düzenlenmesinde durumu bilen mağdura zarar vermek bilinci bulunmayacağından kastın varlığı ileri sürülemeyecektir. Ancak doğal olarak rıza üzerine başkasının imzasını taklit eden failin mağdura herhangi bir zarar vermeyeceği kanısı ile hareket ettiği

verme bilincini kapsamaması gerekip gerekmediği konusunda tartışma yaratmaktadır. Konuya ilişkin öğretideki birinci görüşe göre, kast zarar verme bilinci ve iradesini kapsamaktadır⁸⁹⁹. Hatta kast, zarar verme bilinci ve iradesi olarak anlaşılmalıdır⁹⁰⁰. İkinci görüşe göre ise kast, zarar verme bilinci ve iradesini kapsamayıp böyle bir hususun aranması gereksizdir⁹⁰¹. Çünkü belgede sahtecilik suçu zarar suçu niteliğinde olmayıp⁹⁰² tehlike suçu niteliğindedir⁹⁰³. Resmi belgede sahtecilik suçunda “zarar verme bilinç ve iradesi” yerine, “hukuka aykırı hareket bilinci”nin aranması gerektiği de belirtilmiştir⁹⁰⁴. Zarar verme bilinç ve iradesinin aranmasının gerekmediğini belirten bazı yazarlar ise Alman hukukunda arandığı üzere failin aldatma niyetiyle hareket etmesinin aranması gerektiğini belirtmektedirler⁹⁰⁵.

Yukarıda belirtildiği üzere Yargıtay’ın bazı kararlarında kast için zarar verme bilinci aranmış ise de bu görüşün artık terk edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 11.04.2019 tarihli kararında zarar verme bilincinin aranmadığı, buna karşılık “haksızlık ve hukuka aykırılık bilincinin” arandığı görülmektedir⁹⁰⁶.

Kanaatimizce; kasta ilişkin genel hususlar ile suç tipine ilişkin düzenleme birlikte gözetildiğinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kastın neyi içermesi gerektiğinin belirlenmesi kolaylaşacaktır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir. Resmi belgede sahtecilik suçunun kanuni tanımında hangi unsurlara yer verildiğini ise TCK 204. madde düzenlemesiyle belirlenmelidir. TCK 204. maddesinde suçun

sabit olmalıdır. Mağdurun rızasının, fiilin işlenmesinden önce açıklanması zorunludur. Rıza açık olabileceği gibi zımni de olabilir” (İzmir BAM 6. CD. 07/03/2018 tarih, 2017/1688E. 2018/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı doğrultuda kararlar: Yargıtay 11. CD. 23.10.2014 tarih, 2012/29972E. 2014/17260K. sayılı kararı, Özel Arşiv, Yargıtay 11. CD. 11.03.2009 tarih, 2006/6061E. 2009/2292K. sayılı kararı, Özel Arşiv, Yargıtay 15. CD 01/06/2016 tarih, 2013/32111E. 2016/5668K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁸⁹⁹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 510-511; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 70; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 471; Gökmen, **a.g.e.**, s. 72.

⁹⁰⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 70.

⁹⁰¹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855-856; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 678; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 870; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1073; Yeşim Dağoğlu, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016, s. 58.

⁹⁰² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 855.

⁹⁰³ Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 678.

⁹⁰⁴ Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1073; Ancak *Tezcan/Erdem/Önok*, resmi belgede sahtecilik suçunun oluşmasında önceden olduğu gibi zarar veya zarar tehlikesinin aranması gerektiğini de belirtmektedirler (Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1066).

⁹⁰⁵ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 854; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 871.

⁹⁰⁶ “Resmî belgede sahtecilik suçlarında suçun oluşması için, genel kast yeterli olup failin eyleminin haksız ve hukuka aykırı olduğunu bilerek hareket edip TCK’nın 204. maddesinde sayılan hareketlerden birini gerçekleştirmesinin yeterli olacağı, bunun yanında bir zarar veya tehlikenin doğmasının gerekmeceği göz önünde bulundurulduğunda; sanığın, katılana 106 seri numaralı el telsizini teslim etmediğini bildiği hâlde teslim etmiş gibi suça konu teslim tesellüm belgesi ve buna yönelik tutanak düzenlemesi nedeniyle sanığın suç işleme kastının mevcut olduğu” (Yargıtay CGK. 11.04.2019 tarih, 2017/21-525E. 2019/307K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

konusu “bir resmi belge” ibaresi ile belirtilmiştir. Suç fiiline ilişkin ise “sahte belge düzenlemek”, gerçek belgeyi değiştirmek”, gerçeğe aykırı belge düzenlemek” ve “sahte belgeyi kullanmak” seçimlik hareketlerine yer verilmiştir. Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin TCK düzenlemesinde doğrudan kasta işaret edecek olan “bilerek” gibi bir ibareye yer verilmemiştir. Resmi belgede sahtecilik suçunun temel halinde suçun oluşması için bir amaç veya saike de yer verilmemiştir. Bütün bu hususlar gözetildiğinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kastın suçun konusu ve fiillerini kapsamı gerekli ve yeterli olduğu, bu bağlamda suçun oluşması için ayrıca zarar verme bilincinin aranmasına gerek olmadığı düşüncesindeyiz.

Resmi belgede sahtecilik suç kastının belirlenmesinde maddi olguların esas alınması yerinde olacaktır⁹⁰⁷. Uygulamada; kişinin mesleki deneyimi⁹⁰⁸, suç konusu ve failin sosyal pozisyonu⁹⁰⁹, somut olayın özellikleri⁹¹⁰, amaç⁹¹¹ ve netice⁹¹² esas alınarak kastın

⁹⁰⁷ “Sanığın tüm aşamalarındaki atılı suçu işlemediğine yönelik savunmalarının aksini gösterir her türlü şüpheden uzak, kesin ve somut delil bulunmadığı, yalnızca katılanın, sanığın atılı eylemi gerçekleştirdiğine yönelik soyut beyanlarının bulunduğu, bu beyanlarının maddi bir olgu ile desteklenmediği, kaldı ki avukat olan sanığın icraya konulan senet bakımından sahtecilik araştırması yapma yükümlülüğünün bulunmadığı, senedin kambiyo senedi vasfını taşımasının takibi başlatmak için yeterli olduğu, bu haliyle suça konu senedin sahteliğini bilip bilmediği hususunun şüphe boyutunda kaldığı ve şüpheden de sanığın yararlanması gerektiği gerekçesiyle sanığın üzerine atılı suçtan beraatine ilişkin İlk Derece Mahkemesinin kararında bir isabetsizlik görülmüştür” (Samsun BAM 2. CD. 09/06/2017 tarih, 2017/903E. 2017/876K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹⁰⁸ “Sanık A'nın olay tarihinde jandarma uzman çavuş olarak görevine yeni başladığı, hatta 6 aylık stajının devam etmekte olduğu, komutanı olan sanık E'nin elinde suça konu belgeyi getirerek sanık A'ya ‘bazı evraklarda imza eksiği kalmış önemsiz evrak, denetim var, şu imza eksiğini tamamlamaya dosyasına atalım’ demesi üzerine, sanık A'nın meslekte acemilik ve komutanı olan E'nin kendisini yönlendirmesi ve komutanına duyduğu güvenle askerlik görevi içindeki emir komutanı zinciri içinde kendisine verilen emri yerine getirme saiki ile olayda herhangi bir suç unsuru görmeksizin evrakta E yerine imza atması şeklinde kabul edilen oluştaki sanığın suç işleme kastının bulunmadığı, eyleminin suç oluşturduğunu bilmediği, meslekte yeni ve acemi olması nedeni ile bilebilecek konumda da olmadığı, nitekim olayın soruşturulması sırasında kendisinin adı olayda hiçbir şekilde geçmediği halde, maddi gerçeğin ortaya çıkması adına ve hakkında bu olay nedeni ile dava açılabilirliğini hesaba katmaksızın olayı olduğu şekilde anlatmak sureti ile maddi gerçeğin ortaya çıkmasına katkıda bulunduğu, sanığın atılı suçu işleme kastı ile hareket ettiğine dair dosyada cezalandırılmasını gerektirecek nitelik ve yeterlilikte bir tespit ve kanaate ulaşılamadığından sanığın atılı suçtan cezalandırılmasına dair hatalı kabul ile verilen kararın kaldırılarak beraatine karar verilmiştir” (İzmir BAM 13. CD. 11.05.2020 tarih, 2017/657E. 2017/1112K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹⁰⁹ “Çek miktarının 4450 TL gibi düşük bir rakam olması, sanık F'nin 6. ciraanta olması özellikle de F'nin kendisine T tarafından verilmiş olan çekin bankaya kendisi tarafından ibraz edilip tahsil edilmek istediği, sanığın tacir olması hususu da dikkate alınarak çekin sahte olduğunu bilse veya sahte tanzim etse bankada karşılığının olmayacağını bilebilecek durumda olduğu, ayrıca T isimli şahsın kimliğinin başka biri tarafından kullanıldığını ve bu nedenle devamlı ceza takibine ve icra takibine maruz kaldığını belirttiği hususları dikkate alındığında sanığın sahte çek tanzim ettiği veya sahte olduğunu bildiği çeki bilerek kullandığı hususunda samimi savunması ve dosyaya uygun savunmasının aksine delil ve belge bulunmadığı nedenle beraat kararı verilmesi gerekirken mahkûmiyetine karar verilmesi yasaya aykırı görülmüş” (İstanbul BAM 18. CD. 11/10/2019 tarih, 2019/7071E. 2019/6521K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹¹⁰ “Sanığın başkanı olduğu Ziraat Odası Başkanlığı adına banka hesabı açtırıp çek karnesi aldığı, şahsi işleri için tek başına imzaya yetkili olmamasına rağmen birden çok çeki keşide ederek piyasaya sürmek suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; sanığın ifadesinde, çift imza kuralını bilmediğini beyan ettiği ve imza attığı çeklere ait borucunu itiraz etmeksizin ödediği, sanığın resmi belgede sahtecilik kastıyla hareket ettiğine dair mahkûmiyetine yeterli somut delil bulunmadığı anlaşılmakla, sanığın beraatine

belirlenmesi cihetine gidildiği görülmektedir. Ancak suç kastının belirlenmesi bazen zorlaşabilmektedir. Nitekim kişinin resmi belgede yaptığı değişiklikte suç kastının resmi belgede sahtecilik suçuna mı yoksa resmi belgeyi bozma veya yok etme suçuna mı ilişkin olduğunun belirlenmesi bazen kolay olmamaktadır⁹¹³. Böyle bir durumda, belgedeki değişikliğin aldatma niteliğini taşıyıp taşımadığına göre de suç kastının belirlenmesi gerekir. Değişiklik, aldatma niteliğini taşır ise resmi belgede sahtecilik suç kastının bulunduğu kabul edilebilir. Buna karşılık, belgedeki değişiklik, aldatma niteliğini taşııyorsa resmi belgeyi bozmak veya yok etmek suç kastının bulunduğu kabul edilebilir⁹¹⁴.

Suçun manevi unsuru içerisinde mütalaa edilen amaç ve saik resmi belgede sahtecilik suçunun temel şeklinde aranan hususlar değildir⁹¹⁵. Resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK 204. maddesinde suçun temel şeklinin işlenmesinde belli bir maksat veya saikin aranacağına dair bir ibareye yer verilmemiştir. Bu itibarla failin resmi belgede sahtecilik suçunun temel şeklinin hangi amaç veya saikle işlediğinin önemi bulunmamaktadır. Ancak aşağıda belirtileceği üzere suçun belli bir amaçla işlenmesi ancak bu suçun cezayı hafifleten nitelikli hallerinde aranan bir husustur. TCK md. 211'e göre; bir hukuki ilişkiye

hükmedilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde mahkûmiyetine hükmedilmesi”(Yargıtay 15. CD. 27/04/2016 tarih, 2016/240E. 2016/4023K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹¹¹ “Sanıkların ifadelerinde, stajyerlerin iş yerinde çalıştıkları dönemde öğretici olması amacıyla boş poliçelerin tanzim edildiğini ve yanlışlıkla şikayetçinin dosyasına bu şekilde tanzim edilen bir poliçenin konulmuş olabileceğini beyan etmeleri, şikayetçinin ifadesinde, suça konu poliçeyi sanıklardan değil, iş yerinde çalışan çocuklardan aldığını beyan etmesi, iş yerinde yapılan aramada ele geçirilen poliçelerin tamamının gerçek belgeler olduğunun tespit edilmesi, şikayetçinin aracıyla ilgili suç tarihini kapsayan ... Sigorta isimli iş yerine ait gerçek bir sigorta poliçesinin bulunması ve durumun farkedilmesi ile sanıkların şikâyetçinin tüm zararını gidermeleri karşısında, sanıkların beraatlerine yönelik kabulde isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD 27/04/2016 tarih, 2015/14942E. 2016/4028K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹¹² “Sanık Y ve katılanın şirket ortağı olduğu ve şirket ile çek hesabının katılan üzerine alındığı, sonrasında katılanın şirketten ayrıldığı ve sanıkların fikir ve eylem birliği içerisinde katılan E adına habersiz ve sahte olarak keşide edilmiş çeki, bir haftalığına teminat olarak dükkân kiralamada kullanıp, kira bedelini bir haftanın sonunda nakit olarak ödemek suretiyle söz konusu çeki alıp iptal yazdıkları ve katılana iade ettikleri, böylece menfaat temin edip resmi belgede sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçunu işledikleri iddia edilen olayda; tüm dosya kapsamına göre; sanıkların kiralayana verdikleri çekin bedelini bir haftanın sonunda nakit olarak ödeyip çeki tekrar almaktan ibaret eylemlerinde bir zararın olmaması ayrıca katılanın rızası olmadan çekin sanıklarca keşide edildiğini gösterir delil elde edilmemesi karşısında atılı suçlarla ilgili kast unsurunun bulunmaması nedeniyle sanıklar hakkında verilen beraat kararında bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 23. CD. 20/10/2015 tarih, 2015/3061E. 2015/5417K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹¹³ Suç kastları ile birbirinden ayrılabilen resmi belgeyi değiştirmek suretiyle sahtecilik suçu (TCK md. 204/1) ile resmi belgeyi bozmak suçunun (TCK md.205) cezai yaptırımları, farklılık arz etmemektedir.

⁹¹⁴ Bu konuda TCK md. 204 gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir: “ (TCK md.204/1’deki) İkinci seçimlik hareket, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmektir. Bu seçimlik hareketle, esasında mevcut olan resmi belge üzerinde silmek veya ilaveler yapmak suretiyle değişiklik yapılmaktadır. Mevcut olan resmi belge üzerinde sahtecilikten söz edebilmek için, yapılan değişikliğin aldatıcı nitelikte olması gerekir. Aksi takdirde, resmi belgeyi bozmak suçu oluşur.”

⁹¹⁵ Gökcen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 215; Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 808; Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, s. 107; Yokuş Sevk, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 676; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 854.

dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde, verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.

Failin resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kast kapsamındaki unsurlar (belge ve sahtecilik fiili) hakkındaki bilgisizliğinin, eksik ya da yanlış bilgisinin hata hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu husustaki hatasının kabulü halinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kastın varlığından söz edilmeyecektir. Ancak failin belirtilen bu maddi unsurlarındaki hatasından (yanılmasından) yararlanması için hatasının esaslı olması gerekir⁹¹⁶.

Bu çerçevede failin belgeyi bozduğunu zannetmişken değiştirmesi, belgeyi değiştirdiğini zannetmiş iken yeni bir belge düzenlemesi mümkündür. Suçun seçimlik hareketlerindeki hatalar esaslı hata sayılmaz⁹¹⁷. Bu itibarla failin bu şekilde resmi belge sahteciliğinin seçimlik hareketlerindeki hatasından yararlanmayacağı düşüncesindeyiz.

Yine failin özel belge sahteciliği gerçekleştirme kastıyla sahte olarak düzenlediği belgenin resmi belge niteliğinde olması halinde de failin hatasının kastını etkilemeyeceği düşüncesindeyiz. Failin suç konusunun delil özelliği olan bir belge olduğunu bilmesi ve buna göre sahteciliği istemesi yeterlidir. Failin yanılığ nedeniyle kastettiği suç dışında başka bir suçun unsurlarını gerçekleştirmiş olmasında fiile ilişkin bir kastı olmasına karşın fiil nitelendirmesindeki bir hatasının söz konusu olmasında hatası esaslı kabul edilemez⁹¹⁸.

Failin resmi belgenin türü konusunda hataya düşmesi halinde de kastı etkileyen bir hata söz konusu değildir. Örneğin; kişi sahte sürücü belgesi düzenlemek istediği halde yeni vatandaşlık kimliği düzenlemiş olabilir. Kişinin bu şekilde sahte düzenlemek istediği sürücü belgesi ile sahte düzenlediği vatandaşlık kimliği eşdeğer nitelikte belgeler olduğundan kişinin

⁹¹⁶ Erman, kastı ortadan kaldıran tipte yanılmanın esaslı olup olmadığının belirlenmesinin kolay olmadığına kayıt düşerek esaslı hata için şu kıstası esas almaktadır: “Failin zihnindeki gerçeklik objektif gerçeklik ile örtüşüyor olsaydı yaptığı eylem suç tipine uygun olmayacaktı ise, yanılığ esaslı kabul edilecektir.” (Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 26-27); Sarıgül ise eylem gerçekleştirildiğinde failin iradesi gerçeğe uysaydı, eylem başka bir suça vücut vermesi halinde hatanın esaslı olmadığını belirterek failin cezai sorumluluğunun bulunduğunu ancak failin kasıtlı eyleminin başka bir suç tipinin maddi unsurlarını oluşturmaması halinde, oluşan suç yönünden cezai sorumluluğunun söz konusu olduğunu belirtmektedir (Ali Tanju Sarıgül, “Ceza Hukukunda Hata Kavramı ve Suçun Maddi Unsurlarında Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, **ERÜHFD**, C. 14, S. 2, Kayseri, 2019, s. 680).

⁹¹⁷ Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 113.

⁹¹⁸ Erman, çalışmasında, başkasının yerine sınava giren bir öğrencinin sınav kâğıdının üzerine başkasının adını yazmakla resmi evrakta sahtecilik suçunun objektif unsurunu gerçekleştirmiş olacağını, sınav kâğıdının delil özelliğini bilmesinin yeterli olduğunu, bunun “resmi evrak” olduğunu bilmemesinin, bu şekilde nitelendirme yanılığına düşmesinin kastını ortadan kaldırmayacağını belirtmektedir (Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 27, 55, 56).

hatası kastı ortadan kaldırmayacaktır. Çünkü eşdeğer nitelikte olan hususları kanun koyucu aynı şekilde korumaktadır⁹¹⁹.

TCK md. 211’de, bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde verilecek ceza, yarısı oranında indirileceği hükme bağlanmıştır. Resmi belgede sahtecilik suçunda da uygulanacak bu hafifletici halin var olduğu konusunda hataya düşen fail bu hatasından yararlanacaktır. Yine suçun daha ağır az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi de bu hatasından yararlanacaktır. Çünkü TCK md. 30/2’de, bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişinin bu hatasından yararlanacağını belirtmektedir.

Manevi unsur kapsamındaki saik ve benzeri hususlar failin iç dünyasına ilişkin belirli yönelimleri ve psikolojik durumu ifade etmekle birlikte kasttan ayrı hususlar olup kast bu hususları kapsamayacağından saik ve amaç unsurlarındaki hata kastı ortadan kaldırmayacak⁹²⁰ ise de esasen resmi belgede sahtecilik suçunun oluşmasında saik ve benzeri hususların varlığı aranmadığından kişinin saik ve benzeri hususlardaki hatasının da önemi bulunmamaktadır.

C. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, fiilin sadece ceza hukuku ile değil aynı zamanda tüm hukuk düzeni ile çelişkili olması, fiile sadece ceza hukukunun değil tüm hukuk düzeninin izin vermemesi halidir⁹²¹. Ceza hükmü ile yasaklanan bir fiil, başka bir hukuk hükmü ile hukuka uygun hale getirilmemiş ise hukuka aykırılık söz konusudur⁹²².

Hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı halinde hukuka aykırılıktan söz edilemeyecektir. Hukuka uygunluk sebepleri, fiilin hukuka aykırı bir şekilde işlenmesinden sonra devreye girerek fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz, bu sebepler esasen fiilin baştan itibaren hukuka uygun bir biçimde ortaya çıkmasını sağlar⁹²³.

⁹¹⁹ Sarıgül, “Ceza Hukukunda Hata Kavramı ve Suçun Maddi Unsurlarında Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, s. 679; Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 83.

⁹²⁰ Erman, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 79-80.

⁹²¹ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 297; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 236; Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C.2, s.232; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 484; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 302; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 286; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 267.

⁹²² Hukuka aykırılık unsuru öncelikle; fiilin ceza hukuku kuralları ile çelişki içinde olması, ikinci olarak da fiilin yapılmasına tüm hukuk düzenince olanak verilmemesi gerekir (Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 297; Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 241).

⁹²³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 237.

Ceza normu ihlali olan fiili neyin hukuka uygun hale getireceği kanunla belirlenir. Ceza kanununca suç sayılan bir fiile başka bir hukuk kuralı tarafından izin verilmesiyle bu fiil hukuk düzenince yasaklanan fiil olmaktan çıkacağından fiile cezai yaptırım da uygulanmayacaktır⁹²⁴. Fiili hukuka uygun hale getirecek kanun genel veya özel bir kanun olabilir. Hatta ceza normunu içermeyen bir kanun da hukuka uygunluk hali düzenleyebilir⁹²⁵. Ancak örf ve adetler bir fiilin hukuka uygunluğunu sağlayamaz⁹²⁶.

Ceza Hukukunun genel kanunu olan TCK, hukuka uygunluk sebeplerine 1. kitap 2. kısım 2. bölümde “*Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler*” başlığı altında yer vermiştir. Bunlardan kanun hükmünü yerine getirme TCK md. 24/1’de, hukuka uygun emrin ifası TCK md. 24/2’de, meşru savunma TCK md. 25/1’de, hakkın kullanılması TCK md. 26/1’de, ilgilinin rızası TCK md. 26/2’de düzenlenmiştir⁹²⁷. Özel kanunlardan Ceza Muhakemesi Kanunu, Tanık Koruma Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu da düzenleme alanları ile ilgili olarak hukuka uygunluk sebeplerine yer vermişlerdir.

Hukuka uygunluk halleri tüm suçlara uygulama kabiliyeti olabilecek haller değildir. Ancak suç tipine göre yapılacak değerlendirme ile uygulama ihtimalinin bulunup bulunmadığı belirlenebilir.

Resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla hukuka uygunluk halleri incelendiğinde belirtilen tüm hukuka uygunluk halleri bu suçta gerçekleşmemektedir. Hatta herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu ile kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunda mümkün olabilecek hukuka uygunluk halleri de bire bir örtüşmeyebilir. TCK’de belirtilen hukuka uygunluk hallerinden emrin ifasının⁹²⁸ ve hakkın kullanılmasının⁹²⁹ resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygun hal oluşturmayacağı kabul

⁹²⁴ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 236.

⁹²⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 484; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 236.

⁹²⁶ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 304.

⁹²⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 486.

⁹²⁸ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 287; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6214.

⁹²⁹ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 708; Yaşar/Gökcan/Artuç, hakkın kullanılmasını hukuka uygunluk hali olarak değil, cezayı hafifleten hal olarak nitelendirmektedirler (Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s.6214-6215); Ancak resmi belgede sahtecilik suçu yönünden hukuka uygunluk hallerinden hakkın kullanılması halinin uygulanabileceği ihtimallerin göz ardı edilmemesi gerektiği düşüncesindeyiz. Şöyle ki Anayasa’nın 27. maddesine göre herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkı vardır. Kişinin bu hakkı kapsamında çeşitli ülkelerin pasaportlarını üretip sergilemesi halinde resmi belgede sahtecilik suçunun oluşmayacağı, fiilin bilim ve sanat özgürlüğü kapsamında kaldığı ileri sürülebilecektir. Yine kişinin derste öğrencilere göstermek için sahte

edilmektedir. Ancak aşağıda görüleceği üzere kanun hükmünü yerine getirme, meşru savunma ve ilgilinin rızası halleri, resmi belgede sahtecilik suçu yönünden tartışılmış ve bu suçta hukuka uygunluk hallerini oluşturabileceği belirtilmiştir. Biz de resmi belgede sahtecilik suçu açısından hukuka uygunluk hali itibarıyla bu üç hali inceleyeceğiz.

1.Kanun Hükmünü Yerine Getirme (Görevin Yerine Getirilmesi)

TCK md. 24/1'e göre kanun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez. Kanun hükmünün yerine getirilmesi, bazen görevin yerine getirilmesini, bazen de hakkın kullanılmasını kapsamaktadır⁹³⁰.

Hükmün yerine getirdiği kanun, öncelikle Türk kanunlarıdır⁹³¹. Türkiye'de uygulanma-sına müsaade edilen yabancı kanunlar da bu kapsamdadır⁹³². Yine usulüne uygun yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler ve KHK hükümleri TCK 24/1'de belirtilen kanun kavramı kapsamındadır⁹³³. Ayrıca tüzükler ve yönetmelikler de bu kapsamda değerlendirilmelidir⁹³⁴. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin de aynı nitelikte düzenlemeler olması sebebiyle bu kapsamda olduğu düşüncesindeyiz.

TCK, kanun hükmünün yerine getirilmesinin resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygun hali olduğuna dair bir düzenlemeye yer vermemiştir. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu ve diğer bazı kanunlarda, kanun hükmünün icrasının resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk hali oluşturduğu görülmektedir.

CMK 139. maddesi, gizli soruşturmacının görevlendirilmesi kapsamında resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk haline yer vermiştir⁹³⁵. Bir kişinin kimliğinin değiştirilmesi, değiştirilen kimlikle işlemlerin yapılması, bu amaçlarla belgeler düzenlenmesi TCK 204. maddesinde belirtilen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır. Ancak bu işlemlerin bazı suçların soruşturulması için atanan gizli soruşturmacı faaliyeti kapsamında yapılmasını CMK 139/2. maddesi uygun görmüştür. Söz konusu kanun hükmüne göre gizli

bono veya çek düzenlemesi de Anayasa'nın 42. maddesinde yer alan eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi kapsamında değerlendirmek mümkündür.

⁹³⁰ Dönmezer/ Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 320; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 491; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 309; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 287.

⁹³¹ Dönmezer/Erman ve Demirbaş'a göre; kanun hükmünü hukuk kuralı şeklinde geniş anlamak gerekir (Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 319; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 300-301).

⁹³² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 494; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 291.

⁹³³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 291.

⁹³⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 494; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 290.

⁹³⁵ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 735. ; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 679; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 857.

soruşturmacı olarak atanan kişinin kimliği değiştirilebilir. Değiştirilen kimlikle gizli soruşturmacı hukukî işlemler yapılabilir. Ayrıca gizli soruşturmacı kimliğinin oluşturulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belgeler hazırlanabilir, değiştirilebilir ve kullanılabilir.

Tanık Koruma Kanunu da tanıkların korunması kapsamında resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk haline yer vermiştir. Bazı suçlarda⁹³⁶ tanık olarak dinlenen kişilere veya yakınlarına⁹³⁷ ilişkin 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu 5. maddesinde birtakım koruma tedbirleri öngörülmüştür. Bu tedbirlerden bazıları da kimliğin ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi ve düzenlenmesine ilişkindir. Kanun'un md. 5/1-d'ye göre adli sicil, askerlik, vergi, nüfus, sosyal güvenlik ve benzeri bilgi ve kayıtların değiştirilmesi ve düzenlenmesi; nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, pasaport, evlilik cüzdanı, diploma ve her türlü ruhsat gibi resmî belgelerin değiştirilmesi ve düzenlenmesi mümkündür. Yine gerçeğe aykırı olarak düzenlenen veya değiştirilen bu belgelerle, taşınır ve taşınmaz mal varlığıyla ilgili işlemlerin yapılması mümkündür. Maddede belirtilen belgeler, resmi belge niteliğinde belgeler olup bu tür belgelerde değişiklik yapılması veya gerçeğe aykırı olarak bu tür belgelerin düzenlenmesi, bu belgelerin kullanılması resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaktadır. Ancak bu fiillerin tanık koruma kapsamında yapılması hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaktadır.

Tanık Koruma Kanunu'na paralel olarak 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu md. 20/3'te de resmi belgede sahtecilik suçunun hukuka uygunluk hallerine yer vermiştir. Anılan yasa maddesine göre terörle mücadelede görev verilen veya görev yapan bazı kamu görevlileri hakkında alınacak koruma tedbirleri kapsamında, nüfus kaydı, ehliyet, evlenme cüzdanı, diploma ve benzeri belgelerin değiştirilmesi mümkündür. Bu amaçla gerçekleştirilen fiiller resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Ayrıca 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda da resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hukuka uygunluk hallerine yer

⁹³⁶ Tanık koruma tedbiri alınması gereken suçlar, Kanun'un 3. maddesinde belirtilmiş olup bunlar; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile Kanun'un suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardır.

⁹³⁷ Tanık koruma tedbiri kapsamına alınacak kişiler, Kanun'un 4. maddesinde belirtilmiş olup bunlar; ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesine göre; tanık olarak dinlenen suç mağdurları ile dinlenen bu tanık ve mağdurların nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy, ikinci derece dâhil kan veya ikinci derece dâhil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içerisinde olduğu kişilerdir.

verilmiştir⁹³⁸. Kanu-nun 6/1-c maddesinde belirtilen belge sahteciliğinde hukuka uygunluk hali söz konusudur⁹³⁹.

Ekleyelim ki incelenen bu hukuka uygunluk hallerinin tamamının hukuka uygunluk halleri, hem TCK md. 204/1 kapsamındaki fiiller hem de md.204/2 kapsamındaki fiiller için hukuka uygunluk halleri şeklinde tezahür edebilir. Şöyle ki bu düzenlemeler kapsamındaki kişiler adına kamu görevlilerinin kimlik oluşturmaları TCK md. 204/2 kapsamındaki kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunun hukuka uygunluk halleri olarak tezahür edecektir. Ancak adına bu tür kimlik düzenlenen kişilerin bu kimliklerle, ki aslında sahtedirler, kişisel işlemleri yapması, örneğin; tapuda işlem yapması gibi hallerde de adına bu tür kimliklerin düzenlendiği kişilerin eylemleri TCK md. 204/1 kapsamındaki sivil kişinin resmi belgede sahtecilik suçunun hukuka uygunluk halleri olarak tezahür edecektir.

2. Meşru Savunma

TCK md. 25/1’de meşru savunmaya yer vermiştir. Madde hükmüne göre; gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o andaki hal ve koşullara göre, saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğuyla işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez⁹⁴⁰.

Hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilen meşru savunmanın resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanmasının mümkün olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Birinci görüşe göre; meşru savunmanın resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanması mümkün değildir⁹⁴¹. Bu görüşte olan *Erman ve Erman/Özek*’e göre; hukuka uygunluk hallerinden meşru savunma (müdafaa) sahtecilik suçunda mümkün olmamakla birlikte meşru savunma gibi hallerin kastın değerlendirilmesi bakımından göz önünde tutulması gerekir. Şöyle ki fail zarar verme bilinci ile hareket etmemiş ise kastı bulunmayacağından suçun manevi unsuru

⁹³⁸ Anılan Kanun’un md. 6/1-c’ye göre “*istihbari faaliyetler için görevlendirilenlerin kimliklerini değiştirebilir, kimliğin gizlenmesi için her türlü önlemi alabilir, tüzel kişilikler kurabilir. Kimliğin oluşturulması veya tüzel kişiliğin kurulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belge, kayıt ve dokümanlar ile araç ve gereçler hazırlayabilir, değiştirebilir ve kullanabilir.*”

⁹³⁹ Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 107; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 857.

⁹⁴⁰ Öğretide, maddedeki düzenlemeye göre meşru savunmaya sebep saldırının ve savunmanın bazı nitelikleri bulunması gerektiği belirtilmiştir. Öğretide *saldırının nitelikleri olarak*, bir saldırının bulunması, saldırının halen mevcut olması, saldırının insandan kaynaklanması, saldırının kişinin (kendisinin veya üçüncü kişinin) hayatı, vücut bütünlüğüne veya herhangi bir hukuki değerine yönelik olması gerektiği belirtilmiştir. Yine öğretide *savunmanın* nitelikleri olarak, savunmanın zorunlu olması, saldırıyı defedecek ölçüde yani orantılı olması gerektiği belirtilmiştir (Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 355; Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 343; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 280).

⁹⁴¹ Hafızogulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 179; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 281; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 857; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 131; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 679.

bulunmadığından suç oluşmayacaktır⁹⁴². Nitekim kanun sadece bir kişi alacağını ispat etmek veya gerçek bir durumu belgelemek zorunda kalarak belgede sahtecilik suçunu işlemesinde cezadan kurtulmayı değil indirimi düzenlemiştir⁹⁴³. İkinci görüş ise; koşulları gerçekleştiğinde meşru savunmanın resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanabileceğini belirtmektedir⁹⁴⁴. İdam cezasına haksız mahkûm edilecek birisinin haksızlığı ispatının uzun zaman alacağını düşünerek sahte belge düzenleyip infazı geciktirmesinde meşru savunma vardır⁹⁴⁵. Yine taşınmazına zarar verileceğine ilişkin eline bilgi ulaşan kişinin taşınmazını zarardan korumak için sahte tapu oluşturarak taşınmazı sattığını belirtmesi, kendisine yönelik saldırıyı def etmek için sahte kimlik kullanması halinde meşru savunma söz konusudur⁹⁴⁶.

Kanaatimizce; yürürlükteki TCK’de meşru savunma kapsamı ETCK’den daha geniş tutulmuş ise de⁹⁴⁷ resmi belgede sahtecilik suçunda meşru savunmanın uygulanması mümkün görünmemektedir. Meşru savunmanın mümkün olduğunu ileri süren görüşlerin verdiği örneklerin daha çok zorunluluk haline ilişkin örnekler niteliğinde olduğu düşüncesindeyiz. Ayrıca resmi belgede sahtecilik suçunda meşru savunmanın uygulanmasının mümkün olmadığını savunanların, böyle bir durumunun hakkaniyete uygun olmadığını farkında olmalıdır ki zarar verme bilincinin bulunmaması ve dolayısıyla manevi unsur yönünden suçun oluşmayacağı yorumu ile sorunu aşmaktadırlar. Ancak bu görüş, 765 sayılı ETCK döneminde savunulabilir bir görüş niteliğinde olabilecek iken yürürlükteki 5237 sayılı TCK’nin resmi belgede sahtecilik suçu düzenlemesi karşısında savunulmasının da mümkün olmadığı düşüncesindeyiz. Çünkü yürürlükteki 5237 sayılı TCK, ETCK’de olduğu gibi resmi belgede sahtecilik suç düzenlemesinde zarar kavramına yer vermemiştir. Bu itibarla meşru savunmanın kabul edilmemesinin yarattığı hakkaniyete aykırılığının manevi unsur ile giderilmesi mümkün görünmemektedir.

⁹⁴² Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 281; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 284-285.

⁹⁴³ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 281; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.285; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 131.

⁹⁴⁴ İtişgen, **a.g.e.**, s. 57; Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*”, s. 328-329; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 735.

⁹⁴⁵ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 735.

⁹⁴⁶ İtişgen, **a.g.e.**, s. 57.

⁹⁴⁷ Meşru savunma, ETCK döneminde katı yorumlanması gereken bir hukuka uygunluk hali iken yürürlükteki düzenleme, daha geniş yorumla uygun düzenlemedir. Nitekim meşru savunmayı düzenleyen TCK 25. madde gerekçesine bakıldığında meşru savunmanın ETCK düzenlemesine göre daha geniş tutulduğu ve bu şekilde anlaşılması gerektiği de görülmektedir.

3. İlgilinin Rızası

Hukuka uygunluk hallerinden ilgilinin rızası TCK md. 26/2’de düzenlenmiştir. TCK md. 26/2’ye göre, kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez⁹⁴⁸.

Madde metni ve gerekçesi gözetildiğinde ilgilinin rızasının hukuka uygunluk sebebi sayılabilmesi için bazı koşullar gerekir. Bunlar; kişinin suç konusu üzerinde serbestçe tasarruf hakkının bulunması, kişinin rızaya ehil olması ve kişinin rızasını fiilin işlenmesinden önce ve en geç fiilin işlendiği sırada açıklamış olması gerekir⁹⁴⁹.

Görüldüğü üzere “rızaya ehil⁹⁵⁰” olan “ilgilinin geçerli rızasının⁹⁵¹” varlığı suça etki edebilmektedir. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunda ilgilinin geçerli rızasının suça etki edip etmediği önem taşımaktadır. Ancak ilginin rızasının resmi belgede hukuka uygunluk hali olarak kabul edilmediği öğretide⁹⁵² ve uygulamada⁹⁵³ suç konusunun resmi belge hükmünde belge olduğu hallerde rızanın suça ne şekilde etki ettiği konusunda ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. İleri sürülen görüşler hukuka uygunluk halleri başlığı altında ele alınmış ise resmi belgede sahtecilik suçunda ilgilinin rızasının hukuka uygunluk hali olarak

⁹⁴⁸ İlgilinin rızasının hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi ile ilgili madde gerekçesinde şu açıklamalara yer verilmiştir: “Söz konusu hukuka uygunluk nedeninin varlığı için, rızanın kişinin üzerinde mutlak surette tasarrufta bulunabileceği bir hakka ilişkin olması gerekir. Keza, kişinin bu hakla ilgili olarak rıza açıklamaya ehil olması gerekir. ...Ceza sorumluluğunu kaldıran bir sebep olarak rıza, suçun oluşumu açısından fiilin işlenmesinden önce ve en geç işlendiği sırada açıklandığında etkili olur. Bu durumda herhangi bir mağduriyet söz konusu olmadığı için, “mağdur” yerine “ilgili” veya “kişi” kelimesi tercih edilmiştir.”

⁹⁴⁹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 553; Kayıhan İçel/ Füsün Sokullu Akıncı/ İzzet Özgenç / Adem Sözüer/ Fatih Selami Mahmutoglu/ Yener Ünver, **İçel Suç Teorisi**, 2. Kitap, 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000, s. 181; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 364; Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 435.

⁹⁵⁰ Rızaya ehliyet için öncelikle temyiz kudretine sahip olmak gerekir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 557; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 297).

⁹⁵¹ Açık veya zımni verilebilmesi mümkün olan ilgilinin rızasının geçerli olabilmesi için kanunda belli bir yaş öngörülmüş ise ilgilinin istenilen yaşta olması ve rızanın fiilin işlendiği sırada var olması gerekir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 284-286; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 559; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 472); “Rızanın kastı ortadan kaldırabilmesi için fiilin işlenmesinden önce açıklanması zorunludur. Rıza açık olabileceği gibi zımni de olabilir.” (Yargıtay 23. CD. 25/11/2015 tarih, 2015/3486E. 2015/7135K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Mağdurun rızası açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Özellikle iki kişi arasındaki ilişkiler, böyle bir rızanın varlığını ciddi olarak kabule elverişli olduğu takdirde, bu rızaya dayanarak başkasının imzasını atan kimsede suç kastının varlığı kabul olunamaz. Yargıtay’ın duraksamasız uygulamaları da bu yöndedir” (Yargıtay 11. CD. 11.03.2009 tarih 2006/6061E. 2009/2292K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Mağdurun rızasının, fiilin işlenmesinden önce açıklanması zorunludur. Rıza açık olabileceği gibi zımni de olabilir.” (İzmir BAM 6. CD. 07/03/2018 tarih, 2017/1688E. 2018/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹⁵² İtişgen, **a.g.e.**, s. 57; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 870; Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, s. 108; Yokuş Sevil, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.679; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 735, Koç “Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu”, s. 328-329.

⁹⁵³ “Ceza Genel Kurulunun 30.03.1992 gün ve 80-98 ile 19.04.2005 gün ve 221-38 sayılı kararlarında açıklandığı üzere; belgede sahtecilik suçlarında mağdurun rızası hukuka uygunluk nedeni sayılamayacak” (Yargıtay CGK. 04.02.2014 tarih, 2013/11-332E. 2014/26K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

kabul edilmesinin mümkün olmadığını düşüncesindeyiz. Çünkü resmi belgede sahtecilik suçu, kamu güveni aleyhine işlenebilecek bir suç niteliğinde olduğundan kişinin suç konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği bir hakkı içermemektedir. Bu itibarla rızanın resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk hali olarak kabulü mümkün değildir. Ancak resmi belge hükmündeki belgelerde rıza suça etki edebilmektedir. Geçerli bir rıza bulunmadığı halde kişinin rızanın geçerli olduğuna dair kaçınılmaz hataya düşmesi mümkündür. Bu ise kusurluluğa etki eden bir hal niteliğinde olacaktır. Bu itibarla ilgilinin rızasını hukuka uygunluk halleri başlığı altında değil kusurluluğa etki eden haksızlık hatası başlığı altında ele alacağız.

IV. Suçun Nitelikli Halleri

Türk Ceza Kanunu cezayı belirlemede fiilin basit halini yani temel halini esas almaktadır. Suçun temel hali, cezayı gerektiren haksızlığın zorunlu temel unsurlarını taşıyan suç tipidir⁹⁵⁴. Suçun nitelikli halleri ise cezanın daha ağır veya daha az belirlendiği hallerdir⁹⁵⁵. Suçun nitelikli hallerinde, kanun koyucu, suçun temel haline bazı unsurlar eklemek suretiyle suçun daha ağır veya daha hafif cezalandırılmasını öngörmektedir⁹⁵⁶. Bu itibarla suçun nitelikli hali, suçun temel haline ilişkin unsurların yanında ayrıca en az bir özel unsurun bulunması halidir⁹⁵⁷.

Bir suçta nitelikli hal belirlenmiş ise olayda gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılmalıdır⁹⁵⁸. Bu çerçevede resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli halinin olup olmadığı var ise ne şekilde gerçekleştiği kararda belirtilmelidir. Nitelikli halin varlığında cezanın belirlenmesinde ise TCK 61/4. maddesi esas alınmalıdır. TCK md. 61/4, suçun nitelikli hallerinin varlığında cezanın nasıl belirleneceğini, bu hallerin cezaya nasıl etki edeceğini belirtmektedir⁹⁵⁹.

⁹⁵⁴ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 142.

⁹⁵⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 976; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 226; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 263; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 443.

⁹⁵⁶ Suçun nitelikli halleri çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Mağdurun ve/veya failin vasfı, mağdur ve fail arasındaki ilişki, suçun işlenme yöntemi, suçun işlenme zamanı ve/veya yeri, suçta kullanılan araçlar, suçun konusu, suçta güdülen amaç ve saik suçu nitelikli hale getirebilmektedir (Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 227-230; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 393/-395; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 144.

⁹⁵⁷ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 143.

⁹⁵⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 203.

⁹⁵⁹ Meral Ekici Şahin, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti” **AÜHFD**, C. 64, S. 3, Ankara, 2015, s. 652.

TCK md. 30/2 gereği bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır⁹⁶⁰. Suçun nitelikli unsurlarında hata, nitelikli unsurdan kaynaklı cezanın ağırlaştırıcı halinde kastı ortadan kaldırır ve sadece suçun temel şeklinden cezalandırılmasını gerektirir⁹⁶¹. Daha az ceza verilmesini gerektiren cezanın hafifletici nedenlerinin varlığında ise fail her zaman yararlanacaktır.

Suçun nitelikli halleri ikili ayrıma tabi tutulmaktadır. Ayrımında esas alınan ölçüt temel cezanın artış gösterip göstermemesidir⁹⁶². Suçun temel şekline göre daha az ceza verilmesini gerektiren nedenler hafifletici nedenler, suçun temel cezasına göre daha çok ceza verilmesini gerektiren haller ise ağırlaştırıcı nedenler olarak ifade edilmektedir⁹⁶³. Kanunilik ilkesi gereği suçun temel halinin kanunla düzenlenmesi gerektiği gibi nitelikli halinin de kanunla düzenlenmesi gerekir⁹⁶⁴. Bir olayda suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda; TCK md. 61/4 uyarınca temel cezada önce arttırım sonra indirim yapılır. TCK md. 61/4'teki bu düzenleme, genel bir düzenleme olup resmi belgede sahtecilik suçu için de geçerlidir.

Türk Ceza Kanunu resmi belgede sahtecilik suçunda hem cezayı artıran hem de cezayı azaltan nitelikli hallerine yer vermiştir. Resmi belgede sahtecilik suçunda ağırlaştırıcı ve hafifletici halleri iki ayrı başlıkta incelemek yerinde olacaktır.

A.Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Ağırlaştırıcı Haller

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin ağırlaştırıcı hallerden ilki; suçun temel halini de düzenleyen TCK 204. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 3. fıkrasında, resmi belgenin, “kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge” niteliğinde olması halinde cezanın yarı oranında arttırılacağı belirtilmektedir. Suça ilişkin diğer ağırlaştırıcı hal ise 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 4/1-a kapsamıyla 5. maddesinde düzenlenmiştir.

⁹⁶⁰ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 263-265; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 438.

⁹⁶¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 653; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 535.

⁹⁶² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 393; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 210.

⁹⁶³ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 226.

⁹⁶⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 976; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 226.

1. Kanun Hükümü Gereği Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmi Belgede Sahtecilik

Resmi belge çeşitleri başlığı altında kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgelere kısaca değinilmişti. Burada bu tür belgelerin suçun ağırlaştırıcı nitelikli hali oluşturması üzerinde durulacaktır.

TCK 204/3. maddesi, sahteciliğe konu resmi belgenin kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı hükmüne yer vermiştir. Madde gerekçesine göre kanun koyucu belgelerde sahtecilik suçları ile delil teorisi arasındaki ilişkiden kaynaklı olarak bu ağırlaştırıcı hali düzenlemiştir⁹⁶⁵. Gerçekten de kanun koyucu bu düzenlemeyle, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgelerin ispat gücünün daha yüksek olmasından dolayı bu tür belgelerin daha fazla korunması gereğini duymuştur⁹⁶⁶. Ayrıca bu tür belgelerdeki sahteciliğin diğer resmi belgelerdeki sahteciliğe kıyasla kamu güvenini daha fazla sarsacağı değerlendirilerek bu durum suçta nitelikli hal olarak kabul edilmiştir⁹⁶⁷.

Belgelerin ispat gücünün farklılıklarının dayanağı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan hükümlerdir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, belge ve senet başlığı ile 199-224. maddeleri arasında senetlerin ispat gücüne ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Bu düzenlemeye göre belgeler ispat gücü bakımından ikili ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlar; “sahteliği ispat olunmadıkça kesin kabul edilen belgeler” ve “aksi ispatlanıncaya kadar kesin olan belgeler-dir”⁹⁶⁸. Resmi belgede sahtecilik suçunda suçu nitelikli hale getiren belge türü, “aksi ispatlanın-caya kadar geçerli olan belgeler” olmayıp sadece “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerdir.” Başka bir ifadeyle TCK 204/3. madde düzenlemesinde, Hukuk Muhakemesi Kanunu'nda belirtilen iki belge türünden sadece birisi yani “sahteliği ispat olunmadıkça kesin kabul edilen belgeler”, resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir.

Bu ağırlaştırıcı unsura 765 sayılı ETCK'de de yer verilmişti. 765 sayılı ETCK 339/2. maddesi “*Eğer işbu varaka sahteliği ispat edilmedikçe muteber olan evrak kabilinden ise ağır hapis cezası beş seneden on iki seneye kadar verilir*” hükmüyle bu nitelikli hali düzenlemiştir.

⁹⁶⁵ Bu husus madde gerekçesinde “*belgelerde sahtecilik suçları ile delil teorisi arasındaki ilişki göz önüne alınarak, daha üstün ispat gücüne sahip belgeyi daha fazla korumak ihtiyacını karşılamak*” olarak belirtilmiştir.

⁹⁶⁶ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 208; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6211.

⁹⁶⁷ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 858.

⁹⁶⁸ HMK 204. maddesinde “ilamların ve resmî senetlerin ispat gücüne”, 205. maddesinde ise “adi senetlerin ispat gücüne ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Bu kanuni düzenlemelerde senetler, “sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil” ve “aksi ispat edilmedikçe kesin delil” ayrımına tabi tutulmaktadır.

Ancak ETCK ile yürürlükteki 5237 sayılı TCK'deki bu ağırlaştırıcı hale ilişkin düzenleme karşılaştırıldığında her iki düzenleme arasında farklılıklar bulunmaktadır. Öncelikle, 765 sayılı ETCK'de "sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgenin" belirlenmesine ilişkin kanuni düzenlemede belli bir kıstas belirtilmemiştir. Bu sebeple sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgenin" belirlenmesinde zorluk bulunmaktaydı. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK, bu zorluğu aşmak için bir belgenin "sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge" olup olmadığının kanunla belirlenmesi gerektiğini "kanun hükmü gereğince" ibaresiyle açıkça belirtmiştir. İkinci olarak; 765 sayılı ETCK bu ağırlaştırıcı nitelikli hal için temel cezaya göre ağır olan yeni bir cezayı belirlemiştir. Oysa 5237 sayılı TCK'de bu ağırlaştırıcı hal için temel ceza üzerinden cezada artırım öngörmektedir.

Bu ağırlaştırıcı hal, suçun konu itibarıyla ağırlaştırıcı hali sayılır. Suç konusu, bu şekilde ağırlaştırıcı hal oluşturmamasından başka suça ilişkin temel cezanın belirlenmesinde, cezanın arttırılmasında ve eksiltmesinde de etkili olmaktadır⁹⁶⁹. Nitekim TCK md. 61/1-d hükmüne göre; hâkim, her somut olayda; "suçun konusunun önemini ve değerini" de göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirlemelidir. Ancak TCK md.61'de belirtilen ve temel cezanın belirlenmesinde gözetilecek hususlar, ayrıca ağırlaştırıcı hal olarak düzenlenmiş ise artık temel cezanın belirlenmesinde gözetilmemelidir. Suç konusunun ağırlaştırıcı hal olarak kabul edildiği resmi belgede sahtecilik suçunda da durum budur. Bu itibarla; suç konusunun kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, belgenin bu niteliği nitelikli hal sebebiyle cezanın artırımında gözetileceği için ayrıca temel cezanın belirlenmesinde esas alınmaz.

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgelerin ağırlaştırıcı neden olma hali, hem TCK md. 204/1, hem de 204/2 için geçerlidir⁹⁷⁰. Başka bir ifadeyle bu ağırlaştırıcı hal, hem herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik hem de kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanır⁹⁷¹.

Resmi belgelerin hukuki değer ve niteliklerinin bir kanun hükmü ile açıkça belli edilmiş olması gerekir. Kanuni düzenlemede bir açıklık yoksa hâkimin değerlendirmesi ve

⁹⁶⁹ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 183.

⁹⁷⁰ TCK md. 204/3'de belirtilen ağırlaştırıcı halin maddedeki her iki fıkra için mi yoksa sadece üst fıkra (2. fıkra) için mi geçerli olduğu hususunun madde metninde net olmaması haklı olarak eleştirilmiştir (Ünver, "*TCK'daki Evrakta Sahtecilik Suçları*", s. 97).

⁹⁷¹ Tezcan/Erdem/Önok, haklı olarak, "sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgenin" sadece resmi belgede sahtecilik suçunda ağırlaştırıcı hal olarak kabul edilip resmi belgeyi bozmak suçunda uygulanmamasına eleştirerek bu tür belgeleri koruma amacı var ise bu ağırlaştırıcı halin resmi belgeyi bozmak suçunda da uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir (Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1061).

takdiri ile bir belge sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge niteliğinde kabul edilemez. Nitekim suçun konusunu oluşturan resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması gereği TCK 204/3. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Bir belgenin böyle bir güce sahip olup olmadığının saptanması için kanunlarda bu hususu belirten bir hüküm bulunması değişik yorumlara son verecektir⁹⁷². Bu itibarla kanunda ayrıca açıklama yapılmayan hallerde resmi belgeler, genel kural olarak aksi sabit oluncaya kadar geçerli belge sayılmalıdır⁹⁷³.

Bu kapsamda sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelere çeşitli kanunlarda yer verilmiştir. HMK md. 204 ve 205. maddelerine göre ilgililerin beyanına dayanılarak noterlerin tasdik ettikleri senetler, yetkili memurların görevleri içinde usulüne uygun olarak düzenledikleri belgeler ve mahkeme huzurunda ikrar olunan adi senetler, mahkemece inkâr edenden sadır olduğu kabul edilen adi senetler, aksi ispat edilmedikçe kesin delil sayılırlar. Ancak ilamlar ile düzenleme şeklindeki noter senetlerinin sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil sayılacağı HMK md. 205'te belirtilmiştir. Mülga HMUK md. 295'te de aynı doğrultuda düzenleme bulunmaktaydı.

Bu kapsamda uygulamada sıklıkla karşılaşılan bazı belgeleri konumuz itibarıyla incelemek yerinde olacaktır.

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden ilki “mahkeme ilamları”dır. Mahkeme ilamları, yapılan muhakeme ile uyuşmazlığı esastan çözen mahkeme kararlarıdır. Adli ve idari yargıya ait ilamları, Danıştay'ın tam yargı davası sonunda verdiği kararlar, Sayıştay ilamları⁹⁷⁴, hakem kararları⁹⁷⁵ ve yabancı mahkeme ilamları bu anlamda mahkeme ilamlarıdır⁹⁷⁶. Yabancı mahkeme ilamlarının geçerlilik ve doğurabilecekleri sonuçlar ilgili

⁹⁷² Bu husus madde gerekçesinde “Ancak, değişik yorumlara son vermek maksadıyla bir belgenin böyle bir güce sahip olup olmadığının saptanması için kanunlarda bu hususu belirten bir hüküm bulunması gerekli sayılmıştır” açıklamasıyla belirtilmiştir.

⁹⁷³ Yargıtay CGK. 04.05.1987 tarih, 1987/4/147E. 256K. sayılı kararı (www.kazanci.com.tr, E. T. 22.10.2020).

⁹⁷⁴ Sayıştay Daireleri, hesap yargılaması sonucunda; hesap ve işlemlerin yasal düzenlemelere uygunluğuna veya kamu zararının sorumlulardan tazminine ilişkin hükümler (kararlar) vermektedirler. Söz konusu hükümler (kararlar), mahkeme kararlarının unsurlarını içeren kararlar olup 6085 sayılı Sayıştay Kanunu 51. maddesine göre ilam niteliğindedir. Bu kararlar, mahkeme kararları hükmünde olmakla sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgeler niteliğinde sayılacaktır.

⁹⁷⁵ HMK 407. maddesine göre, 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında tahkim uygulanır. Tahkim sonucunda hakem veya hakemler, uyuşmazlığı sona erdiren kararlar vermektedir. Bu kararlar da mahkeme kararları niteliğinde olup TCK md. 204/3 kapsamındaki belgelerden sayılmaktadır.

⁹⁷⁶ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 205.

ülkenin mevzuatına göre değerlendirilerek belirlenir⁹⁷⁷. Mahkeme ilamlarının sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge kabul edilmeleri için ilamın kesinleşmesine gerek yoktur⁹⁷⁸.

Ancak mirasçılık belgeleri, ihtiyati tedbir ve tespit kararları ile Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararları, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli evrak değil, aksi sabit oluncaya kadar geçerli evrak sayılmaktadır⁹⁷⁹. Arabuluculuk faaliyeti sonunda düzenlenen anlaşma belgesi ise ilam niteliğindedir. Taraflar ve avukatları ile arabulucu, arabuluculuk faaliyet sonunda anlaşmaya varmaları halinde bir anlaşma belgesi düzenlenir. Düzenlenen bu anlaşma belgesi, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu md. 18/4 gereğince icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılmaktadır.

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden ikincisi; “duruşma tutanakları”dır. CMK 222. maddesinde belirtildiği üzere duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı ancak duruşma tutanakları ile ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir. Bu itibarla duruşma tutanakları sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler niteliğindedir.

“Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler”, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden üçüncü grubu oluşturmaktadır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu 38. maddesinde ilam mahiyetinde olan belgelere ilişkin düzenlemeye yer vermiştir. Maddeye göre; mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir. Maddede belirtilen bu belgeler de birer mahkeme ilamı niteliğinde olmakla sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler niteliğindedir.

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler açısından ele alınması gereken belgelerden birisi de “noterlerce düzenlenen belgeler”dir. 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nda belirtildiği üzere noterler tarafından genel olarak iki tür işlem yapılmaktadır. Birincisi; düzenleme şeklinde yapılan işlemlerdir⁹⁸⁰. Düzenleme yoluyla yapılması gereken noter

⁹⁷⁷ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 205.

⁹⁷⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 212; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6212; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4124.

⁹⁷⁹ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 206; Yargıtay 6. CD. 26.02.1970 tarih, 1970/7872E. 1970/6774K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay 6. CD. 10.07.1984 tarih, 1984/4043E. 1984/5981K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

⁹⁸⁰ Noterlerin düzenleme şeklindeki işlemleri, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 84-89. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Düzenleme şeklindeki işlemler bir tutanak şeklinde yapılır. Noterlik Kanunu'nun 89. maddesine göre; niteliği bakımından tapuda işlem yapılmasını gerektiren sözleşme ve vekâletnamelerle, vasiyetname,

senetle-rinin kanunda öngörülen şekil, senetlerin geçerlilik şartıdır. Söz konusu senetler, kanunda öngörüldüğü şekilde yapılmaz ise düzenleme şeklindeki senet hükmünü taşımayacaktır⁹⁸¹. İkincisi ise onaylama şeklinde yapılan işlemlerdir⁹⁸². Noterlerin onaylama şeklindeki işlemler-deki şekil şartları geçerlilik şartı değildir. Bu işlemlerdeki şekil ispat aracıdır⁹⁸³.

Yabancı ülkelerdeki noterlik işleri konsoloslar tarafından konsolosluk binasında görülür. Yabancı ülke noterlerinin yaptıkları işlemler, noterlik işlemlerinin altındaki o memleketin yetkili merciinin imza ve mührü, konsolos tarafından onanır. Noterlik Kanunu md.195'e göre, özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla yabancı ülke noterlerinin işlemlerinin ispat gücü Türk noterlerinin işlemleri statüsünde değerlendirilecektir. Özel kanun hükümleri saklıdır. Konsolos tarafından onaylanmayan yabancı ülke noterlerinin yaptıkları işlemlerin ispat gücü ise mahkemenin takdirinde olup iddia eden taraf, işlemin yabancı ülke noterliğince yapıldığını ispat etmek durumundadır⁹⁸⁴. Ancak Türkiye'nin de 20.06.1984 tarih 3028 sayılı Kanun ile taraf olduğu "Yabancı Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına Dair La Haye Sözleş-mesi"ne taraf yabancı ülke noterlik işlemlerinde bu zorunluluk bulunmamaktadır.

Noterlik Kanunu'nun 82. maddesi noterlik işlemlerinin niteliğini belirtmektedir. Noterlik Kanunu'nu hükümlerine göre belgelendirilen işlemler resmi sayılır. Noterlerin düzenleme şeklindeki işlemleri, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli işlemlerdir. Noterlerin onaylama şeklindeki işlemlerindeki imza ve tarih kısmı da sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli işlemlerdir. Ancak noterlerin onaylama şeklindeki işlemlerindeki imza ve tarih dışındaki belgeler ve diğer işlemleri aksi sabit oluncaya kadar geçerli belgelerdir⁹⁸⁵.

mülkiyeti muhafaza kaydı ile satış, gayrimenkul satış vaadi, vakıf senedi, evlenme mukavelesi, evlat edinme ve tanıma, mirasın taksimi sözleşmesi ve diğer kanunlarda öngörülen sair işlemler düzenleme şeklinde yapılması zorunlu işlemlerdir. Ayrıca maddi hukuka ilişkin kanunlarda da noterlerce düzenleme şeklinde senet yapılmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Nitekim TMK md. 205'e göre mal rejimi sözleşmesinin noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapılabileceği belirtilmiştir.

⁹⁸¹ Seyithan Deliduman, **Medeni Hukuk ve İcra İflas Hukukunda Noter Senetleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1999, s. 46.

⁹⁸² Noterlerin onaylama şeklindeki işlemleri, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 90-93. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Onaylama şeklindeki işlemler, hukuki işlemlerin altındaki imzanın imzayı atan şahsa ait olduğunun bir şerhle belgelendirilmesi, onaylanması şeklinde yapılır. Onaylama, imzanın noter huzurunda atılması veya kendisine ait olduğunun ilgili tarafından kabulü ile kabildir.

⁹⁸³ Deliduman, **a.g.e.**, s. 55.

⁹⁸⁴ Deliduman, **a.g.e.**, s. 88.

⁹⁸⁵ *Deliduman'a* göre; düzenleme biçimindeki noter senetlerinin sahteliği ispatlanıncaya kadar geçerli ve onaylama biçimindeki noter senetlerinin ise aksi ispatlanıncaya kadar geçerli senetler olarak ikili ayrıma tabi tutulması yerinde olmakla birlikte eksik ve yetersizdir. Yazara göre, düzenleme biçimindeki noter senetlerinin tamamı noterler tarafından düzenlense dahi sahtelik konusu olabilecek kısımlar sınırlı olup noterin kendi gözlemine dayanmayan kısımlar (örneğin araç satışında ödemeyi yaptığı beyan), noterin takdirinde olan kısımlar (senedi düzenleyenin temyiz kudretine dayandığına ilişkin değerlendirmesi), muvazaa iddiası, sahtelik iddiası kapsamında ileri sürülmeksizin aksi ispatlanabilir. Yine yazara göre, onaylama biçimindeki senetlerin bazı

Bu kapsamda, noterlik işlemlerinden düzenleme şeklindeki işlemler ile onaylama şeklindeki işlemlerin tarih ve imza kısmındaki sahtecilikte TCK 204/3. maddesinde belirtilen nitelikli hal uygulanacaktır⁹⁸⁶. Onaylama şeklindeki işlemlerin tarih ve imza dışındaki bölümlerinde yapılan sahtecilik ise 5237 sayılı TCK 207/1 maddesinde düzenlenen özel belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır⁹⁸⁷.

“Uzlaşma raporunun (belgesinin)”, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler açısından değerlendirilmesi gerekir. CMK md. 253’te alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından uzlaşmaya ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Kanuni düzenlemeye göre uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor veya belge düzenlemektedir. Düzenlenen uzlaşma raporu veya belgesi, CMK 253/19. maddesi ile 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılmaktadır. Bu kapsamda uzlaşma raporu veya belgesinde sahteciliğin gerçekleştirilmesi halinde TCK 204/3. maddesine göre cezada artırım yoluna gidilecektir.

Ancak uzlaştırmacı raporunun ne zaman ilam niteliğinde kabul edileceğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Uzlaştırmacının raporu imzalaması ile belge düzenlenmiş olacaktır. Fakat uzlaşma raporunun kanunun aradığı hukuki sonucu doğurabilmesi için Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirleyen mühür ve imzası gerekir. Kanaatimizce; Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirleyen mühür ve imzası atılmadan uzlaşma raporu ilam niteliğinde kabul edilmemelidir.

Geçmişte bazı belgeler sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler niteliğinde iken bugün söz konusu belgeler bu özelliği taşımamaktadırlar⁹⁸⁸. Bunlardan ilki “seçim tutanakları”dır. Seçim tutanakları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu’nun 178. maddesine göre sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge niteliğindeydi. Ancak Kanun’un bu maddesi, 23/1/2008 kabul tarihli ve 5728 sayılı

kısımları ise ancak sahtelik iddiası kapsamında tersi ispatlanabilir olup onaylama biçimindeki senetlerin imza ve tarih kısmı bu şekildedir (Deliduman, **a.g.e.**, s. 97-103).

⁹⁸⁶ Noterler, ayrıca tespit işlemleri (1512 sayılı Noterlik Kanunu md.61), emanet işlemleri (1512 sayılı Noterlik Kanunu md.62), defter onaylama işlemleri (1512 sayılı Noterlik Kanunu md.68) gibi işlemler de yapmaktadır. Bu tür işlemlerin de düzenleme veya onaylama işlemi içerip içermediği gözetilerek işlem, düzenleme şeklinde noter işlemi ise işlemde yapılan sahteciliğe TCK 204/3. maddesinin uygulanması, aksi takdirde uygulanmaması gerektiği düşüncesindeyiz.

⁹⁸⁷ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 213.

⁹⁸⁸ Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belge özelliği bulunmadığı belirtilen seçim tutanakları ve belediye ceza tutanakları, çalışmamızın aksine, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belge olarak değerlendirilmektedir (Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1061).

Kanunu'nun 578. maddesi ile yürürlükten kaldırıldı. Böylece bugün itibarıyla seçim tutanaklarının sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge niteliği kalmamış bulunmaktadır.

Geçmişte bazı belgeler sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler niteliğinde iken bugün bu özelliği taşımayan belgelerden diğeri ise “belediye ceza tutanakları”dır. 1608 sayılı Kanunu'nun 1. maddesine göre belediye meclis ve encümenlerinin kanun, nizam ve talimatna-melerin verdiği vazife ve salahiyet dairesinde ittihaz ettikleri kararlara muhalif hareket edenlerle belediye kanun, nizam ve talimatnamelerinin men veya emrettiği fiilleri işleyenlere veya yapmayanlara belediye encümenince hafif para cezası ile ticaret ve sanattan men cezası tayin etmekteydi. Belediyenin söz konusu ceza tutanakları sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge olarak kabul edilmekteydi. Ancak 1608 sayılı Kanun, 23/1/2008 kabul tarihli ve 5728 sayılı Kanunu'nun 578. maddesi ile yürürlükten kaldırıldı. Bugün itibarıyla belediyenin ceza tutanaklarının sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge özelliği bulunmamaktadır.

2. Resmi Belge Sahteciliğinin Terör Amacıyla İşlenmesi

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi, terör suçu olmamakla birlikte terör amacıyla işlenen suçlarda cezai artırım öngörmüştür. Kanun'un anılan 5. maddesine göre ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, fiil ve her nevi ceza için belirlenen cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Kanun'un 5. maddesinde cezai artırım öngördüğü suçların hangisi olduğu ise 4. maddesinde belirtilmiştir. Bu suçlardan birisi de TCK 204. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçudur⁹⁸⁹.

Belirtilen bu düzenlemeye göre resmi belgede sahtecilik suçu, terör amacı doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütü faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde terör amacıyla işlenen suç kabul edilecektir. Bu şekilde işlenen resmi belgede sahtecilik suçunun cezası 3713 sayılı Kanun'un 4. maddesi yollamasıyla 5. maddesi uyarınca yarı oranında arttırılacaktır⁹⁹⁰. Buradaki cezanın artırımında suçun işlenmesindeki amaç esas alınmıştır.

⁹⁸⁹ Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, s. 109; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 810.

⁹⁹⁰ “Sanığın üzerinde ele geçen sahte kimliğin silahlı örgüt tarafından düzenlenerek kendisine verildiğinin ve örgütsel amaçla kullanıldığının anlaşılması karşısında TCK'nin 204/1. maddesi gereğince tayin olunan cezanın 3713 sayılı Kanunu'nun 4. maddesi yollamasıyla aynı Kanun'un 5. maddesi gereğince arttırılması gerektiği gözetilmeyerek eksik ceza tayini” (Yargıtay 9. CD. 27.01.2011 tarih, 2010/7509E. 2011/382K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanığın 3713 sayılı Kanun'un 4/1-a maddesinde sayılan suçlardan olan üzerine atılı suçu, dağ kadrosuna katılma amacıyla silahlı terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlemesi nedeniyle, verilen cezada

3.Resmi Belgede Sahteciliğin Kamu Görevlisi Tarafından İşlenmesi

TCK 204. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasındaki düzenleme, iki ayrı resmi belgede sahtecilik suçu izlenimini vermektedir. Nitekim madde gerekçesinde de bu düzenlemenin iki ayrı suç niteliğinde olduğu ifade edilmektedir. Öğretideki baskın görüş de bu doğrultuda olmakla birlikte⁹⁹¹, birinci fıkradaki düzenlemenin suçun temel şekli, ikinci fıkradaki düzenlemenin ise suçun nitelikli hali olduğuna dair görüş⁹⁹² de ileri sürülmektedir. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunun kamu görevlisi tarafından işlenmesinin ayrı bir suçu mu yoksa resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli halini mi oluşturduğunun bu başlık altında ele alınmasında yarar görmekteyiz.

Öğretideki baskın görüşe göre; TCK md. 204/1 ve 2’de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçları iki ayrı suç olarak kabul edilmelidir. Çünkü TCK md. 204/1 ve 2’deki düzenlenen suçun sadece failleri ayrı değil ikinci fıkra da ayrıca fikri sahtecilik de düzenlenmiş olmakla fiiller de ayrıdır⁹⁹³. Bu görüş taraftarları, iki ayrı suç düzenlemesi yapıldığı görüşleri doğrultusunda TCK md. 204/2’de düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçundan TCK md. 204/1’deki resmi belgede sahtecilik suçunu ayırt etmek için “sivil kişi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu”⁹⁹⁴, “özel şahıslar tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu”⁹⁹⁵, “herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik”⁹⁹⁶, “bireyin resmi belgede sahteciliği”⁹⁹⁷ kavramları kullanılmaktadır. Öğretideki azınlık görüşe göre ise; TCK 204. maddesinin birinci fıkrasında resmi belgede sahtecilik suçunun “temel şekli”, ikinci fıkrasında ise suçun “nitelikli şekli” düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasındaki “gerçeğe aykırı olarak resmi belge düzenleme” fiilinin sahte belge düzenleme seçimlik hareketi içerisinde eridiği, ayrı bir seçimlik hareket olmadığı belirtilmiştir⁹⁹⁸. Bu itibarla her iki fıkradaki düzenlemenin fiil yönünden farklılık arz

aynı Kanun’un 5/1 maddesi uyarınca artırım yapılmaması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır” (Yargıtay 16. CD. 16.09.2015 tarih, 2015/3436E. 2015/2626K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

⁹⁹¹ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 521-523; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 783; İtişgen, **a.g.e.**, s. 54; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 418; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 861; Doğan, “*Ceza Hukukunda Belge Kavramı*”, s. 58.

⁹⁹² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 857; Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 511-512; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 622; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 484.

⁹⁹³ İtişgen, **a.g.e.**, s. 54.

⁹⁹⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 783.

⁹⁹⁵ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 521-526.

⁹⁹⁶ İtişgen, **a.g.e.**, s. 54-58.

⁹⁹⁷ Kaylan, “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*”, s. 9; Kaylan, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları*”, s. 169.

⁹⁹⁸ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 853-854.

etmediğini, TCK 204/2. maddesindeki düzenlemenin fail yönünden nitelikli hal oluşturduğunun ileri sürüldüğünü belirtebiliriz⁹⁹⁹.

Konuya ilişkin öğretideki görüş ayrılığı suça ilişkin seçimlik hareketler ve faile ilişkin değerlendirmeden kaynaklandığından bu iki husus itibarıyla değerlendirme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Bu çerçevede seçimlik hareketlere ilişkin düzenleme ele alındığında maddenin birinci fıkrasında düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda belirtilen seçimlik hareketlerinin tamamı ikinci fıkra da yer almaktadır. Her iki fıkra arasındaki seçimlik hareketler yönündeki farkın sadece ikinci fıkra da ayrıca yer verilen “gerçeğe aykırı olarak resmi belge düzenleme” seçimlik harekettir.

Kanaatimizce; konuya ilişkin azınlık görüşünün değerlendirmesi yerinde olup TCK 204. maddesinin 1. ve 2. fıkralarındaki düzenleme arasındaki en önemli fark faile ilişkindir. Şöyle ki maddenin 1. fıkrası, herkes tarafından işlenebilen bir suç iken 2. fıkrasındaki suç ise özgü suç niteliğinde olup ancak “kamu görevlisi” tarafından işlenebilir. TCK 204. maddesinin birinci fıkrasında suçun temel şekli, ikinci fıkrasında ise suçun failden kaynaklanan nitelikli hali düzenlenmiştir. Bu durum ile uyumlu olarak, suçun birinci fıkradaki hali için “herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu”, ikinci fıkradaki hali için ise “kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu” nitelemesinin kullanılmasının yerinde olacağını düşünmekteyiz¹⁰⁰⁰.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hafifletici Haller

Resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli hallerinde hem ağırlaştırıcı hem de hafifletici halleri olduğunu belirtmiştik. Bu suçun hafifletici halleri, TCK 211. maddesinde

⁹⁹⁹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 857; Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 511-512; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 622.

¹⁰⁰⁰ Kanaatimizce; “sivil kişi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu” tanımlaması yerinde değildir. Bu ifadede geçen “sivil” kelimesi, kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna karşılık olmak üzere kullanılmış görünüyor. Ancak burada “sivil” kelimesinin kullanılması, bu suçun failinin ancak sivil olabileceğini, “kamu görevlisinin” suçun faili olamayacağı izlenimi vermektedir. Oysa kamu görevlisi de görevi dışındaki bir konuda TCK 204/1. maddesinde belirtilen resmi belgede sahtecilik suçunun temel halinin faili olabilir. Aynı şekilde “özel şahıslar tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu” ifadesi de yerinde bir ifade sayılmayacaktır. “Özel şahıslar” ifadesi daha çok “resmi şahıslara” karşı kullanılan bir ifadedir. Ancak suç failinin herkesi kapsar bir ibare yerine, failde özel bir nitelik arandığı izlenimini verecek şekilde “özel şahıslar” ifadesi de doğru değildir. Bu itibarla TCK 204/1. maddesindeki resmi belgede sahtecilik suçu için “herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu” ifadesinin kullanılmasının doğru olacağını düşünmekteyiz. Ayrıca belirtmeliyiz ki ifadede “işlenen” kelimesi yerine “işlenebilen” kelimesini de özellikle kullanmaktayız. Şöyle ki “işlenen” kelimesi gerçekleşmiş bir hale ilişkin fiildir. Başka bir ifadeyle “olmuş”u ifade etmektedir. “İşlenebilen” kelimesi ise suçun anlatımına veya suçtan genel olarak bahsedilmesine daha uygundur. Bu şekilde ifadeyle herkesin işleme potansiyelinin olduğu bir resmi belge sahteciliğine karşılık gelecektir.

“*Daha az cezayı gerektiren hal*” başlığı ile düzenlenmiştir¹⁰⁰¹. TCK 211. maddesine göre, belgede sahte-cilik suçunun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla işlenmesi halinde verilecek cezada yarı oranında indirim yapılması gerekir¹⁰⁰².

765 sayılı yürürlükten kaldırılan ETCK’nin 347. maddesinde benzer düzenlemeye yer vermişti. Mülga 765 sayılı TCK 347. maddesi “*Bir kimse geçen maddelerde beyan olunan cürümleri kendisi veya başkası için sahih bir keyfiyetin esbabı sübutiyesini tedarik maksadiyle işlemişse resmi evrak sahtekârlığından dolayı bir aydan iki seneye kadar ve resmi olmıyan evrak sahtekârlığından dolayı altı aya kadar hapis cezasına mahkum olur*” hükmünü taşımaktaydı.

Görüldüğü üzere hem mülga 765 sayılı TCK hem de yürürlükteki TCK cezayı hafifleten nitelikli hale yer vermişlerdir. Her iki yasa karşılaştırıldığında ortak ve farklı hususlar taşıdıkları görülmektedir. 765 sayılı ETCK’de hafifletici hal olarak “*sahih bir keyfiyetin esbabı sübutiyesini tedarik maksadı*” belirtilmiştir. Bu hafifletici hal yürürlükteki 5237 sayılı TCK’de “*gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla*” ibareleriyle yer bulmuştur. Bu hal her iki yasada ortak hafifletici haldir. Ancak yürürlükteki 5237 sayılı TCK, eski TCK’den farklı olarak belgede sahtecilik suçu için ayrı bir hafifletici hal daha kabul etmiştir. Bu hafifletici hal ise “*hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı*”dır. İki yasa hafifletici halde uygulanacak yaptırım konusunda da farklılık taşımaktadırlar. 765 sayılı ETCK, hafifletici nedenin varlığı halinde yeni bir yaptırım öngörmüş iken yürürlükteki 5237 sayılı TCK ise temel cezada indirim öngörmüştür.

Anlaşıldığı üzere; TCK 211. maddesinde iki hafifletici neden düzenlenmiştir. Bunlardan birincisi; “bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi”, ikincisi ise; “gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesidir¹⁰⁰³”. TCK’nin 211. maddesindeki bu düzenleme, amaç ya da

¹⁰⁰¹ Özel yasa olan 4925 sayılı Karayolları Taşıma Kanunu’nun 31. maddesinde 23/1/2008 tarihinde 5728 sayılı Kanun’un 521. maddesi ile yapılan değişiklik ile de cezada hafifletici hal öngörülmüştü. Anılan Karayolları Taşıma Kanun’un değişik 31. maddesine göre yetki belgeleri, taşıt belgeleri veya taşıt kartı üzerinde tahrifat yapan yetki belgesi sahipleri hakkında Türk Ceza Kanunu’nun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında indirilmekteydi. Ancak 4925 sayılı Karayolları Taşıma Kanunu 31. maddesi 25.06.2009 tarih, 10.07 2009 yürürlük tarihli 5917 sayılı Kanun’un md. 47/14 ile yürürlükte kaldırıldı. Böylece söz konusu belgeler ve fail açısından belirtilen hafifletici hal kalmamış bulunmaktadır.

¹⁰⁰² Madde gerekçesi ise; “*Madde metninde, resmi veya özel belgede sahtecilik suçunun bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla işlenmesi, suçun temel şekline göre daha az ceza ile cezalandırılması gereken bir hâl olarak öngörülmüştür*” açıklamasına yer vermiştir.

¹⁰⁰³ Ünver’e göre; TCK md. 211’in sadece alacağın ispatı ve belgelemesi için değil tahsilini de içine alacak bir düzenleme olması gerekirdi (Ünver, “TCK’daki Evrakta Sahtecilik Suçları”, s. 106).

saik yönünden belgede sahtecilik suçunda indirimi öngörmektedir¹⁰⁰⁴. Bu düzenleme ile kanun koyucu sahtecilik suçunun bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla işlenmesinde haksızlık içeriğinin diğer sahteciliklere kıyasla daha az olduğu gerçeğinden hareketle cezada indirimi öngörmüştür¹⁰⁰⁵. Ekleyelim ki her iki hafifletici neden sadece resmi belgede sahtecilik suçunun değil, tüm belgede sahtecilik suçlarında uygulanabilecek hallerdir.

1. Bir Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağın İspatı Amacıyla Belgede Sahtecilik Suçunun İşlenmesi

Bu hafifletici halin uygulanabilmesi için hukuki ilişkiye dayanan bir alacağın söz konusu olması gerekir. Hukuki ilişki yoksa ve/veya hukuki ilişki bulunmakla birlikte buna dayalı bir alacak yoksa bu hafifletici hal uygulanmayacaktır. Bu itibarla hukuki ilişki ve buna dayanan alacak bu hafifletici halin uygulanmasının ön şartıdır.

Bilindiği üzere hukuki ilişkiler, hukuki olaylar kapsamında oluşmaktadır¹⁰⁰⁶. Alacağın doğumuna sebep hukuki ilişkiye esas hukuki olayın bir hukuki fiilden veya bir hukuki işlemden doğmuş olmasının önemi bulunmamaktadır. Belgede sahtecilik fiilinin gerçekleştirilmesinden önce bir hukuki ilişkiyi doğuran bir hukuki olayın bulunması yeterlidir.

Ayrıca belgede sahteciliğin konusu olan alacağın gerçekte var olması gerekir. Gerçekte olmayan bir alacak için belgede sahtecilik suçunda bu hafifletici halin uygulanması mümkün değildir. Belirtilmelidir ki hukuki ilişkiye dayanan alacağın hukuka ve ahlaka uygun olması da gerekir. Hukuka ve ahlaka aykırı bir alacak söz konusu ise başka bir ifadeyle alacak hukukun kabul görmediği bir alacak ise hukuki olarak ispatı cihetine de gerek olmayacağından bu hafifletici halin uygulanmayacağı düşüncesindeyiz. Buna karşılık ahlaka ve hukuka uygun olması koşuluyla alacak kamu veya özel hukuka ilişkin bir alacak olabilir¹⁰⁰⁷. Alacak, para alacağı veya malvarlığına ilişkin bir alacak da olabilir. Eksik borçlarda da bir alacak söz konusu olduğundan bunlar da alacak kavramı içinde

¹⁰⁰⁴ Ankara BAM 11. CD. 22.10.2019 tarih, 2017/2469E. 2019/1024K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

¹⁰⁰⁵ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 858.

¹⁰⁰⁶ Öğretide belirtildiği üzere, “hukuki ilişkiler” hukuki olaylar kapsamında oluşmakta, “hukuki olaylar” ise hukukun kendisine sonuç bağladığı olaylardan oluşmakta olup ya “hukuki bir fiil” veya “hukuki bir işlem” şeklinde gerçekleşmektedir. Yine öğretinin belirttiği üzere, kişilerin iradeye dayalı olarak gerçekleştirdikleri davranışlara hukukun sonuç bağladığı hallerde “hukuki fiil”, kişilerin belirli bir hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamasında bulunduğu hallerde ise “hukuki işlem” söz konusudur (Antalya/Topuz, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, s. 169; Kayıhan/ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 265).

¹⁰⁰⁷ Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 109.

değerlendirilmelidir¹⁰⁰⁸. Zamanaşımına uğramış bir alacağın tahsili için kişinin bu alacağının tahsilini sağlamaya yönelik bono düzenlemesini bu kapsamda değerlendirmek gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak kişilik hakları, malvarlığına ilişkin haklardan olmadığından¹⁰⁰⁹ hafifletici halin uygulanmasını doğurmayacağı kanaatindeyiz.

Kişinin hukuki ilişkiye dayanan alacağının olduğunu zannederek belgede sahtecilik suçunu işlemesinde TCK md. 30/2 gereğince hatasından yararlanır¹⁰¹⁰. Ancak kişinin var olduğunu düşündüğü alacak ile belge sahteciliğine konu alacak miktarının örtüşmesi gerekir¹⁰¹¹. Miktar da hata, kabul edilebilir nitelikte ise kişi hata hükümlerinden yararlanır. Ancak miktar da hata, kabul edilemeyecek farklılık taşır ise hata hükümlerinin uygulanma imkânının bulunmadığı düşüncesindeyiz. Örneğin; kişi 3000 TL’lik bir alacak için 80.000 TL’lik sahte bir bonoyu düzenlerse bunun TCK md. 30/2 kapsamında kabulünün mümkün olmadığı düşüncesindeyiz. Yine de her fiilin somut olaya göre değerlendirilmesi, failin amaç ve kastının buna göre belirlenmesi uygun olacaktır¹⁰¹².

TCK md. 211’in uygulanabilmesi için belgede sahtecilik suçuna konu belgenin borçlu veya borçlulara karşı alacağın ispatını sağlaması gerekir. Borçluların birden fazla olması halinde belgenin tüm borçluları kapsamaması gerekmez. Borçlulardan birisine yönelik alacak ispatı halinde de bu hafifletici hal uygulanabilecektir. Ancak sahteciliğe konu belgenin

¹⁰⁰⁸ Mehmet Nihat Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, **CHD**, C. 1, S. 2, Ankara, 2006, s. 78.

¹⁰⁰⁹ Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, s. 74.

¹⁰¹⁰ Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, s. 79; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 869.

¹⁰¹¹ “Tüm dosya kapsamından ve mevcut 03/08/2012 tarihli bilirkişi raporundan da anlaşılacağı üzere sanığın katılandan 1.800 TL alacaklı olduğu bu şekilde almış olduğu bonoya rakam kısmına sonradan ‘0’ ilave ederek sahtecilik yaptığı bu sahte bonoyu icraya koyarak nitelikli dolandırıcılık suçuna teşebbüs ettiği bu nedenle suça konu olayda hukuki ilişkinin varlığının ispatından ve alacağının tahsilinden bahsedilemeyeceği, bu haliyle TCK’nin 159 ve 211. maddelerinin uygulanma koşullarının oluşmadığı gözetilmeden TCK’nin 158/1-d maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçuna teşebbüs ve TCK’nin 204/1 maddesindeki resmi belgede sahtecilik suçlarından cezalandırılması yerine vasıfta hataya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulmak suretiyle eksik ceza tayini” (Yargıtay 15. CD. 03/04/2017 tarih, 2014/19007E. 2017/8510K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰¹² “Katılanın aşamalarda, borç ilişkisini doğrulamakla birlikte borç miktarının belirtilen miktar kadar olmadığını ileri sürmesi, sanığın aşamalarda, katılan ile yapılan kömür alışverişi karşılığında 46.374 dolar borcunun olduğunu savunması, dosya içerisinde mevcut 02.04.2007 tarihli Belgedir başlıklı yazı içeriğinden borçlu ...’ın borcunun 40.126 dolar olarak belirlendiğinin belirtilmesi karşısında, gerçeğin kuşkuyla yer vermeyecek biçimde belirlenebilmesi için, sanık ve katılana ait defter ve belgelerin incelenerek böyle bir hukuki ilişkinin mevcudiyeti bilirkişi marifetiyle belirlendikten sonra, sonucuna göre eylemin 5237 sayılı TCK.nun 211. maddesinde öngörülen ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 11. CD. 25.05.2016 tarih, 2016/4153E. 2016/4811K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 22.08.2022).

muhatabı borçlu/borçlular değil başka kişiler ise bu hafifletici halin uygulanma ihtimali bulunmamaktadır. TCK 211. maddenin bu şekilde dar yorumlanması gerekir¹⁰¹³.

Alacağın ispatı amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde çeşitli ihtimallerin tezahür etmesi mümkündür. Birinci olarak; alacağın belge dışında bir delil ile ispatı mümkün olduğu halde kişinin öncelikle diğer ispat araçlarına başvurması gerekip gerekmediği, mümkün olmasına rağmen diğer ispat araçları yerine sahte resmi belgenin düzenlenmesi halinde bu indirim halinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılabilir. Öğretide ileri sürülen görüşe göre; TCK md. 211'in uygulanabilmesi için alacağın ispatının sadece belge ile yapılması imkânının olmasına gerek yoktur. Fail alacağını başka türlü ispatlayabilmesine rağmen sahte belge düzenlemişse de bu madde uygulanabilir¹⁰¹⁴. İkinci olarak; hukuki ilişkiye dayalı alacağın ispatı gerekmediği halde kişinin sahte belge düzenlemesi halinde bu indirim hali geçerli olacak mıdır? Örneğin; alacağa ilişkin bir belge bulunmamakla birlikte alacak inkâr da edilmemektedir. Hatta belgeye dayalı olmaksızın yapılan genel icra takibine borçlu itiraz etmeyerek takip kesinleşmiş olmasına rağmen kişi alacaklı olduğuna dair sahte bir belge düzenlemiş olabilir. Üçüncü olarak; alacağı ispata yarayan belge bulunmakla birlikte kişi daha avantajlı bir durum elde etmek için belgede sahtecilik gerçekleştirmesi halinde bu hafifletici hal uygulanacak mıdır? Örneğin; kişinin alacaklı olduğuna dair kabul edilen bir sözleşme bulunmasına rağmen ödenmeyen alacağını icra yoluyla erken tahsil amacıyla kambiyo senetlerine mahsus icra yolunu kullanmak için sahte bono düzenlemesinde bu hafifletici hal uygulanacak mıdır?

Kanaatimizce; yukarıda belirtilen her üç ihtimalde de belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde TCK 211. maddesinde düzenlenen hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatına dayalı hafifletici halin uygulanması mümkün olmakla birlikte ilk iki ihtimalde somut olaya göre gereksiz (zararsız) sahtecilik halinin de değerlendirilmesi gerekebilir. Birinci ihtimalde, kişinin alacağının belge dışındaki bir ispat aracıyla ispatı mümkün olduğu halde, belge düzenlemektedir. İkinci ihtimalde ise alacağın ispatına gerek kalmadığı halde sahte belge düzenlemektedir. Her iki halde de kişi gerçekleştirdiği sahtecilikte bir fayda sağlamadığı ve sahtecilik gerekmediği halde fiili gerçekleştirmektedir. Üçüncü ihtimalde ise kişi az da olsa bir fayda sağlamakta olduğundan gereksiz sahteciliğin söz konusu olmayacağını

¹⁰¹³ Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, s. 89.

¹⁰¹⁴ Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, s. 89; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4127; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 810.

düşünmekteyiz. Somut olayda gereksiz sahtecilik söz konusu ise ceza verilmesine yer olmayacağından hafifletici halin uygulanmasına da gerek kalmayacaktır.

Uygulamada; satılan mal bedeli için sahte bono düzenlenmesi¹⁰¹⁵, müşteri tarafından da doğrulanan aralarındaki buzdolabı alışverişine karşılık olarak senet düzenlenmesi¹⁰¹⁶, borç verdiği alacağı için belge düzenlemesi¹⁰¹⁷ hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi olarak değerlendirilmiştir.

2.Gerçek Bir Durumun Belgelenmesi Amacıyla Belgede Sahtecilik Suçunun İşlenmesi

Belgede sahtecilik suçunda ikinci hafifletici hal ise gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesidir. Bu halin uygulanması için belgeye konu durumun gerçek olması gerekir. Durumun gerçek olup olmadığının belirlenmesinde objektif kıstas değil, failin sübjektif görüşü gözetilir¹⁰¹⁸. Failin mantıklı ve makul, kabul edilebilir sübjektif değerlendirmesinin gerçek durumun belirlenmesinde esas alınması yeterlidir¹⁰¹⁹. Sahteci-liği gerçekleştirenin samimi olarak olayın doğruluğuna inanması ve bu inançla

¹⁰¹⁵ “Sanığın, sattığı mal karşılığında, iş yerinin resmi sahibi olan şikayetçi ... kaşesi kullanılarak tanık ... tarafından borçlu kısımları imzalanan bonoları kullandığı olayda, ...'ın senetlerden bir tanesinde imzasının olduğunu şikayetçi ile ortak olduğu için senetlere şikayetçinin kaşesini bastığını ve suça konu senet bedellerinin ödendiğini ifade etmesi, yapılan bilirkişi incelenmesinde her üç senetdeki dokuz adet imzanın aynı bir şahıs eli ürünü olduğunun belirtilmesi karşısında sanığın üzerine atılı eylemin 5237 sayılı TCK'nun 211. maddesi kapsamında ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmayacağının karar yerinde değerlendirilip tartışılmaması” (Yargıtay 11. CD. 04.05.2016 tarih, 2014/21427E. 2016/4078K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E.T. 22.08.2022).

¹⁰¹⁶ “Dosya kapsamından, sanık Y'un suça konu senetleri, müşteri tarafından da doğrulanan aralarındaki buzdolabı alışverişine karşılık olarak düzenleyip bankaya verdiğinin anlaşılması karşısında; sanığın üzerine atılı eylemin 5237 sayılı TCK'nun 211. maddesi kapsamında ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmayacağının karar yerinde değerlendirilip tartışılması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması,” (Yargıtay 11. CD. 01.07.2015 tarih, 2015/5858E. 2015/27780K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E.T. 22.08.2022).

¹⁰¹⁷ “Sanığın, katılandan 5.500 TL alacaklı olduğunu, bu 5.500 TL lik borcun bir kısmını elden bir kısmını banka aracılığıyla katılana verdiğini, suça konu senedi alacağına karşılık katılandan aldığını savunması ve banka dekontlarını sunması, katılanın ise sanıktan çeşitli aralıklarla borç aldığını, ancak borçlarının toplamının 5.500 TL değil 2.250 TL olduğunu beyan etmesi ve sanığın savunmasını kısmen doğrulaması karşısında; katılan ile sanık arasındaki alacak-borç durumu araştırılarak, alacak miktarının belirlenmesini müteakip sonucuna göre sanığın üzerine atılı eylemin 5237 sayılı TCK'nun 211. maddesi kapsamında ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmayacağının karar yerinde değerlendirilip tartışılmaması yasaya aykırı” (Yargıtay 11. CD. 12.01.2016 tarih, 2015/5294E. 2016/96K. sayılı kararı, <http://www.lexpera-com-tr>, E. T. 22.08.2022).

¹⁰¹⁸ Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1072; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 810; Yargı kararları da aynı yöndedir: Yargıtay 11. CD. 02.03.2009 tarih, 2006/5839E. 2009/1852K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Ankara BAM 11. CD. 22.10.2019 tarih, 2017/2469E. 2019/1024K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

¹⁰¹⁹ Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2664.

belgeyi düzenlemiş olması gerekli ve yeterlidir¹⁰²⁰. Ancak gerçek olaydan fazlasını ispata elverişli ola-cak şekilde sahte belge düzenlenmesi halinde cezada indirim yapılmaz¹⁰²¹.

Ayrıca gerçek durumun, hukuken önem taşıyan veya hukuki sonuç bağlanabilecek bir durum olması gerekir. Hukuken bir sonucun bağlanması mümkün olmayan bir konu ise bu durumun belgelenmesi halinde TCK 211. maddesindeki indirim uygulanmayacaktır¹⁰²². Gerçek bir durumun belgelenmesi için failin bir menfaatinin bulunması da gerekir.

İspata konu gerçek durumun taraflar arasında suç tarihinden önce var olan bir durum olması gerekir¹⁰²³. Oluşmakta olan veya az sonra oluşacak olan bir keyfiyet için sahte belge düzenlemede keyfiyetin tam olarak ispatlanması zor olduğundan bu durumun tartışılabilirliği belirtilmiş¹⁰²⁴ ise de kanaatimizce; oluşacak veya oluşması muhtemel bir durum veya alacak için sahte resmi belgenin düzenlenmesini kanun koyucu hafifletici neden olarak kabul etmemiş-tir. TCK md. 211'deki metin geleceğe ilişkin bir alacak veya durumu ifade etmemektedir.

Uygulamada; kişinin gerçek kimlik bilgileri ve fotoğrafı ile nüfus cüzdanı sahteciliği¹⁰²⁵, onaylanan suça konu belgelerde ilgililere ait ikametgâh bilgilerinin içerik olarak doğru olmasını¹⁰²⁶, adlarına sağlık raporu düzenlenenler görülmeden sağlık raporunun düzen-lenmesinde sağlık durumlarının sahte olarak düzenlenen rapordaki gibi sağlıklı

¹⁰²⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 225; Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 473; Artuk/Gökçen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4126; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 810.

¹⁰²¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 473.

¹⁰²² “Sanıkların mahkeme kanalı ile kısıtlama kararı aldirıp vasi atanmasını sağlayarak bu satışı gerçekleştirebilecekleri halde bu işlemlerin uzun sürmesi nedeniyle sahte vekâletname ile satışı gerçekleştirmelerini TCK’nin 211. maddesindeki ‘gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla sahtecilik’ kapsamında değerlendirmiş ise de, vasi atanmış olsa bile vasinin kısıtlı adına yapacağı tasarrufları, kısıtlının menfaatlerine göre karar vererek yapma yükümlülüğü dikkate alındığında TCK 211. maddedeki şartlar oluşmadığı gözetilmeden eksik ceza tayini” (Yargıtay 15. CD. 10/10/2017 tarih, 2017/1695E. 2017/19815K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰²³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 810.

¹⁰²⁴ Malkoç/Güler, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2664.

¹⁰²⁵ “Sanığın kendi adına tanzim edilmiş ve fotoğrafı bulunan sahte nüfus cüzdanındaki bilgiler ile gerçek kimlik bilgileri karşılaştırılıp eylemin 5237 sayılı Yasa’nın 211. maddesindeki ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmayacağı tartışılarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiğinin gözetilmemesi” (Yargıtay 21. CD. 24.05.2016 tarih, 2016/8318E. 2016/4584K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 22.08.2022).

¹⁰²⁶ “Sanık tarafından onaylanan suça konu belgelerde ilgililere ait ikametgah bilgilerinin içerik olarak doğru olup olmadığı hususu araştırılarak 5237 sayılı TCK’nun 211. maddesinde öngörülen ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturup oluşturmayacağı karar yerinde tartışıldıktan sonra sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 11. CD. 27.04.2015 tarih, 2013/6637E. 2015/25730K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 22.08.2022).

olmasını¹⁰²⁷ gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçu olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık vasi atanması sağlanarak satışın gerçekleştirilmesi mümkün iken işlemlerin uzun sürmemesi için sahte vekaletname ile satışın gerçekleştirilmesinde gerçek bir durumun belge-lenmesi amacıyla sahtecilik koşullarının oluşmadığı değerlendirilmemiştir¹⁰²⁸.

V. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Kusurluluk

A. Genel Olarak

Yürürlükteki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun getirdiği sistemde kusurluluk, aksi görüşler bulunmakta¹⁰²⁹ ise de suçun varlığından sonra tartışılıp değerlendirilmesi gereken bir durumdur¹⁰³⁰. Bu nedenle, kusurluluk durumunun değerlendirilebilmesi için öncelikle failin işlemiş olduğu bir suçun bulunması gerekir¹⁰³¹.

Bu çerçevede, resmi belgede sahtecilik suçunda kusurluluk durumunun belirlenmesinde iki basamaklı bir inceleme yapılmalıdır. Birinci basamakta, resmi belgede sahtecilik suçunun varlığı belirlenecektir. Resmi belgede sahtecilik suçunun varlığı belirlenmeden failin kusurluluk durumunun tespitine geçilmemelidir. Ortada resmi belgede sahtecilik suçu yok ise kusurluluk durumunun belirlenmesine gerek kalmayacaktır. İkinci basamakta ise; failin kusurlu olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Kusurluluğun belirlenmesinde, kusurluluğa etki eden hususların bulunup bulunmadığı, varsa etki eden hususların kusurluluğu tamamen veya kısmen etkileyip etkilemediğinin de tespiti gerekmektedir.

¹⁰²⁷ “Mağdurların haklarında düzenlenen suça konu sağlık raporlarının sanık tarafından sürücü adaylarını görmeden ve muayene işlemi yapılmadan içerik itibarıyla sahte olarak düzenlendiğinin kabul edildiği olayda; sözü edilen mağdurların sürücü belgesi almaya engel sağlık problemlerinin bulunup bulunmadığı hususunun araştırılarak, 5237 sayılı TCK’nun 211. maddesinde yer alan ‘bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla resmi belgede sahtecilik’ hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı karar yerinde tartışıldıktan sonra sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 21. CD. 15.10.2015 tarih, 2015/3115E. 2015/4004K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 22.08.2022).

¹⁰²⁸ “Atılı suçun sanıklar tarafından işlendiği delillerle sabit olmakla birlikte mahal mahkemesi; sanıkların mahke-me kanalı ile kısıtlama kararı aldırıp vasi atanmasını sağlayarak bu satışı gerçekleştirebilecekleri halde bu işlemlerin uzun sürmesi nedeniyle sahte vekâletname ile satışı gerçekleştirmelerini TCK’nin 211. maddesindeki ‘gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla sahtecilik’ kapsamında değerlendirmiş ise de, vasi atanmış olsa bile vasinin kısıtlı adına yapacağı tasarrufları, kısıtlının menfaatlerine göre karar vererek yapma yükümlülüğü dikkate alındığında TCK 211. maddedeki şartlar oluşmadığı gözetilmeden eksik ceza tayini” (Yargıtay 15. CD. 10.10.2017 tarih, 2017/1695E. 2017/19815K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰²⁹ Dönmezer/Erman, Centel/Zafer/Çakmut ve Demirbaş, kusurluluğu suçun manevi unsuru içinde **değerlen-direrek** inceleme yapmaktadırlar (Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 383; Centel/Zafer/ Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 402; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 369).

¹⁰³⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 454; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 312.

¹⁰³¹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 456; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 246.

Failin kusurluluğunun değerlendirilmesinde genel olarak şahsi, sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamı, siyasi düşüncesi, ırki veya cinsiyeti, geçmişteki veya gelecekteki muhtemel yaşantısı gözetilmeyecektir¹⁰³². Failin kusurluluğu, işlediği resmi belgede sahtecilik fiili özelinde değerlendirilmeli ve buna ilişkin değer yargısında bulunulmalıdır¹⁰³³.

Diğer suçlarda olduğu gibi resmi belgede sahtecilik suçunda da kişinin kusurlu kabul edilebilmesi için kusur yeteneğine sahip olması ve kusurluluğu ortadan kaldıran hallerin bulun-maması gerekir¹⁰³⁴. Bu kapsamda kusurluluğun unsurları olan algılama ve irade yeteneğinin resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla belirlenmesi gerekir¹⁰³⁵.

Resmi belgede sahtecilik suçunda kişinin kusurlu kabul edilebilmesi için aranan *algılama yeteneği*, kişinin gerçekleştirdiği resmi belgede sahtecilik fiilinin toplum nezdinde doğru olup olmadığını ayırt etmesi ve bu fiilin toplum düzenini korumayı amaçlayan hukuk kurallarıyla çatışma içinde olup olmadığını anlamasıdır¹⁰³⁶. Başka suç veya genel olarak tüm suçlar için algılama yeteneğinin belirlenmesi değil, resmi belgede sahtecilik suçu açısından algılama yeteneğinin belirlenmesi gerekir. Resmi belgede sahtecilik suçunda *irade(isteme) yeteneği*, kişinin sahtecilik fiilini gerçekleştirdiği sırada davranışlarını serbest tayin edebilme ve yönlendirebilme kudretinde olup olmadığıdır¹⁰³⁷. Failin irade yeteneği, ortalama bir insanın somut olayda başka türlü davranma imkânına sahip olup olmamasına göre değerlendirilmelidir¹⁰³⁸. Ruhen sağlıklı her yetişkin irade yeteneğine sahiptir. İstisnai bazı hallerde kişi davra-

¹⁰³² Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 453; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 454; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 314.

¹⁰³³ Kusurluluğun işlenen fiil özelinde değerlendirilmesi ve buna göre değer yargısında bulunulması gerekir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 454).

¹⁰³⁴ Kusur yeteneği, sadece yanlış ile doğruyu, haklı ile haksızı ayırt etmeyi değil aynı zamanda buna göre hareket edebilme yeteneğini de kapsamaktadır (Dönmezer/Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, s. 387; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 402; Demirbaş, **a.g.e**, s. 369; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 247).

¹⁰³⁵ Öğretide belirtildiği üzere genel olarak kişinin kınanabilmesi yani kusurlu bulunabilmesi için kusur yeteneğine sahip olması yani haksızlık bilincinin bulunması ve ayrıca kusurluluğunu ortadan kaldıran hallerin bulunmaması gerekir. Yine öğretide belirtildiği üzere kusur yeteneğinin ise algılama yeteneği ve irade yeteneği olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 573; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 315; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 457; Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 456).

¹⁰³⁶ Genel olarak algılama yeteneği, kişinin gerçekleştirdiği hareketin toplumdaki değerini bilmesi ve bu hareketinin hukuk kuralları ile çatışma halinde olup olmadığını anlamasıdır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 574; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 458; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 315).

¹⁰³⁷ Genel olarak irade yeteneği, kişinin fiili işlediği sırada hareketini serbest olarak tayin edebilme ve yönlendirebilme kudretine sahip olmasıdır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 574; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 461).

¹⁰³⁸ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 317-318.

nışlarını yönlendirebilme yeteneğine sahip olmayabilir¹⁰³⁹. Bu haller ise kusurluluğu etkileyen hallerdir.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Kusurluluğa Etki Eden Hallerin İncelenmesi

TCK’de “*Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Haller*” bölümü başlığı altında 24 ve devamı maddelerinde genel olarak kusurluluğu etkileyen hallere yer verilmiştir. Burada düzenlenen bazı haller kusuru tamamen kaldırmakta¹⁰⁴⁰, bazı haller kusuru azaltmakta¹⁰⁴¹, bazı haller ise somut duruma göre ya kusuru azaltmakta ya da tamamen ortadan kaldırmaktadır¹⁰⁴².

Kusurluluğu ortadan kaldıran veya azaltan hallerden hangisinin hangi suça uygulanacağı her suç için ayrı ayrı incelenmesi gereken bir durumdur. Bu durum resmi belgede sahtecilik için de geçerlidir. Yaş küçüklüğü, akıl sağlığı, sağır ve dilsizlik, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma hallerinin resmi belgede sahtecilik suçu yönünden özel durumları bulunmamaktadır. Bu hususlara ilişkin genel hükümler, resmi belgede sahtecilik suçu yönünden de geçerli olup ayrı bir özellik taşımamaktadır. Kusurluluğu etkileyen hallerden sadece zorunluluk hali, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit hallerinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanabileceği değerlendirilerek tartışılmıştır. Biz de tartışmaları gözeterek bu iki hali resmi belgede sahtecilik suçu yönünden ele almanın uygun olacağını düşünmekteyiz. Ayrı-ca haksız tahrik hükümlerinin de resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanma yerinin olduğunu düşündüğümüzden bu hususu da ele alacağız.

1.Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Zorunluluk Hali

Zorunluluk hali TCK md. 25/2’de düzenlenmiştir. Zorunluluk halinde kişi ya tehlikede bulunan hakkı kaybedecek ya da bu hakkını ancak başkasının hakkına zarar vererek koruyabilecektir. 5237 sayılı TCK’de zorunluluk hali, hukuka uygunluk sebebi değil,

¹⁰³⁹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 464.

¹⁰⁴⁰ Hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, zorunluluk hali, meşru savunmada sınırın maruz görülebilecek heyecan, korku veya telaş ile aşılması, cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi, haksızlık yanılgısı, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olunması kusurluluğu ortadan kaldıran hallerdir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 575-576; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 466-467, Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 247-248).

¹⁰⁴¹ Haksız tahrik kusurluluğu azaltan haldir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 576; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 520; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 247-248).

¹⁰⁴² Kusurluluğu etkileyen sebeplerde yanılgı, yaş küçüklüğü, akıl sağlığı, sağır ve dilsizlik, kusurluluğu somut duruma göre kaldıran ve azaltan hallerdir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 575-576; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 466; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 247-248).

kusurluluğu ortadan kaldıran bir hal olarak düzenlenmiştir¹⁰⁴³. Zorunluluk halinde işlenen fiil hukuken meşru hale gelmeyip sadece mazur görülmektedir¹⁰⁴⁴.

Zorunluluk halinin resmi belgede sahtecilik suçunda mümkün olup olmadığı konusunda öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Birinci görüş; zorunluluk halinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanma imkânının bulunmadığını, zorunluluk halinin ancak kastın değerlendirilmesi kapsamında göz önünde tutulabileceğini belirterek, zorunluluk halinde kişinin zarar verme bilinciyle hareket etmediğini, dolayısıyla suçun manevi unsur yönünden oluşmayabileceğini belirtmektedir¹⁰⁴⁵. Bu görüş taraftarları, kanun koyucu gerçek bir durumu belgelemek amacıyla belgede sahtecilik suçunda dahi cezayı kaldıran bir hal olarak kabul etmeyip sadece cezada indirim yapılmasını öngörmüş olduğunu belirterek zorunluluk halinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanmasını mümkün görmemektedirler¹⁰⁴⁶.

Konuya ilişkin ikinci görüş ise; zorunluluk halinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanma imkânının bulunduğunu kabul etmektedir. Bu görüşe göre; çok ağır ve muhakkak bir tehlike anında olan kişi bakımından koşullar oluşmuş ise resmi belgede sahtecilik suçunda zorunluluk hali uygulanabilir¹⁰⁴⁷. Böyle bir durum, CMK hükümleri ile birlikte değerlendirilerek kusurluluğu etkileyen mazeret sebebi olarak düşünülmelidir¹⁰⁴⁸.

Kanaatimizce; resmi belgede sahtecilik suçunda zorunluluk hali mümkün olup varlığı halinde kişinin kusurluluğunu etkileyecektir. Kişinin çeşitli bürokratik sebeplerle veya kendisinden kaynaklanmayan başka bir sebeple bozulması ve bu sebeple kullanması mümkün olmayan bir mala karşılık gümrük belgesi düzenlemesi, malını korumak için resmi bir sahiplik belgesi düzenlemesi gibi hallerde zorunluluk halinin tartışılması ve değerlendirilmesi

¹⁰⁴³ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.248; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 348; Nitekim madde gerekçesinde bu husus “*Maddenin (25.madde)ikinci fıkrasında, kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak zorunluluk (zaruret, ıztırar) hâli düzenlenmiştir*” ifadesi ile belirtilmiştir.

¹⁰⁴⁴ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 349; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 490.

¹⁰⁴⁵ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 281; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 285; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 131.

¹⁰⁴⁶ Erman ve Erman/Özek tarafından 765 sayılı ETCK döneminde ileri sürülen bu görüş, yürürlükteki TCK döneminde ise Şan tarafından kabul edilmiştir. Yürürlükteki TCK düzenlemesinde zorunluluk halini kusurluluğa etki eden bir husus olarak değerlendirilmesine karşın, her iki görüş zorunluluk halini hukuka uygunluk hali olarak değerlendirmektedir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 281; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s. 285; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 131). Ancak Gökçen; kusurluluğu etkileyen hal niteliğinde olan zorunluluk halinin hukuka uygunluk hali olarak görmenin doğru olmadığını belirterek 5237 sayılı TCK hükümlerine göre artık zorunluluk halinin suç kastı kapsamında değerlendirilmesinin doğru olmadığına, aksi uygulamanın keyfiliğe sebep olacağı gibi hukuk standardının da yükselmesini sağlamayacağına işaret etmektedir(Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 248-249).

¹⁰⁴⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 249; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 869.

¹⁰⁴⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 869.

gerekir. Böyle durumların zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmeyip suç kastı yönünden ele alınması adaletin tesisine ilişkin dolaylı bir çözüm yöntemidir. Suç kastının bu kadar geniş yorumlanarak zorunluluk halinin uygulanmasını ortadan kaldırmasının doğru olmadığı düşüncesindeyiz.

Nitekim Yargıtay, fiili gereksiz sahtecilik olarak değerlendirdiği bir kararında sağlık hizmeti gibi acil ve zorunlu halleri “zorunluluk hali” olarak da nitelemiş görünmektedir¹⁰⁴⁹. Ancak acil olmayan ve çözümü başka şekilde mümkün olan hallerde zorunluluk hali savunma-sının kabul edilmediği görülmektedir¹⁰⁵⁰.

2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit

Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit de kusurluluğu ortadan kaldıran hallerdendir. “Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit” başlıklı TCK md. 28’e göre kişinin karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işlemesi halinde kusurlu sayılmayacağından CMK md. 223/3-b gereğince bu kişiye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun dolaylı faili sayılacaktır¹⁰⁵¹.

Kişinin cebir ve şiddet, korkutma ve tehdide maruz kalarak resmi belgede sahtecilik suçu işlemesi mümkündür. Bu durumda kişi özgür iradesi ile değil kendisine uygulanan cebir

¹⁰⁴⁹ “Sanıkların usulsüz şekilde temin ettiği yeşil kartı kullanarak sanık N’nin doğum yaptığı ve buna ilişkin tedavi giderlerinin katılan kurum tarafından karşılanması suretiyle haksız menfaat temin ettikleri, bu şekilde her iki sanığın üzerlerine atılı olan nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarını işlediklerinin iddia edildiği olayda; sanıkların sosyal güvencesinin olmaması ve ödeme gücünün bulunmaması nedeniyle TCK’nin 25/2. maddesinde belirlenen zorunluluk hali karşısında kendisinden sağlık hizmet bedellerinin alınamayacağı anlaşılmakla ve bu nedenle herhangi bir zararın söz konusu olmayacağı anlaşılmakla, mahkemenin beraat yönünde kabulünde isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 15/06/2016 tarih, 2016/836E. 2016/6317K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰⁵⁰ “Sanık Ş’in 07.10.2008 tarihli oturumda, ‘eşimin öldürülmesinden sonra zor durumda kaldığım için eşimden kalan ev ve arabayı satmak zorunda kaldım, bu mecburiyetten dolayı işlemler sırasında kızım olan K yerine diğer kızım olan H imzaları attı, aç kaldığımızdan satmak zorunda olduğumuzdan böyle davrandık, kızım olan K’yi çok aradım, bulamadım, kaçarak evlenmişti, kaçmış olması nedeniyle kendisine dargınlığımız vardı, evin ve arabanın satışından sonra kendisine düşen payı sonradan kendisine ödedim’, şeklindeki beyanı, sanık H’in aynı oturumdaki ‘ablam olan K kaçarak evlendi, babamın vurulmasından sonra babamdan kalan ev ve arabayı ihtiyacımız nedeniyle satmamız gerekiyordu, kendisini telefonla aradık, babamın ölümüne inanmadı, malları satacağımızı haber veremedik, malların satışı için yapılan işlemlerde ablam K yerine imzaları ben attım, ablam evlenmek için evden kaçtığına kimliği evde kalmıştı, işlemler sırasında K’nin kimliğini kullanarak onun yerine ben imza attım, o tarihte benim yaşıma küçük olduğundan bana velayeten annem imza attığından benim ayrıca imza atmam gerekmiyordu, olayların bu şekilde olduğundan noter görevlisinin ve tapu görevlisinin haberi yoktur, bu şekilde satış planını annem Ş ile ikimiz yaptık, kardeşim olan diğer sanık F ‘nin haberi yoktu’ şeklindeki açık ikrarları karşısında sanık Ş’nin, sanık H’yi azmettirmek suretiyle fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek suça iştirak ettiği ve yüklenen zincirleme biçimde kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belgede sahtecilik suçu sübuta erdiği gözetilmeden, suça konu belge üzerindeki imzayı atanın sanık H olduğundan bahisle mahkûmiyeti yerine beraatine karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 18.01.2012 tarih, 2011/8104E. 2012/514K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰⁵¹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 457; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 486.

ve şiddet, korkutma ve tehdit etkisi ile hareket etmiş olacağından kusurlu kabul edilmeyecektir. Ancak cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi gerçekleştiren kişi suçun faili olarak sorumlu olacaktır¹⁰⁵².

TCK 204/2. maddesinde düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçu özgü suç niteliğinde olduğu için kamu görevlisine cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit ile suçu gerçekleştiren kişinin bu suçun faili olup olmayacağı uygulanacak cezai yaptırım yönünden önem taşımaktadır. Başka bir ifadeyle cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi gerçekleştiren kişinin kamu görevlisi olmaması sebebiyle TCK md. 204/2'deki suçun faili sayılamayacağı ancak TCK md. 204/1 gereğince mi cezalandırılması yoksa TCK md. 204/2 gereğince mi cezalandırılacağı önem taşımaktadır.

Konuya ilişkin birinci görüşe göre; kamu görevlisi olmayanın (dolaylı fail) kamu görevlisini araç olarak kullanıp resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesi halinde kamu görevlisi olmayanın dolaylı fail de olsa TCK md. 204/2'den değil TCK md. 204/1'den cezalandırılmalıdır. Çünkü kamu görevlisinin fiil üzerinde fiili hâkimiyeti olmadığı için TCK md. 204/2'den sorumlu olmayacak, kamu görevlisi olmayan kişi de TCK md. 204/2'deki fiilin faili olamaz¹⁰⁵³. İkinci görüşe göre ise; kamu görevlisini tehdit veya cebir ile kamu görevlisinin görevi gereğince düzenlemeye yetkili olduğu bir belgeyi düzenlettirilmesi halinde resmi belgeyi düzenlemeye zorlayan kişi dolaylı fail olarak kabul edilip TCK md. 204/1'den değil TCK md. 204/2'den cezalandırılmalıdır. Çünkü TCK 28. maddesi, TCK 40/2 maddesinin istisnası olup özgü suçlarda özel faillik niteliğini taşıyan kişinin araç olarak kullanılması halinde dolaylı failin şeriklik hükümlerine göre cezalandırılmasına ilişkin görüşler doğru değildir. Bu görüşler dolaylı failin özgü suçlarda özel faillik durumundaki kişinin araç olarak kullanılması halini bir çeşit iştirak hali olarak kabul etmekte oldukları için yanılmaktadırlar. Oysa dolaylı faillik iştirakin bir türü değil, failliğin bir türüdür¹⁰⁵⁴. Başka bir ifadeyle dolaylı faillikte iştirak söz konusu değildir¹⁰⁵⁵. 765 sayılı ETCK döneminde de aynı

¹⁰⁵² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 860; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 709.

¹⁰⁵³ İtişgen'e göre; kamu görevlisinin (dolaylı fail) kamu görevlisi olmayan kişiyi araç olarak kullanarak resmi belgede sahtecilik suçun işlemesi halinde de TCK md. 204/2 kapsamında bir fiil olmasına rağmen, her iki fail de TCK md. 204/1'den cezalandırılacaktır. Yazara göre, kamu görevlisi fiil üzerinde fiili hâkimiyeti olmadığı için TCK md. 204/2'den sorumlu olmayacak, kamu görevlisi olmayan kişi de TCK md. 204/2'deki fiilin faili olamaz (İtişgen, **a.g.e.**, s. 58).

¹⁰⁵⁴ Meral Ekici Şahin, "Dolaylı Failliğe İlişkin Bazı Sorunlar", **BÜHFD**, C. 8, S. 109, İstanbul, 2013, s. 13.

¹⁰⁵⁵ TCK 37/2 gereğince dolaylı failin, kusur yeteneği olmayan kişiyi araç olarak kullanması halinde cezası üçte birinden yarısına arttırılmalıdır.

şekilde ikinci görüş savunulmuş ve ayrıca kamu görevlisi olmayanın daha az tehlikeli olmadığı belirtilerek kamu görevlisinin cezası ile cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁵⁶.

Kanaatimizce de öğretideki konuya ilişkin ikinci görüş yerindedir. Gerçekte de dolaylı faillikte iştirak söz konusu olmayıp suça ilişkin tek kişinin iradesi bulunmaktadır. Araç olarak kullanılan kişi bu suçu cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit altında gerçekleştirmektedir. TCK md. 40/2 ancak iştirak halinde uygulanabilecek bir hükümdür.

Kamu görevlisi olmayanın kamu görevlisini araç olarak kullanması suretiyle işlenen resmi belgede sahtecilik suçunda kamu görevlisinin eylemi suç teşkil edip etmediği de önem taşımaktadır. Kanaatimizce de kişi serbest hareket etme imkânını ortadan kaldıracak şekilde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdide maruz kalması sebebiyle resmi belgede sahtecilik fiilini gerçekleştirmek zorunda kaldığında kusurlu kabul edilmemelidir. Örneğin; kişinin fiziki baskı ile sahte çek düzenlemesi halinde baskı altında çek düzenleyen kusurlu kabul edilmeyecek, cebri kullanan kişi fail sayılacaktır.

3. Kusurluluğu Etkileyen Haksızlık Yanılgısı (Yasak Hatası)

TCK md 30/4’de kişinin işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşmesi halinde cezalandırılmayacağı hükmü düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre kişi ceza normunun haksızlık olarak belirttiği bir hususta hataya düşerse ve düştüğü hata kaçınılmaz ise kendisine ceza verilmeyecektir. Öğretide “haksızlık yanılgısı (yasak hatası)”¹⁰⁵⁷ olarak tanımlanan bu durumun kusurluluğu etkileyen bir hal oluşturduğu düşüncesindeyiz. Çünkü haksızlık hatası kişinin haksızlık konusundaki hata¹⁰⁵⁸ olup kişinin gerçekleştirdiği bir haksızlık dolayısıyla kınanıp kınanmamasına ilişkin olduğundan kusurluluk kapsamındaki bir husustur.

Resmi belgede sahtecilik suçunda kişinin haksızlık hatasına düşebileceği konulardan biri ilgilinin rızası konusudur. Şöyle ki kişinin geçerli rızası bulunmadığı halde rızanın geçerli olduğu konusunda hataya düşmesi mümkündür. Ancak ilginin rızasının resmi belgede sahtecilik konusunda daha çok hukuka uygunluk hali kapsamında ele alınıp tartışılmış ve

¹⁰⁵⁶ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 421.

¹⁰⁵⁷ Erman, haksızlık yanılgısını, “failin eylemine ilişkin bir suç tipinin bulunduğu bilmemesi, bu eyleme ilişkin haksızlık bilincinin bulunmaması şeklinde tanımlanabileceğini” belirtmektedir (Erman, **Yanılgının Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 186); Koca/Üzülmez, “kişinin işlediği fiilin hukuk düzenince yasaklandığını bilmemesi” şeklinde kısa bir tanımlı tercih etmiştir (Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 369)

¹⁰⁵⁸ Erman’a göre, haksızlık yanılgısına düşen fail, yaptığı eylemi yasaklayan bir normun bulunduğu haberdar değildir. Burada failin, olumlu bir şekilde “meşru hareket ettiğini sanması” aranmamalı, yaptığı eylemin yasaklanmış olduğunu bilmemesi şeklinde nötr bir durumda bulunması halinde de haksızlık yanılgısına düşmüş olduğu kabul edilmelidir (Erman, **Yanılgının Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, s. 190).

ilgilinin rızasının hukuka uygunluk hali oluşturmadağı öğretide¹⁰⁵⁹ ve uygulamada¹⁰⁶⁰ kabul edilmiştir. Biz, konunun hukuka uygunluk hali başlığında ele alınmasını gerektirir bir konu niteliğinde olmadığını, kusurluluk alt başlığında haksızlık hatası kapsamında ele alınmasını uygun bulmaktayız. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK'nin kusurluluk ve hata hükümlerine göre konunun bu şekilde ele alınmasının daha doğru olduğı düşüncesindeyiz. Bu kapsamda rızanın resmi belgede sahtecilik suçuna ne şekilde etki ettiğı konusunda ileri sürülen görüşler aktarıldıktan sonra görüşümüzü belirteceğiz.

İleri sürülen birinci görüş rızayı, bu suçta hukuka uygunluk hali olarak kabul etmemekte ancak ilgilinin rızasının bulunması halinde, failin zarar verme bilincinin bulunmayacağından suçun manevi unsur yönünden oluşmayacağını belirtmektedir¹⁰⁶¹.

İkinci görüş; rızanın resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedeni olmadığı, hukuka uygunluk nedenlerinin bu suç ile bağdaşmayacağı görüşündedir¹⁰⁶². Ancak üçüncü bir kişinin yetkilinin isteğı doğrultusunda yetkili ismiyle bir belge düzenlemesinde zarara veya zarar tehlikesine sebep olma düşüncesi olmadığından “belgede kabul edilebilir sahtelik” hali söz konusu olduğunu değerlendirerek belgede sahtecilik suçunun oluşmadığını belirtmektedir¹⁰⁶³. Görüldüğü üzere; ikinci görüş, geçerli rızanın varlığı ile zarar veya zarar tehlikesinin bulunmadığını kabul etmekle birinci görüşe uymaktadır. Ancak bu durumu birinci görüşte olduğu gibi manevi unsurun yokluğu olarak değil, “kabul edilebilir sahtecilik” olarak nitelendirerek suçun oluşmadığını ifade etmektedir.

Üçüncü görüş; rızanın resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedeni olmadığını ancak belgede sahtecilik suçlarında rıza geçerli olmadığı halde rıza ile hareket edilebileceğini düşünerek ilgilinin bilgisi ve onayıyla hareket edip belgede değişiklik yapan veya belgeye imza atan kişinin fiilinde dolaylı haksızlık yanılığısından bahsedilebileceğini belirtmektedir¹⁰⁶⁴. Böyle bir yanılığının kaçınılmaz olduğu hallerde, fail kusurlu kabul

¹⁰⁵⁹ İtişgen, **a.g.e.**, s. 57; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 870; Memiş Kartal, “*Resmi Belgede Sahtecilik*”, s. 108; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 679; Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 735, Koç “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*”, s. 328-329.

¹⁰⁶⁰ “*Ceza Genel Kurulunun 30.03.1992 gün ve 80-98 ile 19.04.2005 gün ve 221-38 sayılı kararlarında açıklandığı üzere; belgede sahtecilik suçlarında mağdurun rızası hukuka uygunluk nedeni sayılamayacak*” (Yargıtay CGK. 04.02.2014 tarih, 2013/11-332E. 2014/26K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰⁶¹ Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 282; Erman/Özek, **Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.286; Atalan, **a.g.e.**, s. 864; Gerçekler, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, s. 1952; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6214; Esen, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, s. 472; Soyaslan, “*Belgede Sahtecilik Suçları*”, s. 17.

¹⁰⁶² Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 179.

¹⁰⁶³ Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 174.

¹⁰⁶⁴ *Koca/Üzülmüş'e göre; haksızlık yanılığında fail suçun maddi şartlarını bilmekte, dolayısıyla bu konuda bir yanılığısı bulunmamakla birlikte işlediğı fiilin hukuk düzenine aykırı olmadığını düşünerek yanılığya düşmektedir. Yazarlara göre; failin, yasaklayıcı nitelikteki normu bilmemesi, bilse bile onun hükümsüz*

edilmeyip işlenen suç sebebiyle cezalandırılmayacak ise de böyle bir durumda failin sahtecilik maksadıyla hareket etmediğini bu itibarla manevi unsur bulunmadığından suçun oluşmadığını belirtmektedir¹⁰⁶⁵. Bu görüşteki *Koca/Üzülmez*, sahtecilik suçunda Alman hukukunda olduğu üzere failin sahtecilik (aldatma) maksadıyla hareket etmesi gerektiğini, faildeki kastın bunu içermesi gerektiğini¹⁰⁶⁶ savunmakta ve konuyu bu itibarla manevi unsura bağlamaktadır. Görüldüğü üzere; üçüncü görüş, tıpkı birinci görüşte olduğu gibi ilgilinin rızası halinde manevi unsur bulunmadığını kabul etmektedir. Ancak manevi unsurun yokluğunu zarar veya zarar tehlikesi kastıyla değil, rızanın geçerli olmasındaki haksızlık yanlışlığı ile izah edip failin sahtecilik (aldatma) maksadına yönelik olmaması nedeniyle, kastla bağlantılı bir şekilde değerlendirmektedir.

Bu görüşteki *Koca/Üzülmez*'in konuyu haksızlık hatası olarak değerlendirmesinden sonra, belgede sahtecilik suçunda 765 sayılı ETCK döneminde aranan “zarar verme bilinci” kavramının yerine yürürlükteki TCK uygulamasında Alman hukukundan ilhamla “sahtecilik (aldatma) maksadı” kavramını ikame etmesi ile de “sahtecilik (aldatma) maksadı” kavramıyla açıklaması karışıklığa sebep olmuştur. Kişinin haksızlık hatasına düşmesi kusurluluğu etkileyen bir durum iken “sahtecilik (aldatma) maksadı” ile hareket etmediğinin kabulü halinde ise suçun manevi unsurunun bulunmaması sebebiyle suçun gerçekleşmemesini ifade etmektedir¹⁰⁶⁷.

Dördüncü görüş; sahtecilik suçlarında rızanın bir hukuka uygunluk sebebi olmadığını ancak failin rızayı bir hukuka uygunluk sebebi zannetmesinin "hata" hükümleri çerçevesinde çözülmesi gerektiğini belirtmektedir¹⁰⁶⁸. Bu görüşe göre durumun manevi unsur ile ilgisi bulunmamakta olup fail, rızanın davranışı meşru kılacağına inanarak hareket etmesi halinde normu yanlış yorumlamış olacaktır. Yine bu görüşe göre failin normu yanlış yorumlamasında düştüğü bu hata kaçınılmaz ise kusurlu kabul edilmeyecektir¹⁰⁶⁹.

Uygulamada; tıpkı ETCK dönemindeki gibi ilgilinin rızasının varlığı, zarar verme bilincinin ve dolayısıyla suç kastının bulunmaması olarak değerlendirilip suçun manevi

kaldığını zannetmesi veya yanlış yorumlayarak işlediği fiilinde uygulanmayacağını düşünmesi hallerinde *doğrudan (soyut) haksızlık yanlışlığı*; fail işlediği fiilin hukuk düzenine aykırı olduğunu bilmesine rağmen somut olayda fiili hukuka uygun hale getiren bir sebebin olduğunu düşünmesi halinde ise *dolaylı (somut) haksızlık yanlışlığı* söz konusudur (*Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 369).

¹⁰⁶⁵ *Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 856; Yeşim Dağoğlu, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁰⁶⁶ *Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 854.

¹⁰⁶⁷ Aynı görüşte, Akın, *Resmî Belgede Sahtecilik Suçu*, s. 278-282.

¹⁰⁶⁸ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, s. 220.

¹⁰⁶⁹ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, s. 245; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 809.

unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle beraat kararı verildiği görülmektedir¹⁰⁷⁰. Ancak manevi unsur başlığı altında verilen kararlarda görüldüğü üzere Yargıtay, bazı kararlarında kast için zarar verme bilincini aramış ise Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 11.04.2019 tarihli kararında zarar verme bilinci yerine “haksızlık ve hukuka aykırılık bilincinin” arandığı görülmektedir¹⁰⁷¹. Bu durumda “ilgilinin rızasının”, aranmayan bir kavram olan “zarar verme bilinci” kapsamında ele alınıp izah etmenin zorluğu ortaya çıkacaktır. Bu itibarla uygulamanın yeni TCK döneminde de ilgilinin rızasını kast kapsamında ele alması ve rızanın varlığı halinde kastın bulunmadığı ve dolayısıyla manevi unsur yönünden suçun oluşmadığı hususunun doğru olmadığı düşüncesindeyiz. Yargıtay’ın bu uygulamasının ETCK döneminde aradığı “zarar verme bilinci”nin yürürlükteki TCK düzenlemesinde de arandığı yanılgısı ve devam eden eski uygulamalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Oysa yürürlükteki TCK, ETCK düzenlemesinde olduğu gibi “zarar” ifadesine yer vermemiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 11.04.2019 tarihli kararında zarar verme bilincini aramamasını ise yeni TCK düzenlemesinin anlaşılıp uygulanması umudunun işareti olarak değerlendirmekteyiz.

Resmi belgede sahtecilik suçu ile korunması amaçlanan hukuksal değer kamu güveni olduğundan, mağdur da tüm toplum olarak ortaya çıktığından ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni sayılmamalıdır. Bu suçun işlenmesi ile kamu güveni sarsılmaktadır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunda ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni olamaz. Genel durum bu olmakla birlikte özellikle resmi belge hükmünde belgelerde sahtecilik suçlarında kamu güveninin sarsılmasından başka kişisel zararlar da oluşabilmektedir. Hatta örneğin; bir bono sahteciliğinde olduğu gibi kamu güveninden çok ticari ilişkideki bonoyu alan kişinin hakları zarar görmektedir. İşte bu şekilde sırf kamu güveninin söz konusu olmadığı, hatta kişisel hakların daha çok ihlal edildiği resmi belge hükmünde belgelerde sahtecilik suçunda ilgilinin belge üzerinde tasarruf imkânının olduğu varsayılabilir. Bu tür belgelerde, kişi ilgilinin

¹⁰⁷⁰ “Sanık Ş’nin şirketine ait çekin, sanığın olmadığı zamanlarda şirket muhasebe yetkilisi sanık F tarafından, sanık Ş’nin bilgisi ve rızası dâhilinde imzası taklit edilmek suretiyle keşide edilmesi, borcun sanık tarafından inkâr edilmemesi ve daha önce de buna benzer çeklerin keşide edilmesi ve ödenmesi karşısında, sanıkların suç kastıyla hareket ettiği yönünde mahkûmiyetine yeter delil bulunmadığından manevi unsuru oluşmayan resmi belgede sahtecilik suçundan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi” (Yargıtay 23. CD. 5/11/2015 tarih, 2015/3486E. 2015/7135K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Somut olayda da sanığın annesi olan Y’nın, oğlu olan sanığın kendisi adına çek keşide etmesine rıza gösterdiği sabittir. Üçüncü kişi konumunda olan katılan şirket yetkilisi/çalışanı olan kişiler de yukarıda açıklandığı şekilde bu durumu önceden bilmektedirler. Bu nedenle sanık F’da sahtecilik kastının yani zarar verme bilincinin bulunduğu bahsedilemeyecektir” (İzmir BAM 6. CD. 07/03/2018 tarih, 2017/1688E. 2018/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰⁷¹ “Resmî belgede sahtecilik suçlarında suçun oluşması için, genel kast yeterli olup failin eyleminin haksız ve hukuka aykırı olduğunu bilerek hareket edip TCK’nin 204. maddesinde sayılan hareketlerden birini gerçekleştirmesinin yeterli olacağı, bunun yanında bir zarar veya tehlikenin doğmasının gerekmeyeceği göz önünde bulundurulduğunda” (Yargıtay CGK. 11.04.2019 tarih, 2017/21-525E. 2019/307K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

izni veya kendisine verilen yetki ile resmi belge hükmünde belgeleri düzenleyebileceğini, cirolayabileceğini, teslim ve tahsil edebileceğini düşünmektedir. Kişinin belge işlemlerinde yetkili olarak hareket edebileceğine çoğu zaman başka veriler, somut davranışlar da eşlik etmektedir. Örneğin; kişi fiilen şirketi idare ettiğinden veya müşteri ile bizzat muhatap olduğundan kendisine verilen sözlü talimatla şirket adına çeki de imzalayabileceğine inanmaktadır. Kişinin bu şekilde şirket faaliyetlerinde yetkili olarak davranması, şirkete ilişkin tüm iş ve işlemleri yapabileceğini, şirket yetkilisinin sözlü talimatıyla belge düzenlemesinde de yetkili olduğu varsayımına da götürmektedir. Kişinin bu şekilde varsayması bir hata halidir. İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi kusurlu addedilmeyeceğinden cezalandırılmayacaktır. Bu itibarla yukarıda belirtilen dördüncü görüşün yerinde olduğunu, failin kendisinin rızanın geçerli olduğuna dair kaçınılmaz hataya düşmesi halinde konunun “hata” hükümleri kapsamında ele alınması, hatanın kaçınılmaz olması halinde ise failin kusurlu kabul edilmemesi sebebiyle cezalandırılmaması gerektiği düşüncesindeyiz.

4. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Haksız Tahrik

TCK md. 29’da haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimsenin cezasında indirim öngörmektedir. Haksız hareketin fail üzerinde meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisiyle failin fiili gerçekleştirmesi gerekir.

Öğretide ve uygulamada haksız tahrik hükümleri dar yorumlanmakta, bu kapsamda, “tahrik altında gösterilen tepkinin doğrudan doğruya haksız fiilin failine yöneltilmiş olması” veya “onun zararına bir sonuç doğurmuş olması” şartı aranmakta, “toplumu oluşturan herkesin” suçun mağduru olduğu suçlarda ise suç mağduru toplumu oluşturan herkesin birlikte bir kişiye karşı haksız bir fiilde bulunması istisnai bazı haller dışında mümkün görünmemekte, bu nedenle haksız tahrik kurumunun tatbik alanı sınırlandırılmış olmaktadır¹⁰⁷². Oysa “haksız tahrik” hükmünü içeren TCK 29. maddesi genel hüküm niteliğindedir. Bu itibarla tüm suçlar yönünden uygulanma kabiliyetindedir¹⁰⁷³.

¹⁰⁷² Onur Özcan, “**Türk Hukukunda Vergi Suçları**”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2014, s. 201-202.

¹⁰⁷³ Özcan, Türk Ceza Kanunu’nun 29. maddesinde düzenlenen haksız tahrik kurumunun bütün suçlar ve suç failleri bakımından tatbiki mümkün bir kurum olduğunu belirtmektedir (Özcan, “**Türk Hukukunda Vergi Suçları**”, s. 201); Demren Dönmez, bazı suçların niteliği itibarıyla haksız tahrik hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiş ise de suçun niteliğine bakılarak böyle bir ayırım yapılmasının yerinde olmadığını, TCK md. 29’un genel hüküm niteliğinde olduğunu, bu maddede uygulama bakımından herhangi bir sınırlama getirilmediğini, kanun koyucu böyle bir sınırlamayı tercih etmediğini, tercih etmek istemesi halinde diğer ülkelerde olduğu gibi konuyu sadece bazı suç tipleri bakımından düzenleme getirebilme imkânının olduğunu belirtmektedir (Burcu

Uğradığı haksız bir fiilin etkisiyle kendisinde oluşan hiddet ile resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesinin mümkün olduğu düşüncesindeyiz. Örneğin; haciz mahallindeki borçlunun icra memuruna küfretmesi sebebiyle icra memurunun borçlunun borcunu kabul ettiğini, haczedilen malların yediemin olarak kendisine teslimini kabul ettiğini belirten gerçeğe aykırı belge düzenlemesi halinde icra memuru kendisine yönelik gerçekleştirilen haksız fiil etkisi ile resmi belgede sahtecilik suçunu işlemiş olacaktır. Yine bir amirin kendisine karşı hakarete bulunan astı için gerçeğe aykırı olarak mesaiye uymadığına ilişkin tutanak düzenlemesinde haksız tahrik etkisi ile işlenen resmi belgede sahtecilik suçu söz konusudur.

VI. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Unsurları Dışında Kalan Diğer Haller

Suçunun unsurları dışında kalan haller resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla ele alındığında etkin pişmanlık hükümleri uygulanamayacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçu etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir suç tipi niteliğinde değildir. Ancak bu suç açısından objektif cezalandırılabilme şartlarının ve şahsi cezasızlık sebeplerinin olup olmadığının incelenebileceği düşüncesindeyiz. Bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçunda her iki halin incelemesi yapılacaktır.

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Objektif Cezalandırılabilme Şartları

Objektif cezalandırılabilme şartları, gerçekleşmediği takdirde failin cezalandırılmasına engel teşkil eden şartlardır. Cezalandırılabilme şartları unsur dışında kalmakla kast ve taksirin bunu kapsamı gerektirmez¹⁰⁷⁴. Yine objektif cezalandırılabilme şartı, suçun unsuru olmayıp failin bundan yararlanabilmesi için bu şartı bilmesine gerek yoktur¹⁰⁷⁵. Objektif cezalandırılabilme şartları soruşturma ve kovuşturma engeli olmadığından şartların gerçekleşmediği hallerde dahi savcılık kamu davasını açmalı ancak suçun varlığı ortadan kalkmayacağından kişi hakkında beraat kararı değil, ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmelidir¹⁰⁷⁶.

Resmi belgede sahtecilik suçu için objektif cezalandırma şartı bulunmadığı belirtilmiştir¹⁰⁷⁷. Ancak kanaatimizce; TCK 210/2’de düzenlenen sağlık çalışanı gerçeğe aykırı belge

Demren Dönmez, “*Ceza Sorumluluğunu Azaltan Bir Neden Olarak Haksız Tahrik*”, **İÜHFM**, C. 71, S.1, İstanbul, 2013, s. 292).

¹⁰⁷⁴ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 220.

¹⁰⁷⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 677; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 252; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 766.

¹⁰⁷⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 682.

¹⁰⁷⁷ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 252.

düzenlemesinde cezalandırabilme şartlarına yer verilmiş görünmektedir. TCK 210/ 2’de yer verilen sağlık çalışanlarının gerçeğe aykırı belge düzenlemesi suçuna konu belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre ceza verileceği belirtilmektedir. Madde metninde belirtilen “*belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşımasının*” objektif cezalandırılabilme şartı olarak değerlendirilmesi mümkün görünmektedir. Çünkü söz konusu suça konu fiilin işlenmesi sonucunda bir menfaatin sağlanması ya da zarar doğurucu nitelik taşınması aranmaktadır. Fiilin gerçekleştirilmesine rağmen bir menfaat sağlanmaması ya da fiilin zarar doğurucu nitelik taşınmaması halinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezai yaptırım uygulanmayacaktır. Bu sonuç doğmamış ise failin resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılması mümkün değildir. Bu itibarla söz konusu “haksız menfaat ya da zarar doğurucu nitelik” şartının, bir cezalandırma şartı olduğu düşüncesindeyiz.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Şahsi Cezasızlık Halleri

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlendiği sırada var olan, belirli kişisel özelliklerin, durumların veya ilişkilerin varlığı dolayısıyla failin cezalandırılmamasını ya da cezasında indirim yapılmasını doğuran sebeplerdir¹⁰⁷⁸. Bunlar suçun icrası sırasında var olan sebeplerdir¹⁰⁷⁹.

Kanunda resmi belgede sahtecilik suçu için özel olarak belirtilmiş şahsi cezasızlık hali bulunmamaktadır. Ancak yargı bağışıklığı olan kimselerin görevleri ile bağlantılı olarak resmi belgede sahtecilik suçunu işlemeleri halinde şahsi cezasızlık hali söz konusu olacaktır¹⁰⁸⁰. Örneğin; Türkiye’de görevli bir diplomatın kızının evli olduğu Türk damadının annesinin vasiyetnamesindeki bankadaki paranın miktar kısmında değişiklik yaparak kızının daha iyi imkânla Türkiye’de yaşamasını amaçlamasında Viyana Sözleşmesi’nin 31. ve 32. maddeleri gözetildiğinde, gönderen devlet tarafından yargı bağışıklığı kaldırılmadığı takdirde Türk yargısına karşı bir bağışıklığı söz konusu olacaktır. Fakat örnekteki fiilden dolayı diplomatın ülkesinde yargılanması mümkün olup bu durum yargı bağışıklığı kapsamında değerlendirilmeyecektir¹⁰⁸¹.

¹⁰⁷⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 671; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 250.

¹⁰⁷⁹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 744.

¹⁰⁸⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 251.

¹⁰⁸¹ Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi md. 32 (Sözleşme 04.09.1884 tarih 3042 sayılı Kanun ile kabul edilerek 12.09.1984 tarihli RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr>, E.T. 04.09.2022).

VII. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Özel Görünüş Biçimleri

Ceza hukuku suç tanımını yaparken genellikle tek kişinin tek bir fiille meydana getirdiği tek sonucu esas almaktadır¹⁰⁸². Ancak uygulamada suçlar her zaman böyle gerçekleştirilmez. Bazen fiil gerçekleştirilmek istenmesine rağmen gerçekleşmemekte, bazen bir değil birden fazla kişi suça karışmakta, bazen bir değil birden fazla fiil birlikte gerçekleşmekte ve bazen de bir değil birden fazla netice meydana gelmektedir¹⁰⁸³. Fiilin gerçekleştirilememesi halinde teşebbüs, birden fazla kişinin bir suçu işlemesi halinde iştirak, kişinin birden fazla suçu işlemesi halinde ise içtima söz konusudur. Suça ilişkin bütün bu haller suçun özel görünüş şekilleri olarak ifade edilmektedir¹⁰⁸⁴. Suçlara ilişkin özel görünüş halleri olan teşebbüs, içtimai ve iştirak her suçta aynı şekilde tezahür etmemektedir. Aynı durum resmi belgede sahtecilik suçunda da geçerlidir. Bu itibarla suça ilişkin özel görünüş şekillerinin resmi belgede sahtecilik suçu açısından incelenmesinde yarar vardır.

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Teşebbüs

1. Genel Olarak

Suçta teşebbüste, fail suçu tamamlamak amacıyla hareket etmesine rağmen, elinde olmayan nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememektedir. Böyle durumlarda, faile tamamlanmış suça oranla daha az bir ceza verilmektedir. Teşebbüs hükümleri suçun tamamlanması halinde uygulanacak hüküm ile birlikte uygulanan yardımcı norm niteliğindedir¹⁰⁸⁵.

765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde, resmi belgede sahtecilik suçunda eksik teşebbüs¹⁰⁸⁶ mümkün kabul edilmekteydi¹⁰⁸⁷. Nitekim uygulamada

¹⁰⁸² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 689.

¹⁰⁸³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 689.

¹⁰⁸⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 690; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 465; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 253, 338; *Demirbaş*, “suçun özel görünüş şekilleri” yerine “suçun özel gerçekleşme şekillerini” (*Demirbaş*, a.g.e, s. 493); *Yaşar/Gökcan/Artuç*, “suçun değişik görünüm biçimlerini” (*Yaşar/Gökcan/Artuç*, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6217); *Centel/Zafer/Çakmut*, “suçun özel beliriş biçimlerini” kullanmaktadırlar (*Centel/Zafer/Çakmut*, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 453).

¹⁰⁸⁵ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 556.

¹⁰⁸⁶ 765 sayılı ETCK, teşebbüsü, eksik teşebbüs (md. 61) ve tam teşebbüs (md. 62) olarak ayırmaktaydı. 61. madde, eksik teşebbüsü; “*bir kimsenin işlemeği kast eylediği bir cürmü vesaiti mahsusa ile icraya başlayıpta ihtiyarında olmayan esbabı mâniadan dolayı o cürmün husulüne muktazi fiilleri ikmal edememesi*” olarak belirtmekteydi. 62. madde ise tam teşebbüsü; “*bir kimsenin işlemeği kastedtiği cürmün icrasına taallük eden bütün fiilleri bitirmiş fakat ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı o cürüm meydana gelmemesi*” olarak belirtmekteydi.

da bu doğrultuda kararlar verilmişti¹⁰⁸⁸. 5237 sayılı TCK’de resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin yasa maddesinde ve madde gerekçesinde teşebbüse ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır¹⁰⁸⁹.

5237 sayılı yürürlükteki TCK ‘de resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün mümkün olup olmadığı ise öğretide tartışmalıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün mümkün olmadığını ileri süren görüşe göre; resmi belgede sahtecilik suçu, belgenin düzenlenmesi ile tamamlanmakta olup ETCK dönemindeki gibi belgenin kullanılması koşulu da aranmadığından suça teşebbüs olanağı yoktur¹⁰⁹⁰. Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsü mümkün gören görüşler ise teşebbüsün mümkün olmasını farklı şekilde açıklamaktadırlar. Bu doğrultudaki birinci görüşe göre; icra hareketinin başlangıcını çoğu zaman belirlemek mümkün olmadığı¹⁰⁹¹ için teşebbüsün bu suçta gerçekleşme olasılığı az olmakla birlikte, icra hareketinin failin iradesi dışında tamamlanamaması halinde teşebbüs mümkün olabilir¹⁰⁹². Teşebbüsü mümkün gören ikinci görüşe göre; resmi belgede sahtecilik suçu sırf hareket suçu niteliğinde olup diğer sırf hareket suçlarında olduğu gibi suça esas

¹⁰⁸⁷ ETCK’de, resmi belgede sahtecilik suçu, birden çok maddede düzenlendiği için resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüs her maddede düzenlenen haline göre ayrı ayrı incelemeyi gerektirmektedir. Böyle bir inceleme çalışmamızı aşan bir durumu oluşturacağından örnekleme yöntemi ile konuya değinmekle yetinmek yerinde olacaktır. ETCK’de “sahte resmi belgeyi kullanma” suçu ayrı bir seçimlik hareket olarak kabul edilmeyip 346. maddesinde özel olarak düzenlenmişti. *Gökçen*’in de işaret ettiği üzere sahte resmi belgeyi kullanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunda (ETCK md. 346) teşebbüsün kabulünün mümkün olduğu kabul edilmekteydi (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 255). *Malkoç/Güler*; ETCK’deki memurun resmi belge düzenlemesinde eksik teşebbüsün amaçlanan sahte belgenin oluşturulması esas olmak üzere önceki belgelerin oluşturulmasında mümkün olduğunu kabul etmektedirler. Ancak yazarlar tek olarak oluşturulacak belgelerde teşebbüsün kabul edilmesi çelişki yaratacağını belirtmektedirler (Malkoç/Güler, **Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler** 3. Cilt, s. 2530). *Erman*; memurun resmi evrak suretinde sahtekârlık suçunda (ETCK md. 341) eksik ve tam teşebbüse işaret etmektedir (Erman, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, s. 489).

¹⁰⁸⁸ “*Sanıkların soför ehliyetnamesi almak için girdikleri imtihanında birbirlerinin yerine imtihan kâğıdı düzenlediklerinin anlaşılmasına göre eylemlerinin TCK 342/1, 61. maddeleride yazılı suçu oluşturduğu*” (Yargıtay 6. CD. 01.07.1986 tarih, 1986/12742E. 1986/7252K. sayılı kararı, Malkoç/Güler, **Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2529); “*Cumhuriyet Savcılığında hizmetli olarak çalışan sanık MD’in eylemi, bir yakınına Almanya’da oturma, sığınma izni alabilmek için geçmişte hükümlü olduğuna ilişkin belge düzenlemek isteyen öbür sanık .. a üstü doldurulmak üzere C. Savcılığı mühürünü basarak boş bir kağıt vermekten ibarettir. ...mühür kullanmanın sahte belge içinde kalıp tek eylemi oluşturduğu ve bu durumuyla eylem aynı yasanın 356 ve 61. maddelerine uyduğu halde, 336 madde ile hüküm kurulması*” (Yargıtay 4. CD. 23.06.1994 tarih, 1994/2074E. 1994/5652K. sayılı kararı, Malkoç/Güler, **Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, s. 2530).

¹⁰⁸⁹ Mukayeseli hukuktaki durum incelendiğinde; bazı ülke kanunlarının belgede sahtecilik suçunda teşebbüse yer verdiği görülmektedir. *Gökçen*’in aktardığı İsveç Ceza Kanunu incelendiğinde §.12.’de belgede sahtecilik, belgede ağır sahtecilik suçunda teşebbüs veya hazırlık hareketlerine ilişkin sorumluluğa yer verildiği görülmektedir. Yine yazarın aktardığı 1 Eylül 1998 tarihinde yürürlüğe giren Polonya Ceza Kanunu d. 270-3’de, belgede sahtecilik suçunun hazırlık hareketlerini cezalandırılmasını düzenlemektedir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 33-36).

¹⁰⁹⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 83.

¹⁰⁹¹ Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1074.

¹⁰⁹² Gökçen, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 123; Yaşar/Gökçen/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6218; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1074.

hareket ancak bölünebilirse teşebbüs mümkün olabile-cektir¹⁰⁹³. Belge ibrazının yeterli olmadığı, muhatabın hâkimiyet alanına girmesi gerektiği kullanma seçimlik hareketinde, belgenin muhatabın hâkimiyet alanına henüz girmedeği hallerde teşebbüs mümkün olabilecektir¹⁰⁹⁴. Yine; sahte belge düzenlemek veya gerçek bir resmi belgeyi değiştirmek için icra hareketlerine başlayıp da yakalandığı için düzenleme veya değiştirme hareketini tamamlamayan kişi teşebbüsten cezalandırılır¹⁰⁹⁵. Üçüncü görüşe göre; sahte belge düzenlemeye elverişli araçlarla başlayıp elinde olmayan nedenlerle belgenin düzenlenmesini tamamlayamaması halinde teşebbüs söz konusu olabilir. Ancak tamamlanmayan bir belgenin de aldatıcılık özelliği bulunmadığı gözetilerek teşebbüs hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün değildir¹⁰⁹⁶. Dördüncü görüşe göre ise; resmi belgenin aldatma niteliği (kabiliyeti) bulunmadığı hallerde teşebbüs halini kabul etmek gerekir. Çünkü bu durumda fail suçun icrasına başlamış ancak aracın nispi elverişsizliği sebebiyle suç tamamlanmamıştır¹⁰⁹⁷.

Uygulamada; resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüs genel olarak olanaklı görülmemektedir¹⁰⁹⁸. Yargı kararları incelendiğinde; düzenlenen belgenin kambiyo senedinin vasıflarını taşınamaması sebebiyle aldatıcılık niteliğini taşımadığı ve bu suçun da teşebbüse elverişli olmadığı¹⁰⁹⁹, sahte belge düzenlenmesine elverişli araçların ve belge taslaklarının bulunmasının icra hareketleri değil, hazırlık hareketleri olduğu¹¹⁰⁰, başka bir belgenin

¹⁰⁹³ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 860; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 253; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6210-6211; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 682; Hakan Hakeri/Derya Tekin, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 340.

¹⁰⁹⁴ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6210-6211.

¹⁰⁹⁵ Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 682.

¹⁰⁹⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 871.

¹⁰⁹⁷ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 710.

¹⁰⁹⁸ Ancak Yargıtay sahte resmi belgenin düzenlenmesinde teşebbüsü mümkün görmüştür: “Sanık savunmaları, katılan beyanı, tanık anlatımları ve tüm dosya kapsamından sanıkların katılan adına aslı ele geçirilemeyen sahte nüfus cüzdanı düzenledikleri, bu nüfus cüzdanını kullanmak suretiyle noterden düzenleme şeklinde sahte vekâletname tanzimine teşebbüs ettikleri, ilgili vekâletnamenin usuli şartları henüz tamamlanmadan vekâletnameye esas teşkil eden nüfus cüzdanının sahte olduğunun noter personeli tarafından tespiti nedeniyle resmi evrakta sahtecilik suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşılmakla, mahkemenin mahkûmiyet hükümlerine ilişkin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir (İlk derece mahkemesi sanıklar hakkında TCK 204/1, 204/3, 35/2, 62. maddelerini uygulamak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurmuştur) (Yargıtay 15. CD. 19/04/2021 tarih, 2017/34088E. 2021/4505K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹⁰⁹⁹ “TCK’nin 204. maddesinde belirtilen resmi belgede sahtecilik suçunun teşebbüse olanaklı suçlardan bulunmadığı gibi hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir belge bulunmaması nedeniyle sahtecilik suçunun oluşmayacağı” (Yargıtay 11. CD. 27.03.2014 tarih, 2012/22192E. 2014/5927K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁰⁰ “Sanığın işyerinde yapılan arama neticesinde işyerinde 1 adet M muavin konsolos ibareli kaşe, 8 adet fotoğraf, nüfus cüzdanı fotokopisi ve bir kısım belge fotokopileri ele geçirilmiş, yine işyerinde bulunan bilgisayar da H adına olan sürücü belgesinin fotoğraflı ve fotoğrafsız taslağı bulunmuş ise de, henüz bir resmi belge husule getirilmediği, ele geçen belgelerin sahtecilik suçunda kullanılacağına dair sanığın suç kastını gösterir yeterli delil elde edilemediği, bu haliyle eylemin hazırlık hareketi aşamasında kaldığı, suçun icra hareketlerine başlamadığı anlaşılmakla, sanığın yasal unsurları oluşmayan atılı resmi belgede sahtecilik suçundan beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi” (Ankara BAm 10. CD. 06.06.2018 tarih, 2018/752E. 2018/608K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

hazırlanması için düzenlenen sahte belgenin teşebbüs değil, tamamlanmış suçu oluşturduğu¹¹⁰¹ değerlendirilmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün mümkün olup olmadığının suçu oluşturan seçimlik hareketlerinden her birinin ayrı ayrı ele alınarak belirlenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Teşebbüsü düzenleyen TCK 35. maddesine göre kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüs söz konusu olacaktır. Buna göre; kişinin elverişli hareketlerle resmi belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketleri olan “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenle-me”, “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme”, “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” veya “sahte resmi belgeyi kullanma” hareketlerinden birine başlayıp da elinde olmayan nedenlerle bu seçimlik hareketleri tamamlayamaması halinde teşebbüs hali söz konusu olabilecektir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunda suça konu belgenin aldatma niteliğine sahip olması gerekmektedir. Bu durumda henüz tamamlanmamış sahte resmi belgenin, henüz değişikliği bitmemiş bir belgenin veya henüz gerçeğe aykırı da olsa düzenlenmemiş bir belgenin aldatıcılık niteliğinin varlığından söz edilmesi mümkün değildir. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunun “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleme”, “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme”, “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” seçimlik hareketlerinde teşebbüsün varlığı teorik olarak ileri sürülebilse dahi suçun varlığında aranan belgenin aldatıcılık niteliğinin gerçekleşmesi mümkün olmadığından teşebbüs mümkün görün-memektedir. Buna karşılık, sahte resmi belgeyi kullanma seçimlik hareketinde teşebbüsün mümkün olduğu *görüştü*ndeyiz. Çünkü bu seçimlik harekette aldatma niteliği taşıyan bir sahte resmi belgenin kullanılmasına rağmen suçun tamamlanamaması hali söz konusu olabilir. Bu itibarla; Yargıtay’ın bir kararında *“sahte işe giriş bildiriminde bulunulması olayında eylem ileriye dönük erken emekliliğin sağlanması amacıyla yapılmış olsa dahi sosyal güvenlik kurumundan emekliliğin ileride yıl, yaş, hizmet süresi ve prim ödeme gün sayısına göre oluşabilecek, birden ziyade koşulun bir arada gerçekleşmesi gereken bir durum olduğu, bu yönden sanıklar ve suça sürüklenen çocukların eyleminin hazırlık aşamasında kalacağına*¹¹⁰², ilişkin kararının doğru

¹¹⁰¹ “Resmi belgede sahtecilik suçu ani suç olup belgenin düzenlenmesiyle oluşacağı cihetle, sanığın, mağdurun kimlik bilgilerini kullanarak muhtarlıktan sahte nüfus cüzdanı talep belgesi tanzim ettirerek nüfus cüzdanı düzenletmeye çalışırken yakalanması eyleminde tamamlanmış ‘resmi belgede sahtecilik’ suçundan ceza verilmesi gerekirken yazılı şekilde ‘suçun teşebbüs’ aşamasında kaldığı kabul edilerek uygulama yapılması” (Yargıtay 11. CD. 20.12.2012 tarih, 2010/14240E. 2012/22110K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁰² “Haklarında sahte olarak işe giriş çıkış bildirimi yapılmak suretiyle sigortalılık kaydı oluşturulan suça sürüklenen çocuklar M, A, H ve Ç’nin, sadece 2 gün sigortalı gösterildiklerinin tespit edildiği, mevzuat gereği adı geçenlerin 90 gün çalışması olmadığından kurum sağlık yardımlarından faydalanmalarına yasal imkân

olmadığı kanaatindeyiz. Yargıtay'ın belirtilen kararına konu olayda faillerin yapmaları gereken fiilleri gerçekleştirdikleri ancak ellerinde olmayan sebeplerle sonucun doğmadığının kabulü daha doğru olacaktır.

Belirtmek gerekir ki resmi belgede sahtecilik suçu seçimlik hareketlerinden birisinin tamamlanması ile suç tamamlandığından gerçekleştirmek istenen diğer seçimlik hareketin tamamlanmaması suça teşebbüs olarak nitelendirilmeyecektir. Örneğin; kişi sahte ehliyet düzenleyip kullanmak istemektedir. Sahte ehliyeti düzenlemesine rağmen henüz kullanmadan fiili ortaya çıkması halinde dahi tamamlanmış suçtan söz edilecektir. Kullanmanın henüz tamamlanmadığından bahisle teşebbüsten bahsedilemez. Çünkü suç, diğer seçimlik hareket ile vücut bulmuştur¹¹⁰³. Ancak birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirildiği hallerde ilk seçimlik hareketin yapılması ile suç gerçekleşmiş olmasına rağmen son seçimlik hareketle suçun işlenmesi sona erecektir. Böylece suça ilişkin zamanaşımı, son seçimlik hareketin son bulmasından sonra başlayacak ve buna göre dava zamanaşımı işleyecektir¹¹⁰⁴.

Sahte resmi belgenin bulundurulmasının suç oluşturup oluşturmayacağı veya bunun suça teşebbüs olarak kabul edilip edilmeyeceğinin de açıklığa kavuşturulması gerekir. Resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK 204. maddesinde, suçun fiilini oluşturan seçimlik hareketleri arasında sahte resmi belgenin bulundurulması değil kullanılması belirtilmiştir. Bu durumda sahte resmi belge bulundurulup henüz kullanılmadığı aşamada suça teşebbüsten söz edilecek midir? Öğretide ileri sürülen görüşe göre; kanunda, sahte belgenin kullanılması suç olarak kabul edilmiş ancak sahte belgenin bulundurulması suç olarak kabul edilmemiştir. Bu görüşe göre belgenin düzenlenmesine etkisi olmayıp kullanmak için temin edip bulunduran ve ancak henüz kullanmayan kişinin eylemi icra hareketlerine başlama olarak da kabul edilmediğinden teşebbüs olarak da kabul edilmeyecektir¹¹⁰⁵. Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin seçimlik hareketler arasında sahte belgenin bulunması belirtilmediğinden sahte resmi belgenin bulundurulmasının kural olarak suç oluşturmayacağını düşünmekteyiz. Ayrıca sahte

bulunmadığı, vekil öğretmenlik yapan ve sigorta kaydı olan sanık L'nin ise, çalışmadığı yaz aylarındaki boşluğu kapatmak amacıyla, sigorta primlerini yatırması için sanık T'ye verdiği, eylem ileriye dönük erken emekliliğin sağlanması amacıyla yapılmış olsa dahi sosyal güvenlik kurumundan emekliliğin ileride yıl, yaş, hizmet süresi ve prim ödeme gün sayısına göre oluşabilecek, birden ziyade koşulun bir arada gerçekleşmesi gereken bir durum olduğu, bu yönden sanıklar ve suça sürüklenen çocukların eyleminin hazırlık aşamasında kalacağı, bu aşamada herhangi bir haksız menfaat edinilmesinin ya da edinilmeye çalışılmasının söz konusu olmadığı, katılan kurumun işe giriş bildirgelerini denetleyerek işlem denetleyebileceğinden bu haliyle sanıklara ve suça sürüklenen çocuklara atfedilen mahkûmiyetine yeterli, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği anlaşılmakla; sanıklar hakkında verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiş” (Yargıtay 15. CD. 31/05/2016 tarih, 2013/22487E. 2016/5592K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁰³ Aynı görüşte Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 255.

¹¹⁰⁴ Gökcan, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s.255; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 83.

¹¹⁰⁵ Gökcan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.204)*”, s. 124; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6220.

resmi belgenin bulundurulması, kural olarak kullanma hareketinin teşebbüs hali olarak da değerlendirilmemelidir. Ancak sahte resmi belge bulundurmanın kullanmaya dönüşüp dönüşmediğinin her somut olayın kendi özellikleri içinde ayrı değerlendirilerek belirlenmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Gönüllü Vazgeçme

TCK 36. maddesi gönüllü vazgeçmeyi düzenlemiştir. Gönüllü vazgeçmede fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçmekte veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlemektedir. Bu durumda kişiye teşebbüsten dolayı ceza verilmekte ancak o ana kadar yapılan hareketler ayrıca bir suç oluşturuyorsa sadece o suçtan sorumlu tutulmaktadır¹¹⁰⁶.

Resmi belgede sahtecilik suçu, sırf hareket suçu niteliğinde olduğundan suça vücut veren seçimlik hareketlerin gerçekleşmesi ile suç oluşmakta, ayrıca bir neticenin meydana gelmesi aranmamaktadır. Bu itibarla; bu suç yönünden failin neticenin gerçekleşmesini önleyerek gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanmasının mümkün görünmediği kanaatindeyiz. Ancak suçu oluşturan seçimlik hareketlerin icrasından gönüllü vazgeçilmesi halinde gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanma ihtimali olabilecektir. Bu kapsamda suçu oluşturan seçimlik hareketlerinin icrasından gönüllü vazgeçilmesi veya tamamlanmasının engellenmesi halinde o ana kadar gerçekleştirilen hareketlerin başka suçu oluşturması mümkündür. Nitekim bu durumdaki failin kamu görevlisi olması halinde, o ana kadar gerçekleştirdiği hareketler kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olması ya da kişilere haksız menfaat sağlaması halinde TCK 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturabilir¹¹⁰⁷.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda İştirak

1.Genel Olarak

Resmi belgede sahtecilik suçunun işlenebilmesi için birden fazla failin biraraya gelmesi zorunlu değildir. Birden fazla kişinin bu suçun işlenmesine katılması halinde suça

¹¹⁰⁶ Suç bütün unsurları ile tamamlandıktan sonra failin suçu önlemeye ilişkin çabaları, gönüllü vazgeçme olmayıp etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilmesi gereken bir durumdur.

¹¹⁰⁷ Resmi belgede sahtecilik suçu gerçekleşmediğinin kabul edildiği hallerde fail kamu görevlisi ise görevi kötüye kullanmak suçundan cezalandırılabilir iken fail kamu görevlisi değil ise ceza almaktan kurtulacaktır. Bu durumda da aynı fiili gerçekleştiren kişiler arasında farklı uygulamayı doğuracaktır. Ancak *Taşdemir*'e göre, kamu görevlisi olan ve olmayan arasında statü farkı bulunduğundan resmi belgede sahtecilik suçunun işlendiği sırada yakalanan failin kamu görevlisi olması halinde resmi belgede sahtecilik suçunun gerçekleştiği kabul edilmediği hallerde görev kötüye kullanmak suçundan ceza alması farklı uygulama ve eşitsizliğe ifade etmemektedir (Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 83).

iştirak söz konusu olacaktır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunda iştirak, zorunlu iştirak¹¹⁰⁸ niteliğinde olmayıp ihtiyari iştirak (muhtemel veya geçici iştirak)¹¹⁰⁹ niteliğindedir.

Resmi belgede sahtecilik suçunun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişi suçtan sorumlu olacaktır. Fiili gerçekleştiren kişinin sorumluluğu faillik ve şeriklik olmak üzere ikili ayırım ile tespit edilmektedir. Faillik ve şerikliğin bu suç yönünden genel çerçevesini ele aldıktan sonra TCK md. 204/2’de özgü suç yapısı ile düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçuna iştirak halinin çeşitli ihtimallerini ele alacağız.

2. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Faillik ve Şeriklik

Resmi belgede sahtecilik suçunun failliği doğrudan veya dolaylı faillik şekilde olabilir. Suçun kanuni tanımındaki fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her fail, bu suçun doğrudan (müstakil) faili olarak sorumlu olacaktır¹¹¹⁰. Sahte belgeleri bankaya ibraz ederek kredi almak¹¹¹¹, senet bedelinde değişiklik yapmak¹¹¹² doğrudan faillik halleridir. Suçun kanuni tanımındaki fiili bizzat gerçekleştirmeyip başka bir kişi ya da kişileri araç olarak kullanması halinde ise dolaylı fail olacaktır. Küçük veya akıl hastasına resmi belge düzenletirilmesi, cebir veya tehditle bir kişiye sahte senet düzenletirilmesi, bir kişiyi hataya düşürerek sahte resmi bir belge düzenletirilmesi halinde dolaylı faillik söz konusudur¹¹¹³. Bu şekilde suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de doğrudan fail gibi fiilin işlenmesinden sorumlu tutulur. Sahte bir özel belgenin kamu görevlisine sunulmasıyla resmi belge

¹¹⁰⁸ Çok failliğin söz konusu olduğu zorunlu iştirakte fail sayısı önemli olduğundan suçun tipe uygun gerçekleştirildiğinin kabul edilmesi için fiilin gerçekleştirilmesinde birden fazla kişinin bulunması zorunludur (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 741; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 592; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 448; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 528).

¹¹⁰⁹ Muhtemel veya geçici iştirakte suçun tipe uygun işlenebilmesi için tek kişi yeterli iken birden fazla kişinin suçun işlenmesine katılması hali söz konusudur (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 741; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 487; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 592).

¹¹¹⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 340.

¹¹¹¹ İlk derece mahkemesi TCK md.37/1 yollamasıyla 204/1, 43/1 den hüküm kurduğu bir olayda Yargıtay “Sanık F’nin, sahte olarak düzenlediği, görev belgeleri, maaş bordroları ve ikametgâh belgelerini katılan bankaya ibraz ederek katılanlar ve mağdurlar adına toplam 56.000 TL kredi aldığı, katılan bankada çalışan diğer sanık M’nin gerçek durumu bildiği halde bu başvuruları banka çalışanı olarak kabul edilebilir duruma getirip, gerçeği çalıştığı kurumdan gizleyerek, kredi verilmesi ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilmesinde sanık F’yi yönlendirmek suretiyle onun fiiline iştirak ettiği anlaşılmakla, eylemlerinin nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarını oluşturduğuna dair mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir” şeklinde karar vermiştir (Yargıtay 15. CD. 17.03.2016 tarih, 2015/46E. 2016/2577K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹¹² “Katılan H tarafından imzalanan 2.500 TL bedelli senedin, sanık T’ye verilmesinden sonra, sanık T ile sanık M’nin iştirak halinde suça konu senette işgal kabiliyetine haiz olacak şekilde senet bedelinde değişiklik yaptıkları ve senedin M tarafından icra takibine konulduğu anlaşıldığından resmi belgede sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçlarının oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiş; sanık T’nin, TCK’nin 37/1. maddesi kapsamında atılı suçu diğer sanık M ile birlikte asli fail olarak işlediği gözetilmeden yardım eden sıfatıyla işlediğinden bahisle eksik ceza tayini, aleyhe temyiz olmadığından bozma sebebi yapılmamıştır” (Yargıtay 23. CD. 21.05.2015 tarih, 2015/401E. 2015/1746K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹¹³ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 464.

düzenlenmesinin sağlanması halinde kişi resmi belgede sahtecilik suçunun faili sayılacaktır¹¹¹⁴. Sahte fatura ve gerçeğe aykırı araç trafik tescil müracaat ve işlem formu ile tescil müracaatında bulunup aracı yeni kayıt olarak tescil ettirmek¹¹¹⁵, evrak yoğunluğunda kişiye hayali ciranta imzası attırmak¹¹¹⁶ dolaylı faillik halleridir. Her iki halde yani suça ilişkin fiilin doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleştirilmesinde, failin sorumluluğu TCK md. 37’de belirtildiği üzere suça ilişkin temel cezaya göre belirlenir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda şeriklik durumu ise diğer suçlarda olduğu gibi iki şekilde tezahür edebilir. Bunlar suçun işlenmesine yardım etme veya suç işlemeye azmettirme halleridir. Resmi belgede sahtecilik suçunda yardım etme, bu suçun icrasına doğrudan katılmayıp suçun işlenmesine katkıda bulunmak şeklinde olabilir. Suçun işlenmesine katkı, suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek, suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak, suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde olabilir. Bu fiillerden herhangi birisinin yapılması halinde şeriklik söz konusudur. Sahte çek düzenlemek isteyen kişiye boş çek yaprağını temin etmek, sahte çeki piyasaya sürmede yardımcı olmak gibi hallerde yardım etme durumu söz konusudur. Resmi belgede sahtecilik suçuna yardım eden TCK 39. maddede belirtildiği üzere temel cezasında indirim olacak şekilde suçtan sorumlu olacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçunda şerikliğin diğer hali olan azmettirmede ise suç işlemeye hususunda henüz bir fikri olmayan bir kişinin resmi belgede sahtecilik suçunu işlemeye karar verdirilmesidir¹¹¹⁷. Başka bir ifadeyle azmettiren bir kişide suç işlemeye kararı

¹¹¹⁴ Örneğin; sahte ticari fatura bilgileri ile gümrük idaresinin elektronik ortamında (BİLGE sisteminde) serbest dolaşıma giriş beyannamesi düzenlenmesinde düzenlenen gümrük beyannamesi, gümrük idaresinde onay görevlisi gümrük memuru tarafından onaylanarak işleme sokulması ile birlikte resmi belge hüviyeti kazanacağından sahte fatura bilgileri ile serbest dolaşıma giriş beyannamesi dolduran kişi resmi belgede sahtecilik suçunun faili sayıktır (Güner, Sedat, “*Belgede Sahteciliğin 213, 4208, 5237 ve 5607 sayılı Kanunlar Yönünden İrdelenmesi*”, s. 43).

¹¹¹⁵ “*Sanığın sahte fatura ve gerçeğe aykırı araç trafik tescil müracaat ve işlem formu ile traktörü Trafik Tescil Şube Müdürlüğüne müracaat ederek yeni kayıt olarak tescil ettirdiği, bu şekilde (fikri) içerik olarak sahte araç trafik tescil belgesinin düzenlendiği ve plakanın tahsisinin yapıldığı*” (Konya BAM 8. CD. 06.03.2019 tarih, 2019/282E. 2019/210K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹¹⁶ “*Temyiz dışı sanık M’nin birçok senet arasına koyduğu suça konu senedi katılana evrak yoğunluğunda imzalayıp hayali ciranta ekleyip fikir ve eylem birliği içinde hareket eden sanık R’e ciro ettiği, sanık R’nin ise suça konu senedi icra takibine koyduğu anlaşıldığından nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir*” (Yargıtay 23. CD. 16.03.2016 tarih, 2016/2627E. 2016/2996K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹¹⁷ Dolaylı fail ve azmettiren, fiili bizzat gerçekleştiren kişi olmayıp arka planda olan kişi olmaları sebebiyle birbirlerine benzemekte iseler de *Töngür*’ün belirttiği üzere aralarında fark bulunmaktadır. Şöyle ki arka planda bulunan kişi fiil üzerinde hâkimiyet kurup fiil gerçekleştireni (asıl faili) araç konumuna indirgemiş ise dolaylı

oluşturmaktadır¹¹¹⁸. Azmettiren, suçun kanundaki cezası ile cezalandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle sorumluluğu asıl fail sorumluluğu gibidir. Diğer suçlarda olduğu gibi resmi belgede sahtecilik suçuna azmettirilen kişi, çocuk ise veya üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirilmiş ise TCK md. 38/2 gereğince azmettirenin cezasında artırıma gidilecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçunun kanuni tanımında yer alan fiili birden fazla kişinin birlikte gerçekleştirmesi halinde bu kişilerden her biri “müşterek fail” olarak kabul edilecektir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketli bir suç olması sebebiyle müşterek failliğinin mutlaka seçimlik hareketlerde iştirak şeklinde aramak gerekir gerekmediğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Başka bir ifadeyle faillerden birisinin suça ilişkin bir seçimlik hareketi, diğerinin ise başka bir seçimlik hareketi gerçekleştirmesi halinde, müşterek faillik mi yoksa müstakil faillik mi söz konusu olacağının belirlenmesi gerekir. Böyle bir ihtimalde, failler arasında birlikte suç işleme kararının bulunup bulunmadığına bakmak gerekir. Birlikte suç işleme kararına dayalı olarak ortaklardan birinin örneğin; sahte belgeyi düzenlemesi veya gerçek bir belgeyi değiştirmesi, diğerinin ise bu belgeyi kullanması halinde müşterek faillik söz konusu olabilir¹¹¹⁹. Suç ortaklarının ayrı ayrı seçimlik hareketleri gerçekleştirmesinin müşterek faillik olarak kabul edilip edilmeyeceğinin birlikte suç işleme kararı da gözetilerek her olaya göre ayrı ayrı belirlenmesi yerinde olacaktır¹¹²⁰.

3. Özgü Suç Olarak Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun İştirakinde Çeşitli İhtimaller

Kanun koyucu, TCK md.204/2’de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun failinin kamu görevlisi olabileceğini belirtmektedir. Belirtilen bu düzenlemede özgü suç hali

faillik, fiili gerçekleştiren (asıl fail) araç konumunda olmayıp serbest iradesi ile hareket ettiği durumlarda ise azmettiren söz konusudur (Ali Rıza Töngör, “Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme”, **CHD**, C. 10, S. 28, Ankara, 2015, s. 257).

¹¹¹⁸ “Sanık A’nın, taraflar arasındaki tartışmaya son vermek amacıyla anlık bir talimat vermesi göz önüne alındığında, sanık S’nin, sanık A’da suç işleme kararı oluşturduğundan söz edilemeyecek, bu bağlamda suça azmettiren sıfatıyla sorumlu tutulamayacaktır” (Yargıtay CGK. 07.03.2017 tarih, 2015/11-1183E. 2017/182K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹¹⁹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 861.

¹¹²⁰ Nitekim Yargıtay kararında fikir ve eylem birliği halinde işlenen fiili müşterek şeklinde işlenen tek suç olarak kabul etmiştir: “Sanık B ’in boşandığı üçüncü eşi olan F’e ait sağlık karnesini iade etmeyerek, boşandığı ikinci eşi sanık H ’in fotoğrafını yapıştırdığı ve sanık H’in da bu sahte sağlık karnesini birden fazla kez kullanmak suretiyle sanıkların zincirleme şekilde resmi belgede sahtecilik suçunu işlediklerinin iddia edildiği olayda; sanık, katılan ve tanık beyanlar ile dosya kapsamına göre, suçun sanıklar tarafından işlendiği sabit olmakla bu gerekçelere dayanan mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamıştır. Ancak; eylem ve fikir birliği içinde hareket etmek suretiyle tek bir belgede sahtecilik yaptıkları, söz konusu sahte belgenin birden fazla kez kullanılmasının zincirleme suç teşkil etmeyeceği” (Yargıtay 15. CD. 25.04.2016 tarih, 2016/237E. 2016/3873K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

söz konusudur. Nitekim TCK md. 40/2’de belirtildiği üzere özgü suçlarda, sadece özel faillik niteliğini taşıyan kişi suçun faili olabilir. Özgü suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur¹¹²¹. Resmi belgede sahtecilik suçundaki iştiraki bu çerçevede çeşitli ihtimallere göre ele almakta yarar olacaktır.

Öncelikle belirtilmelidir ki TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun faili herkes olabildiği için bu suçun müşterek faillerinin sorumluluğunu belirlemede özel bir durum bulunmamaktadır. Şöyle ki herkesin fail olabildiği bu suç ihtimalinde failin sorumluluğu suça katılma durumuna göre belirlenecektir. Buna göre; resmi belgede sahtecilik suçunun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştiren kişi, TCK md. 37/1 gereğince asıl fail olarak sorumlu olacaktır. Suçun işlenmesinde başkasını araç olarak kullanan kişi, TCK md. 37/2 gereğince, dolaylı fail sayılıp asıl fail gibi sorumlu olacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesini azmettiren kişi, TCK md. 38/1 gereğince asıl fail gibi sorumlu olacaktır. Suça yardım eden ise TCK md. 39 gereğince, yarım eden sıfatıyla temel cezaya göre daha indirimli bir cezadan sorumlu olacaktır. Bütün hallerde temel cezanın belirlenmesinde TCK 204/1. maddesinde öngörülen ceza esas alınacaktır.

Yine TCK 204/2. maddesinde düzenlenen kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunda, fiili gerçekleştiren kişinin eylemine görevi gereği yetkili olan başka bir kamu görevlisinin suça iştirakinde, faillerin sorumluluğunun belirlenmesinde de bir özellik bulunmamaktadır. Bu durumdaki suça iştirak eden kamu görevlisinin bu suçun faili olması mümkün olduğundan temel sorumlulukları TCK 204/2. maddesine göre belirlenecektir. Suça katkılarına göre de sorumlulukları TCK 204/2. maddesindeki temel ceza üzerinden asıl fail veya şerik olarak belirlenecektir.

¹¹²¹ “Sanık hakkında, ilgili kurumlara gitmediği, muayene olmadığı, gerekli parayı ödemediği, yazılı ve direksiyon sınavlarına girmedeği hâlde kursun yöneticileri tarafından düzenlenen motorlu taşıt sürücü sertifikası ve diğer belgelerle İlçe Tescil Büro Amirliğine başvurarak kendi adına sahte içerikli ehliyet düzenlenmesini sağladığının iddia olduğu olayda; kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunun özgü suç niteliğinde olduğu ve bu suçun sadece kamu görevlisi olan ve bu nedenle özel fail olarak nitelendirilen kişiler tarafından işlenebileceği, özel faillik niteliğini taşımayan suç ortaklarının ise gerçekleştiren fiilden dolayı 5237 sayılı Kanun’un 40. maddesinde düzenlenen bağluluk kuralı uyarınca sadece azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu olabileceği, dolayısıyla özel faillik niteliğini taşımayan kişilerin özgü suça TCK’nın 37. maddesi kapsamında müşterek fail olarak iştirak edemeyeceği ancak şerik olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, teorik ve direksiyon eğitimi sınavına girmeden motorlu taşıt sürücü sertifikası alamayacağını bilen sanığın, sürücü kursu yöneticilerine başvurup kendisine sahte sürücü sertifikası düzenleme hususunda teklifte bulunmayan yöneticileri suç işlemeye azmettirerek sahte sürücü sertifikası düzenlettirdiği, düzenlenen bu sertifika ve diğer belgelerle İlçe Tescil Büro Amirliğine başvurarak suça konu sahte sürücü belgesini aldığı olayın sübutu hâlinde sanığın kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçuna azmettiren olarak cezalandırılması gerekeceği, bu husus yasaca açık olarak düzenlendiğinden, faillğe göre şeriklik halinin tali norm niteliğinde olduğundan bahisle sanığın eyleminin TCK’nın 204. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilmeyeceği kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK. 18.04.2019 tarih, 2018/189E. 2019/350K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 28.08.2022).

Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun kamu görevlisi tarafından işlenebilen TCK 204/2. maddesindeki “kamu görevlisi”nin fiiline “kamu görevlisi olmayan” veya “kamu görevlisi olmakla birlikte o konuda görevi gereği yetkili olmayan kişi”nin suça iştiraki özellik arz etmektedir. Şöyle ki suçun bu halinde sadece görevi gereği yetkili kamu görevlileri fail olabilir. Görevi gereği yetkili kamu görevlisi olmayan bir kişinin TCK 204/2. maddesi üzerinden müşterek fail olarak cezalandırılması mümkün değildir. Bu kişilerin kamu görevlisinin TCK 204/2. maddesi kapsamındaki suçuna doğrudan müşterek fail olarak iştiraki halinde ise bu kişi ancak şerik olarak, somut olaydaki durumuna göre azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilecektir¹¹²². Ancak bu konuda öğretide farklı görüşler değerlendirmeler de yapılmıştır. Konuya ilişkin birinci görüşe göre; kamu görevlisi olmayanın, kamu görevlisinin TCK 204/2. maddesindeki fiiline iştiraki, aynı zamanda TCK 204/1. maddesindeki suça uyduğundan kamu görevlisi olmayanın TCK md. 204/1 itibarıyla da fail sayılmakla, bu durumda, failliğin şerikliğe göre asilliği kuralı gereği kamu görevlisi olmayanın sadece suçun temel şeklinden yani TCK 204/1. maddesinden sorumlu olacaktır¹¹²³. Birinci görüş taraftarı olan Özgenç, konuya şu örneği vermektedir: Resmi belgede sahtecilik suçunda özel faillik niteliği taşıyan A kişisi (kamu görevlisi) ile özel faillik niteliği taşımayan B kişisi bir araya gelerek bu suçu birlikte işlediklerinde A kişisi (kamu görevlisi) TCK md. 204/2’ye göre fail sayılacaktır. Ancak özel faillik niteliği taşımayan B kişisi TCK md. 204/2’deki kamu görevlisinin suçuna yardım eden olacaktır. Ancak kamu görevlisi olmayan B’nin bu eylemi aynı zamanda TCK md. 204/1’deki resmi belgede sahtecilik suçunun asıl faillik haline de uymaktadır. Bu durumda asıl failliğin şerikliğe göre asliliği kuralı gereğince B, TCK md. 204/1’e göre sorumlu olur. Sonuç olarak; aynı olayda A, TCK md. 204/2, B ise TCK md. 204/1’e göre sorumlu olacaktır¹¹²⁴. Öğretideki ikinci görüş ise TCK 204. maddesinin 1. ve 2. fıkralarındaki düzenlemenin iki ayrı suç mu, yoksa 1. fıkradaki

¹¹²² “5237 sayılı TCK’nin 40/2. maddesine göre özgü suç niteliğinde olan ve kamu görevlisi tarafından işlenebilen memurun resmi belgede sahteciliği suçuna iştirak eden diğer kişilerin azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilecekleri dikkate alınarak, kamu görevlisi olmayan sanık H’nin resmi belgede sahtecilik suçu bakımından hukuki durumu buna göre karar yerinde tartışılmadan hüküm kurulması” (Yargıtay 5. CD. 27.05.2013 tarih, 2012/10396E. 2013/5709K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı görüş Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1076; Ancak 765 sayılı TCK döneminde ise bir memurla, bu sıfatı bulunmayan kişinin birlikte sahte belge düzenlemeleri halinde TCK’nin 66. maddesi de gözetilerek 339. madde uyarınca her ikisi de memurun resmi belge sahteciliğinden sorumlu tutuluyordu (Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 100).

¹¹²³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 760; Özgenç, “Kamu Görevi Yükümlülük Suçları, Yükümlülük Suçlarına İştirak (Karar İncelemesi)”, s. 342; Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, s. 511; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 622; Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 476; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 102; Yokuş Sevil, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 683; Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 651-652.

¹¹²⁴ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 622.

düzenlemenin suçun temel hali, 2. fıkradaki düzenlemenin ise suçun nitelikli hali olduğuna dair tartışmayı hatırlatarak ikili ayrıma göre değerlendirme yapılmaktadır. Bu görüşe göre; TCK 204. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenlemenin bağımsız bir suç olarak kabulü halinde 2. fıkradaki suçun gerçek özgü suç niteliğinde olacağını, bunun sonucu olarak da özgülüğe sahip olmayanın (kamu görevlisi olmayanın) TCK 204/2'deki eyleme katkısı ne olursa olsun fail sayılamayacağını, TCK 204. maddesinin 1. fıkrasındaki suçu da işlemiş olmayacağını, 2. fıkra açısından şerik olabileceğini, resmi belgeyi düzenleyenin belgeyi görevi gereği düzenlemeye yetkili kişi olmadığı hallerde suç tipindeki kurucu unsurlardan biri gerçekleşmediğinden ancak azmettiren veya yardım eden olabileceğini belirtmektedir¹¹²⁵. Yine bu görüşe göre; TCK 204. maddenin 2. fıkrasındaki düzenleme, 1. fıkradaki düzenlemenin nitelikli hali olarak kabulü halinde kamu görevlisi ile birlikte fiili hâkimiyet kurarak resmi belgede sahtecilik suçunu işleyen kişi, aynı zamanda TCK md. 204/1'deki halin asli faili sayılacağından failliğin şerikliğe göre asliliği kuralı gereğince TCK md. 204/1'e göre, kamu görevlisinin ise TCK md. 204/2'ye göre sorumluluğunun belirlenmesi gerektiği belirtilerek şeriklerin suçun nitelikli halinden değil temel şeklinden sorumlu olmaları gerektiği belirtilmiştir¹¹²⁶. Yargıtay ilgili daire kararları incelendiğinde aynı doğrultuda kararlar verilmediği görülmektedir. Nitekim Yargıtay ilgili dairesinin kamu görevlisi ile kamu görevlisi olmayan kişilerin iştiraki ile işlenen resmi belgede sahtecilik suçunda tüm faillerin TCK md. 204/2'de düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçundan sorumluluğuna dair kararlar¹¹²⁷ verildiği gibi

¹¹²⁵ Berrin Akbulut, “Özgü Suçlarda Bağlılık Kuralı (Gerçek ve Görünüşte Özgü Suç ve Sonuçları) ve Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Uygulaması”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 119). Ancak biz TCK 204/2'deki düzenlemeyi resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli hali olarak değerlendirmekteyiz.

¹¹²⁶ Berrin Akbulut, “Özgü Suçlarda Bağlılık Kuralı (Gerçek ve Görünüşte Özgü Suç ve Sonuçları) ve Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Uygulaması”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 120.

¹¹²⁷ “Sağlık Ocağında doktor olarak görev yapan sanık S'nin uzaktan akrabası da olan eczacı kalfası sanık Y'nin getirdiği eczaneden alışveriş yapan emekli veya yakınlarının bıraktıkları sağlık karnelerine hastayı görüp muayene etmeden ve karne sahiplerinin talep ettikleri ve ihtiyaç duydukları ilaçlar yanında başka ilaçları da ekleyerek toplam 1567 adet reçete düzenlediği, sanık Y ve babası eczanenin diğer kalfası sanık M'nin bu şekilde düzenlettirdikleri reçeteleri faturalandırıp katılan kuruma ibraz edip bedellerini tahsil ettiklerinin, ayrıca düzenlenen 3 ayrı reçetede bulunan ... isimli ilaca ait toplam 5 adet kupürün de sahte olduğunun anlaşılması karşısında; adı geçen sanıkların eylemlerinin iştirak halinde 765 sayılı TCK'nin 339/1, 80 (5237 sayılı TCK'nin 204/2,43/1.) maddelerinde öngörülen 'zincirleme olarak görevli memurun resmi belgede sahteciliği' suçunu oluşturduğu gözetilmeyerek isabetsiz gerekçe ile yazılı şekilde sanık S'nin 'görevi kötüye kullanmak' sanıklar M ve Y'nin ise 'memur olmayan kişinin resmi belge de sahteciliği' suçundan mahkûmiyetlerine karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 04.05.2010 tarih, 2008/21127E. 2010/5696K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Önceden tespit ettikleri arsa sahiplerinin ya da mirasçılarının elde ettikleri gerçek kimlik bilgilerini kullanarak bazen örgüt üyelerinden birinin bazen de kimliği belirsiz şahısların resimlerini yapıştırmak suretiyle oluşturdukları sahte kimlikleri kullanarak değişik noterlerden örgüt üyesi bir kısım sanıklar adına sahte olarak düzenlettirdikleri vekâletnameler ile tapu dairelerinde işlemler yapan sanıkların mağdur M haricindeki diğer mağdurlara yönelik eylemlerinin “kanunen sahteliği ispat olunmadıkça muteber olan resmi evrakta sahtecilik” suçunu oluşturduğu ve TCK'nin 204/1-2. fıkraları uyarınca hükmolunan temel cezaların aynı maddenin 3. fıkrası ile artırılması

kamu görevlisi olmayanın kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna iştirakinde, eyleminin TCK md. 204/2 kapsamında şeriklik, aynı zamanda TCK md. 204/1 kapsamındaki suç itirabıyla da asli faillik niteliğinde olduğu, failliğin şerikliğe göre asliliği gereğince kamu görevlisi olmayanın sadece TCK md 204/1 uyarınca sorumlu tutulabileceklerine dair kararlar da verdiği görülmektedir¹¹²⁸. Ancak Yargıtay CGK'nin 07.03.2017 tarih, 2015/11-1183E. 2017/182K. sayılı¹¹²⁹ ve 18.04.2019 tarih, 2018/189E. 2019/350K. sayılı kararı¹¹³⁰ ile kamu görevlisi olmayanın kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna iştiraki halinde sorumluluğunun 5237 sayılı Kanun'un 40. maddesinde düzenlenen bağıllık kuralı uyarınca sadece azmettiren veya yardım eden niteliğinde olduğu yönünde uygulamanın oluştuğunu belirtmeliyiz. Aktarılan Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarının TCK md. 40 düzenlemesine daha uygun ve doğru kararlar olduğu düşüncesindeyiz.

“Kamu görevlisi”nin “kamu görevlisi olmayanı” TCK 204/2. maddesindeki suç azmettirmesi veya bu suçta yardım etmesi de mümkündür. Bu durumda kamu görevlisi olmayan asıl failin eylemi TCK 204/1. madde kapsamında kalacaktır. Kamu görevlisinin

gerektiğinin gözetilmemesi ve katılanlar ile mağdurlar ve .’e yönelik sahtecilik suçlarının kamu görevlisi sanıkların düzenledikleri belgelerle işlenmesi nedeniyle kamu görevlisi sanıklar ile örgüt kurucusu ve yöneticisi olan sanıklar gibi örgüt üyesi olan ve adı geçen mağdurlara karşı işlenen suçlara iştirak eden sanıkların da TCK’nin 204. maddenin 2. fıkrası ile mahkûmiyetleri yerine yazılı şekilde 1. fıkrası ile mahkûmiyetlerine karar verilmek suretiyle eksik ceza tayini isabetsizlikleri aleyhe temyiz bulunmadığından bozma sebebi yapılmamıştır” (Yargıtay 11. CD.12.10.2009 tarih, 2009/10623E. 2009/11498K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹²⁸ “Suç tarihinde Köyü İlköğretim Okulunda öğretmen olarak görev yapan sanık E’nin, İlköğretim Okulu adına, okul müdür ve yardımcısı yerine imza atmak suretiyle düzenleyerek birden çok onaylı diploma sureti vermekten ibaret eylemleri 765 sayılı TCK’nin 342/1 ve 5237 sayılı TCK’nin 204/1. maddeleri kapsamında kaldığı ve suç tarihinde kamu görevlisi olmayıp, okul müdürü olan sanık H’dan sahte diploma sureti alınmasında aracılık yaptıkları anlaşılan sanıklar AG, SG, AÇ ve MC hakkında kurulan hükümlerde ise, özgü suç niteliğinde olan kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunun failinin yalnızca kamu görevlisi olan kişilerin olabileceği, kamu görevlisi olmayan kişilerin ise 765 sayılı TCK’nin 342/1. maddesindeki (5237 sayılı Yasanın 204/1. maddesi) suçun faili olabilecekleri, her ne kadar bu kimseler kamu görevlisinin göreviyle ilintili olarak işlediği 5237 sayılı TCK’nin 204/2. madde ve fıkra hükmündeki suçun azmettirenini veya yardım edeni olarak sorumlu tutulabilecek olsa da, faillik sıfatının suç ortaklığına göre asli norm olması sebebiyle, tali normun geri çekilmesi kuralı gereğince sadece anılan Yasanın 204/1. maddesi uyarınca sorumlu tutulabilecekleri anlaşılmakla” (Yargıtay 5. CD. 13/02/2013 tarih, 2011/4707E. 2013/1137K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹²⁹ “5237 sayılı TCK’nin 40. maddesinin ikinci fıkrasında özgü suçlarda ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişilerin fail olabileceği, bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişilerin ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulacağı hüküm altına alındığından, memurun resmi belgede sahteciliği suçuna memur olmayan kişiler ancak TCK’nin 38. maddesinin birinci fıkrası kapsamında azmettiren veya aynı Kanun’un 39. maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi uyarınca yardım eden sıfatıyla katılabilir” (Yargıtay CGK. 07.03.2017 tarih, 2015/11-1183E. 2017/182K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹³⁰ “Kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunun özgü suç niteliğinde olduğu ve bu suçun sadece kamu görevlisi olan ve bu nedenle özel fail olarak nitelendirilen kişiler tarafından işlenebileceği, özel faillik niteliğini taşımayan suç ortaklarının ise gerçekleşen fiilden dolayı 5237 sayılı Kanun’un 40. maddesinde düzenlenen bağıllık kuralı uyarınca sadece azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu olabileceği, dolayısıyla özel faillik niteliğini taşımayan kişilerin özgü suçta TCK’nin 37. maddesi kapsamında müşterek fail olarak iştirak edemeyeceği ancak şerik olabileceği” (Yargıtay CGK. 18.04.2019 tarih, 2018/189E. 2019/350K. sayılı kararı, <http://www-lexpera-com-tr>, E. T. 28.08.2022).

eylemi de TCK 204/2 kapsamında değil 204/1 kapsamında kalacaktır. İştirakin bu türünde kamu görevlisi daha az cezayı almış olacaktır¹¹³¹.

İştirak halinde işlenen resmi belgede sahtecilik suçlarında hafifletici ve ağırlaştırıcı hallerin tezahür etmesi mümkündür. Hafifletici nedenlerden suçun maddi unsuruna dâhil olanlar objektif nitelikte olduklarından suç ortaklarının bunu bilmesine gerek olmaksızın suçun tüm ortakları hakkında uygulanmasına karşılık cezayı hafifleten failin şahsından veya fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan nedenler sübjektif nedenler olup diğer ortaklara sirayet etmeyeceği belirtilmiştir¹¹³². Bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçunun TCK 211. maddesinde düzenlenen hafifletici haller sübjektif nitelikte olmakla sadece ilgili faillerin yararlanabileceğini düşünmekteyiz. Cezayı ağırlaştıran fiili nedenler (fiili nedenler, fiilin işleniş şekli, yeri, zamanı, konusu, mağdur, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını kapsamaktadır) ise kural olarak objektif nitelikte olmakla birlikte bilinmesi halinde ortaklara uygulanır¹¹³³. Resmi belgede sahtecilik suçunda suç konusu belgenin kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge niteliğinde olan belge olması hali objektif nitelikte olmakla şeriklerce bilinmesi halinde tüm şeriklere uygulanması gereken ağırlaştırıcı hal niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. Buna karşılık resmi belgede sahtecilik suçunun terör amacıyla işlenmesi şahsi nedenden kaynaklı ağırlaştırıcı hal sübjektif nitelikte olduğundan ancak şeriklerce bilinmesi halinde tüm şeriklere uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz¹¹³⁴.

C. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda İçtima

1. Genel Olarak

TCK'de resmi belgede sahtecilik suçunu ilgilendiren iki ayrı içtima düzenlemesi bulun-maktadır. TCK'de resmi belgede sahtecilik suçunu ilgilendiren birinci içtima düzenlemesi, içtima kurallarına ilişkin TCK 42-44. maddeleri arasındaki genel düzenlemedir. Bu kapsamda; TCK'nin 42. maddesinde bileşik suç¹¹³⁵, 43. maddesinin 1. fıkrasında

¹¹³¹ Akbulut, bu durumun işlenen haksızlıkla orantılı olmadığı belirtmiştir (Berrin Akbulut, “Bağlılık Kuralı”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 1, Ankara, 2010, s. 210).

¹¹³² Seydi Kaymaz, “5237 sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2, Ankara, 2012, s. 150; Ekici Şahin, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”, s. 666-669.

¹¹³³ Ekici Şahin, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”, s. 667.

¹¹³⁴ Ekici Şahin'e göre; cezayı ağırlaştıran şahsi nedenler konusunda ise yasada açık bir düzenleme yapılması gerekir. Yazara göre, düzenleme yapılana kadar ise şahsa ilişkin ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler kendi şahsında olmayan fail veya şeriklere uygulanmamalıdır (Ekici Şahin, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”, s. 682).

¹¹³⁵ “Bileşik suç” TCK 42. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturmaları dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç (mürekkep suç) denir. Bu tür suçlarda içtima

zincirleme suç¹¹³⁶, 43. maddesinin 2. fıkrasında aynı neviden fikri içtima¹¹³⁷ ve 44. maddesinde farklı nev'iden fikri içtima¹¹³⁸ hükümlerine yer verilmiştir.

TCK'de resmi belgede sahtecilik suçunu ilgilendiren ikinci ve özel içtima düzenlemesi ise resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin özel içtima hükmü olan TCK 212. maddesi hükmüdür. “İçtima” başlıklı TCK 212. maddesine göre; sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında “kullanılması” halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

Belgede sahtecilik suçunda içtimaya ilişkin Türk Ceza Kanunu'ndan başka 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 4. maddesinin 5. fıkrasında özel düzenleme yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre; 5607 sayılı Kanun'da tanımlanan suçların belgede sahtecilik yapılarak işlenmesi halinde, ayrıca belgede sahtecilik suçlarından dolayı da cezaya hükmolunacaktır¹¹³⁹. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 4/5 maddesi TCK 212. maddesi ile uyumlu bir düzenlemedir.¹¹⁴⁰

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 135. maddesinin 6. fıkrasında da içtimaya ilişkin özel düzenleme bulunmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 135. maddesinin 6. fıkrasında belirtilen suçlar ile belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde failer hakkında gerçek içtima hükümlerine göre ceza hükmolunacaktır¹¹⁴¹. İleride açıklanacağı üzere belgede sahtecilik suçlarına ilişkin özel düzenleme niteliğinde olan TCK md. 212 düzenlemesi,

hükümleri uygulanmamakta ancak bileşik suçtan söz edilebilmesi için kanunda mutlaka bir hükmün bulunması gerekmektedir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 802-805; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 536).

¹¹³⁶ “Zincirleme suç (müteselsil suç)” TCK 43. maddede düzenlenmiştir. Maddeye göre; bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilmekte ancak hükmedilen ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmaktadır. Maddedeki düzenlemeye göre; bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri aynı suç sayılmaktadır. Yine maddedeki düzenlemeye göre mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda ve aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, zincirleme suç hükümleri uygulanır.

¹¹³⁷ “Aynı neviden fikri içtimada”, tek fiilin birden fazla kişiye karşı işlenmesi söz konusudur (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 831; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 693).

¹¹³⁸ “Fikri içtima” TCK 44. maddede düzenlenmiştir. Maddeye göre; işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılmaktadır. Ancak bir suçun temel ve nitelikli şekillerinin dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilmelidir (TCK md. 44 gerekçesi).

¹¹³⁹ 5697 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 5. fıkrasındaki düzenleme şu şekildedir: “*Bu Kanunda tanımlanan suçların, belgede sahtecilik yapılarak işlenmesi halinde, ayrıca bu suçtan dolayı da cezaya hükmolunur.*”

¹¹⁴⁰ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 269; Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 187.

¹¹⁴¹ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 135. maddesinin 6. fıkrası şu şekildedir: “*Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izni kaldırılan bir banka nezdinde mevduat ve katılım fonu hesabı bulunmamasına rağmen sahte olarak düzenlediği belgeler veya sahte olduğunu bildiği belgeleri ibraz ederek veya ettirerek, kendisine veya bir başkasına ödeme yapılmasını talep eden kişiler hakkında, zimmet veya dolandırıcılık ile belgede sahtecilik, işlemlerin kayıtdışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme veya bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçlarından dolayı gerçek içtima hükümlerine göre cezaya hükmolunur.*”

uygulamada kabul edildiği üzere sadece TCK'de düzenlenen suçlar yönünden geçerli bir düzenlemedir. Bu itibarla özel yasa niteliğinde olan Bankacılık Kanunu'nundaki içtimaya ilişkin bu düzenlemenin TCK ile aykırılık teşkil etmediği düşüncesindeyiz.

Bileşik suçtan söz edebilmek için kanunda özel bir düzenleme bulunması gerekir¹¹⁴². Resmi belgede sahtecilik suçu yönünden bir düzenleme bulunmadığından bileşik suç hükümlerinin bu suç yönünden uygulanması söz konusu olmayacaktır¹¹⁴³. Bu itibarla çalışmamızda resmi belgede sahtecilik suçu yönünde bileşik suç konusuna değinilmeyecektir.

2.Fikri İçtima

Yukarıda belirtildiği üzere, TCK 43. maddesinin 2. fıkrasında aynı neviden fikri içtima ve 44. maddesinde farklı nev'idan fikri içtima hükümlerine yer verilmiştir. Aynı nevi fikri içtimada, suçun tek bir fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi halidir¹¹⁴⁴. Aynı nevi fikri içtima halinde de faile zincirleme suçta olduğu gibi tek cezaya hükmedilecektir. Ancak hükmedilen tek ceza dörtte birden dörtte üçüne kadar arttırılır¹¹⁴⁵.

TCK 44. maddesinde düzemeye yeri bulan farklı nev'idan fikri içtimada; fail işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda fail, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılmaktadır. TCK md. 44 gerekçesine göre bir suçun temel ve nitelikli şekillerinin dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilmelidir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda Bankacılık Kanunu uygulaması itibarıyla farklı nevidan fikri içtimanın uygulanabileceği ileri sürülmüştür¹¹⁴⁶. Aksi görüş ise resmi belgede

¹¹⁴² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 805.

¹¹⁴³ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 738.

¹¹⁴⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 831; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 693.

¹¹⁴⁵ Aynı nevidan fikri içtimadan söz edilebilmesi için; hareket ya da fiilin hukuksal anlamda tek olması, birden fazla suçun işlenmiş olması, işlenen birden fazla suçun "aynı suç" olması ve bu suçların mağdurlarının farklı olması unsurları birlikte aranmaktadır (Yargıtay 11. CD. 02.07.2015 tarih, 2015/6442E. 2015/27834K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay CGK 13.12.2016 tarih, 2014/11-507E. 2016/1237K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁴⁶ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun "*Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak*" başlıklı 155. maddesi, Bankacılık Kanunu kapsamındaki kuruluşların, Kanun'da gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri veya yayımladıkları belgelerdeki gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenlerin cezalandırılacağı hükmüne yer vermiştir. *Aytekin İncoğlu*'unun aktardığına göre; öğretide Bankacılık Kanunu'nun belirtilen 155. maddesi, belgede sahteciliğe ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun 204. ve 207. maddelerinin, bankacılık açısından özel bir düzenlemesi niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Ancak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre suç teşkil eden hareket ve fiillerin başka kanunlara göre de cezayı gerektirmesi halinde Kanun'un 161. maddesine faileri hakkında en ağır cezayı gerektiren kanun maddesinin uygulanacağı hükmüne de yer verilmiştir. *Aytekin İncoğlu*, Bankacılık Kanunu'nun 161. maddesinin fikri içtimaya ilişkin özel düzenleme niteliğinde olduğunu da belirtilerek Bankacılık Kanunu'nun 155. maddesindeki fiilin, resmi belgede sahtecilik fiili niteliğinde de olması halinde TCK 204. maddesinin daha ağır bir cezayı gerektirmesi sebebiyle bu maddenin uygulanması gerektiği

sahtecilik suçunda fikri içtima hükümlerinin uygulanmayacağını belirtmiştir¹¹⁴⁷. Ancak aynı nevi fikri içtima halinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanabileceğini düşünmekteyiz. Örneğin; resmi belge hükmündeki bir bonoda birden fazla kişinin borçlu veya kefil gösterilmek suretiyle sahte belgenin düzenlenmesi, bu şekilde düzenlenen bir belge ile birden fazla kişi hakkında icra takibi başlatılması suretiyle belgenin kullanılmasında aynı nevi fikri içtima hükümlerinin tartışılması gerektiği düşüncesindeyiz. Uygulamada birden çok belgede sahtecilik suçunun işlenmesinde zincirleme ya da ayrı suçlar problemi çözümünde, suçla korunan hukuki yarar, suçun mağduru ve suçtan zarar gören kavramları esas alınmaktadır¹¹⁴⁸. İlgili başlıkta belirttiğimiz üzere resmi belgede sahtecilik suçunda korunması amaçlanan hukuksal değer kamusal güveni ile birlikte özel yarar olduğu düşüncesindeyiz. Yine aynı düşünce doğrultusunda örnekte belirtildiği şekilde sahte bononun düzenlenmesinde ve/veya kullanılmasında suçtan birden fazla kişinin mağdur ve suçtan zarar gören olduğu düşüncesindeyiz. Yargıtay'ın da bazı kararlarında bu suçta aynı neviden fikri içtimaya değindiği görülmektedir¹¹⁴⁹.

3. Zincirleme Suç

Zincirleme suç (müteselsil suç) TCK 43. maddede düzenlenmiştir¹¹⁵⁰. Maddeye göre; bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden

belirtilmiştir (Asuman Aytekin İnceoğlu, **Bankacılık Kanunu'nda Yer Alan Suçları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yanınlanmamış doktora tezi, İstanbul, 2006, s. 283-284).

¹¹⁴⁷ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 740.

¹¹⁴⁸ “Birden çok belgede sahtecilik suçunun, zincirleme ya da ayrı suçlar mı oluşturacağı problemini çözümlerken, korunan hukuki yarar, suçun mağduru ve suçtan zarar gören kavramları da ele alınmalıdır” (Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 19.11.2014 tarih, 2012/27295E. 2014/19681K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay 11. CD. 02.07.2015 tarih, 2015/6442E. 2015/27834K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay CGK 13.12.2016 tarih, 2014/11-507E. 2016/1237K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁴⁹ “Somut olayda; sanığın, kredilerin teminatı olmak üzere katılan ŞO adına sahte senetler düzenleyip aynı anda Halkbankası Antalya Şubesi'ne ibraz edip kullandığı gerekçesi ile hakkında açılan kamu davasında; UYAP ve dosya incelemesinde mağdur ST (Antalya ... Ağır Ceza Mahkemesinin 26/05/2011 tarih 2010/175 (E) ve 2011/167 (K) numaralı dosyasında resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulup Dairemizin 21.02.2014 tarihli kararı ile onanmasına hükmedilen) adına sahte senetler tanzim edip kredi temini amacıyla Halk bankasına sunulmak suretiyle kullanılmış olduklarının anlaşılması karşısında; bir suç işleme kararının icrası kapsamında, farklı gerçek kişilere ait olan senetlerin aynı anda bankaya verilmesi halinde eylemin 5237 sayılı Yasanın 43/2. maddesi kapsamında; farklı zamanlarda verildiğinin tespiti halinde ise TCK'nun 43/1. maddesindeki zincirleme suçun oluşacağı” (Yargıtay 11. CD. 18.02.2016 tarih, 2014/10357E. 2016/1269K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, iki farklı gerçek kişiye ait olan çeklerin aynı anda katılana verilmesi halinde eylemin 5237 sayılı TCK'nun 43/2. madde kapsamında zincirleme suç oluşturacağı cihetle; sanığın gerçek kişiler F K ve Y H'yi keşideci göstererek iki adet sahte çek düzenleyip aynı anda katılan MH'e vermesi eyleminin 5237 sayılı Yasanın 43/2. madde kapsamında kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 14.03.2016 tarih, 2014/17163 E. 2016/2235 K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁵⁰ Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunda mutlaka hüküm bulunmalıdır (Koca/Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 529).

dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.

Maddedeki düzenleme gözetildiğinde resmi belgede sahtecilik suçunda zincirleme suçtan söz edebilmek için suçun, aynı mağdura karşı bir suç işleme kararı icrası kapsamında değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi gerekir. Bu kapsamda öncelikle; resmi belgede sahtecilik suçu bakımından zincirleme suçta “aynı suç” koşulunu ele alacağız. İkinci olarak; resmi belgede sahtecilik suçu bakımından zincirleme suçta “değişik zamanlar” koşulunu ele alacağız. Üçüncü olarak; resmi belgede sahtecilik suçu bakımından zincirleme suçta “bir suç işleme kararı kapsamında” koşulunu ele alacağız. Son olarak da; resmi belgede sahtecilik suçu bakımından zincirleme suçta “aynı kişiye karşı” koşulunu ele alacağız¹¹⁵¹.

a. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Aynı Suç Koşulu

Resmi belgede sahtecilik suçu bakımından zincirleme suçta “aynı suç”, öncelikle TCK 204. maddesinde düzenlenen “resmi belgede sahtecilik suçu”nu ifade etmektedir. İşlenen suçlardan birisinin TCK 204/1 maddesindeki resmi belgede sahtecilik suçu, diğerinin ise TCK 204/2 maddesindeki resmi belgede sahtecilik suçu olması halinde aynı suç kavramının geçerli olup olmadığında dolayısıyla zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağına tereddüt oluşabilir. Şöyle ki TCK md. 204/1’de düzenlenen herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu ile md. 204/2’de düzenlenen kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunun ayrı suç veya birinin ötekisinin nitelikli hali olduğuna ilişkin tartışma¹¹⁵² bu hususta tereddüt yaratabilir. Ancak bu tartışmanın zincirleme suç hükümleri açısından bir önemi bulunmadığı kanaatindeyiz. Çünkü bu tartışma her iki fıkradaki suç tipinin resmi belgede sahtecilik suçu niteliğinde olup olmadığına ilişkin olmayıp her birinin ayrı ayrı resmi belgede sahtecilik suçunu ifade edip etmediğine ilişkindir. Ayrıca TCK 43/1. maddesine göre bir suçun temel şekli ile nitelikli şekilleri zincirleme suç hükümlerine göre aynı suç sayılmaktadır. Bu itibarla TCK 204. maddenin 1. ve 2.

¹¹⁵¹ Zincirleme suça ilişkin koşulları, farklı maddeler halinde ele almak mümkün ise de öğretideki bazı yazarlarca ve uygulamada koşullar üç madde halinde ele alınmıştır: Bunlardan ilki, aynı suçun değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi; ikincisi; bu suçların bir suç işleme kararı icrası kapsamında işlenmesi; üçüncüsü ise suçların aynı kişiye (mağdura) yönelik olması olarak belirtilmiştir (Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 675; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 809); (Yargıtay CGK. 18.12.2012 tarih, 2012/11-999E. 2012/1862K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay CGK. 21.01.2014 tarih, 2013/9-593E. 2014/24K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁵² Konu ile ilgili tartışma, resmi belgede sahtecilik suçunun ağırlaştırıcı hallerinden “Resmi Belgede Sahteciliğin Kamu Görevlisi Tarafından İşlenmesi” başlığı altında ele alınmıştır.

fıkralarındaki suçlardan birinin ötekisinin nitelikli hali olarak kabul edilmesinde de diğer koşulların varlığı halinde zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçuna zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında değişik zamanlarda işlenen suçta aynı seçimlik hareketin tekrar etmesi gerekmez. Örneğin; ilk suç, sahte belge düzenlenmesi, sonraki suç sahte belge kullanılması şeklinde gerçekleştirilmiş olunabilir. Seçimlik hareketlerinin değişik zamanlarda gerçekleştirildiğine dair delil bulunmaz ise lehe yorum yapılarak zincirleme suç değil tek suç olarak kabulü gerekir¹¹⁵³. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun aynı anda birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi ile işlenmesi halinde fiile ilişkin temel ceza belirlenirken alt sınırdan uzaklaşılmalıdır¹¹⁵⁴. Böylece tek seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi ile işlenen suçlara göre farklı değerlendirme yapılarak ceza adaleti sağlanmalıdır.

Değişik zamanlarda işlenen resmi belgede sahtecilik suçlarından biri tamamlanmış, diğeri teşebbüs aşamasında kalmış olabilir. Böyle bir durumda da diğer şartlar var ise zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir¹¹⁵⁵.

Ayrıca TCK 43/1. maddesinde açıkça belirtildiği üzere değişik zamanlarda işlenen resmi belgede sahtecilik suçlarından bir veya birkaçının ağırlaştırıcı veya hafifletici hallerin söz konusu olması halinde de zincirleme suç hükümleri uygulanabilir. Suçlardan biri veya birkaçında nitelikli halin bulunması zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasına engel değildir.

“Aynı suç” kavramına resmi belgede sahtecilik suçunun yanında özel belgede sahtecilik suçunun dâhil olup olmadığı konusunda tartışma bulunmaktadır. Uygulamada, resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçu “aynı suç” kavramı içinde kabul edilip diğer koşulların varlığı halinde zincirleme suç hükümleri uygulanmaktadır¹¹⁵⁶. Söz

¹¹⁵³ “Sanıkların, sahte oluşturulmuş belgeleri düzenleyip kullanmaları eyleminde, zincirleme suç koşullarının oluşmadığı dikkate alınarak ve suça konu belgelerin farklı zamanlarda düzenlendiğine dair yeterli delil bulunmadığı, ayrıca çekilen tek bir kredi için çek ve senedin teminat olarak bankaya ibraz edildiğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkında her iki suçtan TCK’nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle fazla ceza tayini” (Yargıtay 15. CD. 11.04.2016 tarih, 2013/27579E. 2016/3225K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁵⁴ “Seçimlik hareketli suçlar, suçun kanuni tanımında gösterilen alternatifli hareketlerden herhangi birisinin işlenmesi ile tamamlanabilen suçlardır. Seçimlik hareketlerin tamamının işlenmesi şart olmayıp, bir tanesinin işlenmesi suçun oluşması için yeterlidir. Seçimlik hareketlerden birkaçı ya da hepsi birlikte işlenmiş olsa dahi tek suç oluşacak, ancak bu durum TCK’nin 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesinde göz önünde tutulabilecektir” (Yargıtay CGK. 12.02.2013 tarih, 2012/11-1445E. 2013/54K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁵⁵ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 275.

¹¹⁵⁶ “Resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçlarının 5237 sayılı TCK’nda farklı maddelerde düzenlenmeleri nedeniyle sanığın gerçek içtima kuralları uyarınca cezalandırılması gerektiği ileri sürülebilir ise de, belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuki yararın kamu güveni olması, her iki suçun geniş anlamda mağdurunun toplumu oluşturan tüm bireyler olması, unsurlarının tamamen benzer olarak düzenlenmesi de göz önüne alındığında, resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçlarının ‘aynı suç’ olduğunun

konusu uygulamanın öğretide de savunulduğu görülmekle birlikte¹¹⁵⁷, resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunun “aynı suç” olarak kabulünün mümkün olmadığı, resmi belgede sahtecilik ve özel belgede sahtecilik suçlarının işlenmesinde gerçek içtima hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir¹¹⁵⁸. Resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunun “aynı suç” olarak kabulünün mümkün olmadığını ileri sürenlerden *Koca ve Üzülmaz*’e göre; resmi belgede sahtecilik suçu, seçimlik hareketli suç iken özel belgede sahtecilik çok hareketli suç niteliğindedir; ayrıca resmi belgede sahteciliğin konusu resmi belge iken özel belgede sahtecilik suçunun konusu ise özel belgedir; bu itibarla resmi belgede sahtecilik ile özel belgede sahtecilik suçlarını TCK md. 43’te belirtilen aynı suç olarak kabul edip zincirleme suç hükümlerinin uygulaması doğru değildir¹¹⁵⁹.

Kanaatimizce de resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunda korunan hukuksal değeri aynı ise de suçların seçimlilik hareketlerinde ve suç konularında farklılık söz konusudur. Her iki suçun, sahtecilik suçları çatısında değerlendirildiğinden hareketle aynı suç olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu itibarla resmi belgede

kabulü gerekmektedir. Bu nedenle sanığın sahte nüfus cüzdanı ve sürücü belgesi düzenleyerek bu belgelerle katılan adına sahte oto kiralama sözleşmesi düzenlediği somut olayda; sanığın aynı suç işleme kararıyla, aynı suçu değişik zamanlarda işlediğinin ve eylemin bir bütün halinde zincirleme şekilde resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılması gerektiğinin kabulünde zorunluluk bulunmaktadır” (Yargıtay CGK. 08.12.2015 tarih, 2014/11-173E. 2015/495K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Yargıtay CGK bir kararında “aynı suç” konusunda şu değerlendirmede bulunmaktadır: “Aynı suç; 5237 sayılı TCK’nin 43. maddesinde ‘bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır’ demek suretiyle açıklığa kavuşturulmuştur. Öğretide de ‘aynı suçtan anlaşılması gerekenin, aynı suç tipi olduğu’, kanunda düzenlenen suçların ismi aynı ise aynı suçtan söz edileceği, suçun ismi farklı ise artık aynı suçtan bahsedilemeyeceği kabul edilmektedir. Buna göre suçların ismi aynı ise aynı suçtan söz etmek mümkün iken, suçun ismi değiştiğinde artık aynı suçtan bahsetmek mümkün değildir. Örneğin hırsızlık ile nitelikli hırsızlık eylemleri aynı suç sayılır iken, hırsızlık ile güveni kötüye kullanma, hırsızlık ile dolandırıcılık, hırsızlık ile suç eşyasını satın alma aynı suç kavramı içerisinde değerlendirilemeyecektir. Aynı suç kavramına, suçun teşebbüs aşamasında kalmış hali de dâhildir. Zincirleme suç oluşturan eylemlerden bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı da teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile, işlenen suçların isimleri değişmediği sürece, aynı suç sayılacaktır” (Yargıtay CGK. 21.05.2013 tarih, 2012/1543E. 2013/257K. sayılı ve 19.11.2013 tarih, 2012/11-1376E. 2013/458K. sayılı kararları, <http://www.lexpera-com-tr>, E. T. 30.08.2022).

¹¹⁵⁷ Gökçe Yıldırım, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Zincirleme Suç Olarak İşlenmesi”, **BÜHFD**, C. 13, S.161, İstanbul, 2018, s. 122; Halil Çıgılı, “Yargıtay Kararları Işığında Sahte Abonelik Sözleşmesi Düzenleme Suçu”, **THD**, C. 10, S. 101, Ankara, 2015, s. 35; Aynı görüşte olan Gökmen, doktrindeki Yargıtay uygulamasına ilişkin eleştirilerin doğru olmadığını, özel belge ve resmi belgede sahtecilik suçlarının aynı maddelerde düzenlenmemiş olmasının bu suçların temelini aynı olduğu gerçeğini değiştirmeyeceğini, aslında bu suçların aynı madde içinde nitelikli haller olarak düzenlenmesi gerektiğini, Yargıtay’ın resmi belgede sahtecilik ile özel belgede sahtecilik suçunu aynı nevi görerek içtima hükümlerini uygulaması kanunun amacına uygun olduğunu belirtmektedir (Gökmen, **a.g.e.**, s. 103).

¹¹⁵⁸ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 740; Koca/Üzülmaz, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 795; Handan Yokuş Sevük, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”, **DÜHFD**, C. 24, S. 41, Diyarbakır, 2019, s. 248, 253; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 686-687.

¹¹⁵⁹ Koca, “Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 2, İstanbul, 2015, s. 115; Üzülmaz, “Zincirleme Suç Hükümlerinin Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Uygulanmasına İlişkin Değerlendirmeler”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbaası, Ankara, 2020, s. 83.

sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunun zincirleme suçta “aynı suç” olarak değerlendirmesinin yerinde olmadığını düşünmekteyiz. Yargıtay’ın resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunu “aynı suç” olarak kabul etmesi, “aynı suç” kavramını dar yorumladığı kararları ile çelişki oluşturmuştur¹¹⁶⁰.

“Aynı suç” kavramına TCK dışındaki diğer kanunlardaki resmi belgede sahtecilik suçlarının dâhil olup olmadığının da açıklığa kavuşturulması gerekir. Öğretideki bir görüş; resmi belgede sahtecilik suçuna zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için suçların tamamının TCK 204. madde kapsamında kalması gerekmediğini belirtmektedir. Bu görüş, farklı kanunlarda yer alsalar bile aynı suç tipi söz konusu ise zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmekte; bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçu ile Askeri Ceza Kanunu’nun 134. maddesinde düzenlenen suç¹¹⁶¹ “aynı suç” saymaktadır¹¹⁶².

Kanaatimizce; resmi belgede sahtecilik suçunda zincirleme suç hükümlerinin uygulanması için aranan “aynı suç” kavramının belirlenmesinde sadece suçun düzenlendiği kanun veya maddesinin esas alınması doğru olmayacaktır. Esas alınması gereken ölçüt, suçun niteliğidir. Bu kapsamda; TCK md. 210 kapsamında kalan resmi belge hükmündeki belgede sahtecilik resmi belgede sahtecilik suçu ile “aynı suç” olarak değerlendirilebilecek iken unsurları ve yaptırımı ile ayrı düzenleme içeren belgede sahtecilik suçları ise resmi belgede sahtecilik suçu ile aynı suç olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda TCK 231. maddesinde düzenlenen “”çocuğun soybağını değiştirme” ve Askeri Ceza Kanunu’nun 134. maddesinde düzenlenen “hakikate muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita etme” suçlarının resmi belgede sahtecilik suçu ile “aynı suç” niteliğinde kabulünün mümkün olmadığı düşüncesindeyiz. Aynı doğrultuda yasal düzenlemelerde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin ceza ile cezalandırılacağına ilişkin ceza atfı içeren suçların¹¹⁶³ da zincirleme

¹¹⁶⁰ “Aynı suç 5237 sayılı TCK’nın 43. maddesinde; ‘Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır’ denilmek suretiyle açıklığa kavuşturulmuştur. Öğretide de ‘aynı suçtan anlaşılması gerekenin, aynı suç tipi olduğu’, kanunda düzenlenen suçların ismi aynı ise aynı suçtan söz edileceği, suçun ismi farklı ise artık aynı suçtan bahsedilemeyeceği kabul edilmektedir. Örneğin, dolandırıcılık ile nitelikli dolandırıcılık eylemleri aynı suç sayılır iken, dolandırıcılık ile güveni kötüye kullanma, hırsızlık ile dolandırıcılık, hırsızlık ile suç eşyasını satın alma aynı suç kavramı içerisinde değerlendirilemeyecektir” (Yargıtay CGK. 22.10.2019 tarih, 2019/13-13E. 2019/618K. sayılı kararı, Özel Arşiv). Aynı doğrultuda Yargıtay CGK. 18.10.2018 tarih, 2018/15-216E. 2018/456K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁶¹ “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” başlıklı 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nun 134. maddesi “Hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor veya takrir veya layiha ve sair resmi evrak tanzim eden ve veren veyahut bunların hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet eden altı aydan üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır” hükmüne yer vermiştir.

¹¹⁶² Yıldırım, a.g.e, s. 122.

¹¹⁶³ Örneğin; 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu md. 47, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu md. 23, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları

suç hükümlerinin uygulanmasında resmi belgede sahtecilik suçu ile “aynı suç” olarak kabul edilmesinin doğru olmayacağı düşüncesindeyiz.

b.Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Değişik Zamanlar Koşulu

Resmi belgede sahtecilik suçunda zincirleme suç hükümlerinin uygulanması için öncelikle bu suçun değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi gerekir. TCK md 43/1’de yer alan “değişik zamanlarda” ifadesi ile kastedilenin ne olduğu konusunda kanunda ve madde gerekçesinde bir sınır konulmamıştır¹¹⁶⁴. Kanunda “aynı zaman” ve “değişik zaman” kavramları konusunda bir açıklık olmadığından ve önceden kesin belirlemelerin yapılması da mümkün bulunmadığından, bu husus her somut olayın özelliği gözönüne alınarak değerlendirilmeli ve eylemlerin “değişik zamanlarda” işlenip işlenmediği belirlenmelidir¹¹⁶⁵.

Yargıtay kararlarında; zincirleme suçta aranan “değişik zamanlarda” suçların işlenmesi koşulu için işlenen suçlar arasında ne kadar zaman geçmesi gerektiği konusunda genel ve mutlak bir kural koymanın mümkün olmadığını, hangi süre içerisinde işlenirse işlensin, işlenen suç başlangıçtaki genel niyete veya suç işleme konusundaki tek karara dayanması halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağını ancak işlenen suç failinin yeni bir suç işleme kararına dayanması halinde ise artık zincirleme suçun söz konusu olmayacağını belirtmektedir¹¹⁶⁶.

TCK’nin 43/1. maddesindeki "değişik zamanlarda" ifadesi nedeniyle resmi belgede sahtecilik suçunda zincirleme suçtan söz edilebilmesi için, suçların mutlaka değişik zamanlarda işlenmesi gereklidir. Bunun sonucu olarak, aynı mağdura, aynı zamanda, resmi belgede sahtecilik suçunun birden fazla işlenmesi halinde tek resmi belgede sahtecilik suçunun oluşacağı kabul edilmelidir. Böylece bu suçlara zincirleme suç hükümleri uygulanarak cezada artırım yapılamayacak ancak bu husus TCK’nin 61. maddesince temel cezanın belirlenmesinde göz önüne alınabilecektir¹¹⁶⁷.

Kanunu md.59, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunu md.9’da düzenlenen suçlar, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin ceza ile cezalandırılacağına ilişkin ceza atfı içeren suçlardır.

¹¹⁶⁴ 765 sayılı ETCK, “değişik zamanlarda” ifadesi yerine “muhtelif zamanlarda vaki olsa bile” ifadesine yer vermektedir. 765 sayılı ETCK md. 80 “Bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi, muhtelif zamanlarda vaki olsa bile bir suç sayılır. Fakat bundan dolayı terettüp edecek ceza altıda birden yarıya kadar artırılır” hükmünü içermektedir.

¹¹⁶⁵ Yargıtay CGK. 05.06.2012 tarih, 2011/15-491E. 2012/219K. sayılı kararı, Özel Arşiv; Yargıtay 11. CD. "10.02.2014 tarih, 2012/17371E. 2014/2190K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

¹¹⁶⁶ Yargıtay 11. CD. 02.07.2015 tarih, 2015/6442E. 2015/27834K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

¹¹⁶⁷ “765 sayılı TCK’de yer alan ‘muhtelif zamanlarda vaki olsa bile’ ifadesi karşısında, aynı suç işleme kararı altında birden fazla suçun aynı zamanda işlenmesi durumunda, diğer şartların da varlığı halinde zincirleme suç

Uygulamada sahte belgenin uzun süre kullanılması da zincirleme suç oluşturmayıp tek suç oluşturduğu kabul edilmekte¹¹⁶⁸, hatta sahte belgenin kullanılmasının mütemadi suç şeklinde de gerçekleşebileceği kabul edilerek iki ayrı işlemde ibrazında dahi tek suç olduğu değerlendirilmiştir¹¹⁶⁹. Buna karşılık farklı sahte belgelerin farklı tarihlerde başlanılarak çakışan dönemde kullanılması, farklı bir suç kastını içereceği kabul edilerek ayrı suçları oluşturabileceği değerlendirilmektedir¹¹⁷⁰. Yine uygulamada fiilin farklı tarihlerde gerçekleş-

hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür. Nitekim 765 sayılı TCK'nin yürürlüğü zamanında bu husus yargısal kararlarla kabul edilmiş ve uygulama bu doğrultuda yerleşmiştir. 5237 sayılı TCK'nun 43/1. maddesinde bulunan, 'değişik zamanlarda' ifadesi nedeniyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için, suçların mutlaka değişik zamanlarda işlenmesi gereklidir ki, bunun sonucu olarak, aynı mağdura, aynı zamanda, aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda tek suçun oluşacağı kabul edilmiştir. Bu halde zincirleme suç hükümleri uygulanarak artırım yapılamayacak, ancak bu husus TCK'nun 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesinde gözönüne alınabilecektir" (Yargıtay 11. CD. 02.07.2015 tarih, 2015/6442E. 2015/27834K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı mahiyette karar: Yargıtay CGK. 05.06.2012 tarih, 2011/15-491E. 2012/219K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

¹¹⁶⁸ "Sanığın hacizli olması nedeniyle gerçek plaka ve ruhsatı ile kullanmadığı aracını, başkası tarafından düzenlenen sahte plaka ve tescil belgeleri ile yakalandığı ana kadar kullandığı sabit olup, bu durumda resmi belgede sahtecilik suçu kanunda öngörülen seçimlik hareketlerden sahte belgenin kullanılması suretiyle işlenmiştir. Aynı belgelerin süregelen kullanımı ise tek bir suçu oluşturmakta olup, işlenmiş birden çok suç bulunmadığından somut olayda zincirleme suç hükümlerinin uygulanma şartları bulunmamaktadır" (Yargıtay CGK. 24.09.2013 tarih, 2012/11-1506E. 2013/391K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁶⁹ "Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 13.01.2010 tarihli iddianamesi ile sanığın, mağdur D adına düzenlenmiş üzerinde kendi fotoğrafı bulunan AF-431693 numaralı B sınıfı sahte sürücü belgesini 31.12.2009 tarihinde hakkında hırsızlık suçundan işlem yapıldığı sırada kullanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış olup dosyada sureti mevcut Küçükçekmece ... Asliye Ceza Mahkemesinin 31.10.2011 tarih 2010/216 esas ve 2011/1433 karar sayılı dosyasında da aynı sanığın yine aynı sürücü belgesini 07.07.2009 tarihinde başka bir olayda kullanması sebebiyle 17.02.2010 tarihli iddianame ile açılan kamu davası sonucunda resmi belgede sahtecilik suçundan mahkûmiyetine karar verildiği bu kararın 12.01.2012 tarihinde temyiz edilmeksizin kesinleştiğinin anlaşılmıştır. Ayrıntıları Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 12.02.2012 gün, 2012/1445-2013/54 ve 24.09.2013 gün, 2012/1506-2013/391 sayılı ve benzer kararlarında açıklandığı üzere; resmi belgede sahtecilik suçu seçimlik hareketli bir suç olarak tanımlanmıştır. Birinci seçimlik hareket, resmi belgeyi sahte olarak düzenlemektir... İkinci seçimlik hareket, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmektir ... Üçüncü seçimlik hareket ise, sahte resmi belgeyi bilerek kullanmaktır. ... Kullanma mütemadi suç şeklinde de gerçekleşebilir. Bu seçimlik hareketlerden herhangi birisinin işlenmesiyle suç tamamlanacaktır. 5237 sayılı TCK'nin 43. maddesinin uygulanabilmesi için ise 'bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi' zorunlu olup sahte resmi belgeyi düzenleyen ve kullanan kişinin aynı kişi olması durumunda ve sahte belgenin düzenlenip zaman içerisinde kullanılması eyleminde hukuki kesinti oluşmadığı müddetçe birden fazla sahtecilik eylemi değil, tek bir sahtecilik suçu oluşturacaktır. Bu açıklama ışığında somut olay değerlendirildiğinde; sanığın suça konu sahte sürücü belgesini hukuki kesinti oluşmaksızın 07.07.2009 ve 31.12.2009 tarihlerinde kullanmaktan ibaret eyleminin tek bir sahtecilik suçunu oluşturmaya ve sanığın bu eylem nedeniyle kesinleşen Küçükçekmece ... Asliye Ceza Mahkemesinin 31.10.2011 tarih 2010/216 esas ve 2011/1433 karar sayılı ilamı ile cezalandırılması karşısında; mükerrer nitelikteki işbu davanın reddinde zorunluluk bulunması" (Yargıtay 11. CD. 16/01/2020 tarih, 2019/9666E. 2020/289K. sayılı kararı, Özel Arşiv). Yargıtay'ın bu kararının isabetli olmadığı düşüncesindeyiz. İçtihatla konu olayda sahte belgenin görevlilere ibrazı şeklinde gerçekleşen kullanma fiili, failin karar ve kontrolü ile gerçekleşen bir kullanma olmayıp her bir kullanma yapılan kontrollerle doğan durumdan kaynaklı kullanmadır. Esasen kullanma ibraz ile oluşup bitmiştir. Temadinin varlığından söz edilemez. Bu itibarla eylemlerin tek suç olarak değerlendirilmeyip zincirleme suç olarak değerlendirilmesinin doğru olacağı düşüncesindeyiz.

¹¹⁷⁰ "Sanığın, aksi sabit olmayan savunmasına göre 06 AT ... plakalı aracı damadı E'den 19.05.2006 tarihinden önce alıp kullanmaya başladığı, 41 HA ... plakalar takılı aracı ise çalan kişi olarak yargılanıp mahkûm olması nedeniyle bu aracı da çalınma tarihi olan 24.02.2007 tarihinden itibaren kullanmaya başladığının kabulünün gerektiği, yine sanığın savunmasına göre araçları kullanırken suça konu sahte plakaların da araçların

tirildiğine dair delil bulunması aranmaktadır¹¹⁷¹. Aksi takdirde durumun sanık lehine yorumlanarak aynı tarihlerde fiilin gerçekleştirildiğinin kabulü gerekir.

c. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Bir Suç İşleme Kararının İcrası Koşulu

Birden fazla işlenen resmi belgede sahtecilik suçları arasında zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için suçların “bir suç işleme kararı” kapsamında işlenmesi gerekir. Suç işleme kararı aynı değil ise ya da yenilenmiş bir kararla suç işleniyor ise gerçekleştirilen her bir fiil ayrı birer suç kabul edilecektir.

Suç işleme kararının yenilenip yenilenmediğinin belirlenmesinde süre önemli bir kıstastır. Şöyle ki kısa zaman aralıklarıyla suçun işlenmesinde suç işleme kararında birliğine¹¹⁷², uzun zaman aralıklarıyla suçun işlenmesinde ise suç işleme kararında birliğin olmadığına¹¹⁷³ karine oluşturur¹¹⁷⁴. Ancak suçlar arasında ne kadar süre geçmesi gerektiğine

üzerlerinde takılı olduğu anlaşılmakla, resmî belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketlerinden kullanma fiilinin sanık tarafından farklı tarihlerde ve her bir araç için ayrı ayrı gerçekleştirildiği ve araçlar için düzenlenen sahte belgelerin de ancak çalındıktan sonra hazırlanıp kullanılabileceği göz önüne alındığında, sanığın itiraza konu olan ve olmayan eylemlerinin yenilenen suç işleme kararıyla ayrı ayrı resmî belgede sahtecilik suçlarını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır” (Yargıtay CGK. 08.10.2019 tarih, 2017/11-1198E. 2019/580K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷¹ “Resmi belgede sahtecilik suçu bakımından ise; 5237 sayılı TCK’nin 43. maddesine göre; ‘bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi’ halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiğinden, suça konu düzenleme tarihi 18.05.2008 olan 6 adet bononun 21.05.2008 tarihli sevk irsaliyesi üzerine un fabrikası şoförüne verilerek gönderildiği belirtildiğinden, bonoların farklı tarihlerde düzenlendiğine veya farklı tarihlerde verildiğine ilişkin dosya kapsamında delil bulunmadığı gözetilmeden sanık hakkında TCK’nin 43. maddesinin uygulanması suretiyle fazla ceza tayini” (Yargıtay 15. CD. 22/01/2020 tarih, 2018/2220E. 2020/592K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷² “Sanığın aynı sahte belgeleri kullanarak kısa bir zaman aralığı ile iki ayrı şirket kurmaktan ibaret eyleminin, zincirleme şekilde tek sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden iki ayrı suç kabulüyle fazla ceza tayini” (Yargıtay 11. CD. 28.12.2011 tarih, 2011/11740E. 2011/24155K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanıkların önceden belirledikleri bir plan dâhilinde, suçun konusunu oluşturan sahte olarak değişik zamanlarda düzenledikleri veya düzenlettirdikleri CEMT/ECMT belgeleri ile halk arasında dozvala adıyla bilinen geçiş belgelerini, 5-6 aylık bir zaman dilimi içerisinde, bir suç işleme kararının icrası kapsamında yenilenen suç kastı söz konusu olmaksızın katılan ile şikâyetçilere vermek suretiyle piyasaya sürmek ve bulundurmak eylemlerinin, TCK’nin 43/1. maddesi gereğince zincirleme biçimde işlenmiş tek bir resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 11. CD. 21.05.2014 tarih, 2013/7930E. 2014/9893K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanığın sahte geçici görevlendirme belgeleri ile yurtiçi geçici görev yolluğu belgelerine istinaden 25.07.2005, 12.08.2005, 02.09.2005 ve 22.09.2005 tarihlerinde düzenlediği tahakkuk müzekkeresi ve verile emirleri ile görev yolluğu almaktan ibaret oluşa uygun sübutu kabul edilen eylemlerinin bir bütün halinde zincirleme gerçekleşen ‘resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması yasaya aykırı” (Yargıtay 11. CD. 24.09.2008 tarih, 2008/10110E. 2008/9287K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷³ “Sanığın, birlikte yaşadığı F’den olma biri ikiz 6 çocuğunu kendi resmi evliliğinden doğmuş gibi beş değişik tarihte nüfus kütüğüne tescil ettirmekten ibaret eylemlerde başlangıçta verilmiş aynı suç işleme kararından söz edilemeyeceği cihetle ayrı suçları oluşturduğu gözetilmeden zincirleme suç kabulüyle yazılı şekilde eksik ceza tayini” (Yargıtay 11. CD 11.03.2009 tarih, 2006/7331E. 2009/2330K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷⁴ “Suç işleme kararının yenilenip yenilenmediği, birden çok suçun aynı karara dayanarak dayanmadığı, aynı zamanda suçlar arasındaki süre ile de ilgilidir. İşlenen suçların arasında kısa zaman aralıklarının olması suç

ilişkin mutlak ve genel bir süre konulması mümkün olmayıp işlenen suçun başlangıçtaki niyet veya kasta dayanıp dayanmadığı, başka bir ifadeyle işlenen suçun yeni bir suç işleme kararına dayanıp dayanmadığı esas alınmalıdır¹¹⁷⁵. Yargıtay “aynı suç işleme kararından” *“yasanın aynı hükmünü birçok kez ihlal etme hususunda önceden kurulan bir plan, genel bir niyetin anlaşılması gerektiği, bu bağlamda failin suçu işlemeden önce bir plan yapmasının veya bu suça niyet etmesinin, fakat fiili bir defada yapmak yerine kısımlara bölmeyi ve o surette gerçekleştirmeyi daha uygun görmesinin, bu plan çerçevesinde hareket etmesinin, hareketinin önceki hareketinin devamı olmasının ve tüm bu hareketleri arasında sübjektif bir bağlantı bulunmasının anlaşılması”* gerektiğini; “aynı suç işleme kararının varlığı”nın ise *“olaysal olarak suçun işlenmesindeki özellikler, suçun işleniş biçimi, fiillerin işlendikleri yer ve işlenme zamanı, fiiller arasında geçen süre, mağdurların farklı olup olmadıkları, ihlal edilen değer ve yarar ile korunan değer ve yarar, olayların oluşum ve gelişimi ile tüm özelliklerin değerlendirilerek belirlenmesi”* gerektiğini; bu kapsamda *“suçların işlenme tarihleri arasında az veya çok bir zaman aralığı bulunması, suç mağdurlarının birden fazla olması halinde teselsülü reddetmenin adalet ve hakkaniyete uygun bulunmayacağı hususlarının genel bir kabul gördüğü”*nü belirtmiştir¹¹⁷⁶.

Sahte belge sayısının suç işleme kararına dolayısıyla zincirleme suça etkisinin ne olduğu hususuna ayrıca değinmekte yarar vardır. Konu hakkında öğretide farklı değerlendirme yapılmıştır. Öğretideki birinci görüşe göre; belgelerin aynı anda düzenlenmesi önem taşımakta olup belge sayısı önem taşımamaktadır. Bu görüşe göre aynı anda farklı kişiler adına beş ayrı sahte resmi belge düzenlenmesi halinde dahi suç mağdurunun kamu olması sebebiyle tek suçun söz konusu olacaktır¹¹⁷⁷. İkinci görüşe göre ise; belge sayısı önemli olup sahte belge sayısının suç oluşmaktadır. Bu son görüşe göre belge sayısının birden fazla olduğu hallerde artık tek bir fiilin ve buna bağlı olarak tek bir suçun oluştuğundan söz

işleme kararında birlik olduğuna; uzun zaman aralıklarının olması ise suç işleme kararında birlik olmadığına karine teşkil edebilir. Yine de çeşitli suçlar arasında az veya çok uzun zaman aralığının var olması, bu suçların aynı suç işleme kararının etkisi altında işlendiğini ya da işlenmediğini her zaman göstermez. Diğer bir anlatımla, sürenin uzunluğu kararın yenilendiğini düşündürebileceği gibi, kısalığı da her zaman kararın yürürlükte olduğunu göstermeyebilir.”(Yargıtay CGK. 21.01.2014 tarih, 2013/9-593E. 2014/24K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷⁵ “Zincirleme suçun oluşumu için işlenen suçlar arasında ne kadar zaman geçmesi gerektiği konusunda genel ve mutlak bir kural koymak mümkün olmadığından, hangi süre içerisinde işlenirse işlensin, işlenen suç başlangıçtaki genel niyete veya suç işleme konusundaki tek karara dayanıyor ise zincirleme suç hükümleri uygulanacak, ancak işlenen suç failin yeni bir suç işleme kararına dayanıyorsa artık zincirleme suç söz konusu olmayacaktır” (Yargıtay CGK. 11.12.2018 tarih, 2018/11-120E. 2018/627E. sayılı ve 21.01.2014 tarih, 2013/9-593E. 2014/24K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁷⁶ Yargıtay 11. CD. 02.07.2015 tarih, 2015/6442E. 2015/27834K. sayılı ve 19.11.2014 tarih, 2012/27295E. 2014/19681K. sayılı kararları, Özel Arşiv.

¹¹⁷⁷ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 712; Yıldırım, **a.g.e.**, s.125.

edilemez¹¹⁷⁸. Son görüşteki *Koca/Üzülmez*'e göre; bir fiilin aynı anda birden çok defa işlenmesi esasen mümkün olmayıp aynı suçun kısa da olsa değişik zamanlarda işlenmesi zorunluluk arz etmekte; bunlar kısa da olsa birbirini takip eden zamanlarda işlendiğinden, her bir belgenin sahte olarak düzenlenmesi ayrı ayrı sahtecilik suçunu oluşturur. Aynı yazarlara göre, söz konusu suçlar aynı suç işleme kararıyla gerçekleştirildiğinde zincirleme şekilde belgede sahtecilik suçunun işlendiğini kabul etmek gerekir¹¹⁷⁹.

Uygulamada birden fazla belgenin tek başına yeni bir suç işleme kararını ifade etmeyeceği, “değişik zamanlarda¹¹⁸⁰” ayrı kasıtlar altında belgelerin düzenlendiklerine ve kullandıklarına dair kesin delil bulunması gerektiği, birden fazla sahte belgenin kısa zaman aralığında kullanılmış olması halinde bunların aynı zamanda kullanıldığı, başka bir ifadeyle “değişik zamanlarda” kullanılmadığı kabul edilmektedir¹¹⁸¹.

¹¹⁷⁸ Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 865-866; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 687-690; Bu görüşteki *Üzülmez*, kısa zaman aralıklarıyla aynı konu üzerinde değil de farklı konular üzerinde hareketlerin gerçekleştirilmesinde tek suçun oluştuğunun kabulünün mümkün olmadığını belirterek şu örneği vermektedir: A, B'ye ait bilgileri içeren sahte nüfus cüzdanı, sonrasında da pasaport tanzim etmesi halinde iki ayrı suçun söz konusu olduğunu, aynı suç işleme kararının varlığında ise zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekir (Üzülmez, “Zincirleme Suç Hükümlerinin Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Uygulanmasına İlişkin Değerlendirmeler”, s. 82).

¹¹⁷⁹ Koca, “Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi”, s. 116.

¹¹⁸⁰ “Zincirleme suç, 765 sayılı TCK'nin 80. maddesinde; ‘Bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi, muhtelif zamanlarda vaki olsa bile bir suç sayılır’ şeklinde düzenlenmişken, 5237 sayılı Kanun’un 43/1 maddesinin konumuza ilişkin ilk cümlesinde; ‘Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir’ biçiminde düzenlenmiştir. 765 sayılı TCK'de yer alan ‘muhtelif zamanlarda vaki olsa bile’ ifadesi karşısında, aynı suç işleme kararı altında birden fazla suçun aynı zamanda işlenmesi durumunda diğer şartların da varlığı halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür. Nitekim 765 sayılı TCK'nin yürürlüğü zamanında bu husus yargısal kararlarla kabul edilmiş ve uygulama da bu doğrultuda yerleşmiştir. 5237 sayılı TCK'nin 43/1. maddesinde bulunan ‘değişik zamanlarda’ ifadesi nedeniyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için, suçların mutlaka değişik zamanlarda işlenmesi gereklidir ki bunun sonucu olarak, aynı mağdura, aynı zamanda, aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda tek suçun oluşacağı kabul edilmiştir. Bu halde zincirleme suç hükümleri uygulanarak artırım yapılamayacak, ancak bu husus TCK'nin 61. maddesi gereğince temel cezanın belirlenmesinde göz önüne alınabilecektir. Burada ‘aynı zaman’ ve ‘değişik zaman’ kavramları üzerinde de durulmalıdır. Kanun’da bu konuda bir açıklık bulunmadığından ve önceden kesin tespitlerin yapılması mümkün olmadığından, bu husus her somut olayın özelliği göz önüne alınarak değerlendirilmeli ve eylemlerin ‘değişik zamanlarda’ işlenip işlenmediği belirlenmelidir. Bu bağlamda ‘aynı zamanda’ kavramı dar yorumlanmayarak, çok kısa zaman aralıkları da, aynı zaman dilimi olarak kabul edilmelidir. Bu bakımdan birden fazla sahte belgenin kısa zaman aralığında kullanılmış olması halinde bunların aynı zamanda kullanıldığının, başka bir ifadeyle ‘değişik zamanlarda’ kullanılmadığının kabulü gerekir” (Yargıtay CGK. 18.12.2012 tarih, 2012/11-999E. 2012/1862K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸¹ “Sahte olduğu iddia ve kabul edilen nüfus cüzdanları ve sürücü belgesinin farklı zamanlarda ayrı kasıtlar altında düzenlendiklerine ilişkin olarak kesin delil bulunmadığı cihetle, tek bir resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden üç kez mahkûmiyet hükmü kurulmak suretiyle fazla ceza tayini” (Yargıtay 9. CD. 21.04.2014 tarih, 2012/4499E. 2014/4922K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Aynı araca ait suça konu sahte plaka ile motorlu araç tescil ve trafik belgelerinin sanık tarafından farklı zamanlarda kullanıldığına ilişkin bilgi ve belge dosya içerisinde bulunmadığına göre sahteliği sabit olan tüm belgelerin aynı zamanda bilerek kullanıldığının kabulü gerekir. Dolayısıyla eylem bir bütün halinde 5237 sayılı TCY'nin 204/1. maddesine uyan tek bir resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmakta ve olayda zincirleme suç hükümlerinin uygulanma olanağı bulunmamaktadır” (Yargıtay CGK. 04.10.2011 tarih, 2011/8-115E. 2011/197K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanığın, kendisi tarafından hazırlandığına dair delil ve iddia bulunmayan sahte pasaport ve nüfus

Kanaatimizce; zincirleme suçun belirlenmesinde belge sayısı en önemli kıstas değildir. Suç işleme kararı daha önemli kıstastır. Belge sayısı doğrudan yeni bir suç işlenip işlenmediğine değil suç işleme kararının aynı olup olmadığına veya yeni bir suç işleme kararının oluşup oluşmadığını belirlemeye yarar niteliktedir. Bu itibarla öğretilerdeki birinci görüş ve uygulamanın yerinde olduğu düşüncesindeyiz.

Aynı suç işleme kararının bulunup bulunmamasında suça konu belgelerin ele geçirildiği yerin farklılığı¹¹⁸², niteliği, aidiyeti, ilişkin oldukları kişi veya yerler gibi faktörlere bakılmalıdır¹¹⁸³. Sahteciliğin ne amaçla gerçekleştirildiği de aynı suç işleme kararının olup olmadığının belirlenmesine yardımcı olacaktır. Nitekim uygulamada, kamulaştırma bedelini almak için farklı tarihlerde birden fazla belge düzenlenmesinde¹¹⁸⁴, sorumluluktan kurtulmak amacıyla farklı kişilere karşı farklı tarihlerde tutanak düzenlenmesinde¹¹⁸⁵ zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Buna karşılık, kredi çekmek için sahte belgelerin düzenlenmesi ile yakalanmamak için ayrı belge düzenlenmesi¹¹⁸⁶, farklı ihaleler

cüzdanını aynı anda kullandığı hususunda bir uyuşmazlık bulunmadığına göre, suçun değişik zamanlarda işlenmemiş olması nedeniyle 5237 sayılı TCK'nin 43/1. maddesinin uygulanma şartları oluşmamıştır. Ancak bununla birlikte birden fazla sahte evrakın kullanılmış olması olgusu aynı Kanun'un 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesi sırasında göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, iki sahte belgeyi aynı anda kullanan sanık hakkında zincirleme suç hükümlerini uygulayan yerel mahkemenin direnme hükmünde isabet bulunmadığından bozulmasına karar verilmelidir” (Yargıtay CGK. 18.12.2012 tarih, 2012/11-999E. 2012/1862K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸² “Sanık hakkında resmi belgelerin ele geçirildiği yerlerin farklı olması karşısında zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, tek resmi belgede sahtecilik suçu kabul edilerek hüküm kurulması suretiyle eksik ceza tayini (Yargıtay 8. CD. 02.05.2014 tarih, 2013/11369E. 2014/11313K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸³ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6221.

¹¹⁸⁴ “Sanığın, vefat eden babası K'ye ilişkin olarak daha önce Sulh Hukuk Mahkemesince verilen veraset ilamını, tek mirasçı kendisi olacak şekilde tamamen sahte olarak yeniden düzenleyip Sulh Hukuk Mahkemesine aslı gibidir yaptırarak tastiklettirdiği, ardından Nüfus Müdürlüğüne ait, babasının tek mirasçı olarak kendisinin kaldığını gösterir sahte nüfus kayıt örneği düzenleyerek ve bu kayıtlar ile birlikte Tapu Sicil Müdürlüğüne müracaat ederek babası adına kayıtlı taşınmazın kendi adına devrini sağladığı, daha sonra bu sahte tapu kaydı ile Belediye Başkanlığına müracaat ederek söz konusu taşınmazın 150.000,00 TL'ye Belediye tarafından kamulaştırmasını sağladığı, sanığın ikrara dayanan beyanı, alınan kriminal rapor ve Sulh Hukuk Mahkemesi veraset ilamı ile tüm dosya kapsamından anlaşıldığından, sanığın bir tek sahtecilik suçu işleme kararı kapsamında farklı tarihlerde birden fazla resmi belgeyi sahte olarak tanzim etmek suretiyle zincirleme şekilde resmi belgede sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçlarının oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 23. CD. 03.06.2015 tarih, 2015/934E. 2015/2225K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸⁵ “Sanıkların kaçak kesim yapmadıkları halde katılanlar K, R, İ, Ş ve Ş hakkında 20-25-28-29.07.1999 olmak üzere ayrı ayrı tarihlerde düzenledikleri beş ayrı suç tutanağını aynı gün Cumhuriyet Başsavcılığına vererek, katılanlar hakkında suç duyurusunda bulunmaları şeklinde gerçekleşen somut olayda, katılanlar K, R, İ, Ş ve Ş 'in kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru olmayıp, suçtan zarar gören olmaları, orman muhafaza memuru olan sanıkların farklı tarihlerde düzenledikleri suça konu sahte tutanakları, sorumluluk bölgelerinde ‘maktâ dışı’ usulsüz kesim yaptırmış olmalarının kontrollerde ortaya çıkması üzerine, kendilerini kurtarmak amacıyla bir suç işleme kararı kapsamında düzenlemiş bulunmaları hususları birlikte **değerlendirildiğinde**, sanıklar hakkında hem 765 sayılı TCK hem de 5237 sayılı TCK yönüyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekmektedir” (Yargıtay CGK 22.04.2014 tarih, 2013/11-397E. 2014/202K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸⁶ “Sanığın olay tarihi olan 18/01/2011 günü katılan İ'nin nüfus cüzdanı, araç ruhsat fotokopisi, taksiciler odasına kayıtlı olduğunu gösteren belge fotokopisi, ikametgah belgesi ve vergi levhası fotokopisi kullanmak

için sahtecilik gerçekleştirilmesi¹¹⁸⁷, yakalanmamak ve yurt dışına çalışmaya gitmek için ise sahte pasaport çıkartılması¹¹⁸⁸ ise ayrı suç işleme kararı olarak kabul edilmiştir.

d. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu Bakımından Zincirleme Suçta Suçların Aynı Kişiye (Mağdura) Yönelik Olması Koşulu

Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için suçların belli bir mağdura yönelik olması gerekir. Ancak belgede sahtecilik suçunun mağduru belli bir kişi olmayıp toplumu oluşturan herkestir. TCK md. 43/1'de belirtildiği üzere mağduru belli olmayan suçlarda da zincirleme suç hükümleri uygulanmaktadır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunda zincirleme suç hükümleri uygulanabilmektedir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda mağdur kamu olduğundan sahte belgenin adına düzenlendiği kişi ya da kişilerin farklı olması tek başına fiili ayrı suç olarak nitelendirilmesine yetmeyecektir¹¹⁸⁹. Sahte belgelerin düzenlendiği kişilerin farklılığı tek başına ayrı bir suç

suretiyle katılan ... TAŞ'nın Bakırköy şubesine kredi başvurusu yaptığı ve 200.000 TL kredi aldığının, daha sonra sanığın 14/07/2014 günü üzerinde sahte olduğu tespit edilen mağdur R'ya ait nüfus cüzdanı ile yakalandığı iddia olunan olayda; sanığın, söz konusu olayda sahte olarak düzenlenip katılan bankaya karşı kullandığı belgeler açısından zincirleme suretiyle resmi belgede sahtecilik suçundan ve ayrıca sanığın kollukça yapılan yakalama işlemi sırasında üzerinde çıkan sahte ve aldatma kabiliyetine haiz olan mağdur R'ya ait nüfus cüzdanını kolluk görevlilerine ibraz etmesi eylemi açısından resmi belgede sahtecilik suçundan ayrı olmak üzere iki kez cezalandırılması gerektiği gözetilmeyerek yazılı şekilde hüküm kurulması”(Yargıtay 15. CD. 09.01.2017 tarih, 2014/12299E. 2017/17K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸⁷ “Sanığın, her bir ihale sözleşmesi için suça konu belgeleri ayı ayrı düzenleyip kullandığı şeklinde gerçekleşen eylemlerinin, belge sayısına resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden, bir bütün halinde zincirleme resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında kaldığı değerlendirilerek yazılı şekilde eksik ceza tayin edilmesi” (Yargıtay 11. CD. 29.09.2014 tarih, 2012/29187E. 2014/15913K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸⁸ “Asker kaçağı olan sanığın yakalanmamak amacıyla sahte olarak nüfus cüzdanı düzenleterek kullanması, daha sonra çalışmak amacıyla Irak'a gitmeye karar verince bu kez sahte nüfus cüzdanıyla uyumlu olacak şekilde sahte pasaport düzenleterek, sahte pasaportu yurt dışına gidiş ve dönüşte kullanması şeklinde gerçekleşen somut olayda, asker kaçağı olan sanığın başlangıçta yakalanmamak için sahte düzenlenmiş olan nüfus cüzdanını kullandığı, daha sonra ise çalışmak amacıyla yurt dışına gitmeye karar verince bu kez sahte olarak düzenlenmiş olan pasaportu kullandığı sabittir. Bu durumda sanığın başlangıçta, asker kaçağı olduğu için yakalanmamak amacıyla sahte nüfus cüzdanı kullandığı, daha sonra ise yurt dışına çalışmak için gidebilmek amacıyla sahte pasaport kullandığı anlaşılmakta olup, her iki suça ilişkin kasttan önce gelen genel bir niyet ve bir suç işleme kararının varlığından, diğer bir deyişle iki suçu ortak bir zemine taşıyan sübjektif bir bağdan söz etmek mümkün değildir. Zira sanık yeni bir sebep ortaya çıktıkça sahte belge düzenleterek kullanmış ve her bir olay için yenilenmiş bir suç işleme kararı ile hareket etmiş olduğundan, zincirleme suç hükümlerinin uygulanma imkânı bulunmayıp, işlenmiş iki ayrı sahtecilik suçunun söz konusu olduğu ve her iki suçtan da ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği kabul edilmelidir” (Yargıtay CGK 21.01.2014 tarih, 2013/9-593E. 2014/24K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁸⁹ “Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 22.04.2014 tarihli 2013/11-397 Esas ve 2014/202 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere, 5237 sayılı TCK'nin 'Kamu güvenine karşı suçlar' bölümünde düzenlenen ve belgenin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi ile kamu güveninin sarsıldığı kabul edilerek suç sayılıp yaptırıma bağlanan 'belgede sahtecilik' suçunun hukuki konusunun kamu güveni olduğu, suçun işlenmesi ile kamu güveninin sarsılması dışında, bir veya birden fazla kişi de haksızlığa uğrayıp, suçtan zarar görmesi halinde dahi, suçun mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğuna dair kabulünün etkilenmeyeceği, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağı kabulü gerekeceği ve bir suç işleme kararının icrası kapsamında 5237 sayılı TCK'nin 43. maddesinde, 'değişik zamanlarda' denilmesi ve aynı anda işlenen eylemlerde zincirleme suça ilişkin hükümlerin uygulanma olanağı bulunmadığı, somut olayda ise sanığın evinde

vücut vermemekle birlikte eylemin farklı amaçlarla ve birden fazla kişiye yönelik gerçekleştirilmesi halinde yenilenen suç kastına delalet edip ayrı suçlara vücut verebilir¹¹⁹⁰.

Konuya ilişkin son olarak eklemeliyiz ki zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında temel cezanın belirlenmesinde cezası ağır olan suç esas alınır. Örneğin; herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu ile kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçlarının değişik zamanlarda aynı suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi halinde söz konusu olan zincirleme suç olayında kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunun cezası esas alınarak temel ceza belirlenecektir. Zincirleme suçlarda teşebbüs aşamasında kalan suç var ise temel cezanın belirlenmesinde tamamlanmış suç esas alınır¹¹⁹¹. Cezayı arttıran ve hafifleten hallerin varlığı halinde ise temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır. Daha sonra zincirleme suça ilişkin hükümlere göre artırım yapılır.

Zincirleme suça dâhil olan resmi belgede sahtecilik suçlardan biri hakkında beraat kararı verilmiş, suç zamanaşımına veya genel affa uğramış olabilir. Böyle bir durumu içeren suç artık zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında esas alınamayacaktır¹¹⁹².

Zincirleme suç, dava zamanaşımını etkileyen bir husustur. TCK md. 66/6 gereğince dava zamanaşımı ise zincirleme son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye

yapılan aramada gerçek üç ayrı şahıs adına sahte sürücü belgeleri ve pasaportun ele geçtiği ve bu suçun mağdurunun da yukarıda belirtildiği üzere kamu olduğunun anlaşılması karşısında, zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı, ancak birden çok gerçek kişi aleyhine sahte belgenin düzenlenmesi olgusunun TCK'nin 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesi sırasında nazara alınabileceği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması" (Yargıtay 11. CD. 03/02/2020 tarih, 2017/14699E. 2020/755K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁹⁰ "Sanığın tekrerrü'e esas sabıklarının bulunduğu, mağdur D adına üzerinde kendi fotoğrafı bulunan sahte nüfus cüzdanı ve sürücü belgesini düzenletip kullanması eylemi ile şikâyetçi C'ye ait aracın devrine imkân sağlayan sahte noter vekâletnamesi ve bu araç adına düzenlenmiş sahte motorlu araç trafik ve tescil belgelerini düzenleme eyleminin farklı amaçlarla ve farklı mağdurların zararına olarak işlendikleri gözetildiğinde iki ayrı resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğunun gözetilmemesi aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır" (Yargıtay 11. CD. 21.12.2010 tarih, 2010/16605E. 2010/14713K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Yenilenen suç kastı ile gerçek kişileri borçlu göstererek birden fazla sahte senet düzenlemiş olması nedeniyle suçun mağduru olan gerçek kişi sayısınca resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğine ilişkin kabul ve uygulamada bir isabetsizlik görülmediğinden" (Yargıtay 11. CD. 31.10.2011 tarih, 2011/9109E. 2011/21287K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Yokuş Seviük'e göre; TCK 43. maddesinin 2. fıkrasınca suçun tek fiille birden fazla mağdura karşı işlenmesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkün olduğundan sahte belgenin kullanılmasıyla birden çok kişinin zarar gördüğü durumlarda da zincirleme suç hükümleri uygulanmalıdır (Yokuş Seviük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 686).

¹¹⁹¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 819; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 536; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 585; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 579.

¹¹⁹² "Zincirleme suça dâhil olan suçlardan biri hakkında beraat kararı verilmiş ya da zamanaşımı, genel af, şikâyetten vazgeçme gibi ceza ilişkisini ortadan kaldıran bir sebebe dayalı olarak hüküm kurulmuşsa artık o suç bakımından zincirleme suç ilişkisi kalkacağından henüz sonuca bağlanmayan suçla ilgili kesinleşen hükme konu fiil gözetilmeksizin bağımsız hüküm kurulmalıdır. Zincirleme suça dâhil olan bir suçtan bu durum gözetilmeksizin mahkûmiyet kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise, zincirleme suça konu ikinci suçla ilgili olarak mahkemeye; kesinleşen hükme konu eylem de gözönüne alınarak zincirleme suç hükümlerinin uygulanması suretiyle hüküm kurulmalı, kesinleşen hükümdeki ceza sonuç cezadan indirilmeli, böylece yargılaması devam eden suça ilişkin ceza belirlenmelidir" (Yargıtay CGK. 13.12.2016 tarih, 2014/11-507E. 2016/1237K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

başlayacaktır¹¹⁹³. Ayrıca zincirleme suç mahkemenin yetkisini de etkileyecektir. CMK md.12/2 gereğince de zincirleme suç halinde son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.

Bir suçun zincirleme suç hükümleri kapsamında kalıp kalmamasında zincirleme suça konu fiilin daha önce verilen mahkûmiyet hükmüne konu olması engel değildir. Böyle bir durumda zincirleme suç hükümlerinin tespiti için daha önce verilip kesinleşmiş bir karar var ise bu karar veya dosyanın da getirilerek incelenmesi ve buna göre bir değerlendirme yapılması gerekir¹¹⁹⁴.

4. Belgede Sahtecilik Suçuna İlişkin Özel İçtima Düzenlemesi

765 sayılı ETCK’de belgede sahtecilik suçlarında içtimaya ilişkin özel düzenleme bulunmamaktaydı. Bu sebeple sahte belgenin başka suçun işlenmesinde kullanılması halinde uygulamanın ne şekilde yapılması konusunda tereddütler oluşmaktaydı. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK, bu tereddütleri gidermek amacıyla belgede sahtecilik suçuna ilişkin özel içtima düzenlemesine yer vermiştir.

Söz konusu özel içtima düzenlemesi TCK 212. maddesidir. TCK 212. maddesi, sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması hâlinde, hem

¹¹⁹³ “Seçimlik hareketlerden birisi tamamlanmış ise diğeri teşebbüs aşamasında kalsa dahi suç tamamlanmış kabul edilecektir. Bu suçlarda, suç tarihi en son seçimlik hareketin yapıldığı tarih olup dava zamanasını da bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır” (Yargıtay CGK. 12.02.2013 tarih, 2012/11-1445E. 2013/54K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁹⁴ “Sanık B hakkında suç tarihine yakın tarihte mağdur K’den aldığı kuruyemiş karşılığı verdiği başka çeklerle ilgili olarak Ağır Ceza Mahkemesinin 2011/...6 E. 2012/...5 K. sayılı dosyasında yapılan yargılama sonucunda sanığın nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarından mahkûmiyetine karar verildiği, kararın Yargıtay denetiminden geçerek kesinleştiği anlaşılmakla maddi gerçeğe ulaşılması, kanıtların birlikte değerlendirilmesi, mükerrer cezalandırmanın önlenmesi, birbiriyle çelişen kararlara yer verilmemesi açısından bu dosyanın incelenerek bu davayı ilgilendiren delillerin onaylı örneklerinin dosyaya konulması, mükerrer dava söz konusu olup olmadığı, zincirleme suç hükümlerinin uygulanma koşullarının bulunup bulunmadığı da belirlendikten sonra sonucuna göre tüm delillerin birlikte değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken” (Adana BAM 9. CD. 29/01/2019 tarih, 2018/1332E. 2019/101K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Zincirleme suça dâhil olan bir suçtan bu durum gözetilmeksizin mahkûmiyet kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise, zincirleme suça konu ikinci suçla ilgili olarak mahkemece; kesinleşen hükme konu eylem de gözönüne alınarak zincirleme suç hükümlerinin uygulanması suretiyle hüküm kurulmalı, kesinleşen hükümdeki ceza sonuç cezadan indirilmeli, böylece yargılaması devam eden suça ilişkin ceza belirlenmelidir” (Yargıtay CGK. 13.12.2016 tarih, 2014/11-507E. 2016/1237K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Suç tarihleri de dikkate alınarak, sanıkların eylemlerinin her biri yenilenen kastla işlenmiş ayrı suçları mı, yoksa bir suç işleme kararıyla kanunun aynı hükmünü kısa zaman aralıkları içerisinde, birkaç kez ihlal etmek suretiyle zincirleme biçimde işlenmiş tek suçu mu oluşturduğunun değerlendirilmesi açısından, UYAP üzerinde ve sair surette tespit edilebilecek benzer suçlara ilişkin dosyalar araştırılarak, mümkünse mevcut dava ile birleştirilmesi, aksi halde özetlerinin duruşma tutanağına geçirilip, bu davayı ilgilendiren onaylı örneklerinin dosya içerisine alınması, zincirleme suç hükümlerinin uygulama olanağının bulunup bulunmadığının tartışılması, kesinleşmiş hükmün zincirleme suç kapsamında kaldığının veya TCK’nin 61. maddesi uyarınca alt sınırdan uzaklaşmayı gerektirecek nitelikte olduğunun anlaşılması halinde ise tayin olunacak cezadan kesinleşmiş önceki cezanın Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 15.03.2016 tarihli ve 2014/487 Esas 2016/128 Karar sayılı ilamında belirlediği ilkeler uyarınca mahsup edilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik araştırma sonucu hükümler kurulması” (Yargıtay 11. CD. 10.02.2022 tarih, 2021/36432E. 2022/2028K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

sahtecilik suçundan hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacağını belirtmektedir. Madde gerekçesinde ise konuya ilişkin çeşitli örnekler verilmiştir. Buna göre, sahte belgenin kullanılması sureti ile bir kimse aldatılarak bir yarar elde edilmiş olmasında hem dolandırıcılık hem de resmi veya özel belgede sahtecilik suçları oluşacaktır. Yine sahte belge düzenlemek suretiyle zimmetin gizlenmeye çalışılması hâlinde, hem ihtilâsen zimmet hem de resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır¹¹⁹⁵.

“İçtima” başlıklı TCK 212. maddesi, sadece resmi belgeye ilişkin bir düzenleme olmayıp hem resmi hem de özel belgeye ilişkindir. Ancak söz konusu hüküm, sahtecilik suçunu oluşturan seçimlik hareketlerden yalnızca sahte belgenin kullanılmasına ilişkin içtima halini düzenlemektedir¹¹⁹⁶. Diğer seçimlik hareketler olan sahte belgenin düzenlenmesi (ve gerçeğe aykırı düzenlenmesi) ile gerçek belgenin değiştirilmesi halinde TCK 212. maddesinin uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır¹¹⁹⁷. Ayrıca sahte belgenin başka bir sahtecilik suçunda değil sahtecilik suçu dışındaki başka suçta kullanılması gerekir¹¹⁹⁸.

¹¹⁹⁵ TCK 212. maddesi hakkında öğretide çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Madde metnine ilişkin eleştiride bulunan Özen; TCK md. 212’deki “işlenmesi sırasında” ifadesinin “ve/veya işlenmesi amacıyla” şeklinde değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Özen’e göre; ayrıca işlenmek istenilen suç seçimlik hareketli olup belgede sahtecilik suçu bu suçun hareket unsuru sayıldığında TCK md. 212 yani hem belgede sahtecilik hem de işlenmek istenen suça ilişkin yaptırım uygulanmamalıdır. Çünkü böyle bir durumda belgede sahtecilik, işlenmek istenen suçun unsuru içinde erimektedir (Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 740); Madde gerekçesindeki açıklamaya eleştiride bulunan Soyaslan’a göre; TCK md. 212 gerekçesinde belirtilen belgede sahtecilik suretiyle zimmet suçunda, hem sahtecilik suçundan hem de zimmet suçundan ceza tayin edileceği açıklaması, md 247/2 ile çelişmektedir. Yazar’a göre, gerekçedeki bu açıklama, bir fiilden dolayı iki kez ceza verilemeyeceği ilkesi ve fikri içtima ilkesi ile çelişen bir açıklamadır. Yine yazara göre; sahtecilik suçu başka suçları işlemek için araç suç olarak işlendiğinde fiil tek suç sayılması gerekir iken TCK md. 212’ye göre böyle durumlarda hem sahtecilik hem de diğer suçtan ceza tayini gerekmektedir. Yazara göre bu durumda da tek fiilden iki ceza tayini söz konusu olacaktır (Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 540-541); Maddenin varlığına ve içeriğine ilişkin eleştiride bulunan Ünver’e göre; her tipik eylem ayrı suç olduğundan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiğinden TCK md. 212 maddesine gerek yoktur. Yazara göre, ayrıca maddede sahte belgenin suçun işlenmesi sırasında kullanılması ifadesi hatalı kaleme alınmıştır. Çünkü suçun işlenmesi sırasında kullanılmayan, suçun işlenmesine kolaylık sağlamayan kullanma bir suça vücut vermez. Ünver’e göre; sahteliği gerçekleştirilmeyen bir failin belgeyi başka bir suçun işlenmesinde kullanmasında ikinci suçun oluşması için belgenin sahte olduğunu önceden bilmesinin aranması gerekirdi (Ünver, “*TCK’daki Evrakta Sahtecilik Suçları*”, s. 106-107).

¹¹⁹⁶ TCK 212. maddesinin fikri içtima kurallarına ilişkin bir düzenleme niteliğinde olduğu, sahtecilik suçları bakımından farklı neviden fikri içtima kuralını bertaraf ettiği belirtilmiştir (Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 284; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 863).

¹¹⁹⁷ Örneğin; kamu görevlisinin görevi kapsamındaki bir konuda işlenmediğini bildiği halde suç işlenmiş gibi yazılı bildirimde bulunması halinde, hiç şüphesiz suç uydurmanın yanında resmi belgede sahtecilik suçunu işlemiş olacaktır. Yine işlenmeyen suçun bildirilmesine ilişkin sahte belge düzenlenmesinde de suç uydurma ve resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır (Haluk Toroslu, “*Suç Uydurma Suçu*”, **ABD**, S. 1, Ankara, 2013, s. 335).

¹¹⁹⁸ “TCK’nin ‘İçtima’ başlıklı 212. maddesi; ‘Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur’ şeklinde düzenlenmiş olup, bu hükme göre, sahte belgenin başka bir suçun işlenmesinde kullanılması durumunda, fail hem sahtecilik, hem de belgenin kullanıldığı suçtan dolayı sorumlu tutulacaktır. Başka bir anlatımla sahte belge başka suçun işlenmesi sırasında kullanıldığında fail, hem sahtecilik hem de belgenin kullanıldığı suçtan cezalandırılacaktır. Anılan madde sahte belgenin sahtecilik dışında başka bir suçta kullanılması durumunu ifade etmekte olup, madde anlatımdan sahte belgenin başka bir sahtecilik eyleminde kullanılması durumunda diğer

Bir belge, aldatma niteliğine sahip olmaması sebebiyle belgede sahtecilik suçunu oluşturmada da başka bir suçun işlenmesinde kullanılmasıyla bir suça vücut verebilir. Örneğin; sahte oluşturulmuş bir belge aldatma niteliğini taşımadığı için belgede sahtecilik suçunu oluşturmada da dolandırıcılık suçunda hileye sebep olabilir. Bu gibi hallerde artık içtima durumu söz konusu olmayıp belgede sahtecilik suçu dışında oluşan suçtan sadece hüküm kurulacaktır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararına göre belgede sahtecilik suçlarının özel içtima maddesi olan TCK 212. maddesi TCK dışındaki belgede sahtecilik suçlarında uygulanmaz. Genel Kurul, kararında, 5237 sayılı TCK'nin 212. maddesindeki “Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur” şeklindeki düzenlemenin TCK'nin genel hükümler arasında yer almaması nedeniyle TCK'nin 5. maddesindeki, “Yasanın genel hükümleri arasında yer alan düzenlemelerin özel yasalar açısından da uygulanacağı” kuralı kapsamında özel yasalar açısından da uygulama olanağı bulunmadığına karar vermiştir¹¹⁹⁹. Söz konusu karara göre, TCK 212. maddesi sadece TCK içinde düzenlenen suçlara uygulanabilecektir. Ancak YCGK'nin bu karara eleştiriler yöneltmiştir. Öncelikle TCK md. 5'in Ceza Kanunu kapsamındaki genel ve özel normlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir madde olmadığından TCK'de yer alan ve özel norm niteliğinde olan TCK 212. maddesinin bertaraf edilemeyeceği, 212. maddenin belgede sahtecilik suçlarına ilişkin özel bir düzenleme olması sebebiyle tüm belgede sahtecilik suçlarında uygulanabileceği belirtilmiştir¹²⁰⁰. TCK 212. maddenin getiriliş amacı ve madde hükmünün açık anlatımına göre sahte belgenin

sahtecilik suçundan da ayrıca ceza verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmak mümkün değildir” (Yargıtay CGK 08.12.2015 tarih, 2014/11-173E. 2015/495K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹¹⁹⁹ “5237 sayılı TCY'nin 212. maddesindeki; ‘Sahte resmî veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması hâlinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur’ şeklindeki düzenlemenin, TCY'nin genel hükümleri arasında yer almaması nedeniyle, TCY'nin 5. maddesindeki, ‘yasanın genel hükümleri arasında yer alan düzenlemelerin özel yasalar açısından da uygulanacağı’ kuralı kapsamında özel yasalar açısından da uygulama olanağı bulunmamaktadır. 5237 sayılı TCY'nin 212. maddesi yalnızca TCY içinde düzenlenen suçlara ilişkin olarak uygulanabilecek bir kuraldır. Özel yasalarda düzenlenen suçların işlenmesi sırasında sahte evrak düzenlenmiş olması halinde failin ayrıca bu suçtan da cezalandırılabilmesi için o yasada özel bir düzenleme yapılmış olması zorunlu olup aksinin kabulü ceza kanunlarında kıyasın uygulanması anlamına gelecektir. Nitekim yasa koyucu 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasasının 5. maddesinin 4. fıkrası ile bu yasa açısından bir kural koymakla kalmamış, bunun yanında böyle bir hüküm bulunmayan özel yasalar açısından TCY'nin 212. maddesinin uygulanamayacağına ilişkin iradesini de dolaylı olarak ortaya koymuştur. 5411 sayılı Bankacılık Yasasında sahtecilik suçundan ayrıca cezaya hükmolunacağına ilişkin bir düzenleme olmaması ve nitelikli zimmet suçu için öngörülen ceza miktarının ağırlığı birlikte değerlendirildiğinde bunun yasa koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu ve bu suçu bileşik suç olarak düzenlediği sonucuna ulaşılmaktadır”(Yargıtay CGK. 06.04.2010 tarih, 2010/7-38E. 2010/79 K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁰⁰ Aras Türay, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 5. Maddesine İlişkin Bir İnceleme”, Nur Centel’e Armağan, MÜHFHAD, C.19, S. 2, İstanbul, 2013, s. 1740.

düzenlendiği yasa önem taşımadığı, bu nedenle Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun TCK 212. maddesinin özel yasa açısından uygulanmamasına ilişkin görüşün doğru olmadığı belirtilmiştir.¹²⁰¹ Ayrıca TCK md. 212 düzenlemesinin sadece TCK'de düzenlenen suçlar için geçerli olmayıp özel ceza yasalarında da uygulanabilecek bir özel içtima maddesi olduğu, bu hükmün TCK dışındaki belgede sahtecilik suçlarına uygulanmayacağına ilişkin bir kısıtlama içermediği, bu nedenle Yargıtay yorumunun yerinde olmadığı belirtilmiştir¹²⁰².

Resmi belgede sahtecilik suçunun başlı başına bir suç olduğu, sahte belgenin bir başka suçta kullanılmasının ise bağımsız başka suç olduğu belirtilerek TCK 212. maddesinin çifte cezalandırma yasağına aykırılık teşkil etmediği; ancak resmi belge sahteciliğinin bir suçun unsuru veya nitelikli hali olarak belirtilmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçundan değil ilgili suçtan ceza tayini gerektiği belirtilmiştir¹²⁰³. Kanaatimizce; sahte belgenin kullanıldığı suçun da TCK'de düzenlenen suç olması halinde hem sahtecilik suçunda hem de sahte belgenin kullanıldığı suçta ceza tayininin çifte değerlendirme yasağına aykırılık teşkil etmeyecektir. Çünkü böyle bir durumda çifte değerlendirme yasağının dayanağı TCK 212. maddesindeki açık düzenlemedir. Bu itibarla belge sahteciliğinin özel ceza yasalarında düzenlenen bir suçun işlenmesinin unsuru olması halinde belgede sahtecilik suçundan değil sadece özel ceza yasasında düzenlenen suçtan ceza tayininin doğru olacağı kanaatindeyiz. Nitekim benzer şekilde Yargıtay bir kararında; sahte nüfus cüzdanı tanzim edilmesi fiilini askerden kurtulmak için hile yapmak suçunun unsuru olarak değerlendirmek suretiyle sahte resmi belgeyi kullanmayı başka bir suçun unsuru olarak kabul etmiştir¹²⁰⁴.

Belgede sahtecilik yapılarak hileli iflas suçunun işlenmesi halinde hileli iflas suçundan başka belgede sahtecilik suçundan da ceza tayini gerekip gerekmediği husus öğretide tartışmalıdır¹²⁰⁵. Kanaatimizce; TCK md. 212'nin açık hükmü karşısında her iki suçtan ayrı ayrı ceza tayini gereklidir.

¹²⁰¹ Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 863-864; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 542.

¹²⁰² Gökmen, **a.g.e.**, s. 99.

¹²⁰³ İtişgen, resmi belgede sahtecilik suçunun başlı başına ayrı bir suç olduğunu, sahte belgenin bir başka suçta kullanılmasının ise bağımsız suç olduğunu belirterek bu görüşü ifade etmektedir (İtişgen, **a.g.e.**, s. 59).

¹²⁰⁴ "Sanıkların dava konusu eylemlerini gerçekleştirirken sahte nüfus cüzdanı tanzim etmesi fiilinin askerden kurtulmak için hile yapmak suçunun unsuru olarak değerlendirilerek sadece 1632 Sayılı Kanun'a muhalefet suçundan hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden, resmi belgede sahtecilik ve askerlikten kurtulmak için hile yapmak suçlarından ayrı ayrı mahkûmiyet hükmü kurulması" (Yargıtay 19. CD. 03.02.2016 tarih, 2015/7029E. 2016/1120K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁰⁵ Işık'ın aktardığı birinci görüşe göre; belgede sahtecilik yapılarak hileli iflas gerçekleştirilmesinde TCK 212. madde hükmü doğrultusunda hem belgede sahtecilik hem de hileli iflas hükümlerince ceza tayini gerektiğini belirtilmektedir. Yazarın aktardığı aksi yönde olan ikinci görüş ise TCK md. 212'nin uygulanabilmesi için belgede sahtecilik suçunun işlenmediği durumlarda geriye başka bir suçun kalması gerektiğini, belgede sahteciliğin hileli iflas suçunun seçimlik hareketlerden birini, kurucu unsurunu oluşturduğunu, bu itibarla suçun

§2. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU İLE BENZER SUÇLAR

A. Genel Olarak

Resmi belgede sahtecilik suçu ile benzer suçların ayrımının yapılması suça ilişkin nitelemenin doğru yapılmasını sağlayacaktır. Bu itibarla resmi belgede sahtecilik suçunun benzer kimi suçlardan ayrımının ortaya konulmasında fayda olacaktır.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek ve Gizlemek Suçları Ayrımı

TCK 205. maddesinde resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçu düzenlenmiştir¹²⁰⁶. Resmi belgede sahtecilik suçu ile resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçları suç konusu itibarıyla aynı özelliği taşımaktadırlar. Her iki suçun da konusu “resmi belgedir.”

Ancak her iki suç, seçimlik hareketleri itibarıyla birbirinde ayrılmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketleri, “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenlemek”, “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek”, “gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek” veya “sahte resmi belgeyi kullanmaktır.” Resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçuna ilişkin seçimlik hareketler ise “bozmak”, “yok etmek” ve “gizlemektir.” Resmi belgede sahtecilik suçunun “gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek” seçimlik hareketi “bozmak”, “yok etmek” ve “gizlemek” hareketi ile karıştırılmaya müsait görünmekte ise de bu hareketler arasındaki fark şu şekilde belirlenebilir: “Değiştirmek” hareketinde belge varlığını sürdürmekte, yeni bir delil değeri yaratmak amacı söz konusudur. Oysa “bozma”, “yok etme” ve “gizleme” hareketlerinin amacı, belgenin delil niteliğini ortadan kaldırmak, belgeyi delil olarak kullanılmaz hale getirmektir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda ispat aracının oluşturulması, var olan ispat aracının değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunda böyle bir amaç bulunmamakta olup ispat aracından yararlanmayı engelleme vardır.

maddi unsurunu oluşturduğunu, bu nedenle, gerçek içtima hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini belirtmektedir (Bekir Işık, “Hileli İflas Suçu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 2, Sivas, 2020, s. 122; Mustafa Özen, “Türk Ceza Kanunu’nda Düzenlenen Hileli ve Taksirli İflas Suçları (TCK m. 161, 162)”, *AÜHFD*, C. 65, S. 4, Ankara, 2016, s. 3581).

¹²⁰⁶ TCK 205. maddesine göre; gerçek bir resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Her iki suç aldatma niteliğinin aranıp aranmaması bakımında da farklılık taşımaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçunda, düzenlenen sahte belgenin veya belgede yapılan değişikliğin aldatma niteliğini taşıması gerekir. Ancak resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçunda aldatma niteliği aranmaz¹²⁰⁷.

Her iki suç teşebbüs açısından da farklılık arz etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunun sahte belgenin kullanılması seçimlik hareketi dışındaki hareketler teşebbüse elverişli olmamasına karşılık resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve değiştirmek suçu tüm seçimlik hareketler itibarıyla teşebbüse elverişlidir.

Belgede sahtecilik suçuna ilişkin özel içtima maddesi olan TCK 212. maddesinin uygulanıp uygulanmaması hususu da her iki suç arasında farklılık yaratan başka bir konudur. TCK md. 212 hükmü resmi belgede sahtecilik suçuna uygulanabilecek iken resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçunda uygulanma imkânı bulunmamaktadır¹²⁰⁸.

C. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu Ayrımı

TCK 206. maddesinde resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu düzenlenmiştir¹²⁰⁹. Resmi belgede sahtecilik suçu ile resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu resmi belgeye ilişkindir. Ancak her iki suçu birbirinden ayıran farklılıklar bulunmaktadır.

Fail bakımından her iki suçu farklılık arz etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunun TCK 204/2. maddesinde düzenlenen halinde fail, kamu görevlisidir. Buna karşılık resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunda fail daima herkestir¹²¹⁰. Her iki suçta failin fonksiyonlarının da farklılık arz ettikleri düşüncesindeyiz. Şöyle ki resmi belgede sahtecilik suçunda fail doğrudan veya dolaylı olarak resmi belgeye etki edebilmekte iken

¹²⁰⁷ Bu husus, TCK md. 205 gerekçesinde “Sahtecilik suçu, düzenlenen belgenin veya belgede yapılan değişikliğin başkasını aldatıcı nitelikte olmasını gerektirir. Bu maddede tanımlanan suçun işlenmesi, başkasını aldatma özelliği taşımayabilir” ifadeleri ile yer almaktadır. Yargıtay’ın madde gerekçesindeki hususu aynen gözettiği görülmektedir: “Sahtecilik suçlarında, düzenlenen belgenin veya belgede yapılan değişikliğin aldatma yeteneğinin olması zorunlu iken, bu maddede (TCK md.205) düzenlenen seçimlik hareketlerin mahiyetleri gereği, başkasını aldatmaya uygun ve elverişli olması gerekli değildir” (Yargıtay CGK. 28.11.2019 tarih, 2016/21-403E. 2019/681K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁰⁸ Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 391; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 872; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 699.

¹²⁰⁹ TCK 206. maddesinde, bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişinin üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır.

¹²¹⁰ Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 368; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 1081; Yokuş Sevik, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 701; Pınar Memiş Kartal, “Türk Ceza Kanununda Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek Veya Gizlemek Suçu: TCK. m. 205”, **AÜHFD**, C. 68, S. 3, Ankara, 2019, s. 554.

resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunda ise fail beyan dışında maddi olarak resmi belgeye etki edememektedir. Beyan dışında belgeye maddi olarak etki etmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçuna iştirak hükümlerinin de olayda değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Suçlara vücut veren seçimlik hareketler de her iki suçta farklılık arz etmektedir¹²¹¹. Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin seçimlik hareketlerden hiçbirisi resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunda bulunmamaktadır. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna vücut veren hareket “beyandır¹²¹²”.

Belgede sahtecilik suçuna ilişkin özel içtima maddesi olan TCK 212. maddesinin uygulanıp uygulanmaması hususu da her iki suç arasında farklılık yaratan başka bir konudur. TCK md. 212 hükmü resmi belgede sahtecilik suçuna uygulanabilecek iken resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunda uygulanma imkânı bulunmamaktadır¹²¹³.

D. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Özel Belgede Sahtecilik Suçu Ayrımı

TCK 207. maddesinde özel belgede sahtecilik suçu düzenlenmiştir¹²¹⁴. Özel belgede sahtecilik suçu da tıpkı resmi belgede sahtecilik suçu gibi TCK’de kamu güveni aleyhine işlenen suçlar başlığı altında düzenlenmiştir. Her iki suç arasında daha az cezayı gerektiren nitelikli haller, içtima, aldatma niteliği gibi ortak hususlar bulunmasına rağmen aralarında farklılıklar da bulunmaktadır.

Her iki suç arasındaki en önemli fark, suçlara da isminin verilmesinde esas alınan suç konularıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunun konusu, kamu görevlisinin görevi gereği düzenlediği belgedir. Özel belgede sahtecilik suçunun konusu ise kamu görevlisinin görevi gereği düzenlediği belge dışındaki tüm belgelerdir. Özel belgede sahtecilik suçuna konu belgeler görüldüğü üzere resmi belge dışındaki tüm belgeler olup geniş bir belge alanını

¹²¹¹ “TCK’nin 204/1 maddesi metninden anlaşılacağı üzere; söz konusu suç seçimlik hareketli bir suç olarak tanımlanmış olup, birinci seçimlik hareket, resmi belgeyi sahte olarak düzenlemektir. Bu seçimlik hareketle, resmi belge esasında mevcut olmadığı halde, sahte olarak mevcutmuş gibi üretilmektedir. İkinci seçimlik hareket, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmektir. Esasında mevcut olan resmi belge üzerinde silmek veya ilaveler yapmak suretiyle değişiklik yapılmaktadır. Üçüncü seçimlik hareket ise; sahte resmi belgeyi kullanmaktır. Bu noktada, TCK’nin 206. maddesinde düzenlenen yalan beyan suçunda, sanık tarafından sahte bir resmi belge düzenlenmesinin, gerçek bir resmi belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesinin veya sahte resmi belgenin kullanılmasının söz konusu olmadığını belirtmekte de yarar bulunmaktadır” (Ankara BAM 11. CD. 20.03.2018 tarih, 2017/1655E. 2018/311K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²¹² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 874.

¹²¹³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 847; Enes Köken, “Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, **TAAD**, S. 28, Ankara, 2016, s. 93; Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, **Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6311.

¹²¹⁴ TCK 207. maddenin 1.fikrasına göre, bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek ve kullanmak özel belgede sahtecilik suçudur. TCK 207. maddenin 2. fıkrasına göre; bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanmak da özel belgede sahtecilik suçudur.

kapsamaktadır. Suç konuları ispat kuvveti açısından da farklılık arz etmektedir. Özel belgelerin içeriğinin doğru olduğuna değil, salt bir belge olarak sahih olduklarına inanılır. Resmi belgelerin ise içeriğinin de doğru olduğuna inanılır¹²¹⁵. İspat kuvvetinin farklılığı suç yaptırım-larının da farklılığını doğurmuştur¹²¹⁶.

Resmi belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketleri ile özel belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareketleri farklılık arz etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunda “sahte belge düzenleme”, “gerçek belgeyi değiştirme”, “gerçeğe aykırı resmi belgeyi düzenleme” seçimlik hareketlerinin her birisi, suçun diğer seçimlik hareketi olan “sahte resmi belgeyi kullanma” seçimlik hareketi gibi müstakil olarak suçun oluşmasını sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle her bir seçimlik hareket tek başına suçun oluşmasına vücut verebilmektedir. Buna karşılık, özel belgede sahtecilik suçunda TCK 210/2’de düzenlenen sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu¹²¹⁷ hariç, özel belgede sahtecilik suçunda “gerçeğe aykırı belgeyi düzenleme” seçimlik hareketi belirtilmediği gibi diğer iki seçimlik hareket yani “sahte belge düzenleme”, “gerçek belgeyi değiştirme” hareketleri tek başına suçun oluşmasını sağlayamamaktadır. Bu hareketlerden birisi ile oluşturulan sahte özel belgenin kullanılması da gerekmektedir.

Her iki suçun fail itibarıyla da farklılık arz ettiği görülmektedir. TCK md. 204/2’de düzenlenen “kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçu” özgü suç niteliğinde olup suçun faili ancak kamu görevlisi olabilir. Oysa özel belgede sahtecilik suçunda ise fail herkes olabilir¹²¹⁸.

Fikri sahteciliğin tezahürü her iki suçta farklılık arz etmektedir. Kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunda fikri sahtecilik mümkün iken kural olarak özel belgede sahtecilik suçunda fikri sahtecilik söz konusu değildir¹²¹⁹.

¹²¹⁵ Gökcan, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”, s. 209.

¹²¹⁶ Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, s. 128.

¹²¹⁷ TCK 210/2’de düzenlenen sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu, özel belgede sahtecilik suçunda gerçeğe aykırı belge düzenleme halini içermektedir. Ayrıca bu suç, sağlık mesleği mensubu açısından “düzenleme” hareketi ile oluşmaktadır. Söz konusu düzenleme, özel belgede sahtecilik suçunun “özel bir düzenlemesi” niteliğinde olduğu, kanun koyucunun yaptırımı da ayrı belirlemek suretiyle özel hüküm öngördüğünü düşünmekteyiz.

¹²¹⁸ Özel belgede sahtecilik suçunun “özel bir düzenlemesi” niteliğinde olduğunu düşündüğümüz TCK 210/2’de düzenlenen sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu, özel belgede sahtecilik suçundan fail itibarıyla ayrılmaktadır. Sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun faili özel belge suçunun failinin aksine herkes olmayıp sadece sağlık mesleği mensubudur.

¹²¹⁹ Sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu, fikri sahtecilik yönünden de özellik arz etmektedir. Sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunda özel belge suçunun aksine fikri sahtecilik içermektedir.

E. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Sağlık Mesleği Mensubunun Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu Ayrımı

TCK 210/2’de sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu düzenlenmiştir¹²²⁰. Maddedeki düzenleme ile sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun basit ve nitelikli haline yer verilmiştir. Suçun basit hali tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme-sidir. Nitelikli hali ise düzenlenen bu belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halidir. Suçun basit haline ilişkin cezai yaptırımın maddede belirtilmesine karşın nitelikli haline ilişkin cezai yaptırım ise belgede sahtecilik hükümlerine göre hükmolunacaktır.

Sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu ile korunan hukuksal değer tıpkı resmi belgelerde olduğu gibi kamu güvenidir¹²²¹. Yine her iki suçun konusu belge olmakla birlikte resmi belgede sahtecilik suçu ile farklılık taşımaktadırlar.

Resmi belgede sahtecilik suçunun TCK 204/1’deki basit halinde suçun faili herkes, TCK 204/2’deki nitelikli halinde ise suçun faili sadece kamu görevlisi olabilecek iken sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun faili ise sadece tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu olabilmektedir. Bu itibarla her iki suç fail itibarıyla farklılık arz etmektedir.

Her iki suç fiil yönünden de farklılık arz etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunda birden fazla seçimlik hareket söz konusu iken sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunda sadece gerçeğe aykırı belge düzenleme hareketi söz konusudur. Ancak fikri sahtecilik içermesi itibarıyla kamu görevlisi gerçeğe aykırı belge düzenlemek suretiyle resmi belgede fikri sahteciliğe yaklaşmaktadır. Ancak sağlık mesleği mensubunun gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu resmi belgede değil özel belgede fikri sahtecilik halini oluşturmakla fikri sahteciliğin sadece resmi belgede söz konusu olduğuna ilişkin değerlendirmenin istisnasını oluşturmaktadır.

¹²²⁰ TCK 210/2 maddesi şu şekildedir: “Gerçeğe aykırı belge düzenleyen tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunur”.

¹²²¹ Rahime Erbaş, “Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2)” **İÜHF** C. 71, S. 1, İstanbul, 2013, s. 333.

F. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu Ayrımı

TCK 209. maddesi açığa imzanın kötüye kullanılması suçunu düzenlemiştir¹²²². TCK 209. maddesinde açığa imzanın kötüye kullanılması suçu iki kısımda düzenlenmiştir. Açığa imzanın kötüye kullanılması suçuna ilişkin maddenin 1. fıkrasındaki fiil için müstakil yaptırım öngörülmüştür. Maddenin 2. fıkrasındaki fiil için ise belgede sahtecilik hükümlerine göre ceza tayin edileceği hükme bağlanmıştır. Bu itibarla denilebilir ki, açığa imzanın kötüye kullanılması suçuna ilişkin TCK 209. maddesindeki düzenlemenin 2. fıkrasındaki kısmı, bir çeşit belgede sahtecilik suçu niteliğindedir. Belirtmeliyiz ki bu fıkradaki suça sadece resmi belgede sahtecilik hükümleri değil, suça konu düzenlenecek belgenin niteliğine göre de resmi veya özel belgede sahtecilik hükümleri uygulanacaktır¹²²³.

TCK 209. maddede düzenlenen açığa imzanın kötüye kullanılması, imzalı ama belge vasfına ulaşmamış kâğıdın belgeye dönüştürülmesidir. Bu yönüyle sahte resmi belgenin düzenlenmesi suçuna benzemektedir. Bu sebeple açığa imzanın kötüye kullanılması suçu ile resmi belgede sahtecilik suçunun karıştırılma ihtimali var ise de her iki suç arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Her iki suç konu itibarıyla farklılık arz etmektedir. TCK 209. maddede düzenlenen açığa imzanın kötüye kullanılması suçunun konusu, imzalı ama belge vasfına ulaşmamış kâğıttır¹²²⁴. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun konusu sahte de olsa belge vasfındadır.

Her iki suçta sahteciliğin tezahüründe farklılık bulunmakta olduğunu düşünmekteyiz. Açığa imzanın kötüye kullanılması suçunda suça konu kâğıttaki imza gerçek ancak diğer

¹²²² TCK 209. maddenin 1.fıkrasına göre; belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde dolduran kişiye, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. TCK 209. maddenin 2. fıkrasına göre ise imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı hukuka aykırı olarak ele geçirip veya elde bulundurup da hukuki sonuç doğuracak şekilde dolduran kişi, belgede sahtecilik hükümlerine göre cezalandırılır.

¹²²³ Erdem'in belirttiği üzere, açığa imzanın kötüye kullanılması suretiyle oluşturulan belgenin özel belge veya resmi belge niteliğinde olması halinde hem açığa imzanın kötüye kullanılması hem de özel veya resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmaz. Yine yazarın belirttiği üzere, açığa imzanın kötüye kullanılması suçundaki tipikliğin belgede sahtecilik suçundan farklı olduğunu, bu itibarla fikri içtima halinin söz konusu olmadığını, failin doldurduğu belgeyi kullanarak haksız menfaat elde etmesinin dolandırıcılık suçunun oluşturacağı (TCK md. 212) (Dilek Özge Erdem, "Türk Ceza Hukukunda Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu (TCK m. 209)", **CHD**, C. 13, S. 37, Ankara, 2018, s. 189).

¹²²⁴ Nitekim madde gerekçesinde konuya ilişkin şu açıklamaya yer verilmiştir: "Suçun yapısı şu suretle ortaya çıkmaktadır: Bir kişi diğerine belirli bir tarzda doldurmak üzere imzalı ve fakat boş bir kâğıt verecektir; böylece suçun oluşması için imzanın gerçek olması temel koşuldur. Ayrıca verilen kâğıt hukuken geçerli bir belge oluşturmaz; suç böylece gerçek bir belgenin tahrif veya tağyiri şeklinde işlenecek olursa, belgede sahtecilik suçu söz konusu olur."

kısımlar verilme nedeninden farklı şekilde doldurulmuştur. Oysa resmi belgede sahtecilik suçunda imza da gerçek olmayabilir.

Suçlardaki mağdur durum da farklılık taşımaktadır. Açığa imzanın kötüye kullanılmasında suçun mağduru toplumdan başka imzalı içeriği boş kağıdı veren kişidir¹²²⁵. Resmi belgede sahtecilik suçunda ise mağdur toplumu oluşturan herkeştir.

Her iki suçta suç faillerinin farklılığı da söz konusudur. Açığa imzanın kötüye kullanılması suçunda fail için herhangi bir vasıf aranmamıştır. İmzalı boş kağıdın verildiği kişi olmak veya bu kağıdı elinde bulundurmak yeterlidir. Ancak TCK md. 204/2'deki resmi belgede sahtecilik suçunun faili kamu görevlisi olarak belirtilmiştir.

Her iki suç arasında belgeye dayalı bir ilişkinin varlığı yönünden de farklılık bulunduğu düşüncesindeyiz. Açığa imzanın kötüye kullanılması suçunda imza sahibi ile suça konu kağıdın verildiği kişi arasında önceden doğmuş bir ilişki bulunmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçunda önceden bir ilişkinin varlığı aranmamaktadır.

G. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık Suçu Ayrımı

Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu TCK 276. maddede düzenlenmiştir¹²²⁶. Gerçeğe aykırı bilirkişilik, özel bir sahtecilik suçu niteliğindedir¹²²⁷. Gerçeğe aykırı tercümanlıkta ise belgenin çevrildiği dile olduğu gibi değil de olduğundan farklı aktarılması suretiyle belgede değişiklik yapılmaktadır¹²²⁸. Bu itibarla belge içeriğindeki değişiklik ise belgenin delil özelliği değiştirilmektedir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçu ile gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçu çeşitli yönleri ile farklılık arz etmektedir.

Her iki suçla korunan hukuksal değer farklılık arz etmektedir. Gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçunda korunan hukuksal değer (hukuki menfaat), adliyenin inanırılık ve güve-nirliğidir¹²²⁹. Bu yönüyle resmi belgede sahtecilik suçundan ayrılmaktadır.

¹²²⁵ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6373; Hafizoğulları/Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, s. 204; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 892.

¹²²⁶ TCK 267/1. maddesine göre; yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunu oluşturacaktır. TCK 267/1. maddesine göre ise yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen tercümanın ifade veya belgeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etmesi ise gerçeğe aykırı tercümanlık suçunu oluşturacaktır.

¹²²⁷ Özbek, “*Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu*”, s. 13.

¹²²⁸ TCK 267. maddesindeki gerçeğe aykırı tercümanlık suçu, belge oluşturulmadan da işlenebilen bir suç ise de çalışmamızda tercüme metinler esas alınmıştır.

¹²²⁹ Özbek, “*Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu*”, s. 13.

Her iki suç faileri itibarıyla da ayrılmaktadır. Gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunun faili görevlendirilen bilirkişi veya bilirkişilerdir. Gerçeğe aykırı tercümanlık suçunun faili ise görevlendirilen tercüman veya tercümanlardır. Resmi belgede sahtecilik suçunun faili ise herkes veya kamu görevlisidir.

Her iki suçun fiileri de farklılık arz etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunun aksine gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçu sözlü olarak yani belge olmaksızın da işlenebilir. Ayrıca gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçunda asıl belge üzerinde gerçekleştirilen bir fiil bulunmamaktadır. Tercümeye veya bilirkişiliğe konu belgelere müdahale olmaksızın da gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçu işlenebilir. Örneğin; tercüme edilmesi gereken İngilizce belgeye müdahale edilmeksizin sadece çevirisi gerçeğe aykırı şekilde Türkçeye yapılması mümkündür. Yine bilirkişinin incelemeye konu belgeye müdahalesi olmaksızın düzenlediği bilirkişilik raporunda veya sözlü mütalaasında gerçeğe aykırı mütalaada bulunması mümkündür.

H. Resmi Belgede Sahtecilik Suçu ile Dolandırıcılık Suçu Ayrımı

TCK md. 157’de temel dolandırıcılık suçu, md.158’de ise dolandırıcılık suçunun nitelikli hali düzenlenmiştir¹²³⁰. Dolandırıcılık suçu, resmi belgede sahtecilik suçunun sıklıkla birlikte işlendiği bir suçtur. Ayrıca resmi belgede sahtecilik suçunda olduğu gibi dolandırıcılık suçunda da aldatma (hileli davranış) söz konusudur. Bu itibarla her iki suçun ayrımına değinmenin yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

Her iki suç ile korunmak istenen hukuksal menfaat farklılık arz etmektedir. Sahtecilik suçu ile korunmak istenen her zaman kamu güveni ve bazen de kamu güveni ile birlikte özel menfaattir. Dolandırıcılık suçunda korunan hukuksal menfaat ise malvarlığına ilişkin menfaat veya varlıklardır¹²³¹.

Yukarıda belirtildiği üzere her iki suçta aldatma söz konusu ise de her iki suçta aldatmanın yöneldiği hedefte farklılık bulunmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçundaki aldatma niteliği belli bir kişiye yönelik sonuç doğursa dahi aslında kamuya yani belirsiz sayıda kişiye yöneliktir. Oysa dolandırıcılık suçunda aldatma suçun yöneldiği muhatap veya muhataplardır¹²³².

¹²³⁰ TCK düzenlemesinde dolandırıcılık; hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamaktır (md. 157).

¹²³¹ Selçuk, **a.g.e.**, s. 73; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 863; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 866.

¹²³² Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 813; Tezcan/Erdem/Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s. 872.

Her iki suçun fiilini oluşturan fiiller de farklılık arz etmektedir. Dolandırıcılık suçunda özellikle hileli davranışların yöneldiği kişinin veya başkasının zararına olarak, faile veya başkasına bir yarar sağlamak amaçlanmaktadır. Oysa resmi belgede sahtecilik suçunda fiilin gerçekleştirilmesi ile suç oluşmakta ve ayrıca bir zararın meydana gelmesi veya yarar elde edilmesi aranmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI, YAPTIRIMIN TESPİTİ, MUHAKEMESİ

§1. RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI

TCK md. 8/1’de belirtildiği üzere Türkiye’de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre ise bir suç, “Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında; açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla; Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla; Türkiye’nin kıt’a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır.” TCK md.

8/1’de suçun işlendiği yerin tespitinde “fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi” kriterini belirtmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Kanunda belirtilen seçimlik hareketlerden birisinin gerçekleşmesi suçun oluşması için yeterli olacaktır. Buna göre, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin seçimlik hareketlerinden birisinin Türkiye’de gerçekleştirilmesi halinde başta 5237 sayılı TCK olmak üzere ilgili diğer Türk kanunlarının uygulanacağı düşüncesindeyiz. Suçun diğer seçimlik hareketlerinin ülke dışında gerçekleştirilmesinin önemi bulunmayacaktır. Örneğin; sahte pasaport yabancı bir ülkede düzenlenip Türkiye’ye gönderilmiş ve bu sahte pasaport kullanılarak ülkeden çıkmış veya ülkeye girilmiş ise suç Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır. Yine Türkiye’de sahte bir pasaport düzenlenerek Almanya’ya gönderilmiş ve orada kullanılmış ise seçimlik hareketlerden biri olan resmi belgeyi sahte olarak düzenleme hareketi Türkiye’de gerçekleştiğinden Türk kanunları uygulanacaktır.

Türk kanunlarının ülkede uygulanması kural olmakla birlikte bazen ülke dışındaki bir fiilde de uygulanması mümkündür. Bu kapsamda görev suçlarında ülke dışında işlenmiş bir suç söz konusu ise de Türk kanunları uygulanacaktır. Nitekim TCK md. 10’a göre “*yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse, bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile, Türkiye’de yeniden yargılanacaktır.*” Örneğin; Türkiye namına İngiltere’de görevlendirilen bir kişinin görevi kapsamında resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyip ülkeye göndermesi halinde fiili ülke dışında gerçekleştirmesine rağmen Türk kanunları uygulanacaktır.

Ülke dışında işlenmesine rağmen Türk kanunlarının uygulanacağı durum sadece görev suçlarında söz konusu değildir. Bazı hallerde görev suçları dışındaki suçlarda da Türk kanunları uygulanacaktır. Nitekim TCK 11. maddesi, bir Türk vatandaşının yabancı ülkede bir suç işlemesi halinde Türk kanunlarının uygulanma şartlarına yer verilmiştir¹²³³. Yine TCK

¹²³³ TCK md. 11 şu düzenlemeyi içermektedir: “(1) Bir Türk vatandaşı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye’de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye’de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır. (2) Suç, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükümetin şikâyetine bağlıdır. Bu durumda şikâyet, vatandaşın Türkiye’ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır”.

12. maddesinde bir yabancınn yabancı ÷lkede bir suç işlemedi halinde Türk kanunlarının uygulanma şartlarına yer verilmiştir¹²³⁴.

TCK 11. maddedeki düzenlemeye göre; Türkiye adına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bu kapsamda olmasa dahi bir Türk vatandaşının yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesi halinde Türk kanunları uygulanabilecektir. Ancak bunun için anılan maddelerde bazı şartların varlığı gerekir. Aranılan ilk şart suçun TCK md. 13'te yazılı suçlardan olmaması ve aşağı sınırın belli bir cezanın üzerinde olan bir suç olmasıdır. Resmi belgede sahtecilik suçu belirtilen şart kapsamındaki bir suç olduğundan bu suçu işleyen kişinin Türkiye'de bulunması ve bu suçtan dolayı yabancı ÷lkede hüküm verilmemiş olması halinde fail Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

TCK 12. maddedeki düzenlemeye göre, Türkiye adına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bu kapsamda olmasa dahi bir yabancınn yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesi halinde Türk kanunları uygulanabilecektir. Ancak yabancınn yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesi halinde Türk kanunlarının uygulanabilmesi için suçun aleyhine işlenene göre de aranılan şartları TCK md. 12'ye göre ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. TCK md.12/1'e göre suç, Türkiye'nin zararına işlendiğinde Türk kanunlarının uygulanabilme şartları belirlenmelidir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçu ile korunan hukuksal değer kamu düzenidir. Bu itibarla bu suçun Türkiye zararına işlenmesinin mümkün olmadığı düşüncesinde olduğumuzdan yabancınn yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunda TCK md. 12/1'e dayanarak Türk kanunlarının uygulanmasının mümkün olmadığı düşüncesindeyiz. TCK md.12/2'ye göre suç, "Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişinin" zararına işlendiğinde Türk kanunlarının uygulanabilme şartları belirlenmelidir. Resmi belgede sahtecilik suçunun "Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişinin" zararına işlenmesi mümkündür. Anılan TCK md. 12/2'ye göre suç failinin Türkiye'de bulunması

¹²³⁴ TCK md. 12 şu düzenlemeyi içermektedir: "(1) Bir yabancı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ÷lkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye'de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ÷lkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. (3) Mağdur yabancı ise aşağıdaki koşulların varlığı halinde fail, Adalet Bakanının istemi ile yargılanır: a) Suçun, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı üç yıldan az olmayan hapis cezasını gerektirmesi. b) Suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya geri verilme isteminin suçun işlendiği ÷lkenin veya failin uyruğunda bulunduğu devletin hükümeti tarafından kabul edilmemiş olması. (4) Birinci fıkraya kapsamına giren suçtan dolayı yabancı mahkemece mahkûm edilen veya herhangi bir nedenle davası veya cezası düşen veya beraat eden yahut suçu kovuşturulabilir olmaktan çıkan yabancı hakkında Adalet Bakanının istemi üzerine Türkiye'de yeniden yargılama yapılır. (5) Birinci fıkraya kapsamına giren hâllerde rüşvet ve nüfuz ticareti suçlarından dolayı yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlı değildir."

halinde, suç hakkında yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve “Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin” şikâyeti üzerine fail hakkında, Türk kanunlarına göre ceza tayin edilir. TCK md.12/3, yabancı mağdura karşı suçun işlenmesi halinde Türk kanunlarının uygulanabilme şartlarını belirtmektedir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunda mağdur tüm kamudur. Bu itibarla bir yabancının bu suçun mağduru olmasının mümkün olmadığı düşüncesinde olduğumuzdan yabancının yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunda TCK md. 12/3’e dayanarak Türk kanunlarının uygulanmasının mümkün olmadığı düşüncesindeyiz.

Ülke dışında işlenmesine rağmen Türk kanunlarının mutlaka uygulanacağı suçlar ise TCK 13. maddede belirtilmiştir. Ancak anılan maddede belirtilen suçlar arasında resmi belgede sahtecilik suçu bulunmamaktadır. Bu itibarla TCK 13. maddesine dayanarak bir Türk veya bir yabancının yurt dışında resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesi halinde Türk kanunlarının uygulanmasının mümkün olmadığı düşüncesindeyiz.

Resmi belgede sahtecilik suçunda özel görünüş biçimlerinin tezahür ettiği hallerde suça Türk kanunlarının yer bakımından uygulanması özellik arz edebilmektedir. Bu kapsamda suçun teşebbüs, iştirak ve içtima hallerine kısaca değinmenin de gereği bulunmaktadır.

Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün mümkün olabileceğini teşebbüs başlığında belirtmiştik. Sahte resmi belgeyi kullanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde teşebbüsün başladığı ve bittiği ülke farklı olabilmektedir. Örneğin; konsoloslukta düzenlenmiş sahte bir vekâletnamenin posta ile Almanya’dan gönderilerek bir Türk kurum veya kuruluşuna başvuruda bulunulmasında teşebbüsün başladığı yer ve son bulunduğu yer farklı ülkelerden oluşmaktadır. Yine Türk adli mercilerinden alınmış sahte bir tapu örneği ile posta yoluyla yabancı ülke kurum veya kuruluşuna başvuruda bulunmasında da durum aynıdır. TCK md. 8, suçun işlendiği yerin tespitinde “fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi” kriterini de esas aldığıнын gözetilmesinde örneğin; her iki halinde de suçun Türkiye’de işlendiğinin kabulü gerekeceğinden Türk kanunlarının uygulanmasının mümkün olabileceği kanaatindeyiz.

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin yer bakımından uygulanmasında suçun iştirak halinde işlenmesi açısından da özellik arz edebilir. Resmi belgede sahtecilik suçunun Türk ve yabancının iştiraki ile işlenmesi mümkündür. Yine Türk ve yabancının iştiraki ile işlenen suçun kısmen Türkiye’de veya ülke dışında işlenmesi de mümkündür. Örneğin; bir Türk’ün düzenlediği sahte pasaportla bir Iraklının Almanya’ya giriş yapması mümkündür. Böyle bir durumda öncelikle suçun işlendiği yerin ülke içinde olup olmadığına

bakılmalıdır. Ülkede işlenen bir suç söz konusu ise kural olarak Türk Kanunları uygulanacaktır. Ancak suç ülke dışında işlenmiş ise her bir suç failinin Türk kanunlarına göre uygulanıp uygulanmayacağı suçun failinin yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş bir kişi olup olmadığına (TCK md. 10), Türk vatandaşı (TCK md. 11) veya yabancı olup olmadığına (TCK md. 12) göre belirlenmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Yine resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin yer bakımından uygulanmasında içtima hükümlerinin uygulanmasında da özellik arzeder. Suçun zincirleme suç şeklinde işlenmesinde suçlardan birinin veya birkaçının Türkiye’de veya yurt dışında işlenmesi mümkündür. Örneğin; yurda sahte kimlik ve pasaport ile giriş yapan İranlı birisinin ülkede temin ettiği başka sahte pasaport ve kimlikle Fransa’ya girişinden sonra ülkesinde kimliğine el konulması sebebiyle gerçek kimlik bilgileri ile oluşturulmuş ancak sahte yeni bir kimliği ile sığınma hakkı başvurusunda bulunması halinde Türk kanunlarına göre zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususu önem taşımaktadır. Türk kanunlarının uygulanmadığı ve bu kapsamda suç olarak belirlenmeyen bir fiilin zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında gözetilmesi doğru olmayacaktır. Bu itibarla zincirleme suç kapsamında kabul edilecek fiillerin ayrı ayrı tespiti yapıldıktan sonra her biri fiil ve fiildeki fail itibarıyla Türk kanunlarının uygulanıp uygulanmayacağı öncelikle tespit edilmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz. Bunun sonucu olarak Türk kanunlarının uygulanacak birden fazla fiilin varlığı belirlendikten sonra zincirleme suç hükümlerinin belirlenmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

Belirtmeliyiz ki egemenlik alanımız dışında işlenen resmi belgede sahtecilik suçundan Türkiye’de yargılama yapılırken TCK 19. madde gözetilmelidir¹²³⁵. Yine failin ülke dışında gözlem altında, gözaltında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçirdiği süre, TCK md. 16 gereği verilecek cezadan mahsup edilmelidir¹²³⁶.

¹²³⁵ TCK md.19 şu şekildedir: “(1) Türkiye’nin egemenlik alanı dışında işlenen suçlar dolayısıyla Türkiye’de yargılama yapılırken, Türk kanununa göre verilecek olan ceza, suçun işlendiği ülke kanununda öngörülen cezanın üst sınırından fazla olamaz. (2) Ancak suçun; a) Türkiye’nin güvenliğine karşı veya zararına olarak, b) Türk vatandaşına karşı ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi zararına olarak, işlenmesi durumunda, yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.”

¹²³⁶ TCK md.16 şu şekildedir: “Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye’de verilecek cezadan mahsup edilir.”

§2. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNDA YAPTIRIMIN TESPİTİ

I. Genel Olarak

Ceza yargılamasının sonucunda yargılamaya konu suça ilişkin fiil ve faili hakkında bir hüküm verilir. Nitekim CMK 223. maddesi, mahkemece duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verileceğini; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararlarının hüküm olduğunu belirtmektedir. Aynı madde hangi hallerde beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararlarının verileceğini bentler halinde belirtmiştir. CMK 230. maddesi de hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususların neler olduğunu hükme esas kararlar itibariyle belirtmektedir.

II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hüküm

Resmi belgede sahtecilik suçundan yapılacak yargılama sonucunda CMK 223. maddesi kapsamında bir hüküm verilmesi gerekecektir. Bu kapsamda resmi belgede sahtecilik suçundan yapılan yargılama sonucunda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi, davanın düşmesi, mahkûmiyet ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi kararlarından birisinin verilmesi mümkündür.

Yapılan yargılama sonucunda sanığa yüklenen fiilin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturmadığı gibi kanunda suç olarak da tanımlanmamış olması, resmi belgede sahtecilik suçunun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, resmi belgede sahtecilik suçu açısından failin kastının bulunmaması, resmi belgede sahtecilik suçunun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda hukuka uygunluk nedeni olan kanun hükmünün yerine getirilmesi ve meşru savunmanın bulunması, resmi belgede sahtecilik suçunun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması hallerinde CMK md. 223/2 gereğince “beraat” hükmü verilir.

Resmi belgede sahtecilik suçu sanığı hakkında suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hali, geçici nedenlerin bulunması, zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi ve kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi hallerinde CMK md. 223/3 gereğince “kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı” verilir. Yine resmi belgede sahtecilik suçu failinin şahsî cezasızlık sebebinin

varlığı, fiilin haksızlık içeriğinin azlığı dolayısıyla faile ceza verilmemesi hallerinde¹²³⁷, CMK md.223/4 gereğince “ceza verilmesine yer olmadığı kararı” verilir.

Yargılamaya konu resmi belgede sahtecilik suçu dolayısıyla sanık hakkında önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava olabilir. Bu iki halde de CMK md. 223/7 gereğince “davanın reddine kararı” verilir.

Resmi belgede sahtecilik suçu yargılamasında ölüm ve zamanaşımı gibi düşme sebeplerinin varlığı, soruşturma veya kovuşturmanın izne bağlı olmasında olduğu gibi soruşturma veya kovuşturmanın şartının gerçekleşmemesi mümkündür. Bu gibi hallerin davada tezahür etmesi halinde CMK md. 223/8 gereğince “davanın düşmesine kararı” verilir.

Kamu görevlisine resmi belgede sahtecilik suçundan soruşturma yapılması izne tabidir. Soruşturma izni alınmadan kamu davası açılmış ise veya sonradan faile atfedilen fiilin soruşturma iznine tabi olduğu yargılama merciince anlaşılması mümkündür. Bu şekilde izin şartının henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, CMK md. 223/8 gereğince “durma kararı” verilir.

Resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğinin sabit olması halinde ise sanık hakkında CMK md. 223/5. gereğince “mahkûmiyet kararı” verilir. Yine CMK md. 223/6 hükmü doğrultusunda resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra “güvenlik tedbiri”ne de hükmolunur.

III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Yaptırımın Tespiti

Hükmün mahkûmiyet kararı niteliğinde olması halinde hükümde yaptırımı oluşturan cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu itibarla bu iki konuyu inceleme konumuz olan resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla ayrıca ele almak yerinde olacaktır.

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cezanın Belirlenmesi

TCK sisteminde ceza, iki aşamalı faaliyet sonrasında belirlenmektedir. Birinci aşamada gerçekleştirilen fiilin haksızlık içeriği belirlenmekte, ikinci aşamada ise kişinin kusurluluk durumuna bakılmaktadır¹²³⁸. Bu iki aşamadan sonra fiile ilişkin ceza belirlenmektedir. Belirle-necek cezalar ise suçun yöneldiği değere göre hapis ve para cezası

¹²³⁷ Gereksiz sahteciliğin söz konusu olduğu hallerde, fiilin haksızlık içeriğinin azlığı sebebiyle gereksiz sahtecilik halinde ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi gerektiğine ilişkin görüşümüz “gereksiz sahtecilik” başlığında belirtmiştir.

¹²³⁸ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 1022; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 246; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 312.

olabilmektedir. Ayrıca suçun niteliğine göre suçluyu iyileştirme, toplumu ve kişiyi koruma amacıyla güvenlik tedbirleri de uygulanabilmektedir.

Cezaların nasıl belirlenmesi gerektiğine ilişkin temel hususlar TCK md. 61’de belirtilmiştir. Maddeye göre; öncelikle; suça ilişkin temel ceza belirlenmelidir. İkinci olarak; suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenip işlenmediğine bakılarak bu şekilde işlendiğinin belirlenmesi halinde, temel ceza üzerinden indirim veya artırım uygulanmalıdır. Üçüncü olarak; birbirini takip eden adımlarla cezada artırım ve/veya indirim gerektiren hususlara göre cezada artırım ve/veya indirim yapılmalıdır. Dördüncü olarak ise önceki adımla belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler ile takdiri indirim sebepleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir¹²³⁹.

Cezanın belirlenmesine ilişkin belirtilen hususlar resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın belirlenmesinde de geçerlidir. Bu çerçevede; birinci adım olarak, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin temel ceza somut olay itibarıyla belirlenmelidir. Resmi belgede sahtecilik suçunun herkes tarafından işlenebilen hali TCK md. 204/1’de düzenlenmiş olup temel cezası “iki yıldan beş yıla kadar hapistir.” Suçun kamu görevlisi tarafından işlenen hali ise TCK md. 204/2’de düzenlenmiş olup temel cezası “üç yıldan sekiz yıla kadar hapistir.” Görüldüğü üzere resmi belgede sahtecilik suçunun temel şekli için öngörülen yaptırım türü hapis cezasıdır. Öngörülen hapis cezası ise tek ve maktu olmayıp alt ve üst sınırları belirlenmiş nispi ceza niteliğindedir. Yasada öngörülen bu nispi cezayı mahkeme, TCK 61/1. maddesinde belirtilen suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önemi ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kasta dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saik kıstasları gözeterek somut olayda belirlemelidir.

Birinci adıma ilişkin olarak uygulamada; belge sayısı, suçun işleniş biçimi, kastın yoğunluğu dikkate alınarak temel cezanın alt sınırından uzaklaşıldığına¹²⁴⁰, suçta meydana

¹²³⁹ TCK 61. maddesinde belirtilen cezanın belirlenmesinde gözetilecek hususlara bakıldığında, kanun koyucunun, cezanın işlenen suça göre belirlenmesi gerektiğine dair irade taşıdığı görülmektedir. Buna göre; suçun unsurları, suçun nitelikli halleri, suçun özel görünüş biçimleri, kusurluluğa etki eden haller cezanın belirlenmesinde esas alınmalıdır.

¹²⁴⁰ “Sanığın eyleminin aynı yasanın 204/1. maddesindeki sahtecilik suçunu oluşturduğu; belge sayısı, suçun işleniş biçimi, kastın yoğunluğu dikkate alınarak temel cezanın alt sınırdan uzaklaşarak tayini gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 8. CD. 21.06.2012 tarih, 2012/5555E. 2012/21503K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Sanıkta sahte düzenlenmiş nüfus cüzdanı ve sürücü belgesi ele geçirilmiş olması ve belgelerin aynı anda birden fazla düzenlenmesi nazara alınarak alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle ceza tayin edilmesi gerekirken alt sınırdan ceza tayin edilmiş olması aleyhe istinaf bulunmadığından eleştirilmesine” (İzmir BAM 6. CD. 15/09/2017 tarih, 2017/1256 E. 2017/1401K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

gelen zarar ve tehlikenin ağırlığının azlığı ile failin suç kastına dayalı kusurunun azlığında cezada teşdidin uygulanmaması gerektiğine¹²⁴¹, gerekçe gösterilmeye alt sınırdan uzaklaşarak ceza tayin edilmemesine¹²⁴² karar verildiği görülmektedir.

TCK 61/1’de temel cezanın belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturması halinde bu hususlar artık temel cezanın belirlenmesinde, göz önünde bulundurulmaz. Ayrıca bir husus, suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş ise bu husus temel cezanın belirlenmesinde ayrıca esas alınmamalıdır. Örneğin; suç konusu resmi belge sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge olması halinde cezasında TCK 204/3. maddesi uyarınca zaten artırım yapılacağından, bu husus temel cezanın belirlenmesinde alt sınırdan uzaklaşma gerekçesi yapılamaz. Yine bir husus, hem temel cezanın belirlenmesinde hem de zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında esas alınmamalıdır¹²⁴³.

İkinci adım olarak, temel ceza belirlendikten sonra suçun olası kast veya bilinçli taksirle işlenip işlenmediğine bakılarak suçun bu şekilde işlendiğinin belirlenmesi halinde, temel ceza üzerinden indirim veya artırım uygulanmalıdır. Ancak resmi belgede sahtecilik suçu taksir ile işlenen bir suç olmadığından bu suçta bilinçli taksir hükümleri uygulanmayacaktır. Buna karşılık resmi belgede sahtecilik suçunun olası kasıt ile işlenebildiği öğretide kabul edilmiştir¹²⁴⁴. Suçun bu şekilde işlendiği somut olayda belirlenirse temel ceza üzerinden TCK 21/2. madde uyarınca indirim yapılmalıdır.

¹²⁴¹ “Sanığın, kimlik bilgilerini kullandığı kişinin kardeşi olması, sahte kimlik kullanarak aldığı kredi kartları ile makul ve olağan harcamalar yapıp, borçlarını düzenli biçimde ödemesi, bazı bankalardan aldığı kredi kartlarının hesap ekstrelerinde görünen borçlarını tamamen ödeyip, soruşturmadan çok önce kullanıma kapatmış olması, (Yapı Kredi Bankası, HSBC Bank’tan aldığı kredi kartlarını 22.01.2008 ve 22.04.2008 tarihlerinde kapatmış) diğer bankalara olan tüm borçlarını hükümden önce tamamen ödemesi, kardeşi olan müştekinin şikâyetçi olmaması, ülkemizin sosyo – kültürel yapısı ve akrabalık ilişkisi nedeniyle sanığın kardeşinin kimlik bilgilerini kullanırken zarar verme saiki ile hareket ettiğine ya da kardeşinin olaydan haberdar olmadığına dair somut bir tespitin bulunmaması karşısında; dosya kapsamı ile uyumlu olmayan ‘suçun vahim işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, zaman ve yerin olumsuzluğu, suç konusunun kamu güveni üçüncü kişilerin mal varlığına yönelik fazla önem ve değeri, zarar ve tehlikenin fazla ağırlığı, sanığın haksız çıkar sağlama şeklindeki amaç ve saiki, kastın yoğunluğu’ gerekçesiyle cezalarda teşdit uygulanması” (Yargıtay 11. CD. 22.06.2011 tarih, 2011/5891E. 2011/2760K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁴² “TCK’nin 61. maddesinde düzenlenen hususları tartışmaksızın gerekçesinde yalnızca sanığın tüm aşamalarda suç saiki ile hareket ettiği ve eylemlerini profesyonel bir zihniyet içinde tamamladığını esas alarak yetersiz gerekçeyle en üst sınırdan teşdiden uygulama yapılmak suretiyle fazla ceza tayini yasaya aykırı” (Yargıtay 11. CD. 29.03.2016 tarih, 2014/15075E. 2016/2856K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁴³ “Belge sayısının çokluğunun TCY’nin 43. maddesinin uygulanmasına gerekçe gösterilmesine karşın, ayrıca temel cezanın alt sınırdan ayrılarak belirlenmesinde gerekçe olarak kabul edilmesi” (Yargıtay 4. CD. 09.07.2007 tarih, 2007/4519E. 2007/6704K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁴⁴ Özen, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, s. 734; Gökcen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 331; Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 809, 827; Artuk/Gökcen/Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, s. 4128; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 870; Yaşar/Gökcen/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6215; İtişgen, **a.g.e.**, s. 56.

Üçüncü adım olarak; suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli halin gerçekleştiğinin tespit edilmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılmalıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunun ağırlaştırıcı hali; TCK md. 204/3'te belirlenmiştir. Buna göre resmi belgede sahtecilik suçunun konusu TCK md. 204/3'te belirtilen belgeler olması halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır. Diğer kanunlarda öngörülen ağırlaştırıcı hallerin varlığı halinde de ilgili kanunda belirtilen oranda temel ceza üzerinden artırım yapılacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçunun hafifletici hali ise TCK md. 211'de düzenlenmiştir. TCK 211. maddesinde belirtilen hafifletici halden cezadan indirim yapılacaksa ağırlaştırıcı halin uygulanmasıyla belirlenen ceza üzerinden yapılmalıdır.

Dördüncü olarak; önceki adımlarla ceza belirlendikten sonra teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri bu sıra gözetilmek suretiyle uygulanarak sonuç ceza belirlenir. Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün uygulanabildiği hallerde¹²⁴⁵, teşebbüs hükümlerinin uygulanması gerekir. Bu suça iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik¹²⁴⁶, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve takdiri indirim hükümlerinin uygulama alanı bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen doğrultuda cezanın belirlenmesinde esas alınan hususların ne olduğunun kararda belirtilmesi gerekir. Ayrıca söz konusu hususların karara ne şekilde etki ettiğinin, değerlendirmenin ne şekilde yapıldığının kararda belirtilmesi gerekir¹²⁴⁷. Bütün bu hususların Anayasa'nın md.141/3'te belirtilen *“Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır”* anayasal hükmü gereğince gözetilmesi gerekir¹²⁴⁸. Yine TCK md.

¹²⁴⁵ Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsü mümkün gören görüşler ve sahte resmi belgeyi kullanma seçimlik hareketinde teşebbüsün mümkün olduğuna ilişkin görüşümüzü teşebbüs kısmında belirtilmiştir.

¹²⁴⁶ Bu konudaki görüşler “haksız tahrik” başlığında belirtilmiştir.

¹²⁴⁷ “5237 sayılı TCK'nin 61. maddesi uyarınca hâkim somut olayda; suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurun ağırlığını ve failin güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirlemelidir. TCK'nin ‘Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi’ başlıklı 3/1. maddesi uyarınca suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunmalıdır. Bu itibarla; kanunda öngörülen alt ve üst sınır arasında temel cezayı belirlemek hâkimin takdir ve değerlendirme yetkisi içindedir, ancak Anayasanın 141, 5271 sayılı CMK'nin 34, 230 ve 289. maddeleri uyarınca hükümde bu takdirin denetime olanak sağlayacak biçimde, hak ve nesafet kurallarına uygun, dosya içeriği ile uyumlu yasal ve yeterli gerekçesinin gösterilmesi zorunludur” (Yargıtay 11. CD. 20.12.2012 tarih, 2010/14240E. 2012/22110K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁴⁸ “Anayasa Mahkemesinin kararlarında da belirtildiği gibi cezai yaptırımlara ilişkin düzenlemelerde de kuralların, önleme ve iyileştirme amaçlarına uygun olarak ölçülü, adil ve orantılı olması gerekir (E.2010/104, K.2011/180, K.T. 29/12/2011). Orantılılık ilkesi, mağdurun korunması ile failin cezalandırılması arasında makul bir ilişki olmasını gerektirir. Diğer bir ifadeyle hak yoksunluğu getiren düzenlemelerde hukuka aykırı eylem ile

3/3'te düzenlenen "suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur" hükmü gereğince de bu hususların gözetilmesi gerekir.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Cezanın Bireyselleştirilmesi

Cezanın nasıl bireyselleştirileceği ise TCK md. 62'de belirtmiştir. TCK md.62'de cezanın bireyselleştirilmesine esas takdiri indirim nedenleri olarak failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği **üzerindeki** olası etkileri gibi hususlar belirtilmiştir. Belirtilen bu hususlar mükerrer değerlendirme yasağı gereği, temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınmayıp sadece takdiri indirim nedenleri olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu hususlara ilişkin düzenleme tüm suçlarda uygulanacak genel bir düzenleme niteliğinde olduğundan resmi belgede sahtecilik suçunda da gözetilecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda cezanın bireyselleştirilmesi nedenlerinin varlığı halinde TCK 62. maddesinde belirtilen şekilde cezada indirim uygulanmalıdır¹²⁴⁹. Resmi belgede sahtecilik suçunun temel cezası hapis olup TCK 62/1. maddesinde belirtilen "diğer cezalar" tabiri içerisinde kalmakla cezasının bireyselleşmesi kapsamında cezanın altıda birine kadar indirilir. Altıda birine kadar yapılacak indirimin oranını belirleme yetkisi yargılamayı yapan mahkeme veya hâkime aittir. Kararda hangi takdiri indirim nedeninin veya nedenlerinin uygulandığının, indirim oranının gerekçesi mutlaka belirtilmelidir.

IV. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar

Hapis cezasına seçenek yaptırımların uygulama alanı günümüz hukuk anlayışında gün geçtikçe artmaktadır. TCK de hapis cezası yerine seçenek yaptırımlara yer vermiştir. Söz

yaptırım arasında adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygunluk bulunmalıdır. Ayrıca, yaptırımlarda güdülen asıl amaç, işlediği suçtan dolayı kişinin ıslah olmasını sağlayıp, tekrar topluma kazandırılmasıdır. Nitekim Anayasa'nın 13. maddesi, temel hak ve hürriyetlere getirilecek sınırlamaların, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını belirtirken, 5237 sayılı TCK'nın 3. maddesine göre de, suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunması gerekmektedir (B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 36). AİHM de suçun niteliğinin ve verilen cezaların ağırlığının, yapılan müdahalenin orantılılığı bakımından dikkate alınması gereken unsurlar olduğunu kaydetmiş ve gerçekleştirilen müdahalenin 'demokratik bir toplum için zaruri' olması gerektiğini belirtmiştir (Varlı ve diğerleri/Türkiye, 38586/97, 19/10/2004)" (Anayasa Mahkemesi'nin 03.04.2014 tarih 2013/1614 B. No sayılı kararı, 22.05.2014 tarih 29007 sayılı RG, <http://www.resmigazete.gov.tr>, E.T. 06.09.2022).

¹²⁴⁹ "TCK'nın 62. maddesinde öngörülen 'failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri' gibi hususlar değerlendirilmeden 'haklı nedeni bulunmadığından cezası üzerinde başkaca artırma ve indirme yapılmasına yer olmadığına' biçimindeki kanuni olmayan ve yetersiz gerekçe ile takdiri indirimin uygulanmaması" (Yargıtay 18. CD. 02.04.2015 tarih, 2015/35E. 2015/86K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

konusu seçenek yaptırımlar; önödeme, uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasıdır¹²⁵⁰.

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezai yaptırım hapis cezası olduğundan hapis cezasına seçenek yaptırımların resmi belgede sahtecilik suçu açısından ele alınması gerekir. Bu kapsamda konu ele alındığında bazı seçenek yaptırımlarının resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanma imkânının bulunmadığı görülmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçu için kanunda öngörülen ceza miktarı önödeme kapsamını aştığı için önödeme kurumu bu suçta uygulanama-yacaktır¹²⁵¹. Uzlaşmayı düzenleyen CMK 253'te uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilen suç-lar sayılmış olup içinde resmi belgede sahtecilik suçu bulunmamaktadır¹²⁵². Bu suçun uzlaş-tırma kapsamında olduğuna dair özel bir düzenleme de bulunmamaktadır.¹²⁵³ Bu itibarla uzlaştırma hükümleri resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanmaz. Yine resmi belgede sahtecilik suçu, kamu davasının açılmasının ertelenmesi için belirtilen şartları taşıyan suç niteliğinde olmadığından bu suçta kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı da verileme-yecektir¹²⁵⁴.

Resmi belgede sahtecilik suçunda hapis cezasına seçenek yaptırımlardan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının ise uygulama imkânının bulunduğu görülmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. CMK md. 231/5'te, hükmün açıklanmasının geri bırakılması

¹²⁵⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 909; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 583; Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 834.

¹²⁵¹ Önödeme düzenleyen TCK md. 75'e göre; uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlar önödeme kapsamındadır.

¹²⁵² Uzlaşmayı düzenleyen CMK md. 253'e göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Aynı maddeye göre; ayrıca şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkra), konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), hırsızlık (madde 141), güveni kötüye kullanma (madde 155), dolandırıcılık (madde 157), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları uzlaştırma kapsamına giren suçlardır. Yine aynı maddeye göre; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamına girer.

¹²⁵³ CMK md. 253'teki düzenlemeye göre, bir suçun uzlaşma kapsamında kalabilmesi için ya CMK md. 253'te belirtilen suçlar kapsamında kalması ya da kanunda suçun uzlaştırma kapsamında kaldığına dair özel bir hüküm bulunması gerekir.

¹²⁵⁴ Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, fiilin cezai yaptırıma bağlanmasını geciktiren ve şartların gerçekleşmesi halinde de ortadan kaldıran bir kurumdur. Bu kurum, CMK md. 171'de düzenlenmiş olup öngörülen şartlar; suçun uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlardan olmaması ve suç için öngörülen cezanın üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirmesidir. Maddeye göre; bu şartlar birlikte var ise Cumhuriyet savcısı yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir.

kurumu düzenlenmiştir. Anılan kanun maddesine göre, uzlaşma kapsamında kalmayan suçtan yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması halinde, mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Hükmün belirtilen sınırlar içinde kalması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için ayrıca bazı koşulların bulunması gerekir. TCK md. 231/6'da belirtilen bu koşullar; sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunmasını, mahkemece sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılmasını, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesini ve sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesini kabul etmesidir. Uygulamada resmi belgede sahtecilik suçundan hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına karar verildiğinde bir zarar söz konusu olmadığı gözetilerek yukarıda belirtilen diğer kıstaslar gözetilmektedir¹²⁵⁵. Resmi belgede sahtecilik suçunun herkes tarafından işlenebilen TCK md. 204/1'deki hali için öngörülen hapis cezasının alt sınırı iki yıldır. Bu madde kapsamındaki suç için kurulacak sonuç hüküm iki yıldan az hapis cezasının tayinini doğurması yüksek ihtimaldir. Bu nedenle TCK md. 204/1 kapsamındaki resmi belgede sahtecilik suçunda mahkemece diğer koşullar var ise hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına karar verilebilir. Resmi belgede sahtecilik suçunun kamu görevlisi tarafından işlenebilen TCK md. 204/2'de belirtilen hali için öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıldır. Bu suçtan sadece temel ceza esas alınarak hüküm kurulur ise kurulan hükmün açıklanmasının geriye bırakılması mümkün değildir. Çünkü bu karar için aranan hükmün iki yıl veya daha az hapis cezasını içermesi şartı bulunmamaktadır. Ancak TCK md. 204/2'deki suçta daha az cezayı gerektiren TCK md. 211'deki haller söz konusu olacak ise kurulacak hükmün açıklanmasının geri bırakılması söz konusu olabilecektir.

¹²⁵⁵ “Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 03.02.2009 tarih, 2008/ 11-250 Esas ve 2009/13 Karar sayılı kararında da kabul edildiği gibi, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinde mahkemece kanaat verici basit bir araştırma ile belirlenecek maddi zararların esas alınması, manevi zararların bu kapsama dâhil edilmemesi gerektiği, olayda mağdurun tazminat talebi olmadığı gibi dosya içerisindeki bilgi ve belgelerin incelenmesinde sanığa yüklenen sahtecilik suçundan doğan herhangi bir maddi zararının bulunmadığı da gözetilerek, sanık hakkında, sadece, 5271 sayılı CMK’nin 231. maddesinin 6. fıkrasının (b) bendinde belirtilen ‘sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması’ koşulunun oluşup oluşmadığı hususunun karar yerinde değerlendirilerek, sonucuna göre hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, ayrıca, zararın giderilmediği şeklindeki usul ve yasaya aykırı gerekçe ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi” (Diyarbakır BAM 8. CD. 10.12.2019 tarih, 2019/140E. 2019/163K. sayılı kararı, Özel Arşiv); Aynı doğrultuda kararlar: Yargıtay 11. CD. 09.04.2014 tarih, 2012/23776E. 2014/6850K. sayılı ve Yargıtay 15. CD. 29.02.2016 tarih, 2013/24395E. 2016/2181K. sayılı kararı, Özel Arşiv.

V. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Hapis cezasının ertelenmesi TCK md. 51’de düzenlenmiştir¹²⁵⁶. 756 sayılı ETCK döne-minde de hapis cezasının ertelenmesi düzenlemesi bulunmaktaydı. O dönemde erteleme 647 sayılı Cezaların İnfazı hakkında Kanunu’nun 6. maddesine göre yapılmaktaydı.

TCK md. 51’e göre; işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir¹²⁵⁷. Kanun’un aynı maddesine göre erteleme süresinin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır.

Resmi belgede sahtecilik suçundan verilecek hapis cezası iki yıl veya daha az süreli hapis cezası şeklinde olabilmektedir¹²⁵⁸. Bu nedenle hapis cezasının ertelenmesi için kişi açısından aranan koşulların varlığı halinde hapis cezasının ertelenmesine karar verilebilir. Söz konusu koşulların genel olarak belirtildiği TCK md.51/1’e göre resmi belgede sahtecilik suçundan verilen hapis cezasının ertelenmesine karar verilebilmesi için hakkında hüküm verilen kişinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması gerekir. Ayrıca resmi belgede sahtecilik suçunu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekir.

TCK md. 51/2’ye göre; cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Resmi belgede sahtecilik suçu tehlike suçu niteliğinde olduğundan genellikle somut bir zarar oluşmamaktadır. Bu itibarla zararın aynen iadesi veya tazmini, ya da durumun suçtan önceki hale getirilmesi koşulunun aranmasının gerekmediği kanaatindeyiz.

¹²⁵⁶ CMK’de, kamu davasının açılmasının ertelenmesi (CMK md. 171), hükmün açıklanmasının ertelenmesi (geri bırakılması) (CMK md. 231) ve hapis cezasının ertelenmesi (CMK md. 51) olmak üzere üç tür erteleme bulunmaktadır (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 921).

¹²⁵⁷ TCK md.51’e göre, erteleme kapsamındaki bir ceza söz konusu ise erteleme kararının verilebilmesi için kişiye ilişkin bazı şartların da gerçekleşmesi gerekir. Bunlar; daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede oluşan bir kanaattir.

¹²⁵⁸ “Resmi belgede sahtecilik suçundan kurulan hüküm fıkrasında; sanığa verilen hapis cezasının 2 yıl olması ve dolayısıyla ertelenebilecek miktarda bulunduğu, ayrıca sanığın daha öncesinde 3 aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olduğu gözetildiğinde erteleme kurumunun diğer şartlarının tartışılması suretiyle uygulanıp uygulanmayacağına hükmolunması gerekirken salt olarak ‘hapis cezasının miktarı nedeniyle TCK’nin 51. maddesi uyarınca kanuni zorunluluk gereği ertelenmesine yer olmadığına’ şeklinde karar verilmesi” (Yargıtay 23. CD. 29.09.2015 tarih, 2015/1974E. 2015/4455K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

VI. Güvenlik Tedbirleri

Güvenlik tedbirleri, failin işlediği fiil ve kişiliğinden kaynaklanan tehlikeli hali önlemeye yönelik hâkim tarafından hakkında uygulanmasına karar verilen koruma, iyileştirme, eğitim amaçlı tedbirlerdir¹²⁵⁹. TCK’de güvenlik tedbirleri I. kitap, III. kısım, II. bölümde 53-60. maddeler arasında düzenlenmiştir. Bu kapsamda TCK md. 53’te belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, TCK md. 54’te eşya müsaderesi, TCK md. 55’te kazanç müsaderesi, TCK md. 56’da çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, TCK md. 57’de akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, TCK md. 58’de suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular, TCK md. 59’da sınır dışı edilme ve TCK md. 60’ta ise tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri başlığı ile düzenlemeler yapılmıştır.

Resmi belgede sahtecilik suçu itibarıyla belirtilen güvenlik tedbirlerinden bazılarının ele alınması uygun olacaktır.

A. Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma

TCK 53. maddesinde “belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma” güvenlik tedbiri düzenlenmiştir¹²⁶⁰. Ancak belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri tek halden oluşmamaktadır¹²⁶¹. Düzenlenen bu tedbirin birinci hali; hapis cezasına mahkûmiyetinin kanuni sonucu olarak uygulanan bu itibarla ayrıca hükümde belirtilmesine gerek olmayan¹²⁶² ancak infazda mutlakta gözetilen tedbirdir¹²⁶³. Bu tedbir hali, TCK md. 53/1’de düzenlenmiş olup kişinin, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucudur. Buna göre; tedbirin bu halinin uygulanması için iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; failin kasten bir suç işlemesi ve işlediği suçtan hapis cezasıyla mahkûm edilmesidir.

Resmi belgede sahtecilik suçu, kasten işlenen bir suç olup cezai yaptırımı da hapidir. Bu itibarla bir kişi resmi belgede hüküm giydiğinde, herhangi bir karar olmaksızın

¹²⁵⁹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 948; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 989; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 651; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 660; Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 705.

¹²⁶⁰ Madde gerekçesine göre; işlediği suç dolayısıyla toplumda kişiye karşı duyulan güven sarsılması nedeniyle, suçlu kişinin özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakların kullanmaktan yoksun bırakılması amacıyla bu güvenlik tedbirinin düzenlendiği anlaşılmaktadır.

¹²⁶¹ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 712; Koca/Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 654.

¹²⁶² Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 712.

¹²⁶³ “5237 sayılı TCK’nın 53. maddesinin bazı bölümlerinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesinin 24.11.2015 tarihinde yürürlüğe giren 08.10.2015 gün ve 2014/140 E. 2015/85 K. sayılı kararı da nazara alınarak bu maddede öngörülen hak yoksunluklarının uygulanmasının infaz aşamasında gözetilmesi mümkün görülmemiş, dosya içeriğine göre temyiz itirazları yerinde görülmemiştir” (Yargıtay 2. CD. 09.01.2020 tarih, 2019/12802E. 2020/493K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak TCK md. 53/1’de belirtilen belli haklardan yoksun kalmış olacaktır.

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin birinci halinde; hapis cezasından hüküm giymiş olan kişi, sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten; seçme ve seçilme ehliyetinden; velayet hakkından; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan; vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan; bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun kalır.

Ancak Anayasa Mahkemesi’nin 8/10/2015 tarih, 2014/140E. 2015/85K. sayılı kararı ile TCK 53. maddenin 1. fıkrasında yer alan “*Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;*” bölümü, aynı fıkranın (b) bendinde yer alan “*seçilme ehliyetinden*” ibaresi yönünden, yine aynı fıkra da yer alan “*hapis cezasına*” ibaresi ise (b) bendinde yer alan “*Seçme ve*” ibaresi yönünden iptal edilmiştir¹²⁶⁴. Yine 8/10/2015 tarih, 2014/140E. 2015/85K. sayılı kararı ile TCK 53. maddenin 1. fıkrasında yer alan “*ve diğer siyasi hakları kullanmaktan*” ibaresi ile aynı maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkranın (b) bendinde yer alan “*Seçme ve seçilme ehliyetinden*” ibaresi yönünden iptal edilmiştir¹²⁶⁵. Bu itibarla TCK 53/1. maddesinde hapis cezasından mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak yukarıdaki haklardan yoksun kalınmasında Anayasa Mahkemesinin bu kararının da gözetilmesi gerekir.

Nitekim Anayasanın 76. maddesinde seçilebilme ehliyeti için kasten işlenen suçlardan dolayı bir yıl veya daha fazla hapis cezasından hüküm giymemiş olma şartı aranmakta iken TCK 53. maddesinde, bir yıllık şart aranmaksızın kasten işlenen bir suçtan hapis cezası alma şartını yeterli görülmekteydi. TCK md. 53’te seçme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa’da seçme hakkının bir tezahürü olarak ifade edilebilen oy kullanma hakkının Anayasa’da açıkça ifade edilen sınırlarını aştığı, hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunup bulunmadığı dikkate alınmaksızın kategorik bir şekilde kasten işlenen tüm suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûmiyet halinde seçme hakkına sınırlama getirdiği, getirilen sınırlama, demokratik

¹²⁶⁴ <http://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, E.T. 06.09.2022

¹²⁶⁵ <http://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, E.T. 06.09.2022; <http://www.mevzuat.gov.tr>, E.T. 06.09.2022.

toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğinde olduğundan Anayasa'ya aykırı bulunarak yukarıda belirtilen iptal kararı verilmiştir¹²⁶⁶. Ancak resmi belgede sahtecilik suçundan mahkumiyet halinde ceza miktarı her zaman bir yılın üstünde kalacağı için bu suç yönünden iptal hükmü önem taşımayacaktır. Sonuç olarak; resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm giyen bir kişi, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı da gözetilerek ayrıca hükümde belirtilmesine gerek olmaksızın mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak TCK md. 53/1'de belirtilen haklardan yoksun kalır.

TCK md. 53/2'ye göre; TCK 53/1'de belirtilen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin birinci halinde hakları kullanmaktan yoksun kalma süresi, hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadardır. TCK md. 53/3 ve 53/4'te, birinci halde uygulanan hak yoksunluklarının istisnalarına yer vermiştir. TCK md. 53/3'e göre; hapis cezasının ertelenmesinde veya hükümlünün koşullu salıverilmesinde, hükümlü, "kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkilerinden" yoksun kalmayacaktır. Yine hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında, mahkemece, "bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmek" hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir. TCK md. 53/4'e göre ise kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında TCK md.53/1'de belirtilen hak yoksunluğu uygulanmayacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçunun kurulan nihai hükmünün iki yılın altında kalması durumunda diğer koşulların da oluşması halinde ertelenmesine karar verilebilir. Yine resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın infazında, koşulların oluşması halinde hükümlünün koşullu salıverilmesi mümkündür. Bu suçu onsekiz yaşından küçüklerin de işlemesi mümkündür. Buna göre, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükmün ertelenmesinde, bu suçtan hükümlünün koşullu salıverilmesinde ve bu suç hükümlüsünün fiil işlediği sırada onsekiz yaşında olmasında TCK md. 53/1'deki hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın istisnaları olan TCK md. 53/3'teki istisnalar ve 53/4'teki "fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler yönündeki istisna" uygulanabilecektir. Fakat resmi belgede sahtecilik suçundan kurulacak nihai hükmün kısa süreli hapis cezası sınırında kalması mümkün olmadığından TCK md. 53/4'teki "kısa süreli hapis cezası ertelenmiş olma" halinin bu suç yönünden uygulanması mümkün değildir.

¹²⁶⁶ <http://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, E.T. 06.09.2022.

TCK md. 53'te düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri ikinci hali karar ile verilen halidir. Bu hal, TCK md.53/5'te düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre; TCK md. 53/1'de sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Yine maddeye göre; söz konusu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adlî para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir.

TCK md.53/5'te belirtilen kararlar verilen ve cezanın infazından sonra işleyip hükmolunan ceza süresinin yarısından bir katına kadar sürmesi mümkün olan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın bu halinin resmi belgede sahtecilik suçu yönünden uygulanması mümkündür. Kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği, esasen hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması niteliğinde olduğu kanaatindeyiz. Çünkü hak ve yetkilerine uygun davranma ile resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesi çelişki içermektedir. Birisinin varlığı halinde ötekisinden söz edilemez. Yine TCK 53/1'de belirtilen özel hukuk tüzel kişiliğindeki yönetici veya denetçinin hak ve yetkisini kötüye kullanarak resmi belgede sahtecilik suçunu, örneğin; çek veya bono sahteciliğini işlemesi mümkündür. Bu itibarla TCK 53/5'te düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin resmi belgede sahtecilik suçunda uygulanmasının mümkün olduğu kanaatindeyiz. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun yaptırımı sadece hapis olduğundan tedbirin bu halinde belirtilen adli para cezası yönündeki haline ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir.

TCK md. 53/6'da düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin üçüncü hali ise belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde verilen üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin tedbirdir. Resmi belgede sahtecilik suçu taksirle işlenebilen bir suç olmadığından bu tedbir türünün bu suç yönünden uygulanması mümkün değildir.

TCK 53. maddesinde düzenlenen belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri belli sürelerle tabidir. Başka bir ifadeyle TCK'de ömür boyu hak yoksunluğuna yer

verilmemiştir¹²⁶⁷. Bu itibarla TCK kapsamında verilen bir mahkûmiyet hükmüne bağlı hak yoksunluğunda ETCK döneminde olduğu gibi “yasaklanmış hakların geri verilmesi” yoluna başvurulmasına gerek bulunmamaktadır. Fakat özel bazı yasalarda ömür boyu hak yoksunluğuna ilişkin hükümler bulunmaktadır. Örneğin; 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 11. maddesinde sahtecilik ve bir kısım suçlardan hüküm giyilmesini milletvekili seçilmesine engel görmektedir. Yine, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu’nun 28. maddesinde de benzer düzenleme bulunmaktadır. Anılan maddedeki düzenlemeye göre; hekimlik mesleğinin icrası için Türk Ceza Kanunu’nun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; sahtecilik ve maddede belirtilen suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak gerekir.

Bu şekilde ETCK döneminde veya özel yasalarda ömür boyu hak yoksunluğunun öngörüldüğü düzenlemeler sebebiyle verilen güvenlik tedbirlerine karşı “yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna” başvurulması gerekir¹²⁶⁸. Bu konuda 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun 13/A maddesinde düzenleme bulunmaktadır. Anılan kanun maddesindeki koşulların oluşması halinde yasaklanmış hakların geri verilmesine karar verilecektir.

Hak yoksunluğu hükmünü içeren bazı kanunlarda, bazı suçların hak yoksunluğuna sebep olduğuna ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır¹²⁶⁹. Yine bazı kanunlarda belli yerlere atanmalarda veya belli görevlerde bulunmada bazı suçlardan hüküm giymiş olmama şartı arandığı görülmektedir¹²⁷⁰. Sahtecilik suçu da bu şekilde söz konusu düzenlemelerde belirtilen suçlar arasında sayılmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçu, sahtecilik suçu kapsamında kaldığı için söz konusu düzenlemeler, bu suçu da kapsamaktadır. Anılan bu düzenlemelerde sahtecilik suçunun “yüz kızartıcı suç¹²⁷¹” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Sahtecilik suçunun yüz kızartıcı suç olarak nitelendirilmesinin toplumun bazı suçlara ve bu kapsamda sahtecilik suçuna ilişkin hukukça kabul edilmiş ahlaki nitelemesi olduğu düşüncesindeyiz.

¹²⁶⁷ Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 715; Çetin Arslan, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi”, **AÜHFD**, C. 56, S. 4, Ankara, 2007, s. 4; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 917.

¹²⁶⁸ Yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumu, söz konusu yasakları ancak gelecek için kaldırarak olup geçmişe etki etmeyecektir (Centel/Zafer/Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 718).

¹²⁶⁹ 5363 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu md. 24; 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu md. 53; 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu md. 30; 442 sayılı Köy Kanunu md. 31.

¹²⁷⁰ 7179 sayılı Askeralma Kanunu md. 5; 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu md. 6; 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu md. 3; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu md. 3, geçici md. 8; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 8; 5187 sayılı Basın Kanunu md.5; 4458 sayılı Gümrük Kanunu md. 226; 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu md. 11.

¹²⁷¹ TDK’de “yüz kızartıcı suç”, insanlık onuruna yakışmayan suç olarak tanımlanmaktadır (<http://sozluk.gov.tr>, E.T. 07.09.2022); Yılmaz, “yüz kızartıcı suçları”, terzil edici suçlar olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, **a.g.e.**, s. 805).

B. Müsadere

Müsadere malvarlığını konu alan bir güvenlik tedbiridir. Müsadere (zor alım), suçlunun malvarlığının tamamının veya bir kısmının mülkiyetinin işlediği suç sebebiyle suçludan alınarak devlete geçirilmesidir¹²⁷². Yürürlükteki 5237 sayılı TCK müsadere konusunu iki madde halinde düzenlemiştir¹²⁷³. TCK 54. maddesi eşya müsaderesini, TCK 55. maddesi ise kazanç müsaderesini düzenlemiştir.

1. Eşya Müsaderesi

Eşya müsaderesine ilişkin genel düzenleme TCK 54. maddesinde yer almaktadır. Maddeye göre; kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir.

Resmi belgede sahtecilik suçu kasıtlı bir suçtur. Bu nedenle suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Bu kapsamda sahte belgenin oluşturulması için kullanılan aletler TCK 54. maddesine göre müsadere edilmelidir¹²⁷⁴.

Resmi belgede sahtecilik suçunun olmazsa olmazı sahte resmi belgedir. Suça konu resmi belge eşya vasfında olmadığından dosyada delil olarak saklanmasına karar verilmesi gerekir¹²⁷⁵. Suç konusu belgede sahtecilik tespit edilmemiş ise iade kararı verilmelidir¹²⁷⁶.

Suç konusu resmi belgenin bir kısmının sahte olması halinde müsadere konusunda nasıl davranmak gerektiği önemli bir husustur. Örneğin; çek veya bono miktarında yapılan

¹²⁷² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 924.

¹²⁷³ 765 sayılı yürürlükten kaldırılan ETCK, müsadereyi 36. maddesinde düzenlemişti. 36. madde “*Mahkumiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikâbından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla mahkemece zabt ve müsadere olunur. Kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm veya kabahat teşkil eden eşya bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa bile mutlaka zabt ve müsadere olunur*” şeklindeydi.

¹²⁷⁴ “*hüküm fıkrasından ‘suçta kullanılan eşyaların 5237 sayılı yasanın 54. maddesi uyarınca müsaderesine’, (...)* ibarelerin çıkartılarak yerlerine ‘suçun kanıtı bulunan nüfus cüzdanı, sürücü, trafik ile tescil ve vekaletnameler gibi muhtelif belgelerin dosyada delil olarak saklanmasına, suça konu belgelerin hazırlanmasında kullanılan aletlerin 5237 sayılı yasanın 54. maddesi uyarınca müsaderesine’ ” (Yargıtay 11. CD. 20.07.2009 tarih, 2006/8228E. 2009/9679K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁷⁵ “*Sanığa yüklenen suçun kanıtı olan ve Adli Emanetin 2018/160 sırasında kayıtlı bulunan suça konu nüfus cüzdanının suçta kullanılan ya da bizzatı suç teşkil eden eşya vasfında bulunmaması nedeniyle müsadereye konu eşya niteliğinde bulunmamasına rağmen delil olarak dosyada saklanması yerine TCK’nin 54/1. maddesine göre müsaderesine karar verilmesi*” (Sakarya BAM 8. CD. 28.03.2019 tarih, 2019/315E. 2019/329K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁷⁶ “*Adli emanette kayıtlı iki adet senet üzerinde sahtecilik bulunmadığı ve katılana iadesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde dosyada delil olarak saklanmalarına karar verilmesi*” (Yargıtay 15. CD. 09.12.2015 tarih, 2013/19359E. 2015/31979K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

sahtecilik halinde çekin veya bononun iptali ile dosyada saklanmasına karar verilmesi bu belgelerin gerçek miktarı üzerinden işlem görmesini de engelleyecektir. Böyle bir durumda çek veya bononun gerçek miktarı veya sahtecilik yapılan kısmının belgeye şerh düşülerek gerçek miktar üzerinden kullanılmasını sağlamak yerinde olacaktır¹²⁷⁷.

Bazen birden fazla belgenin birleştirilmesi ile başka bir belge oluşturulabilir. Tek belgeyi oluşturan başka belgelerden birisinin sahte olması halinde birleştirilmiş tüm belgelerin dosyada delil olarak saklanmasına karar verilip verilmeyeceğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Örneğin; çekin arka kısmının cirolarla dolması halinde, cironun çeki bağli olan ve “alonj” denilen bir kâğıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması mümkündür. Bu durumda resmi belge niteliğindeki çekin alonj kısmının sahte olması halinde çek ve alonjun dosyada delil olarak saklanmasına karar verilmesi bu çek ile işlem yapılmasına engel teşkil edebilir. Böyle bir durumda, sorunu, kısmi müsadere kurumuyla çözüme kavuşturmanın doğru olacağını düşünmekteyiz. Kısmi müsadereyi düzenleyen TCK md. 54/5’e göre bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsadere edilmesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise sadece bu kısmın müsadere edilmesine karar verilebilir. Bu çerçevede diğer belgelere zarar verilmeksizin sahte belgeyi bu belgelerden ayırmak mümkün ise sahte belge ayrılarak dosyada delil olarak saklanmasına karar verilmelidir. Böyle bir durumda sahte belgeyi diğer belgelerden ayırma işleminin yapıldığının belgelere şerh edilmesinde yarar vardır.

Resmi belgedeki sahteciliğin aldatma niteliğinin bulunmaması sebebiyle suçun oluşmadığı hallerde suça konu belgenin iadesine karar verilmesi gerekip gerekmediği önemli bir sorundur. Kanaatimizce; sorun TCK md. 54/1. fıkrasındaki “*Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir*” cümlesi çerçevesinde açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır. Belge sahteciliği kamu güveninin sarsılmasına sebep olan suçlar niteliğindedir. Bu itibarla aldatma niteliği olmasa da tıpkı davaya konu olduğu üzere yeniden kullanılması ve kamu güvenliğini sarsma ihtimali olan sahte bir belgenin iadesi yerinde olmayacaktır. Nitekim TCK 54. madde gerekçesi eşyanın niteliği itibarıyla kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilmesini hükmedileceğini belirtmektedir. Bu itibarla aldatma niteliği olmaması sebebiyle suç

¹²⁷⁷ “‘Suça konu bono üzerine 750.000.000 TL için geçerlidir’ açıklaması yazıldıktan sonra icra takip dosyasına gönderilmesi yerine iptal edilerek kanıt olarak dosyada saklanmasına karar verilmesi yasaya aykırıdır” (Yargıtay 6. CD. 06.03.2006 tarih 2006/1834E. 2006/2032K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

oluşturmayan bir belgenin de konu olduğu davada delil olarak saklanmasına karar verilmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Ekleyelim ki belge sahteciliğinde aldatma niteliğinin bulunmaması, TCK 205. maddede düzenlenen resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçuna vücut verebilir. Böyle bir durumda belgenin, bu suç yönünden değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Resmi belge sahteciliğinde belgenin ele geçirilmesine rağmen failin tespit edilmemesi halinde, bu belge hakkında ne tür bir işlem yapılması gerektiğinin de açıklığa kavuşturulması gerekir. Nitekim uygulamada, bazen sahte kimlik veya belgeler bulunmasına rağmen failer tespit edilemeyebilir. Faili tespit edilemeyen resmi belgelerin failinin dava zamanasına kadar araştırılması, buna rağmen bulunamaması halinde belge hakkında belgenin iptali ile dosyada delil olarak saklanmasına karar verilmesinin mahkemeden talep edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü TCK md. 54/1-son cümle gereği, suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması halinde müsadere kararı verilebilecektir. Resmi belgede sahtecilik suçu, kamu güvenliği aleyhine işlenen suç niteliğindedir. Bu itibarla resmi belge sahteciliğine konu bir eşyanın kamu güvenliği için tehlike yarattığının kabulü gerekir.

2. Kazanç Müsaderesi

5237 sayılı TCK'nin benimsediği temel düşünce, suçun bir kazanç kaynağı olarak görülmemesi, ayrıca suçtan elde edilen gelirin kişinin yanına kar olarak kalmamasıdır¹²⁷⁸. Bu amaçla kazanç müsaderesine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda kazanç müsaderesine karar verilebilmesi için, bu suçtan elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlar söz konusu olmalıdır¹²⁷⁹. Kazanç müsaderesi hükümlerinin resmi belgede sahtecilik

¹²⁷⁸ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 975.

¹²⁷⁹ “TCK'nin 55. maddesi gereğince kazanç müsaderesinin, ancak suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların suçun mağduruna iade edilememesi halinde mümkün olduğu gözetilerek; ne gibi menfaatler ve ekonomik kazançlar elde edildiği de tespit edilmeden yazılı şekilde kazanç müsaderesine hükmolunması yasaya aykırı” (Yargıtay 11. CD. 06.11.2009 tarih, 2009/15970E. 2009/12760K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 16.12.2008 gün ve 2008/5-146-235 5237 sayılı kararında açıklandığı üzere, TCK'nin 55. maddesi gereğince 'kazanç müsaderesinin' ancak suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların suçun mağduruna iade edilememesi, suçtan mağdur olanın belirlenememesi halinde olanaklı bulunduğu, somut olayda koşulları oluşmadığı gözetilmeden yazılı şekilde kazanç müsaderesine hükmolunması” (Yargıtay 15. CD. 22.06.2016 tarih, 2016/588E. 2016/6650K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

suçunda uygulamasının mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Öncelikle resmi belgede sahtecilik suçunun “sahte resmi belgeyi kullanma” seçimlik hareketi dışındaki hareketlerle işlenmesinde bir kazancın oluşması mümkün görünmemektedir. Suçun “sahte resmi belgeyi kullanma” seçimlik hareketi ile işlenmesinde ise TCK 212. maddesi karşımıza çıkacaktır. Buna göre sahte resmi belgenin başka suçta kullanılması halinde hem sahtecilik hem de işlenen ilgili suç oluşacaktır. İşlenen ilgili suç ile bir kazanç elde edilmiş ise bu suç itibariyle kazanç müsadèresinin uygulanması doğru olacaktır. Örneğin; sahte çek kullanmak suretiyle işlenen dolandırıcılık suçundan elde edilmiş kazanç söz konusu ise resmi belgede sahtecilik suçu itibariyle değil dolandırıcılık suçu itibariyle kazanç müsadèresine karar verilebilir. Nitekim kazanç müsadèresini düzenleyen TCK 55. madde gerekçesini gözettiğimizde, bu düzenlemenin daha çok karapara aklama, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma gibi ekonomik çıkar elde etme amacıyla işlenen suçlara karşı etkin biçimde caydırıcılık özelliği olan bir yaptırım niteliği amacıyla getirildiği anlaşılmaktadır.

VII. Tekerrür

Suç işlemede tekerrür, kişinin diğer suçlulara nazaran toplumda daha fazla tehlikeli olduğunun ortaya çıkarılmasıdır¹²⁸⁰. TCK sisteminde, kişinin daha önce işlediği suç nedeniyle belli bir cezaya mahkûm edilmiş olmasına rağmen suç işlemede gösterdiği kararlılıkla toplum açısından tehlikeliliğini ifade eden tekerrür, kişi hakkında hükmolunan cezanın infazı sırasında dikkate alınacak ve hatta infazdan sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını doğuran neden olarak görülmüştür¹²⁸¹.

Tekerrür koşulları TCK’nin 58. maddesinde düzenlenmiştir¹²⁸². TCK md. 58’e göre, tekerrür halinde hükümlü hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı hükümde belirtilmesi gerekir¹²⁸³. Bu

¹²⁸⁰ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 994.

¹²⁸¹ TCK md. 58 gerekçesi.

¹²⁸² TCK md. 58’e göre; tekerrürün uygulanması için cezanın infaz edilmiş olması gerekmeyip önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi yeterlidir. Aynı maddeye göre; ancak beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl, yine beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra işlenen suçlarda önceden işlenen suçtan dolayı tekerrür hükümleri uygulanmaz.

¹²⁸³ “Sanığın sabıkasında yer alan ve tekerrüre esas alınan ilamın, ceza miktarı, kesinleşme ve infaz tarihleri itibarıyla TCK 58. maddede belirtilen şartları taşımayıp, tekerrüre esas olmadığı gözetilmeden, sanık hakkında verilen cezanın TCK’nin 58. maddesi gereğince mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine, cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verilmesi” (Yargıtay 15. CD. 12.06.2014 tarih, 2012/18194E. 2014/11844K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

şekilde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre cezanın infaz edildikten sonra mükerrir hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 108. maddesinde mükerrirlere özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Bu maddede tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan ceza süresine göre koşullu salıverilme süresi belirlenmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçunun tekerrür hükümlerinin uygulanmasında hükme esas temel suç olabileceği gibi, tekerrür esas suç olup başka bir suçun infazına da etki edebilir. Belirtilen TCK ve 5275 sayılı Kanun hükümleri gözetilerek her iki ihtimalin somutlaştırılması uygun olacaktır.

Birinci ihtimalde kasıtlı bir suçtan kesinleşmiş mahkûmiyetten sonra TCK md. 58/2'de belirtilen sürelerde resmi belgede sahtecilik suçu işlenebilir. Bu ihtimalde, resmi belgede sahtecilik suçu sonraki suç olup cezası, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre infaz edilecektir. Bu şekilde tekerrür hükümleri uygulanarak resmi belgede sahtecilik suçundan verilen ceza, 5275 sayılı Kanun'un 108. maddesinin 1. fıkrasının d bendindeki "sürelî hapis cezası" kapsamında kalacağı için cezasının üçte ikisinin infaz kurumunda iyi hâllî olarak çekilmesi durumunda, hükümlü koşullu salıverilmeden yararlanılabilir. Ancak aynı maddeki **düzenle-meye** göre ikinci defa tekerrür hükümleri uygulanarak resmi belgede sahtecilik suçundan verilen cezanın infazında hükümlü koşullu salıverilmez. Tıpkı birinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanmasında olduğu gibi hükümde ikinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanacağı belirtilmelidir.

İkinci ihtimalde resmi belgede sahtecilik suçundan kesinleşmiş mahkûmiyetten sonra TCK md. 58/2'de belirtilen sürelerde kasıtlı başka bir suç işlenebilir. Bu ihtimalde resmi belgede sahtecilik suçu önceki suç olup işlenen yeni suça ilişkin ceza mükerrirlere özgü infaz rejimine göre infaz edilecektir. 5275 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre; bu şekilde tekerrür hükümleri uygulanarak resmi belgede sahtecilik suçundan sonra işlenen suça uygulanan ceza süresi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise otuz dokuz yılının, müebbet hapis cezası ise otuz üç yılının, birden fazla sürelî hapis cezasına mahkûmiyet ise en fazla otuz iki yılının, sürelî hapis cezası ise üçte ikisinin infaz kurumunda iyi hâllî olarak çekilmesi durumunda, hükümlü koşullu salıverilmeden yararlanılabilir. Ancak koşullu salıverilme oranı üçte ikiden fazla olan suçlar bakımından tabî oldukları koşullu salıverilme oranı uygulanır. İkinci ihtimal için belirtilmelidir ki kişinin daha önce resmi belgede sahtecilik suçundan başka

işlediği suç veya suçlar var ise önceki suçlardan en ağır cezaya ilişkin hükümlülüğün tekerrüre esas alınması gerekir¹²⁸⁴

İşlenen her iki suçun resmi belgede sahtecilik suçu olması muhtemeldir. Başka bir ifadeyle resmi belgede sahtecilik suçundan kesinleşmiş mahkûmiyetten sonra TCK md. 58/2’de belirtilen sürelerde yeni bir resmi belgede sahtecilik suçu işlenmiş olabilir. Bu ihtimalde önceki suç ve sonraki suç resmi belgede sahtecilik suçu olup birinci ihtimalde belirtilen şekilde ceza infaz edilecektir.

TCK 58. maddesi düzenlemesi gözetilerek resmi belgede sahtecilik suçu açısından şu hususları belirtmeliyiz: Resmi belgede sahtecilik suçu ile taksirle işlenen suç veya sırf askeri suç arasında tekerrür söz konusu olmaz. Yabancı ülke mahkemelerinin verdiği resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kesinleşmiş hükümler tekerrüre esas olmaz. Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği resmi belgede sahtecilik suçları dolayısıyla tekerrür hükümleri uygulanmaz.

§3. RESMÎ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNUN MUHAKEMESİ

I. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Zamanaşımı

Ceza hukukunda iki türlü zamanaşımı bulunmaktadır. Bunlar; işlenen suçun kamu davasının açılması için öngörülen dava zamanaşımı ile verilen cezanın infazı, infaz edilememiş ise sonlandırılması için öngörülen ceza zamanaşımıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunda dava zamanaşımı ile ceza zamanaşımı farklı bir özellik taşımayıp TCK 66 vd. maddelerinde düzenlenen genel hükümlere tabidir. Söz konusu genel hükümler çerçevesinde zamanaşımını resmi belgede sahtecilik suçu yönünden somutlaştırıp ele alacağız.

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Dava Zamanaşımı

Dava zamanaşımının belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Resmi belgede sahtecilik suçunun TCK 204/1. maddesinde düzenlenen halinde cezanın yukarı sınırı beş yıla kadar hapis, TCK 204/2. maddesinde düzenlenen halinde ise cezanın yukarı sınırı sekiz yıla kadar hapistir. Zamanaşımını düzenleyen TCK 66/1-e’ye göre beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını

¹²⁸⁴ “Sanığın tekerrüre esas alınan K 13. Asliye Ceza Mahkemesinin 10/09/2014 tarih ve 2013/66 Esas 2014/512 Karar sayılı, 12/11/2014 tarihinde kesinleşen ilamında iki ayrı suçtan hükümlülük kararı bulunması karşısında; 5275 sayılı Yasa’nın 106/2. maddesi gözetilerek, en ağır cezaya ilişkin hükümlülüğün tekerrüre esas alınması gerekirken, ilamın tamamının tekerrüre esas alınması ile yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 2. CD. 09.01.2020 tarih, 2019/12802E. 2020/493K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

gerektiren suçlarda dava zamanaşımı sekiz yıl, TCK md. 66/1-d'ye göre ise beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda dava zamanaşımı onbeş yıldır. TCK 204. maddesinde öngörülen cezanın yukarı sınırları ile TCK 66. maddesinde düzenlenen dava zamanaşımı süreleri birlikte gözetildiğinden TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda dava zamanaşımı sekiz yıl, TCK 204/2.maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin dava zamanaşımı ise onbeş yıldır.

Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde CMK md. 66/3'e göre dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur. Resmi belgede sahtecilik suçunda ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin varlığında TCK 204/2. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun tabi olduğu dava zamanaşımı süresi değişmemektedir. Ancak ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin varlığı, TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun tabi olduğu dava zamanaşımı süresini değiştirmektedir. Ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin varlığında TCK 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda dava zamanaşımı artık sekiz yıl değil, onbeş yıl olacaktır.

CMK md. 66/2 gözetildiğinde, resmi belgede sahtecilik suçu failinin fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olması halinde, dava zamanaşımı sürelerinin yarısının, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olması halinde ise dava zamanaşımının üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşecektir. Ayrıca CMK md. 66/6'da belirtildiği üzere; dava zamanaşımı, tamamlanmış resmi belgede sahtecilik suçunda suçun işlendiği günden, suçun teşebbüsü halinde son hareketin gerçekleştirildiği günden ve zincirleme suç halinde ise son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Kamu görevlisi tarafından işlenebilen TCK 204/2. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda soruşturma için gerekli izin veya özel soruşturma hallerindeki karar alınmasını gerektiren hallerde izin veya kararın alınmasına kadar dava zamanaşımı durur¹²⁸⁵.

Resmi belgede sahtecilik suçu yargılamasında şüpheli veya sanıklardan birinin Cumhuriyet savcısı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, iştirak halindeki suçta sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi halinde dava zamanaşımı kesilir. Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı

¹²⁸⁵ Nitekim başta 4483 sayılı yasa hükümleri olmak üzere, özel soruşturma ve kovuşturma şartlarının arandığı kamu görevlileri hakkındaki soruşturma ve kavuşturmalarda izin veya karar alınmasını gerektiren hallerde izin ve karar alınana kadar dava zamanaşımı duracaktır.

süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar. Kesilme halinde, zamanaşımı süresi en fazla TCK md. 204/1 halinde on iki yıl, TCK md. 204/1'in ağırlaştırıcı nitelikli hali ve TCK md. 204/27deki hali için ise yirmi iki buçuk yıl kadar uzar¹²⁸⁶.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Ceza Zamanaşımı

Ceza zamanaşımı, mahkûmiyet hükmünde belirtilen ceza miktarına göre belirlenmektedir. Ceza zamanaşımına ilişkin genel hükümler resmi belgede sahtecilik suçunda da geçerli olup bu suç için özel bir durum bulunmamaktadır.

Hükümde tayin edilen cezalara göre TCK md. 68/1'de ceza zamanaşımı süreleri belirlenmiştir¹²⁸⁷. Resmi belgede sahtecilik suçunda ceza zamanaşımı ya TCK 68/1-d veya 68/1-e maddeleri kapsamında kalacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçunun ağırlaştırıcı nitelikli hal ile birleşmesi durumunda tayin edilecek ceza miktarı, beş yılı geçeceğinden TCK md. 68/1-d gereğince ceza zamanaşımı yirmi yıldır. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunda alt sınırdan ceza tayin edilirse ceza miktarı beş yılı geçmeyeceğinden TCK md. 68/1-e gereğince ceza zamanaşımı on yıldır.

Resmi belgede sahtecilik suçunun faili, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış ise ceza zamanaşımı sürelerinin yarısının geçmesi ile ceza infaz edilmez. Oniki yaşını doldurmuş ancak onbeş yaşını doldurmamış kişinin kamu görevlisi olması mümkün olmadığından resmi belgede sahtecilik suçunun TCK md. 204/2'de düzenlenen halinin faili olması mümkün değildir. Bu gruptaki kişi ancak TCK md. 204/1'de düzenlenen suçun faili olabilir. Fail onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış ise ceza zamanaşımının üçte ikisinin geçmesiyle ceza infaz edilmez.

¹²⁸⁶ “5237 sayılı TCK'nın 204/1. maddesinde düzenlenen ‘resmi belgede sahtecilik’ suçunun yasada öngörülen cezasının miktarı ve üst sınırı itibarıyla tabi olduğu, aynı Kanun'un 66/1-e, 67/2-a ve 67/3 maddeleri uyarınca, olağan zamanaşımı süresinin 8 yıl olduğu ve zamanaşımını kesen en son işlemde sanıklar M, A ve G hakkında yapılan 22/11/2011 tarihli sorgu işlemi olduğunun tespit edildiği, bu bilgiler ışığında, 8 yıl olağan dava zamanaşımı süresinin, en son zamanaşımını kesen işlem olan sorgu tarihinden, inceleme konusu hüküm tarihine kadar gerçekleştiği, sanık H hakkında TCK'nın 204, 66/1-e ve 67/4 maddelerine göre, hesaplanan 12 yıllık dava zamanaşımının suç tarihi olan 2007 yılından inceleme tarihine kadar gerçekleştiği anlaşıldığından kamu davalarının gerçekleşen zamanaşımı nedeniyle 5271 sayılı CMK'nın 223/8. maddesi uyarınca düşmesine” (Yargıtay 15. CD. 14.01.2020 tarih, 2017/10949E. 2020/213K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁸⁷ TCK md. 68'ye göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl, müebbet hapis cezalarında otuz yıl, yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl, beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl ve beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl geçmesiyle ceza infaz edilmez.

II. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

A. Genel Olarak

Genel olarak suç soruşturması ve kovuşturması 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerinde belirtilen usullere göre yürütülmektedir. Ancak çeşitli sebeplerle genel soruşturma veya kovuşturma usulünden başka usuller uygulanabilmektedir¹²⁸⁸. Bu sebeplerden birisi de şüpheli veya sanığın kamu görevlisi olmasıdır.

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin soruşturma ve kovuşturma şüphelinin kamu görevlisi olması itibarıyla özellik taşımaktadır. Herkesin fail olabildiği TCK md. 204/1’de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun soruşturması genel hükümlere göre resen yapılabilen iken kamu görevlileri tarafından işlenebilen TCK md. 204/2’de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda soruşturma yapılması izne tabidir¹²⁸⁹. Kamu görevlileri hakkında yapılacak soruşturmalarda izne ilişkin işlemler 4483 sayılı Memur ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yürütülmektedir.

B. Kamu Görevlisinin Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Şartı

Kamu görevlisinin fail olabildiği TCK 204/2. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçundan soruşturma ve dolayısıyla kovuşturma yapılabilmesi için izin alınması gerekir. Bu şart gerçekleşmeden soruşturma yapılamaz. İzin işlemleri 4483 sayılı Memur ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yürütülmelidir¹²⁹⁰. Özellik arz eden bu konuya 4483 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde kısaca değinmekte yarar görmekteyiz.

4483 sayılı Kanun’un 4. maddesini gözeterek belirtmeliyiz ki Cumhuriyet başsavcıları, bir kamu görevlisinin görevi gereği yaptıkları iş ve işlemlerde resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğine dair herhangi bir ihbar veya şikâyet aldıklarında veya böyle bir durumu öğrendiklerinde ivedilikle toplanması gerekli ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespitten başka hiçbir işlem yapmayarak ve hakkında ihbar veya şikâyetle bulunulan kamu görevlisinin ifadesine de başvurmaksızın evrakın bir örneğini ilgili yetkili mercie göndererek “soruşturma

¹²⁸⁸ Nitekim CMK 244 vd. maddelerinde genel yargılama usulünden başka özel yargılama usullerine yer verilmiştir.

¹²⁸⁹ Şan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, s. 194; Taşdemir, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, s. 143; Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 470.

¹²⁹⁰ Yokuş Sevük, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 688; Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6222; Gökçen, **Belgede Sahtecilik Suçları**, s. 356.

izni” isterler¹²⁹¹. Yine diğer makam ve kamu görevlileri de, kamu görevlisinin görevi kapsamın-da resmi belgede sahtecilik suçunun işlendiği ihbar, şikâyet, bilgi, belge veya bulgulara dayanarak öğrendiklerinde durumu izin vermeye yetkili mercie iletirler. Soruşturma izni vermeye yetkili merciler, kural olarak, ilçede görevli olan kamu görevlileri için ilçe kaymakamı, merkez ilçe ve ilde görevli olan kamu görevlileri için ise validir. Özellik arz eden hallerde ise soruşturma izni vermeye yetkili mercii 4483 sayılı Kanun’un 4. maddesinde ayrıca belirtilmiştir.

İzin vermeye yetkili mercilerin saptanmasının nasıl yapılacağı da kanunda belirtilmiştir. 4483 sayılı Kanun’un 3. maddesine göre memur veya kamu görevlisinin suç tarihindeki görevi esas alınır. Yine ast kamu görevlisi ile üst kamu görevlisinin aynı fiile iştiraki halinde izin, üst kamu görevlisinin bağlı olduğu merciden isteneceği maddede belirtilmiştir. Düzenlemeye göre örneğin; ilçede görevli ast kamu görevlisi ile vilayette görevli üst kamu görevlisinin iştirak halinde suç işlemleri halinde, ilçede görevli ast kamu görevlisi hakkında da soruşturma izni üst kamu görevlisinin bağlı olduğu mercii olan validen istenecektir.

4483 sayılı Kanun’un 4. maddesinde belirtilen yetkili merci, kendisine intikal eden resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin ön inceleme yaptırıp soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karar, Cumhuriyet başsavcılığına, hakkında inceleme yapılan kamu görevlisine ve varsa şikâyetçiye bildirilir¹²⁹².

İtiraz edilmemesi veya itirazın rededilmesi üzerine kesinleşen soruşturma iznine ilişkin karar ya da soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı yapılan itirazın kabulü kararı dosyası ile birlikte derhal yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir¹²⁹³.

¹²⁹¹ 4483 sayılı Kanun md. 4’ye göre; kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur. Bu şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcılığı ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyetle bulunana bildirilir. Ancak iddiaların, sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde ad, soyad ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaz. Başsavcılar ve yetkili merciler ihbarcı veya şikâyetçinin kimlik bilgilerini gizli tutmak zorundadır (4483 sayılı Kanun md. 4).

¹²⁹² Bildirilen karara itirazı düzenleyen 4483 sayılı Kanun’un 9. maddesinde konuya ilişkin hükümler şu şekildedir: “Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisi; soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı ise Cumhuriyet başsavcılığı veya şikâyetçi, izin vermeye yetkili merciler tarafından verilen işleme koymama kararına karşı da şikâyetçi itiraz yoluna gidebilir. İtiraz süresi, yetkili mercinin kararının tebliğinden itibaren on gündür. İtiraza, 3 üncü maddenin (e), (f), g (Cumhurbaşkanınca verilen izin hariç) ve (h) bentlerinde sayılanlar için Danıştay İkinci Dairesi, diğerleri için yetkili mercinin yargı çevresinde bulunduğu bölge idare mahkemesi bakar. İtirazlar, öncelikle incelenir ve en geç üç ay içinde karara bağlanır. Verilen kararlar kesindir.”

¹²⁹³ 4483 sayılı Kanun’un “Soruşturma izninin kapsamı” başlıklı 8. maddesi, şu hükmü içermektedir: “Soruşturma izni, şikâyet, ihbar veya iddia konusu olaylar ile bunlara bağlı olarak ileride soruşturma sırasında

İzin üzeri-ne ilgili Cumhuriyet başsavcılığı, Ceza Muhakemesi Kanunu ve diğer kanunlardaki yetkilerini kullanmak suretiyle soruşturmayı yürütür ve sonuçlandırır.

Kamu görevlisi olmayan kişilerin kamu görevlileri ile iştirak halinde resmi belgede sahtecilik suçunu işlemeleri mümkündür. Böyle bir durumda ise 4483 sayılı yasanın 10. maddesinde belirtildiği üzere memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanacaktır.

Kamu görevlileri tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçundan yapılacak soruşturma kural olarak 4483 sayılı yasa hükümlerinde düzenlenen izin şartına tabi olmakla birlikte bazı kamu görevlileri hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ayrı şartlara veya farklı usule bağlanmıştır. Özel soruşturma usulüne tabi bu kamu görevlilerinin resmi belgede sahtecilik suçuyla ilgili soruşturma işlemleri, 4483 sayılı kanun hükümlerine göre değil, tabi oldukları özel hükümlere göre yürütülmelidir. Örneğin; 1512 sayılı Noterlik Kanunu’nun 154. maddesine göre noterler hakkında kovuşturma yapılması Adalet Bakanlığı’nın kovuşturma yapılmasını gerekli görüp izin vermesine bağlıdır. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu 58-59. maddeleri avukatlar hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını Adalet Bakanlığı’nın iznine tabi tutmuştur. Bu gibi kişilerin görevleri dolayısıyla işledikleri suçlarla ilgili diğer soruşturmalarda olduğu gibi görevleri kapsamında işledikleri resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın yapılmasında tabi oldukları kanun hükümleri gözetilmelidir.

Özel yasalarında ayrıca bir usul veya şart konulmamış¹²⁹⁴ ise “*kamu görevlisi gibi ceza-landırılacağı*” belirtilen kişilerin işledikleri resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar genel hükümlere göre yürütülmelidir. Çünkü özel yasalardaki “*kamu görevli-si gibi cezalandırılır*” düzenlemesi sadece yaptırım yönünden bir atıf niteliğinde olup yargılama usulüne ilişkin bir atıf niteliğinde değildir. Bu itibarla özel yasaları gereği “kamu görevlileri gibi cezalandırılacak kişilerin” görevi kapsamında işledikleri resmi belgede sahtecilik suçunun soruşturma ve yargılaması, ilgili mevzuatlarında ayrıca bir usul veya şart konulmamış ise her-kes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunun soruşturma ve kovuşturma usulü ile aynı olup farklı bir özellik taşımadığı düşüncesindeyiz.

ortaya çıkabilecek konuları kapsar. Soruşturma sırasında izin verilen olay ve konudan tamamen ayrı veya farklı bir suç olarak nitelendirilebilecek bir fiil ortaya çıktığında, yeniden izin alınması zorunludur. Suçun hukuki niteliğinin değişmesi, yeniden izin alınmasını gerektirmez”.

¹²⁹⁴ Nitekim 399 sayılı KHK’nin 11. maddesinin 1. fıkrası, d bendinde, tüm KİT personeli için değil, sadece teşebbüs genel müdürü ve yönetim kurulu üyeleri için düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre; teşebbüs genel müdürü ve yönetim kurulu üyelerinin görevlerini icra sırasında işledikleri suçlardan dolayı yargılanmaları, ilgili bakanın iznine bağlı olup; bu konuda Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

III. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Görevli ve Yetkili Mahkeme

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Görevli Mahkeme

Ceza Mahkemelerinin görevleri, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun ile belirlenmiştir-tir. Bu kanunun ağır ceza mahkemelerinin görevlerini belirleyen 12. maddesi, TCK 204/2. maddesinde düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin yargılamanın ağır ceza mahkemesinin görevinde olduğunu belirtmiştir. Buna göre; kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin yargılama ağır ceza mahkemesinde yapılmalıdır. 5235 sayılı Kanun'un 11. maddesine göre sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır. TCK 204/1. maddesinde düzenlenen herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunun yargılaması, diğer mahkemelerin görev alanında belirtilmediği için 5235 sayılı Kanun'un 11. maddesi uyarınca asliye ceza mahkemesinin görev alanına girmektedir.

Ancak kaçakçılık suçları ile bağlantılı olarak resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde her halükarda görevli mahkeme ağır ceza mahkemesidir¹²⁹⁵. Çünkü bu konuda 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 17. maddesinde özel hüküm bulunmaktadır. Ayrıca soruşturma ve kovuşturmaları özel usule tabi olan kişilerin işledikleri resmi belgede sahtecilik suçlarında görev ve yetkiye ilişkin özel bir düzenleme yapılmış ise bu hükümler gözetilmelidir¹²⁹⁶.

Resmi belgede sahtecilik suçunun nitelikli halleri kural olarak görevli mahkemenin belirlenmesinde önem taşımamaktadır. Başka bir ifadeyle resmi belgenin ağırlaştırıcı veya hafifletici hallerinin varlığında kural olarak görevli mahkeme değişmeyecektir. Ancak resmi belgede sahtecilik suçunun terör amacıyla işlenmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçunun terör eylemi ile birlikte değerlendirilmesi gerekecektir. Bu ihtimalde resmi belgede sahtecilik suçunda görevli mahkeme terör eylemine ilişkin yargılamanın yapılacağı mahkeme olacaktır.

¹²⁹⁵ Yaşar/Gökcan/Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, s. 6222; "3005 sayılı Kanun'un ile 2313 sayılı Kanun'un 27. maddesindeki yasal düzenlemelerin yürürlükten kalkması ve 5607 sayılı Yasanın 17. maddesinde de resmi belgede sahtecilik suçları dışında diğer suçların bağlantı halinde bu suçla birlikte görülemeyeceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmaması, kuralın sadece 5607 sayılı Yasa kapsamındaki bir suçun resmi belgede sahtecilik suçu ile birlikte görülecek olması halinde görevli mahkemenin ağır ceza mahkemesi olduğu ile ilgili bulunması nedeniyle tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir" (Yargıtay 10. CD. 12.06.2020 tarih, 2019/5127E. 2020/2394K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹²⁹⁶ Nitekim soruşturma ve kovuşturma usulünde örnek babında belirtilen noterler ve avukatlar hakkındaki kovuşturmanın hangi merci tarafından yapılması gerektiğine ilişkin özel düzenleme bulunmaktadır. 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 153. maddesi noterlerin kovuşturmasında, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 59. maddesi ise avukatların kovuşturmasında görev ve yetkiye ilişkin hükümler içermektedir.

Çünkü terör amacı doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütü faaliyetinin tespiti ve resmi belgede sahtecilik suçunun da bu tespit çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçu, araç suç niteliğinde olup çoğu zaman başka suçlarla birlikte gerçekleştirilmektedir. Nitekim uygulamada resmi belgede sahtecilik suçu ile dolandırıcılık suçunun sıklıkla birlikte işlendiği görülmektedir. Böyle durumlarda bağlantılı suçlarda görevli mahkemenin belirlenmesine ilişkin CMK 9 vd. maddelerinin gözetilmesi gerekir. Belirtilen düzenleme hükümlerine göre resmi belgede sahtecilik suçu ile bağlantılı diğer suçların yargılaması değişik mahkemelerin görev alanına giriyorsa bu davalar birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede görülebilir.

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Yetkili Mahkeme

Resmi belgede sahtecilik suçunda yetkili mahkeme genel hükümlere göre belirlenmektedir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 12 ve devamı maddelerinde yer alan yetkiye ilişkin genel hükümler resmi belgede sahtecilik suçunda da uygulanmaktadır. Buna göre; resmi belgede sahtecilik suçunda davaya bakma yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. Resmi belgede sahtecilik suçu, ani suç niteliğindedir. Bu itibarla suça vücut veren seçimlik hareketlerinin gerçekleştirilmesi ile suç oluşacağından hareketin gerçekleş-tirildiği yerdeki mahkeme, yetkili mahkeme olacaktır. Örneğin; sahte resmi belgenin düzenlendiği yer Ankara ise yetkili mahkeme Ankara olacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçu, seçimlik hareketlerden birisinin gerçekleştirilmesi ile işlenebildiği gibi birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi ile de işlenebilmektedir. Birden fazla seçimlik hareketin aynı anda gerçekleştirilmesi ise bu suçun işlenmesi halinde de tek suç sayılacak ise de son seçimlik hareketin işlendiği anda ve yerde suç tamamlanmış olacağından bura yer mahkemesi yetkili olacaktır. Örneğin; Beykoz'dan Şile'ye seyahat halindeki araçta Beykoz'a bağlı bir köyde sahte bono düzenlemeye başlayıp tamamlaması ile Beykoz ilçe sınırlarını geçip Şile'ye bağlı köye varan kişi araçtan inip tamamlanan sahte bono'yu hayvan alım satımında kullanması halinde yetkili mahkeme bu çerçevede belirlenmelidir. Başka bir ifadeyle yetkili mahkeme, ilk seçimlik hareketin gerçekleştirildiği Beykoz olmayıp son seçimlik hareketin bittiği yer Şile olacağından yetkili mahkeme Şile mahkemesi olacaktır.

CMK 12. maddeye göre; suçun teşebbüsü halinde son icra hareketinin gerçekleştirildiği yer mahkemesi yetkili mahkeme olacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçunun seçimlik hareket-lerinden sadece kullanma seçimlik hareketinin bölünebildiği

hallerde suçta teşebbüs mümkün olacaktır. Diğer seçimlik hareketlerde teşebbüs mümkün olmadığından bu hüküm geçerli olmayacaktır. Sahte resmi belgeyi kullanma seçimlik hareketi suretiyle gerçekleştirilen resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüse vücut veren son icra hareketinin gerçekleştirildiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.

CMK 12. maddesinde, zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesinin yetkili olduğu belirtilmiştir. Buna göre resmi belgede sahtecilik suçunun zincirleme suç olarak işlenmesi halinde ise son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır. Örneğin; bir suç işleme kararı kapsamında İstanbul'da sahte çek düzenlenip İzmir'te ticari alışverişte kullanması halinde, suç yeri sahte çekin düzenlendiği İstanbul olmaktan çıkarak sahte çekin kullanıldığı İzmir olacağından yetkili mahkeme İzmir mahkemesi olacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçunun işlendiği yer belli değil ise CMK 13. madde hükmü gözetilerek şu aşamalarla yetkili mahkeme belirlenmelidir: Birinci aşamada; resmi belgede sahtecilik suçu şüphelinin veya sanığının yakalandığı yer mahkemesi yetkili mahkeme olacaktır. Örneğin; üzerinde sahte çek ile İzmir'de yakalanan kişinin çek sahteciliğini nerede yaptığı belli değil ise yakalandığı yer mahkemesi olan İzmir mahkemesi yetkili olacaktır. Birinci aşama ile yetkili mahkeme belirlenemiyorsa; şüpheli veya sanık yakalanmamış ise yerleşim yeri mahkemesi yetkili mahkemedir. İkinci aşama ile yetkili mahkeme belirlenemiyorsa; şüpheli veya sanığın Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Belirtilen aşamalara rağmen yetkili mahkeme belirlenemiyorsa; artık ilk usuli işlemin yapıldığı yer mahkemesi yetkili olacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçu ile başka suçların bağlantılı olması halinde yetkili mahkemenin belirlenmesine ilişkin CMK 16 vd. maddelerinin gözetilmesi gerekir. Belirtilen düzenleme hükümlerine göre resmi belgede sahtecilik suçu ile bağlantılı diğer suçların yargılaşması farklı yer mahkemelerinin yetkisine giriyorsa bu davalar, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir.

IV. Koruma Tedbirleri ve Deliller

A. Koruma Tedbirleri ve Delil Toplama

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu arama, el koyma, zorla getirme, yakalama, gözaltı, adli kontrol, tutuklama, iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı atama, teknik araçla izleme tedbirleri gibi koruma tedbirlerine yer vermiştir¹²⁹⁷. Bu tedbirlerden yakalama,

¹²⁹⁷ Genel olarak koruma tedbirleri, ceza muhakemesinde karar verme yetkisine sahip mercilerin delilleri toplamak, muhakemenin yapılmasını sağlamak ve verilen kararların infazını sağlamak için başvurulan

tutuklama gibi bazı tedbirler faile yönelik, el koyma gibi bazı tedbirler delile yönelik, arama, teknik araçla izleme gibi bazı tedbirler ise hem faile hem de delile yönelik olabilmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen söz konusu koruma tedbirlerinin hepsi her soruşturma ve/veya kovuşturmada uygulanmamaktadır. Bu tedbirlerin uygulanması her suç soruşturma veya kovuşturmasında farklılık arz edebilmektedir. Nitekim yakalama, gözaltı, arama, el koyma, tutuklama tedbirleri her soruşturmada sıklıkla uygulanması muhtemel iken iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı atama, teknik araçla izleme tedbirleri ise belli nitelikteki soruşturmalarda uygulanmaktadır.

Bu çerçevede resmi belgede sahtecilik suçunda arama, el koyma, zorla getirme, yakalama, gözaltı, adli kontrol, tutuklama tedbirlerinin sıklıkla uygulanması muhtemeldir¹²⁹⁸. Buna karşılık iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı atama, teknik araçla izleme tedbirleri ancak suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde uygulanabilecektir.

Aldatma niteliği başlığında açıklandığı üzere belgede sahtecilik suçlarından sahteliği iddia olunan belgenin mutlaka ele geçirilmiş olması ve hâkim tarafından bizzat incelenmesi gerekir¹²⁹⁹. Bu sebeple suça konu sahte belgenin ele geçirilmesi için arama, elkoyma gibi bazı tedbirlere başvurulmaktadır. Ayrıca sahteciliğin belirlenebilmesi için mukayese amaçlı imza ve yazı örneklerinin bulunduğu belgelerin de temini gerekmektedir¹³⁰⁰. Bu amaçla da arama ve el koyma tedbirlerine başvurulması gerekebilir.

tedbirlerdir (Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 387; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 443; Ünver/Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 336; Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 329).

¹²⁹⁸ Uygulamada suça konu belgelerin ele geçirilmesi için arama ve elkoyma kararları verildiğini, çağrıya rağmen gelmeyenlere zorla getirme veya yakalama tedbiri uygulandığını, özellikle sahte kimlik kullanımı ve resmi belgede sahtecilik suçuyla birlikte başka suçların işlenmesi halinde adli kontrol ve tutuklama kararlarının verilmekte olduğunu gözlemekteyiz.

¹²⁹⁹ “Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 14.10.2008 tarih, 49/219 sayılı kararında da açıklandığı üzere, ceza yargılamasının amacı, somut gerçeğin ortaya çıkarılması olup bunun için başvurulacak kanıtlanma araçlarından biri de belgelerdir. Yargılama makamları suç isnadı nedeniyle oluşan uyumsuzluğu çözümlerken ele geçirilen ve kendiliklerinden getirilen ya da iddia ve savunma doğrultusunda sunulan belgelerin de denetlenmesi gereklidir. Belgelerin denetlenebilmesi için, belgenin aslının veya bunun olanaklı olmaması halinde de aslına uygunluğu yetkili makam veya kişilerce onanmış örnek ya da kopyalarının dosyaya konulması gerekir” (Yargıtay 15. CD. 25.11.2015 tarih, 2013/17823E. 2015/31429K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Suça konu sahte belgenin aslının ele geçirilememiş olması nedeniyle, unsurları itibarıyla oluşmayan suçtan verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir” (Yargıtay 15. CD. 09/01/2018 tarih, 2017/2416E. 2018/97K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³⁰⁰ “El yazıları ve imzalar ilgisine özgü birtakım özellikler taşıdıklarından, bilirkişi incelemesi ile suça konu belgedeki yazı ve imza sahibinin bulunabilmesi mümkündür. Suça konu belge üzerinde inceleme yapılırken ilgililerin incelemeye esas olmak üzere imza ve yazı örneklerinin alınmasının yanında, ilgililerin örnek yazı ve imzalarının da temin edilmesi gerekmektedir. İlgililerin imza ve yazı yazma stillerini değiştirme ihtimalleri karşısında, suç tarihinden önceki veya suç tarihine yakın tarihlerdeki imza ve yazı örnekleri getirtilerek inceleme yapılmalıdır” (Yargıtay CGK’nin 26.04.2016 tarih, 2015/11-20E. 2016/214K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

B. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bilirkişilik

Ceza muhakemesinde, genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konular hariç olmak¹³⁰¹ üzere çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi¹³⁰² gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verilebilir¹³⁰³.

CMK, “*Bilirkişi İncelemesi*” bölüm başlığı altında 62 vd. maddelerinde bilirkişi incelemesine ilişkin genel düzenlemelerden sonra sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler hakkında 73. maddesinde özel düzenlemeye yer vermiştir. Ancak belge sahteciliği ile ilgi bu nitelikte bir özel düzenlemeye yer vermemiştir. Bu itibarla belge sahteciliği bilirkişiliğinde genel hükümler uygulanacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçunda bilirkişiliğe konu husus suç konusu olan belgedir. Suç konusu belgenin gerçek olup olmadığı, belgeye bir müdahale yapıp yapılmadığı, yapılmış ise yapılan müdahalenin ne olduğu, nasıl ve kim tarafından gerçekleştirildiği, yapılan sahteciliğin aldatma niteliğini taşıyıp taşımadığı hususlarında bilirkişi görüşüne başvurulmaktadır¹³⁰⁴. Böylece belgede sahtecilik suçunun konusu, suça ilişkin seçimlik hareketler, aldatma niteliği belirlenerek suçun unsurlarının tespiti ve failin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaçlarla inceleme konumuz olan resmi belgenin iki açıdan incelenmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bunlardan birincisi; belgenin fiziki (maddi) açıdan incelenmesi, ikincisi ise belgenin içerik açısından incelenmesidir. Ancak belirtilen iki yönlü incelemenin tüm olaylarda yapılması gerekmeyip hangi incelemenin/incelemelerin yapılıp yapılmaması gerektiği yargılama konusuna göre belirlenmelidir.

Belgenin fiziki (maddi) açıdan incelenmesi, belgede silinti, kazıntı, ekleme, çıkarma gibi fiziki müdahalelerin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılır. Fiziki incelemeler

¹³⁰¹ CMK md. 63, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu md.3. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu md.3’de ayrıca Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi ile bu sisteme entegre bilişim sistemleri veya yazılımlar vasıtasıyla ulaşılabilen bilgiler veya çözülebilen sorunlar için bilirkişiye başvurulamayacağını belirtir.

¹³⁰² Bilirkişiliğin atanmasını düzenleyen CMK md. 63 ile ilgili Adalet Komisyonu’ndaki görüşmede, “uzmanlık konusu”, görünürde diploma sahibi kişilerin konumunu, “özel bilgi” ise diploma dışındaki tabiri caiz ise alaylı kesimden bilgi sahibi olanı, eğitimi olmamakla birlikte bilgi sahipliğini ifade ettiği belirtilmiştir (**Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2005, s. 266-269).

¹³⁰³ Bilirkişi, çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvuru gerçek veya özel hukuk tüzel kişisini ifade etmektedir (6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu md.2/1-b).

¹³⁰⁴ Nur Centel/Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 20. Baskı, Beta Basım Yayın A. Ş., İstanbul, 2021, s. 355-356.

yazı ve imzayı da kapsamaktadır. Bu tür incelemeleri, soruşturma ve yargılama merciinin bizzat yapması gerekir. Ayrıca bu tür incelemeler, bilirkişilere de yaptırılabilir.

Belgenin soruşturma veya yargılama mercii tarafından fiziki incelemesi, merciin beş duyu aracılığıyla belgeyi incelemesi şeklinde olabilir. Soruşturma veya yargılama mercii, bu incelemeyi doğal olarak mesleki bilgisine ve hayat tecrübesine göre yapacaktır. Ancak değerlendirmesinde kişisel, mesleki bilgisini ve hayat tecrübesini değil, olağan belirsiz sayıdaki ortalama kişilerin bakışını esas almalıdır. Belgenin soruşturma veya yargılama mercii tarafından fiziki incelemesi şarttır¹³⁰⁵.

Belgenin bilirkişi tarafından fiziki incelemesi, genel ve hayat tecrübesinden ziyade belgenin özel ve teknik bilgi ile incelenmesidir¹³⁰⁶. Bu incelemenin özellikle grafoloji uzmanları tarafından yapılması gerekir¹³⁰⁷. Bilirkişi, incelemelerinde çeşitli aletleri kullanarak inceleme ve hatta tahlil yapabilir¹³⁰⁸. Bilirkişi yapacağı incelemelerden elde edeceği sonuçları bilimsel olarak değerlendirip rapora bağlamalıdır.

Belgenin içerik açısından incelenmesi, belgenin düzenleme şekli, dayanakları, ilgili mevzuata uygunluğu, belgedeki anlam bütünlüğü, çelişkisi, belgeyi düzenleyen belge ile içerik olarak ilişkisi gibi hususları kapsamaktadır¹³⁰⁹. Belgenin içerik açısından incelenmesi tıpkı maddi incelemedeki gibi soruşturma veya yargılama mercii ve bilirkişi tarafından yapılacaktır.

Belgenin içerik açısından soruşturma veya yargılama mercii tarafından incelenmesi, dosyaya yansıyan bilgi ve belgelere göre belge içeriğinin incelenmesi şeklinde olacaktır. Bu

¹³⁰⁵ “Belgede sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığının takdiri hâkime ait olduğu cihetle, suça konu belge asıllarının duruşmaya getirilip incelenmek suretiyle, özelliklerinin duruşma tutanağına yazılması, aldatıcı nitelikte olup olmadığının kararda tartışılması, denetime olanak verecek şekilde asıllarının dosya içine konulması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi” (Yargıtay 11. CD. 18.11.2015 tarih, 2013/27429E. 2015/31036K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Dairemizce yapılan gözlemlerde, belge üzerinde yapılan sahteciliğin ilk bakışta ve kolaylıkla fark edilmediği, orijinal belge özellikleri gösterdiği, bu nedenle belgenin aldatma yeteneğinin mevcut olduğu; yerel mahkemece de suça konu belgenin aldatma yeteneğini haiz olduğunun belirlendiği ve böylece sanığın resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği sübut bulmuş olmakla” (İzmir BAM 6. CD. 01.06.2018 tarih, 2018/215 E. 2018/768K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³⁰⁶ Belgenin fiziki incelemesinde bilirkişi olarak atanacaklar, Adli Tıp Kurumu, polis kriminal laboratuvarları, jandarma kriminal laboratuvarları, Adli Tıp Enstitüsü, üniversitelerin güzel sanatlar bölümü gibi kurumlar olabilir. Ayrıca bilirkişilik bölge kurullarına kayıtlı bilirkişiler, mimarlık ve güzel sanatlar alanında uzman veya özel bilgiye sahip kişiler, grafoloji uzmanları, kimya uzmanları gibi kişiler de bilirkişi olarak atanabilir.

¹³⁰⁷ “Belgede sahtecilik suçlarında sahtecilik olgusunun saptanması özel ve teknik bilgiyi gerektirdiğinden, bu tür bir incelemenin öncelikle bünyelerinde grafoloji uzmanı bulunduran resmi kurumlar, bu mümkün olmadığı takdirde ise incelemenin grafoloji uzmanlarına yaptırılması zorunludur” (Yargıtay CGK. 31.05.2016 tarih, 2016/9-191E. 2016/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³⁰⁸ Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 234.

¹³⁰⁹ Malkoç/Güler, **Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler** 3. Cilt, s. 2516.

şekilde belge içeriği, yargılama konusu, iddia ve savunma, dosyadaki bilgi ve belgeler ile belgenin gerçekliği veya doğruluğu test edilerek belirlenmiş olacaktır.

Belgenin içerik açısından bilirkişilerce incelenmesi, belge içeriğinin teknik ve özel bilgi ile incelenmesini kapsamaktadır¹³¹⁰. Bu inceleme, belgenin anlam ve içeriğinin belirlenmesi, belgenin düzenlenmesine esas olay ve olgular ile ilişkisi, belgenin önceki yazı ve belgelerle karşılaştırılması, belge içeriğinin ilgililer ve yargılama konusu ile ilişkisi gibi hususları kapsayacaktır.

Belgelerin incelenmesinde incelemenin doğru yapılması kadar önemli olan bir husus da incelemeye esas imza ve yazı örneklerinin doğru alınmasıdır. İncelemeye esas alınan örnekler doğru alınmadığı takdirde yapılacak inceleme de doğru sonuç vermeyecektir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda imza ve yazı örneklerinin alınmasında şu hususlara dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir: Belge incelemesine esas imza ve yazı örneklerinin, sağ ve sol elle alınması (sağ el kullananlar sol elle, sol el kullananlar ise sağ elle sahtecilik yapabilecekleri gözetilmeli), imza örneklerinin yeterli sayıda alınması, inceleme konusu belgenin veya örneğinin örneğin alındığı kişiye gösterilmeden, yazıdaki metnin aynısı aynı tip harflerle (büyükler büyük harfle, küçükler küçük harfle), kendi yazış hızıyla (ne çok yavaş, ne çok hızlı), aynı tarzda (bitişik yazı stilinde ise bitişik, ayrık harflerle yazılmış ise ayrık) mümkün olduğu kadar incelemeye konu metindeki kalem türünde ve zeminde (aynı kâğıtta) çok sayıda (en az beş) örnek alınmalıdır. Yazdırılacak metin çok uzun ise rastgele ancak yazıyı mümkün olduğu kadar temsil edecek paragraflar seçilerek yazdırılabilir. İncelenecek metindeki yazım veya imla hatalarına vurgu yapılmaksızın gerektiği şekilde ve düzgün bir telaffuz ile okunmalı, heceleme, noktalama, gramer veya sayfa düzenine dair herhangi bir özellik belirtilmemelidir¹³¹¹. İncelemeye konu belgede isim ve el yazısı bulunmaksızın sadece imza atılmış ise dahi alınan örnekte ismin yazılması, alınan örneğin; kimden alındığının kesinlikle belirtilmesi gerekir.

Bu kapsamda gerçek bir belgeden esinlenilerek sahte belge üretilmesi ya da gerçek bir belgeden esinlenmeden tamamen sahte bir belge üretilmesi suretiyle resmi belgede sahtecilik suçundaki incelemelerin özellik arz ettiği düşüncesindeyiz. Şöyle ki gerçek bir belgeden esinlenilerek sahte resmi belge üretilmesinde, esinlenilen belge veya örneğini temin edip

¹³¹⁰ Belgenin içerik olarak incelenmesinde bilirkişi olarak atanacaklar, fiziki incelemeyi yapan kurum veya kişiler olabilir.

¹³¹¹ İsmail Birincioğlu, “Yazı-İmza Ve Sahtecilik İle İlgili İncelemelerde Dikkat Edilmesi Gerekli Hususlar”, **Prof. Dr. Hayrettin DALOKAY Anısına, Tıp Hukuku Günleri**, 26-27 Eylül 2013, 1. Baskı, Türk Tabipler Birliği Yayını, İstanbul, 2015, s. 57.

mukayese olarak sahte resmi belge üzerinde inceleme yapılması doğru olacaktır. Ancak gerçek bir belgeden esinlenmeden tamamen sahte bir resmi belge üretilmesinde ise bu tür belgelere ilişkin genel esaslarla sahte resmi belge üzerinde inceleme yapılması doğru olacaktır. Bu kapsamda sahte olmayan bu tür belgelerden birisinin incelemede mukayese olarak esas alınmasının uygun olacağını düşünmekteyiz.

Öğretinin ortak görüşüne göre; bilirkişi tarafından yapılan değerlendirmeler hâkim veya mahkemeyi bağlamayacağı yönünde ise de hâkim veya mahkemenin raporu dikkate alınmaması veya aksine karar vermesi halinde gerekçesini denetime açık olacak şekilde belirtmesi gerekir¹³¹². Uygulama da öğreti ile aynı yöndedir¹³¹³. Konuya ilişkin birden fazla bilirkişi raporu ve bu raporlar arasında çelişki var ise mutlaka yeni bir bilirkişiden ve hatta Adli Tıp Kurumu'ndan yeni bir rapor alınmalıdır¹³¹⁴.

V. Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Davaya Katılma

Kamu davasına katılma; kamu davasında Cumhuriyet savcısı gibi görev yapma imkânı sağlamaktadır¹³¹⁵. Mülga 1412 sayılı CMUK, sadece suçtan zarar görenlerin kamu davasına

¹³¹² Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 351 ve 360; Ünver/Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 296; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemmin/Tok, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 398; Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 246.

¹³¹³ “Hâkim, çözümünü ancak özel veya teknik bir bilgi gerektiren hallerde bilirkişi dinleyebilir veya rapor isteyebilir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümünü mümkün bulunan konularda ise bilirkişiye başvurmayacaktır. Kanun koyucunun uzmanlığa, özel veya teknik bir bilgiye ihtiyaç bulunduğu baştan kabul ettiği ‘akıl hastalığı, parada sahtecilik, moleküler genetik inceleme’ gibi hususlar dışında hâkimin bilirkişi raporu alması mecburiyeti bulunmadığı gibi, bilirkişi raporu da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte değildir” (Yargıtay CGK. 31.05.2016 tarih, 2016/9-191E. 2016/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Bonodaki imzaların katılanın eli ürünü olduğuna dair bilirkişiler sanık müdafî tarafından İcra Hukuk Mahkemesi'ne sunulan, M ve Ş tarafından düzenlenen bilirkişi raporu ve yine İcra Hukuk Mahkemesi tarafından aldırılan Adli Tıp Kurumu Başkanlığının sanığa ait olduğuna dair raporu arasında çelişki bulunması ve karar gerekçesinde hangi bilirkişi raporuna ne gerekçe ile öncelik verildiğinin belirtilmemesi” (Yargıtay 15. CD. 01.03.2016 tarih, 2013/31339E. 2016/2233K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³¹⁴ “Adli Tıp Kurumu Fizik İhtisas Dairesi Adli Belge İnceleme Şubesinin raporu ile mahkeme tayin edilen tek kişilik bilirkişi raporları arasında senetteki imzanın aidiyeti konusunda çelişki bulunduğundan, gerçeğin hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde tespiti bakımından Adli Tıp Kurulu Genel Kurulundan suça konu senetteki yazı ve imzaların aidiyeti konusunda rapor alınması suretiyle sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekirken yetersiz bilirkişi raporu esas alınarak eksik inceleme ile sanık hakkında hüküm tesis edilmesi” (Yargıtay 23. CD. 24.10.2016 tarih, 2015/9145E. 2016/9000K. sayılı kararı, Özel Arşiv); “Bursa Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'nün 17/11/2011 tarihli raporunun söz konusu senet üzerindeki imzanın sanık Ş'ye ait olduğunu, katılan R'nin eli ürünü olmadığını, mahkemenin itibar ettiği İcra Hukuk Mahkemesinin dosyasından aldırılan Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Fizik İhtisas Dairesi Adli Belge İnceleme Şubesinin 19/06/2012 tarihli bilirkişi raporunun ise imzanın katılanın eli ürünü olduğunu belirtmesi karşısında, gerçeğin kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde tespiti bakımından; raporlar arasındaki çelişkinin giderilmesi için Adli Tıp Kanunu'nun 15. maddesi gereğince Adli Tıp Genel Kurulu'ndan rapor aldırılması ve toplanan tüm delillerin sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdirinin gerektiği gözetilmeden eksik incelemeyle yazılı şekilde beraat kararı verilmesi” (Yargıtay 23. CD. 02.06.2016 tarih, 2015/8209E. 2016/7133K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³¹⁵ Davaya katılmaya karar verilenlerin hâkimin reddini isteme (CMK md. 24/2), bilirkişi atanmasını isteme (CMK md. 63), uzman yardımından yararlanma (CMK md. 67/6), bilirkişiyi red etme (CMK md. 69/2), tanık hazır etme ve dinletme (CMK md. 178), mahkeme başkanı veya hâkim aracılığıyla soru yöneltme (CMK md.

katılma hakkı olduğunu kabul etmişti¹³¹⁶. Yürürlükteki 5271 sayılı CMK, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler dışında mağdur ve malen sorumlu olanların da kamu davasına katılma hakkına yer vermiştir¹³¹⁷. Yürürlükteki CMK düzenlemesiyle kamu davasına katılanların sayısı artmış bulunmaktadır.

Resmi belgede sahtecilik suçu muhakemesinde kamu davasına katılma hususunda özel bir düzenleme bulunmayıp genel hükümler uygulanmaktadır. Buna göre; resmi belgede sahtecilik suçunda kamu davasına katılabilmek için bu suçun mağduru olmak, suçtan zarar görmek veya resmi belgede sahtecilik suçundan malen sorumlu olmak gerekir.

Kamu davasına katılma hakkı olanların başında mağdur gelmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçu kamu güvenine karşı işlenen suçlardandır. Bu suçla korunan hukuksal değer ne olduğu konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte korunan hukuksal değer kamu güveni olduğu, suç mağdurunun ise toplumu oluşturan tüm bireyler olduğu genel kabul görmüştür¹³¹⁸. Bu kabule göre; resmi belgede sahtecilik suçunda toplumu oluşturan tüm kişilerin mağdur sıfatıyla davaya katılma imkânı bulunmamaktadır¹³¹⁹.

Kamu davasına katılma hakkı olan ikinci grup ise suçtan zarar görenlerdir. Kanun'da suçtan zarar görene ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Öğretide ise “suçtan zarar görenin suçun mağduru olan kişi olduğu, suçtan zarar gören olabilmenin koşulları olarak da sağ olmak ve dava ehliyetine sahip olmak olduğu, suçtan zarar görenin gerçek kişi veya tüzel kişi

201), delillere karşı değerlendirmede bulunma (CMK md. 215, 216/1-2), avukat isteme (CMK md. 239), kanun yoluna başvurma (CMK md. 242, 258, 260, 273), müsadere talebinde bulunma (CMK md. 256), duruşmalara katılma (CMK md. 282/1-f, 299/1), tebliğnameye cevap verme (CMK md.297/3) gibi hakları bulunmaktadır.

¹³¹⁶ 1412 sayılı CMUK'nin konuya ilişkin 365. maddesi “Suçtan zarar gören her şahıs tahkikatın her halinde müdahale yolu ile hukuku amme davasına iltihak edebilir. Bu suretle amme davasına iltihak edenler şahsi haklarını da isteyebilirler” düzenlemesine yer vermişti.

¹³¹⁷ CMK'nin konuya ilişkin 237. maddesi şu şekildedir: “(1) Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler. (2) Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.”

¹³¹⁸ Bu konu çalışmamızın “suçla korunması amaçlanan hukuksal değer” başlığında ele alınmıştır.

¹³¹⁹ “5237 sayılı TCK'nin belgede sahtecilik suçlarının düzenlendiği madde metinlerinde suçun mağdurunun kim olduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi, belgede sahtecilik suçlarının hukuki konusunun kamunun güveni olması ve bu suçların kamu güvenine karşı suçlar bölümünde düzenlenmiş bulunması hususları birlikte değerlendirildiğinde, bu suçların mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğunun, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi hâlinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağının kabulü gerekmektedir. Aksinin kabulü hâlinde, birden fazla kişiye karşı işlenmiş olan sahtecilik suçlarında hükmolunacak sonuç ceza miktarları göz önünde bulundurulduğunda, 5237 sayılı TCK'nin ‘Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi’ başlıklı 3. maddesinin gerekçesinde, ‘Suç işlenmesiyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kimseye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekir. Çünkü ancak haklı ve suçun ağırlığıyla orantılı bir yaptırım ile suç işleyen kişinin bu fiilinden pişmanlık duyması sağlanabilir ve yeniden topluma kazandırılması söz konusu olabilir’ şeklinde açıklanmış olan ölçülülük ilkesine aykırı davranılmış olunacaktır” (Yargıtay CGK. 05.11.2019 tarih, 2015/11-1080E. 2019/637K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

olabileceği¹³²⁰”, “suçtan zarar görenin suçun neticelerinden doğrudan etkilenen kişi olduğu, “suçtan zarar görenin belirlenmesinde ‘doğrudan’ ve ‘gerçek zarar’ kabul edilmesi, dolaylı ve varsayılan zararları kapsamaması gerektiği ancak ilerde doğacak muhtemel zarar doğrudan ise kabul edil-mesi gerektiği¹³²¹”, “zarar görenin daha çok maddi anlamda zarar görmeyi ifade ettiği¹³²²” belirtilmiştir. Ekleyelim ki suçtan zarar gören, mağdurdan ayrı olarak sadece gerçek kişi olma-yıp tüzel kişi de olabilir.

Uygulamada; kişinin suçtan zarar gören olarak kamu davasına katılabilmesi için suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş olması gerektiği, dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir¹³²³. Ayrıca kişinin kamu davasına katılan ile ilgili suçtan zarar gören olarak kabul edilebilmesi için “haklı çıkarının zedelenmesi”, “suçun faili olmaması” ve “cezalendirme konularındaki psikolojik durumu” gibi bazı kıstasların yol gösterici olduğu belirtilmiştir¹³²⁴. Somut olaylar itibarıyla yapılan incelemede ise sahte yapı kullanma izin belgesi ve işyeri açma belgelerine konu sahtecilik olayında belediyenin suçtan doğrudan zarar görmediği¹³²⁵, sahte çekin kayıtları itibarıyla düzenlendiği

¹³²⁰ Ünver/Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 322.

¹³²¹ Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 178-179.

¹³²² Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 236-240.

¹³²³ “Kamu davasına katılma için aranan ‘suçtan zarar görme’ kavramı kanunda açıkça tanımlanmamış, gerek Ceza Genel Kurulu, gerekse Özel Dairelerin yerleşmiş kararlarında; ‘suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hâli’ olarak anlaşıp uygulanmış, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir. Nitekim bu husus, Ceza Genel Kurulunun 08.11.2016 tarih ve 830-412, 03.05.2011 tarih ve 155-80 ile 04.07.2006 tarih ve 127-180 sayılı kararlarında; ‘dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez’ şeklinde açıkça ifade edilmiştir” (Yargıtay CGK. 05.11.2019 tarih, 2015/11-1080E. 2019/637K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁴ “Çeşitli yargısal kararlarda da vurgulandığı üzere hâkim, bir olayda suçtan zarar göreni belirlerken, sanığa yüklenen ve cezalandırılması istenilen fiille haklı bir çıkarı zedelenen kişinin ceza kovuşturması konusundaki isteğini göz önünde tutmak ve bu haklı görüldüğünde kişiye suçtan zarar görme niteliği tanımak durumundadır (Yargıtay CGK. 29.6.1992 tarih, 1992/176E. 1992/201K. sayılı, 11.4.2000 tarih, 2000/64E. 2000/69K. sayılı, 15.07.2008 tarih, 2008/95E. 2008/195K. sayılı kararları, Özel Arşiv); “Görüldüğü gibi, gerek yargısal kararlarda gerekse öğretide, katılma için aranan ve hâkimin değerlendirmesi gereken keyfiyet, ‘haklı çıkarın zedelenmesi’ ve ‘cezalendirme konularındaki psikolojik durum’dur. Öte yandan katılmanın sübjektif şartlarından biri de katılanın yargılama konusu suçu işlememiş olmasıdır. Suçu işleyen veya işlenmesine iştirak eden bir kişinin o suçla ilgili ceza muhakemesinde katılan sıfatını alabilmesi mümkün değildir. Bu, Latince ‘nemo auditur propriam turpitudinem allegans’ olarak ifade edilen ‘kimse kendi ayıbından yararlanamaz’ ilkesinin gereğidir. Ancak bir kişinin suçtan zarar gören olup olmadığı o suçla ilgili yargılama neticesinde ulaşılan sonuca göre değil iddianamede gösterilen fiilin sabit olduğu ve suç teşkil ettiği varsayımına göre potansiyel olarak belirlenmelidir. Esasen nasıl hükmün kesinleşmesine kadar sanığın suçlu olduğu kabul edilemez, aynı şekilde hükmün kesinleşmesinden önce o kişinin gerçekten suçtan zarar gören olup olmadığı da bilinemez. Bu nedenle bir kişinin hem suçtan zarar gören hem de suçu işleyenlerden biri olduğu iddiası ile açılıp birleştirilerek görülen davalarda her davayı kendi iddiasına göre değerlendirilerek suçtan zarar gören olduğu belirtilen davalar bakımından katılan sıfatı olabileceği kabul edilmelidir. Aksi kabul birbiriyle çelişen iddiaların esasının kanun yolu denetiminde bir arada değerlendirilerek incelenmesine engel olacaktır ki adil yargılanma ilkesine aykırı olduğunda şüphe bulunmayan böyle bir sonucun kabulü mümkün değildir” (Yargıtay CGK. 12.04.2016 tarih, 2014/11-830E. 2016/185K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁵ “Sahte yapı kullanma izin belgesi ve işyeri açma belgeleri ile TEDAŞ’a müracaat ederek ev ve işyerlerine elektrik bağlatarak abonelik yaptırmak suçlarından doğrudan doğruya zarar görmeyen şikayetçi O Belediyesi ve

bankanın suçtan zarar göreni olmadığı, sahte çek verilerek mal alınan kişinin suçun doğrudan zarar göreni olup davaya katılma hakkının bulunduğu¹³²⁶, okul aile birliği koruma ve yaşatma derneği hesabında bulunan paranın okul müdürünün imzası taklit edilerek oluşturulan sahte belge ile kişisel hesaba aktarılmasında zarar görenin imzası taklit edilen okul müdürü değil okul aile birliği olduğu¹³²⁷, sahte polis kimlik kartına konu davada İçişleri Bakanlığı'nın davaya katılma hakkının bulunmadığı¹³²⁸, diploma sahteciliğinde Milli Eğitim Müdürlüğü'nün suçtan zarar görmediği ve davaya katılma hakkının bulunmadığı¹³²⁹ belirtilmiştir. Ancak sahte geçici mezuniyet belgesinin adına düzenlendiği kurumun olayda haklı bir çıkarı zedelendiği cihetle suçtan doğrudan zarar göreni olarak değerlendirilip kamu davasına katılması kararı yerinde bulunmuştur¹³³⁰. Yine adına sahte çek düzenlenen suçtan zarar gördüğü kabul edilerek davadan haberdar edilmesi gerektiği belirtilmiştir¹³³¹.

Y. Belediyesinin müdahilliğine karar verilmesi hukuken geçersiz olup, hükmü temyiz etme hakkı vermeyeceğinden" (Yargıtay 11. CD. 6.11.2007 tarih, 2005/10695E. 2007/7582K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁶ "Suça konu çekin tamamen sahte olduğu da gözetildiğinde, işlendiği iddia edilen her iki suçtan doğrudan zarar görenin suça konu çekin verilerek mal alınanın katılan Z olması karşısında Denizbank A.Ş.'nin suçlardan doğrudan zarar görmemesi nedeniyle kamu davasına katılma hakkının bulunmadığından" (İstanbul BAM 22. CD. 13.06.2019 tarih, 2019/2056E. 2019/1533K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁷ "Okul müdürü G'nin izinli olduğu dönemde emanette kayıtlı, incelendiğinde işgal kabiliyetine haiz olduğu anlaşılan 17/08/2006 tarihli okul müdürü olarak H'nin isminin yazıldığı, imzasının taklit edildiği ve okulun mührünün basıldığı sahte belgeyi tanzim ederek Ziraat Bankası Müdürlüğü'nde bulunan aynı okulun aile birliği koruma ve yaşatma derneği hesabında bulunan 2.000 TL'nin kendi hesabına aktarılmasını sağladığına ilişkin eylemde, suçtan doğrudan zarar görenin Sağlık Meslek Lisesi'ne ait aile birliği koruma ve yaşatma derneği olmasına rağmen, bu dernek adına duruşma gününü bildirir davetiye'nin tebliğ edilip, davaya katılma imkânı sağlanmadan, suçtan kişisel olarak doğrudan zarar görmediği anlaşılan okul müdürü G'nin katılan sıfatı ile duruşmalara kabulüne karar verilmesi" (Sakarya BAM 6. CD. 08.01.2020 tarih, 2019/2167E. 2020/27K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁸ "Sahtecilik suçlarının mağdurunun kamu olması nedeniyle İl Emniyet Müdürlüğü'nün mağdur sıfatının bulunmadığı, sahteliği iddia edilen polis tanıtım kartı ile kokartının da doğrudan İl Emniyet Müdürlüğü'ne karşı kullanılmaması nedeniyle suçtan zarar gören sıfatının da bulunmadığı, bu nedenle İçişleri Bakanlığı İl Emniyet Müdürlüğü'nün davaya konu suça ilişkin katılma hakkının bulunmayıp, mahkemece katılanlığına karar verilmesi kararı istinaf etme hakkı vermeyeceği" (İzmir BAM 6. CD. 21.06.2018 tarih, 2018/473E. 2018/877K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³²⁹ "İlkokul mezunu olmayan sanığın, eşine ait ilkokul diploması üzerinde tahrifat yaparak fotokopisini ehliyet alabilmek amacıyla motorlu taşıt sürücü kursuna ibraz edip kullanmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarını işlediği iddia olunan olayda, sanığa yüklenen suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen şikâyetçi İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kamu davasına katılma hakkı bulunmadığı ve usulsüz verilmesinden dolayı hukuken geçersiz olan katılma kararının hükmü temyiz etme yetkisi vermeyeceğinden" (Yargıtay 23. CD. 21.04.2016 tarih, 2016/5015E. 2016/5057K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³³⁰ "Suça konu, sahte olarak düzenlendiği iddia olunan belgenin, Üniversitenin maddi varlıklarından olan 'geçici mezuniyet' belgesi olması karşısında; mahkemenin adı geçen üniversitenin haklı bir çıkarı zedelendiği cihetle suçtan doğrudan zarar görmesi nedeniyle katılma isteminin kabulü kararında bir isabetsizlik bulunmadığından tebliğnamedeki aksi görüşle temyizinin reddi gerektiği düşüncesine iştirak olunmamıştır" (Yargıtay 11. CD. 08.02.2011 tarih, 2010/13192E.- 2011/551K. sayılı kararı, Özel Arşiv).

¹³³¹ "Dosya içeriğine göre resmi belgede sahtecilik suçuna konu çek nedeniyle keşideci olarak adına çek tanzim edilen ve suçtan doğrudan zarar gören M İnşaat ve İnşaat ve Sanayi yetkilisinin davadan haberdar edilerek davaya katılma hakkı tanınmadığı anlaşılmıştır" (Adana BAM 9. CD. 22.06.2018 tarih, 2018/1029E. 2018/842K. sayılı kararı).

Uygulamada, belgelerin adına düzenlendiği kişi veya kayıtları itibarıyla düzenlendiği kurumun suçtan zarar gören sıfatının ve dolayısıyla kamu davasına katılma haklarının olup olmadığı konusunda çelişkili kararlar verildiği, bazı kararlarda kamu davasına katılmada dar yorumlar yapıldığı görülmektedir. Kamu davasına katılmanın dar yorumlanması farklı gerekçelerle öğretilmiş ve eleştirilmiştir¹³³².

Kanaatimizce; resmi belgede sahtecilik suçunda suçtan zarar gören kişiyi bu suçun işlenmesinden doğrudan etkilenecek maddi ve manevi zarar gören kişi olarak kabul etmek doğru bir kriter olacaktır. Bu doğrultuda resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesi sebebiyle doğrudan maddi ve manevi zarar gören gerçek ve tüzel kişinin suçun zarar göreni olarak kabul edilmesi yerinde olacaktır. Örneğin; çek sahteciliğinde hakkında icra takibi yapıp banka hesaplarına el konulmuş, evine haciz yapılmış kişinin doğrudan maddi ve manevi zarar görmüş olduğunu düşünmekteyiz. Yine söz konusu sahte çekte adına sahte ciro düzenlenmiş ancak henüz hakkında icra takibi veya bir işlem yapılmamış kişinin henüz bir maddi zararı oluşmamış ise de kişinin adının sahtecilik ile anılması doğrudan manevi zarara sebep olabilmektedir. Örnekteki her iki kişinin yani icra takibine uğrayan ve henüz hakkında işlem yapılmayanın suçtan zarar gören kişiler olarak değerlendirilmesi, taleplerinin varlığı halinde kamu davasına katılmalarının kabul edilmesinin adaleti etkinleştireceğini ve adalet işleyişine katılımı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu düşüncemiz, Yargıtay’ın konuya ilişkin “haklı çıkarının zedelenmesi” ve “cezalendirme konusundaki psikolojik durumu” kıstaslarına da uymaktadır. Bu itibarla yukarıda belirtilen yargı kararlarında belgelerin adına düzenlendiği kişi veya kayıtları itibarıyla düzenlendiği kurumun suçtan zarar gören sıfatının ve dolayısıyla kamu davasına katılma haklarının verilmesi gerektiğini, Yargıtay’ın doğrudan zarar gören kavramının davaya katılma hakkının kısıtlanmasına sebep olacak şekilde dar yorumlamasının doğru olmadığını, bu itibarla Yargıtay kararlarının bu yönüyle yerinde olmadığını, düşünmekteyiz.

¹³³² *Kazaker*, bireylerin devletin ortaya çıkması ile haklarını devlete devretmiş sayılmadıkları için hukuksal değerlerin sahibi devlet değil toplumu oluşturan bireyler olup aksi anlayış, hukuk devleti ilkesine ve çağdaş ceza hukukuna aykırı olduğunu belirtmektedir (Kazaker, **Kamu Davasına Katılma**, s. 65); *Pamuk*’a göre ise; mağdurun toplumu oluşturan bireyler olduğu suçlarda kamu davasına katılma hakkının dar yorumlanması 1412 sayılı CMUK dönemindeki şahsi dava uygulamasından kaynaklanmaktadır. Yazara göre, Cumhuriyet savcısının açılan şahsi davaya katılmasında “kamu menfaati” görmesi halinde davaya katılmasıyla şahsi dava kamu davasına dönüşmekte, bu durumda ise şahsi davacı herhangi bir işleme gerek olmaksızın davaya katılması mümkün olabilmekteydi. Yine yazara göre, 1412 sayılı CMUK dönemindeki uygulamada kamu davasına katılmanın dar yorumlanmasının etkisi bulunmaktadır. Yazar; davaya katılma hakkı olan suçtan zarar görenin tespitinde sadece suçun düzenlendiği bölümün esas alınmaması, hâkimin her somut olayda mağdurun kişisel zararının olup olmadığını belirleyerek davaya katılma talebini değerlendirmesi gerektiğini belirtmektedir (Gülfem Pamuk, **Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri**, Beta Basım Yayın Dağıtım A. Ş., İstanbul 2012, s. 162-164).

Suçtan zarar gören kavramı kapsamında değinilmesi gereken önemli bir husus CMK 237 ve 260. maddelerdeki ifadelerin bu kavrama etkileridir. Kamu davasına katılabileceklerin belirtildiği CMK 237. maddesinde katılma hakları olanlar için sadece “*suçtan zarar gören*” ifadesine yer verilmiş iken aynı yasanın 260. maddesinde ise sadece zarar gören kavramıyla yetinilmemiş, “*katılan sıfatını alabilecek surette zarar görenlere*” kanun yoluna başvurma hakkı tanınmıştır. Bu düzenlemenin çelişki yarattığı belirtilmiş¹³³³ ise de kanaatimizce; yasadaki farklı ifadeler, suçtan zarar gören kavramının içeriğinde değişiklik yaratan bir husus değildir. CMK 260. maddesindeki ek ifade, davaya katılma hakkı olup da talebi kabul edilmeyen suçtan zarar görenin yargılamanın aşamalarındaki başvurusuna yönelik usulü düzenleme niteliğindedir¹³³⁴.

Kamu davasına katılma hakkı olan üçüncü grup ise malen sorumlu olanlardır. CMK md. 2/1-i’ye göre malen sorumlu; yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişidir. Malen sorumlu olan kişi, mağdur ve suçtan zarar gören kişinin iddia makamı tarafında olmasının tersine sanık tarafında bulunmaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçuna konu belgenin resmi belge hükmünde belge olduğu hallerde malen sorumluluk halinin mümkün olabileceğini düşünmekteyiz. Örneğin; keşidecisinin A, **cirantala-rının** B ve C olduğu belirtilen sahte çekte, çek bedelini bankada bulundurmakla yükümlü olan dava dışı çek hesabının gerçek sahibi şirket, yargılama konusu işin hükme bağlanmasından ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenmek veya bunlara katlanmak durumundadır. Bu itibarla tüzel kişilik sıfatı taşıyan çek hesabının gerçek sahibi şirketi malen sorumlu kabul edip davaya katılma talebinin kabulüne karar vermenin yerinde olduğunu düşünmekteyiz¹³³⁵.

¹³³³ Katoğlu, çelişkinin ne şekilde oluştuğunu ifade etmemektedir (Katoğlu, **a.g.e.**, s. 663).

¹³³⁴ Kanaatimizce; davaya katılma imkânının olup olmadığının belirlenmesinde CMK md. 237/2, 260/1 ve 273/4 maddeleri birlikte göz önünde tutulmalıdır. Buna göre; katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların bu talepleri ilk derece mahkemesince kabul edilmiş ise ortada bir sorun bulunmamaktadır. Ancak katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar talepte bulunmuş olmalarına rağmen katılma isteği karara bağlanmamış veya ret edilmiş olabilir. Bu durumdaki kişilerin yasa yollarına başvuru ile davaya katılma talebinde bulunma hakları vardır. Bu kapsamda, üzerinde durulması gereken başka bir husus da katılma sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunup da davadan haberdar edilmeyen kişilerin talepleridir. Bu kişilerin yasa yollarına başvurma hakları olduğu gibi davaya katılma talebinde bulunma hakları da vardır. Buna karşılık ilk derece yargılamasında davadan haberdar edilip de katılma talebinde bulunmayanlar yasa yollarına başvuru hakları olmadığı gibi, yasa yollarında davaya katılma talepleri de bulunmamaktadır. CMK md. 237/2, 260/1 ve 273/4 maddelerini bu şekilde anlamak gerektiği düşüncesindeyiz.

¹³³⁵ Yürürlükteki 5941 sayılı Çek Kanunu 5. maddesinde, artık eski düzenlemenin aksine karşılıksız çek keşide eden deni değil, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişiyi fail olarak kabul etmektedir. Anılan Kanun’un aynı maddesine göre, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişidir. Yine aynı maddeye göre; mahkemece resen, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi

CMK md. 237'ye göre; kamu davasına katılma hakkı olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler. Yine aynı madde hükmüne göre, kanun yolu muhakemesinde (Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay aşamasında) davaya katılma isteğinde bulunulamaz ise de ilk derece mahkemesinde ileri sürülmüş olup da karara bağlanmayan veya reddolunan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır¹³³⁶.

Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle olur¹³³⁷. Katılma talebi ile birlikte maddi somut zararı gösteren bilgi ve belgelerin de sunulması gerekir¹³³⁸.

VI. Sahtecilikte Hukuk Mahkemesi Kararının Ceza Mahkemesi Kararına Etkisi

Hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemeleri pek çok hususta birbirinden farklıdır. Hukuk ve ceza mahkemelerinin yargılama ve özellikle delil toplama ve değerlendirme usullerinin, dava konularına bakış açılarının farklılık gösterdiği bilinen gerçektir. Ancak her iki muhakeme usulü arasındaki farklılıklara rağmen “aynı konu”da hukuk ve ceza mahkemelerinin farklı kararlar vermesi genel hukuk düzeni açısından doğru karşılanmaz¹³³⁹. Hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının aynı konuda çelişki yaratması veya birinin ötekini

adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanır. Bu şekilde haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilebilecek kişilerin de çek sahteciliği suçlarında malen sorumlu olarak değerlendirilmesinin yerinde olacağını düşünmekteyiz.

¹³³⁶ Bu düzenlemeyle uyumlu olarak CMK'nin “*Kanun yollarına başvurma hakkı*” başlıklı 260. maddesinde “*Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır*” hükmüne yer vermektedir.

¹³³⁷ Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur (CMK md. 238/3). Cumhuriyet savcısının, sanık ve varsa müdafinin dinlenmesinden sonra davaya katılma isteminin uygun olup olmadığına mahkemece karar verilir (CMK md. 238/3).

¹³³⁸ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 255.

¹³³⁹ Nitekim Anayasa Mahkemesi 21.01.2015 tarihli “Ahmet Saygılı ve Şefika Saygılı (Başvuru No: 2013/135) Kararı”nda bu durumu, adil yargılama hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir: “*Başvurucular, oğullarının askerlik görevini yerine getirdiği sırada meydana gelen trafik kazasında yaşamını yitirmesi nedeniyle kendilerine nakdi tazminat ödenmesi yönünde yaptıkları başvurunun idare tarafından kabul edilmemesi üzerine açtıkları davanın Askeri Yüksek İdare Mahkemesince (AYİM) reddedildiğini, söz konusu kazada hayatını kaybeden bir başka askerin yakınlarının açtığı davanın ise Ankara 8. İdare Mahkemesince kabul edildiğini, aynı olaya ilişkin aynı istemle açılan davalarda farklı kararlar verilmesinin kamuya duyulan güveni zedelediğini, bu durumun Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan 'Kanun önünde eşitlik' ilkesini ihlal ettiğini ileri sürerek, işlemin iptali ve tazminat talebinde bulunmuşlardır. (...) aynı olaya ilişkin olarak farklı yargı kollarına ait mahkemelerce farklı kararlar verilmiş olmasının, başvuruçuların açtığı davanın görülmesi bakımından hukuki belirsizliğe ve güvensizliğe neden olduğu ve başvuruçular açısından öngörülemeyen bulunduğu sonucuna varılmakla, başvuruçuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir*” (3/6/2015 tarih, 29375 sayılı RG).

çürütmesi kamu vicdanını, hukuka ve yargıya güveni zedeleyecek dolayısıyla adalet duygusuna zarar verecektir¹³⁴⁰.

Hukuk ve ceza mahkemelerinin çıkışan önemli konularından birisi de belgeler ve belge-lerde sahtecilik konusudur¹³⁴¹. Belgeler, HMK'nin önemli ispat araçlarındandır¹³⁴². Belgelerin sahteciliği halinde hukuk mahkemesinde menfi tespit davası, istirdat davası gibi hukuk davaları açılabilir¹³⁴³. Belge, ceza hukuku açısından ise resmi belgede sahtecilik, özel belgede sahtecilik, açığa imzanın kötüye kullanılması gibi suçların yargılamalarına konu olabilir.

Hukuk ve ceza mahkemelerinin bir taraftan kendi alanlarına özgü kuralları gözeterek karar vermesi öbür taraftan ise birbirleri ile çelişkili veya birbirini çürüten kararları vermemesi için HMK ve CMK'de düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim belgede sahteciliğin tespiti için hukuk ve ceza mahkemelerinin yapmış oldukları incelemelerin birbirine etkisi konusunda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 214. maddesinde¹³⁴⁴ ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218. maddesinde¹³⁴⁵ düzenleme yapılmıştır.

Söz konusu yasal düzenlemeler gözetildiğinden belge sahteciliği konusunda ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesi kararına etkisi olduğu gibi hukuk mahkemesi kararının da ceza mahkemesi kararına etkisi olabilmektedir. Biz çalışmamızın konusunu esas alarak, sadece hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesi kararına etkisini ele alacağız. Hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesi kararına etkisinde ise çeşitli ihtimaller söz konusu olabilmektedir. Bu ihtimallerin ayrı ayrı ele alınması yerinde olacaktır.

Öncelikle belirtmeliyiz ki hukuk mahkemesinin belgenin sahte olmadığına dair kesinleşen kararı ceza mahkemesini bağlayacaktır. Böyle bir durumda ceza mahkemesi,

¹³⁴⁰ Yenisey/Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 828.

¹³⁴¹ Sahtecilik dışında yaş tayininde, tazminata konu olayın aynı zamanda suç teşkil eden fiil niteliğinde olduğu hallerde fiilin sabit olup olmadığı gibi konularda da hukuk ve ceza mahkemesi çalışmaktadır.

¹³⁴² Kuru, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 253; Kuru/Aydın, **Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı**, s. 263; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 389-391.

¹³⁴³ İİK md. 72.

¹³⁴⁴ “Sahtelik hakkında hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi” başlıklı HMK 214. maddesi “(1) Belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilen karar kesinleştikten sonra, söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde de sahtelik iddiası dinlenmez. (2) Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez.” hükmüne yer vermiştir.

¹³⁴⁵ Ceza mahkemelerinin ek yetkisi” başlıklı CMK 218. maddesi “(1)Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir. (2) Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde; mahkeme, ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir.” hükmüne yer vermiştir.

açılmış davada sahtecilik suçundan mahkûmiyet kararı veremez. HMK 214/1’de bir belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilip kesinleşmiş bir karardan sonra, söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde sahtelik iddiasının dinlenmeyeceğini açıkça hükme bağlamıştır. Bu itibarla belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilen karar kesinleştikten sonra senedin sahteliği iddiası konusunda ceza davası açılmaması buna rağmen dava açılmış ise davanın reddi gerektiği belirtilmiştir¹³⁴⁶. Ancak belgenin sahte olmadığına dair kesinleşen hukuk mahkemesi kararının varlığında ceza mahkemesinin söz konusu belge hakkındaki davanın reddine değil, beraat kararı vermesinin daha doğru olduğu kanaatindeyiz. Çünkü CMK md. 223/7’ye göre ancak aynı fiil nedeniyle, aynı sanık hakkında ceza mahkemesince önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir. Oysa “hukuk mahkemesinin kararı” bu anlamda “aynı fiil ve aynı sanık hakkında verilmiş bir karar” olarak kabul edilemez. Nitekim hukuk mahkemesinde görülmekte olan belgenin sahte olmadığına dair davanın taraflarının, ceza davasının tarafları ile aynı olmama ihtimali de bulunmaktadır. Örneğin; çek hamili davacı sıfatıyla ödenmeyen çek sebebiyle kendisinden önceki ciranta aleyhine dava açmış olsun. Davalı önceki ciranta, çekteki keşideci imzası ile kendi cirosunun sahte olduğunu savunmaktadır. Bunun üzerine davacı son ciranta, önceki ciranta ile davası olduğunu değerlendirip şimdilik sadece keşideci hakkında sahte çek düzenlemekten suç duyurusunda bulunması üzerine keşideci hakkında resmi belgede sahtecilik suçundan kamu davası açılmış olsun. Bu durumda hukuk mahkemesindeki dava konusu ile ceza mahkemesindeki dava konusunun aynı çek olmasına karşın, hukuk mahkemesinin tarafları son ciranta ve kendisinden önceki ciranta iken ceza davasının sanığı ise bunlar dışındaki keşidecidir. Görüldüğü üzere aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir davadan bahsetmek mümkün değildir. Bu itibarla belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesinin kesinleşmiş kararı ancak suçun işlendiğinin sabit olmaması olarak değerlendirilip beraat kararının verilmesinin doğru olacağını düşünmekteyiz.

Hukuk mahkemesinin belgenin sahte olduğuna dair kesinleşen kararı var iken belge, ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına konu olabilir. Böyle bir ihtimal ile ilgili olarak CMK ve HMK’de düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide haklı olarak hukuk mahkemesinin senedin sahte olduğuna dair vermiş olduğu kararın ceza mahkemesini bağlamayacağı

¹³⁴⁶ Bahattin Aras, “Sahtecilik İddiası Bakımından Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi”, **TBBD**, S. 124, Ankara, 2016, s. 367.

belirtilmiştir¹³⁴⁷. Kanaatimizce de hukuk mahkemesinin belgenin sahte olduğuna dair kesinleşen kararı, aynı konuda ceza mahkemesinde görülen davada mahkûmiyet kararının verilmesini doğurmaya-bilecektir. Çünkü ceza mahkemesinin sahte belge suçundan sanık hakkında mahkûmiyet kararı verebilmesi için belgenin sahte olması yetmeyip ayrıca sahteciliğin sanık tarafından gerçekleş-tirildiğinin de sübuta ermesi gerekir. Belgenin sahte olduğuna dair kesinleşen hukuk mahkemesi kararı, sahteliğin tespitini sağlamış olmakla birlikte fiili gerçekleştiren kişinin kim olduğu-nu belirlemeyebilir. Hukuk mahkemesinin senedin sahte olduğuna dair kesinleşen kararı, ceza mahkemesinde görülmekte olan davada kesin olarak mahkûmiyet kararının verilmesine sebep olmamakla birlikte, söz konusu karar belgenin sahteliği konusunda önemli bir tespit olduğundan ceza mahkemesine etki edebilecek nitelikte olduğu düşüncesindeyiz.

Belgenin sahteciliği konusunda ceza mahkemesinde görülmekte olan bir davadan başka aynı belge konusunda hukuk mahkemesinde de görülmekte olan bir dava olabilir. Bu ihtimalde aynı belgenin sahteliği konusunda hem hukuk, hem de ceza mahkemesinde olmak üzere iki ayrı dava bulunmaktadır. Konuya ilişkin öğretide ileri sürülen birinci görüşe göre; sahtecilik konusu belge, hem ceza hem de hukuk mahkemesinin dava konusu ise mahkemelerden birisinin verdiği karar, diğeri için hem kesin hüküm hem de bağlayıcı olacağından mahkemelerin birbirlerini takip ederek uyumlu karar vermeleri gerekir. Bu şekilde çelişkili karar verilmesi engellenerek adalete olan güvenin sarsılmaması sağlanacaktır¹³⁴⁸. Aynı görüşe göre; hukuk mahkemesinde derdest olan bir davayı ceza mahkemesi bekletici mesele yapmış ise bekletici mesele konusunda hukuk mahkemesinin verdiği karar, ceza mahkemesi için kesin delil niteliğinde sayılacaktır¹³⁴⁹. Öğretideki ikinci görüşe göre ise; ceza mahkemesi bir sorunu bekletici mesele yapmış ise bekletici mesele yoluna başvurulmasının zorunlu olup olmamasına göre hukuk mahkemesinin kararı, ceza mahkemesinin kararını bağlayacaktır. Bekletici mesele yoluna başvurulmasında zorunluluk var ise ceza mahkemesi hukuk mahkemesi kararıyla bağlıdır. Zorunluluk yok ise ceza mahkemesi, hukuk mahkemesi kararı ile bağlı değildir¹³⁵⁰.

Kanaatimizce; belgenin sahteliği konusunda hem hukuk hem de ceza mahkemesinde olmak üzere iki ayrı dava bulunması halinde nasıl davranılması gerektiği konusunda CMK

¹³⁴⁷ Aras, **a.g.e.**, s. 392.

¹³⁴⁸ Orhan Eroğlu, “Sahtecilik İddiasına Dayalı Menfi Tespit ve İstirdat Davalarında Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi”, **THD**, C. 13, S. 146, Ankara, 2018, s. 30.

¹³⁴⁹ Eroğlu, “Sahtecilik İddiasına Dayalı Menfi Tespit ve İstirdat Davalarında Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi”, s. 24.

¹³⁵⁰ Aras, **a.g.e.**, s. 394.

218. maddesindeki düzenleme yol göstericidir. CMK md. 218'e göre; mahkemenin yüklenen suçun ispatı konusunda bir karar verebilmesi başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise mahkeme iki şekilde davranabilir. Birinci ihtimalde, sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verilebilir. İkinci ihtimalde ise ceza mahkemesi sorunu kendisi çözmek isteyebilir. Ceza mahkemesi sorunu kendisi çözmek istediğinde ceza mahkemesi usulüne göre bir karar vermelidir. Bu itibarla öğretide ileri sürülen görüşlere katılmamaktayız. Şöyle ki konuya ilişkin öğretide ileri sürülen ilk görüşün aksine sahtecilik konusu belgenin hem ceza hem de hukuk mahkemesinin dava konusu olması halinde, mahkemelerden birisinin verdiği kararın, diğerini mutlaka bağlayacağına dair düzenleme bulunmamaktadır. Mahkemelerden birisinin verdiği kararın, diğer mahkemeyi mutlaka bağlayacağına dair tek düzenleme HMK' de olup bu da sadece hukuk mahkemesinin belgenin sahte olmadığına dair kesinleşen kararın ceza mahkemesini bağlayacağına dair hükmüdür. Bu hükmün tüm kararları kapsar şekilde yorumlanması mümkün değildir. Konuya ilişkin öğretide ileri sürülen ikinci görüşteki bekletici mesele yoluna başvurulmasında zorunluluk var ise ceza mahkemesinin hukuk mahkemesi kararıyla bağlı olmasının da yerinde değildir. Söz konusu görüşün aksine ceza mahkemesinin görev alanına giren sorunun çözümünde bir sorunu bekletici mesele yoluna başvurusu durumunda bekletici mesele hakkında verilen karar ceza mahkemesini etkilemekle birlikte ceza mahkemesini kesinlikle bağlamaz. Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı olması halinde ceza mahkemesinin sorunun çözümü için CMK 218. maddesinde belirtilen bekletici mesele yoluna başvurusu zorunlu olmayıp mahkemenin takdirinde olan bir durumdur. Nitekim CKM 218. maddesi bu durumda “*bekletici sorun kararı verir*” ifadesine değil “*bekletici sorun kararı verebilir*” ifadesine yer vermiştir. Bekletici sorun kararı verilmesi ihtiyari iken bu kararın sonucunun bağlayıcı olması doğru olmayacaktır. Ceza mahkemesi, ceza davasını bir an önce sonuca bağlamak için bu sorunu her zaman ceza hukukundaki usule göre karara bağlayabilir. Ancak çözümü uzmanlık gerektiren bir sorunun söz konusu olduğunu saptadığında mahkeme, yargılamaya ara vererek sorunun konusuna göre hukuk davası veya idarî dava açılması için ilgililere süre verebilir. Hukuk davası veya idari davanın sonucunu beklemeye karar verdiği bir durumda dahi ceza mahkemesi dava konusunun çözümünde öncelikle ceza hukukundaki usul ve delilleri gözetmelidir. Ceza mahkemesinin bekletici sorun karar zorunluluğu sadece senedin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesinin karar vermiş olmasına rağmen henüz kesinleşmediği döneme ilişkin olmalıdır.

Çünkü senedin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesinin kararı kesinleştiğinde artık ceza mahkemesini bağlayacaktır.

Sahtecilik konusunda karar verebilmek için hukuk ve ceza mahkemesi bilirkişiye başvurabilir. Öğretide hukuk mahkemesine sunulan bilirkişi raporlarının ceza mahkemesini bağlayıp bağlayamayacağı hususu üzerinde durulmuştur. Konuya ilişkin ileri sürülen bir görüşe göre; hukuk mahkemesinin kararı ceza mahkemesince kesin delil olarak kabul edildiği hallerde hukuk mahkemesinin kararına esas bilirkişi raporunun da ceza mahkemesini bağlaması gerekir. Bu görüşe göre; hukuk mahkemesinin senedin sahte olmadığına ilişkin kararı ceza mahkemesini bağlaması dolayısıyla bu kapsamda hukuk mahkemesinin almış olduğu senedin sahte olmadığına ilişkin bilirkişi raporu ceza hakimini bağlar. Yine aynı görüşe göre yapılan yargılama neticesinde toplanan deliller ışığında senedin sahte olmadığı tespit edilmiş ve bu doğrultuda davanın reddi kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise hukuk mahkemesinin bu sahtecilik iddiasına ilişkin kararı ceza mahkemesi bakımından kesin hüküm ve delil etkisi doğuracağından hukuk mahkemesinden alınmış olan ve senedin sahte olmadığını gösteren bilirkişi raporu da ceza hâkimini bağlar¹³⁵¹.

Kanaatimizce; tıpkı ceza mahkemesine sunulan raporlar gibi konuya ilişkin hukuk mahkemesine sunulan bilirkişi raporları da ceza hâkimini bağlamaz. Çünkü ceza yargılamasın-da bilirkişi raporlarının bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Böyle bir kuralın hukuk mahkemesine sunulan bilirkişi raporları için geçerli olmadığının kabul edilmesini gerektiren haklı bir sebep bulunmamaktadır. Nitekim ceza uygulamasında da bilirkişi raporunun hakimi bağlamadığı kabul edilmektedir¹³⁵².

Yukarıda belirtilen çeşitli ihtimallerin değerlendirilmesi için ceza yargılama merciinin mutlaka hukuk mahkemesi kararına konu dosyayı veya ilgili belgeleri incelemesi ile belirlenmelidir. Bunun için de ceza yargılama merciinin hukuk mahkemesi dava dosyasını veya ilgili belgeleri istemesi ve buna göre değerlendirme yapması gerekecektir. Nitekim uygulamada da ilgili dosya getirtilerek incelemesi yapılmakta ve ilgili evrak örneği dosyaya alınmaktadır.

¹³⁵¹ Aras, **a.g.e.**, s. 400.

¹³⁵² “Kanun koyucunun uzmanlığa, özel veya teknik bir bilgiye ihtiyaç bulunduğunu baştan kabul ettiği ‘akıl hastalığı, parada sahtecilik, moleküler genetik inceleme’ gibi hususlar dışında hâkimin bilirkişi raporu alması mecburiyeti bulunmadığı gibi, bilirkişi raporu da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte değildir” (Yargıtay CGK. 31.05.2016 tarih, 2016/9-191E. 2016/288K. sayılı kararı, Özel Arşiv)

VII. Resmi Belgede Sahtecilik Suçundan Kurulan Hükümün İnfazı

Resmi belgede sahtecilik suçu için öngörülen soyut yaptırım hapis cezasıdır. Bu nedenle resmi belgede sahtecilik suçundaki infaz, hapis cezalarına ilişkin rejime tabi olacaktır¹³⁵³.

Hapis cezaları, ceza infaz kurumlarında öngörülen şartlar çerçevesinde belli bir süre kalınması suretiyle infaz edilmektedir¹³⁵⁴. Mahkûmiyet hükmünün hangi tür ceza infaz kurumunda çektirileceği, temelde tayin edilen cezaya göre belirlenmektedir. Kişinin cinsiyeti ve yaşı da infaz kurumunun belirlenmesine etki eden hususlardır. Hapis cezalarının infazına ilişkin genel düzenleme, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin verilen mahkûmiyet hükümlerinin infazında da gözetilecektir. Bu suç yönünden özel bir durum bulunmamaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107. maddesinde koşullu salıverilme kurumu düzenlenmiştir. Kural olarak tüm hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında koşullu salıverilme kurumu işletilmektedir¹³⁵⁵. Resmi belgede sahtecilik suçundan mahkûmiyet halinde hükümlünün kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi halinde hükümlünün hapis cezasının infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanabilecektir.

Denetimli serbestlik kurumu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna 05.04.2012 tarih ve 6291 sayılı Kanunla eklenen 105/A maddesi ile düzenlenmiştir. Denetimli serbestlik ve koruma kurullarının kuruluşu, görev ve çalışma esasları ile usulleri hakkında ise 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu ile de düzenleme yapılmıştır. Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın infazında koşulların bulunması halinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanabilecektir. Başka suçtan alınan mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişi resmi belgede sahtecilik suçunu işlemesiyle hakkında kamu davası açılması halinde denetimli serbestlik tedbirine son verilebilir¹³⁵⁶.

¹³⁵³ Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler CGTİHK md. 6'da belirtilmiştir.

¹³⁵⁴ Ceza infaz kurumları, kapalı ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 8), yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 9), kadın kapalı ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 10), çocuk kapalı ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 11), gençlik kapalı ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 12), açık ceza infaz kurumu (CGTİHK md. 14) olarak tasnife tabi tutulmuştur.

¹³⁵⁵ Ancak 5275 sayılı Kanun'un 106/9., 107/13., 107/16., 108/3., 110/4. ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 17/3. maddelerinde olduğu gibi bazı hallerde hükümlü koşullu salıverilmeden yararlanamamaktadır.

¹³⁵⁶ Hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlandıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suçtan dolayı kamu davası açılmış olması hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimi tarafından, hükümlünün açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilebilir. Kovuşturma sonucunda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı,

Görüldüğü üzere resmi belgede sahtecilik suçundan kurulan hükmün infazında hükümlünün bulundurulacağı ceza infaz kurumunda, koşullu salıverilmesinde ve denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmasında suçtan kaynaklanan bir özellik bulmadığından bu konularda genel hükümler uygulanacaktır. Bu itibarla bu hususlar ayrıca ele alınmayacak olup resmi belgede sahtecilik suçu yönünden durumu bu şekilde tespit etmekle yetinilecektir.

SONUÇ

Belgeler toplumsal hayatın güvenle işleyişini sağladıkları için toplumda güven oluşturmaktadırlar. Toplumda oluşan bu güvenin korunması ve böylece toplumsal hayatın güvenle işleyişi için hukuk düzeninin belgelerin gerçekliğini ve doğruluğunu teminat altına alması gerekir.

Belgelerin bu fonksiyonları sebebiyle en eski hukuk düzenlerinde dahi “belgede sahtecilik” suç olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda kabul edilen belgede sahtecilik suçlarının en önemli suç tipi ise “resmi belgede sahtecilik suçu”dur. Resmi belgenin diğer belgelere göre kamuda daha fazla güven oluşturmaya, bu suçun yaptırımının da daha fazla olmasını gerektirmiştir.

Türk Hukuk Sistemi de bu duruma kayıtsız kalmamıştır. Hukukumuzda geçmişte olduğu gibi halen yürürlükte olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda resmi belgede sahtecilik suçu düzenlemesine özel olarak yer verilmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nu inceleme konumuzu oluşturan “Türk Hukukunda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” itibarıyla ele aldığımızda incelememiz sonucunda bazı sonuçları tespit etmiş bulunmaktayız. Tespit ettiğimiz hususların bir kısmı kanuni düzenlemelere ilişkin iken bir kısmı ise uygulamaya ilişkindir. Öncelikle kanuni düzenlemeye ilişkin tespit ve önerilerimizi belirttikten sonra uygulamaya ilişkin tespit ve öneriler belirtilecektir. Bu kapsamda öncelikle kanuni düzenlemeye ilişkin tespit ve önerilerimizi paragraflar halinde belirtmeyi uygun bulmaktayız.

Sadece resmi belgede sahtecilik suçunun değil tüm belgede sahtecilik suçunun temel kavramı olan “belge” kavramının “*Tanımlar*” başlıklı TCK 6. maddesinde tanımlanması gerekir. Yapılacak tanımın hukuki güvenlik ve kanunilik ilkesine uygun olacak şekilde belirgin ancak günün teknolojik gelişmesi karşısında eskimeyecek şekilde gerçekçi ve genel tanım olması gerekir. Bu çerçevede belgeyi oluşturan yazının şekli ve yazının yazıldığı zeminin kâğıt olması gerektiğine ilişkin katı tanımlardan kaçınılmıştır. Belgenin ispat aracı olması önem taşımakla birlikte bu özelliğine de tanımda yer vermemek gerekir. Tanımda belgenin temel unsurlarına yer vermek yeterli olacaktır. Çünkü bir belge, tanımda yer alan temel unsurları taşımakla zaten ispat fonksiyonunu da taşımış olacaktır. Bu çerçevede “belge”yi, “hukuki sonuç doğuran düzenleyeni belli veya belirlenebilir irade açıklamalarını içeren yazı” olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

Elektronik belgeler de tıpkı fiziki belgeler gibi belgede sahtecilik suçuna konu olabilecek belgelerdir. Bu belgelerin hukuki korunmaları da fiziki belgeler ile aynıdır. Elektronik belgelerin unsurları ve fonksiyonları, mevzuattaki yeri, ispat araçları olarak kabul görmeleri, kamunun bu doğrultudaki güveni bu belgelerin de belgede sahtecilik suçuna konu olması gereğini doğurmuştur. Ancak konu hakkında tereddütler yukarıda önerilen belge kavramının tanımına yer verilmesi ile giderilecektir.

Kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen TCK md. 204/2’deki “*görevi gereği düzenlemeye yetkili olunan resmi belge*” ifadesi tereddüt yaratmaktadır. Şöyle ki bu ifade kamu görevlisinin görevi dolayısıyla düzenlenen belgelerin bu suçun konusunu oluşturamayabileceği tereddüdüne sebep olabilmektedir. Oysa kamu görevlisinin görevi gereği ve görev dolayısıyla düzenlediği belgelerin tevsik edici özellikleri farklı değildir. Bu nedenle her iki tür belge aynı statüde kabul edilmelidir. Tereddüt oluşmaması için TCK md. 204/2’deki düzenlemenin her iki durumu içerecek şekilde “*görevi gereği düzenlemeye yetkili olunan resmi belge*” ifadesi yerine “görevi kapsamında düzenlemeye yetkili olunan resmi belge” ifadesine yer verilmelidir.

TCK md. 204/2’deki düzenlemede belirtilen seçimlik hareketlerden sadece “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenlemek” seçimlik hareketinde “resmi belge” ifadesine yer verilmiştir. Diğer seçimlik hareketlerde ise “resmi belge” kavramı kullanılmayıp “belge” kavramına yer verilmesi, bu seçimlik harekette suç konusunun belge olmasının yeterli olduğu, resmi belge olmayabileceği izlenimini doğurmaktadır. Oysa TCK md. 204/2’deki tüm seçimlik hareketlerin suç konusu “belge” olmayıp “resmi belge”dir. Tereddüt oluşmaması için tüm seçimlik hareketlerde “resmi belge” ifadesine yer verilmelidir.

TCK 210. maddesi, emtiayı temsil eden belgenin resmi belge hükmünde olduğunu ve sahteciliğe konu edilmesi halinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Ancak emtiayı temsil eden belge ile ne kastedildiği ile ilgili, ne madde içeriğinde ne de gerekçesinde bir açıklama bulunmamaktadır. 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda "*Emtia senetleri*" başlıklı fasılda (md. 744 vd.) makbuz senedi, varant, taşıma senetleri düzenlemesine yer verilmişti. Bu itibarla emtia senetlerinden bu üç senedin kastedildiğinde tereddüt bulunmamaktaydı. Ancak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu emtia senetleri başlıklı bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bu itibarla TCK 210. maddesinde belirtilen emtiayı temsil eden senetler ile hangi belgelerin kastedildiği konusunda bir belirsizlik oluşmuştur. Belirsizliğin giderilmesinde, öncelikle; 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda emtia senetleri düzenlemesinin gözetilmelidir. İkinci olarak; 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girdiği tarihteki ceza, ticaret ve eşya hukuku alanındaki yeni düzenlemeler ve bu alandaki öğretideki görüşler gözetilmelidir. Bu iki kıstas gözetilerek emtiayı temsil eden senetlerin makbuz senedi, varant, konişmento ve taşıma senedinden oluştuğu kabul edilmeli ise de belirsizliği gidermek için madde metninde düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Kanuni düzenlemeye ilişkin tespit ve önerilerimizi belirttikten sonra uygulamaya ilişkin tespit ve önerilerimizi de paragraflar halinde belirtmeyi uygun bulmaktayız. Bu kısım ile ilgili öneri ve tespitlere geçmeden önce bunların sadece yargı uygulamasına ilişkin olmadığını, öğretiyi de ilişkin olduğunu belirtmemiz gerekir.

Yeni TCK düzenlemesinde artık geçerli olmadığı halde ETCK düzenlemesinin etkisinde kalınarak bazı kavramlar kullanılmaya devam edilmekte ve bu şekilde yeni TCK hükümleri gözardı edilerek yorumlar yapılmaktadır. Artık geçerli olmayan veya eksik kalan kavramların terk edilmesi ve yürürlükteki mevzuat ve TCK'ye uygun kavramlar kullanılması, uygulamanın bu şekilde yerleşmesi gerekir.

"Resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek" seçimlik hareketinin açıklanmasında "taklit" kavramı yetersizdir. Taklit olmaksızın, tamamen sahte bir resmi belge düzenlenilerek bu seçimlik hareket gerçekleştirilmiş olunabilir. Bu seçimlik hareketin sadece taklit kavramı ile açıklanması eksik açıklama olacaktır.

Öğreti ve uygulamada aldatma niteliği, "aldatma kabiliyeti", "iğfal kabiliyeti", "aldatma yeteneği" kavramları ile de ifade edilmekte ise de bu kavramlar yerine "aldatma

niteliği" kavramının kullanılması daha doğru olacaktır. "Aldatma kabiliyeti" "iğfal kabiliyeti", "aldatma yeteneği" kavramları TCK'de kullanılan kavramlar değildir. TCK 204. maddesinde "*başkalarını aldatacak şekilde*" ifadeleri, madde gerekçesinde ise "*yanıltıcı nitelikte*" "*aldatacak şekilde*" ve "*aldatıcı nitelikte*" ifadeleri kullanılmıştır. "Aldatma", "iğfal", "kandırma" kelimeleri aynı amaçla kullanılan kelimeler olup ortak özellikleri, kişinin özgür iradesini etkileyerek farklı davranmasını, yanlış iş yapmasını sağlamaktır. Bu ortak husus ise sahtecilik fiilinin özünde olan bir husustur. Aldatma veya iğfal kelimesi ile birlikte kullanılan "kabiliyet" veya "yetenek" kelimeleri aslında daha çok kişilerin vasfına yönelik kullanılması uygun olan kelimelerdir. Oysa aldatmanın üzerinde arandığı şey belgedir. Bu itibarla belgede aranan aldatmanın yetenek, kabiliyet veya güç gibi ifadeler ile değil, belgenin bir niteliği olarak aranması, kavramın da buna uygun olarak "aldatma niteliği" olarak kullanılması doğrudur.

Hukuken geçersiz belgeler konusunda kullanılan "mutlak butlan" ve "nispi butlan" kavramları yerine yürürlükteki mevzuat ile uyumlu olarak; "yokluk", "kesin hükümsüzlük (tam veya kısmi)", "iptal edilebilirlik (düzelebilir hükümsüzlük ve bozulabilir geçerlilik)" ve "yazılmamış sayılma" gibi kavramların kullanılması doğru olacaktır. "Mutlak butlan" ve "nispi butlan" kavramlarının kullanılmasının esasını teşkil eden pek çok temel kanun değişmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda yürürlüğe giren yeni Borçlar Kanunu, Medeni Kanun, Ticaret Kanunu gibi kanunlarda yer verilen yeni kavramlar ile hukuken geçersiz belgeler konusunun ele alınıp değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Gerçekleştirilen fiilin kişiye yarar sağlamaması hali esas alınarak tanımlanan gereksiz sahtecilik halinde bir yararın da sağlanmaması gerekir. Çünkü sahteciliğin az da olsa bir zarara sebep olması veya yarar sağlanması halinde gereksiz sahtecilik söz konusu olmayacaktır. Başka bir ifadeyle gereksiz sahtecilikte, sahteciliğin zarar veya zarar ihtimalini doğurmayacak kadar gereksizliği ile bir yarar sağlamayacak kadar etkisizliği söz konusudur. Belgede sahtecilik suçu ile korunmak istenen hukuksal değer olan kamu güveni yönünden bir zarar veya zarar ihtimalini doğurup doğurmadığının temsili açısından sahtecilikteki bu duruma, "zararsız sahtecilik" de denilmesinin yanlış olmayacaktır. Uygulamada gereksiz (zararsız) sahtecilik hallerinde suçun oluşmadığı belirtilerek beraat kararı verilmekte ise de şeklen de olsa gerçekleştirilmiş bir sahtecilik söz konusudur. Ancak belgede sahtecilik suçunda korunan kamu güveninin zedelenme seviyesi çok azdır. Bu itibarla gereksiz (zararsız) sahtecilikte haksızlık seviyesi az olan şekli bir suç hali söz konusu olduğundan ceza verilmesi hakkaniyete aykırı olup CMK 223/4-d'de belirtilen "işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı"

hususlu durumuna uymakla “ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi” daha doğru olacaktır.

Uygulamada; tıpkı ETCK dönemindeki gibi ilgilinin rızasının varlığı, zarar verme bilincinin ve dolayısıyla suç kastının bulunmaması olarak değerlendirilip suçun manevi unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle beraat kararı verildiği görülmektedir. Oysa sahtecilik suçlarında rıza, bir hukuka uygunluk sebebi olmamakla birlikte fail, rızayı bir hukuka uygunluk sebebi zannetmişse meselenin "hata" hükümleri çerçevesinde çözümlenmesi doğru olacaktır. Bu durumun manevi unsur ile ilgisi bulunmamaktadır. Failin, rızanın davranışı meşru kılacağına inanarak hareket etmesi bu şekilde normu yanlış yorumlaması söz konusudur. Failin normu yanlış yorumlamasında düştüğü bu hata, kaçınılmaz ise kusurlu kabul edilmeyerek hakkında “ceza verilmesine yer olmadığına” karar verilmesi gerekir.

Belirtilen nedenlerle inceleme konumuz itibarıyla TCK’de bazı düzenlemelerin yapılmasını önermekteyiz. Bu kapsamda;

“*Tanımlar*” başlıklı TCK 6. maddesine bir bent eklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda maddedeki açıklamalar da gözetilerek Türk Ceza Kanunu’nun 6. maddesine / 1-d’den sonra gelmek üzere;

“*Belge deyiminden; hukuki sonuç doğuran düzenleyeni belli veya belirlenebilir irade açıklamalarını içeren yazı,*” ifadelerinin eklenmesi, diğer bentlerin buna göre kaydırılması yerinde olacaktır.

TCK 204. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında değişiklik yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede maddenin değişik haline ilişkin önerimiz şu şekildedir:

“*Resmi belgede sahtecilik*

Madde 204- (1) Başkalarını aldatacak şekilde bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Başkalarını aldatacak şekilde görevi kapsamında düzenlemeye yetkili olunan bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi değiştiren, gerçeğe aykırı olarak bir resmi belge düzenleyen veya sahte bir resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.”

TCK 210. maddesinde emtia senetleri konusuna açıklık getirmek için bu maddede de düzenleme yapılması uygun olacaktır. Maddenin 1. fıkrasındaki “*emtiayı temsil eden belge*”

ifadesi yerine “*makbuz senedi, varant, konişmento ve taşıma senedi*” ifadesine kanuni düzenlemede yer verilmesi doğru olacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ADAL Erhan, **Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı**, 12. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ADIGÜZEL Burak, **Sermaye Piyasası Hukuku**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- AKIN Gülfer, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- AKYILMAZ Bahtiyar/SEZİNER Murat/KAYA Cemil, **Türk İdare Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- ANTALYA O. Gökhan/TOPUZ Murat, **Eşya Hukuku**, IV/1. Cilt, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- ANTALYA O. Gökhan/TOPUZ Murat, **Medeni Hukuk Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- ARTUK M. Emin /GÖKCEN Ahmet/ALŞAHİN M. Emin /ÇAKIR Kerim, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ARTUK M. Emin /GÖKCEN Ahmet/ALŞAHİN M. Emin /ÇAKIR Kerim, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 20. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ARTUK M. Emin/GÖKCEN Ahmet/YENİDÜNYA Ahmet Caner, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- ATALAN Mustafa, **Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- AVCI Mustafa, **Osmanlı Ceza Hukuku, II, Özel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

- AYDIN Mehmet Akif, **Türk Hukuk Tarihi**, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.
- BAYRAKTAR Köksal/EVİK Vesile Sonay/KANGAL Zeynel T./KESKİN Kızıroğlu Serap/YILDIZ Ali Kemal/ZAFER Hamide/AKSOY Retonaz Eylem/AKYÜREK Güllü/EVİK Ali Hakan/MEMİŞ Kartal Pınar/ALTUNÇ Sinan/AYTEKİN İnceoğlu Asuman/BOSTANCI Bozbayındır Gülşah/EROĞLU Fulya, **Ceza Özel Hukuku**, 6. Cilt, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- BAYTAZ Abdullah Batuhan, **Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum**, İstanbul Arşivi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- BÖREKÇİ Eşref Barış, **Kişisel Verileri Verme, Yayma veya Ele Geçirme Suçu (TCK md. 136)**, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- CENGİZ Salih/İŞLEK Dilek Salkım/İŞAT Esra, **Belgede Sahtecilik Tespitinde Mürekkep Yapı ve Yaş Tayini**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- CENTEL Nur/ZAFER Hamide/ÇAKMUT Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 11. Baskı, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2020.
- CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 20. Baskı, Beta Basım Yayın A. Ş., İstanbul, 2021.
- CİN Halil/Akyılmaz Gül, **Türk Hukuk Tarihi**, 13. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2021.
- ÇAĞLAYAN M. Muhtar, **Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, Ankara, 1970.
- ÇAĞLAYAN Ramazan, **İdare Hukuku Dersleri**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÇAĞLAYAN Ramazan, **İdari Yargılama Hukuku**, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- DEMİRBAŞ Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- DEVELİOĞLU Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, 2007.
- DÖNMEZER Sulhi/ERMAN Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 1. Cilt, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019.
- DÖNMEZER Sulhi/ERMAN Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, 2. Cilt, 14. Bası, Der Yayınları, İstanbul, 2019.
- DÜLGER Murat Volkan, **Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku**, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- ERCAN İsmail, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. Baskı, Kuram Kitap, Kocaeli, 2017.
- EREM Faruk/TOROSLU Nevzat, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1987.
- ERMAN Sahir, **Sahtekârlık Suçları**, 3. Cilt, 5. Baskı, İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Baskı Atölyesi, İstanbul, 1987.
- ERMAN Sahir/ÖZEK Çetin, **Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- ESEN Sinan, **Malvarlığına Karşı Suçlar-Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- ESENER Turhan/GÜVEN Kudret, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- GERÇEKER Hasan, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 2. Cilt, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- GÖKCAN Hasan Tahsin/ARTUÇ Mustafa, **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- GÖKCEN Ahmet, **Belgede Sahtecilik Suçları**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

- Gökçen Ahmet/BALCI Murat/ALŞAHİN M. Emin/ÇAKIR Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, **Alman Fransız İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, 4. Baskı, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1976.
- GÜNDEL Ahmet, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, 3. Cilt, Sözkesen Matbaacılık, Ankara, 2009.
- HAFIZOĞULLARI Zeki/ÖZEN Muharrem, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, 3. Baskı, Us-A Yayıncılık, Ankara, 2017.
- HAKERİ Hakan/TEKİN Derya, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- İÇEL Kayıhan/SOKULLU Akıncı Füsün/ÖZGENÇ İzzet/SÖZÜER Adem/MAHMUTOĞLU Fatih Selami/ÜNVER Yener, **İçel Suç Teorisi**, 2. Kitap, 2. Baskı, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.
- KAYAR İsmail, **Ticaret Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- KAYIHAN Şaban/ÜNLÜTEPE Mustafa, **Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- KAZAKER Gözde, **Kamu Davaına Katılma**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- KENDİGELEN Abuzer/KIRCI İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- KOCA Mahmut/ÜZÜLMEZ İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- KOCA Mahmut/ÜZÜLMEZ İlhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- KUNTER Nurullah, **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1954.
- KURU Baki, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016.
- KURU Baki/AYDIN Burak, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 6. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- MAJNO, **Ceza Kanunu Şerhi (Türk ve İtalyan Ceza Kanunları)**, 3. Cilt, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1980.
- MALKOÇ İsmail/GÜLER Mahmut, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, 3. Cilt, Adil Yayınevi, Ankara, Baskı Tarihi Belirtilmemiştir.
- MEMİŞ Kartal Pınar, *“Resmi Belgede Sahtecilik”*, **Ceza Özel Hukuku**, 6. Cilt, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Meydan Larousse, 10. Cilt.
- OĞUZMAN M. Kemal/BARLAS Nami, **Medeni Hukuk Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- OĞUZMAN M. Kemal/SELİÇİ Özer/OKTAY Özdemir Saibe, **Eşya Hukuku Kısaltılmış Ders Kitabı** 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- ÖZBEK Veli Özer/DOĞAN Koray/BACAKSIZ Pınar/TEPE İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZBEK Veli Özer/DOĞAN Koray/BACAKSIZ Pınar/TEPE İlker, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- ÖZGENÇ İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2006.

- ÖZGENÇ İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZEN Mustafa, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZEN Mustafa, **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZEN Mustafa, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZTAN Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ÖZTÜRK Bahri/TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Gezer Özge/SAYGILAR Kırıt Yasemin F./ ALAN Akcan Esra/ÖZAYDIN Özlem/ERDEN Tütüncü Esfer/ALTINOK Villemine Derya/TOK Mehmet Can, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- PAMUK Gülfem, **Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri**, Beta Yayın Dağıtım A. Ş., İstanbul, 2012.
- PARLAR Ali, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 2. Cilt, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015.
- PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 10. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- POROY Reha/TEKİNALP Ünal/ÇAMOĞLU Ersin, **Ortaklıklar Hukuku**, 1. Cilt, 15. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- PULAŞLI Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi**, 3. Cilt, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- SELÇUK Sami, **Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1986.
- SEROZAN Rona/ENGİN Baki İlkey, **Miras Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- SİRMEN Lale, **Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- ŞAN Sedat, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015.
- SUMER Ayşe, **Ticaret Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2018.
- TANERİ Gökhan, **Uygulamadan Örnek Hükümlerle Ağır Ceza Suçları**, 2. Cilt, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- Tanerî Gökhan/Kamışlı, Gani, **Dolandırıcılık-Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- TAŞDEMİR Kubilay, **Belgelerde Sahtecilik Suçları**, 2. Baskı, Girişim Ajans Ofset Matbaa Baskın Yayın, Ankara, 2019.
- TAŞDEMİR Kubilay/ÖZKEPİR Ramazan, **Belgelerde Sahtecilik, Mala Karşı Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar**, Adil Yayınevi, Ankara, 1998.
- TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/ÖNOK Mustafa, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- TOROSLU Nevzat, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- TURAN Metin, **Belge Ceza Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2005.
- Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005.

- ÜÇÖK Coşkun/MUMCU Ahmet/BOZKURT Gülnihal, **Türk Hukuk Tarihi**, 24. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022.
- ÜLGEN Hüseyin/HELVACI Mehmet/KAYA Arslan/NOMER Ertan Fusun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- ÜNVER Yener, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- YAŞAR Osman/GÖKCAN Hasan Tahsin/ARTUÇ Mustafa, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, 5. Cilt, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Yılmaz, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1986.
- YOKUŞ Sevük Handan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- YURTCAN Erdener, **Yargıtay Kararları Işığında Sahtecilik Suçları**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.

Makaleler

- AKBULUT Berrin, “*Bağlılık Kuralı*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14, S. 1, Ankara, 2010, s. 167-214.
- AKBULUT Berrin, “*Özgü Suçlarda Bağlılık Kuralı (Gerçek ve Görünüşte Özgü Suç ve Sonuçları) ve Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Uygulaması*”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbası, Ankara, 2020, s. 99-127.
- AKBULUT İlhan, “*İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar*”, **AÜHFD**, C. 52, S. 1, Ankara, 2003, s. 167-181.
- ALTUNBAŞ Ali, “*İslamiyet Öncesi Türklerde Hukuku*”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 23, Ankara, 2022, s.15-31.
- ARAS Bahattin, “*Sahtecilik İddiası Bakımından Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi*”, **TBB**, S. 124, Ankara, 2016, s. 357-406.
- ARSLAN Çetin, “*Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi*”, **AÜHFD**, C. 56, S. 4, Ankara, 2007, s. 1-53.
- ARSLAN Çetin/BAŞTÜRK İlhan, “*Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler*”, **ERÜHFD**, C. 8, S. 2, Kayseri, 2013, s. 196-219.
- ASLAN M. Yasin, “*Türk Ceza Kanunundaki Düzenlemeler Kapsamında Geniş Anlamda Sahtecilik Suçları*”, **ABD**, S. 2, Ankara, 2015, s. 147-172.
- AYDEMİR Süleyman Ruhi, “*Evrakta Sahtekârlık Suçları (Yargıtay İçtihatları Doğrultusunda)*”, **Mevzuat Dergisi**, S. 69, İstanbul, 2003, s. 2-9.
- AYDIN Hüseyin, “*Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”, **ABD**, S.1, Ankara, 2010, s. 109-128.
- BELGİN Derya, “*Elektronik İmzalı Belgelerin Delil Değeri (HUMK m. 295/A)*”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 2, Ankara, 2009, s. 37-54.
- BİRİNCİOĞLU İsmail, “*Yazı-İmza Ve Sahtecilik İle İlgili İncelemelerde Dikkat Edilmesi Gerekli Hususlar*”, **Prof. Dr. Hayrettin DALOKAY Anısına, Tıp Hukuku Günleri**, 26-27 Eylül 2013, 1. Baskı, Türk Tabipler Birliği Yayını, İstanbul, 2015, s. 56-60.

- ÇETİN Halman Emine, “Elektronik Belgelerin Hâkim Tarafından Delil Olarak Değerlendirilmesi”, **THD**, C. 6, S. 54, Ankara, 2011, s. 60-71.
- ÇİĞLİ Halil, “Yargıtay Kararları Işığında Sahte Abonelik Sözleşmesi Düzenleme Suçu”, **THD**, C.10, S.101, Ankara, 2015, s. 32-41.
- ÇINAR Ali Rıza, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma” **DEÜHFD**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, İzmir, 2019, s. 2801-2836.
- ÇİÇEK Niyazi, “Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, C. 40, S. 4, Ankara, 2007, s. 133-153.
- DEĞİRMENCİ Olgun, “Sahtecilik Suçlarında Belge Kavramı”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbası, Ankara, 2020, s. 139-153.
- DEMİREL Hakkı, “Türk Ceza Kanunun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerin Sistematiik İzahı Üzerine Bir Deneme”, **AÜHFD**, C. 13, S. 1, Ankara, 1956, s. 31-52.
- DEMREN Dönmez Burcu “Ceza Sorumluluğunu Azaltan Bir Neden Olarak Haksız Tahrik”, **İÜHFM**, C. 71, S. 1, İstanbul, 2013, s. 267-294.
- DEMREN Dönmez Burcu, “Türk Ceza Kanunda Kamu Görevlisi Kavramı”, **TBB**, S. 94, Ankara, 2011, s. 95-130.
- DOĞAN Koray, “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”, **CHD**, C. 5, S. 14, Ankara, 2010, s. 51-66.
- DÜLGER Murat Volkan, “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Elektronik Belge”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbası, Ankara, 2020, s. 155-182.
- EKİCİ Şahin Meral, “Dolaylı Failliliğe İlişkin Bazı Sorunlar”, **BÜHFD**, C. 8, S.109, İstanbul, 2013, s. 7-25.
- EKİCİ Şahin Meral, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti” **AÜHFD**, C. 64, S. 3, Ankara, 2015, s. 637-686.
- ERBAŞ Rahime, “Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2)” **İÜHFM** C. 71, S. 1, İstanbul, 2013, s. 331-352.
- ERDEM Dilek Özge, “Türk Ceza Hukukunda Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu (TCK m. 209)”, **CHD**, C. 13, S. 37, Ankara, 2018, s. 171-194.
- EREM Faruk, “Ammenin İtimadı Aleyhine Cürümler”, **AÜHFD**, C. 18, S. 1, Ankara, 1961, s. 101-123.
- ERMAN Sahir, “Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi**, C. 2, S. 1-2, Ankara, 1947, s. 235-276.
- ERMAN Sahir, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları”, **İÜHFM**, C. 16, S.1-2, İstanbul, 1950, s. 157-201.
- ERMAN Sahir, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılacak Lazım Gelir?” **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1, Ankara, 1949, s. 127-154.
- ERMAN Sahir, “Evrakta Sahtecilik Suçlarında ‘Varaka’ Mefhumu” **İÜHFM**, C. 15, S. 1, İstanbul, 1949, s. 167-197.
- EROĞLU Orhan, “Sahtecilik İddiasına Dayalı Menfi Tespit ve İstirdat Davalarında Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararına Etkisi”, **THD**, C. 13, S. 146, Ankara, 2018, s. 14-32.
- GÖKCAN Hasan Tahsin, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”, **ABD**, S. 1, Ankara, 2010, s. 209-236.

- GÖKCAN Hasan Tahsin, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)*”, **ABD**, S. 3, Ankara, 2009, s. 93-126.
- GÖKCAN Hasan Tahsin, “*Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı*,” **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 2, İstanbul, 2015, s. 49-77.
- GÖKTAŞ Seracettin, “*Vakıf Üniversiteleri ile Öğretim Elemanları Arasında Yapılan Sözleşmenin Hukuki Niteliği*”, **SÜHFD**, C. 29, S. 1, Konya, 2021, s. 581 – 621.
- GÖZEL Arif, “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge*”, **SDÜHFD**, C. 5, S. 1, Isparta, 2015, s. 143-201.
- GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, “*Belgelerde Sahtecilik Cürümleri*”, **Adalet Dergisi**, C. 61, S. 2, Ankara, 1970, s. 73-92.
- GÜNER Sedat, “*Belgede Sahteciliğin 213, 4208, 5237 ve 5607 sayılı Kanunlar Yönünden İrdelenmesi*”, **Gümrük ve Ticaret Dergisi**, S. 4, Ankara, 2014, s. 38-52.
- İŞİK Bekir, “*Hileli İflas Suçu*”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, S. 2, Sivas, 2020, s. 109-126.
- İTİŞGEN Rezzan, “*Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*”, **THD**, C. 8, S. 84, Ankara, 2013, s. 49-61.
- Kahraman, Recep, “*Belgede Sahtecilik Suçlarında İğfal Kabiliyeti*”, **MÜHFHAD**, C. 26, S. 2, İstanbul, 2020, s. 777-794.
- KANBUR Mehmet Nihat, “*Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi*”, **CHD**, C. 1, S. 2, Ankara, 2006, s. 67-99.
- KATOĞLU Tuğrul, “*Ceza Hukukunda Suçun Mağdur Kavramının Sınırları*” **AÜHFD**, C. 61, S. 2, Ankara, 2012, s. 657-694.
- KAYLAN Keskin, “*Belgelerde Sahtecilik Suçları (765 Sayılı TCK İle TCK Hükümet Tasarısı Ve TBMM Adalet Komisyonu’nca Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme)*”, **Türk Ceza Kanunu Reformu II, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s.163-184.
- KAYMAZ Seydi, “*5237 sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu*”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2, Ankara, 2012, s. 117-168.
- KILIÇOĞLU Yılmaz Kumru, “*Resmi Vasiyetname*”, **TBBD**, C. 30, S. 133, Ankara, 2017, s. 369-392.
- KOCA Mahmut, “*Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi*”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 2, İstanbul, 2015, s. 103-118.
- KOÇ Cevat, “*Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu*” **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 67, S. 4-5-6, İstanbul, 1993, s. 321-330.
- KÖKEN Enes, “*Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu*”, **TAAD**, S. 28, Ankara, 2016, s. 85-102.
- MAHMUTOĞLU Fatih Selami, “*TBMM Adalet Komisyonunda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş*” **Türk Ceza Kanunu Reformu, II, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, 2. Kitap, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s. 357-378.
- MEMİŞ Kartal Pınar, “*Türk Ceza Kanununda Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek Veya Gizlemek Suçu: TCK. m. 205*”, **AÜHFD**, C. 68, S. 3, Ankara, 2019, s. 551-564.
- OKUYUCU Ergün Güneş, “*Bilirkişi Raporu Üzerinde Gerçekleştirilen Sahtecilik Fiillerinin Niteliği*”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. 4, S.1, Malatya, 2013, s. 265-274.
- ÖZBEK Veli Özer, “*Türk Hukukunda Bilirkişinin Ceza Sorumluluğu*”, **CHD**, C. 13, S. 38, Ankara, 2018, s. 11-23.
- ÖZBEK Mustafa Serdar / Yardım, Mehmet Ertan, “*Elektronik Noterlik İşlemleri*”, **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, S.1, Ankara, 2016, s. 3-118.

- ÖZEN Mustafa, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **THD**, C. 2, S. 8, Ankara, 2007, s. 83-90.
- ÖZEN Mustafa, “Türk Ceza Kanunu’nda Düzenlenen Hileli ve Taksirli İflas Suçları (TCK m. 161, 162)”, **AÜHFD**, C. 65, S. 4, Ankara, 2016, s. 3567-3584.
- ÖZGENÇ İzzet, “Kamu Görevi Yükümlülük Suçları, Yükümlülük Suçlarına İştirak (Karar İncelemesi)”, **SÜHFD**, C. 4, S. 1-2, Konya, 1994, s. 329-348.
- SARIGÜL Ali Tanju, “Ceza Hukukunda Hata Kavramı ve Suçun Maddi Unsurlarında Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, **ERÜHFD**, C. 14, S. 2, Kayseri, 2019, s. 663 – 692.
- SEVER Çiğdem, “Bir Kamu Kurumu Olarak Vakıf Üniversiteleri ve Bu Üniversitelerde Çalışan Akademisyenlerin Hukuki Statüsü”, **Legal Hukuk Dergisi**, C.14, S. 158, İstanbul, 2016, s. 1176-1216.
- SOYASLAN Doğan, “Belgede Sahtecilik Suçları”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbası, Ankara, 2020, s. 13-20.
- SOYASLAN Doğan “Ceza Hukukunda Memur Kavramı (Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)”, **AÜHFD**, C. 45, S. 1-4, Ankara, 1996, s. 41-53.
- ŞAN Sedat, “Resmi Belgede Sahtecilik”, **THD**, C. 10, S. 107, Ankara, 2015, s. 94-105.
- ŞAHİN Faruk, “Yönetim Hukukundaki Memur Kavramı ile Ceza Hukukundaki Memur Kavramının Karşılaştırılması”, **ABD**, S. 1, Ankara, 2004, s. 47-74.
- TEKİN Nurullah, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar”, **TAAD**, S. 19, Ankara, 2014, s. 903-941.
- TOROSLU Haluk, “Suç Uydurma Suçu”, **ABD**, S. 1, Ankara, 2013, s. 319-337.
- TÖNGÖR Ali Rıza, “Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme”, **CHD**, C. 10, S. 28, Ankara, 2015, s. 223-259.
- TURANLI Hüsnü, “Türk Hukukunda Alonj”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 3, S. 1, Ankara, 2017, s. 119-128.
- TÜRAY Aras “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 5. Maddesine İlişkin Bir İnceleme”, Nur Centel’e Armağan, **MÜHFHAD**, C. 19, S. 2, İstanbul, 2013, s. 1727-1748.
- “Türk Ceza Kanunu Tasarı’sı Hakkında Galatasaray Üniversitesi’nin Görüşü”, **Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar**, TBB Yayınları, Ankara, 2004, s. 319-327.
- ÜNVER Yener, “TCK’deki Evrakta Sahtecilik Suçları”, **Hukuk Köprüsü**, C. 3, S. 4, Ankara, 2013.
- ÜZÜLMEZ, İlhan, “Zincirleme Suç Hükümlerinin Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Uygulanmasına İlişkin Değerlendirmeler”, **Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu**, Ankara, 21-23 Ekim 2019, Yargıtay Başkanlığı Eğitim Müdürlüğü Yayını, Melek Matbası, Ankara, 2020, s. 79-97.
- YILDIRIM Gökçe, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Zincirleme Suç Olarak İşlenmesi”, **BÜHFD**, C. 13, S. 161, İstanbul, 2018, s. 99-136.
- YOKUŞ Sevik Handan, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”, **DÜHFD**, C. 24, S. 41, Diyarbakır, 2019, s. 229-255.
- YILMAZ Yurtseven, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları”, **SÜHFD**, C. 9, S. 3-4, Konya, 2001, s. 265-292.
- ZAFER Hamide, “Ceza Hukuku Uygulamasında Kamu Görevlisi(Public Official in the Application of Criminal Law)”, **YÜHFD**, Duygun Yarsuvat’a Armağan, C. 9, S. 2, İstanbul, 2012, s. 213-226.

Tezler

- AKIN Gülfer, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2021.
- AYTEKİN İnceoğlu Asuman, **Bankacılık Kanunu'nda Yer Alan Suçları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.
- ÇATAKOĞLU Buket, **Türk Sermaye Piyasası Hukukunda Borçlanma Araçları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2015.
- DAĞOĞLU Yeşim, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.
- DELİDUMAN Seyithan, **Medeni Hukuk ve İcra İflas Hukukunda Noter Senetleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1999.
- ERMAN R. Barış, **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.
- GÖKMEN Mustafa Kemal, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019.
- GÜLER Gökhan, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.
- KOÇ Mehmet, **“Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları”** Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2017.
- ÖZCAN Onur, **“Türk Hukukunda Vergi Suçları”**, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2014.
- TURAN Taha Yasin, **Resmi Belge Hükmündeki Belgelerde Sahtecilik Suçu (TCK md. 210/1)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2019.
- TURHAN Çağda Nur, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.
- ÜSTÜNER Ali, **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2013.

Elektronik Kaynaklar

- ARIK Feda Şamil, *“Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I Suçlar ve Cezalar”*, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 28, Ankara, 1995, s. 1-50.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tariharastirmalari/issue/47820/604038>, E. T. 08.08.2022.
- DEMİRTAŞ Özgür, *“Tahvil nedir? Bono nedir? Eurobond nedir? ve Bundan bize ne?”*
<https://www.youtube.com/watch?v=NMiuATGiP-A>
<https://legal.com.tr>
<https://www-lexpera-com-tr>
<https://sozluk.gov.tr>
- YAZICIOĞLU Yılmaz, *“Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar”*, **Türk Ceza Kanunu Reformu, Birinci Kitap, Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu Paneli**, 21-22 Mayıs 2004, Ankara,
<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/tck-reformu-1.pdf>, s.220-223.